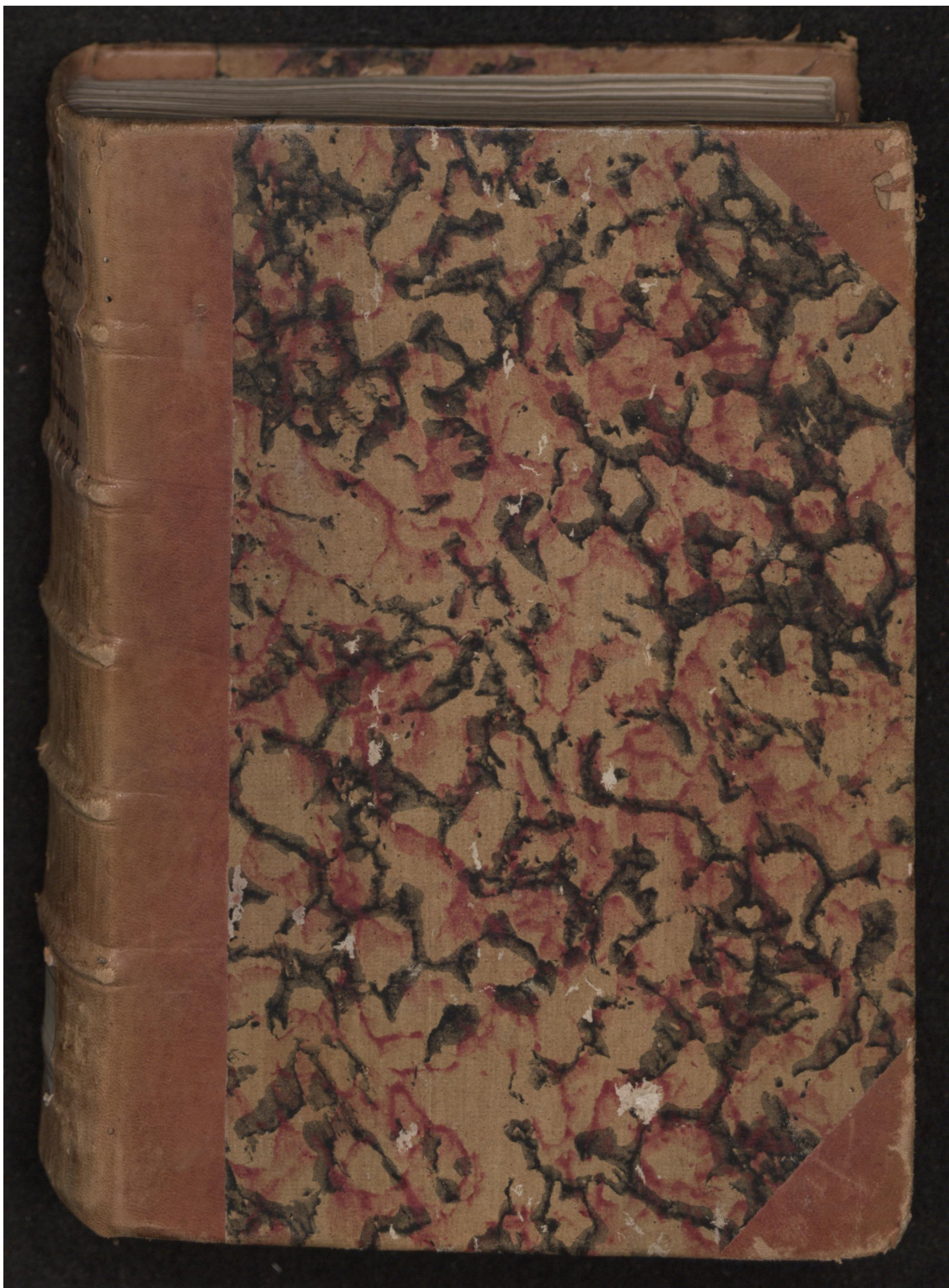
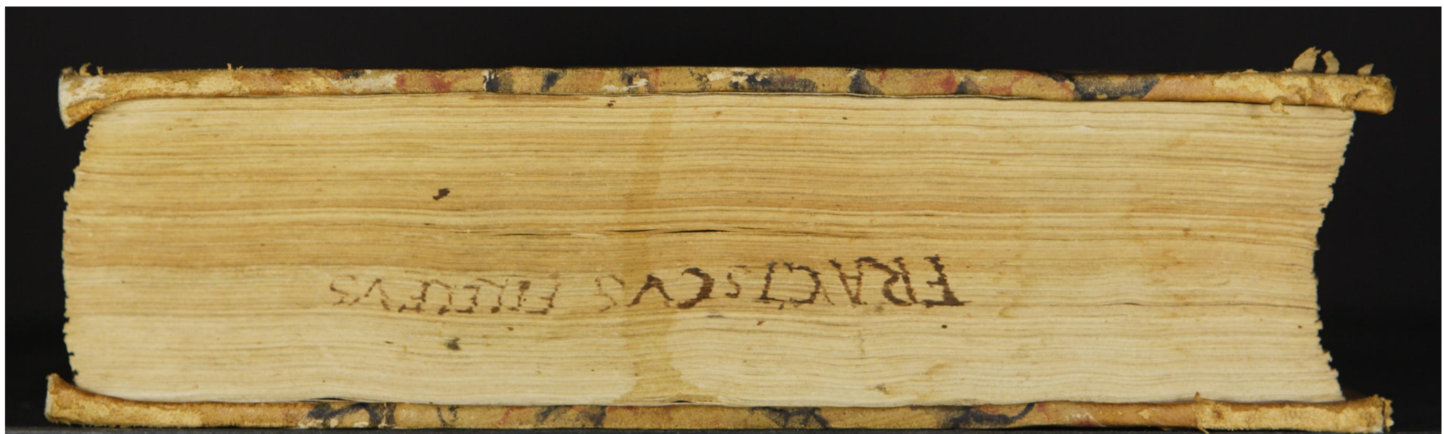

INCUNABULI
5
37
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

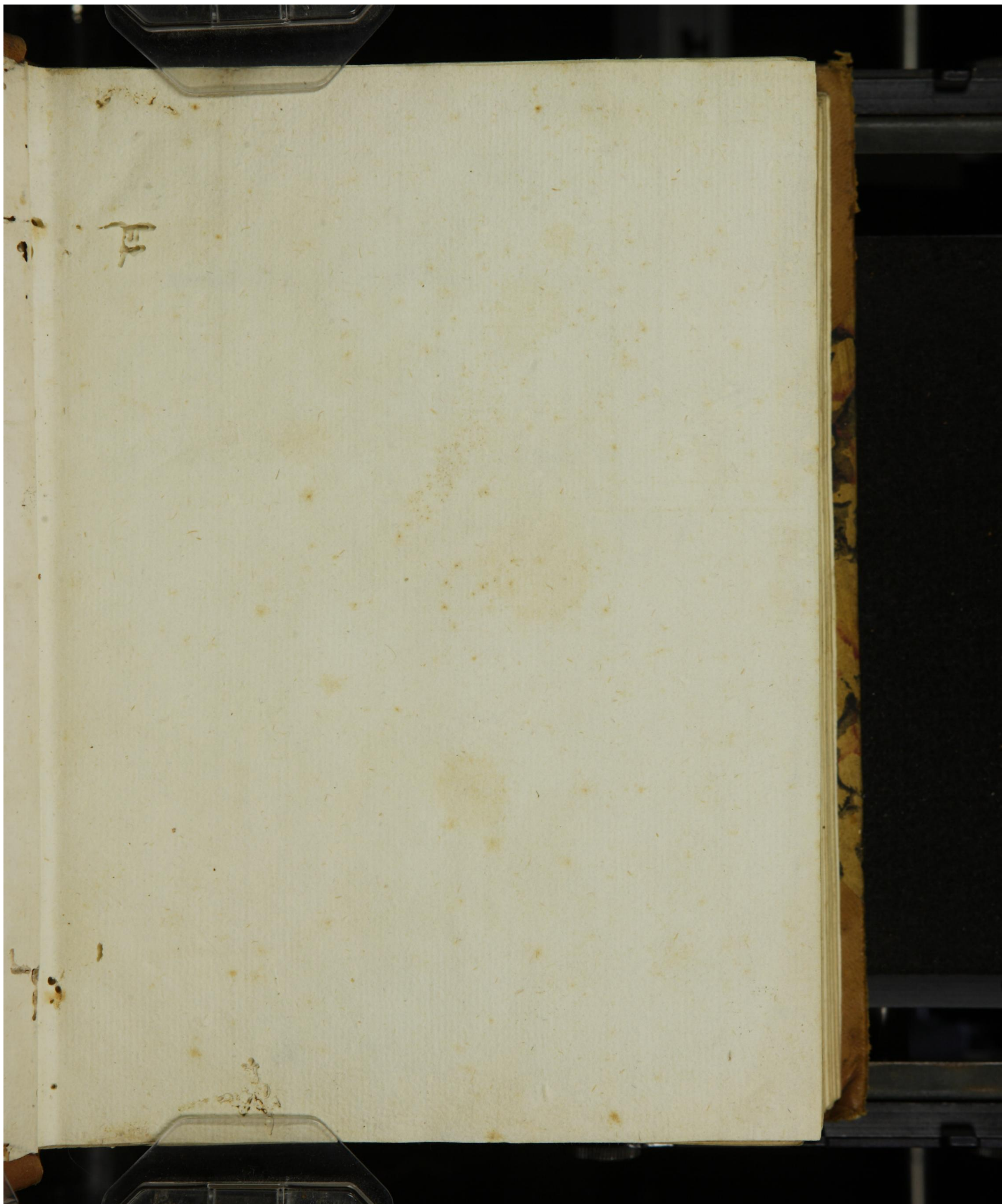

FRANCISCI
CAESARIS AVGVSTI
MVNIFICENTIA.

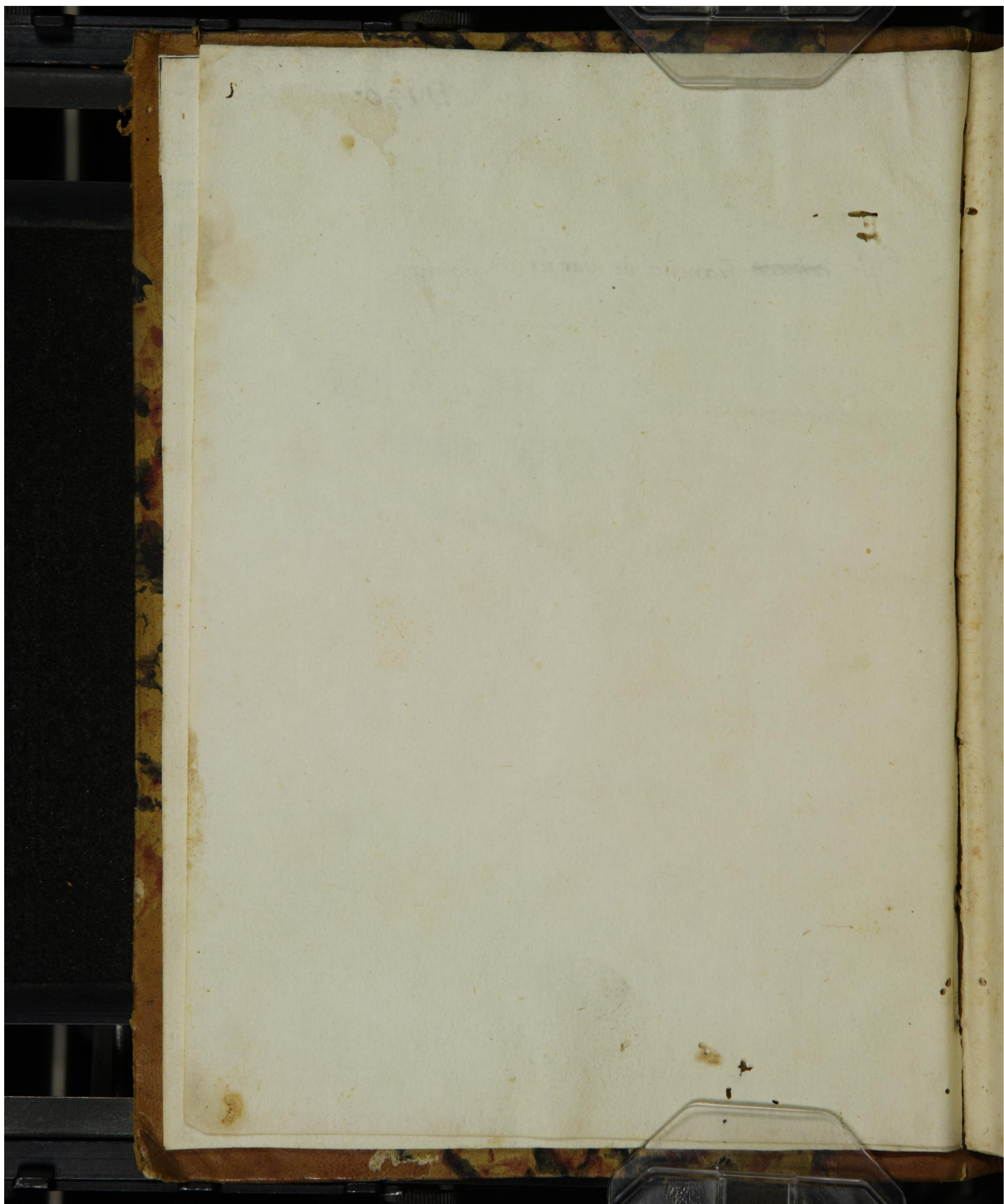

D·140.

VIII

Est [struck through] Francisci de Gaddis : & Amicorum.

Franc. et Marii
PHILELPHOR.
Op. var.
Mediol. 1484

FRANCISCVS PHILELFVS LODOVICO MARIAE ſphortiæ barhi duci ac ducali primario locūtenenti ſal. pl. d.

q

Vam parentalē quondā pro nobiliſſimo illo princi pe patre tuo Frācīſco ſphortia orationē habuiſſe: id circo ad te dedi: qa multa ī ea legūtur: quæ ad illius laudē & īmortalitatē pertinent: cuius me ſtudioſiſ ſimū eſſe nō ignoras. Huic ego cū nōnullis oīonib⁹ & operibus meis duas ſubieci oīones: quarū alterā habuerā in funere diuæ illius uiraginis Blancæ Mariæ: & itē alterā cōſo latoriā: quā iāpridē ſcripſerā ad uirū patriciū illū uenetū Iaco bum antoniū marcellū de obitu Valerii filii: Nam ſiquis haſce tris oīones diligētius lectitarit: cū plæraq; īueniet nō inutilia: ut mea fert opinio: tū uero quæ ad aīorum īmortalitatē perti nēt: aīaduertet nō inepte a me eſſe pro tēpore & diſcuſſa & di ſputata. Nec unū mihi prætereūdū fuit: propterea oīonem illā cōſolatoriā ad Iacobū antoniū Marcellū curaſſe hoc tēpore cū hiſce īprimendā: quoniā quæ antea fuerat Mediolani ab aliis quibuſdā īpreſſa: eā pluribus ī locis deprauatā corruptāq; offē di: ſiue īſcitia factū fuerit ſeu inuidētia: neſciā affirmare. Quod ſi queſieris: qbus ī præſentia delecter ſtudiis: qd aliud me pu tes cogitare: qui nō lōge abſim ab octogeſimo quarto ætatis anno: quā ea oīa: quæ a philoſophis theologiſq; acute ſunt & ſubtiliter diſputata? Hæc qualia ſint: breui cognoſces. Vale mi humaniſſime princeps: & me cōmendatū habe. Mediolani ex ædibus meis. vi. Kalendas Iunias. M.cccclxxxi.

Frācīſci philelfi eqtis aurati lauratiq; poetæ & oratoris ac phi loſophi clariſſimi oīones & nō nulla alia opera: ī qbus omne bene dicendi genus omneſq; artis rhetoricæ partes ac diuinæ philoſophorū & theologorum ſentētiæ comperiuntur.

ORATIONES FVNEBRES.

ORATIONES NVPTIALES.

ORATIONES DIVERSAE.

FRANCISCI PHILELFI ORATIO PARENTALIS DE DIVI FRANCISCI SPHORTIAE MEDIOLANENSIVM DVCIS FELICITATE.

Exordiũ narrationis uim ĩ se cõtinens.
Fr. ſphortia dux

ſI FIERI POSSE CENSEREM: VT LAMentatiõibus ac lachrymis ſæuo & peracerbo naturæ uulneri mederemur: quod ex incõmodo fortaſſe magis ꝗ̃ ex ĩmaturo Frãciſci ſphortiæ iuſtiſſimi optimiq; ducis & clæmẽtiſſimi pr̃is patriæ obitu oẽs accepimus: nõ modo uos nõ dehortarer præſtãtiſſimi prĩcipes: ſed cohortarer potius etiã atq; etiã: ut oẽm ætatẽ quoad is reuiuiſceret: ĩ aſſiduis flætibus degeremus & eiulatibus: Nõ enĩ in unius tanti tamq; diuini prĩcipis amiſſione cũ nobis cunctis tũ uniuerſæ italiæ parua quædã facta ẽ uel iactura uel naufragiũ: per quẽ ſolũ ex tanto & tã diuturno bellorum turbine ac fluctibus ſedata oĩa pacataq; conquieuerãt. In ſola profecto illius uita atq; animi magnitudine ſũmaq; ſapiẽtia tantã ſpem ſibi florẽtiſſima noſtra reſpublica uiriq; oẽs boni collocarãt: ut perpetuã ſe felicitatẽ adeptos opinarenẽ. Sed o fallaces mũdi blãdicias: qbus allecti per uarios agitamur errores. O lubricã atq; caducã humanæ uitæ condicionẽ: qua tũ maxime deſtituimur: cũ uiuere eſt dulciſſimũ. O inanis noſtros cogitatus: q eo ſecũdis ĩ rebus magis nos decipiũt: quo certiore ſpe quadã nobis alludũt. Sperabamus nos qdẽ Franciſce ſphortia te ob maximas tuas ĩnumerabiliſq; uirtutes propemodũ fore ſempiternũ. Itaq; omnia nobis erant læticiæ gaudiiq; plena. Nulli hoſtes imminebãt. nullæ premebãt ſollicitudines. nullæ curæ. Te nõ minus omnes & qui prope eſſent & qui procul abeſſent: maximi potentatus uerebantur: quam metuebant. Sub firmiſſimo tuo tutiſſimoque præſidio uitam quieti omnes ſecurique agebamus. Te non italia modo ſed uniuerſa romana eccleſia exteriq; reges: quibus ulla aut uis aut iniuria ĩpenderet: ſubſidio ſibi eſſe ac ſaluti arbitrabanẽ. Nunc aũt te extincto undiq; ſuſpiciones incumbunt. terrores obſtrepunt. hoſtilia arma bellico fragore circunſonant. Heu heu nos infelicis atque infortunatos: qui tãto tam miti tam benigno tam pio tam inuicto tam omni genere probitatis illuſtri parente orbati ſumus. Quis

i tanta rei idignitate nō mæreat? nō fortunā deploret suā? non sese itolerabili dolore cōficiat? Vtinā liceret Frācisce sphortia princeps optīe ac fortissime sortē cōmutare. Nemo prorsꝰ sui sibi cōsciꝰ esset & tui: q nō emori ꝙ primū optaret: quo tu reui uisceres. In hāc sniam idubitato pedibꝰ iret nō solū cōstātissi ma uirago & sāctissima uxor tua Blāca Maria: quæ te dies no ctisq; collachrymat: & post matrē tibi oī probitate simillimꝰ dux Galeaciꝰ: q ob cōtinuū luctū aī cruciatur una cū reliqs pi entissimis tuis filiis: uerū ēt & āplissimus hic senatꝰ tuus & au la uniuersa atq; oēs ciues subditiq; tui: quos unius tui desyde riū torquet ac macerat. Cæterū quo feror homo miserrimus? quo meus me uæhemētissimꝰ rapit dolor? ut q alios debeam: me ipsū nequeā consolari? Nā qd prodest excellentissimi prin cipes quicq; optare: quod sperare nō liceat? Magnū ē fateor: & graue & permolestū atq; acerbissimū: quod nuper oēs uulnus accepimus. Id si minus doleamꝰ: aut lapidei plāe putādi simꝰ aut nobis ipis inimici. Sed illud nos tamē præterire nō debet aī esse & bene compositi & moderati & sapiētis nihil appetere supra hominē: nunq; neq; a ratione discedere neq; diuinæ ad uersari iusticiæ. Num q sibi ipsi nō pepercerit: quin morti ut homo concederet: parcat simplici homini cuiq; deꝰ uel heroi ut poetæ philosophiq; appellāt? Moriendū est. n. oībus. in idē q; resoluendū: unde manauerint. Quod si mercatoribꝰ magnæ turpitudini damus: ubi aut dequoquant: aut reddere depositū nolint: quæ dementia tanta sit nostra: ut quē deus optimꝰ ma ximus animū nostræ fidei ueluti cōmendarit: hūc repetēti do mino restituere indignemur? Quæ nostra queat superbia tāta esse. q fastus. quæ arrogantia: ut q natura mortales sumus: di gnū existimemus corporibus quoq; effici imortales prius: quā moriamur? Quis usq; adeo est nescius sui: quē lateat exteriori cuiq; homini ante resurrectionē imortalitatē uēdicari nō pos se? Sed quo pacto resurrecturus sit qsq;: ante quā diē obierit? Itaq; necessario fit: ut q nati sūt: oēs aliquādo moriātur. Quin eo mors est æqo ferenda aīo & nō modo nō dolēda sed me rito potius optimoq; iure sūma lætitia prosequēda in aīs igē tibus & excelsis: quod hac præuia atq; duce ad sempiternum illud bonū supremūq; perueniē: quo solo felices beatiq; effici mur. Quæ. n. in huius mūdanæ uitæ procellis ac tēpestatibꝰ

Blanca Maria dux
Galeacius Maria dux

nõ modo felicitas sed ulla oĩo trãqllitas offerat? Quod siqua hic det fucatæ cuiuspiã felicitatis imago: quæ tãta est quãtã habet cũ sũmo illo & uero atq; incõmutabili cælesti bono similitudinẽ: hæc oĩs uni ex oĩbus mortalib⁹ & ducib⁹ & regibus Frãcisco sphortiæ ita cõtigit: ut decessio magis metuẽda iã esset quã accessio cupiẽda. Id aũt sic habere ĩi paucis oñdero: tũ equidẽ uos rogabo: orabo: obsecrabo: ita uobis ipis moderemini: ita cõsulatis: ita pro rõnis ĩperio post aĩ cunctas p̃stratas pturbatiões opitulemini: ut nõ uestra magis quã illi⁹ cã tantã luctus acerbitatẽ suscepisse iudicemini. Hoc. n. & parui esset aĩ planeq; ĩgrati ac ueluti bono alieno inuidẽtis.

Diuisio tripartita

Volunt ergo uiri sapiẽtissimi humanã quã uocamus: felicitatem bonis his cõtineri: quorũ altera sũt extra nos altera uero ĩ nobis: & hæc sãe parti corpori pti aĩo sũt tributa. Illa uero subiecta fortũæ esse arbitrãt: quæ qdẽ ipa liqua sit tãdẽ eã diuĩæ subesse uolũtati nemo sane mẽtis ignorat. Hæc aũt tria bonorum genera q̃ta cũ gloria & diuina quadã indulgentia atque benignitate ĩ magnanimo illo nr̃o prĩcipe effloruerĩt: quæso diligẽter attẽdite. Incipiẽdũ est igr̃ ab aĩ bonis: quæ nr̃a sunt propria. dein quæ ĩ nobis etiã ipsa sunt: de corporis & postremo de fortunæ bonis disserendũ: ac de hisce qdẽ oĩbus breui oratione: & quantũ locus atq; tps patit.

Confirmatio primæ partis p approbationem.

Vt aũt ordine prograediat oratio: natus est Franciscus sphortia ĩclyto patre illo & fortissimo belli duce Mutio Attendulo: cui primo nõ min⁹ ob aĩ elationẽ atq; uires corporis Sphortiæ fuisse cognomẽtũ uolũt quã ob ingenii uim cogitatusq; acrimoniã: & est is qdem nat⁹ Miniati ĩ ethruria ãno a natali christião supra millesimũ quadringentesimũ primo ad sextũ Kalendas augustas circiter uespertinũ crepusculũ: quo tẽpore pater Sphortia ex eodẽ oppido pro republica Florentina ualidissimis uirib⁹ Iohannis Galeacii illius splẽdidissimi Mediolanẽsiũ ducis: quæ ex urbe pisis florentina ĩuaderent oppida agrosq; uastarent: cõstantissime & sua maxĩa cũ laude repugnabat. Is cũ primũ per ætatẽ licuit: suopte ĩgenio curaq; paterna litteris. atq; eloquentiæ operã dedit idq; Ferrariæ: Nam posteaq̃ uita Iohannẽ Galeaciũ deseruisset: & & per diuturnã obsidionem pisas florentini in deditionem recepissent Sphortiæ potissimũ opera: hic inquam Sphortia in auxiliũ a Nicolao æstẽsi nobilissi

Mutius attendul⁹ sphortia
Miniatum
Ethruria
Florentini
Iohãnes Galeacius dux
Pisæ
Ferraria
Nicola⁹ marchio æstensis

ſimo principe in bello aduerſus Othonem tertiũ ab quo ma/ Otho terti⁹
gnis uiribus petinaciſſime ad extremum uſque periculum pre
mebatur: pro uetere beniuolentia accerſitus ſecum dilectiſſi/
mũ aduectũ puerum iter Nicolai ipſius filios & educari & eru
diri ſtuduit. Qui cũ in oĩ probitatis genere nemini æqualiũ ce
deret: ĩtra undecimũ ætatis ãnum tantã eſt laudem aſſecutus:
ut ad ladiſlaũ uſq; ſiciliæ maximũ & potentiſſimũ regem ſui Ladiſlaus rex
nominis fama perſonuerit: Nã erat Franciſcus :nondũ enim a
paterno cognomine ſphortia uocabatur: ad ingenii ſplendo/
rẽ indoliſq; præſtantiã iis uirtutibus præditus: quibus ſupra
ætatem admirandus apud oẽs uideretur. Nã ab ipſa infantia
ad ultimam uſq; diem fuit pauciſſimi admodũ ſopni: cybi mo
derati ac minime exquiſiti potuſq; dilutiſſimi. Hoc enĩ uiuen
di genus tũ ingenium reddit acutius: tũ corpus & ad bonam
ualetudinẽ & ad uires plurimum adiuuat. Quãta eſſet in oẽs
facilitate quãta manſuetudine quãta humanitate quanta clæ
mentia quãta dilectione quanta etiã animi uel magnitudine
uel altitudine: nemo eſt: qui neſciat: Quid enim loquar de iu/
ſticia eius mirabili quadam commiſeratione condita? Quid
de conſtantia ſeruandæ fidei? Quid de inuicto animi robore
atque fortitudine? Vt erat omni corporis immundicia inepti
tudineque ſuperior: ita nihil ex illius ore non modo oſcœ/
num aut ruſticum ſed ne incultum quidem aut leue quicquã
unquam effluebat. Mira in illo grauitas erat cum incredibili
quadam lenitate coniuncta. Vituperabat neminem. caſtiga/
bat modice. operamq; dabat: ut pudori magis eſſet quam me
tui. aſſentatores & ſubdolos odio habebat. Sed aperto homi/
nes ingenio ac ueros plurimum diligebat. Calumniatoribus
& maledicis non modo non patefaciebat auris: ſed eos leuita
tis ſuæ improbitatiſque admonebat. Et cum foret in alienas
laudes copioſus: de ſuis non ſolum non loquebatur: ſed nec
etiam audire patiebatur. Nemo profecto uno Franciſco ſphor
tia modeſtior unquam fuit. nemo uerecundior. nemo continẽ
tior. Tanta uero beniuolẽtia ſuos omnis complectebatur nõ
ſanguine cõiunctos dũtaxat: ſed quoſcũq; ſemel accepiſſet ĩ ſu
os: ut eos ab ſe abire neq; iure neq; ĩiuria unq̃ ſineret. Quid:
quod ẽt fuiſſet optandũ. ſi quod ab eo uel factũ aliquãto leue
rius uel dictum in quenquã uæhementius prodiſſet? Nã quẽ

putasset ulla ex parte ab sese offensū: tāta cōtinuo humāitate tāta prosequebatᷓ beneficētia: ut illū sibi nō secus ac īdulgētissimo patri aut numini cupiā affectū redderet. Tāta āt erat in rempublicā caritate: ut neglectis quodāmodo suis cōmodis oē studiū suū oēm operā oēm industriā ad publicā referret & utilitatē & dignitatē. Quot enī quātosq; thesauros cōsumpsit in deducēdo ex addua hoc riuo uel poti⁹ flumine: quo nō ex addua solū sed ex lario lacu & supra lariū ex tellina ualle a germania usq; res admodū & īfinitæ & utilissimæ ad nos īportauēᷓ? Quid enī meminero cū alia maxima & splēdidissima ædificia: quæ ad publicū usū fabricat⁹ est: tū arcē hāc: quæ portæ Iouis appellatᷓ? Quod ullū in mediū afferamus ex septē illis: quæ ī uniuerso terrarū orbe memoranᷓ mirabilia: quod cū hac una arce uel magnificētia uł pulchritudine uel ullo excellētiæ genere cōparari queat? Non enī huiusmodi opus molit⁹ est Frācīscus sphortia ad ullū suū sed ad publicū & usū & cōmodū. Nā arcē sibi suā munitissimā tutissimamq; cōstituit in animis & caritate ciuiū: quorū cōmoda & emolumēta oīa immortalitati sibi ducebat esse. Et qm̄ a primis usq; annis non secus atq; teterrimā pestē aliquā formidaret mali nominis famā omnis cogitatus & actiones suas ad honestatē & gloriam referebat. Itaq; nullū neq; laborē corpore neq; periculū animo detrectabat. Viros doctos & eruditos in oī genere uitæ & audiebat libēter: & honorifice munerabat. Tāta erat ingenii magnitudine tāta rerū humanarū ptractatione & diligentia: ut nihil proῑs⁹: quod esset memoratu dignū: ignorare uideretur. Itaq; īter prādendū cænādumq; semper aliqd excogitatum acutius astātibus proponebat: ad idq; nō iucunde minus q̄ subtiliter disputabat: tanq; iudicaret nihil esse otio atq; desidia a dignitate hominis alienius. Et quia per oēm uitā nihil unq; temere nihil īconsulto inire consuesset: omnia semper ex sententia sua fauste atq; fortunate consequebatur. Quis enim ambigat uiro fortissimo eidemq; prudentissimo secunda omnia contingere oportere? Fauet enim deus auxilioq; est semper iustis cœptis sanisq; conatibus: cunctos in se sperantis amplectitur. ac souet: Id quod sapiētissim⁹ princeps noster assidua meditatione præ se ferēs nihil aut iustum aut laude ulla dignum existimabat: quod a religione pietateq; abhorreret. Quare diuino cul

Addua
Larius lacus
Tellina uallis
Germania
Arx portæ Iouis

tu atq; ueneratione fidei christianæ nihil esse apud se antiqui us unq; uoluit. Quibus quidē īnocentissimis & optimis insti tutis sūma est oīa cum laude cōsecutus. Quod aūt secūdo lo co dicēdum mihi proposuerā: qbus corporis adminiculis ad hæc tanta & tā eximia animi bona esset adiutus: breuibus p stringamus. Fuit corpore Frācīscus sphortia cū robustissimo tū erectiore paulo supra cōmunē atq; mediocrem hominis p ceritatē & eo plane heroico. Erat is eni: ut norunt omnes: mi rabili quadā membrorum cōpactiōe ad cōuenientē ac decorā īter sese proportionē cū tāta oris dignitate & maiestate uult?: ut uel solo aspectu dignus iudicaret imperio. Et cum oīum sē suū integritate cæteros homines plurimum antecelleret: tum uisu adeo erat acerrimo: ut etiam inter præliandum hostium uel minimū quodq; erratū prospiceret admodum longius: eos q; continuo luere suæ stulticiæ pœnas cogeret: Quid enim lo quar de eius agilitate atq; dexteritate ad omnem motum & ge stum: quæ tāta erat: ut quidqd facere aggrederet: dicto citius effectum redderet? Quare cū ei per ætatē liceret: & luctatione & saltu & cursu ita æquales omnis anteibat: ut inueniret ne minem: q secum cōtendere auderet. Iactu aūt æque atq; omni dimicandi arte delectatus ferreā sudem aut saxum īgentis pō deris multo longius emittebat q̄ alii tragulam aut pilam. Nā & iaculationē & catapultam & equitationem & meditationē omnem bellicæ disciplinæ ab usq; puero ludendo uenandoq; didicerat: quæ quidē singillatim oīa & sub patre Sphortia & suo ductu atq; auspiciis longo usu & multa exercitatione bel lando pugnandoq; confirmarat: & ad summum usq; auxerat. Et erat Franciscus sphortia felici adeo corporis temperamēto ut uniuersum diem nudo capite staret in solem immotis etiā paribusq; pedibus: & frigus non pluris faceret q̄ calorem. Eæ aūt uires & in brachiis inerant & in manibus: ut quem artius circūplexus mediū strinxisset: eum tanq; exanimaret. quē uero pugno percussisset in caput: semianimū repente humi proster neret. Voce pro tempore utebatur nūc leni ac miti nūc graui & moderata: & cum sonora semper tum cū usui esset: concita ta & grandi & horrenda. Quid enim meminero de mirifica eius linguæ bonitate: quæ in omnem usum uidebatur diuina potius quā humana? Quid pluribus? In corpore pulcherrimo

Cōfirmatio se cūdæ partis p approbationē

Confirmatio tertiæ partis p approbationē

herculeæ uires inerāt. & tāta in singulis mēbris bonitas: ut aī bonis nulla ex parte cederet. Cæterū quoniā duas felicitatis partes iā pcucurrimus: reliquū ē: ut de fortunæ cōmodis eadē breuitate trāsigamus. Quod modo dicebaē: natus ē Frācifcus

Ethruria
Ethra

sphortia ī ethruria: quæ regio ex uniuersa Italia ē maxime ab oī aeris caligine nebulaq; remotior: ob eamq; rē ab ethra quæ serenitatē significat: ethruria nomen sumpsit. Itaq; natus sub eiusmodi cæli serenitate & ingenio erat perspicatiore & acrita te sensuū natura nimirum alacriore. Quod aūt ad generis atti net splendorē: si altius fuerit: q̄ a patre sphortia repetundū a

Daciæ reges
Attenda
Attenduli
Muti⁹ scæuola
Porsena rex

regibus datiæ & urbe attēda reperiamus Attendulorū famili am originē duxisse: q̄q̄ ipse nō minus cū illis sentio: qui a Mu tio illo scæuola affirmāt manasse attendulos: q Porsenam re gē clusinorū occisurus cū frustra tā egregium facinus pro libe rāda patria esset adortus: ī dextrā scæuierit suā oculo iniectā ignito: id quod ipsius sphortiæ propriū nomen pbat Mutius: Id enī & inter scæuolas erat illustre & inter attendulos appri me celebratū. Sed ne singula prolyxius psequar: ubi Frācifcus ī aula gratissimi illius & clarissimi principis Nicolai æstēsis

Otho

quē pater sphortia ppter Othonē tertium a se oppressum ex tremo periculo liberarat: maiorē infantiæ partē & pueriiciam quoq; ad undecimū usq; ætatis annum cū mirabili spe probi tatis & laude peregisset: Neapolin iussu patris aduectus ē. Id

Neapolis
Ladislaus rex

quod ppterea fecit pater: quo regi ladislao gratificaret. Is enī pueri fama delectatus hūc uidere cupiebat. Nec sua de puero se opinio falsū habuit. Nā cū primū in illius conspectum Fran ciscus uenisset: regemq; ingenuo quodā strenuoq; pudore ue neratus alacriter salutasset: essetq; apposite & ornate locutus plæraq;: eū Ladislaus perinde atq; filiū amplexatus deosculatusq;

Tricaricum

tricarico donauit: eius comitatus ornatū insignibus ini tiū sane pulcherrimū ad lætioris fortunæ pricipatum. Et nō modo dies nō præteribat sed ne hora quidē: quin puerum cū ei a maximis occupationibus suis facultas offerretur: ad se ac cersitū uariis de rebus īterrogaret: cui cū ille & impigre & ar gute uerecūdeq; rn̄deret: admirationē ī dies magis atq; magis de sese apud regias auris mētēq; augebat. Cūq; frequētior ēēt tū ī aula regia tū apud regē: studebat quottidie doctior fieri re rū ēt urbanarū ac toti⁹ regiæ disciplinæ: utpote præsago ei⁹

ĩgenio futuræ gloriæ ac regni. Sed ubi paucis post ãnis rex la dislaus uita excessisset: & Iohãna soror quæ ladislao successit in regnũ: Iacobo Barbonẽsi Mariæ comiti nupsisset. hic inq̃ Iacob⁹ barbonẽsis sphortiã quoniã putaret nefariis suis ĩ reginã uxorẽ opprimendã cogitatibus repugnaturũ: & eũ & filiũ Franciscũ q̃ ætatis annũ iã ageret quartũ ac decimũ: ĩ subterraneũ munitissime turris carcerẽ arcis oui appellatæ cõiecit sine ulla oĩo spe futuræ aliq̃n libertatis. Quã rei sæuiciam atq; diritatẽ molestissime adeo tulit sphortia: ut ĩ filiũ cõiectis oculis quẽ unũ supra uitã ẽt ipsam mirifice amabat: mortẽ sibi cõsciscere puicacius decreuerit: ad quã ut erat aĩo ferocissimo: cũ furẽs præcepsq; ferret ĩ proximũ turris parietẽ caput ĩflicturus: subita atq; miserabili & suaui & accõmodata facũdissimi filii oratione nõ secus ab illo oĩ ĩmanitatis impetu & coercitus est & ad mentẽ sanioris cõsilii redactus: q̃ a Thimotheo musico ferũt Alexandrũ regẽ ab armis esse ad conuiuiũ reuocatũ. Quo pietatis officio est effectũ: ut pr̃ sphortia ex ꝓpe iã mortuo reuiuixerit: ac nõ multo post per reginã Iohãnã ipsã post cõpressam atq; prostratã Iacobi uiri perfidiã ac uim oẽm iniusto carcere liberatus una cũ pietissimo probatissimoque filio magnas res gesserit & præclaras. Regina uero cũ maximis honoribus Sphortiã emolumẽtisq; cumulauit: tũ Frãciscum eius filium cuius ingenio & oratione pater seruatus esset: Arrhiani atq; apicis comitatibus donauit. Quid aũt memorẽ uel potius admirer primũ spectatissimi adolescẽtis tirocinium aduersus Angelum labellum uirum belli gloria insignem: qui obhæsitantiam linguæ tartaliæ habuit cognomentum: Nam ubi sphortia Bracio a se fugato ex urbe roma Iohannæ reginæ iussu urbeq; ipsa ĩ reginæ potestatẽ redacta ĩstituisset ultionẽ capere: ut par erat: de uetere inimico Tartalia q̃ aduersus sese quo tp̃re Neapoli primũ auctore Pãdulphello quẽ regia ĩ deliciis hẽbat: carcere tenebat: cũ Bracio conspirarat: quo ipo consentiente fauenteq; & Tuscanellã urbẽ & alia eius plæraque oppida ui oppresserat: ad tuscanellam ipsam instructa acie pugnaturus proficiscitur. Quo in loco Tartalia ipse contra magnis uiribus in aciem egreditur. Pugna mox utrinque pari animorum ui atque ardore conseritur. Diu multumque certatur. neuter pedem refert. Ala

Iohãna regĩa
Iacob⁹ barbonensis
Arx oui
Timothe⁹ musicus
Alexãder rex
Arrhianum
Apex
Angel⁹ labell⁹
Tartalia
Bracius
Roma
Iohãna regĩa
Neapolis
Pandulphell⁹
Tuscanella

criter ac fortiter ĩcumbunt sphortiani. cõstanter hostes feroci terq; repugnãt. Neutri cedũt. Spes ꝓpe utrinq; par. Tũ prob⁹ generosusq; adolescẽs q uix dũ septimum foret ĩgressus ad decimũ ætatis annum: ubi ex patre percũctatus certo didicisset: q nam esset Tartalia: nã is ĩter pugnandum ne posset agnosci: sagulũ equumq; mutarat: illico per confertissimũ aduersariorũ

Tartalia

præliantiũ globũ districto ense ĩ unum Tartaliã equũ dirigit: Quẽ ille ubi per uastam occurrentiũ cædem cõminus in se irruentem aspicit: perinde atq; stupidus atq; sui impotens repẽ

Tuscanella

te ĩ fugam uersus uix suorũ præsidio intra portã Tuscanellæ sublato ponte demissaq; catarhacte se recepit pmagno numero fortissimorum militum amisso. ferturq; postea cõuersus ad

Pellinus

suos dixisse illũ sibi: nam quinam esset: ex pellino cotignolão: qui intra portã est captus: acceperat: non uideri adolescentem sed tigrem. sed Leonẽ sed horribile quoddam prodigiũ. At quãta fuit illa uel prudẽtia uel clæmentia: qua est ĩ eos milites

Calabria

usus: quos antea ĩ calabria a se trãsfugas ad hostis gotthalanos prælio oĩs captiuos fecit! Gerebat enĩ bellũ sphortia pro

Lodouic⁹ Andegauẽsis rex
Renatus rex
Alphons⁹ rex
Pherdinãdus rex
Iohãna regĩa
Raymundus boylus
Fr. sphortia
Gotthalani

Lodouico Andegauẽsi rege tertio regis huius renati fratre aduersus Alphonsũ regẽ regis item huius pherdinãdi p̃rem: quẽ regĩa Iohãna quo ualidior foret cõtra Lodouici factionẽ: adoptarat. Præerat ĩ calabria maximis Alphõsi firmissimisq; uiribꝰ Raymũdus boylus: aduers⁹ quẽ ipsũ Frãciscus mittit a Lodouico cũ ptãte regia nat⁹ ãnos unũ ac uigĩti. Huic dat pater sphortia pulcherrimã militũ manũ & cũ his ueterãos quosdã quorũ fide ducebat sibi certi⁹ nihil: Frãcisci aductu ĩ calabriã cũ oĩs gotthalanorũ ĩpetus retardatus repressusq; ẽ: tũ ob uitæ cõtinẽtiam atq; ĩnocentiã & ob singularem illam morum facilitatem humanitatemque adeo ĩcredibilẽ erga se oĩum calabrorũ beniuolentiã conciliauit: ut ultro uniuersa ꝓpe illa regio ad ei⁹ fidẽ perspectãq; uirtutẽ tanquã ad publicũ aliquẽ

P. cor. Scipio africanus

Cornelium Scipionem illum: qui primus est Africanus cognominatus: certatim confugeret: cum anno dein proximo ii quos sibi maxime fidos Sphortia putabat: omnes præter du

Pellinus
Buldrinus

os Pellinum Buldrinumque fauentinum transfugerunt ad gotthalanos: Francisco ipso inter hostium quasi rætia relicto atq; destituto. Sed hic ut erat animo ĩuicto: nequaq; subita perfidia fractus ubi se cum reliquis copiis quadrato agmine

ſine ullo tumultu ī ea oppida recepiſſet: quæ a Lodouico rege ſtipēdii uice octo poſſidebat: cœpit cōtinuo hoſtilē agrū circū curſare. prædari. uaſtare. ac nuſq̈ hoſtib⁹ q̄eſcēdi ſpatiū præbere: cū tandē tranſfugarū itinera quæq̈ aſſidue conatuſq̈ oīs q̄diligētiſſime odorat⁹ ſine ullo ſuo diſcrimine & cū maxima gotthalanorū clade uniuerſos cepit in agro: qui dicitur ſancti Marci: quo illi populaturi proceſſerāt. Req̈ ad patrē ſphortiā ſignificata curriculo qui eodē ipſo die Alphonſū regē collatis ſignis fuderat: fugaratq̈ nō ꝓcul ab urbe Neapoli: ab eo iubetur: ut pfidis illis oībus ſuſpēſis laqueo gulas frāgeret: Quod patris imperiū cū uideret clæmentiſſimo adoleſcenti ſeuerius & alienū ab eius conſuetudine: nā erat etiā ipſe ſphortia mitiſſimus: paululū ſubdubius ſtetit cogitabūduſq̈: ut qui & patri parendū eſſe duceret: & nihil crudelius faciundū. Dein cōuerſus ad nunciū dic: īquit: mihi tu: quo uultu pater ut iſta mihi referres: īperauit. Reſpondit ille & minaci & iracundo. Tū Frāciſcus non igit̄ pater iuſſit: ſi iuſſit iracundus. Itaq̈ accerſitis illis ad ſe captiuis inquit: Quoniā uobis humaniſſimus pater meus erratiſq̈ ueſtris ignoſcit: ego uos oīs q̄liberrime miſſos facio: optionemq̈ permitto & manēdi ut antea: & abeundi ꝓ arbitrio ueſtro. Tū oēs præ lætitia collachrymātes & pr̄i gratias egerūt & filio: ac ſeſe manere uelle alacriter reſponderūt: fuerūtq̈ ex illo die & fideliſſimi ſemp: & ſphortianæ gloriæ uni oīum maxime ſtudioſi. Quod factū cū propediē ſphortia ex litteris filii didiciſſet: cōuerſus ad circūſtantis ſubridēs ait: longe filius ē patre ſuo prudētior. Quis aūt eius uel cōſtantiā uel grauitatē nō iure optimo admiret̄: qua ē uſus: quo tēpore pater ſphortia profecturus ī reginæ Iohānæ auxiliū aduerſ⁹ Braciū: quē tota formidabat italia: ad tertiū nonas ianuarias feria ſecunda q dies ē lunæ in fluminis Aperni trāſitu cui nūc a piſcaria proximo oppido in ripa ſito uulgare eſt nomen piſcariæ: lapſu equi ſubmerſus periit: Braciani equites ac pedites qui pro bracio piſcariam præſidio tenebant: cum uidiſſēt ſphortianos tranſitum Aperni moliri ad eius oſtia per uæhementiſſimos maris creberrimoſq̈ fluctus ex oppido erumpentes occurrunt ad fauces tranſitum pro uiribus prohibituri: quod eo maioribus animis agebant: quod ſperarent id ſibi facillimū factu fore: quoniam Frāciſcus adoleſcēs dūtaxat nat⁹

Ager ſancti Marci
Alphonſ⁹ rex
Bracius
Apernus
Piſcaria

Michael atten dulus

annos duos & uiginti cũ aliis eqtibus quinq; trãsisset: & post illos Michael attendulus & sphortia ĩperator octauus: ac mare cõtrariis uentorũ turbulẽtissimisq; flatibus agitatũ assidue magis atq; magis exasperasceret. At Frãcisc⁹ adolescẽs ut erat aĩo excelso atq; iuicto calcaribus cõfestim crebrioribus equũ adigens & longiori innixus hastæ ueluti uernus coluber strenuo celeriq; cursu ĩ obuios hostes fert tanta audẽtia ac uiribus: ut eos palantis ĩ fugã ageret. Quod Sphortia pater corã aspiciẽs gestiensq; lætitia & uoce & manu ad transmeandũ suos hortat cõmilitones: quos ob fluctuũ magnitudinẽ cũ segnioris uidet ad transitũ: ipse rursus quo formidãtibus fiduciam inuciat: ad exercitũ remeans dũ pone periclitanti armigero inter fluctus dextrã sublaturus porrigit: & equus quo ĩsidebat: posterioribus desert⁹ pedibus labit: & ĩperator ubi ephippio est excussus: & si bis sustulit manus ferreis graues chirothecis perinde quasi auxiliũ implorans: tamẽ & thoracis reliquorũ q; armorũ pressus pondere & aluei fundo pedũ nixum nõ sustinẽte ingruentiũ fluctuũ altitudine obrutus tanq; ĩ Numico æneas diu postea ac multũ quæsitus nusq; apparuit. At Francisc⁹ subiti casus ignar⁹ ubi ĩter fortissime prælíandũ de subrepti pris acerbitate clã p quẽdã ex cõmilitonib⁹ ẽ cõmonefactus: quanq; ĩtolerabili cordis uulnere eiusmodi nũcio ẽ trãsfixus: tñ re oĩ dissimulata paulatĩ sese atq; pedetentĩ ex ea pugna subducit ad suos: hostib⁹ miníe insequẽtibus: qppe q & deteriora ĩ ea pugna fuisset cõdicione: & de repẽtĩo sphortiæ obitu nihil nossent. Ac ne hostes facerẽt ĩpetũ ĩ eos: quos post sese reliqsset ultim⁹ ẽẽ uoluit: q reciperet ad exercitũ. Itaq; ubi reliq remeassent: qua mõ trãsierãt: ipe sol⁹ ĩscensa trabe caua: quæ casu ĩ flumíe ẽ reperta: ĩter sagiptarũ & oĩs generis missilium ĩnumerabilis iact⁹ breuissimo se cõto remigãdo recepit ad socios: quos oĩs cũ & extremo dolore cõfectos & tumultuãtis offẽdisset: eos ẽ sua orone adeo cõsolat⁹: & ita ĩ lætioris fortunæ spẽ erexit: ut & ipm ĩperatorẽ suũ cõtinuo salutarit: & ut de se oĩa sibi reciperet: uno cõsẽsu & eodẽ ore alacriter affirmarint. At Bracius sphortiæ obitũ nõ dissimulãter collachrymatus tulit pmoleste: siue q meminisset pristinã suã cũ illo familiaritatẽ atq; beniuolẽtiã: siue q ĩ sphortiæ aduerso casu sui ut fit: misereret. Cæterũ Frãciscus inito cũ suis cõsilio ortho

Numicus Aeneas

Bracius

na quæ urbs ē ī pelignis cū uniuerso cōcessit exercitu:qua suo rū militū munita præsidio de prima uigilia inde mouēs cū reliqs copiis recepit se beneuentū unde idibus Ianuariis ad regi nā Iohannā proficiscit̄ & uisendi grā & pcunctādi:qd se facere iuberet:Hæc amissa Neapoli se continebat auersæ : quæ ut Franciscū est corā intuta:se ob sphortiæ patris desyderiū a lachrymis moderari nō potuit. Dein pauca ꝑ re locuta: sed mr̄ næ caritatis plena urbis oppidaq; oīa qbus donarat sphortiā trāsfert ī Franciscū filiū pleno iure:iubetq;:ut & ipse reliquiq; fr̄es atq; ipsorū posteri ꝑpetuo seruēt sphortiæ cognomētū:Id qđ ī hāc diē uidemus assidue propagari. Ad hæc mādat:ut col lecto uniuerso exercitu properet ad Neapolin obsidendā. Nā idcirco properādū esse regina iudicabat:quoniā rex Alphons⁹ aberat ꝓfectus āno proxīo posteaq̄ est a sphortia pugna supe ratus:in citeriorē hispaniā cū uniuersa classe ad renouādas au gēdasq; uires cōparādasq; pecunias:relicto petro fratre cū præ sidio nō mediocri gotthalanorū & eqtibus italis tribus milli bus. Cū reginæ Iohānæ uolūtate ac iussis paruisset q̄primū Frācīscus sphortia:& ad eas pecunias:quas nō admodū multas a reginæ quæstoribus acceperat:collegisset etiā ex amicis & subditis quātas potuit:cōparato instructoq; robustissimo firmissimoq; exercitu:neapolin cōfestim obsedit: eā quottidie uariis præliis oppugnationibusq; cōcutiēs. Idq; breui effecit tū uiribus tū īgenio:ut q præsidio intus erāt:desperare cœpe rīt rebus suis:cū hæc classis supuenit:quā dux ille clarissimus Philippus Maria in reginæ auxiliū miserat munita nauibus rostratis iisq; ingētibus quattuordecim & triremibus quinq; ac uigīti myoparonibusq; nōnullis :huic præerat uir bellicis laudib⁹ celeber Guido torellus : Quare q pro rege Alphonso erāt ī urbe:ītellecta periculi magnitudīe secuti admonitionē unius Frācisci sphortiæ ac fidē:& qđ cōstituto ab Alphonso stipēdio carerēt:Berardinus Vbaldin⁹ ac Iacob⁹ caudola id oē præsidiū destituere ꝓfecti alter ad Braciū:Iacob⁹ aūt ad re ginā. Post horū abitionē Frācisc⁹ sphortia terrestri oppugna tione:Guido āt maritīa adorti muros ui tādē urbe potiti sūt sine ulla ēt ciuiū offēsione:tāta fuit nr̄i illi⁹ moderatissimi prī cipis uel īnocentia uel prudētia. Neapoli per hunc modū ex ipsius Petri & gotthalanorum manibus recuperata: reginæq;

Orthon ortho nis orthona accusatiuus est græc⁹
Peligni
Beneuentum
Iohāna regīa Neapolis
Auersa
Alphons⁹ rex
Hispania cite rior
Petrus
Gotthalani
Philippus Ma ria dux
Guido Torel⁹
Berardinus V baldinus
Iacob⁹ caudo la
Bracius

restituta cũ Frãcisci sphortiæ nomẽ quottidie redderet illustri⁹
Philipp⁹ maria idẽ Philipp⁹ Maria ut erat sũma prudẽtia prĩceps & egregius
uirorũ fortiũ cẽsor ac iudex: curabat p Guidonẽ torellũ apud
reginã: ut tãta pbitate adolescentẽ sibi tãtisper cederet: donec
Bracius Bracii audaciã: q aquilã obsidione acerbius pmebat: ĩ Martini
Aquila pontificis maximi & ipsi⁹ ẽt reginæ contemptũ & detrimẽtũ
Martin⁹ põt. refringeret: atq; obtereret. Nõ difficulter q petebat: ĩpetrauit.
Capua Nã tũ regina Braciũ timebat: ne si aquila potiretur cũ & capu
am haberet & alia plæraq; oppida regni sui: sentiretq; cũ Al-
phonso: se uniuerso regno spoliaret: tũ Frãciscus sphortia par
tis philippi seq quodã naturæ ductu maiorẽ in modũ cupie-
bat: præsertim q ẽt nosset ea fuisse mẽte eo aĩo patrẽ sphortiã
ut oĩa in posterũ ageret ex philippi sentẽtia: accepissetq; iã ab
illo aureũ nũmum duodecim millia: quo & sese una cum regi
næ ecclesiæq; exercitu opponeret bracio: & in proximã æsta
tem cũ imperio equitũ decẽmillium ac peditũ quinquemilliũ
Ethruria in ethruriã proficisceretur aduersus florentinos. Francisc⁹ igr
Florentini sphortia agens ætatis annũ iam tertiũ & uigesimũ proficisci-
tur nomine Mediolanensiũ ducis Philippi Mariæ pro Martio
pontifice & Iohãna regĩa siciliæ aduersus braciũ: q aquilã ur
bẽ cõstantissime simul & acerrime oppugnabat. Erat ĩ ea eccl'a
Iacob⁹ caudola stica expeditione cũ Iacob⁹ caudola & Michael Attẽdul⁹ duo
q; Lodouici seuerinas & colũna tũ ẽt tartaliani eqtes: nã Tarta
Michael Attẽdulus lia ipse duobus ante ãnis Martini pontificis iussu Auersæ fue
rat obtruncat⁹: atq; alii cũ iis una pmulti & illustres & magni
Lodouic⁹ seuerinas uiri. At bracius aduenictũ cõtra se uirium nõ ignarus ut erat
uir aĩo ingenti pugnãdiq; eque atq; bellãdi callẽtissimus: eum
Lodouicus columna collem: p quẽ illis iter futurũ erat: duobus munierat castellis
cũ præsidio peditũ circiter quinq; millia. ad radices aũt collis
Tartaliãi equites qua illis descensus erat in campestrem planiciem: quæ collem
ab aquila dirimit: omnia aquis ex proxima fossa ui deductis
Tartalia in stagni similitudinem complerat. Inde sua ipse tenebat ca-
Auersa stra cum equitibus ad quattuor millia exercitatis & fortibus:
quos omnis in quattuor & uiginti ordines ad pugnam in-
Nicolaus picininus struxerat: Nicolao picinino uiro bellicoso & impigro cum
equitibus quadringentis & ualido peditatu e regione ur-
Collis sanctæ Mariæ bis in colle: qui uocatur sanctæ Mariæ ad manipulum: ne
quis ĩpetus ex urbe erũpens suos pugnantis ad terga adoriret.

Præterea spe uincēdi ea maxime ducebatur bracius: quod exi stimaret hostium duces propter ambitionem nunq̄ inter se se conuenturos. Sed tātam uim habuit mansuetudo ingeniiq̄ dexteritas ac facundia nostri principis & monendo & hortan do & suadendo: ut ne minima quidem animorum irritamenta in uniuerso illo exercitu interuenerint. Consederat igitur eccle siasticus exercitus ex altero collis illius latere: quem Bracius castellis peditatuq̄ munierat: ad septem millia passuum iter ab aquila: cum aduenit a Bracio cum litteris tubicen: quibus ille duces omnis & prouocabat & hortabatur ad pugnam addēs eis per se licere: ut sine una prorsus uel molestia uel impedimē to & ascēderent collem: & ex colle in campum æquum descen derent: idq̄ iureiurando inuiolatum fore affirmabat: Quibus auditis cum silentium a cunctis ducibus seruaretur: conuersus Franciscus sphortia ad legatum apostolicum Franciscum pic colpassum integerrimum illū uirum & sapientem qui postea Mediolani archiepiscopum gessit: si iusseris inquit pater reue rendissime: posteaq̄ nemo audet respondere: ipse ut iuuenis re spondebo: responde igitur inquit ille subridens: Tum coniectis in tubicinem suis uigentioribus illis oculis ac ueluti radiātib⁹ dicito īquit: Bracio nos pro arbitrio nostro uēturos aduersus sese uel inuitum & ī suam quidem rem malam. Captato igitur tempore ex communi ducum omnium consilio collem ascēdūt instructa acie eaq̄ distributa in equitum ordines uiginti pari se re numero bracianis. peditibus uero quingentis ac mille. Post hos omnis sequebantur impedimēta. & qui ad ministeria accō modati ad pugnandum usui haud essent. Cū illuxisset: cœpere ad radices collis descendere & omnes quidem pedites: nam p pter callis angustias ac rupis difficultatem coacti sunt omnes equo descendere. At bracius siue quoniam iureiurando per lit teras se obstrinxerat liberum descensum illis fore in campestrē planiciem siue quia ut erat animo excelso & insolenti iactabū dus inter suos prædixerat propterea se illis liberum præbere descensum: quo nemo prorsus ex ea pugna euaderet: suos omīs continuit intra aciem: donec uniuersus ille exercitus in æquo constitit campo. Dein collatis signis pugna cōserit̄ ītra secūdū lapidem prope aquilam maximis utrinque uiribus & exæstuā tibus animorum ardoribus ac sūmo cū uitæ periculo uniuersī

Franciscus pic colpassus Mediolanū

Pugna cōserit̄

certatᷣ diē uaria mutabiliq; fortũa: utrinq; uulnera utrinq; cedes. Nec uno in loco prælia. hac fugiunt. illac præmunt. Inter ſpē ac metum omnia tumultuantᷣ. Iidē eodē fere momēto & uicto res & uicti: cum tandē eccleſiaſtico cedente exercitu præmēti buſq; robuſtius braciãis ac iã prope uictoribus. hic generoſo & inuicto aĩo adoleſcēs tanq; e ſpecula quadã inter fortiſſime dimicandũ ultimi diſcriminis magnitudinē conſpicatus uelu ti horrēdũ aliquod fulmen ĩ cōfertiſſimũ mutuis ĩter ſeſe uul neribus digladiantiũ agmen tanta ui tãto ĩpetu irruit: ut cum in ipſum braciũ inter oĩs generis tæla ac cedes peruicacius fer tur: hũc ille ĩopinato metu pculſus capiti ſuo infeſtius ĩminē tē diſtricto gladio haud ãplius ſuſtinuerit: ſed confeſtĩ auerſo equo celerē uerteretur ĩ fugã deiecta ultro ex capite caſſide ne poſſet agnoſci. Erat. n. Bracii caſſis ſerico tecta purpureo & ar genteo torque ĩſignis: quē eminētiores pilæ argenteæ decora bant. Cũ ita Frãciſcus ſphortia p innumerabilia occurrentiũ uulnera braciũ ĩſequitᷣ: effectũ eſt deniq;: ut & ille fugiēs ab ex pedito & audaciſſimo equite ſphortiano Fulignato ĩ occiput

Fulignatus

loetale uulnus exciperet: & ita repēte ex equo ruēs ſuũ uniuer ſũ exercitum ſecũ ĩ ruinã traheret. Ex quo intellectũ eſt: quod apud Euripiden ait polynices Secur⁹ ĩperator audaci præſtat.

Euripides Polynices

Dũ ſibi Bracius certã uictoriã pollicetur iuſſis tũ iis peditibus quos præſidio locarat ĩ caſtellis: ne prius hoſtis a tergo ado rirentur: q̃ ipſe iuſſiſſet: tum etiã Nicolao picinino: ne ſe ullo ſui diſcrimine loco moueret: & iubēdi & uiuendi finē ſortitus eſt: Nã eo uulnere poſtridie animã efflauit tertio nõas Iunias & aqlam miſerabili excidio liberauit. Nec illud certe ſilētio ē prætereundũ: Franciſcũ ſphortiam. Braci⁹ ubi primũ ĩ caſtra ſemianim⁹ eſt relatus: coepiſſe illũ amicis mitiſſimiſq; uerbis ad bene ſperãdũ cohortari: ſuoſq; medicos ad eũ curadũ q̃ dili gētiſſime adhibuiſſe: nihilq; oĩo prætermiſiſſe: q̄ ul'ad optimi uiri ul'ad fideliſſimi amici officiũ ptineret: demũq; ubi illũ ex trem⁹ defeciſſet ſpirit⁹: nõ ſec⁹ illachrimaſſe: ac ſi pater extitiſſet.

Nicolaus picininus

Cæterũ poſteaq; Frãciſcus poſt tãtæ uictoriæ gloriã iuſſet in urbē romã põtificis Martini & uiſendi & ſalutãdi gr̃a: tũ ē ab illo pr̃na quadã except⁹ dilectione honoratuſq; egregie: tũ ēt hãc laudē reportauit: ut diceret Martin⁹: Es tu ſane fili nr̃ ca riſſĩe Frãciſce ſphortia & ſpecioſus & prudēs & robuſt⁹ & for

//ris ac facundus & de romana ecclesia bene ꝓmerit⁹ abi igr̃
// ĩ dei bñdictiõe & de nobis tibi ĩ christo Ihesu omnia pollice
re. At Philipp⁹ maria cũ ĩ dies magis atq; magis ĩcremẽta ꝓ Philipp⁹ maria
bitatis atq; cõsilii uideret ĩ frãcisco sphortia coalescere: maxi
mo curauit studio: ut eũ omnino suũ efficeret. Itaq; & Martini
põtificis opa & magno suo honorificoq; stipẽdio hũc ad se ac
cersitũ multis maximisq; ĩ reb⁹ & belli & pacis exercuit. Vẽit
is primũ Mediolanũ: cũ ageret quartũ ac uigesimũ ætatis ãnũ:
quo ipo etiã ãno diuina quadam ꝓudẽtia nata ẽ Blãca Maria Natalis Blãcæ
pridie Kalendas apriles. Sua uero tũ præsentia & orõne tũ ẽt Mariæ
prudẽtia atq; morũ grauitate & elegãtia ñ modo æquauit: sed
mirũ ĩ modũ superauit oẽm de sese apud Philippũ expectatio
nẽ adeo: ut uel ex eo tp̃re consiliũ philipp⁹ id inierit: quod pau
cis post ãnis absoluit: unius sibi Frãcisci sphortiæ & generi fa
ciũdi ꝑ natã ĩfantulã & ꝑ adoptionem una cum filia bonorum
omniũ hæredis ac toti ĩperii successoris cõstituẽdi. Fuit enim
philipp⁹ Maria supra omne hominum gen⁹: q ea tẽpestate reli
quos prĩcipes lõgissime superarit ĩtelligẽdo & iudicãdo. Qua
re Franciscũ unũ singulis pone dieb⁹ ad se accersitũ cum liben
ter audiebat de rebus maximis & grauissimis acute multa co
pioseq; loquentẽ: tũ ipse quoq; ꝑmulta ex eo ꝑcunctabatur a
criter excogitata & callide: ad quæ ita strenu⁹ adolescẽs alacri
ter ac prudẽter respõdebat: ut diuio poti⁹ quã hũano prædit⁹
uideri posset ĩgenio. Interea uero tp̃ris cũ res publica florẽti
na ipi⁹ Philippi mariæ uirib⁹ graui⁹ ꝑmeret: eosq; foret iã res
deducta: ut suæ libertati metueret plurimũ: mittunt a Florẽti Florentini
nis ad Venetos legati: q ꝑ multã ĩ philippũ expostulationem Veneti
eos docerẽt: quãto essent ĩ periculo: quodq; diuti⁹ soli tãtã belli
molẽ ferre nõ possent: & ꝙ uniuersæ italiæ metuẽd⁹ philipp⁹
foret ob ĩgenii uersutiã auiditateq; dominãdi. Nec. n. credẽdũ
esse quietẽ philippũ dein acturũ occupata florẽtia republica.
Cõgerebãt in illũ delicta pluria acuti⁹ excogitata. Superiora
tẽpora memoriter referebãt: qb⁹ philippi maiores ab italia ꝑ
turbãda nũquã destitissẽt. Mediolanũ officinã esse belli ĩuidio Mediolanũ
so noĩe dictitabãt: Solãq; eã urbẽ ex uniuerso terrarũ orbe tũ
ob munitissimũ loci situm quẽ tria ingẽtia flumia Pad⁹ Addua Padus
Ticinus reddũt undiq; tutissimum ab omni hostiũ ĩpetu: tum Addua
ob frequentiã populi: quæ ẽ maxĩa: nulliusq; rei neq; ad uictũ Ticinus

neq; ad uitæ cultum indigẽs:tum etiam ob opificum multitu
dinem ac uarietatem bellis crescere ac locupletari. Quamobrẽ
postulabant:contendebãt:obsecrabãt:ut auxilio sibi præsidio
Veneti q; essent. At ueneti &si non obscure animaduertebant quo ma
gis augeret philippi imperium:eo rebus suis futurum piculosi
us:tamen ad bellum capessendũ nulla prorsus iniuria ab illo
prouocati nõ facile adducebant præsertim quod societas etiã
intercederet in alterũ quinquenniũ ex icto fœdere duratura. Tũ
Rainaldus al unus ex legatis florẽtinis Rainaldus Albitius uir non minus
bitius elatus & audax q; disertus ubi uidisset nullis rationibus uene
tum senatum adduci ad ferendũ suæ reipublicæ auxiliũ ĩ phi
lippum: Vos inquit patres conscripti cum annis superioribus
Genuenses Genuẽsibus auxilium uestrũ imploratibus id illis ferre nolui
stis:fecerunt Philippũ Genuenses dominum:qui non erat:eadẽ
nos ratione illũ reddemus regem:quo uos propediem impera
torem constituatis. Quæ cũ dixisset turbato ac minaci uultu:e
senatu abiens una cũ cæteris legatis diutius nihilo cunctatus
ex urbe decessit florentiã rediturus. Tum ueneti de re nixi⁹ cõ
sultantes ĩ maximam inter sese uenere disceptationẽ:cum alii
Fredericus cõ honestatẽ tuerentur alii utilitatem. Tandẽ uero fredericus cõ
tarenus tarenus uir grauissimus ĩter Venetos idemq; disertissimus: ad
ductis multis rationibus & exemplis tũ romanis tum peregrĩs:
qb⁹ argumẽtaret nõ oĩa pmissa seruãda esse ut uel ĩsidiosa ut
iniusta:& ea prætera quæ honesta fuerint solere mutari cum
tẽpore:atq; illos omnis iniustos esse:qui nõ propulsant cũ pos
sũt: iniuriã uel ab ignotis:adderetq; magnam utilitatis uim ra
pere ad sese honestatis & dignitatẽ & nomen. Ad hæc quantã
calamitatẽ uenetæ reipublicæ posset afferre uictoria philippi
Genuenses de florentinis:cum & dominaretur genuẽsibus:& societatẽ ha
Martinus põt. beret cum Martino põtifice maximo: & de Iohãna regina oĩa
max. quiret pro uolũtate decernere: Nec enim defuturam Philippo
Iohãna regina causã inferendi belli in Verona atq; Vincentia p iure patrio
Verona repetẽdis:Huiusmodi inquã rationib⁹ aliisq; q;plurimis sena
Vicentia tũ ppulit Frederic⁹ ad ferẽdũ florẽtinis auxiliũ:quod petebãt:
ubi minus se philippus a bello retraheret. Quã qdẽ rẽ eo facili
Fr.Cremagno us psuasit:quod Fracĩscus cremagnola q nõ multo antea trans
la fugerat a Philippo ad uenetos:eos ĩ magnã suspicionẽ iniece
rat:de illi⁹ aduers⁹ se uolũtate celeris uictoriæ spẽ afferẽs. Præ

terea dux ille prudētissimus Frācīscus foscar⁹ cuius auctoritas
erat apud oēs maxīa:nō solū quæ Frederic⁹ dissernerat:cōpro
bauit:uerū ēt accuratissima oratiōe ostēdit ultimū¡ ī rēpublicā
uenetā excidiū puenturū:ubi min⁹ & quā primū & fortiter ad
uersus Philippū bellū capesserit. Cōfestim ergo ex itinere lega
tis florētinorū reuocatis societatē quā petebāt:ineūt:ac firmāt
æquis cōdicionib⁹. Dein missis euestigio Mediolanū oratori
bus Philippū monēt:ut ab omni ī florētinū populū ui iniuria
q̃ desisteret:quod si secus faciat:fore:ut spōte causā suā ageret.
Quod Venetorū quasi edictū cū philippo insolētius uideret:
prīo cœpit stomachari:dein secū aīo uolutans haud solere ue
netos se iiusticiæ obnoxios unq̃ facere fœdus decēnale iā qn
to āno antea pcussū ac mutua societatis iura afferebat. Præte
rea Florētīos belli aduersus sese auctores extitisse:q nulla iniu
ria lacessiti ultro armis fuerīt se adorti. Quæ dū citro ultroq̃
gerunt:clā ueneti parāt oīa:quæ ad bellū attinent: Nec italiæ
solū sed pegrinos quoq̃ potētatus excitāt accinguntq̃ in Phi
lippū:cū is nulla rōne adduci posset:ut crederet uenetos tū ob
inueteratā ac ppetuā amiciciā tū ob initā nouissime societatē
qcq̃:quo sibi incōmodarēt:tēptaturos. Sed lōge præter eius
opinionē cecidit. Interea .n. tēporis Gelphi brixiani factionis
ei⁹ auctoribus Petro Achilleq̃ aduocatis ābobus & fratribus
& opulentis & apud ciues municipesq̃ carissimis audita uene
torū ac Florētinorū societate deficiūt a Philippo ad Venetos
e s dedita ea urbis pte:ubi gebellini minus habebāt uirīū. Nā
urbiculæ quas hi potissimum inhabitāt:stabāt :& uetus quæ
uocat:& noua una cū subiecto suburbio atq̃ arc b⁹ tā porta
rū quā ea:quæ ualidissima ē in sūmitate urbis .p. duce Philip
po. res āt gesta ē noctu feria prīa:q dies ē solis ad sextum deci
mū Kalēdas Apriles āno a natali christiano sexto ac uigesimo
supra quadringētesimū & millesimū. Eqtes nulli hostiū ea no
ctē ī urbē ingressi nec alii prorsus ulli præter pedites octingē
tos a cremagnola excōposito submissos. & frequētē municipū
manū:quos ii fratres ex eadē factione clā collectos muro p isi
dias fracto secū adduxerāt. Erat Frācisc⁹ sphortia p id tēporis
Mediolani apud philippū:sed ei⁹ milites alii apud mōtē clarū
alii ī pximis municipiis hibernabāt:Qua qdē re eadē nocte au
dita brixiā adeqtātes ī urbiculas mane excepti sūt. Qui urbē

Francifcus fo fcarus

Mediolanum

Brixiani

Gelphi

Petrus

Achilles aduo cati

Gebellini

Quo tpre bri xiāi defecerīt a Philippo duce

Cremagnola

Fr. fphortia

Mediolanum

Mons clarus

tradiderāt Venetis:mox eius uias doliis humo cōpletis trans
uersis trabib⁹ repagulis & cathenis muniebāt: neqꝫ subitus ī
petus rē ꝑuerteret pri⁹:ꝗ̄ cremagnola cū uirib⁹ aduēisset. Phi
lipp⁹ ea re rumorib⁹ ac nūciis curriculo audita Franciscum ī
subsidiū mittit:q īcredibili usus pernicitate feria tertia q dies
ē martis:cū reliqs suis copiis ex altera ipse parte urbiculas ī
gressus:ex altera uero eodē tpre ī urbē cremagnola cū eqtib⁹
quattuor millib⁹ īgētiqꝫ peditatu. Reliq āt oēs ducales exer
cit⁹ ī flaminiis agebāt & ī ethruscis cōtra Florētinos. Cōspira
rāt præterea una cū uenetis ī Philippū Mariā hi oēs Amide⁹
dux allobrogū:quos noīe deprauato a sabbatis montib⁹ sab
baudiēses ꝓ sabbatēses appellāt:& eluetii & tres illi Marchio
nes Mōtis ferrati æstēsis mātuanus ad hæc potētissimus rex
Alphōsus:q una cū fliscis fregosis & adornis rē genuensē ma
ri terraqꝫ turbabat. In tot & tā magnis tāqꝫ ꝑiculosis & repen
tinis rerū difficultatib⁹ sol⁹ Frāciscus sphortia philippi ducis
& sustinebat & tuebat̄ īperiū:q assidue die noctuqꝫ ex urbicu
lis aduersus hostes ī urbē erūpens eos cōtinuis prælis lacesse
re urgere uexare cædere īterimere ac nūqꝫ quietos sinere tantā
qꝫ in desperationē agere cremagnolā:ut mētis fere atqꝫ sensus
inops qd cōsilii caperet:esset nescius:qppe q superioribus tem
porib⁹ cū ꝓ philippo militaret:uincere sēper cōsuesset:nūc ip
se quottidie uinceret̄. Quare quoad a cōserēda manu abstiē
bat:idqꝫ totū ei negotiū erat ut castellis e regione portarū ob
iectis per catapultas & plūbeas pilulas molesqꝫ bōbardarum
Frācisc⁹ sphortia a frequēti eruptione coerceret̄. At dux phi
lipp⁹ huic magis ꝗ̄ brixiæ metuens īmissa ī urbiculas ualida
peditū manu Frācisco iubet:ut ab eo præsidio ad montē clarū
se recipiat & ī ꝓxima municipia:donec coactis aliis exercitib⁹
ex ethruria & flaminia obsidētes premāt̄ obsidione. Paret Frā
ciscus ac per medias hostiū mōitiones ubi illuxisset:post qua
dragesimū ex quo uenerat:diē cū suis oībus erūpens uno īpe
tu strenuaqꝫ ui īter occurrentiū tæla ac iact⁹ ex urbe egredit̄.
Hūc īseqtur maximis urib⁹ cremagnola cui⁹ ille īter eqtādū
ferociā sæpe cōuersus reprimit:ac retūdit. Sed ubi uentū est in
cāpestre spatiū montis clari:tū facta phalange alacerrime ferē
collatis sgnis ī cremagnolā ubi pulcherrimum erat uisu:ꝗ̄ &
cōstāter & fortiter pauci sphortiāi cū tanto uenetorū exercitu

Flaminii
Ethrusci
Amideus dux
Sabbati mōtes
Sabbaudiēses
Eluetii
Marchio montis ferrati
Marchio æstēsis
Marchio mantuanus
Alphōsus rex
Flisci
Fregosi
Adorni
Mons clarus

& adolescēs adhuc Frācisc⁹ cū Frācisco ueterano diu multūq̧ dimicarēt. Eaq̧ de utroq̧ & duce & exercitu opinio apud oēs cōstitit nisi nox pugnā suo īteruētu diremisset nō minorē de cremagnola uictoriā fuisse Frācīscū sphortiā eo die cōsecuturū q̄ eidē ātea de bracio cōtigisset. Cæterū hic ī Mōtē clarū se re cepit & ille ī urbē Brixiā ad urbiculas oppugnādas. Quo ma gis ipse mecū magisq̧ cōsydero admirādā illā ac ꝓpe diuinā philippi Mariæ īgenii acrimoniā: eo magis illum mihi uideor cæteris mortalib⁹ præstitisse & cōsilio & prudētia. Nō præsē tia. n. modo sūma īdustria diligētiaq̧ gerebat: sed futuris qbus q̧ casib⁹ ita grauiter sapiēterq̧ ꝓuidebat: ut nihil unq̄ ei acci dere posset iopinato. Videbat sibi esse bellū cū duab⁹ potētis simis & locupletissimis reb⁹ publicis: qb⁹ se pecuniarū magni tudīe quæ belli sūt nerui: lōge īferiorē ītelligebat. Quæ. n. aut pricipis aut regis cuiusq̧ uires adeo firmæ sint: quas ueneto rū Florētinorūq̧ pecuniæ nō frangāt: ac pessundēt. Itaq̧ nul lū sibi præsidiū firmi⁹ ducebat & certi⁹ uni⁹ Frācisci sphortiæ fide ītegritate prudētia aī magnitudīe: Accedebat ad rē: quod ex Mathematicis uatibusq̧ didicerat eūdē Frācīscū sphortiam primū adhuc fore pricipē in italia: & q sol⁹ afflictas philippi res ac pœne pditas uitali ueluti afficeret sēsu: & ī lætiorē fortu nā erigeret: atq̧ stabiliret. Quib⁹ cogitatib⁹ factū ē: ut uitæ Frā cisci sphor. philipp⁹ mallet q̄ Brixiæ recuperādæ cōsulere. Nā q̧ sæpe dicere postea philipp⁹ cōsueuit: nisi Frācisci sphortiæ uita carior sibi q̄ brixia extitisset: nunq̄ brixiā amisisset. Sed ut ad rē qua de cœpim⁹: reuertamur: cū dies ac noctes murum nouæ urbiculæ & bōbardarū & uariorū tormētorū molibus cremagnola cōcuteret: nec ītima Philippi præsidia miore aut strenuitate aut īdustria ad repugnādū uterent: aduenere tādē ex ethruria & flaminia ducales exercit⁹: q una cū ipo Frācisco ꝓpe brixiā cōsederūt ad duomillia passuū hostis īclusos ꝓuo cātes ī pugnā. Aberat p id tēporis Cremagnola: q sibi metuēs ab aduenientibus copiis simulato laterum dolore perrexerat ad balneas patauinas. Qui uero pro imperatore intus erat Iohannes Franciscus princeps mantuanus pugnandi iis copi am nullā faciēs urbiculæ expugnatione erat intent⁹. Hic si uni Frācisco sphortiæ fuisset obtēperatū: & brixia ēēt minio labo re recuperata & de hostibus pulcherrima sumpta uictoria.

Mathematici Vates

Balneæ pata uinæ

Iohānes frāci sc⁹ Marchio

Cõsulebat.n.ut omni cũctatione sublata per urbiculas ĩ urbẽ
ingressi uenetũ hostẽ adorirent prius:q̃ & a Venetis maiores
cogerẽtur uires:& a Florẽtinis auxiliares copiæ mitterent. Id
cõsilii solus Nicolaus picinin⁹ & ꝓbabat:& laudabat: Nã An
gelus pgulanus & cæsar brixiãus & Nicola⁹ guerrerius & cũ
his Cicchus patauinus cæteriq̃ duces Frãcisci gloriæ inuiden
tes secus q̃ sentirẽt:oĩa gerebãt: Quib⁹ dissensionib⁹ factũ est:
& Cremagnola ĩ meliorẽ adduct⁹ spẽ reuerterit ex balneis ad
exercitũ:& ueneti maioris quottidie copias cõpararit & florẽ
tini ĩ auxiliũ misserint Venetorũ exercitatissimũ quẽ habebãt:
& prudentissimũ ĩperatorẽ Nicolaũ Tholentinatẽ cũ equitum
quattuor millibus & duob⁹ millibus peditũ: Nã ipi omni bel
li molestia liberati iã nihil sibi neq̃ ĩ ethruria nec ĩ flaminiis
metuẽdũ esse intelligebãt. Is nicolaus Tholentinas ubi primũ
brixiã uenit:cognita ducaliũ ducũ dissensione maturandũ esse
arbitratus ne ii illi fortasse resipiscerẽt:difficilior foret bellan
di ꝓuincia:ingentẽ fossam deduci iubet ĩ lõgitudinẽ ad passu
um qnq̃ millia:qua trãsitus ꝓhiberet hostibus ad ullũ omni
no aut auxiliũ ferẽdũ obsessis aut miniẽ cuiusq̃ opis admini
culũ. Erat aũt ea fossa & aggere & uallo & castellis nõ nullis
atq̃ frequẽtibus munita turribus ac pluteis acta in latitudinẽ
passus duodecim & tãtundẽ fere in altitudinẽ. Venetorũ flo
rentinorũq̃ exercitus cõplebant hominib⁹ supra triginta mil
lia. Philippi ãt ducis ad tria ac uiginti millia. Equitat⁹ utrisq̃
pœne par. Sed hostiũ peditatus multo superior. Cũ hæc a ue
netis suasu Nicolai Tholẽtinatis gerunt:uoluit sæpenumero
Frãciscus ea moliẽtis adoriri. Non modo habuit neminẽ præ
ter unũ Nicolaum picininum q cum eo sentiret:sed oẽs potius
aduersantis seq̃ apud philippũ insimulãtis: quod clã uenetis
faueret. Quas obtrectatorũ inuidentiũq̃ calũnias q̃uis nõ ob
scure Frãciscus rescisceret:nunq̃ tñ induci potuit :ut illorum
mallet similis esse q̃ sui:cũ tandẽ post urbicularũ muros cõtri
nuis tormentoũ ictibus terræ æquatos: Antonius landrianus
ac cæteri fortissimi uiri q arci præerãt:rei frumẽtariæ cõmea
tusq̃ defectu honestas pacti in sũma necessitate cõdiciones ar
cẽ hosti dediderũt post mensẽ & annũ unũ:ex quo die Petrus
Achillesq̃ aduocati urbẽ uenetis ꝑdidissent. Reddiderat sæ
pe iã Frãciscus sphortia philippũ ducẽ & litteris & nũciis ce

Nicola⁹ picininus
Angelus pergulanus
Cæsar brixian⁹
Nicola⁹ guerrerius
Cicchus patauinus
Nicolaus Tholentinas
Ethruria
Flaminii
Brixia
Fossa qualis
Exercituũ numerus
Antonius landrianus
Arcis brixiãæ deditio

tiorẽ ſe plurimũ uereri:neqd aduerſi eiꝰ exercitus caperẽt idq;
ob ſolã ductorũ diſcordiã. Itaq; eũ monuerat:aliquẽ uniuerſis
præficeret copiis:cuiꝰ ſaltẽ auctoritati audiãt cæteri:ſe enĩ ſẽ
per paratũ fore:q omni ĩ re pareat iuſſis eius. legiẽ a philippo
totius ĩperator exercitus Carolus malateſta piſaurẽſis :quem
monet:ut copiarũ ſuarũ duces audiat quidẽ omnis:duorũ aũt
ſolũ cõſilia exequaẽ Frãciſci ſphortiæ Guidoniſq; torelli. Id ſi
factũ eſſet:cõflictus ille q uocatur ad Machalaũ:nunq; ꝓfecto
accidiſſet. Erãt ducales uires ad cõpilianũ. Venetæ uero ad fõ
tanellã. Quinto idus octobres q dies erat ſolis & idẽ dicatus
oĩpotenti dño:iubet carolus:nemo ea luce bellãdi gratia equũ
aſcẽdat:ſed diuĩæ uenerationi qſq; ſtudeat. Hoſtes illiꝰ ĩſcitiæ
ñ ignari peditẽ ĩſtruũt:q petitis ducalibꝰ caſtris Nardinũ pedi
tẽ ſphortianũ ad ſingulare certamẽ ꝓuocet. Ille ut militaris
mos ẽ:nõ detrectat pugnã. Itur ĩ duellũ. ſolus Frãciſcus ſphor
tia ſpectat armatꝰ. Idq; ut cæteri faciãt:monet. Et ĩperator ob
audit. & cæteri negligũt. Inter duelli ſpectaculũ celeri agmine
acieq; uniuerſa ad pugnandũ inſtructa cremagnola ſupuenit
ea uia:qua Machalaũ itur:Angelus ꝑgulanus & Nicolaus idẽ
peruſinus cui ex breuitate corporis picinino cognomẽtũ erat:
dũ illac ꝑ otiũ obequitãtes inopinato ĩ hoſtilẽ exercitum inci
dũt:ĩtellecta piculi magnitudĩe quo reliqui & duces & cõmili
tones ſe parẽt ad pugnã:ita ut erãt leui armatura:manũ conſe
runt. Tumultuarii milites cõcurrũt undiq; pro ſeſe qſq; nullũ
uitæ periculũ detrectãtes. Verũ qd & pauci & ĩermes & inter
paluſtris difficultates queant tãtam uim tãtũ impetũ ſuſtinere
aduerſus callentiſſimũ imperatorẽ & uiginti millia equitũ tan
tũq; peditatũ! Eqtatꝰ hoſtilis uiã omnẽ occuparat. at pedites
ad utrãq; uiæ illius ptẽ ex paluſtribꝰ lõgis lanceis catapultis
ac iaculis ducalis milites atq; equos paſſim tranſfodiebant.
Quid multis! Vix dici queat:quãta cæcitas oculos quãtus er
rormentes ducaliũ & militẽ & ducũ in ea uia ad machalaũ in
terceperit :adeo ut ex cæcitate erroreq; pugnãdi Machalaũ ac
cepiſſe nomẽ uideaẽ. Oẽs. n. ſubito ꝑinde atq; excordes & amẽ
tes ĩfugã uerſi nihil præter cæcas corpis ptes hoſtibꝰ obiecerẽ
Solꝰ Frãciſcus ſphortia tanq; irritatꝰ draco ex eo duelli ſpec
taculo ꝓuolãs ad clamorẽ dũ hac illac fulmineũ coruſcat en
ſẽ:aliis uulneratis aliis ĩtercẽptis:tũ Angelũ ꝑgulanũ ex hoſtiũ

Carolus mala
teſta
Fr. ſphortia
Guido torellꝰ
Machalaum
Compilianũ
Fontanella

Nardinus

Pugna
Machalaũ
Angelus
Nicolaus pici
ninus

Conflictus
Machalaũ no
men ẽ græcũ
cõpoſitum ex
mache:qđ pu
gnã ſignificat
& alaos cæcũ
& errantem.
Angelus ꝑgu
lanus

trahentiũ manibꝰ captũ liberat:tũ ẽt tãdiu irruentiũ molem
ſuo maxĩo cũ uitæ diſcrimĩe ſuſtinet:ut & cæteri ductores mi
nore cũ dedecore ſeruarẽt:& ipſe ſua cũ ſũma laude ita dimi
cãs referret pedẽ:ut receptui cecinisse nõ euaſiſſe iure foret iu
dicãdus. Cæterũ Philippus ea ingẽti clade perculſus accõmo
Bergomũ dato cõſilio tẽpori per bergomi deditionẽ cũ hoſtibꝰ bellũ ſol
uit ãno ſecũdo poſt libere potitos brixia uenetos. Quo qdẽ
tẽpore quoniã ſolus Frãciſcus ſphortia & aĩo uideret ĩuictus
Genuenſes & corpore:mittitᷣa Philippo ĩ auxiliũ genuẽſiũ:quos ut modo
Alphõſus rex memineramꝰ:& Alphõſus mari & exiles terra getos eſſe nõ ſi
Appẽninꝰ nerent. Superato ãt appẽnino ĩter loca cõfraga & prærupta ii
quos ſibi amiciſſimos dux Philippus exiſtĩabat.uſi ligurũ ſci
Ligures licet fide & cõſtãtia circũfundunt undiq; cũ tãta catapultarũ
ui & cĩ miſſiliũ genere:ut nõ ſecus atq; alpina grãdine oĩa tæ
lis paſſim ſternerẽt. Dura ꝑfecto & horrẽda uniuerſis militi
bus uiſa ẽ ea tã repentina pugnãdi facies:præſertĩ cũ ñ pugnã
di modo ſed ne ſtãdi qdẽ ob locorũ malignitatẽ ulla facultas
eſſet. Itaq; ſibi qſq; diffidere:ac iã dedẽdi ſui habere rationẽ.
Gerardus gra tianus Quod cũ Gerardus gratianꝰ ipſiꝰ Frãciſci propinquꝰ uirq; for
tiſſimꝰ equo ĩtra cautes lapſo feciſſet:ſeq; unius accolæ fidei
credidiſſet:ſtatĩ ab illo ubi caſſidẽ poſuiſſet: ſcorpionis cornu
percuſſus ĩ caput ĩteriit. Quod liguris facinus corã Frãciſcus ĩ
tutꝰ & illi cõtinuo recisa enſe ceruice uitã abſtulit:& reliquos
Ronchũ ſuos per uaſtã urgentiũ cædẽ hoſtiũ ad caſtellũ Ronchũ egit
Iliana ſpinula ĩcolumes:quo ĩ loco a fœmina nobiliſſima Iliana ſpinula cuiꝰ
erat caſtellũ:& perbenigne exceptus ẽ & q̃honorifice. Inde
ãt genuenſiũ rei ea ſtrenuitate fortitudineq; proſpexit: ut oẽs
Alphõſi regis exulũq; conatus fruſtra ſuſcepti fuerĩt:Et ne ab
Alphõſus rex Iliana ſupatus animi gratitudĩe uiderẽt:tũ eius filiã nobili ui
ro nõ parua cũ dote uxorẽ tradidit:tũ ipſã & habuit ſemper ĩ
honore:& cõtinuis beneficiis affecit. At ne prætereũdũ qdẽ
reor:qualẽ ſe præſtitit in Mõtis ferrati Machionẽ Theodorũ
Theodorus palæologũ:quẽ cũ ĩtra paucos dies quõiã nulla unq̃ ñ modo
affectꝰ ĩiuria ſed multis ſæpe ornatus bñficiis ſecũda uſus Ve
netorũ fortuna bellũ ultro Philippo ĩtulerat patrito auitoq;
oĩ dñatu eieciſſet:ſolus dein auctor fuit:ut ĩ poſſeſſionẽ amiſſi
modo principatꝰ per Philippũ reuocarẽt. Cõfugerat.n. Theo
dorꝰ ad Venetos:quorũ præſidio ubi ĩtellexit ſe nihil oĩo eſſe

ctturũ:uideretq; Philippũ ducẽ esse iure ĩdignatũ aduersus sese:
Frãcisco sphortia & deprecatore & amico oĩa ẽ ex sẽtẽtia sua
apud munificẽtissimũ illũ prĩcipẽ cõsecutus. Nũ uero lauda
tissimũ illud Frãcisci facinus silẽtio ĩuolui patiamur? Quo tẽ
pore montẽ caluũ ui ceperat: uirgo præstãti forma honestoq; nata genere confugerat una cũ aliis multis: ut fit: ĩ diui Frãci
sci tẽplũ. Hãc miles q̃spiã sphortiãus eodẽ ĩ tẽplo ui raptã ac
mariæ uirginis sublatis flætib⁹ atq; hululatibus auxiliũ im
plorantẽ in ipsius Mariæ uirginis sacello cõpressit: Quod ĩpie
tatis flagitium cum primum Franciscus didicisset: tum illum
iussit obtruncari inquiens neque amorem odio neque religio
nem immundicia pollui debere: tum puellam soluta ex pecu
niis suis dote uiro tradidit: cui antea fuerat desponsata.
His aũt reb⁹ nõ sapiẽter min⁹ gestis q̃ fortiter atq; fortunate.
Frãcisco sphortia stipẽdio ducali iã funct⁹ accersiť a Paulo gui
nigio tyrãno lucẽsi magnis premiis ĩ auxiliũ cõtra obsidionẽ
Florẽtinorũ: qua ad deditionẽ usq; p̃mebať. Admissa cõdicio
ne eo cũ expeditis uirib⁹ firmissimisq; ꝑfectus prĩo aduẽtu ho
stẽ uertit ĩfugã: Paulũq; & lucã atq; oẽm lucensẽ agrũ omni li
berat & detrimẽto & metu: cũ ĩterea tẽporis paul⁹ tyrãnus ut
erat mercãdi q̃ regnãdi doctior quo se omni sollicitudĩe metu
q; liberaret: clã agit cũ florẽtinis de lucæ deditione pactus ĩgẽ
tẽ auri uim & ciuitatis florẽtinæ donationẽ: Quod ubi apud
lucẽses ĩcrebruisset: illi facto cõfestim ĩpetu tyranũ captiuũ fa
ciũt: aguntq; ad Frãciscũ una cũ ei⁹ liberis ac rogãt: ut eo ĩte
rẽpto ipe urbis illi⁹ capiat dominatũ. At Frãciscus & si ĩtellige
bat: & q̃d paul⁹ mereref: & q̃d sibi liceret: tñ nequa ĩfamiæ la
becula suã ĩnocẽtiã pollueret: detrectato illi⁹ illustris reipubli
cæ munere q ultro a ciuib⁹ cũctis offerebať: urbẽ liberã dimit
tit: Paulũ uero cũ liberis omni offẽsione illæsum mittit ad Phi
lippũ Mariã cui norat illũ esse carissimũ. Dein pacata re lucẽsi
ĩ Galliã cisalpinã ex ethruria reuertiť. Agebat apud Mirãdu
lã Frãcisc⁹ eo cõsilio: ut ĩde ĩ appuliã ꝑficisceref: cũ florẽtini
rursus maxĩo cõparato exercitu lucã obsidione p̃mũt belli du
ce Guidone Antonio comite urbinati: eãq; quottidie tormẽtis
& omni uincẽdi arte conatuq; oppugnãt. Philippus Maria co
actus ea necessitate auxiliũ ferre amicæ urbi misso Nicolao pi
cinino cũ maximis copiis Florẽtinos superat pugna cũ ĩporũ ĩ
genti clade. Itaq; rursus turbata pace ueneti maiore q̃ antea

Mõs caluus
Diu⁹ Frãcisc⁹
Maria Virgo
Paulus guini gius
Florentini
Luca
Lucenses
Gallia cisalpĩa
Ethruria
Mirandula
Appulia
Florentini
Luca
Guido antoni⁹ urbinas
Philippus maria
Nicolaus picininus
Veneti

apparatu bellũ aduersus Philippũ mouet & ipe Philipp⁹ rursus maioreq; nuper & stipẽdio & ipe accito Frãcisco sphortia accingit nõ mõ ad repugnandũ uirib⁹ uenectorũ atq; sociorũ uerũ ẽt ad oppugnandũ. Venerat Frãciscus cremagnola cũ magno equitũ ac peditũ numero: ut suncinũ ꝑditione reciperet: Quod Frãciscus sphortia q ĩ agro hibernabat cremonensi: cũ ꝑ exploratores accepisset: obuiã ꝑfectus pugnã cõserit: eumq; turpissimã uertit ĩ fugã. captis eqtibus qngentis ac mille: peditibus uero supra qngentos. Id autem gestum est ad sextũdecimum Kalendas iunias. Neque dein multos post dies maiore etiam clade ueneti eiusdem Francisci sphortiæ singulari prudentia ĩcredibiliq; uirtute ꝑculsi sunt. Classis. n. ueneta præfecto Nicolao taruisiano padũ iã superarat supra cremonã usq;. Ea cõstabat galeonibus maximis septẽ ac triginta triremibus ãt ac biremibus aliisq; nauigiis circiter centũ. Galeones uero aliquãto sunt ꝙ triremes breuiores sed cũ latiores tũ ẽt multo sublimiores: qppe qui surgãt in tabulata duo & semis pupib⁹ & proris altius sublatis atq; munitis turribus. aguntur aũt ut triremes uelis ac remis. feruntq; super caruchos latioris pluteos: ex qb⁹ singulis quattuor & sex armati uiri iaculis ac ferreis sudibus & catapultis & saxis atq; omni tælorũ iactu acerrime prælietur. Cõtra uero ducalis classis deuehit galeõib⁹ & aliorũ nauigiorũ genere circiter qquagĩta: cui⁹ præfectus erat Pacinus Eustachius ticinẽsis. Is cũ primũ aduentasset in cõspectum classis hostilis: ut erat uir aĩo minime demisso & naturæ fluminis peritissimus: uerit⁹ quod ĩbribus paululũ excreuerat: fore: ut decresceret: ubi pugna ꝑtraheret: & ita deteriore se futurũ cõdicione: ĩ hostilẽ classẽ ĩpetũ facit. pugna utriq; ui magna alacriterq; cõseritur. cadũt utrinq; multi. cruoreq; madẽt oĩa: cũ tandẽ noctis interuẽtu ab utrisq; pugna desistitur amissis tñ e ducali classe galeonibus quinq;: quoniã a classe reliqua separati ab hostiũ multitudĩe circunuẽti ĩterceptiq; sũt. Quo factũ est: ut ĩ ducali classe paulisper trepidaretur. Id Frãciscus ut aĩaduertit: lectis e militibus suis quos ad nauale præliũ maxime censuisset idoneos: ultro ipse classẽ inscendit duob⁹ pri⁹ ornatis qui ex eorũ equitũ ordine quos callippos nominant: ueluti ab se transfugæ peterent cremagnolam: qui ad tria millia passuũ inde cum uniuerso distaret exercitu: quo tẽpeit uesi usui foret: uenetæ classi auxilium ferret. Hi ergo calippi duo

Franciscus cremagnola
Suncinũ
Nicolaus taruisianus
Padus
Cremona
Galeones cui⁹ modi sunt
Pacinus Eustachius

cum uenissent ad cremagnolã mane:multa ut erãt edocti ãtea:
questi de Francisco sphortia subdunt interloquendũ ducales
copias omnis instructa acie esse iã motas ad eum adoriendum:
Quib⁹ auditis dũ suos cremagnola parat ad pugnã:classis du
calis cũ primũ illuxisset:unius Francisci sphortiæ cohortatio
ne Venetam classem inuadit magnis clamoribus magnoq; &
animorũ & corporum robore. Franciscus aũt ipse cũ militib⁹
suis conuerso galeõe quẽ ĩscẽderat: ĩ eum quo præfect⁹ uene
tus ũehebatur: galeonẽ tanto animi ardore tãta ui tãtis oppu
gnant uiribus:ut Nicolaus taruisian⁹ nequiuerit diuti⁹ ĩpetũ
sustĩere:qn ex prætorio galeõe ĩ subiectũ myoparonẽ demiss⁹
deserta classe fuga saluti suæ cõsuleret. Permagnã ea pugna
cladẽ ueneti accepere:quippe q galeones nouẽ ac uiginti amĩ
serint & reliquã fere classem uniuersã multis hominũ millibus
opibusq; refertã. Fuitq; ea res uel ĩ primis causa:ut Franciscus
cremagnola apud uenetos ĩ eã pfidiæ suspicionẽ uenerit: qua
pximo anno postea uenetiis est publice obtrũcatus. Hæc enĩ
pugna profligata est ĩ pado nõ procul a cremona anno a nata
li christiano primo ac trigesimo supra annum quadringentesi
mũ ad millesimũ secũda feria nono Kalẽdas iulias. Dein po
stero anno publice ac magna cũ celebritate atq; laticia blanca
maria nata iã annos septẽ despõsata est Frãcisco sphortiæ :id
quod anno superiore philippus pater pmiserat: quo tempore
hũc ĩ uicecomitũ familiã una cum suis omnibus filiis posteris
q; receperat:atq; adoptarat. At ubi rursus ob classem amissã
Veneti foedus percussere cũ duce Philippo:qui etiã ipse tũ ob
Nicolaum picininũ apud labinæ pontẽ ad debilitatẽ usq; cata
pulta uulneratũ ad ceruicis neruum sub occiput:tũ quia maio
ra quædã ut erat diuino quodã & ingenio & sapiẽtia prĩceps:
aĩo moliret:nõ inuit⁹ bellũ soluit:Francisc⁹ sphortia ex soceri
sententia abiens ex hac cisalpina gallia ĩ appuliã aduersus Al
phonsũ regem pfecturus recepit ĩter eũdũ in ultroneã deditio
nẽ picẽtes:q ob duriorẽ puinciæ administrationẽ Iohãnis ui
tellesci ricinatẽsis episcopi apostoliciq; legati defecerãt ab Eu
genio quarto:q Martio nup uita fũcto ĩ põtificatũ successerat.
Quã qdẽ rẽ eugeni⁹ ut erat iusticia & ĩnocẽtia singulari:ñ mo
do moleste ñ tulit sed hũc poti⁹ ĩ pximũ ãnũ & picẽi ĩ quartã
usq; progeniem marchionem esse iussit: & totius romanæ ec

Nicola⁹ taruisianus fugit
Veneti
Fr. cremagnola
Natalis Blancæ Mariæ
Nicolaus picininus
Labina
Gallia cisalpĩa
Appulia
Alphons⁹ rex
Picentes
Iohãnes uitelescus
Eugenius põt.
Martin⁹ pont.

clesiæ uexilliferum donec uiueret:sponte constituit. Quid: m.
bella ea cōmemorē:quæ dein tā multa socero & Philippo assē
tiente & pro Venetis & pro florētinis & pro romana ecclesia
cū suo maximo nominis splēdore cōfecit. Haud satis scio: utri
magis accusandi sint pricipesne qui sese nimis quādoq; iis faci
lis ad credendū præbent:quos habēt familiaris:an principum
familiares:q aliquo suo uel cōmodo uel affectu alia q̄ sentiāt:
illis psuadent. Erant Francisc⁹ sphortia Nicolausq; piciminus
ut præstātissimi duo ac primarii in uniuersa italia iperatores
ita mirifica īter sese beniuolentia & suauissima cōiuncti consue
tudine adeo:ut non cōsilia modo communia haberent:sed mu
tuis se pecuniis adiuuarēt. Et ne id mirandum quidem:Nā ab
usq; Sphortia patre Franciscus norat amicū extitisse Nicolaū
quippe q & in Michaelē Attendulū:quo primū tpre in carcerē
Neapoli coniectus esset sphortia:se beneficū præstitisset:& ca
ptus postea cū pro Bracio bellū gereret perhumaniter a patre
foret liberaliterq; tractat⁹. Sed duo potissimum fuerunt scribæ
discordiarum oium auctores:quæ postea inter Nicolaum Frā
ciscumq; ortæ sunt:Antoni⁹ pisaurensis & īmolensis Iacob⁹:
qui cū nullis possent pecuniis satis ingurgitari:nisi quidqd Ni
colaus acquireret uel stipendio uel præda diriperent: illumq;
nossent uirum magis bonum q̄ callidū:at Franciscum sporti
am omni in re strenuū ac prudentem:ueriti ne assidua taliū ami
corum cōsuetudine insidiæ fraudesq; suæ aliquādo prodirent
in lucē nunq̄ destiterunt pditissimi nebulones:donec per uari
as calumnias atq; maledicta hominem simplicē & ad credēdū
facilem ab optimo amicissimoque uiro abalienarunt. Quibus
quidē duorū scribarū insidiis cū maxima bella inter duos cla
rissimos imperatores secuta sunt:tū ad philippum eximiū illū
atq; diuinum pricipem maxima incōmoda calamitatesq; deue
ner. Sed hæc ego:q utriusq; memoriā colā:ut par ē sactissime:
ne uidear mortuos ī alteri⁹ uitæ trāquillitatē p cōmemoratio
nē discordiarū tāq̄ irritare:de īdustria prætereūda cēsui. Qua
re minime explicabo ul' quæ ī picētib⁹ & ūbris ethruscisq; Frā
cisco Nicola⁹ īcōmoda sæpe ītulerit nulla sua cū laude:dūse
mō ecclīasticis modo Alphōsi copiis cōiūgit:ul' quotiēs ab eo
fusus fugatusq; fuerit cū ad Bargā:quā obsidebat ī agro lucē

Veneti
Florentini
Romana eccle
sia
Fr. sphortia
Nicolaus pici
ninus
Sphortia
Michael atten
dulus
Neapolis
Bracius
Antoni⁹ pisau
rensis
Iacob⁹ immo
lensis
Picentes
Vmbri
Ethrusci
Alphōsus rex
Barga
Tenis

si tū ad Tenē ꝓpe ueronā:ab qua ipa paucis post dieb⁹ quā ꝓ ditione cepat noctu:cū īgenti detrimēto expulsus ē.Nā ad mō tē laurū nō longe ab Isauro flumine quāto cū uulnere eundē Nicolaū maxima pugna superatū uictūq; oppresserit:nouerūt oēs:Quod certe inuitū Franciscū sphortiā fecisse illud ē perspi cuū argumētū:ꝙ postridie illi⁹ diei cū didicisset ꝑmagna eū pre mi īopia āīssis & uestimētis & mulis & īpedimētis& pecūiis & reliqs reb⁹ oīb⁹ una cū castris:adhīta curriculo diligētia qdqd in exercitu ē repertū:id omne misit ad eū dono cū aureis insu per mille. Ex quo potest liquido perspici:ꝙ illi fuerint īprobi atq; nefarrii:qui Nicolaū picininū ab amico tā miti tā clæmē ti tā munifico diremerūt. Quāta præterea humanitate ē usus cū eodē fere anno Frācīscū picininū ī picentibus ꝓpe Montē ulmū cū uniuerso patris exercitu uæhementissimo prælio ꝓ fligatū cepit: Nā cum acerbissimo eo nūcio tātā Nicolaus in irā dolorēq; exarxisset:ut intra paucos dies uita desereretur: Franciscus eius obitū cū primū accepisset:tāto mærore affect⁹ ē:ut post amissū patrē nihil unq; doluerit magis:Quod āt mu n⁹ præstare pietatis potuit:tū Nicolai picinini mēoriā atq; uir tutē sūmis extulit laudib⁹:tū Frāciscū ei⁹ filiū:quē ī arce firma na custodiri iusserat:donatū pulcherrīe missū fecit. Quis igiē usquam fuerit ita ab omni hominis natura alienus:q min⁹ op tarit tāta humānitate & lenitate uirū si fas esset īmortalē fieri. At illud certe ē incredibili quadā admiratione prosequēdum quod cū excellentissima ac fere diuīa Francisci sphortiæ uirt⁹ usq; adeo supra humanum excreuisset ingenium :ut Alphon so regi & ipsi quoque Eugenio pontifici maximo formidabi lis facta iam esset:ingentes atque primariæ uires italiæ in eū concitarentur :Nam & Alphonsus:quas habuit: ōmnis colle git in eum copias:& eugenius pro auctoritate illā apostolica quæ apud uniuersam christianam religionem uenerabilis habetur & sacrosancta:non modo reliquos italiæ principatus prope cunctos ī eundē hunc cōmouit:sed ipsum quoq; Philip pum Mariā socerū ut aduersus dilectissimū generū mitteret maxīos illos suos īuictosq; exercit⁹:ueluti cœgit. Et.n.ueneti atq; florētini :q huic ūi sese auxilio potissimū debebāt ob ma xia bñficia pluriaq; accepta:tū cēsuræ ecclesiasticæ metu tum

Verona
Mōs Laurus
Isaurus
Franciscus picininus
Mons ulmus
Picētes
Nicolaus picininus morit
Alphōsus rex
Eugenius pontifex
Philippus Maria dux
Veneti
Florentini

Anathema

Fredericus urbinas

Qu. fabius cũctator

periculi magnitudine id facere sunt deterriti. Quare cum non modo oppida non nulla atque urbes. & in picentibus & iumbris maximi anathematis formidine ut appellant: a francisco sphortia defecissent: uerum etiam necessarii ipsi & sanguine coniunctissimi desciuissent: unus dũtaxat Fredericus comes urbinas inuentus est: qui per id temporis ætate adhuc adolescẽs sed morum grauitate admodum senex ac mirifica probitate illustris a fidei sanctitate ñ recederet. Erãt hostiles copiæ supra uiginti hominũ millia sphortianus autẽ exercitus omnis constabat militibus ad summum sex millibus. Cumq; reliqua loca omnia Francisco sphortiæ suspecta essent & isidiarum plena: neq; ab hostibus pugnandi facultas offerretur ulla: sed eo tenderet hostilis omnis calliditas & industria: ut hic intercluderetur commeatu: solus inquam is Fredericus inuentus ẽ: cui⁹ incorrupta fide & beniuolentissimi animi constantia nobilissimus ille princeps in tantis rerum omnium fluctibus sibi tuti⁹ nihil duxerit. itaque in tanta hominum perfidia leuitateque suorum se recepit tanquam in opportunã aliquã stationem in agrum urbinatem. Quo cum hostiles etiam copiæ essent continuo subsecutæ: neque sæpius ad pugnã prouocatæ i æquũ campum descendere unq; auderẽt: sed more Fabii illi⁹ cũctatoris se locorũ difficultatibus usq; tutarentur rem frumẽtariã commeatumq; prohibentes: nunq; destitit fredericus per maxima suorum subditorum omnium suaq; icommoda atq; detrimenta leuare omnem sphortianam difficultatem & id quidem cum extremo dicionis suæ discrimie. At malebat egregi⁹ adolescens ut erat aio inclyto & dominatũ oẽm & uitã ẽt ipsã id quod palã assidue dictitabat: amittere q; pati: ut de fide cõstantiaq; sua qcq; desyderandum uideretur: Qua quidem perseuerantia factum est: ut & reliqui hostes frustrati opinione sua spem potiundæ uictoriæ omnem amitterent: & magnanimus dux ille Philippus Maria in maiorem adductus admirationẽ de insuperabili generi probitate & sapientia nullum sibi præsidium regni sui certius firmiusq; uideret q; si unum Franciscũ sphortiam ad se tutandum q; primum accerseret. Id autem eo est facilius assecutus: quod eodẽ ipso urbinati frederico tãquã deprecatore apud generum ipsum quem alienatum ab se existimabat: est usus. Decreuerat. n. is & iure quidem fortassis & de

Eugenio & de Alphonso ab qbus neq̃ diuino neq̃ humão iu re foret armis ꝑ oẽm contumeliam acerrime appetitus : debitã capere ultionẽ. Tanti aũt fecit unius Frederici studiũ pietatem q̃ erga se: ut cũ facile iam posset uim oẽm hostium retũdere atq̃ opprimere: Nã auxiliares copiæ a florẽtinis & a Venetis iã aduenerãt : id certe facere noluerit tũ magni esse ducens animi obliuisci iniuriarũ : tũ etiam grati Frederico ipi gratificari plurimũ: quem in se adeo beneficum foret expertus. Quã ob rem & cum hostibus cõtinuo bellum soluit: & se cum primum per honestatẽ posset iturum ad socerum cum cĩbus suis uiribus ẽ pollicitus. Ipsum uero Fredericũ ex eo tẽpore non secus ac si esset filius: dilexit semper: & quod honorificũ præstare maxĩe q̃ utile munus potuit: eundẽ præfecit belli ducẽ uniuersis suis exercitib⁹. Qua qdem dignitate ita ille est usus: ut simul cũ ætatis ꝓgressu carior quottidie sapiẽtissimo & grauissimo prĩcipi atq̃ iucundior redderet. Sed iã cæteris maximis facinoribus splendidissimisq̃ omissis quæ ĩnumerabilia pœne sunt: ad ꝓpiora paucis ueniam⁹. Vt sũt res humanæ oẽs fluxæ ac breues: egregius ille princeps Philippus Maria Anglus : q uno sapientissimorũ omnium hominũ iudicio potuit cũ omni antiquitate in omni gloriæ genere de nominis ĩmortalitate contẽdere: inopinato migrarat ex hac uita: cũ Franciscus sphortia eiusmodi casus omnis ignarus : ut erat animo ĩ socerum & beniuolo & pio: reuertitur in hãc galliã cisalpinam cum uxore ac liberis ualidissimoq̃ exercitu: quo illi auxiliũ ferret aduers⁹ Venetos: q iã agrum mediolanẽsem inuaserãt: & multis oppidis captis: usq̃ ad portas urbis omnia ferro igniq̃ uastantes quottidie circũquaq̃ discurrerent. Igitur ubi cremonã uenit: quam dotalẽ annis sex antea una cũ uxore Blãca Maria a Philippo socero acceperat: inita pro tempore cum Mediolanensibus societate: quos norat hæreditario iure ad sese uxoremq̃ pertinere: Placentiam celeriter obsidet: Hæc. n. indigne ferens Mediolanensium domĩatum ad Venetos ultro defecerat. Munierãt Placentiam Veneti firmissimo equitatu peditatuq̃ sub æstensis Thaddæi ductu uiri impigri & cõstantis. Quam per uicacius repugnantem ubi intra paucos dies ui expugnatam captamque & direptam. quis enim armatis uictoribusque militibus modum imponat? mediolanẽsibus pro societatis fœdere

Philippus Maria

Gallia cisalpĩa

Cremona

Blanca María

Mediolanẽses

Placentia

Mediolanẽses

Veneti

Thaddæ⁹ æstẽsis

tradidisset: Atque in annum deinde proximum classem illam & magnam & formidabilem cui Andreas quirinus praeerat uir mercaturae quam bello nauali aptior mira industria ac uiribus apud Casalem maiorem ex arido & fudisset: & cepisset i Pado: mox trans adduã acto exercitu carauagiũ: quod iã antea ueneti occupauerãt: circunsedit oppidũ sane cum populo frequẽs tũ a Venetis cõpletum maximis uiribus. Occurrunt ueneti cũ potentissimo firmissimoq; exercitu fortiũ uirorum supra uigintimillia: q tandẽ post plurima quottidie periculosissimaq; praelia cũ intelligerẽt oppidũ ad triduum usq; in i' nostri pricipis cõcessurum: fraeti uiribus suis & quod existiarent oculatissimũ & uigilantissimũ argũ perinde atq; dormitãtem posse opprimere: castra adoriunt ad eam ptem: quã opiabant incustoditã. Quare cum p uiã Fori noui i castra impetũ audaciter faciũt: summa prudẽtia incõparabiliq; uirtute uni' Frãcisci sphortiae tãta clade pculsi sunt: ut nisi paucorum mediolanensiũ quorundã qui & ei & uniuersae reipublicae iuiderent: sanis cõsiliis cõiuratio obstitisset: actum esset eo die de oĩ Venetorũ imperio. Caeterũ hoc loco quae deinceps secuta sũt non ab re mihi praetereunda iudicaui: ne si aliorũ errata cõmemorauero: sanata uidear & cõsolidata iã uulnera ueluti refricando magis exacerbare. Illud sane oĩbus & perspectum est & cognitũ tantã nostri diuini illi' principis & sapientiã & cõstãtiam inauditamq; bonitatem extitisse: ut uniuersus mediolanẽsis & senatus & popul' tandẽ ubi sese collegisset: reiectis oĩb' uenetorũ & suasionibus & subsidiis unum Frãciscum sphortiam una cũ Blanca Maria mulierũ clarissimarũ omnium: quaeq; sunt: aut fuerũt unq;: aut in posterum sũt futurae: integerrima optimaq; uiragine ad totius reipublicae imperiũ mirabili concordia atq; beniuolentia accersierit: & eundẽ q; diu in uiuis fuit: sũma cũ fide atq; pietate nõ secus ac parentẽ tum semp obseruauerit: tũ assidue obseruet uel mortuũ. Quid.n. sim prolyxior in referendis aliis ei' rebus tam multis tamq; magnificis quas uel belli uel pacis & ĩ omni laudatissimae uitae genere cũ sempiterna sui nominis celebritate cõfecit? Nonne id unũ exploratissimũ est illius mirifice uirtutis documẽtum: quod un'

Andreas quirinus
Casalis maior
Padus
Addua
Carauagiũ
Forum nouũ
Blanca Maria

Franciscus sphortia apud oīs principes christianos uenerabilis apud barbaros uero & aduersarios christi nominis esset ad modū formidabilis? Nam qualem præterea uel erga maximos ecclesiæ romanæ pontifices uel erga Pherdinandū regem diui illius regis Alphōsi filium uel erga īuictissimum regē Francorum Lodouicū se præstiterit: totus terrarum orbis & uidit: & admiratus est. Sed qd plura ī medium referam? Vno Francisco sphortia nemo humanior nemo benignior nemo melior nemo īmortali deo p omnem iusticiæ & æquitatis pietatisq; laudē hoībusq; acceptior aut carior nunq̄ fuit. Adde quod ī tanta filiorū prosperitate rebusq; secundissimis regno florentissimo sūma gloria ualetudine ītegra leuissimo genere mortis ita ītra biduū est extinctus: ut eā p sua illa acutissima mentis acie incredibiliq; prudētia ītellexerit quidē: non aūt senserit. Quæ cū ita sint: nostri muneris esse arbitror illustrissimi principes: ut modū iam tandem nostro huic tā diuturno luctui imponamus: quod ut ipsi primi faciatis: quo cæteris quoq; grauitatis exemplo sitis: nō debeo uos non monere adhortari orare obtestari. Vincēda ē enī uobis animi mollicia. & lachrymæ oēs reprimendæ: ne quo magis ī parētē pii uideri uultis: eo minus in deū sperare iudicemini: Nā satis est mea qdem sententia uel p imbecillitate naturæ uel pro communi cōsuetudine ānum iā totum in luctu mærore q; agitasse. Redeat deniq; aī trāquillitas cū pristina illa uult⁹ serēitate ornatusq; elegātia. Quod si minus fortasse uestra causa facturi sitis: id saltem huic uestræ uniuersæ reipublicæ cōdonate: quæ nō uestra minus q̄ amissi principis causa in extremis uersatur angoribus. nam cum illo actum est q̄ optime: qui p omnia: ut summatī cōplexi sumus: & animi & corporis & fortunæ bona ad quintum & sexagesimum usq; annum uictis omnibus & inimicis & hostibus perseuerauit inuictus. & ita pacata omnia atq; trāquilla a nobis abiens reliquit: ut cū omnes eius abessent exercitus: alii in appulis: ut Regi Pherdinando pro affinitatis iure inseruirent: alii īflaminiis nequis⁹ impetus oriretur aut in bononienses aut in senenses aut in florentinos: quos socios amicosq; haberet: Alii in Gallis transalpinis: quo adessent lodouico regi: ab quo pp Sagonā dono Genuāq; acceptā bñ esset affect⁹: ne minim⁹

Fr. sphortia
Pherdinandus rex
Alphōsus rex
Lodouic⁹ rex
Cōplexio argumentationis
Appuli
Pherdinād⁹ rex
Flaminii
Bononienses
Senenses
Florentini
Galli trāsalpiī
Lodouicus rex
Sagona
Genua

quidē tumultus in hanc usq; diē in uniuerso eius īperio susci
tatus sit. Itaq; nobis moderate ferēda est huiusmodi hominis
naturæ necessitas tum quia mortalibus cunctis & cōmunis est
& debita: tū etiam quia ærumnis præsentis uitæ nos liberans
se ducē præstat ad melioris æui trāquillitatē. Quid enim eius
Pindarus mortē doleamus: cuius uita omnis plena fuerit honestatis &
// aduersæ nulli subiecta fortunæ? Nā recte Pindar⁹: Præmi
// um primū tibi res secūdæ Afferent. laus hic sequitᵣ probata.
// Quæ duo quisquis tenuit: beatus iure uocetᵣ. Tanta erat sa
// pientia nostri principis: tantū oībus in rebus consilium tan
ta moderatio tanta grauitas: ut nō solū nihil unq̄ pateret ad
uersi: sed fortunæ ipsi tanq̄ dominaretur: qdquid uel magnū
uel appetēdū in uita sit: in sua potestate usq; habuisse uideatᵣ.
Euripides // Est ille felicissimus: ait apud Euripiden Hæcuba: mali nihil
Hecuba // cui accidit uiuo. Quis aūt uir sapiens fragilem hāc atq; breuē
uitā non cōtemnat: habeatque p̄ nihilo: quo solidam sempi
ternamq; cōsequatur? Hac sane ratione uerā beatitudinem do
Epicurus cebat Epicurus in hac hominū uita nullo pacto inesse posse:
quia corruptioni subiecta foret. Ob eāq; rem uocat deum bea
tum: quod & īcorruptus sit & sempiternus. Quid igitur illum
post uitā tam diu bene actam adeo doleamus obdormisse in
domino: tanq̄ adhuc uelimus īter hosce turbulētissimos fluc
tus agitari laborareq; assidue? Nūc omnibus & prælius corpo
ris & sæculi cladibus liber sui ipsius uictor euasit in cælū: quē
si magis q̄ nos ipsos caste ac pie diligerem⁹: gauderemus sane
Apostoli // nō doleremus. Si diligeretis me: ad Apostolos ait christus:
Christus // gauderetis utiq; quod uado ad patrē. Nec enim omnibus ut
Cicero // scriptū reliquit Cicero in cōsolatione de filiæ suæ obitu: iidē
// illi sapiētes arbitrati sunt eundē cursum ī cælū patere: Nam
// uitiis & sceleribʼ cōtaminatos deprimi ī tenebras atq; in cœ
// no iacere docuerūt castos animos puros ītegros incorruptos
// bonis ēt studiis atq; artibʼ expolitos leui quodā & facili lap
// su ad deos id est ad naturā similē sui supuolare. Euolauit in
// quā Frācīscus sphortia ex his terrenis tenebris in serenā illā
Confutatio & // cælēsteq; regionē: ut ei⁹ cōspectu atq; uisu ī oēm æternitatē
cōfirmatio frueretᵣ: ad cui⁹ imaginē ac similitudinē nouerat se creatū. At
Quot sīt lugē stultū esse qs dixerit non dolere id oportere: q̄ sua natura sit
di causæ malū: tanq̄ mors in bonis sit numeranda: qua tollitᵣ uita. Præ

terea alias quoq; afferri posse lugendi cās: quarū una sumitur ex eo icōmodo: quod ipsi accipimus ex illius obitu: quem di lexerimus: altera uero: quod existimem⁹ animū sine uæhemē tissima doloris acerbitate a corpore: cui penitus inhæret insi xusq; ē: separari haud posse. Tertia āt causa suscipitē: quod ar bitremur eūdē quē lugem⁹: priuari huiusce uitæ uoluptate: ad ducūt etiā quartā ex horribili metu sempiterni supplicii apud inferos. Sunt præterea nō nulli ingenio usq; adeo deprauato & ab omni hominis natura dignitateq; aliēi: ut animum opi nentur una cū corpore iterire dissipari deleri. Itaq; eos ferreos esse dicunt planeq; amentis atq; īsensatos: qui minus doleant mortē: ac sūmis ducant in malis. Sed has ego singillatim lu gendi causas soluam & facile & uero & breuiter: & primum q dem ex antiquorū philosophorū sententia probatur animi ī mortalitas. Nā poetæ oī doctorū hominum genere lōge anti quiores quid senserint de animorū æternitate: cum Orpheus & homerus tum alii & græci & latini fere innumerabiles sūt locupletissimi testes. Plato duplicem esse animum docet: q rationis particeps sit æternus: alterum mundi alterum homi //nis. Ita autem a Platone animus definitur: animus est essen // tia incorporea se ipsam mouens ac rationalis: Ea autem ra tiōe animi immortalitatem probat Plato: quod is per sese mo ueatur & semp: ac cæteris quæcunq; mouentur: & fons sit & principium motionis. Nec.n. latere nos debet immortalita tem dupliciter accipi: quod aut aliquid immūe sit mortis: quo niā eius sua natura capax non sit ut animus: aut quod alteri⁹ beneficio a morte reddatur incolume: ut mundus secundum Platonem. Qua etiam ratione aliquid agitari dupliciter dici tur: Nam & de eo accipi solet: quod ex quo principio esse cœ pit: sēp mouetē: ut mūd⁹: & q sēp & ē: & mouetē: ut anim⁹. Nec sane ulla possū rōne asseq: qd illos mouerit: q oēm animū uo luerūt una cū corpore iterire. Nā si ita foret: & mundus iāpri dem & quæ in mundo sunt omnia perissent. Sed quo pacto mundi animum immortalem dixerunt hominis autem mor talē: cū & principiū uterq; motiōis sit. & uterq; uiuat a seipo & eadē eodē attigat modo: qppe q ītelligat & quæ ī cælo sūt & quæ sunt ultra cælū: & qdqd est secundū essentiā: quærat: ascendatq; ad primū usque principiū: Itaq; cōtēplatio secūdū

Prima causa

Orpheus
Homerus
Probatio im mortalitatis animorū per rationes
Platonica aī definitio

Plotinus Plotinum quæ ab ipso fit: ex iis quæ in ipso admirabilia sũt: & ex uno quoque quod in ipso est: & quod est ex Academica recordatione: etiam ãte tẽpus ipa dat esse. Et quoniam perpetuis anim⁹ scientiis utitur: ꝑpetuus quoq; necessario ipse ẽ. Ad hæc quidqd accepta cõpositione perficit: ut sit: id identidẽ natura dissoluitur: ut ẽ cõpositũ. At animus una ẽ & simplex agilitas in uidendo secundũ naturã. Non igiẽ hoc pacto corrumpi põt. Præterea cũ animus nõ sit corpulentũ quiddã: nec habeat quãtitatẽ: ẽt ubi separetur a corpore: dissipari deleriq; nõ potest. Num fortassis in aliud trãsmutatus corrũpatẽ? At huiusmodi trãsmutationis corruptio aufert formã: materiam dimittit. Hoc aũt est compositæ rei passio. Si anim⁹ igitur secũdũ horũ aliquod genus corrumpi nequit: is ẽ necessario ĩmortalis. Hãc aũt ĩmortalitatẽ animi humani cum aliis

Aristoteles multis in locis probat Aristoteles tum etiã in libro secundo de aĩalium generatione uerbis huiusmodi. Oẽs animi necessario sunt uirtute prius quã actu. Necesse ẽt est aut omnes non esse prius & fieri aut omnes antea existere: Vel alios esse ãtea alios nõ esse: Ac fieri aut in materia & non ingredi ĩ maris fæmine aut in materia uenire a fæmine quidem sed in mare aut extrinsecus fieri oẽs aut nullum: aut alios fieri alios nõ fieri. Quod fieri igiẽ nequaq; possit: ut animi oẽs prius existant: patet ex huiusmodi rationibus: Quoruncunq;.n. principiorum corporalis scilicet ẽ operatio: hæc ãtea existere sine corpore minime possunt: ut ĩcedere sine pedibus: Quo fit: ut animi extrinsecus ingredi nequeant: Neq;.n. fieri potest: ut ipsi per sese qui separari nõ possunt: ĩgrediãtur: nec itẽ in corporeo fæmine. Est.n. semen superfluitas ĩmutati alimẽti. Relinquitur ergo mentẽ solã extrinsecus aduenientẽ ingredi & eãdem solã esse diuinã: Nihil.n. cum eius agilitate habet cõmune operatio corporalis. Omnis igitur ius animi uidetur alius corporis esse particeps & eius qdẽ diuinioris: q̃ illa sunt corpora: quæ uocantur elementa. Si auctoritatibus tantũ inniti nos oporteret: afferrẽ alios plærosque nobilis spectatosq; philosophos: qui sola grauitate nihil contradici posse conuincerent: Quis est.n. usq; adeo hebeti obtusoq; ingenio: qui sui ipsius discrimen habebat nullum? qui intelligat propriam animi humãi perfectionem id esse: quod incorruptibile sit? At propria huiusmodi animi operatio intelligere est. Ea.n. hominis & pecu

dibus præstat & stirpibus & inanimis. Sed intelligere secun dũ uim propriæ naturæ uniuersaliũ est & eorum: quæ corrũ pi nõ possunt. Sed cum oĩs perfectio ad suũ perfectibile neces sario proportionẽ habeat: relinquitur animũ humanũ interi tui nõ esse subiectum. Mentalis inꝗ animus ĩmortalis ẽ & sẽ pitern⁹. Et ne id quidẽ mirũ: Nã si ea parte quæ nobis ẽ com munis cum bæluis: corrumpimur: atqꝫ interimus: quis ambi gat ea nos parte incorruptos ĩmortalisqꝫ futuros: quã ad dei imaginẽ similitudinẽqꝫ creati cõmunem habemus cũ cælesti bus illis uel mentibus uel angelis: quos appellant: præsertim quod necesse sit ea substantias habere cõmunis: quibus ope ra sunt communia. Sed hominum animos ita supremam con templari æternamqꝫ ueritatẽ ut angelos qui ignorat: se homi nem esse negat. Hanc certe uim mentis solã dicit Aristoteles Aristoteles in iis libris quos de animo reliquit scriptos: a ui sensitiua ita separari quemadmodũ quod perpetuũ est: ab eo quod sit cor ruptibile. Et ẽ huiusmodi sane animus uiuax quædã imago dei quẽ idcirco ad suã creauit similitudinem: ut proxim⁹ sibi quodam pacto in suo genere ĩmortalis etiã secum foret: ut. n.
// scriptum ẽ in libro sapientiæ: Incorruptio facit proximũ Solomon
// deo. Propterea inquit: ꝑ hãc habeo ĩmortalitatẽ. Præterea si de⁹ ipe dũtaxat aĩ humãi & cõditor ẽ & creator: a quo alio ꝗ ab deo is perimi põt quẽadmodũ de ãgelis affirmam⁹: quos nullã interimit uis naturæ: Nã qdqd est natura corruptibile: id naturalibus cõstat causis. at aĩum de⁹ naturæ causis nõ sub iecit: id quod in Timæo etiam docet Plato. Recte igitur in Timæus
// euangelio præcipitur: Eum timete qui posteaquam occide Plato
// rit: potestatem habet mittere ĩ gehennam ignis: animamqꝫ Euangelium
// & corpus ibi perdere: Atque illud quoque perspicuum ẽ: si animus interiret: ex eo effici nihil posset: at quidquid est naturali causa ubique generatum: nunquam perit: quin inde aliquid producatur: ut ignis ubi ligna concremarit: & carbo nes ex lignis & cinerem & uapores flameos efficit. Quo fit: ut nihil arte pereat: quin aliquid inde sit reliquum. Id autem de animo dici nequit: is enim si pereat: relinquitur nihil omnino. Videmus insuper uirtutem oẽm instrumentalem debilitari in ipsi⁹ ĩstrumẽti debilitate eandẽqꝫ perire: ubi ꝑeat ĩstrumẽtũ. Ita oculis aurib⁹ue debilitatis audiẽdi ac uidẽdi uirt⁹ debilitaẽ

eademq; perit: cũ ea pereunt instrumēta. De mentali autem ui accidit multo sec⁹. Nunq̃.n.neq; debilitatur: neq; perit ex cuiusq̃ instrumenti uel amissione uel debilitate: etiã si quãdoq; eius agilitas ob imaginãdi uim interceptã cessare uideat. Nec itẽ illud ignorat quisq̃: qui oĩo stultus non sit. Quidquid forma utitur infinita ac nullis terminis circũscripta: id corporeũ esse non posse: cũ omne corporeũ formam habeat & finitã & suis terminis circũscriptã. At uniuersale ui multiplicatiõis dicimus infinitũ: quodq; neq; sit terminatũ cõmunitate neq; finitũ quantitate. At mens cũ in ĩtelligendo huiusmodi formam habeat ipm uniuersale: relinquitur eã esse & simplicẽ & separatã ac ob eã rationẽ etiam ĩmortalem: Nã quid sim longior in animorũ nostrorũ probanda immortalitate: quæ illorum duntaxat mẽtes non capit: q aut stulti sunt: & ita similes iumentorũ aut scelerati & impii atq; ꝓinde immanes adeo: ut diuinã uim quoq; negent omnino: Haud.n.scio qd Epicharmus ille comicus sibi uoluerit: cũ ait: homo & concretũ est quiddã & discretũ atq; abit: unde uenit: rursus terra in terrã: spiritus aũt sursum. Quid horũ triste? nihil. At ego ita hominẽ esse cõcretum arbitror: ut & animo affirmem immortali cõstare & corpore interitui debito: quippe quod compositũ sit ex quattuor elementis ꝓportione quadã non arithmetica neq; geometrica sed musica potius: quæ tantã uim habet ĩ uiui hominis corpore: ut animũ Aristotelis discipulus Aristoxenus nõ dubitarit harmoniã esse definire. sed animus q uitam dat corpori & id sua præsentia regit: atq; moderatur: aliud nihil est mea quidẽ sententia q̃ creata substantia spiritalis simplex rationis intellectusq; particeps: quæ seipsam mouẽs naturale instrumẽtale q; corpus tã diu afficit ea ui: quæ & uitalis est: & sensibilia admittit: quoad eorũ natura capax elementalem conuenientiã seruat. Huiusmodi inquam animũ æternus & immortalis deus immortalem creando infundit in corpus humanũ & infundendo creat. Quã animorum immortalitatem ut indubitato credã: si nullã etiam rationẽ afferre nossem: quæ sunt prope infinitæ nõ ꝓbabiles solũ sed etiã necessariæ: cõmunis tamẽ ipe populorũ omnium ac gentiũ nationumq; cõsensus q est quædã ueluti firmissima lex naturæ: eã mihi ante oculos poneret: Quam enim audiuimus unq̃: aut legimus uel barbaram mul

Epicharmus

Aristoxenus
Harmonia
Animi definitio

Probatio ex cõi hominum opinione

titudinē:quæ futura ſecula nihil ad ſe ꝑtinere opinaret̄: quæ
parētalia negligeret:quæ minus & orationes & ſacrificia ꝓ iis
faceret extinctis:quos uiuos cariſſimos habuiſſet. Quid enī
illorum afferā teſtimonia:qui uel ī italica ab uſq; Pythagora
qui Pherecyden ſyriū audiuerat:uel in ionica philoſophia cui
principiū dedit thales mileſius:uiri eruditiſſimi & grauiſſimi
floruerunt? Qui uero īter arabas habiti ſūt illuſtres acutiſſimi
q; philoſophi: Auerrhus Auicēna Algazel Iſahac Alpetrago
ras quā multis ꝗ; uariis q; ſubtilibus ꝗ; ueris docuerint ratio
nib⁹ eſſe hominū aīos īmortalis: ſit difficile numeratu. Nec
illud paruū eſt documentū permanſuros animos poſt corpo
ris ſeparationē:quod & boni & mali Angeli non nunꝗ; appa
rent hi ad malas actiones: illi ad bonas homines adhortātes:
quod nunꝗ; facerent:niſi noſſent quaſdā eſſe paratas ſedes ani
mis mortuorū & ad præmia & ad pœnas. Sed quod omnē
ſuperat ueritatē:habemus & uetus & nouū teſtamentum:ac re
liquos ſacros libros:quibus ꝗ; diligentiſſime erudimur non ſo
lū uiuere nos poſt obitū uerum etiā cum corporibus una reſur
recturos aliquādo id quod magi quoq; antiquiſſimi perſarum
philoſophi cōſtantiſſime aſſerunt. At uidete obſecro: quātū
ego tribuā auctoritati atq; ſapientiæ unius Frāciſci ſphortiæ
cuius hæc agimus parētalia. Si nullæ poſſent rationes afferri
quibus hominū aī immortales eſſe demōſtrarentur: ſi nulli gē
tiū omniū nationumq; cōſenſus ſi nullæ eſſentiarū inuiſibiliū
apparitiones ſi grauiora nulla teſtimonia quirent adduci:ſola
illius diuini prīcipis uita laudatiſſimiq; mores: ut id ſine ulla
cōtrouerſia crederē:ſatis ſuperq; præſtarent: Quo enī pacto ſe
ab omni iniuria ab oī abſtinuiſſet maleficio: ſi futurū iudicaſ
ſet:ut mors totius hominis eſſet īteritus? Quot fugit & uolup
tates & emolumēta honeſtatis gratia? Quot labores pericula
q; ſuſcepit:nequa turpitudinis cuiuſꝗ; ſuſpiciōe ſe īquinaret?
Duxerat olim uxorē ī calabris natus ānos ſeptē ac decem no
biliſſimam pulcherrimāq; uirginē Polyxenam rufā cui Mōtis
Alti comitatus cū oppidis pluribus municipiiſq; parebat. Ex
hac ſuſceperat iam puellulā:cum abſens ad patrē Sphortiam
certior factus eſt & filiam infantulā primū: dein intra paucos
dies Polyxenam quoq; uxorem ueneno a matertera eſſe inte
remptam. Reuertitur in calabros. Rem ita habere repperit: ut

Probatio ab auctoritate italica philoſophia
Pythagoras
Pherecydes
Ionica philophia
Thales
Arabes
Auerrhus
Auicenna
Algazel
Iſahac
Alpetragoras
Probatio ab apparitionib⁹ ſpirituum
Probatio a ſacris libris
Philoſophi
Magi
Probatio a Frāciſci ſphortiæ uita atque moribus
Polyxena rufa
Mons altus

acceperat: Nā īpia illa mulier ut & comitatu Mōtis alti & soro ris filiæ polyxenæ cæteris bonis omnib⁹ hæreditario iure po tiretur: tāto se contaminarat scelere. Nō milites sphortiani so lum sed ii oēs calabri qbus polyxena præfuerat: hortant̄ ado lescentē: ac profusissimis lachrymis obtestant̄: ut ultione sum pta de scelератissima muliere & interemptæ uxoris & eius ma terteræ dominatū oēm: id quod facillimum factu erat. sibi uen dicet: cū is non religiose minus q̄ grauiter ita respondit: Etsi n̄ ignoro quod munus iusticiæ ē humanæ. malo tñ quod dei ē: sequi q̄ quod hominis. Scriptū est enī mihi uindict ā & ego re tribuam. Neq; illud præclaræ cōtinentiæ argumentū silen dum est. Quo tempore Franciscus sphortia bellum gerebat ꝑ

Florentini — Florētinis aduersus lucenses. Pontito municipio ui capto di

Lucenses — reptoq; inter mulierū militarē cōtumeliā: ut fit: puella quædā

Pontitum — eleganti forma quinq; ac decē annos nata trahebatur a militū globo ad ludibriū stupri: cū uociferans illa īperatori se deden dam precabat̄ īperatori. n. suā deberi uirginitatē. Itaq; metū pculsi milites hāc ad illū adducūt: q rē ītellecta idq; illa hilari uultu corā affirmāte hic ut & iuuentus & corporis temperamē

Blanca Maria — to procliuis in uenerē: & qui nondū Blancā duxisset uxorem: nō detrectat munus. Cū uero tempestiue uirgine in lectū addu cta iā hastæ innixus uenereæ uoluptatis foret uulnus ultimū
"illaturus: subito uoce flæbili inquit Virgo: Ego te mi optime
"īperator oro: atq; obsecro ꝑ hanc impollutā Mariam uirginē:
"cuius sacratissimā imaginem hic depictā aspicis: erat. n. in ꝓ
"ximo appēsa pariete quædā tabula: qua Mariæ uirginis ima
"go repræsentabatur: ne mihi meā uirginitatē eripias: sed meo
"me sponso qui asseruat̄ inter captiuos: reliquas intactam: Qui
"bus auditis cōtinuo Franciscus sphortia cōpressa ui oī uene rei appetitus & illā dimisit intactā: & eius sponsum ꝑpulchre donatū carcere liberauit. Oh mirabilē atq; in hanc diem inau ditā summi uiri continentiā: longe mihi profecto unū hoc Frā cisci sphortiæ nō continentiæ solum sed religionis & pietatis

African⁹ supe rior — exemplū maius illustriusq; uidet̄: q̄ quod de Africāo superio re proditum est memoriæ: q ne uenire qdē in conspectum suū

Indibilis — sit passus puellam Indibili desponsatam: cum tamen illum di xisse constat: equidē ea uterer: si serua esset & nō libera. Quis nō eā iusticiæ laudē admiretur: qua est usus ad rubicona: Ni

colaus picininus qua tempestate Venetos uæhementius preme Rubico
ret:ut inagrū iā usq; patauinum multis oppidis & brixianis & Nicolaus pici
ueronēsibus & uicentinis in deditionem actis omnia circūqua ninus
q; bellico more uastarent:ueniens Francisc⁹ sphortia ex picen Veneti
tibus ut Venetis pro stipendii societatisq; iure auxiliū ferret ī Picentes
summis difficultatibus:ad Rubicōa;statiua posuerat:cū ex ur Forumliuium
be Foroliuio noctu ciuis cuiusdā famulus ad eum uenit polli
citus illā se urbem sine ullo prorsus discrimine ei traditurum
& quo pacto id facturus esset:edocuit. Cui cū respondisset im
perator nō eo se aduenisse:quo pfido cuiq; esset adiutor: iussit
hominē cōpræhēdi illico:eumq; artius uinctum intra portas
usq; foriliuii agēdum curauit:quē re omni diligenter exposi
ta ciuibus ad suppliciū tradidit imitatus is quidē tum Camil
lum ī Faliscis aduersus magistrū ludi:tum. G. Fabriciū aduer Camillus
sus medicū regis epirotarum pyrrhi. Possem huiusmodi exem G. Fabricius
pla iusticiæ summæq; uirtutis prope īfinita in mediū; afferre.
Sed aliis duobus tribusue cōtenti simus. Non. n. parentalia ce
lebrantes historiam recensemus. Accepta ingenti illa ad Ca
rauagiū memorabiliq; clade cū Veneti rebus suis iam despera Carauagiū
rēt:ii qui Mediolani factiosi ciues p id temporis summæ reipu Veneti
blicæ sorte præerāt:Francisci sphortiæ oēm & uirtutē & glo Mediolanum
riam ut erāt animi iudicio hulcerato:uertētes in perniciem su
am clam cœperūt p hericū panicarolam uirum callidum &
industriū:qui mercaturā uenetiis exercebat :de pace cū uenetis Henric⁹ pani
agere ea cōdicione ut Franciscū unum sphortiā ex hac Gallia carola
cisalpina omnino extruderent:& ipsi certa īter se lege quas ille Gallia cisalpī
urbis & oppida possidebat diuiderent. At Veneti q̄quam ītel na
ligebant nihil tutū sibi futurum cum ciuitate factionibus diss
denti: tamen quia intelligerent omnem mediolanensium cum
suo duce discordiam sibi non posse non prodesse :rem ueluti
probare:& uana cōsilia uerbis alere:operamq; dare:ut eæ oēs
insidiæ ad Franciscum sphortiam perferrentur:qui etiam ipse
iam pridem omnia per non nullos optimos ciuis ex Mediola
no antea didicerat:dissimulabat tamen futurum sperans: ut ī
pborū animi præclaris suis ītegerrimisq; operib⁹ flecterēt:ad
sanitatēq; redirēt. Sed ubi uidet ī dies magis atq; magis res su
as apud Mediolanēses habere piculosius:& Brixiā quam iam

esset in deditionē recepturus e manibus sibi eripi Mediolanē
sium ad Brixiāos litteris quæ ne id facerēt: quoniā propediē
cū uenetis forēt fœdera percussuri: suadebāt: ea coactus neces
sitate ne & ipse & Mediolanenses una perirent: societatē init
cū uenetis ea condicione: ut seruato fœdere quod Philippus
Philipp⁹ Maria — Maria socer ferrariæ paucis diebus prius q̄ uita excederet: cū
illis percusserat: sibi auxilio forent: & eqtib⁹ quattuor millib⁹
Ferraria — & peditibus duob⁹ millibus & aureis nūmis ternisdenis milli
bus in menses singulos: donec omni Mediolanēsium dicione
quæ Philippi soceri fuerat: potiretur. His humāo atq; diuino
iure sanctissime constitutis atq; firmatis: cū Franciscus sphor
tia municipia & castella oīa quæ ex Bergomēsi agro atq; Bri
xiano nuper abstulerat: restituisset Venetis: & Chremā præte
Chrema — rea ex illo ferrariēsi cū duce Philippo fœdere traditur⁹ prope
Philipp⁹ dux — diē foret: atq; Veneti cōtra annum iam integrū quæ cōuenerāt
q̄ absolutissime obseruassent: eo iā res erat adducta ut Medio
lanenses diutius tāti belli molē tolerare nō possent: præsertim
quod intestinis seditionibus fluctuarēt: & boni oēs nobilissimi
q; ciues eā popularē tyrannida iuxta atq; infelicissimū auspici
um quā aerumnosissime ferrent. Tum ueneti cepere consilium
eius soluendæ societatis auxiliique ferendi Mediolanensibus
contra Franciscum sphortiam: ubi minus ipse quamprimum
& a bello desisteret: & quidquid intra Padum Ticinum at
Padus — que Adduā Mediolanensibus bello abstulisset: iis restitueret.
Ticinus — Quæ ratio senatus Veneti grauitatem a proposito mouerit:
Addua — nō satis compertū est. Alii dicūt eos noluisse diutius tantam si
ne ullo emolumēto impensam ferre: alii quod uitio sibi dari &
Fredericus rex — a Frederico rege romanorū & a Frācorū rege Carolo & ab Al
Carolus rex — phonso rege grauiter ducerēt: quod q libertatem uni omnium
Alphons⁹ rex — amplecti maxie tueriq; deberent: ii urbē quæ libera esse uellet:
ad seruiēdum cogerent. Sunt præterea: q asserant illos sibi ut
uiros prudētissimos metuisse: ne Franciscus sphortia ubi uoto
Paschalis Malipperius — potit⁹ esset tātis auctus elatusq; uirib⁹ uictricia ī se arma cōuer
teret. Qui decretū hoc edictūq; Frācisco sphortiæ nūciarēt: lec
Vrsatus iustinianus — ti iā fuerāt duo Paschalis Malipperi⁹ & Vrsat⁹ iustinian⁹: hiq;
iam ī itinere esse ferebantur: cum Carolus Gonzaga uir strenu
Bartholomæ⁹ collio — us ac fortis ducem hortatur huiusmodi fere uerbis. Quæ Ve
// neti decreuerint: tenes: quid igitur cunctamur. Sine ipse
// Bartholomæum hunc Collionem ac reliquas Venetorum

auxiliaris copias quæ hic prope apud nos sunt: deīprouiso
adoriar. facile. n. opprimā: uertamq; in prædā. Idē tu ipse fa
cito de cæteris Venetorū uiribus: quæ chremā obsidēt. Et
hoc pacto eadē hora tū Mediolanensiū ꝑuicaciā tū uenetorū
insidiis una uiceris. Ad quæ nobilissim⁹ īperator ita respō
dit: Doleo eqdem Carole & uæhemēter ꝑfecto: quod me Ve Carolus gōzaga
netorū societate quos & amaui semp: & feci plurimi: ita ꝓpri
uatum iri intelligam: ut quos ob maxima utrinque data ac
ceptaq; beneficia amicissimos semp oportuit: hostes sim ha
biturus. Cæterum utcunq; res habeat: malo illos īiuriarū
q̄ me & esse & haberi auctores. Deus est cūctis hominū uiri
bus longissime superior. Huius ego fretus auxilio metuo
neminē. Quare nihil prorsus quod me dedeceat: sum factur⁹
Quæ cum dixisset: curauit illico: ut legatis uenetorum chre
ma traderet. Id. n. per ipsum Carolū cui⁹ magnæ militū ma Chrema
nus præsidio erat chremæ uel chremēsibus inuitis efficit:
Nā ꝙ antea fuerat ꝑ Philippū socerū ferrariensi fœdere con
stitutū: & ipse postea cōfirmarat: uoluit ratū esset: nequid ab
se factū uideretur iniuste. Neq; minore se animi uel magni
tudine uel clæmentia gessit: posteaq̄ rerū mediolanensium
est potitus. Nā ubi post acceptā Frācisci sphortiæ beneficio
chremā Veneti decreto sunt usi: atq; is suo duntaxat marte
& īcredibili sapientia suis cœptis deesset nunq̄: tandē post an
num a mediolanēsi republica ꝓstratis atq; cōpressis scelerato
rū quorundā ciuiū nefarriis conatibus ultro est ad urbis & to
tius regni gubernacula una cū uxore ipsa muliere & sancta &
pia Blāca Maria summis etiam cū ꝓcibus accersit⁹: q̄ sese mo Blanca Maria
deste moderateq; gesserit: auditote: quæso. Vt uniuersa urbs ī
sex ꝑtis distributa est: quas portas appellant: oratores duode
cim lecti sunt bini ꝓ singulis portis. Terti⁹ decim⁹ lectus ē pu
blico decreto Frāciscus Philelfus: siue id linguæ dicēdiq; bene Frāciscus Philelfus
ficio factū fuerit: siue ꝙ hūc existimarīt īperatori esse ꝑgratū:
ut q nō metuerit ī sūma gladiorū īpunitate duas ad populum
acerrimas habere oratiōes ī teterrimos illos īmaīsq; tyrānos:
q diuīa oīa humanaq; iura uexarēt atq; cōfunderēt: & id qdē
ī sacratissimo hoc tēplo ī maxīa omniū magistratuū ordinūq;
frequētia. Hic igr̄ cū nomine mediolanēsis reipublicæ sol⁹ ex
oībus oratorib⁹. quemadmodū a publicis magistratib⁹ medio

lani constitutū fuerat: orationē ad Franciscū sphortiā qui ad huc se moguntiæ continebat: habuisset q̄ magis potuisset ad persuadendū accōmodatā: ut ꝑ imortalium suarum uirtutum meritis ꝑ tot tamq; multarū rerum gestarum gloria si uellet uniuersis ciuibus rem facere gratā & periucundā: triumphali curru urbē ingrederet more maiorū: ad hæc ille ut erat unus omniū ingenio & miti & uerecūdo & graui: locut⁹ de se pauca

// & mira cū modestia absit: inquit: ut ego in patriā meā tam libe
// raliter ueluti reuocatus triūphās ingrediar. Quod si me cupi
// tis pro benignitate uestra maxime honoratum operā date: ut
// oīa pacata inter uos esse offendam. Cessent ciuiles oēs discor
// diæ. extinguant omnia odiorū incendia. iniuriæ oēs mea gra
// tia condonet: quod ut etiā ipsi & priuatim faciatis & publice:
// ego primus quidqd ē aduersus me meosq; perpetratū aut iniu
// ste aut pulcaciter: nō ignosco solū: sed oēs rogo: atq; oro: ut sē
// piterna id obliuione ex aīo deleatis. Mecūq; in posterum ita
// mutuis certetis officiis: ut & uici & uincere æque sit dulce. Ita
// diuin⁹ ille princeps locutus ē. Et quæ locutus ē: re ipsa præsti
// tit. Quo factū ē: ut & omnis ciuiles discordias e medio sustule
// rit: & ulciscendi flamas oīs extinxerit: & inimicos omnis red
// diderit sibi amicissimos adeo: ut eius obitum nō secus dolue
// rint ac parentis. Sed qua postremo animi æquabilitate se

Philipp⁹ dux // gessit cū Venetis: qui āno tertio post acceptū soceri Philippi // iperiū pacatis tranquillisq; rebus oībus ubi cōspirassent cum

Alphōs⁹ rex // Alphōso rege: maiore hūc belli apparatu adorti sunt: Quos uni Francisco sphortiæ nō reddiderunt aut hostes aut inimi

Florentini

Cosm⁹ medices

cos alios apertos occultos alios: Florētini soli iusticiæ partes tutati sunt: qui auctore Cosmo medice infracto animo uiro at que sapienti nullā impensæ molē nullum belliecæ fortunæ pe riculū recusarunt: quo illi optimo iustissimoq; principi bene ꝑ spectum esset. Cum semper deus optimus maximus tū eo po tissimum tempore Luce clarius ostendit sibi nō esse neglectui uiros bonos & innocentis: Veneti. n. qui nullo iure alienū ap petebant imperium: suum pœne amisere: Nā præter has duas

Bergomum

Brixia

Chrema

Bartholomæ⁹ collio

urbis Bergomum ac Brixiam & oppidum unum Chremā oīa quæ in gallia cisalpina possederant iandiu intra paucos men ses sub unius Francisci sphortiæ dicionem ultro atque alacri ter deuenerunt. Idemq; & brixiani & bergomenses chremen sesq; fecissent: nisi bartholomæus collio usus ea: qua semper si

de consueuit: in medio uincendi cursu ad Venetos defecisset.
Qua ipsa in re bonitas etiã nostri principis prætereunda hoc loco certe non ẽ. Didicerat Bartholomæũ corruptũ pecuniæ magnitudine fugã parare ad Venetos. amici & familiares omnes hortabantur ĩperatorẽ: ut illũ caperet: ne tanta de hoste uictoria iam fere parta p unius hominis pfidiam impediretur Idq; se facile effecturũ Alexander sphortia frater uir ingenio promptꝰ & intrepidus & ĩdustrius constãter recipiebat: Tũ Franciscus Nolite me inquit mei obliuisci: ut ei male faciã: quẽ affecerim maximis beneficiis: Nã & senæ gallicæ cum esset p Philippo socero: & ego me p id temporis continerẽ hæsi: audiẽs eum premi nõ mediocri inopia octomillibus nummũ aureum eius inopiæ consului: quos reddidit mihi nunq;: & mortuo Philippo socero: ab quo quia clã sentiret cum uenetis: fuerat Moguntiæ cõiectus in teterrimum illum carcerẽ: quem nominant furnum: mea est opera miseria illa omni liberatꝰ restitutis etiã omnibus eius & bonis & pecuniis: quæ in ticinẽsi arce quã ego iam possidebã: ab ipsius usq; captiuitate seruabant. Meaq; dein quoq; factum est opera atq; sponsione: ut a republica mediolanẽsiũ conduceret stipendio & amplo & honorifico: A qbus cũ non multo post trãsfugisset ad Venetos cõtempta omni fidei sanctitate quã mediolanẽsibus sponsoriq; dedisset: nõ destiti tamen ad postremũ ut uidetis eundẽ hunc fugientẽ a Venetis: ab quibꝰ ad suppliciũ quærebatur: inermẽ nudumq; excipere: & emolumẽtis maximis ac honoribꝰ pseq. Malo igit in tantis bñficiis meis rursꝰ falli a Collione q̃ rationibꝰ ullis adduci: ut falli ab isto credã: præsertim quod ea ẽ uis diuinæ iusticiæ ut nullũ sit neq; malũ impunitũ neq; bonũ irremuneratum. Hæc Frãciscus sphortia & benigne & grauiter. Cæterum quo Bartholomæi auiditati occurreret: ei belli summam concessit aduersus bergomum: q̃ eius rei maxĩe ille uidebat cupere. Sed neq; hoc item pacto mederi potuit ĩgenio auarissimo ac neq̃: quo minus cõtẽpta oĩ hominũ fama deiq; reuerentia post acceptum grãde auri pondꝰ homo unꝰ oĩum ĩgratissimꝰ transfugerit ad uenetos. Qui sibi tñ rebusq; suis nihilo eius accessione minus metuentes de pace per Paulum barbum legatum suum uirum patricium & illustrem continuo egerunt: quam ipsam princeps moderatissimus non solum non

Alexander sphortia

Sena gallica
Philippꝰ dux
Hæsis

Moguntia

Bergomum

Paulus barbꝰ

recusauit: sed ultro etiam castella omnia municipia omnia oppida omnia: quæ iure belli sibi uēdicarat: uenetis dono cessit: quo nihil deesset omnino ad perpetuæ pacis stabilimentū ac

Euāgelicum pceptum — robur imitatus sane quod scriptum est: pacem meam relinquo uobis: pacem meam do uobis: Cum. n. delectaretur omnem per se pacari Italiam: nihil per sese deesse uoluit ad tollendam oēm belli nō materiā modo sed ēt suspitionem. Altius certe animus eius suspiciebat: qui mortalia despiceret omnia immortalis illius uitæ gloriam beatitudinēmq; contemplans: ad quam sola iusticia nos perducit. Ecce rex tuus uenit tibi iustus & sal

Zacharias — uator: inquit Zacharias. Itaq; uenit redemptor humani gene

Ihesus — ris rex Ihesus: ut iustissimum nostrum principē corporeo carcere aliquando liberatum pro sua iusticia saluum faceret. Nā

Homerus — ut recte ac uero apud homerum ait Eumæus: Non amat iniu

Eumæus — stos homines qui iusq; piumque. Ornat honore deus. Haud sane mortuus est Franciscus sphortia: qui per tam multa tamque præclara iusticiæ opera se in omnem uitam tutatus ē: sed

Christus — dormit: ut de puella inquit christus: Reuiuiscet enim ac resurget in gloria non hac fragili & inani: quam uanæ hominum circunferunt auræ: sed in illa potius: quam nulla circūscriptura ē ætas nulla deletura antiquitas nullus extincturus interitus. Nunc omnibus humanæ peregrinationis periculis liber ē. Iam nusquam deuiis oberrare potest anfractibus. Quiescit iam tandem apud creatorem suum omni cura sollicitudineq;

Secūda causa — solutus. Nunc tranquillus nunc beatus ē. Nam quid per immortalem deum tantopere doleamus? Lugeant sontes. lugeantur flagitiosi: quorum animi sempiternis suppliciis crucianē: Nam quod ē cuiquam apud inferos supplicium metuendum:

Tertia causa — qui supplicio dignum nihil in uita gesserit? Quin potius nūc posteaq; euasit ex huius uitæ laboribus: quæ stimulis & molestiis & corporis & animi nunquam uacat: fruitur Franciscus sphortia uera incorruptaq; uoluptate & gaudio sempiterno: quando quidem coram illum & aspicit: & uidet: & contēplatur: qui solus fons & origo ē totius felicitatis atq; beatitudinis.

Quarta causa — Præterea nec ullus acerbior ē dolor in morte: quæ aliud nihil

Aristoteles — ē q; uitæ priuatio in corpore atque absentia: ut docet Aristoteles & id quidem ex corruptione proportionis corporeæ. Nam quādiu elementorum pportio humanū continet corpus:

uita animus illud afficit:ac mouet. Ea si corrumpat̃:anim⁹ ip se icorruptus discedit a corpore:morsq̃ continuo cõsequitur sensu omni penitus sublato. Quid igitur stultorum hominum greges mortẽ adeo ducunt in malis:quæ ut monebat Arcesila us illustris uir academicus:ut absens & expectata egritudinis plurimum solet afferre demẽtibus:ita præsens nemini est mo lesta:qppe quæ a perpetuo sopore quodã differat nihil. Do lere aũt ex incommodo proprio hominis est:qui non tã alterũ amet q̃ seipsum:quiq̃ a fœneratore differat nihil: Qui enĩ ex amissione cõmodi quod sperabat:dolet mortẽ alterius: gaude ret is certe:si ex eius uita incõmodum metuisset:q̃q̃ sapiẽtissi mus ille princeps a nobis abiit ita bene atq̃ moderate cõposi tis rebus suis uniuersoq̃ imperio:ut siquid nobis dolẽdum ẽ: illud sit sane:quod in unius illius obitu ĩnumerabilium comi tatu uirtutũ orbati sumus. Sed eo principes ꝓbatissimi uestra futura illustrior est laus:si annitemini ut nulla uideamini illi bonitate dissimiles. Ad hæreditatẽ succedere fortunæ ẽ bene ficium. sed eã rerum gestarũ gloria propagare uestræ uirtutis proprium est munus:quasi non pluris faciundus sit Alexãder Macedo:quod ad ultimas usq̃ terrarum metas imperiũ ꝓpa garit:q̃ quod Philippi patris regnũ acceperit. Nos aũt qui sub uestra dicione uitam acturi sumus:eo feremus moderatius illi us absentiæ desyderium:quoniam ante oculos ponẽtes quæ a uobis recte & cũ laude gesta fuerit:patrem optimũ in liberis uobis optimis uiuere existimabimus:& ita nihil ex eius mor te nobis esse incõmodatũ. Nec enĩ mors ĩ malis habẽda est: quæ cõstituta oĩbus est natura. nec uitã tollit:sed commutat corruptibilẽ hanc atq̃ ærumnosam in simplicẽ illã & securã & sempiternã. Præterea quod pythagorei monent:non absur dũ fortasse fuerit audire:

Arcesilaus

Quinta causa

Alexãder rex

Philippus rex

Sexta causa

Pithagorei

// Quos diuina homini dederit fortuna labores:
// Quæ tibi sors fuerit:capito:neq̃ ferto moleste.

Cui ẽt ipsi sẽtentiæ astipulat̃ prudẽter Anaxagoræ discipul⁹ Euripides ille tragicus:cum ait:

Anaxagoras
Euripides

// Casus sinistros qui bene tulerit:mihi
// Vir optimus uidetur ac sapiens quidem.

Quãq̃ si recte rem ipsã interpretemur:neq̃ illi graui⁹neq̃ no bis inopinatũ qcq̃ accidit:Nã q̃diu erat peregrinãdũ huius

David

// uitæ humanæ salebris: Aduena ego sũ apud te ĩ terra dicebat // Dauid: & peregrin⁹ sicuti oẽs patres mei. Siue enĩ mors altissi // mo sit sopno psimilis: siue longe atq; diuturnæ peregrinatio ni: ut ait Plato: ea certe nõ bona esse nõ potest: cũ & animi an gorib⁹ & laborib⁹ corporis nos soluit oĩo. Ad hæc an igno ramus quo diuturnior est hoĩs uita: eo esse calamitati magis obnoxiã: stultus pfecto & amens ille mihi uideri debet: q cõ munis hominũ casus & humanæ uitæ fragilitatẽ non extime scit. Si Cyr⁹ clarissimus ille rex persarũ post tot tãtasq; uicto rias potitus etiã babylone continuo esset extinctus: ludibrio Tomyridi nõ fuisset. Idẽ cũ de aliis permultis & dici & cogno sci põt: tũ maxime de Gn. pompeio magno de. G. Iulio cæsa re de Marco Tullio cicerone pspicuum est: q si iuniores obissẽt inimicorũ oculos cladibus suis non satiassent. Quid tantũ no bis afferre queat maior annorũ numer⁹: quãdoquidẽ si Mathu salẽ illius æquaremus ætatẽ: q anno quartodecimo post dilu uiũ morti concessit: cũ annos nouẽ & sexaginta supra nongẽ tos uixisset: nihil tamen ex tãta uitæ longitudine nobis aliud superesset q̃ maior sarcina peccatorũ. Xerxes ille ĩsolens & su perbus qui cum quinquies decies centenis hominum millibus helleponto bosphoroq; constratis & Atho uelificato traiecit in græciam: cum ex altiore loco suum omnem conspicaretur exercitum illachrymasse traditur: quoniã diceret post centum ãnos se ex tanta multitudine uisurũ neminem. Quæ. n. ulla tẽ poris longitudo cũ æternitate contendat: Si ratione rem mali mus q̃ ullo nostro uel cõmodo expendere uel libidine: satis si bi Frãciscus sphortia satis gloriæ satis naturæ uixerat: qui tã tis & tam multis reb⁹ sũma gestis cum laude regno pulcherri mo non cõparato solum sed etiã stabilito annos uixerit quat tuor & sexaginta: mensis septẽ: diebus quattuordecim: relicto tã felici filiorũ coetu una cũ uxore spectatissima prudẽtissima optĩa in tãta italiæ pace quã ipe peperat solus ĩ tãta illustriũ ciuitatiũ potẽtissimorũq; regũ ac pricipum societate & amici cia: quos suis sibi maximis deuinxerat beneficiis. Quid ãt mi rari quenq̃ oportet: si naturæ ad cõstitutã diẽ: quã præterire nõ licebat: debitũ soluerit: q natura mortalis erat. Mortu⁹ ẽ in q̃ tẽpestiue Franciscus sphortia non min⁹ quan fortunate id quod ex eius natalis Horoscopo dig nosci etiam licet.

Cyrus rex
Babilon
Tomiris
Gn. Põpeius magnus
G. Iuli⁹ cæsar
M. Tulli⁹ cicero
Mathusalem
Xerxes
Hellespontus
Bosphorus
Athos
Græcia
Italia
Horoscopus

Quas ob res ut tandem aliquando peroremus quæ mea sit sententia: cognoscite: obsecro moderatissimi principes. Satis ut opinor modo ostendimus quæ in hac uita mortalium optari cuiquam felicitas possit: eam ita uni Francisco sphortiæ contigisse: ut fieri maior nulla queret accessio: Nam & animi bonis & corporis unus omnium polluit maxime. Fortunam habuit semper splendidissimis uirtutibus suis adeo in rebus omnibus obsequentem: ut ea pro arbitrio uti uideretur. Aliud nihil erat reliquum: quod optaret præter eam beatitudinem: quæ nulli fortunæ nulli corruptioni subiecta est. Hanc illum post mortem adeptum esse cui sit ambigendum? Non. n. solum eas uirtutes consectatus est semper dum uixit: quibus itur sed multo etiam studiosius quibus peruenitur ad deum: Nam religione sanctimonia: pietate nihil apud se unquam antiquius esse uoluit. Non tenebat solum: sed etiam prædicabat diuinam esse iustitiam: qua & iusti in altera uita pro his laboribus præmia reciperent: quos hic inique perpessi essent: & iniusti pro impiis operibus plecterentur: Nullus unquam dies illuxit ne belli quidem & inter insidias hostium: quin genibus nudis humi nixus non deuotas ac supplicis minus quam prolyxas orationes haberet ad deum. Nunquam preteriit dies: quo minus religiosis officiis atque sacrificiis interesset Idque ab ineunte usque ætate: Nunquam. n. aut ineptis ludicris aut tripudiis & saltationibus delectatus est. sed ad probitatem suas omnis actiones ad deumque referebat. Eius fide sanctius nihil erat. Nemini unquam opus negauit misericordiæ ne inimicis quidem. Viros rerum diuinarum peritos non minus uenerabatur pie: quam audiebat libenter. Et ne sim longior: quam par est: conuocarat Pius secundus pontifex maximus annis superioribus in conuentum illum mantuanum principes omnis regesque christianos ad consultandum de constituenda expeditione aduersus impetum immanitatemque Turcorum qui captam iam & direpta inferiore Pannonia Italiæ ueluti portis imminerent. Cæteri christianæ reipublicæ potentatus & ii quidem pauci miserunt oratores: qui aliud nullum præter uerba inania adiumentum afferrent ad opus tam pium tam necessarium tam salutare. At solus Franciscus sphortia non oratores misit: sed ipsemet uenit cum uniuersa aula & illustri sua illa nobilitate: quæ uniuersam romanam curiam illustraret. Is in quam Franciscus sua illa grauissima & maiestatis plena oratione præsens coramque pollicitus est non solum expositum ire facultates omnis atque uires suas ad propulsandam & profligandam uim omnem conatusque turcorum sed itu

Conclusio generalis per enumerationem & amplificationem

Pius pont. maximus

Turci

Pannonia

Italia

rum etiã ſeſe cũ exercitu pro ipſius ſũmi pontificis uoluntate
neq; ullũ non modo ĩperatoris ſed ne militis qdem aut laborẽ
aut uitæ periculũ omiſſurum ꝓ libertate atq; amplificatione
& ſplendore fidei chriſtianæ. Et dubitabit quiſq; de huiꝰ piẽ
Chriſtus opt. max. tiſſimi principis cælesti beatitudĩe apud chriſtum: qui chriſti
opera ꝑ uniuerſam uitã repreſentarit? Nec. n. eũ mors offendit
incautũ: q ſexta feria nonis martiis: cuiꝰ poſtridie euolauit in
cælum: cõlectis deuotis trãquilliſq; oculis in ſaluatoris imagi
nẽ quã tabula depicta e regiõe lecti cõtinebat: ait miti uoce ac
ſupplici: uiſne domine ita oĩo? fiat ergo uolũtas tua. Quare po
ſitis lamẽtis oĩbus & querelis non tã nobis dolendũ eſt: quod
talẽ principẽ amiſerimus ꝙ lætandũ quod talẽ habuerimus:
cuius mirificas ĩmortaliſq; uirtutes ſi ſemper animo uolutabi
mus: eaſq; apud oẽs quottidie crebris ſermonibus uſurpabimꝰ
incredibili ꝓfecto mihi credite: uoluptate detinebimur. Nã qd
tantũ doloris mors cuiq; poteſt afferre: in qua ipſa non ſolum
nulla eſt iuſta lugẽdi cauſa: ut modo probauimus: ſed etiã cũ
alia plæraq; bona ĩſunt tũ illud in primis: quod & uitia ſepe
Ambroſius lit ut inquit Ambroſius: & uirtutes ſuſcitat? Itaq; rectiſſime
ſcriptum eſt. Moriat̃ anima mea ĩ animis iuſtorum. Si Ariſtip
Ariſtippus pus ille cyrenaicus quo humãæ uitæ conſuleret: quidqd auri
qdqd nummorũ habuit: dicitur abieciſſe: nos ut ĩ cælo ſempi
terni futuri ſimus: uitã hanc inſtabilem & incertam tantopere
Menicoeus tuebimur? Si Menicœus thebanus ſi rex athenarũ codrus ſi
Codrus phileni ſi curtius ſi tres illi decii pater filius ac nepos ſi alii nõ
Phileni nulli uiri magni & clari inani ducti gloria huiuſmodi ſponte
Curtius morti ſe dediderunt: nos ut gloriã cæleſtem adipiſcamur: mor
Decii tres tẽ hanc adeo doleamus: quæ uel naturæ curſu obuenerit: uel
dono omnipotentis dei prouidentiaq; cõtigerit? Sed ne ſi lon
gior fuero: maiorẽ uobis patres conſcripti auliciq; ducales ac
reliqui nobiliſſimi ciues quo ad uos tandẽ ſolos noſtra ſe con
uertat oratio: acerbiorẽ ex recordatione illiꝰ noſtri amiſſi prĩ
cipis dolorem incutiã: cũ omne uulnus eo magis exhulceratur
atq; recrudeſcit: quo attrectatur magis: Hoc ego loco finem di
cendi faciã: ſi unũ illud uos prius cõmonuero ꝓpterea eſſe om
nes reliqas ægritudinis ex animis noſtris radicitꝰ extirpãdas:
ꝙ nõ modo non ẽ mortuꝰ Frãciſcus ſphortia ſed uiuit adhuc
uigetq;: ac ſapit: & ĩ dies magis magiſq; adoleſcit cũ ĩ reliquis

suis liberis & sua præstanti indole & spe paternæ probitatis insignibus tum potissimū in excellentissimo duce nostro Galeacio Maria: cuius tātus est ingenii splēdor tāta magnitudo aīi tanta orationis maiestas tanta in deum ueneratio tāta iusticia tanta benignitas tantum honestatis studium: ut certo sperare iam liceat: hunc paternam gloriam omnem nō æquaturum modo sed etiam nō secus superaturum: quā ab Achille canitur pelleus superatus: Nam de huius matre Blāca Maria regina nostra quid attinet plura meminisse: cuius innocentissima uita sanctissimiq; mores apud ipsos etiā hostis sūt uenerabiles? Quotiens in hos coniecerimus nostros oculos ac mentem: cum nostræ fidei syncæræq; pietatis fungemur officio. tum diui Francisci sphortiæ humanitatem beneficentiā absolutissimasq; uirtutes iucundissima cū animi uoluptate in memoriam reuocabimus: Nam quod ī me est: unum illud uobis polliceor: promitto: spondeo: quantū præstare ingenii potero uiribus quantū lingua resonare quantū arundine latine græceq; scribendo conseq aut oratoria aut poetica facultate semp unus apud me Franciscus sphortia memorabitur: audietur: legetur: ut non mortuū minus quā uiuum ab uno Franco philelfo & amatum illum & obseruatum & celebratum præsentem omnes uenturiq; cognoscant.

Galeacius maria dux

Achilles

Pelleus

Blāca maria

Frāscisc⁹ sphortia dux

Frāciscus philephus

FINIS.

Quæ quidem oratio habita est ab eodem Francisco philelfo equite aurato laureatoque poeta in ecclesia cathedrali Mediolani die lunæ vii. Idus Martias anno a natali christiano Millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo.

FRANCISCI PHILELFI ORATIO HABITA IN FVNERE DIVAE VIRAGINIS BLANCAE MARIAE MEDIOLANENSIVM DVCIS.

Galeacius maria

n VNQuAM FVTVRVM EXISTIMARam Patres conſcripti:ut noſtro huic inuictiſſimo atq; optio principi Galeacio Mariæ ſphortiæ conſolator accederē ĩ luctu tã inopinato tãq; ĩmaturo clariſſimæ ĩdulgẽtiſſimæq; matris ac uiraginis inclytæ Blãcæ Mariæ :qua qdē una ex uniuerſo mulierũ oĩum generẽ nihil ætas nr̃a pulchri⁹tulit nihil illuſtri⁹nihil præſtãti⁹nihil meli⁹nihil uenerabili⁹nihil deniq; ex oĩ parte pfectius:Nam etſi noram illam eſſe natura mortalem:tamen cum mecum ipſe tacitus cogitarem:quanta foret uitæ continentia: quanta frugalitate : quanta in reb⁹ omnibus moderatione & ordine :minime profecto dubitare poteram homo ſeptuagenarius iam & amplius:me nunquã eius funeri interfuturum:quæ nondum abſoluiſſet ætatis annum quartum & quadrageſimum. Sed inanis eſt prorſus atque irridenda noſtra omnis humana prudentia: ut uelimus nobis certi quicquam incertiue polliceri : qui qua hominis parte mortales ſumus : omni mutabilitati infirmitati corruptioni ſubiaceamus. Itaque non poſſum non miſereri & humanæ condicionis & ipſius mei:qui in id miſeriarum inciderim:ut eius ſim funus deploraturus : in cuius uita certiſſimũ mihi liberiſque meis præſidium collocaram. Venione ipſe te

Blanca maria

laudaturus mortuam Blanca Maria : quæ ob innumerabilis tuas diuinaſque uirtutes digna fueras:ut non morte ſolũ ſed mortis omni uacares ſuſpicione? Nam quo magis atque magis tuam probitatem & morum integritatem pudiciciam innocentiam fidem pietatem ſanctimoniamque conſydero : eo me maior ex obitu tuo mæror adeo inuadit:ut quid de te primum locuturus ſim: neſciam . Fulgor enim patriæ parentũq; claritudo ac cætera oĩa: quæ ſub fortũæ ĩpio poſita cẽſenẽ:tametſi magna ĩ te fuerãt & excelſa:hæc tñ alia ſunt :ut ppria nequeãt cuiuſquã bona appellari. At excellẽtia aĩ tui maieſtaſq; uirtutis me de te mecũ diligẽti⁹cogitãtẽ ita reddit

attonitū ut ab hac omni cōsolādi oratione deterreat. Oh quā ta & ꝗ grauis ad nos calamitas uirago heroica ex tua decessi one pueit. Heu ꝗ nostri nos cogitatus de tua diuturnitate se fellerūt: ut cuius uitā quanlongissimā fore putaremus: ea in flo rescentis adhuc ætatis decore deciderit. Sed quo feror fanati cus senex? Quo meus me ītolerabilis præcipitē rapit mæror? Quopacto sim alios consolaturus in tāta luctus acerbitate: ni si mihi tantisp antea moderer a doloris aculleis: donec de tuis diuinis laudibus uerba faciēs ex illarum breui cōmemoratio ne digna cōsolatio oriatur. Sed quod tandē initium de iis fa cere aggredior? Nonne id unū est præstantiæ tuæ certissimū argumentū: quod natura oīpotēs quod deus ipe optimus ma ximus de te una mulierū plane oīum quæ aut sunt: aut fuerūt unq̄: aut in oēm posteritatem futuræ sunt: īnocētissima & op tima admirabilia quædam ac dilucida signa tulit: quæ nulla hoīum queat deprauare malignitas? Cum primū. n. cœpisti æ grotare: nouū astrū exorit: quod ātea nunq̄ huiusmōi nec uisū nec auditum magnum nescio quid atq̄ obstupendum porten dere uidebatur: Nam ut mea fert opinio:

// Non est ille ferus qui uexat regna Cometes: Cometes
// Et solet humanis rebus adesse minax:
// Sed quod olympiaco deus auctor misit ab axe:
// Sydere quo tāto regna supna colas. Voluit. n. deus: ut quo illustriū uirtutū oīum ductu ueluti splendidissimo quodam sy dere tuæ futuræ post mortem beatitudini in terra præluxeris eodem nunc illustreris in cælo: Quo factum mirabiliter uide mus: ut una cum tuo obitu astrum ipsum ex hominum oculis occidens continuo euanuerit: Nulla est sane tanta uel leuitas uel celeritas: quæ cum animi aut leuitate aut celeritate confer ri queat. Tu Blanca Maria tu tu inquam mulier pientissima cū ctis absterfa humanis sordibus & omni terrestri cœno purga ta penitus corporeisque soluta uinculis libera omnino atque tui compos leuissimo quodam celerrimoque uolatu in cælum illicet es euecta æterno gaudio inter āgelos potitura: Non . n. cū illis sētio pr̄es āplissimi: q nemini pater putāt neq̄ bono cælestē gloriā neq̄ malo īfernale suppliciū ad plēitudinē usq̄ temporis ac futurum illud uniuersale iudicium. Sed ascendit

Ambrosii opinio ī libro de bono mortis

cõtinuo in cælum tũ e corpore est egressa diua regina hæc no stra: ubi iã fruitur suorũ mercede meritorum ĩ conspectu crea toris sui. Id uero quanquã ita de te mihi & tenendũ uidetur & affirmandũ uirago sanctissima: tñ cũ tanta nos ob tuã ex hac uita migrationem lætitia & tanq̃ beatitudĩe priuatos ĩtueor nõ possum equidẽ nõ fateri aliquid esse concedẽdum imbecilli tati naturæ: Nã ut nimia ægritudo animi est mollium stulta rumq; fœminarũ: ita moderatus quidã atq; sedatus aĩ motus ĩ luctu repræhendi nõ debet: Quo. n. pacto per deũ immortalẽ nos ipsos cõtineamus generosa excellẽtissimaq; uirago: quo minus aĩo commoueamur: cũ te coram iacẽtem extĩctãq; aspi cimus? Vbi est tua illa uenusta facies niue omni cãdidior? Vbi

Gratiæ

roseæ nitidæq; genæ: q̃bus gratiarũ: quas fabulantur: mira bilis decor q̃dam referebatur? Vbi oculorũ splendor solarib⁹ micãtior radiis? Vbi ubi tuus ille grauissim⁹ sermo mira suaui tate conditus? Heu heu me miserũ atq; infelicem: Quis usque a deo sit aĩo saxeo ac ferreo: q hæc tãta & tã eximia naturæ bo na infinitis quibusdã atq; inauditis illustrata uirtutib⁹ non re quirat amissa? non querat̃? non ingemisca t? non collachryme tur? Cæterũ omni ĩ re modus seruãdus est p̃res cõscripti: & ita humanæ infirmitatis cõcedendum: ut neq̃d minus secundum

Chilo lacedæ monius

illius Chilonis lacedæmonii sapientissimũ dictũ. Itaq; omissis oĩbus & querelis & lachrymis nostra se oĩs ad te conuertatur oratio Galeaci Maria p̃riceps moderatissime. Scio tibi neq; ad monitore opus esse ad acriter recteq; de unaquaq; re iudican dũ: qui sis ingenio diuino potius q̃ humano: neq; adhortato re ad singulas uitæ actiones ꝓ dignitate atq; officio obeũdas: cuius prudentia tanta est ut uix habeas parem: superiorẽ cer te neminẽ. Quo sit: ut paucis mihi tecum sapientissimo & ĩgẽ ti aĩo uiro agẽdũ ĩtelligã. Aegre tulisse te & permoleste mater num obitum & si dubitat nemo: tamen ea est perspicua cõiec tura: quod ubi certior factus es prudentiũ medicorum litteris matrem extremo iam spiritu laborare: ipse tam tristi perculsus nuncio confestim relicto firmissimo robustissimoque exercitu

Sabbaudiẽses

quem aduersus adorientis sabbandiẽsium copias ad indubita tam ac certam non pugnam sed uictoriam instruxeras: matrẽ uisurus allocuturusque deuolasti. Neque ĩterea tẽporis usquã a gemitu ac lachrymis es tibi inter equitandum moderatus.

Abiatem ad meridiem cum uenisses nec multo post Mediola num: quotiens te intra cubiculum recepisses: lamentationibus & flaetibus nunquam abstinuisti. At Melinianum ubi peruenisses ad matrem iã morti propinquam: tu hoc loco facile ostẽdisti ut par erat: & magnitudinem inuicti animi tui: & praecipuam quandam singularemque sapientiam: Nam quanquam eam intuens tanta es cõfectus animi acerbitate: ut uix a te manum continueris: tamen quod unum difficillimum est: uicisti teipsum: qui gemitu omni lachrymisque compressis in hunc modum locutus sine ulla mutatione uultus perhiberis: Mater dulcissima cur adeo te prosternis atq; affligis? Vbi est fortitudo animi tui? Vbi constantia? Vbi magnitudo? De te mihi medici spem dant optimam. Teque propediem omni aduersae ualetudinis periculo liberam fore certo pollicentur. Noli obsecro mater indulgentissima a teipsa desciscere. Collige animũ tuum. Noli te ultro deserere. Nũ fortassis ignoras meã uitam a tua pendere uita? Propter me saltem quem ex omnibus tuis liberis maxime diligis: dilexistique semper: redi ad te: spemq; uiuendi reuoca. Quibus mater inter frequentis anhaelitus auditis & spiritu: quem iam poene amiserat: ueluti reuocato oculos in te unum coniiciens: Vero inquit: Galeaci fili mi iucundissime locutus es. nullum ex omnibus meis liberis neque magis dilexi unquam neque pluris feci quam te. Sed ego ut potes animaduertere: naturae satisfeci. Deus noster me pro sua misericordia ad se reuocat. Huic parendum est. Commendo tibi animam meam: deinde fratres hos tuos omnis Elysabetamque sororem: quorum te patrem esse oportet. Hippolytae uero filiae mihi dulcissimae ut quibuscunque in rebus opus fuerit: nunquam sis defuturus: ita abs te peto: ut aliud ex animo nihil magis. Commendo tibi Mediolanenses meos caeterosque paternae dicionis populos. Cremonenses uero qui mihi ex paterno iure dotales sunt: tibi do atque relinquo dono: quos nec alterius cuiusquam fore unquam uolui. Ea tamen lege cremonenses tibi do atque relinquo dono: ut urbs tui sit iuris: sed urbis prouentus omnes aequaliter inter te fratresq; tuos diuidãtur. Eos autem omnes ciues ut commendatissimos habeas: uelim: Ita enim meriti de me sũt. Ad postremũ familiã nr̃am oẽm ita tractabis: ut ĩtelligat obseq̃a ĩ me sua nõ fuisse frustra. Ego

Abiatis
Mediolanũ
Melinianũ
Elysabeta
Hippolyta
Mediolanenses
Cremonenses

Maria uirgo iã pœnis corporis liberata beneficio beatæ Mariæ uirginis cũ
Ihesus christ⁹ Ihesu christo redẽptore nr̃o futura sum. Quib⁹ dictis perinde
quasi obdormisset: uitam deseruit. Quod ipse princeps huma
nissime aspiciens diutius naturæ aduersari nequiuisti: quin sẽ
sibus cunctis fere amissis uoce etiã interclusa excideris. Quo q
dem tp̃re a fratribus obseruantiæ beati Francisci: qui diuino
Fratres obser uantiæ quodã nutu sex ac triginta ex ordine illo primarii eo die in id
cubiculi nec accersiti nec rei conscii cõuenerant: ulnis except⁹
Beatus Franciscus in proximum cubiculũ es delatus. Vbi cũ post spatiũ redisses
ad te: & ĩterceptas corporis uires uix recuperasses: tum est ab
Aeneas omnibus ĩtellectum idem dici de te uerissime potuisse: quod de
Virgilius // ænea uirgilius cecinit: Spem uultu simulat. premit altũ corde
// dolorem. Simulabas tu modo hilaritatẽ quandam in facie: cũ
matrem ad bene de se sperandũ adhortabaris: cũ doloris tamẽ
uulneribus cor tibi tuum transfigeretur. In quos. n. singultus
eucstigio es solutus? Quæ mæroris uerba ĩ medium protuli
sti? Quos lachrymarum effudisti riuos? Quæ nõ es quest⁹? nõ
lamentatus? nõ uociferatus? Oblitus tu qdem ob maternã pie
tatem id quod tua bona cũ uenia dictũ uelim: decere principẽ
nihil hẽre cõe cum uulgo. Lamentẽtur mulierculæ. Eiulentur
indocti. At uir magnus atq; idem sapiens se sui similem semp
præstet. Tu sicuti unus es ciuib⁹ tuis uniuersis ut potestate ita
etiam omni uirtutis genere superior: te talem ostende: qualis
& es: & hẽris infracto & forti aĩo principẽ: præsertim cum nul
la sit tibi oblata honesti cuiusquam flætus & eiulatus caũsa:
Mater tibi mortua ẽ? Mortua sane mulier omni muliebri sexu
Artemisia & dignitate præstantior. Quã. n. Artemisiam quam Pãtheam
Panthea quam Corneliam quã Liuiã augustã cũ unius Blancæ Mariæ
Cornelia tot sũmis tantisq; uirtutibus cõparemus? Quid. n. loquar ut
Liuia hinc primũ ordiar de ei⁹ animi pudicicia: quæ nesciam: maior
Pudicicia ne fuerit an castitas impolluti illius corporis: quam semp non
Castitas uenerati minus q̃ admirati sunt oẽs. Sermonis autẽ pudor cũ
Pudor facti cuiusq; uerecundia cõtendebat: ut æque in uerbis nulla
Verecundia depræhendi posset uel oscœnitas uel scurrilitas. atq; in factis
quicq̃ quod minus cõueniret cũ grauitate & sc̃imonia. Itaq;
Cynici cynicorũ ineptã impudentiam loco flagitii ducebat: qui & suis
uerbis nude oĩa appellarent: & facere multa ĩ propatulo non
erubescerẽt: qbus nihilo differrent a spurcissimis aĩantib⁹. Nec

tñ interdũ non utebatur salib⁹ & cauillis:qb⁹ ita utebatur :ut — Sales
offenderet neminẽ: & placeret omnibus. Humanitate uero & — Humanitas
clæmẽtia erat tanta:ut uirũ etiam Frãciscum anteiret:quo qui — Clæmentia
dem uno nec .G. Iulius cæsar ille:qui humanitatis & clæmen — Frãcisc⁹ sphor.
tiæ laudibus fertur in cælũ:uel humanior uel clæmentior ha — G. Iuli⁹ cæsar
beretur. Quã naturæ bonitatem & animi magnitudinẽ per uni — Bonitas
uersam uitã adeo est amplexa:ut ncdũ oẽm obliuisceretur iniu — Magnãimitas
riam:sed iis etiã benefaceret:a qbus iniuriã accepisset secuta ea — Beneficentia
// quidẽ diuinũ præceptum illud mihi uĩdictã:& ego retribu
// am:Omnia.n.mulier integerrima semp ad deum referebat:
quẽ norat supra hoĩum merita munificẽtissime retribuere. Ar
taxerxes cognomẽto memor ut adeũtibus & facilem sese præ — Artaxerxes rex
stabat & obsequentẽ:ita legitimæ iubebat uxori : ut carpenti
regii aulæis undiq; sublatis aditũ adeundi sui inter proficiscẽ — Facilitas
dum iis q̃ facillimũ faceret:qui re aliqua egerent; At Blãca Ma
ria ita ingenio erat miti ac placido:ut sine cuiusquã admoni
tione adire se uolẽtem intempestiuũ duceret neminem. Quinĩ
mo ea attentione atq; lenitate unũquẽq; audiebat:ut obsequẽ
tissimi numinis benignitatẽ repræsẽtaret: Videmus plærasq; — Auaricia
prope oĩs mulieres & cõparandæ & congerẽdæ pecuniæ per
cupidas: A quarũ natura ac morib⁹ q̃ esset hæc aliena operæ
ptium est breuiter audire. Nondũ excesserat infantiæ termĩos
cũ hanc Philipp⁹ pr̃ ad sese accersitam:nã huius & suauissimo — Philipp⁹ dux
affatu & aspectu ipso delectabatur plurimũ uel ob eam rẽ ma
xime:quod circa liniamenta corporis uideret eam sibi q̃ simil
limã:ut aureos nummos:quorũ millia permulta casu iacebãt ĩ
apposita mensa a Genuensib⁹ missa dono:acciperet:quotquot — Genuenses
uellet:hortatus ẽ. At infantula ne oculos quidẽ conuertens in
genuinos nõ mihi istis op⁹ est:inquir:mi pr̃:nã nihil istiusmo
di mihi deest p matrem meã. Quæ uerba Philippus admirat⁹ — Genuini
At uolum⁹: ĩqt:accipias saltẽ decem . Tum illa pr̃nis obsecu
ta iussis aureis decẽ acceptis & ei gr̃as egit:& manũ uerecũde
osculata cũ primũ reuertisset ad matrẽ eã oẽm pecuniã ĩter an — Liberalitas
cillulas distribuit:accipite ĩqens:quo mr̃i meæ carissimæ libẽ
ti⁹ simul ac diligẽti⁹ pareatis. A qb⁹ sãe initiis ĩfãtiæ cũ nullũ
unq̃ peculiũ fecit:tũ quascũq; ex ãplissimis puẽtib⁹ suis cõsecu
ta ẽ pecũias:eas oĩs q̃ liberalissime & p dignitate merentiũ us
q; distribuit. Quid sigillatĩ eos memĩero:quos nullo q̃si nũero
suæ mũificẽtiæ magnitudĩe sibi q̃ diu uixit deuĩxerat; Quot ĩ

genuas puellas quæ ob dotis inopiam forsitan turpiter pisset
suis pecuniis uiris legitie & hoestissie collocauit? Quæ moaste
Pietas — ria ñ restituit? quæ ñ āplificauit?quæ ñ ornauit:ac locupleta
uit?Quos religiosos quos dei seruos imunes suæ beneficētiæ
unq̄ esse uoluit?Profecto hæc una ex omnibꝰ fuit:quæ cōem
bonorum oīum nata utilitatē posset iudicari.Quantā aūt cu
ram ꝑ iis gereret:q uita defuncti essent:eiꝰ tam multa nec un
Anniuersalia — q̄ intermissa anniuersalia atq̄ parentalia dilucido sunt argu
Parentalia — mēto.Neq̄ minor eius fuit iusticiæ obseruātia erga hoīes: q̄
Iusticia — pietatis erga deum:Nā eiꝰ fide sanctius nihil erat : Quidquid
Fides — .n.promisisset:emori mallet q̄ minus q̄primū effectum redde
re.Quare cū diem obiturā se aīaduerteret:aiebat ob eam rem
duntaxat uitā tantisper cupere:donec æri alieno satisfaceret:
Nam ob donandi magnificentiam æs alienum non mediocre
conflarat.Idq̄ ut dissolueret:accuratissimo cauit testamēto.
Oīa iusticiæ munera ī mediū referā nō ē opꝰ :cū neminē præ
tereat non modo illā oī iniuria ac maleficio semꝑ abstinuisse
sed ita operam atq̄ industriam semper adhibuisse : ut nullus
sibi locus propulsandæ ab aliis iniuriæ relinqueret . Quam
Frāciscus dux — ob aliā cām putemus cū & eiꝰ uir dux Franciscus non esset ī
Galeacius dux — uiuis:& Galeacius hic prīceps noster cū exercitu abesset in
Galli — Gallis in auxiliū Lodouici regis missus a patre nullos tumul
Lodouicꝰ rex — tus nullos oīo motus ī tanto rerū discrimīe cōsecutos:cū ter/
ror ꝑpter superiora bella īmineret a finitimis oībꝰ præsertī
Veneti — q̄ a Venetis:q & potentissimi forēt:& ob nō absurdas quasdā
suspiciones honestā uiderentur hēre causam iusti belli . At ii
ut sunt uiri iustissimi:nefas esse atq̄ piaculi simile iudicarunt
armis lacessere sanctissimam mulierem: Quinpotius eam per
benigne hortati sunt:ut bene de sese amicissimeque speraret:
cum nihil prorsus prætermittere decreuissent:quod ei eiusq̄ re
bus omnibus profuturum ītelligerent.Quam uenetorum mē
tem cum finitimi cæteri cognouissent:longe facilius sūt addu
cti:ut quiescerent:nec in ducem clarissimam temptare aliquid
auderent:quam ii etiam præ uirtutis magnitudine uerebātur:
quos hostili in eam animo esse censebant.Habebat cum iusti
Acrimonia — ciæ cōiunctā opibus Blanca maria non solū īgenii acrimoniā
Prudentia — qua dicto citiꝰ res singulas discernebat:sed prudētiā q̄dam su
pra hoīs naturā:ut suo falli iudicio nūq̄ posset.Hāc ꝑmūiebat

corroborabatq; ualidius tẽperantiæ adminiculis :qua existia tio potissimũ seruatur omnis:Nã & cybo erat moderatissimo & uino dilutissimo utebatur atq; aqua mera nõ nunq̃:cũ diui nis ieiuniis ĩdulgeret:quod ei⁹ rei sæpissime faciebat. Quanta uero ĩ ea esset dicendi grauitas quantus lepos quãta suauitas: hi oẽs meminere: qui quottidie loquentẽ audiebant. Et lo quebatur illa quidẽ ornatissime:uel potius eloquebatur : cum opus foret:& rursus tacebat:cũ locus tempusq; requireret : Au dierat.n.quod legit̃ apud sophoclen poetã:Mundum mulieri // fert silentiũ o mulier. Verũ quoniam norat ĩ perpolita casti // gataq; oratione uim maximã inesse ad omnes animi motus uel cõcitandos uel sedandos:curauit assidue:ut liberi sui cũ sa pietiæ studio eloquentiæ cõiungerent maiestatẽ:Non.n.igno rabat mulier prudentissima q̃ Parysatis regina illa persarum Cyri iunioris & artaxerxis mater filiis cõsiliũ dabat:decere eũ principẽ qui apparate atq; imperiose quicq̃ dicturus esset:ora tione uti grauissima atq; ornatissima.Tradũt Corneliam afri cani superioris filiã atq; Gracchorũ matrẽ permultum filiis ad eloquentiã profuisse:quoniã latinitatem perpulchre calleret: essetq; disertissima:Nũ fortassis existimemus paruo adiumento a prima usq; infantia nostro huic sapientissimo eloquẽtissimo q̃ principi matrẽ hãc Philippi mariæ filiam Franciscíq; uxorẽ extitisse:cui⁹ ut uita oĩs erat honestatis plena:ita quottidian⁹ sermo mirificã dulcedinẽ quandam oĩ melle suauiorem graui tatemq; redolebat sententiarũ crebritate atq; acumine redun dantẽ:Quantũ momentum habeat copiosa elegãsq; oratio & ad p̃suadendũ accommodata.M.Tull.Cicero cum in aliis plu ribus causis tum ĩ illa præcipue demonstrauit :quã hũit apud G.iuliũ cæsarẽ dictatorẽ pro Qu.ligario.Ita erat cæsar in Qu. legarium aĩo infiamatus: ut eum oĩo foret condemnaturus. Quare cũ uenientem Ciceronem uidisset:ut hoĩem defẽderet: // cõuersus ad amicos clã dixisse fert : Quanq̃ re⁹ mihi certo // dãnandus ẽ:nil tñ ꝓhibet:ut ciceronẽ audiam⁹.Quãtũ fue rit dicẽdi pond⁹ quãtus torrẽs quãta uis quãtus ĩpetus ĩ diui no illo ĩgenio.M.Tullii ciceronis:uel hĩc ĩtueri licet:q̃ & cæsa rẽ & dictatorẽ & romãorũ oĩum eloquẽtissimũ & ira exæstuã tẽ ĩ reũ ut quẽ aĩo iã cõdẽnarat:absoluere coegerit uł ĩuitũ.Nõ solum enim Cicerone cãm agente pro dignitate inter attentius

Temperantia
Eloquentia
Taciturnitas
Sophocles
Eloquentia & Sapientia
Parysatis regina
Cirus iunior
Artaxerxes rex
Cornelia
Scipio africanus
Gracchi
Philippus maria
Frãcisc⁹sphortia
M.Tull.cicero
G.iuli⁹ cæsar
Qu. ligarius
M.Tull. cicero
Cæsar

audiendum cæsar se continere non potuit:quin & uultum sæ
pe & colorem mutaret in facie:sed ubi ad commemorationem
Pugna pharsa pugnæ pharsalicæ prudens deuenit oratio:seque cicero cōuer
lica tens in accusatorem Tuberonē turbato uultu uoceque altiore
Tubero eaque ueluti iracūda in hæc uerba erupisset:Quid enim Tube
// ro ille tuus districtus in acie pharsalica gladius agebat?cuiꝰ
// latus petebat?quis erat sensus armorum tuorum?quæ tua
// mens oculi manus ardor animi?Quid cupiebas?quid opta
// bas?Cum in hæc inquam Cicero non artificiosius minus ꝗ̃
uæhementius uerba erupisset:ita cæsar animo est commotus:
ut perinde atque sui immemor ac pene amens per totiꝰ corpo
ris conquassationem libellis quos inter manus habebat:abiec
tis contra pertinacem illam animi sententiam eum absolueret
M. Antonius quem non iniuria oderat.Quid dicam de.M.Antonio illustri
orator illo & grauissimo oratore?Nonne quos Mariꝰ ac Cina milites
Marius ad se obtruncandum miserant:ita sermone suo flexit:ac placa
Cinna uit:ut quos in eius sanguinem mucrones distrinxerant:& iam
uibrabant percussuri:eos obstupefacti omni cruore uacuos in
Ahenienses uaginas remitterēt?Athenienses uero sola pisistrati capti facū
Pisistratꝰ dia regium eius imperiū perpeti maluerūt ꝗ̃ solonis consilium
Pericles sequētes publica frui libertate. Idemq́ pericli quodāmodo cō
tigisse legimus:q quoniā sapientiam cū eloquētia cōiunxisset:
Anaxagoras fuerat.n.Anaxagora usus præceptore:agebat in atheniēsi po
pulo pro uoluntate oīa. Delectabatur blāca Maria ubi diui
nis officiis cæterisq́ rebus necessariis fūcta esset:nā otiosa erat
nunq̃:semper aliqd lectitare:quo & sibi pdesset:& melioris red
Plato deret suos liberos.Quare cū in eā platonis sententiam incidis
set:qua ille dixisse traditur:Tum demū terrarū orbem beatum
fore:cū aut sapientes regnarent:aut reges sapere cœpissent.lon
ge maiore studio curauit:ut filii sui quantū humanū pateret
ingeniū:& ignorarent nihil:& quod didicissent:apposite deco
req́ loquerētur:ut quos parentū diligētia munisset tā opulēto
tam florenti īperio:hi quo recte saperēt:doctrina & eloquētia
ornarent:huiusmodi.n.studiis eos præditos lōge apud oēs fo
re admirabilioris arbitrabatur.Id uero quantā præse ferat uti
litatē:exēplū oībꝰ perspicuū reddidit nr̄ hic pīceps:cū adhuc
esset adolescentulꝰ.Fatebor āt uel præsēte ipso ꝗ uerū ē:haud
quaq̃ dissimulāter:Noui.n.humanitatē & modestiā eiꝰ:q non
modo mentiri me nolit sed ne mendaciū qdē dicere:Nā tam

etsi honestissimis semper factis delectatur magis ꝗ̄ ullis secū
dis laudationū auris: uerā tñ gloriā aspernari non debet præ
sertī eā: quā sibi cōem esse intelligit cū ciuibus suis: cū īdignis
parere pricipibus permolestū sit ac dedecorosū. Legimus Cy Cyrus rex
ro seniori illi qui primus ī persis regnauit: multas gentes na- Persæ
tionesq; paruisse terrore eius nominis: utpote q & sapientissi-
mus qdā fortissimusq; uir quidqd aggrediebaṫ: ex sententia
sua ꝗ̄celerrime efficeret: sed multos pluris ei⁹ īperiū ultro ex
petisse: quod & iusticia & animi moderatione inter mortales
oīs hēretur īsignis: Solis inquā aī bonis splēdidissimisq; uir-
tutibus rex Cyrus tantū sibi nomen tantā gloriā in uniuersū
terrarū orbē cōparauit: ut oēs ad sese cōuerteret: & ita beniuo
lentia deuinciret: ut ab eo regi gubernariq; exoptarent. Cui q
dē uni nō finitimi populi solū sed illi quoq; nō inuiti paruere
q distarent a Perside non modo plurimos dies uerūetiā men- Persis
ses: cū alii ne ipsum quidē uidissent unquā: & alii certo futurū
existimarēt: ut ꝓpter imensum regionum interuallū nunquā
uiderēt. Et.n. prudentissimo optimoq; principe qd optabili⁹
qd beatius qd deniq; diuini⁹ dari queat ī hominū uitaꝭ: Talē
aūt esse principē hunc nostrū & in dies magis atq; magis fore
haud obscure licet non dignosci min⁹ quā sperari. Aberat is
quod modo memineramus: ī Gallia trāsalpina iussu paterno Gallia trāsal
auxiliū ferens regi francorū Lodouico: ab quo agnati ei⁹ oēs pina
necessariiq; defecerāt: cū repēte īter ipsam de hostili præda ui Lodouic⁹ rex
ctoriā p maternū fit nunciū certior Franciscū sphortiā prēm ī
opinato pisse obitu. Quare hortat⁹ ut nullo prorſ⁹ ītermisso Frācisc⁹ sphor
tēpore iter quā posset tutissime: ꝓperaret ī patriā: iis nocte iū tia dux
cta cū die ut res postulare uidebatur: īdutus mercatoris habi
tu cū q nq; fidelissimis comitib⁹ quasi mercatorib⁹ p alpes ip
sas obeqtat quāuelocissime: Nā idcirco hac ē usus calliditate
militari Galeacius: quoniā iure sibi metuendū esse censebat a
Sabbaudiensiū īsidiis. Exercitū uero oēm loco tuto ī delphi- Sabbaudiēses
nato reliquerat: Nā eū secū agere ī tāta qua opus erat: celerita
te q poterat: Quo die octauo id⁹ martias dux Frāciscus mor Frāciscus dux
tuus ē: erat Mediolani Petrus lignanēsis: q sub eius merebat ī Petrus ligna
perio. Is cōtinuo p celerē nūciū Augustino abbati mōasterii nensis
casæ nouæ q ut erat homo facinorosus: reb⁹ semp nouis ma Augustinus
leficiisq; studebat: rem omnē significat: eūq; hortaṫ: ut quod abbas
accidisset: cōmuni dñæ hyolanti Sabbaudiæ duci cōfestim Sabbaudia

exponat:& quod faciũdum sit:paret:Nam Mediolani tumul
tuaria esse omnia. At abbas Augustinus ĩgenium ueritus mu
liebre cum primoribꝰ quibusdam senatoribus solum eam rem
cõmunicat:quorum etsi aliqui intercipiendum esse Galeaciũ
suadebant:qui se tamen magis grauitate consilioque præsta
bant:id dissuadebant omnino ut rem iniquam ac periculosã:
quinĩmo liberum præbendum transitum consulebant & tan
tum tamque formidandum principem quã honorificẽtissime

Augustinus abbas

excipiendum. Egerat in sententiam suam abbas Augustinus
equitem auratum ac uirum sane strenuum Vgolinum aleman

Vgolinus alemannus

num cambiensem:qui Taurini per id temporis prætorem gere
bat:Ii duo ex chambriaco mox abequitant citato itinere mõ

Taurinum
Chambriacũ
Cinisiꝰ mons
Mediolanum

tẽ cinisium transgressuri italiam uersus:quo ex ea parte quæ
Mediolani gerebantur:agnoscerent. Et superato iam eius mõ
tis cacumine famulus illorum aduenit inquiens se uniuersam
adequitasse noctem amisso equo:posteaquam ex chambriaco
ubi ab iis ob negotium quoddam cõficiundũ relictus fuerat:
discessisset adhuc cum die:quodqꝫ in Galeacium ĩcidisset ĩdu
tum ornatu mercatorio:quique laneo pilleo tectum caput ca
pitioqꝫ haberet atque faciem fere totam præter oculos. Adde
bat etiam se cum illo frustra sermonem cõseruisse:cum ne mi
nimum quidem uerbum ex eo excipere potuerit:habere autẽ
secum ad quinque comites identidem indutos:nec deesse posse
quantum ex eius equitatione posset animaduertere:quin po-
stridie eius diei transitum illac faceret in italiam. Quibus au
ditis cum nihil locutum frustra sagacem sollertemqꝫ famulũ
censuissent:ambo omni sublata mora Abbas & Vgolinus cõ
uocatis cum primo diluculo iis hominibus qui plus posse ui

Noualicia

debantur Noualiciæ:qui uicus est italiam uersus situs ad ra
dices eius montis:eis iubent:ut sumptis armis diligenter ob

Galeacius maria

seruent transeuntem Galeacium Mariam papiæ comitem ĩdu
tum una cum paucis habitu mercatorio.& eum captiuum fa-
ciant:ita.n.sibi imperasse illustrissimam suã dominã Sabbau
diæ ducem:& ut captum agerent quãprimum in arcem secu-

Secusia

siæ:atque arcis præfecto traderent custodiendum:dõec a du
ce ipsa imperatum aliud fuerit. Cum uero non multopost mõ
tem descendisset:uidissetque Galeacius ex Nouacia uico ma-
gnam montanorum hominũ manum armis instructã currere

aduerſus ſeſe: ab illo diuertit itinere cōmonefactus a Petro me
diolanenſi mercatore: cui cognomentum eſt aquobibo: is enī
Galeacium comitabatur: non longe abeſſe Sancti petri ædem:
cui p ſacroſanctæ eccleſiæ romanæ priuilegia aſyli ius foret.
Eo igit̄ Galeacius per loca deuia ſcopuloſque aſperrimos ma
ximo cum labore ac difficultate uix peruenit montanis illis uſ
que ruſticis inſequentibus: cum præſto adfuerunt duo indu/
ſtrii ſtrenuique iuuenes Amideus iuris pontificii profeſſor fi/
lius clariſſimi equitis aurati ac iuriſconſulti illuſtris Antonii
marchionis romagnani eiuſque ex cōſobrino natus Briāti⁹:
hos enim Antonius romagnanus tranſituro Galeacio obuiā
miſerat cū aliis multis: quo illi non fauori ſolum ſed etiam au
xilio eſſent: ubi opus foret. Reſidebat autem per id tempus an
tonius Taurini in ducali ſabbaudiæ ſenatu: cum ab infracto
animo muliere Blanca Maria edoctus eſt p litteras de obitu ui
ri ſui ducis inclyti Franciſci ſphortiæ ac rogatus: ut curā oēm
atq; diligentiam adhiberet: ut Galeacio filio quantutiſſimus
pateret in patriam reditus. Et Briantius quidem cognita peri
culi magnitudine dimiſſo Amideo regreditur cōtinuo ad An
tonium quæ accidiſſent: renunciaturus oīa. At amideus ī mō
tanos ruſticos qui alii templum circūſederant: alii intra tēplū
comitem Galeacium obſeruabāt: grauiter eſt inuectus eorum
increpans audaciam: quod tā deteſtabile facinus eſſent aggreſ
ſi: Qui reſponderunt ſe id feciſſe fecereq; inuitos: Ita uero iuſ
ſiſſe Auguſtinum abbatem & Vgolinū alemānū taurini præ
tores. Tum amideus ad galeacium reuerenter ingreſſus ubi eſt
eum hortatus: bono ut eſſet aīo: quoniam ab Antonio roma/
gnano patre ita eius ſaluti & dignitati prouiſum foret Tauri
ni in ducali ſenatu: ut ei nihil quod nollet: poſſet accidere: mo
nuit: ne illic diutius inter ruſticos illos barbaros tp̄us tereret:
quin ſe tutiſſimæ uiæ ducem eueſtigio ſequeret̄: Iacere enī ad
poſtremā eius ædis teſtudinē ſubiectā uallē a nemine cuſtodi
tā minuſq; frequētatā: qua trāſit⁹ eſſet pbreuis ī loca pr̄is ſui
quo ubi peruenerit: tutiſſimū iter fore ad Taurinū: Nā taurini
oīa futura p ſuis optatis. Verū oportere: ut p feneſtram: quæ
erat ī pariete eius ædis poſt altare magnū: ſe demitteret ī ſub
iectā humū: Nā equitationē inde futurā p uallē. Quod ut clā
faceret: corrūpendos eſſe pecūia montanos illos: q ītra ædē ſe

Petrus aquobibus
Sancti petri ecclesia
Eccl. ſa Romana
Aſylū
Amideus romagnanus
Antoni⁹ romagnanus
Briantius romagnanus
Blanca Maria
Fr. Sphotiæ dux
Arguſtin⁹ abbas
Vgolin⁹ prætor
Antonius romagnanus

continebant. Quæ locutus fert plærosq; aureos Galeacio tra dere dono uoluisse: qbus ad eã rẽ uteretur: quos accipere ipse noluit: inqens satis sibi esse pecuniæ. Rursus amideus celerita tem hortatus ait se cõtinuo idcirco ãncedere: ut per fenestram illam ubi se demiserit: sit parat⁹ etiã cũ equo: quo per eam ual lem q̃ cõmodissime ueheretur. Et ita rursus celeritatem horta tus abiit. Nec Galeacius longius cunctandũ esse iudicauit ea ductus fiducia: quod iampridem norat Antonii romagnani fi

Francisc⁹ dux

dem atque obseruantiam in patrẽ suũ ducẽ Franciscum. Verũ quopacto inde abiret clanculũ: nõ uidebat: Nã tam & si monta nos illos armatos intelligebat manũ in se inicere non audere: q̃diu esset in eo tẽplo ꝓpter ĩhibitionẽ ecclesiasticã: tñ cũ secũ ipse cogitaret eos nullas admittere suas munerationes quas fa cere tẽptarat: & pauloãte uenisse quendã ad se iuuenẽ ab Vgo

Vgolin⁹ prætor

lino prætore uersute missũ tanq̃ salutãdi grã: nõ ab re sibi ca uendũ norat: ne inde abiens ab illis offenderet. Et iã dies ĩalbe scebat. Itaque post altare se recipit tanq̃ sopno interceptus cã cellario prius edocto: quod facto sit opus. Is rusticos mitibus adit uerbis: rogatq;: tãtisper ex æde secedant: donec dñus suus q tota nocte uentris dolorib⁹ uæhemẽter uexat⁹ fuerit: sopno aliquo recreetur: Qui qdẽ oẽs nescio quo humanitatis afflatu se exorari sunt passi ea fortassis rõne qm̃ de uẽtris dolorib⁹ ue ra audiebãt. Et ita ex æde egressi sũt. At Galeaci⁹ ꝓpere muta

Bonifaci⁹ aliprandus

to hĩtu cũ suis oĩb⁹ ex ea fenestra se d̃misit: cãcellario Bõifacio aliprãdo relicto dũtaxat ad simulandũ sopnum: cũ paulopost Vgolin⁹ prætor aduenit: ut inde cõtẽpta atq; despecta oĩ eccle

Secusia

siastici iuris censura Galeaciũ Secusiã transferret custodiendũ: Is cũ ex cancellario dormire eũ audiret: inãbulabat alios alios q; sermones de industria cõserens. Sed cũ a superuenienti quo piã didicisset comitẽ Galeaciũ in fugã se uendicasse & abesse iã longi⁹: tũ excandescẽs iubet cancellario ædẽ curriculo pa tefaciat: nã eã ille quo princeps eius abire cõmodius quiret: ua luis suis occluserat: Aitq; tu mihi mentiẽs Galeaciũ dormire suadebas: q se fuga subripuit. ad eaq; cãcellari⁹ r̃ndit: eqdẽ ñ meo cõsilio sed dñi mei iussu sũ usus: q diceret nõ ẽẽ dimitten

Boreas
Euxinũ pelagus

dũ: q capiũd⁹ nõ fuerat: ac se malle auẽ esse siluestrẽ q̃ cauealẽ Vgolin⁹ uero ita delusus ira feruens equum ascendit boream ĩ euxino pelago secuturus: Nam Galeacius cũ inde mouisset.

iter minꝰ cæteris frequẽtatũ faciẽs iam ĩ portu nauigabat. At
amidei pr̃ Antonius cũ ex briãtio accepiſſet:quãto ĩ periculo
pẽderet Galeacius:ſenatũ ciſalpinũ uniuerſũ Taurini coegerat
quẽ & quia præerat:& quia grauitate & eximia quadã boni/
tate polleret:uel Auguſtino Vgolinoq; ꝑtinaciꝰ repugnãtibꝰ
illũ oẽm cũ mira aſſenſione traduxerat ĩ ſententiã ſuã de exci
piẽdo Galeacio Maria ut ducis frãciſci filio & ipo futuro poſt
illũ duce nõ ſolũ perhumaniter uerumetiam perbenigne atq;
honorifice. Tum uero Antonius ipſe romagnanus multis ui/
ris nobilibus ſociatus iter capit ad templum ſancti Petri : quo
Galeacium inde liberum reddat:cum offendit eum prudentia
& ingenio amidei filii inde exemptũ plæraque paſſuum millia
ꝑ loca inculta atq; ſilueſtria factitaſſe:ut idem antea filiũ faci
undum monuerat. Interea heroica hæc uirago Blanca Maria
cũ reſciſſet:qbus erat ĩſidiis Galeacius filiꝰ circunuctus:mittit
illico uirũ ĩtrenuũ & ex nobilitate mediolanenſi præſtantem
Petrũ poſterulã : cui oĩum uni maxime fideret:cum legatione
libera :ut nihil oĩo prætermitteret ob filiũ Galeaciũ liberãdũ:
etiã ſi cæteri liberi ſabbaudiẽſibꝰ obſides dedẽdi eſſent:& ſuũ
ad hæc dotale p̃rimoniũ cremona tradẽda dono. Nec tñ ĩter
ea tp̃ris quicq̃ negligẽtiꝰ curat:ꝙ ad bellũ ꝑtineat:ubi ſabbau
diẽſes nullas honeſtas cõdicion es admitterent. Cæterũ nulla
ui fuit opus nullis obſidibꝰ nulla donatione : Nã & Taurini
Galeacius & ꝑ oĩa ſabbaudienſiũ oppida atq; urbes liberaliſ
ſime & ſũmo cũ honore exceptꝰ eſt. Cũ uero Nouariã peruenis/
ſet:oẽs undiq; ſubiecti populi ĩcredibili multitudĩe cõfluxere
lachrymas gaudiis cõmiſcẽtes. Lachrymabanť.n.recẽtem du
cis franciſci obitũ. Gratulabanť ãt comiti Galeacio inſperatũ
reditũ.ſibiq; plurimũ lætabanť eũ nõ ſecꝰ præſtupore ĩtuẽtes
q̃ numẽ aliqꝺ demiſſũ e cælo. Vbi uero reuertiſſet mediolanũ
ſtatuto die .xiii. Kalẽdas: apriles:& ducatꝰ ĩſignia more p̃rio
accepiſſet:nulli ſe uoluptati nulli relaſſationi tot tãtiſq; labo
ribꝰ fatigatꝰ nulli otio dedit. ſed ea quottidie obibat oĩa:quæ
& ĩ parẽtes erant pietatis munera ĩ ciues ãt caritatis ac iuſti.
Et iudicabať certe ab oĩbꝰ ſupra ætatẽ ſapere. Sed ꝙ ei & no
mẽ & auctoritatẽ mirũ ĩ modũ auxit:pulchrũ ẽ audire & id q
dẽ curſĩ. Quod mõ attigerã:diuĩa hæc regia nr̃a cuiꝰ aĩa pri/
die huius diei in cælum pro ſanctiſſimis eius meritis una cũ
ſuo ſydere eſt aſſumpta : cum omni in re circa liberos regie

Antonius romagnanus
Briantius
Auguſtinꝰ abbas
Vgolinꝰ prætor
Frãciſcus dux
Galeacius
Scĩ petri eccl'a
Amideus romagnanus
Blanca Maria
Petrus poſterula
Cremona
Taurinum
Nouaria
Mediolanũ
xiii Ka. apriles

educandos præcipua diligentia utebatur tū in ea apprime sin
gulari:ut eloquentiā cum sapientia coppularent: Rebatur.n.
id inertis cuiusdam nequiciæ esse persimile:ut quæ prudentis
sime quis sētiret:ea inepte loquere͂.Id quantū Galeacio duci
profuerit:quæso:attendite.Iussit conuocari ordines cunctos
Curia ducalis atq; magistratus in semotū ducalis curiæ locū:quē ipse delege
rat:Nā neq; pater nec alius quisquā ex eius maioribus id unq̄
egerat:Qui ubi oēs conuenerūt:tū is aggressus ab ordine sena
Cōsiliū secretū torio cui secreto cōsilio nomen est:deinceps a prætorum col/
Cōsilium iusti legio quod iusticiæ consiliū appellatur:gradatimq; ab utris/
ciæ q; ædilibus & ordinariis & extraordinariis qui dicuntur:& a
Magistri ordi quæstoribus deinde magr̄atibusq; cæteris dicendo prosecut⁹
narii ita memoriter ita copiose ita ornate atq; eleganter locutus ē:
Magr̄i extraor ut ex eius lingua quod de Nestore apud homerū legitur :mel
dinarii le dulcior profluere uideretur oratio cum ea sententiarum ui
Thesaurarii atq; grauitate:quæ ex uniuersa philosophorū schola colligi
Nestor maior queat:nullū is profecto præteriens munus:quod ad sin
Homerus gulos pertineret.Ad postremū uero subdidit cū quadā impa/
toria maiestate eā sibi esse mentē:ut singillatim præmia ꝓ di
gnitate rependeret & secundū iusticiæ sanctitatē:neq; affectio
ni cuiq̄ locū apud se fore:proinde quisq; opam daret: ne quid
præter officiū perpetraret:Quæ ubi locutus est:ita oēs a se di
misit.ut eius eloquentiā atq; sapientiā admirati dicere nō du/
bitarēt:certe nr̄ hic princeps iuuenile nil sapit : q ita superat
Peleus prēm:ut pelea tradit achilles.Inter hæc Bartholomæus col/
Achilles lio bergomēsis ut nunq̄ sua sorte cōtētus erat:cōtractis undi
Bartholomæ⁹ q; uiribus cōfisus magnitudini rei pecuniariæ : cui⁹ auiditate
collio semp ardebat:abdicat se ab ingenti uenetorū stipēdio ne illis
Veneti quidem inuitis ꝓpter inexplebilem hoīs auariciā:cui auri cō
Flaminia gerēdi satis esse nil poterat.Mouetq; ī flaminiā ea ductus spe:
Immola ut Immola nullo prorsus īpedimento potiretur:quā iā uæna
Borsius dux lem proposuerat Borsio æstēsi:Borsius enī ut est animo incly
to & ueluti natus ad īperādū:in rempublicā bononiēsem ocu
Bononia los cōiecerat:quā facile putabat ob ciuilis factiones:qb⁹ ea ci
uitas sēp fluctuat:suæ uolūtati īperioq; cessurā:modo ii quos
in ea urbe fautores hēbat ꝑmultos:se id facile cōsecturos aīad
Callist⁹ pont. uerterēt.Auxerat hui⁹ rei cupiditatē Borsio callistus pōtifex
max. maximus:q ei pollicitus foret dono Bononiā datū ire:cum pri

mũ sibi hui⁹ munificentiæ gratia dinumerasset centum millia
nũmum aureũ. ac deinceps quotannis iure ecclesiastici tributi
aureos penderet quadragintamillia: id quod ex eo usq; tẽpore
utrinque confectum esset: nisi dux Frãciscus hoc tã execrabile — Frãciscus dux
facinus ꝓhibuisset suis uiribus Iohãni bentiuolo auxiliũ fe- — Iohãnes benti
rẽs aduersus Callisti borsiiq; cõuẽta. Existimãs igr̃ Bartholo — uolus
mæus collio sibi ĩmolam extincto duce Frãcisco sphortia esse
in manu: nã Galeaciũ ducem nil cõtra ausurũ ut adolescẽtulũ
iudicabat: idemq; dux borsius sentiebat: ꝙ potest celerrime ꝑ
agrũ ferrariẽsẽ copias agit. Quod ubi apud Galeaciũ ĩcrebru — Ferrarie nsis
isset: ut est oĩ ĩ re sollers ac diligẽs: senem iã prope decrepitum — ager
adolescẽs strenuus anteuertit expressũ & ĩcorruptũ de sese oĩ
bus documentũ exhibẽs nõ minus bellicã disciplinã ex patre
Frãcisco sphortia ꝙ urbanã oĩm ex matre blanca maria didi — Frãciscus dux
cisse habereq; ĩ promptu: Nã quoniã & quos pr̃ moriẽs eq̃ta — Blanca Maria
tatus peditatusque reliquisset: & quos ipse ex trãsalpina gal- — dux
lia reuocasset: iã antea ad cõtinendos ĩ fide populos suos oĩs
circũquaq; ubi op⁹ ẽẽ cẽsuisset: distribuerat: iis sine labore ul-
lo seq iussis ĩ agrũ ꝑmensẽ deuolat: ut inde pro tp̃re cõsiliũ ca — Parma
peret. Fredericũ uero feretranũ comitẽ urbinatẽ q̃ nõ lõge ab — Fredericus co
Immola se cũ suis copiis cõtinebat: inde bononiã uers⁹ ꝑpter — mes urbini
bartholomæi bergomẽsis aduentũ mouisse audiẽs nõ diutius — Bononia
differendũ ratus ꝑ Regii mutinæq; agrũ citato agmine ĩ bono — Regium
niensẽ agit exercitũ: quo & bononiensib⁹ ipsis aĩos excitaret — Mutina
aduersus hostilis ĩsidias: & ĩmolensibus auxiliũ ferret contra
Bartholomæũ uel cõtra borsiũ potius: cui⁹ ĩductu bartholo
mæus oĩa moliret̃: Putabat enĩ Borsius ubi Immola potiret̃:
facili⁹ sese bononiã acturũ ĩ dicionẽ suã. Galeacius ubi bono
niã cũ maxĩo ciuiũ applausu ẽ ĩgressus: curauit apud oĩs ma-
gistratus urbisq; primores hẽre orõnem: Qui ubi oẽs alacri-
ter cõuenissẽt: eos hortat⁹ est: neq̃d sibi neq; a Bartholomæo
nec ab aliis ullis uiribus timẽdũ existimaret. Non. n. se modo
sed ẽt Pherdinandũ regẽ & florẽtinos & cæteros quosq; soci — Pherdinandus
os bononiẽsibus auxilio semꝑ fore: modo secũ ipi ad publicã — rex
utilitatẽ dignitatẽq; cõuenirent: & cõcordiã alerent. Quæ tã- — Florentini
ta cũ maiestate & ornatu uerborũ locut⁹ ẽ: ut ab oĩbus ñ min⁹
eloq̃ẽtia ꝙ sapiẽtia uniuersos prĩcipes anteire iudicaret̃. Tã
tã uero ĩ eorũ animis excitauit erga se beniuolẽtiã: ut ĩ oĩum

ore honorifice & incredibili quadā cū obseruātia uersaretur: nec aliud quicꝗ̄ mallet quā uni Galeacio Mediolanensiū duci gratificari oīa. Rebus ita apud bononienses cōpositis mouet illico īfestis signis Immolā uersus: quā Bartolomæus iam

Immola
Bartolomæ⁹ collio
Fredericus comes urbini
Rubicon
Castrocarum
Fauentia

obsederat: Iungitq; sibi renouato stipendio Fredericū feretranum: Is. n. quod stipendiū sub Francisco patre meruerat: eo fūctus iam erat. At Bartholomæus collio longe secus quā sperarat: sibi accidisse ītutus obsidionē soluit primo ad Rubicona nō longe a castrocaro dein uero ad fauentiæ suburbia se recipiens. Nilq; omniū magis cauebat ꝗ̄ pugnandi necessitatē: quā ipsā effugere tandē nō ita potuit: quin īgenti cū detrimento ac dedecore intra difficillima ferrariensis agri stagna se tutaretur: & ita coactus eiusdē Borsii uenetorumq; īteruētu solueret oēm belli suspicionē eodem regressus re īfecta: unde modo egressus maria uidebatur ac mōtes subiugarurus. Cū hæc a Galeacio geruntur in flaminiis: Sabbaudienses quos Sabbatenses licet a Sabbatis montib⁹ atq; allobrogas appellare: rati sibi opportunitatem oblatā agrum nouariēsem hostili manu adoriuntur igni oīa ferroq; uastātes: Qua quidem re factū est: ut dux Galeacius raptim regrederetur sabbaudiensibus occursurus: quos breui oēs & repressit: & uicit non nullis eorum oppidis aliis direptis aliis expugnatis: Quæ tn̄ oīa illis pacē petentibus perbenigne amiceq; restituit. & Hyolante splendidissima Sabbaudiensium duce Caroloq; nata rege francorū affinitatē cupidius petente Blancā filiā eius filio Sabbaudiæ duci Filibertho iunxit matrimonio. Cū hæc tam multa tāq; & uaria & præclara & belli & pacis tam breui tpre a filio Galeacio duce gesta cū aīo uolutasset Blanca Maria mater: eum certe dignissimū censuit: qui se tā difficili tanti īperii gubernādi prouincia liberaret. Ad quod obeundū eo magis adducebatur: quod diuino quodā sopnio iā præsagiret se non admodū diu futurā in uiuis. Sopniā aūt fuit huiusmodi. Cū post castigatissimū cum multa sobrietate ieiuniū soluta esset ī sopnum: apparuit ei quāquietissime dormienti ita. n. uidebatͬ: dux Frāciscus sphortia: quē uel mortuū uxor pudicissima æque amabat atq; uitā suā. Is ī hæc uerba eā adire uisus ē. Blāca Maria qua mihi in uita iucundius nihil fuit: Iam quiescendi tempus aduenit. Non multopost una futuri sumus in illa cæle-

Sabbaudiēses
Sabbatenses
Sabbati mōtes
Allobroges
Ager nouariensis
Hyolātis dux
Carolus rex
Blāca infantula dux
Filiberth⁹ dux
Galeaci⁹ dux
Blanca Maria dux

ſti patria:ubi oīa ſunt plena tranquillitatis & gaudii ſempiter
ni. Tuæ de me pientiſſimæ orationes apud clæmentiſſimum
humani generis redemptorem exaudiri meruerunt. Vides or
natum meum ac uultus hilaritatem. Nihil triſte apud me eſt.
nihil lugubre. Apparuerat enim in habitu ducali habereq; ui
debatur ſupra caput aureā illā coronam:quā Ladiſlaus nobi/
liſſim ⁹rex ſiciliæ dono miſerat ad Philippum Mariam ducē.
Proſequebatur deinde:ſuſpice ad dexteram altius. Contēpla/
req; illud ſydus:ꝙ multis illuſtratur ſtellis. Hæ angeli ſunt:

Ladiſlaus rex Sicilia
Philippus Maria dux

quorū tu comitatu tolleris ī cælum. Cū primū ſydus id; appa
ruerit:itineri te accinge:Nō enī tibi diutius laborandum fue/
rit. Itaq; tanti tamq; difficilis imperii gubernacula trade Ga
leacio filio:q etiā tibi monēdus eſt:ut pro acrimonia ingenii
ſui gerat omnia moderate. neque rei cuiquam magis confidat
quam deo:qui ſolus eum tueri poteſt reddereque īcolumem.
Nam humana cuncta præſidia uana ſunt nulliuſque momen
ti. Coniiciatque oculos ad coronam:quæ paucis poſt annis ei
debetur:ſi iuiticiæ maluerit ꝙ̄ cupiditati ſtudere. Quibus di/
ctis & ipſe euanuit. & blanca ſopno eſt ſoluta. Secum igitur ip
ſa conſyderans quæ dormienti apparuerant:nihil ſibi cum in
ſopniis quæ græci ενυπνια enypnia uocant: eſſe iudicauit:
nec item cum uiſis : quæ φαντα ματα ſunt : cum hæc duo
genera nihil poſt ſopnū portendāt futurum ſed aut eſſe ſop/
niū hoc eſt ονειρον oneiron aut uiſionem quod οραμα ho/
rama appellatur. aut oraculū potius quē χρησμον chreſmon
græci noīant. Et oīa quamaccuratiſſime diſquirēs nō difficul
ter cōiectauit tria hæc genera ad futuras actiones referri opor
tere. Itaq; admonito filio Galeacio ꝓ iuſſis prīni s nihil ex ea
die aliud curabat ꝙ̄ ea oīa:quæad aīæ ſalutē ſpe ctabāt. De q
bus quidē rebus quoniā ſatismulta ꝓ tpre ſum a tq; loco ātea

ενυπνια enypnia
φανταςματα phātaſmata
ονειρος oniros
οραμα horama
χρησμος chreſmos

locutus:luctui mæroriq; nimio finē imponendū cēſeo nobiliſ
ſime dux Galeaci:cū bn̄ atq; ꝓbeate cū ſactiſſima tua mr̄e blā/
ca Maria actū ſit:præſertim cū nihil unq̄ optarit ī uita :cuius
non ſe uiderit affatī adeo cōpotē factā:ut iā deceſſio magis me
tuenda foret ī tāta humanarū rerū mutabilitate ꝙ̄ acceſſio ex
pectāda. Itaq; ſoluta aliquando aduerſæ oī cuiuſq; rei ſollici/
tudine & formidine bonitatis ſuæ pietatiſq; pēnis euolarit ad
cælū. Quāta ꝑ deū īmortalem cū animi æquitate arbitremur
reginam noſtrā migraſſe ex hac caliginoſa uita ī ſerenū illud

cælesteq; domiciliũ in tanta ciuiũ oĩum & populorũ beniuo-
lentia fide cõcordia obseruãtia: quos æque amauit semp atq;
uitã ipam: Quamobrẽ & moriẽs non desinebat mediolanẽsẽ
populũ ĩter cæteros tibi præcipue cõmẽdare idq; iterum atq;
Mediolanum iterũ: Id unũ dũtaxat pinde atq; suspirans: ꝙ mediolani diem
obire pp ingrauescentẽ ui febris nequisset. Illud aũt in primis
addebat pmagnæ sibi esse cõsolationi: ꝙ foret relictura te fili
um pientissimũ nõ ducẽ solum ac principẽ tanti & tã florẽtis
ĩperii uerũ etiã beneficũ clæmentissimũq; prẽm illustriũ tuorũ
frum. Quare cũ ĩtelligebat iã sibi ad hãc humanã felicitatẽ ni
hil amplius optandũ esse ĩ uita: nihil etiã sibi ducendũ esse ĩtẽ
pestiuũ nihil ĩmaturũ: quo diutius ĩter hoĩes laboraret: nec. n.
se corpore moriturã existimabat mulier sapiẽtissima: quæ sup
stes foret ĩ liberis: at animi ĩmortalitate nõ se prius frui didice
rat: ꝙ ĩ illius cõspectũ peruenisset: ad cuius imaginẽ & similitu-
Peroratio dinẽ nouerat se creatã. Igit̃ ut rẽ tãtã breui oratione cõple
ctar: non mortua ẽ: sed uiuit mr̃ tua priceps illustrissime diua
Blãca Maria: quæ cõmutata hac tẽporali uita cũ sempiterna
illa iã id præmii ĩ cælo adepta ẽ: ꝙ usq; optarat: cũ esset in ui
uis. Fruit̃ præsentia: fruit̃ uisu corã: fruitur cõsuetudine & col
loquio humãi generis redẽptoris. Hũc orat: hũc orat: hũc pre
catur: ut tibi semp in oĩbus reb⁹ actionibusq; tuis & propiti⁹
adsit & adiutor: teq; dirigat assidue ĩ uiã iusticiæ atq; pietatis
Quæ cũ ita sint: æquo nobis aĩo ferenda est hæc oĩs uel natu
ræ necessitas ul' uolũtas diuinæ mẽtis: Nã ut nullum malũ fit
natura: ita qdquid ab deo est: id bonum certe æque atque sa-
lutare ducendum esse nemo sanæ mentis ignorat.

Francisci philelfi oratio funebris pro Magnifico ducali Sena
tore & clarissimo equite aurato Philippo borrhomæo Comi
te haronæ.

p Erdifficile mihi profecto & apprime laboriosum
oblatum esse dicendi argumentum intelligo uiri ex
cellentissimi: qui cum ipse consolandus sim: uos cõ
solaturus aduenerim. Quid enim non admodum
Philippus borrhomæus doleam atque ingemiscam Philippi huius borrho
mæi splendidissimi uiri obitum: in cuius uita permagna erat

bonis omnibus spes reposita? Quare cum publicum & cōmu-ne quoddam perfugium atque præsidium e medio uideam ēē sublatum: iure mihi dolendum possum existimare. Itaque me rito libet mihi exclamare: Oh duram & ineuitabilem naturæ humanæ necessitatem: cui nulla nostra remedia aduersantur. Oh inexorabilem & immitem hominum sortem: quæ tum op primis maxime: cum nullas abs te putamus impendere insidi as. Sed quo feror demens? leuaturus accersor non exasperatu-rus acerbitatem crudissimi uulneris. Vinciatur igitur obstrin gaturque omnis animi dolor rationis custodia: ut quem de nique tempus tollet omnino: eum iam hinc sedet prudentia & consilium. Nam animus perturbatus ita sese abhorret: ut recte iudicare nihil queat. Et quoniam uulgo putant nō esse huma nitatis solum sed etiam iusticiæ lugere plurimum eius mortē quem plurimum dilexerimus: quæ adduci possint istiusmodi mæroris causæ: uidetur dicendum paucis. Nāq; hæ diligenti cogitanti mihi offerūtur quinque numero. Aut .n. dolemus nostra causa: quod existimemus ex alterius morte magnis nos quibusdam priuari commodis: aut illius causa: quoniam eum opinemur uitæ huius suauitatem amittere: aut qa arbitremur mortē sine acerbissimo dolore accidere posse nemini: aut quod uereamur fore: ut animus ipse intereat una cum corpore: aut propter futuros apud inferos cruciatus. Et dolere quidē no stra causa hominis est sese amantis non alterum ob eamq; rē neque magnanimi neque liberalis quin potius ignaui prorsus nulliusque uirtutis. In morte autē qui dolor inesse pōt: quæ simillima sopno ē adeo ut Diogenes ille cyon solutus ī sop-num anteaquam moreretur: ueluti iocabundus dixerit a fra-tre sororem anticipari. Nam eadem uia atque ui & mortem & sopnum fieri acutissimi philosophi tradidere. Sed ut sopno ita etiam morte ne sentientes quidē corripimur. Qui uero censent animos simul cum corporibus interire: ii sane cum ma xime uidentur uiuere: mortui sunt non ea scilicet morte: qua huius uitæ cursum munusque explemus: neque ea qua pecca-to morimur: & deo uiuimus: ut inquit Apostolus: Conse-pulti enim sumus cum illo per baptismum ī mortem: sed ea potius: quæ ē peccati: de qua etiam scriptum legitur: anima quæ peccat: ipa morief. Futuri autē apud inferos cruciatus

Quinq; lugēdi causæ

Prima causa

Secūda causa

Diogenes cyon

Philosophi

Tertia causa

Apostolus

Quarta causa

illis horrendi sunt: qui semetipsos cum uiuerent hanc mortalem uitam: per omne flagitii immanitatisque genus quamfoedissime uolutarunt: Non Philippo borrhomaeo: cui⁹ uniuersã uitã plenã fuisse hõestatis & offcii nostis oēs. Quis.n. uno Philippo cõtinẽtior? qs modestior? qs cõstãtior? qs ĩ oĩ re moderatior? Nã; & humãitate & bñficẽtia semp ꝗta fuerit: nemo ē: quem lateat: Et nõ modo nemini unquam iniuriam intulit: sed ne cuiquam inferretur: omni ope operaque curabat. Religionis eius & pietatis studium ne parietes quidem ipsi ignorant. Intelligebat enim homo prudentissimus non esse in hac mundana uita patriam nostram sed in caelo. Et quandiu hic peregrinamur: oportere nos meminisse illius patriae: ubi nr̃a mansio futura sit sempiterna. Quare ut ab omni contagione peccati & maleficio abstĩebat: ita die noctuque aliud nihil neque agebat neque cogitabat quam prostratis & cõculcatis turbulẽtissimis animi motibus: ad illius se uoluntatem componeret atque confirmaret: ad cuius imaginem & similitudinem factus esset. Nullis inquam nunc suppliciis est obiectus innocentissimus & optimus uir Philippus Borrhomaeus: sed illis fruitur praemiis: quae in caelo his proposita sunt: qui dum in huius uitae curriculo se exercẽt: quam minimam sibi societatem cum corporibus esse sinunt. Nam quam mihi fabuletur quispiam uitae suauitatem? Quae nam est in hac procellosa uita suauitas? quae tranquillitas? quae requies ulla? Quod si quam tandem suauitatem deprauata hominum Ratio sibi finxerit: non tam eius accessio ulla optanda fuerat in Philippo quam metuenda secessio. Implerat iam quĩtum aetatis & quadragesimum annum ualetudine prospera. & eadem integritate sensuum qua ab ineunte adolescentia semper fuit. Bona uero externa quae animo bene instituto erant maiora alia expectanda? Natus est Vitaliano patre uiro in omni genere laudis probatissimo: quo uno illustrissimus ille & sapiẽtissim⁹ dux Philippus uix habuit apud se quicquam aut carius aut splendidius. Vitalianorum autem originem altius siquis repetere uoluerit: inueniet eam manare a Vitaliano antiquissimo totius Venetiae rege: a quo etiam ipso fluxisse compertum est sanctissimam Virginem hanc Iustinam: cuius sacratissimum nomẽ per tot religiosissima monasteria ĩ uniuerso prope orbe terra

Humanitas
Beneficentia
Religio

Philippus borrhomaeus

Vitalianus

Philipp⁹ dux
Vitalianorum origo
Vitalian⁹ rex
Iustina

rum celebratur. Sed ne curiosius ꝙ par est: uetera cōsectemur:
& ut reliquas etiam affinitates propinquitates: necessitudines
quæ sunt fere innumerabiles: breuitatis grā prætereamus: re
liquit ut omnes scitis: nobilissimus uir Philipp⁹ borrhomæ⁹ — Philippus borrhomæus
filias tris easq; pudicissimas filios uero duos. Nonne ex illarū
honestissimis matrimoniis tris sibi clarissimas potētissimasq;
familias perpetuo affinitatis ac beniuolentiæ uinculo coniun
xit Ruscones comi: Vicecomites Mediolani: Parmæ autē ru — Ruscones
fos? Nam ex huius Iohannis coniugio ornatissimi equitis au — Comum
rati in quo uno patritæ auitæque uirtutes mirifice resurgūt: — Vicecomites
Magnificos carpi dominos habebat affinis. De Vitaliano au — Mediolanū
tem ingēti spe puero quē hic præsentem lugubremq; uidetis: — Rufi
nondū per ætatem ei licuerat aliam curā capere: ꝙ id præsta — Parma
re: ut & fratris & sui ꝙ simillimus foret. Quid. n. loquar de pa
triæ splendore: qui qualis ꝙtusq; sit: satis superque patet. cum
de eius maioribus sum locutus? Nam siue Patauinum Philip — Philippus
pum dixerimus siue Mediolanensem: patria natus ē & uetere
& in primis inclyta. Nā pataium troianus Antenor cōdidit: — Pataium
q quidquid iacet īter alpes & sinum hadriaticum magna sua — Antenor troianus
cū laude subiugauit. Mediolanū uero ab Heduis Gallisq; trās
alpinis conditū esse constat: ꝙ ipsum nomen accepit ab Vrbe — Alpes
prisca illa & nobili Mediolano: quæ ī xanthonib⁹ adhuc ex — Mediolanū
tat. Quanti aūt Mediolanensē hanc urbē fieri oporteat: ex ei⁹ — Hedui
reb⁹ tā multis & tā præclaris cū superiorib⁹ sæculis tū nr̄a ēt — Galli
tēpestate assidue gestis nō obscure iudicari pōt. Accedūt opes — Xanthones
& āplissimæ facultates: qbus cæteris Mediolanensibus oībus
post ipsos prīcipes superior philippus erat atq; habebat. Do
minabatur enī non Angleriæ & haronæ solum: cuius erat Co — Angleria
mes: sed aliis quoq; nō nullis municipiis & castellis. Quid enī — Harona
meminero uel militiæ uel senatorii ordinis īsignia: qbus a di — Municipia
uo prīcipe nr̄o ꝓpter eximias eius illustrisq; uirtutes ornatus — Castella
ē? Quā uero car⁹ esset & piucundus uniuersis ciuib⁹ atq; pere
grinis ex præsētis funeris pōpa licet aīaduertere. Quod si duo — Pompa
maxīe ī oī rep. expetūt: honos & utilitas: ī qb⁹ ipsis pmagnā — Honos
positā uoluptatē rentur: qd uni Philippo defuit ī tātis ul' suis — Vtilitas
uel fortunæ cōmodis ad uitæ suauitatē? Tēpestiue igr̄ excessit — Voluptas
ex hac uita turbulētissima ī eā ꝑfectur⁹ uitā: quæ nulli est mo — Philippus
tui nulli mutabilitati subiecta. An fortasse nescimus: quo

Mors
Aristippus cyrenaicus

Paulus apl's
Ihesus christ'

Dauid

Dolor
Aegritudo

diutius uiuitur: eo magis peccatur? Itaque optanda profecto est ea mors: cuius interuentu fit: ne culpa reddatur quottidie cumulatior. Quod si Aristippus uoluptarius ille cyrenaicus quo uitae consuleret: quidquid nummorum ferebat secum: abiecisse fertur: nos quo uitam possideamus aeternam: miserabilem uitam hanc atque aerumnosam quae & caduca est: & lubrica & incerta: tanti ducendam arbitrabimur? Cupio: inquit Paulus: dissolui & esse cum Christo. Quis uero cum Christo futurus sit: ubi se minus eius imitatorem gesserit? Quod si ille nostra causa mori uoluit: nos propter nos ipsos dubitem' mori? Nec enim ea mors mala esse ullo pacto potest: quae ubi aduenerit: omni malo nos liberat. At dixerit quispiam: quod uitam tollit: non malum esse non potest. Nec illud rursus in bonis non est habendum: per quod uitam adipiscimur sempiternam. Nisi boni plurimum esset in morte: nunquam dixisset sapientissimus ille Dauid: Pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Quod si beneficio Mortis terrestri hac omni mortalitate perturbatiōibusque exuti immortalitatem simul cum tranquillitate induimur: si ne resurgere quidem licet: nisi animi a corpore separatio antecesserit: Nolimus per deum immortalem: nolimus mortem in malis ducere: quae aut est optima aut optimorum bonorum causa. Itaque ponendae sunt lachrymae. reprimendi gemitus. & animi dolor sedandus penit'. Nam cum omnis perturbatio grauis sit: omnium tamen molestissima est & perniciosissima aegritudo: cuius ui atque impetu saepe factum legimus: audiuimus: uidimus alios in aegrotationes incurabilis incidisse: alios furore insaniaque correptos: alios sibi manum conciuisse. Et ne prolyxius nostra ꝑtrahatur oratio: prudentissimus ille mihi uideri debet: qui & naturae legi non aduersatur: & aequo animo fert necessitatē.

Quae quidem oratio habita est in templo Diui Francisci. xiii. Kalēdas septembres anno a Natali christiano Millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto.

Francisci philelfi oratio funebris pro magnifico equite aurato ducalique Senatore Stefano frederico todeschino.

q Vanquam non obscure futurum animaduertam illustres uiri & amplissimi patres: ut mea hæc omnis de Stefani frederici Todeschini obitu hominis sane & præstantis & magni tumultuaria consolatio non tam persuasionis apud uos locum quam impetitudinis cōsequatur: uolui tñ in hac uæhementi ac prope cōmuni omnium uestrum acerbitate pertinacius eorū uoluntati refragari: qui apud me & auctoritate & gratia ualere plurimum & possunt & debent: Nā si alia etiam omnia: quæ huic tanto tam pio tam singulari tā eximio muneri pernecessaria sunt mihi adessent: quæ certe adesse nequaquam sentio: duo tamen sunt: quibus non temere a dicendo non deterreor. Quo enim pacto aut ausit aut speret quispiam consolari alios: qui uel in primis consolandus ipse sit: Non enim possum non dolere & grauiter ac permoleste ferre eius uiri obitum: cui' uita tam nostro diuo principi Philippo Mariæ anglo suauissimis suis moribus periucunda tum bonis omnibus grata: Quippe qui intelligerent commune sibi quoddam & firmissimum patrocinium pr sidium opem in eius salute positam ac locatā esse: his igitur non absurde cum officii aut auxilii quicquam uel aduersis uel secundis in rebus suis desyderant: Virgilianum illud liceat creb a memoria atque lachrymis usurpare. Quis te palinure deorum eripuit nobis? Quod autem secundo loco me ab huiusmodi oratione magis atque magis dehortatur: est recentior & in usitatus dolor acerbi uulneris: cui si mederi intempestiue studeo: uereor ne uim doloris aggrauascam potius quam ulla ex parte leuem: faciam tamen necesse est quod imperiti medici non nunqnam solent: qui ubi grauius ægrotantes curandos acceperunt: ueriti ne si diutius tardarunt fore ut morbus & inualescat & incrudescat magis: nō graues solum sed etiam periculosas curationes adhibent. Et ita fit fortuna quadam: ut quam sana ratio desperarat: temeritas bonam sæpe ualetudinem afferat. Nolim autem miretur quisquam: si in hoc subito et repentino dolore ac luctu subita quoque & repentina nostra erit oratio: sapiatque

Stephan' fredericus

Demades
Demosthenes

Demaden magis quam demosthenen. Ex tempore enim mihi dicẽdum fuit nullo apparatu nulla præmeditatione nullo ordine uti licuit: tanquam tumultuarius Miles in aciem descendo: Magna profecto iactura nobis & ea pœne intolerabilis patres amplissimi in huius Magnifici & excellẽtis uiri Todeschini obitu facta est: Amisimus enim eum qui nullius officii nullius bonitatis nullius erat uirtutis expers. Nam cum ab ineũte ætate accepisset duas esse uirtutes ac uias hominum animis propositas quarum altera per temporales actiones: altera quæ in contemplandis eternis rebus uersatur perueniretur ad deum non solum ut sciret: sed longe magis ut saperet operam omnem suam industriam omnem diligentiam accommodauit: Memoria enim tenebat quod

Iob

Iob uir sanctissimus loquebatur: pietatem sapientiam esse: malis autem abstinere scientiam: Nihil uero magis esse ex media pietate quam deum colere: quippe qui & uera & unica sapientia sit: & omnis rerum temporalium sciẽtia ab ipso manat id quod tum alii non nulli tum

Paulus apostolus

apostolus paulus plane docet: inquiens: Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ alii sermo scientiæ secundum eundem spiritum: Quamobrem non solum has nobiles inferiorisque uirtutes Prudentiam Iusticiam Fortitudinem Temperantiam egregie in omnem uitam sequutus est Thodeschinus sed multo magis atque magis sapientiam ipsam. Intelligebat enim per huiuscemodi temporalium rerum cognitiõem & humanæ turpitudinis fugam iter sibi quoddam parari ad immortalem deum: quod tamen se nunquam esset ad eum omnino deducturum: nisi & pium ipse se & illius incompræhensibilis & ineffabilis maiestatis indefessum obseruatorem cultoremque præstitisset. Itaque nihil tanti faciebat quãti diuinam religionem. Ea se recreabat & reficiebat: ea se dies noctesque oblectabat: nec illorum quicquam aut omittebat aut prætermittebat: quæ sacrosancta christiana fide præcipiantur. Tunc se sancti & boni uiri officio maxime fungi arbitrabatur: cum nihil quod a diuina lege abhorreret: sed quæ fas piumque uidisset. factitaret. Prædicare palam consueuerat quod

Pausanias

Pausanias plistonatis filius cuipiam olim responderat. leges uiris non legibus uiros dominari oportere: Et quoniam omni in re deum semper ante oculos poneret: cui

nihil occultum esse iudicabat. nihil erat eius fide constanti/
us nihil certius nec promissi poenitebat unquam : Ea enim in
promittendo grauitate utebatur & ita metiri omnia ac con/
spicere studebat : ut nemini unquam iniuriam faceret. Qua in
re illud regis Agesilai minime probabat: cui cum quidam ali Agesilaus rex
quando diceret. At promisisti: eodemque saepius reuolueretur
Ita mehercule promisi inquit : si istud quidem est iustum: sin
autem iniustum locutus sum non promisi. Nihil enim neque
promittendum neque ullo pacto per simulationem dissimula
tionemue dicendum esse censebat : quod a iusticia honestate/
que foret alienum. Itaque Agin illum: quem lacedaemoniorū Agis
ultimum regem prodidere: mirum in modum laudabat: qui cū
parētes ut quippiam per iniusticiam sua gratia ageret horta/
rentur ac rogarent: Ubi aliquandiu contradixisset & illi nixi⁹
urgerent ait: Quandiu apud uos fui nullam tenebam iusticiae
notionem. At posteaquam me patriae tradidistis huiusque ui
ribus itemque iusticia atque probitate pro uirili parte īstitui
stis: haec enitar. & non uos sequi. Et quia uultis me quae op/
tima sunt agere. optima uero sunt: quae iusta fuerint: cum hōi
priuato tum ualde magis principi: quae uultis agam: quae dici
tis missa faciam. Non igitur mirari quenquam oportet : si tan/
ta cum aequitate moderatione & abstinentia ius omnibus di/
ceret : si nullius nec precibus nec opibus a iusticiae & pie/
tatis regula dimoueri unquam potuit: adeo erat & magno &
inuicto & elato animo: ut nulla earum rerum cupiditate cape
retur: quas uulgus maxime haberet in pretio : Quotus enim
quisquam est: qui si cui negotio procurationiue praefuerit: nō
iure possit repetundarum arcessi : nequaquam hi cum ani/
mo secum reputant : quod & prudenter & uere Alchanes Alchanes
Thelecri filius aliquando respondit : Nam cum quis percun
ctaretur : quam ob rem a meseniis munera non accepisset.
Quoniam si accepissem inquit: leges pace frui nequiuissent: At
cum Thodeschinus ei a nostro humanissimo principe magi
stratui praefectus esset: quo nullus alius inter insubres ligures
que omnis neque maior est neque illustrior : Quippe quod ei⁹
dicioni iurique reddendo omnes sacerdotum omnium digni
tates: quae permultae amplissimaeque sunt: subiciuntur ac pa

rent :non modo a nemine munera unquam accepit: ſed eos eti
am pro ſua grauitate acerrime caſtigabat: Qui uel poſt iudica
tam cauſam diſceptationemque omnino compoſitam & tran/
quillam huiuſmodi aliquid ſibi detuliſſent: Exiſtimabat enim
homo prudentiſſimus decere iudicem & magnum uirum non
corruptela ſolum ſed omni corruptelæ & auariciæ ſuſpitione
M. Curius uacuum eſſe. Proindeque & M. Curii factum: quia a ſamnitibꝰ
aurum dono miſſum noluiſſet accipere: non poterat non pro
Photion bare: & quod Photion athenienſis his reſponderat: qui centū
ad ſe talenta donaturi attuliſſent: laudibus ad cælum extolle
Alexāder rex bat. Nam cum rex Alexander regale id pulcherrimumque mu
nus ad eum miſiſſet: nuncios rogauit Photion quid tandem
in tanto athenienſium numero ſe ſolum Alexander ea pecu/
nia dōaret: qui cum reſpondiſſent: quoniam ſolum ipſum Ale
xander duceret: & bonum & æquum uirum: proinde ait ſinat
me & uideri & eſſe talem. Quis igitur heu talem & tantum ui/
rum non iure nobis ereptum doleat: præſertim hac turbulen
tiſſima tempeſtate cum eius tum præſentia tum uirtute maxi/
me opus eſſet: Nō enim is erat: qui titanum: ut ita dicamus ac
gigantum genere ſe natum exiſtimaret: Nam qui ex illis ortū
ſibi uendicarēt: perpetuas cum deo inimicicias gerere. ab eoq;
puniri non dubitabat. Sed quod iuſtis omnibus innocentibꝰ
que uiris commune eſt: & ab deo ſe certe opinabatur & ad de
um reditum ſibi facilem expeditumque patere: Nos enim qua/
ſi dii coloniam inferiorem hunc orbem incolere: quia & colo
Agis niæ ciuitatum illarum a quibus miſſæ fuerunt: & iura & leges
ſequi obſeruareque conſueuerint: itidem & nos diuinæ iuſti
ciæ atque pietati lege cæleſti obſtrictos eſſe. Quod ſi religioſe
caſteque tueremur: breui fore: ut tanquam ex laborioſa quadā
peregrinatione atq; exilio potiꝰ q̄ carcere ex hac mortali uita
moleque corporea in ciuitatem patriam ī cæleſtem libertatem
in beatitudinem ſempiternam reuocaremur. Itaque ſtultos &
inſanos appellabat: qui uentri & ſopno dediti: qui uel inanibꝰ
uel turpiſſimis obnoxii libidinibꝰ: nec unde ueniſſent: nec quo
redeundum foret: nec qui tandem ipſi eſſent cogitarent. Nec. n.
nos corpus eſſe: ſed aliquid maius corpore multoque præſtan
tius & diuinius: Nam minime dici fruſtra nos ad dei imaginē
creatos. Præterea nunquam ignorauit antiquum illud ſiue

dei Apollinis siue sapientis alicuius dicere maluerimus: & apud omnes celebratum grauissimumque praeceptum. Nosce te ipsum: Nam aliud nihil esse interpretabatur se ipsum noscere: q̄ ut & animum suū esse immortalem & corpus mortale ꝗs cognosceret: Quaecūq; igitur ageret: quaecunq; diceret: quaecunq; denique cogitaret ad immortalitatem animi ad beatam uitam caelestemque referebat. Meminerat quod Simōides poeta Pausaniae regi lacedaemoniorum consuluerat se hominem esse: Meminerat bonorum mortem non esse interitum omnia dissipantem atque delentem: sed uel separationem quandam animi a corpore hoc est immortalis uitae a uita mortali uel sēpiternum sopnum: ut Plutarchus ait: Tam diu autem sempiternum quo ad caelestis illa tuba insonuerit. His igitur cogitationibus Thodeschinus utens ac se se per omnes humanae ac diuinae uirtutis modos exercens: & deo carus & hominib⁹ admirādus ē redditus: Non enī sine quadā diuina dilectione atq; benignitate tantam ī huius saeculi fluctibus ac naufragiis ꝓsperitatem ad ultimā usq; diē expertus est: & eā certe ꝓsperitatē ꝓpterea; firmā atq; īmutabilē quod oīa deo & nō fortunae quod leutychides etiam ille primus monebat: semper credidisset: Qui enī spem suā ī deo collocarit: nunq̄ se sua fallit spes. Respicit semp de⁹ pios & iustos homines: eosq; nō modo tuetur: sed reb⁹ secūdis oībus auget atq; amplificat. Verū q̄d caelestia quaeq; supra nos sūt plurib⁹ consectemur? Quanti esset hic uir florētissimus faciundus: satis nobis illustrium uirorū laudatissimarumq; uirtutū optim⁹ estimator premiatorq; ostēdit sapiētissim⁹ prīceps nr̄: qui ubi mirabili illa sua acutissimi ingenii ui & diuino quodā mētis aspectu oīaq; diligentissime rimat⁹ penit⁹ ꝑspexisset nihil ī eo esse quod minus fidē & ītegritatē saperet: Quem adhuc īfans a prē summo prīcipe ad se se instituendū formandūq; acceperat nō aliter semp apud se hūit & oī honore dignatus ꝓsecutusq; est: q̄ uel chironē uel phoenicē Achilles tradit: nec id q̄dem ab re: aīaduertebat enī in Thodeschino facilitatē humanitatē & modestiā singularē mirificā aī constantiā atq; magnitudinē rerū gerendarū intelligentiā non uulgarē eximiā grauitatē quādā ingenua comitate cōd tam praecipuā īnocētiā egregiā equitatē fidē īcorruptā pietatē inauditā: Quae certe singillatim oīa aliaq; p̄m ilti

Simonides
Pausanias
Plutarchus
Leutichides
Chiron
Phoenix
Achilles

dum mecum ipse cōsidero:non possum equidem eius obitu nō
uæhementer moueri angi excruciari:Nec stoicis assentior:qui
quod natura fieri nō potest:ægritudinem omnem amouēt: nō
enim sum aīo ꝑfracto saxeo ferreo adamantino. Verum cum
rursus explendo me:& qua condicione nati oēs sum⁹ intueor:
facile ītelligo huiusmodi oēm dolorē frustra a nobis suscipi.
Quid enim per immortalem deū tantope mouere nos debet?
Num uolumus cum natura pugnare ?Quæ tāta dementia no
bis est?Quæ deliratio?Quæ tāta demū īsania?An illud quod
Vlysses græcorum sapiētissimus apud homerū Vlysses loquitur:nūq̄
audiuimus. Nihil hoīe infirmius tellus aīalia nutrit Inter cun
cta magis. An qui mortales nati sumus ꝑinde atq̄ dei similes
qn potius supra deum:Nā deus ipse mori etiam uoluit:uelu-
ti cum deo ipso:quo immortales futuri sumus:contendere au-
demus?An ignoramus non in hoc terreno cœno sed in cæle
sti illa & triumphali gloria īmortalitatem parari nobis. Ho-
Plato mo enim:ut inquit Plato :non terræ neque immobilis planta
est sed cæli:cuius caput:in quo mentem & rationem & intel-
lectum posuit:Et ex quo reliquum corpus uersum ad terram
prodeat:ueluti radix sit erectum ad cælum . Quid præterea
hæc uita quæ tot tempestatibus tot naufragiis tot incendiis
tot ruinis obnoxia erumnosa plāe mors ē: adeo delectare nos
debet:ut cum eius ergastulis & uinculis nostri aliqui liberan
tur: flere lamentari lugere non desinamus. Non iniuria illud
Epaminondas prudentissimi ducis Epaminondæ dictum uideo a ueteribus
laudari:qui cum tempore leuictricæ cladis audisset bonum
quendam & fortem uirum animam efflasse: O hercules īquit:
quod otium uir hic nactus est:ut inter tot negotia ac turbatio
nes per ægrotationem ex hac uita discesserit. discessit inquam
Thodeschinus ex hac mortali uita ætate iam ultima mente
sana & sensibus integris: post omnia quæ externa uocantur
bona in mediis totius Italiæ procellis ac fluctibus: Et ita di-
scessit:ut quoniam bene ac beate uixerat mortem quam inuo-
care non cogeretur :felicissimam sibi duceret :Nam cum sciret
eum male uiuere:qui semper in uita fore se putaret : ita bonis
animi smper studuit:ut nihil ei inopinatum posset accidere:
& mortem ipsam quandocunque ueniret non inuitus expec-
taret:Quibus quidem rationibus id tandem est mea sententia

affecutus : ut quod semper optarat: nunc per hanc quam mortem uulgo appellamus: immortalis effectus immortalem deum coram aspiciat: & quod humano generi ultimum sempiternumque bonum est: & uero & solido & incommutabili & æterno fruatur gaudio. Quare nolim⁹ obsecro patres amplissimi uæhementius dolore affici quam oporteat: & quod non diu post tempus docebit: huiusmodi necessitatem æquo animo ferendam esse: Iam hinc ratio ipsa docere nos incipiat: ne nostro uideamur non alterius torqueri icommodo: & alienæ quodam modo inuidere felicitati. Mediolani in templo diui Ambrosii. M. ccccxl.

ORATIONES NVPTIALES.

FRANCISCI PHILELFI ORATIO DE INITA SOCIETATE INTER ILLVSTRISSIMOS DVCES BONAM EIVSQUE FILIVM IOHANNEM GALEACIVM ET HERCVLEN AESTENSEM.

a RISTOTELES ILLE PERIPATETICVS Qui ob singularē quādam ac ppe diuinā īgenii acrimoniā & uarietatē magnitudinēq; doctrinæ & diligentiā præterea indefessā atq; incōparabilē inter uniuersos philosophos habitus ē illustris: docet ī iis præceptis: quæ ad Alexādrū macedoniæ regem reliqt scripta: op⁹ esse i oī rerū publicarū genere eorum societatē constituere: q & potentissimi sint: & ī proximo hītent: quo tū adesse tēpestiue inuicē tū usui mutuo ēē possint: Quæ āt societas aut cōiūctior aut cōuenietior aut etiā certior ac tutior ꝙ ea offerri queat: quæ maxīe ē secundū naturā & deum? Scim⁹ hoīem ex oībus aīantib⁹ natū ad societatē: & hūc deū oīpotētē ubi creasset: ī amœno illo atq; iucūdissimo deliciarū paradiso īpolluti uiculo matrimonii cōtinuo mūisse atq; decorasse: cū ait: Crescite: & multiplicamini: terrāq; replete. Sapientissime igr̄ atq; optīe gloriosissimi prīcipes Bōa simul cū Iohāne Galeacio filio mediolanensiū duces & uos itē magnifici oratores Bōifaci aquobibe Nicolaeq; Roberthe iuriscōsulte q noīe ac uice illustrissimi ducis Herculis æstēsis hic adestis: cū

Exordiū cum diuisione

Alexāder rex

Narratio

Bona dux

Iohānes Galeacius dux

Hercules æstēsis

nobis ipsis cum uestræ posteritati consuluistis: qui per sacra tissimum coniugii uinculum innocentissimæ isantulæ Annæ Mariæ uicecomitis & præclaræ indolis Alphonsi æstensis q & ipse item est infantulus: eam hoc die initis societatem: quæ utrique principatui & decori plurimo & utilitati non medio cri futura est. Cæterum ut rem omnem præstantissimi sena tores & uos alii ducales magistratus utrique nobilissimi aper tius intelligatis & melius: conuenerũt inuictissimi nostri duces cum excellentissimo duce Hercule: ut pro mutua beniuolen tia beneficiisque quamplurimis citro ultroque collatis ad per petuam societatem utriusque principatus Anna Maria ducis Bonæ filia & Iohannis huius Galeacii ducis soror coniunga tur per legitimi ius matrimonii Alphonso Herculis ducis filio primogenito. Quod enim ad tantæ rei confirmationem ac stabilimentum potest aliud sacramentum interuenire aut ue nerabilius aut incorruptibile magis: ꝙ quod in primis paren tibus suo ineffabili ore statuit deus optimus maximus per cõ iugii sanctitatem? Nonne Christus etiam ipse humani redem ptor generis in coniugio nasci uoluit? qui ad nuptias quoque inuitatus non interfuit modo: sed eas ornauit: ac iuuit: cum aquam uertit in uinum. Quinetiam apud priscam illam gẽti litatem quanto in honore habitum coniugium fuerit: satis idi lucide declarat nobis perpulchra illa atque perurbana fictio poetarum: qui perhibẽt Cecropa primum extitisse inuentorẽ auctoremque matrimonii: eundemq; fuisse dissimili corporis fi gura: quippe qui a dimidio sursum repræsentaret hominem i feriore aũt parte bæstiam. Vertisse hunc scilicet uolunt incõ positam illam & incontinentem hominum uitam: qui bestia rum more in montibus ac siluis passim nullis certis neq; nup tiis nec legibus nec domiciliis uagabantur: in usum ciuilem atque coniugalem. Itaque ob tantæ rei gloriam Cecrops ab atheniensibus pro deo & habitus est & cultus: a cuius etiam nomine ii sũt Cecropidæ appellati & urbs athenæ cecropis. Et sunt hi sane duo principatus non finitimi solum sed iis mu niti ciuitatibꝰ: quæ nullã Italiæ potentiã metuant. Thesauris uero tot tantisq; abũdãt: ut & ĩ pace oẽm aliorũ ornatũ supe rẽt: & siqua bellãdi: ut fit: necessitas acciderit: possit. & terra & mari copias maxĩas robustissimasq; parare. Ad hæc ꝙ prĩtes

Anna Maria
Alphonsus æstensis
Amplificatio
Cõfirmatio
Christus
Cecrops
Athenienses
Cecropidæ
Athenæ
Cecropis
Amplificatio
Italia

affinitates īter se cōueniant:expediā paucis:nec altius repetā:
ne q dicēdo gratus audientibus esse uelim:afferam prolyxita/
te ipsa fastidiū. Quattuor mihi requirēda occurrunt ī quoli bet matrimonio nec ea q dem in sponso minus ꝙ in ipsa spōsa probitas pulchritudo nobilitas diuitiæ. Probitas hoc tpre non tā ī ipsis infantulis est consyderanda ꝙ in parentibus:Nā ea ætate sunt:ut spē de se optimā ex educatione duntaxat nobis præstare uideanť. Alphōsus cū ab īclyta matre Leonora regis Pherdinādi filia & alatur:& educetur:nō debet nō egregios de se fructus polliceri:Est enī leonora nullius uirtutis inops:Nā de Bona īclyta duce nrā quæ possint laudes a quoq̃ excogitari:qbus ipa nō superet oēm hoīum opinionē?Prætereo ei⁹ pudiciciā humanitatē benignitatē modestiā cōtinētiā religionē sanctimoniā clæmētiā & oē deniq̃ bonitatis gen⁹. Vidistis certe uos oēs :uidistis inq̃:ꝙta cū animi magnitudine ac robore proximis domesticæ cōiurationis tumultibus illis nocturnis uel furorib⁹potius occurrerit. Quo ipo in discrimine tanto tamq̃ repentino atq̃ inopinato & formidabili qs non mireť atq̃ obstupescat intrepidū īuictūq̃ heroicæ bonæ aīum:quæ incredibili quadā cū fiducia uoluerit arma capere atq̃ arcem egredi in inumq̃ cōserere cōminus cū perditissimis tanti tamq̃ truculenti atq̃ immanis sceleris auctoribus?Quā ergo Myrinā ꝙ Penthesileam ꝙ Tomyrin magnanimæ huic uiragini cōparemus:quæ in tanta animorū consternatione tā præclarum facinus uel sola aggredi nō pertimuerit?Huiusmodi igiť nata educataq̃ uiragine Anna Maria talis sponsa futura est:quæ nulla ꝓbitate speranda sit matre ipsa inferior. De pulchritudine aūt utriusq̃ uel ex hac diiudicare possumus & sponsam & sponsū ea uigere formæ bonitate : ut cū angelica specie quadā existimenť comparandi. Quod si de nobilitate utriusq̃ ꝑ dignitate loqui uoluero:dies me deficiat:Nā mater num Alphonsi genus auum refert Pherdinandū regē manu ꝑfecto strenuū & aīo infractum. Quid.n.meminero Alphonsū proauum illū:q talis tantusq̃ fuit:ut nō absurde cū omni antiqtate potuerit de regia maiestate contēdere?Nam pater Hercules quantam de se laudem polliceatur:probant eius res clarissime gestæ cum sub Alphonso & Pherdinando regibus nobilissimis tum multo clarius in recuperando seruandoque pa

Quatuor in cōiugio requiri
Probitas .i.
Alphonsus
Leonora dux
Pherdinandus rex
Bona dux
Myrina
Penthesilea
Tomyris
Pulchritudo .ii.
Nobilitas .iii.
Pherdinādus rex
Alphons⁹ rex
Hercules dux
Alphōsus rex
Pherdinandus rex

trito auitoque principatu. Quis autem eſt neſcius: quanta ĩ lu
ce uixerit ſplendidiſſimus dux Borſius: qui omniũ primus du
calẽ dignitatẽ ĩuexit in æſtenſem proſapiã? Cuius frater Leo
nellus marchio doctrinæ ſplẽdore cæteros ſuæ ætatis princi
pes antecelluit. At Nicolaus: horũ oĩum pater nulla uirtute
carens ĩmortalitatis ſibi memoriã cõparauit. Annæ aũt Ma-
riæ genus unde originẽ ducat: nemo ẽ: quem cenſeã præterire:
Nã maternũ nõ ſolum a Sabbaudiẽſibus: qui Allobroges ſũt:
manat principibꝰ ſed a Cypriorũ francorumq; regibus. Pater
num uero ſi uetuſtatẽ Sphortianorũ ĩ medium efferamus: ĩue
niemus a Daciæ regibꝰ originẽ ſumpſiſſe. Verum cæteris bre
uitatis gratia prætermiſſis illos tãtum attingamus: quos oẽs
& uidimus: & nouimus: Philippum Mariã Franciſcum ſphor-
tiã & Galeaciũ Mariã: tris mea qdẽ ſẽntẽtia ĩ oĩ gloriæ nume
ro præclaros atq; ſũmos duces. Ingenio & prudẽtia atq; conſi
lio Galeaciꝰ non difficulter mortales oĩs mirabiliter anteibat.
Eloquentia uero fuit tanta: ut ex eiꝰ lingua quod de Neſtore
Homerus cecinit: melle dulcior proflueret oratio. Inſuper re-
bus bellicis quantum claruerit: teſtis eſt Gallia tranſalpina:
qua tempeſtate uiuo adhuc patre auxilium tulit regi franco-
rum Lodouico. Teſtis eſt poſt patris obitum flaminia: quo
tempore Bartholomæus collio ac cæteræ tam multæ hoſtiũ
uires profligatæ ſunt. Teſtis eſt ſemel & iterum extrema illa
atque opulenta ciſalpinæ Galliæ regio: quam uulgo pedemõ
tanam uocant. In ea enim ingentis hoſtium copias ſuperauit
uicit: oppreſſit: perdidit. De Franciſco autem Sphortia huius
patre quid dignum eius memoria recitemus? Is per omnem in
uictus ætatem & uictor ſemper tale tãtumque imperium nul
lis hominum adminiculis ſed ſola ſua immenſaque uirtute
adeptus eſt. & italiam uniuerſam quandiu uixit: perinde at-
que peculiarem haberet in manu: in pace perpetua tranquilli-
tateque ſeruauit. Nam de huius ſocero nobiliſſimo illo princi
pe & ſi uerecundius uerba facio: quod non parem eius diuinis
meritis orationem referre me poſſe intelligo: tamen non am-
bigam ꝓfiteri & id uerìſſime quidem neminem unquam mihi
neque uiſum neque lectum nec auditum: qui & belli & pacis
artibus cum uno egregio duce illo Philippo Maria fuerit con
ferendus: uſque adeo ſupra omne humanum ingenium fuit

Borſius dux
Leonellꝰ marchio
Nicolaꝰ marchio
Anna Maria
Sabbaudiẽſes
Allobroges
Cyprii reges
Frãcorũ reges
Sphortiani
Daciæ reges
Philippꝰ Maria dux
Frãciſcꝰ ſphortia dux
Galeacius Maria dux
Galeaciꝰ dux
Neſtor
Homerus
Gallia tranſalpina
Lodouicꝰ rex
Flaminia
Bartholomæꝰ collio
Gallia ciſalpĩa
Pedemoutana regio
Fr. ſphortia dux
Italia
Philippꝰ Maria dux

animo infracto ac ſublimi & amplo. Quod autem ad poſtre Diuitiæ, iiii.
mum quarto loco mihi dicendum propoſueram: id omne cir-
ca utriuſque partis opes diuitiaſque uerſatur: quæ cum aliis
multis in rebus ac maximis plurimum ualent: tum in parādo
gerendo conficiendoque bello neceſſariæ ſunt omnino. Hæ
uero tales tantæque exiſtunt in huius ſponſæ ſponſique pa-
rentibus: ut cunctos Italiæ exercitus quandocunque fortunæ Italia
aliqua uis turbulentiorue caſus ingruerit: aut hominū īſidiæ
uoluerint aduerſari: minimo cum labore cōducere audeāt: &
quandiu uoluerint: ſuſtinere. Quare cum & diuitias & nobi Concluſio per
litatē & pulchritudinē iuxta ut ꝓbitatē utraqꝫ pars de ſe me enumerationē
rito ꝓfiteri q̄at: reliquū ē: ut quæ utriꝰqꝫ prīcipatꝰ ſocietas po
tētia plurimum pollet: & confinia habet admodum proxima:
ea ſolido atque inuiolabili futuri coniugii ſacramento quan
ſanctiſſime confirmetur: & uinculo roboretur indiſſolubili.
Quod igitur felix fauſtum fortunatumqꝫ ſit: uos magnanimi
duces Bona mater Iohanneſque Galeaci frater Annæ Mariæ Bona dux
infantulæ: & uos item ornatiſſimi oratores qui uicem ac per- Iohānes Galea
ſonam conſtantiſſimi ducis Herculis pro eius filio Alphonſo cius dux
infantulo primogenito repræſentatis: quæ cætera ad tantam Anna Maria
rem pertinent poſt auxilium indiuiduæ trinitatis Mariæque Hercules dux
uirginis imploratum per expreſſam uultus hilaritatem animi Alphōſus
que læticiam facitote. Trinitas
Maria, uirgo

Quæ quidem oratio habita eſt ab eodem Franciſco philelfo
Mediolani in arce portæ Iouis. vi. Idus Iunias. M.cccclxxvii.

Franciſci philelfi poetæ laureati & oratoris egregii Epithala
mion in Ill. Beatricis & Triſtani ſphortiæ nuptiis habitum.

e Tſi lætandū mihi admodū ſentio Illuſtriſſime dux Prohœmium
Borſi: quod eā ſum nactus dicendi materiā: quæ cū Borſius dux
fecunditate ſua tū ēt dignitate ſit tanta: ut ne tenui
quidem exiliqꝫ īgenio uerba deeſſe unqꝫ poſſint. nō
ad loquendū modo: ſed ad copioſiſſime quoqꝫ & or
natiſſime eloquēdū: tn̄ nō debeo nō cōmoueri: cū ītelligo nō tā
ipſius rei āplitudinis atqꝫ ſplēdoris qꝫ tēporis potiꝰ rōnem ha
bere me oportere. Dicēdū ē. n.: de nuptiali bono: cuiꝰ nobilitas Narratio

ꝙta sit ꝙtiq; faciunda:uel ex eo probari auctorē potest:q pri-
mus matrimoniū instituit. Et quem nā hunc fuisse dixerimus?
Num Cecropa illum uetustissimum legumlatorē: qui genere
ægyptius eadem apud græcos tēpestate claruit:qua sapientis
sim' Moses apud hebræos? An Vulcanum:q Mercurio apud
ægyptios successit in regnū. Nam uterq; horum ꝙ longissime
fuit antiquior Romulo:quem tamen nō mediocrem laudem
assecutum ꝑhibent:qm̄ Vrbe condita nihil sibi potius duxit
ad salutē decusq; imperii: ꝙ fide caritateq; coniugali ciuium
Vulcanus aīos deuincire. Tradunt enim & Vulcanum legem tulisse de
pudicicia muliebri. & Cecropa ipsum posteaquā homines qui
ī siluis ac montibus passim ritu ferarū nullis domiciliis:nullis
certis nuptiis:nullo deniq; uitæ cultu dispersi uagarentᷣ:unā
in ciuitatem quamprudētissime coegisset:eaq; urbe munisset
Cecropis quam a suo nomine Cecropida primū dici uoluit: Athenas
Athenæ deīde nominatam:salutiferas dedisse leges:quibus promiscua
illa concubitus inconsyderataq; libidine sublata certos red-
deret partus: & omnem uiuendi feritatem e medio tolleret.
Quibus sane pulcherrimis atque optimis non tam inuentis
quam inuentorum imitationibus eam legimus utrique glori
Cecrops am contigisse:ut & Cecrops in græcis:& Vulcanus in ægyp
Græci tiis regnauerit:honoribusq; diuinis ornatus fuerit: Quid enī
Vulcanus e gentilitate:quid ex humano genere quenquam memineri-
Aegyptii mus:cui huiusmodi inuentio danda sit:cum rem tum multo
antiquiorem tum adeo nobiliorem esse uideamus:ut si ad ul-
lum humanum ingenium referatur: quam stultissimum sit?
Nullus certe uir usquam tantum coniugii fructum tantam sā
ctitatem tantam suauitatem tantam bonitatem primus inue
Deus oīpotēs nit:Fuit enim solus. fuit inquam deus ipse omnipotens solus:
qui in primis parentibus prior ostendit nihil esse humano ge
neri conuenientius nihil conducibilius nihil omnino melius
dilectione & necessitudine nuptiali. Quantum autem hoc unū
matrimonii sacratissimum institutum cæteris omnibus insti-
tutis mirifice antecellat:ea rōne licet intelligi quod reliqua sa
cramenta humanæ sunt uel inuentionis uel pietatis. at cōiugii
immortalis deus ē auctor & id quidem quod modo dicebam
in primis parentibus illisq; īnocentibus & nulla adhuc titilla
tione sensuum irritatis. At quo in loco? Nunquid in cubicu

lo ?num in tenebris ?In ſereno certe illo atque floreo & per/
amœno delitiarū horto quem græci παραδεισον paradiſon Græci
uocant: hedem ab hæbræis nominatum. Et hunc quidem lo/ παραδεισον
cum rerum omnium uiſibilium atque inuiſibilium deus con/ paradiſon
ditor idcirco in terra quaſi quandam regiam nullius prorſus
neque pulchritudinis neque bonitatis inopem conſtituit: ut
quem ad ſuam imaginem ac ſimilitudinem proinde atque re/
gem terreſtrem creauiſſet: uitam in ſanctiſſimo agens pientiſſi
moque coniugio felix in ea beatuſq; ſederet: uniuerſæq; terræ
imperitaret. Non igitur eſt mirandum: ſi deinceps Chriſtus Chriſt⁹ optīus
optimus maximus qui & uerus eſt deus & ueri dei filius: tum maximus
in coniugio naſci uoluit: tum uxorem niſi adulterii cauſa di/
mittendam prohibuit: tum etiam nuptiis inuitatus interfuit:
eaſque probauit. Quo fit: ut quam rectiſſime utrique ueſtrum
proſpectum exiſtimem & tibi Beatrix illuſtris ac præclara to Beatrix
tius muliebris uirtutis atq; dignitatis ſpecies & tibi item Tri Triſtanus
ſtane paterni illius Sphortiani inſuperabiliſque ſplendoris
fulgentiſſimum lumen ?Satis es præſens ſatis es coram o Tri
ſtane: qui per legitimum procuratorē auunculū tuū ornatiſſi
mum equitem auratum Lancelotum mainum oīa tuo nomīe Lancelot⁹ mai
tranſigi uolueris: quam rectiſſime inq; uobis proſpectum con nus
ſultumq; exiſtimo ?qui ut eſt is incomparabile continentiæ &
pudiciciæ ornamentum: ſacratiſſima uos coniugalis neceſſitu
dinis caritatiſq; lege mutuo deuinciri inſtitueritis: ut quæ hu
manæ ſocietatis coppula prima eſt natura: iā ueſtrum alterū
uirum alteram uxorem & dici & haberi oporteat: Non enim
parua ſunt aut negligenda nuptiarum bona: ſi ea nobiſcū do
cte cogitemus: quippe quæ tripartita eſſe uiri ſapiētiſſimi pro
diderunt fidem prolem ſacramentum. Atq; ſacramento quidē Fides
ipſo quo æterni uerbi repræſentatur eccleſiæque coniunctio: Proles
hoc uel maxime præſtatur: ne diuortium fiat: ne quoniam cō Sacramentum
iugale decus in regendi matrimonii ſuſcipiendorumq; libero
rum officio poſitū ē: alter ab altero ſeparetur: ne dimiſſa dimiſ
ſuſue alteri coniūgatur ne prolis quidem ullius gratia. At pro
les cum pie ſuſcipienda eſt: tum benigne alenda: & quam reli/
gioſiſſime educanda. Fidei autem munus eſt: ne quam in libi/
dinis intemperantiam præter coniugalis uinculi ſanctitatem
delabamur. Idque æque uiro aque uxori cauendum cenſeo:

quo neuter adulterii crimini fiat obnoxius: sed mutua se dile
ctione prosequantur. Itaq; memineritis iam utrunq; uestrum
quantum ad corporis potestatem attinet: alterum alteri serui/
Aurelius Augustinus — re & uxorem uiro & uirum item uxori. Num ut Aurelii Au/
// gustini grauis est ueraq; sententia: ne continere quidem coniu
// gi licet: ubi cōiunx noluerit: Hæc autem una seruitus usque a
deo est libera ut alia libertas nulla in ciuili uita neq; liberior
Lycurgus — sit neq; utilior nec sanctior. Itaque non absurde Lycurgus la/
cedæmonius sapientissimus legumlator eos omnis qui nubere
Gymnici ludi — noluissent: a spectaculo gymnicorum ludorum arcēdos iussit
& quem honorem atq; obseruantiam iuniores præstabant se
nioribus assurgendo cedendoq; eosdem carere uoluit. Quo fa
Dercyllidas — ctum est: ut illud postea dictum in Dercyllidan improbaretur
a nemine: Dercyllidas qui spectatus esset & clarissimus īpator
cum aliquando uenisset in consessum: adolescens quispiam ei
subsellium haud cessit: quin quasi exprobrando inquit: nam
nec tu mihi qui cessurus esses genuisti. Et ut reliqua bene con
uenientis felicisque coniugii commoda breuitatis gratia præ
teream: quid de eius iucunditate: quid de laudatissimo insupe
rabiliq; amore dicendum sit. Nam nec secūdis nec aduersis in
rebus qui se tanto ac tam pio coniugii bono dignos præstite
re: inferiores usq; iudicati sunt: quominus oīs uel fortunæ uel
Penelope — naturæ difficultates superarint. Quid eni aut Penelopes quā
Euadne — fabulantur: cōstantiam: aut Euadnes tum patientiam tum aī
Tiberius — magnitudinem in medium referam? Nonne Tiberius ille Grac
Gracchi — chorum pater uxoris uitam suæ uitæ prætulit? Nam Artemi
Artemisia regina — sia regina carū non modo se uiri mausoli cineribus sepulchrū
præbuit: sed ne diutius esset in uiuis tabescendo inuenit. Omit
Cares — to utrunq; Plaucium. Omitto. M. Bruti. Omitto Mithridatis
Mausolus — Pompeiiq; uxores: quæ tamen ipsæ perspicue declararūt nul
Plaucii — lum esse inter humanas societates uinculum: quo magis quam
M. Brutus — coniugio modesto atq; morigero nos uinctos esse in omnem
Mithridates — fortunam gaudeamus. Possem innumerabilia pœne exempla
Pompeius — meminisse: qbus cōiugalis felicitatis ius atq; decus magis ma/
gisque pateret. Sed quoniam breuitate utendum est: cæteris
omissis uos illud unum fortunatissimi coniuges etiam atque
etiam moneo atque hortor ut nihil uob's maiore studio ma/
gnifice ex animo curādū existimetis: q; ut deū semp an̄ oculos

coramq; habeatis: quo proinde atq; præsente uidenteq; & cogitetis & agatis omnia ad eumq; mentem omnem aīumq; uestrum sancte pieq; referatis. Quod si feceritis: sicuti certe facietis: agetis omnia sobrie. omnia continēter. omnia pudice. omnia ritu moreq; diuino. Itaq; deus cunctis in rebus propitius uobis aderit. uos cōplexabit. uos tuebitur. Propediem uobis: cuius rei gratia matrimonium est constitutum: optati liberi iucundiq; dabūtur. cōsequentur nepotes. posteritas propagabitur. oīa deniq; uobis fausta felicia fortunata erunt. Et quod proxime accedit ad deū facile obsecro: ut parentū generisq; uestri laudatissimos mores præstātissimasq; uirtutes quo ad ei⁹ rei fieri a uobis poterit: dies noctesque imitemini. Tu enī Beatrix splendidissimum pudiciciæ castitatisque documētum ut reliquos illustris maiores tuos tempori obsequens conticescā nata es eo patre Nicolao æstensi florentissimo principe: qui grauitate & animi magnitudine cum oī antiquitate potuerit de gloria contendere. habuisti Leonellum fratrem: cuius sapientia uirtusque tanta fuit: ut nulla sit ætas laudes eius obscuratura. Est enī tibi nō fr̄ solū sed humanissimi & bn̄ficētissimi patris loco. quem hic præsentem & mirabili cum animi uoluptate coniectis in te oculis astantē intueris. Illustrissimus dux Borsius: qui & belli & pacis laudibus q̄nti sit faciundus cum aliis permultis argumentis ostendi potest: tum uel ea ratione maxime quod primus suorum omnium in præclaram & præpotentē æstensem familiam cum īmortali sui nominis gloria ducatum īuexerit: quam quidem dignitatem hoc tempore scimus ad regiam esse proximam. Quare tui ē officii atq; probitatis Beatrix nobilissima: ut tuis te maioribus atq; domesticis q̄tum fert ingenium tuum castissimiq; mores: rebus ī omnib⁹ dignam præstes: & ita præstes ut & luce functi in tua prudentia integritateque reuiuiscant: & dux Borsius qui te non secus ac filiam mira caritate prosequitur: de tuis laudibus audire in dies magis magisque delectetur. Id autem una re facile consequeris: si tecum assidue memineris: & quo genere nata es & cui tradita coniugio: Tristanus enim uir tuus inter uniuersos nostræ ætatis iuuenes: siue ingenii splendorem: siue robur magnitudinemque animi: siue corporis dignitatem ac uires consyderemus: talis est ac tantus: ut ea de se quæ

Deus

Liberi

Nepotes

Beatrix æstēsis

Nicola⁹ æstēsis

Leonellus

Borsius dux

Tristanus

Iason
Orpheus
Iuno
Fr. sphortia
Italia

at oĩa non iniuria polliceri: quæ de Iasone in argonauticis fingit Orpheus: cum illum cæteris heroibus præferẽs ita cecinit // Clarior in cunctis diuus fulgebat Iason: Iuno & enim lætos // oculis afflarat honores: Ac pulchrum dederat magnumq́ꝫ & pectore fortem. Nam quid de ipsius patre Francisco sphortia fortissimi illius ac summi imperatoris Sphortiæ filio: quem omnis mirata est sensitque Italia: in præsentia mihi in tam breui temporis curriculo dicendum sit? Cum eius res clarissime gestæ tot tantæque sunt: ut si eas non dicam exponere: // sed enumerare uelim: ante diem clauso cõponet uesper Olympo. Satis illud superque sit quod unum ex omni hominum memoria esse nouim⁹. qui parua etiam manu uniuersos Italiæ ac maximos robustissimosq́ꝫ exercitus: qbus cũ est cõgressus: cũ quibus. n. congressus nõ ẽ? et ne id quidẽ lacessens unq̃ꝫ: sed lacessitus semꝑ coactusq́ꝫ iniuria eos semꝑ cũ gloria fuderit. fugarit. uicerit. oppresserit. Quæ certe nũq̃ꝫ aduersus omnis fortunæ turbines atque procellas potuisset efficere: nisi ob maximas innumerabilisque uirtutes: quibus mortales cæteros mirabiliter ante it: omnipotenti deo gratus carissimusq́ꝫ esset. Et enim frustra sunt hominum conatus: qui se a iusticia abduxerũt. Illos solos tuetur deus ac rebus secundis auget atque ornat: quos uiros iustos bonosque cognorit. Quare mirari neminem oportet: si aduersus florentissimas opulentissimasque resp. aduersus maximos potentissimosque reges: aduersus omnem irruentis & infestæ fortunæ: quam uocant impetum: illud imperium est adeptus nullis humanis opibus sed deo dũtaxat in tantarum & tam illustrium uirtutum præmium auctore duce atque uexillifero: quo nullum est in Italia nec opulentius. nec pulchrius. nec magnificentius. Et quod magis stupendum esse iudico: cum uniuersa Italia mutuis bellorum incendiis modo conflagraret: reliquis omnibus principibus: Ciuitatibus regibũs de pace omnino desperantibus: Solus Franciscus sphortia est inuentus: qui singulari sua ingenii acrimonia diuinaque sapientia ardentissimas bellicorum flammas præter omnem omnium opinionem subito represserit. extinxerit. deleuerit. tantamque repente pacem intulerit: quã ta ex omni hominum sæculo in Italia nunquam fuit. Cumque desperati quidam prostratique Antæi romanæ ecclesiæ:

oppida urbesq; disturbare atq; dissipare moliantur: solū hūc unum esse prospicimus: qui quasi uitalis salutarisq; oībus bonis aura ecclesiam ipsam iam metu exaīatam atq; sui inopē cōseruet. alat. augeat. sustineat. sesuq; afficiat. Indignum sane & impium esse duces: si qui rebus in cunctis deo utitur salutifero adiutore: nō eius sacrosancto se domicilio & adiutorē & liberatorem præbeat. Cū tales igitur parētum uestrorum splēdidissimiq; generis ideas per oēs uirtutis numeros uobis propositas esse ītelligatis felicissimi cōiuges: curate quæso efficite q; ut corporis oculis & mētis luminibus ita eas ītuamini īspiciatisq;: ut uestris omnibus honori: uobis uero ipsis emolumēto & q̄iucundissimæ uoluptati esse possitis. Quod autē ad rē attinet: iure gratulandū esse uideo: & tibi præstantissime dux Borsi & optimo illi meo maximoq; prīcipi gloriosissimo Mediolanensiū duci Francisco sphortiæ: q per conuenientissimi hui⁹ pulcherrimiq; coniugii uinculū nō modo pristinā necessitudinem uestram singularique beniuolentia confirmastis: sed bonis omnibus totique Italiæ spem certissimam attulistis perpetui otii exoptatæque quietis. Quis enim dubitet bene uobis inter uos consentientibus pacem Italicam firmam inconcussamque duraturam. Sed ne sim dicendi prolyxior ad ea ueniens: quorum gratia tanta omnes frequentia conuenerunt: quæ reliqua sunt: materno usitatoque sermone transigam. Borsius dux Fr. sphortia dux

Ferrariæ. viii. Idus apriles M. cccclv.

Francischus Philelfus sal. d. Lodouico casellæ.

b Aldassar cremensis: qui medicinæ studet apud uos: renūciauit mihi hoc die sese īterfuisse nuper sermoni cuipiā Guaryni ueronensis: q affirmaret idcirco in proxīo Epithalamio: quod ī inclytæ atq; pudicissimæ Beatricis & Magnifici Tristāi sphortiæ nuptiis habuissem ferrariæ: nullis me donatū munerib⁹ a præstātissimo duce Borsio q̄m dicere præter misissem de æstensium principum origine: idque omnium maxime dicendum fuisse Guarynum nostrum contendere: Hæc ipse audieas Lodouice partim cogor tibi quodammodo: ut Baldassar Beatrix Tristanus Borsius dux Lodouicus casella

ita loquar:succensere:partim Guaryni memoriæ ridere atque
commiserescere:qui oblitus uideatur Philelsum in scribendo
omnino neque prætertire nec negligere solitum. Quid.n.Gua

Guarynus
Philelfus

rynus nouit:quod Philelfus ignoret? Nam si quid plus uale
at Philelfus an id minus:doctiores iudicent. Omniũ primũ
breuitati:ut scis:fuit inseruiendum:id quod in meæ orationis
initio paucis quæstus sum.deinde non altius repetendum de
principibus æstẽsibus fuerat: q̃ de Sphortus facerem. At plu

Aestenses
Sphortiæ
Fr.sphortia

res sunt a me laudati æstenses q̃ Sphortiæ:cum tamen essem
a Francisco Sphortia tali ac tanto principe ad id negotii obe
undũ & delect⁹ & missus. Quid quod multo fuissem & copio
sior & ornatior:si me per tuas litteras docuisses:q̃ de tuis imo
nostris æstẽsibus abs te ãtea trib⁹ deinceps epistolis cõtende
rã?Nunq̃d es oblit⁹ me tertiũ scripsisse tibi eã esse pricipis mei
sententiã:ut istuc irem habendi epithalamii gratia?teq; etiam
atq; ẽt rogasse:ut qm̃ mihi nulla esset eorum cognitio:quæ ad
æstensis familiæ laudes maxime ptinerent:ad me omnia q̃ di
ligentissime perscriberes:quæ laudanda ac principi tuo grata
cẽseres?Nonne eadem quoq; abs te per lr̃as tũ per Antonium
Triciẽsem ducalem aulicum cõtinuo petii:quo die in suburba
nos illos ferrariæ hortos diuertimus?Ad hæc quis est uel me
diocriter doct⁹ quem latere debeat extraria ista omnia:quæ tã
ti Guarynus facit:ab aliis uiris sapientibus in minimis duci
bonis:ab aliis uero ne in bonis quidẽ duci:quo fit : ut omnis

Laus

uera laus uirtutis sit. At uirtutis a me æstenses sũt pro tempo
re egregie laudati. Nulla igit̃ aduersus me quisq; utat̃ insimu
latione nulla calumnia:quare minus me munifice munificẽtis

Borsius dux
μεγαλοπρε
πως
megaloprepos

simus dux Borsius tractarit:cũ ab ipso equidem q̃ta mea fert
opinio:perhumãiter tractat⁹ fueri & ut græci dicũt μεγαλο
πρεπως quippe qui me tum publice miris laudibus extule
rit:tum hilariter priuatim monuerit si quid esset: quod de se
mihi usui foret:id omne in mea esse potestate positum. Aut
igitur nihil a me erratum est:aut si quod est erratum:id omne

Lodouicus

tibi amicissime Lodouice dandum existimo. Itaq; uel meam
tu apud insimulatores istos uel tuam apud me causam tuere.
Vale. Et me illustrissimo isti principi unice commẽda. Ex Me
diolano. vi. Idus Augustas. M.cccclv.

Francisci philelfi oratio nuptialis habita ĩ sponsaliciis Theodori plati iurecõnsulti & Elisabet Vicecomitis.

S Iue ipsum naturæ ductum siue rationis atque honestatis uim consyderemus: nihil esse in actiua ciuilique uita aut antiquius aut dignius reperiamus bene conuenietis cõiugii caritate & sanctimonia: Nã si ex omnibus gregalibus aĩalibus homo est maxime ad societatem natus: quis non id uel institutum uel sacramentũ maiorẽ ĩ modũ probet: laudet: admiret̃: ꝙ hãc naturæ cõmunitatẽ & tuet̃: & propagat: Hoc aũt m̃rimonio præstari q nescit: seipm̃ uidet̃ ignorare. Recte igr̃ ac uero scriptũ legimus ab Aristotele acutissimo illo eruditissimoq̃ philosopho hoiem solitariũ aut bæstiã duci oportere aut deũ: utpote bæstia paucis egẽte reb⁹: deo ãt nulla. Secus uero de hoie usu uenit: q cũ multarũ uariarumq̃ rerũ ad uitã ĩdigeat: eas sol⁹ parare sibi nullo pacto possit. Itaq̃ prima uitæ domusq̃ societas ĩ cõiugio est sita. Ex hoc .n. tanq̃ sæminario reipublicæ manãt liberi nepotes posteriq̃ oẽs: q cũ unis ædibus capi nequeant: in uicos primũ dein ĩ ciuitatẽ propagant̃ & regnum. Quare nõ prudẽter solũ uerumetiã sancte ac pie ille mihi hũano generi uidet̃ consuluisse: q primus ad hãc naturæ coĩtatem matrimoniũ instituit: ab quo ipso q abhorret: nõ debet nõ fateri cũ deus nõ sit: se simillimũ esse belluæ. Et quinã is fuit: Nũ Romulus: nũ Cecrops: Nũ Vulcan⁹: Stultus ꝑfecto existimãdus uidet̃ mihi: q huiusmodi inuentũ humão igenio tribuat. Alti⁹ certe repetendũ ẽ nobilissimi hui⁹ ac sanctissimi ĩstituti pricipiũ. Fuit inq̃ fuit oĩpotens ille ac sũmus rerũ oĩum & auctor & creator de⁹: q cõtinuo ĩ primis nr̃is illis parẽtib⁹ cõiugiũ cõstituit iubẽs. Crescite: & multiplicamini: terrãq̃ replete. Itaq̃ possum⁹ liq̃do ĩtelligere: quãta insit ĩ m̃rimonii sãctitate nõ laus solũ. sed ẽt ueneratio: cũ id a mẽte diuina & ꝑfectũ sit & constitutũ & iussũ. Et ẽ sane cõiugiũ hoc ẽ uiri atq̃ mulieris ſm legẽ ad procreandos liberos cõiũctio ea prima societas: quæ cũ societatũ oĩum inter hoĩes & origo ẽ & fundamẽtũ: tũ & suauissima ducit̃ & utilissĩa honorificaq̃ ĩ primis: hæc. n. tria maxĩe expetũt̃ ĩ uita honos utilitas uoluptas l'ea potissimũ rõne: ꝙ honos debet̃ uirtuti utilitas necessariis reb⁹ cultuiq̃ domestico: uoluptas ãt ea: q̃ ul' corporis ul' aĩ labore

Aristoteles
Romulus
Cecrops
Vulcanus

atque negotio aliquãdo conquiescimus: Quæ quidem omnia inesse in bene morato coniugio non difficulter inueniamus: si uelimus nobiscum ipsi animo uolutare: a quot quãtisque flagitiis per matrimonii sanctimoniam & tuti reddimur & salutares ob eamque rem maxime honorifici. Temperantes enim atque pudici coniuges nihil agunt: nihil cogitãt: nihil loquũtur: nisi quod honestum decorumque sit atque secundum deũ: quippe qui semper ante oculos habeant ad illius se imaginem ac similitudinem creatos nihil agere oportere: quod minus creatori suo gratificẽtur: sed omnia sobrie omnia caste omnia innocenter omnia secundum legem diuinitus cõstitutam. De utilitate uero quid est opus prolyxiore utamur oratione: cum nemo sit natura usque adeo profusus aut inconsyderatus: q dũ se uidet obstrictum coniugali bono: non continuam hẽat rationem amplificandæ rei familiaris: qua sese atque uxorem suosque omnis non alat solum: sed cum dignitate tueatur? Eademque mente uxor omnia ad conseruationem rei domesticæ omnia refert ad parcimoniam: Quibus utriusque studiis quanta conflẽtur utilitas: nemo est: quem lateat. Quem præterea fugit eorum: qui sine coniugio sunt: rem omnem familiarem habere deterius in dies: utpote cui parcat nemo: sed obliguriant eam omnes: atque diripiant? At uoluptatem non ea metior ratione: qua pecudes uidemus: ut sit suauis quædam sensuum titillatio læuisque pruritus. Sed ea mihi uoluptas uidetur optanda: qua quod modo dicebam & nimii corporis labores remittuntur: & animi perturbationibus quandoque pressi uelut relaxantur. Huiusmodi uero uoluptatem bene compositũ matrimonium in sese continere nemo sanæ mentis ignorat: Nam & uir in uxoris probitate pudicicia parcimonia diligentia atque caritate mirifice conquiescit: & uxor in uiri prudentia strenuitate industria ac mutua erga se uolũtate omnes animi molestias curas sollicitudines & reponit: & sedat. Ad hæc uero quanta est ea animi uoluptas: quæ continuo ex procreatis liberis percitur: cum in iis sese parentes intueantur non solum esse sed perpetuo fore? Possem alias plærasque rationes ĩ medium afferre: quibus ostenderem in hac actiua atque ciuili uita nihil esse coniugio nec præclarius nec melius: sed unum illud potissimum: quod cætera sacramẽta hominũ prudentiũ

excogitatione atq; auctoritate & inuenta sunt & cōstituta. Ma
trimonium uero cum deus ipse in prima nostra origīe suo ore
constituit ac iussit & id quidem in horto deliciarum & in sū-
ma uitæ continentia atq; puritate tum etiam christus optim⁹
maximus dilucide confirmauit qui & in matrimonio nasci uo
luerit :& diuortium temere fieri prohibuerit: & ad nuptias in
uitat⁹ eas sua præsentia honorauerit ac iuuerit. Perbeate igi-
tur illis ego prospectum reor uiri magnifici matresque nobilis
simæ: qui hac felicitate coniugii muniri sese insignirique insti
tuerint: Quorum honorifico splendidissimoq; cœtui uos hoc
die ascriptum iri Iureconsultorum clarissime atq; integerrime
Theodore plate & nobilissima pudicissimaq; uirgo Elisabet
uicecomes iure ac merito pro mea erga uos innocentissima uo
luntate & lætor: & gaudeo: Intelligo enim ī hoc mutuæ cari
tatis uinculo fore: ut tranquillam ac faustam & fortunatam
uitam uestrum utrique partam & animaduertant omnes: & fa
teantur. Hoc autem loco haud absurdum fuerit mea sentētia:
ut quid uobis tenēdum seruandumque sit: paucis commēter.
Eninuero prima coniugii causa est spes quædam immortalita
tis: quæ ex liberis nobis paritur: Nam qui corpore mortales
sumus: per illos reddimur immortales: propagatur enim caro
nostra in iis: quos genuerimus. Accedit etiam illud: quod con
iugati haud difficulter uitant illicitos omnis prohibitosque
congressus: ob quam quidem rem monet apostolus: ut quisq;
habeat suam. Est præterea uxor uiro permultis in rebus adiu
mento non mediocri. Solere etiam per uxoriam caritatem &
acerbissimas inimicicias tolli ardentissimaq; bella restingui ra
ptæ sabinæ nobis exemplo sunt: Possem alia meminisse ꝑmul
ta: quibus cōiugii bonitas elucesceret. Sed quoniam res patet
ipsa per sese: ea breuitatis gratia missa facio: modo unum illud
uestrū prætereat neutrum triplicia esse bona cōiugii secundū
aureliū augustinum fidē prolem sacramentū. Fidei aūt illud ē
munus: ne præter uinculū coniugale cū altero aut altera cōcu
bet̄: id quod nō min⁹ uiro seruādū est ꝙ; uxori. In prole uero
attendit̄: ut cū caritate suscipiat̄: religioseq; educet̄ & urbane.
At in sacramēto cauendū est omni studio: ne coniugiū separet̄
nē ꝑ diuortiū alteri coniungat̄: ne prolis qdē ipsius cā. Estque
præceptū illud ꝑpetua recordatione usurpandum: Quos deus

Matrimoniū

Christus opt. maxi.

Theodor⁹ platus

Elisabet uicecomes

Bona triplicia

Fides proles sacramentum

cōiūxit: homo nō separet. Quare illud ē maxīe ī officio: ut oī
ope atq; opera studeat: ut nō corporū modo sed nec etiā aīo
rum ulla sit diuortii suspicio: Debent enī cōiugati assidue mu
tua se caritate cōplecti meminisseq; idcirco matrimonium ap/
pellari: ut quæ uiro cōiungitur mater fiat: hæc. n. est tanq; re
gula nuptiarum: quo generationē regeneratio excipiat. & ita
deinceps regenerādo perpetuo propagetur p mutuū caritatis
& obediētiæ uinculū: cū neuter hēat sui corporis potestatem:
sed alter alteri sint adeo obstricti: ut se continere nequeant al/
tero cōnubii debitum postulāte. Cæterū quid pluribus ē op⁹.
Solum cōiugii sacramentū diuino ore cōstitutū est: cum cæ
tera sacramēta humanæ sint īuentioni ascribenda. Quod de
us igit̄ uoluit: constituit: iussit: id si qs negarit ulla carere bo
nitate: hūc ego ausim appellare & sceleratū & impium. Nunc
autem separatim ad utrunq; uestrum quædam pauca sim dic
Elisabet turus. Atq; te primo alloquar Elisabet. Habes tu sane ea oīa:
Probitas quæ in sponsa spectari consuerunt: probitatē uenustatem no
bilitatem dotē. Tua probitas ē tota: quippe quæ in aīo est po
sita. hanc tibi eripere nemo potest. Quare cū tibi sit peculiaris
noctes tibi ac dies curādū est: ut ei semper aliquid addas: eam
āplifices: exornes: illustres. Venustas corporis est: quæ eo ma
gis hētur in pretio: quo magis fuerit cū uirtute cōiuncta. No/
Nobilitas bilitas & diuitiæ fortunæ censent̄ bona. Dos tibi & pulchra
Dos est & pro ciuitatis consuetudine satis ampla. Nā de tui gene/
ris splendore quid attinet multa memorare. Non enī familia
Vicecomites uicecomitū aut obscura ē aut noua: sed & prisca admodum &
illustris & præpotens. Nā ut reliquos missos faciam uiros in
omni dignitatis gradu clarissimos: qui ex hac prosapia ema/
narunt: id satis mihi superq; uidetur q uni uicecomites incly
ti & excellentissimi principes annos iā prope centū ac septua/
Mediolanum ginta non Mediolanū duntaxat qua una urbe nihil habet or/
Italia bis terræ populosius nec uniuersa Italia magnificentius: sed
Gallia cisalpīa alias item permultas & Galliæ cisalpinæ & liguriæ potentis
Liguria simas urbis felicissimo imperio & tenuerunt quandiutissime:
& hac etiam tempestate tenent quampacatissime. Sed ne in
maioribus tuis enumerandis amplissimis certe omnibus opti
Gasparinus ui misque uiris uidear dicendo prolyxior: satis pro tempore fue
cecomes rit meminisse Gasparini uicecomitis parentis tui uiri profecto

& generosi & singulari bonitate prædití:-qui illustrissimo illi
principi Philippo Mariæ ob incoparabilis suas multiplicisq;
uirtutes & carissimus fuit & piucundus adeo:ut nihil unq; ab
eo frustra postularet. Quid enī loquar de tua nobilissima illa
Iohanna matre:quæ præstantissimis Rusconibus nata qui tū
alia nō nulla oppida tū etiam urbem Comum quondā tenue
re dominatu:in oī pudiciciæ ac prudentiæ gloria nulla se ges
sit clarissima fœmina inferiorē. Habes præterea ꝗ hic adsunt
tū ornatissimū equitē auratū Iohannē aloysiū tū Franchinū
nō fraterno solū sanguine sed ēt mirabili caritate cōiūctos: ꝗ
ut sūt corporū magnitudīe ac forma īter oīs mediolanēses spe
ctatissimi ita plurib⁹ uirtutib⁹ ac maximis apprime celebrādi
ob easq; res excellētissimo nr̄o prīcipi gratissimi. Sūt ad hæc
tibi ī uiuis sorores tres nō uulgari celebres honestate Agnes
uiro grauissimo eidē sapiētissimo & optīo Antonio marliano
coniūcta matrimonio & Lezadra comitis Frācisci turriani uxor
ꝗ qdem ambo ītegerrimi sūt prudētissimiq; ducales ædiles:
quos uulgo magros uocāt duc aliū ītratarū. Est itē soror ter/
tia Margarita nupta ducali aulico aloysio dugnano. Quibus
sane sororib⁹ tuis Elisabet pudicissimis ꝓbatissimisq; debes
nulla uirtute cedere: In primisq; meminisse hūc te uirū esse hī
turā id ꝙ faustū felix fortunatūq; sit: Theodorū platū: ꝗ & ge
nere natus ē splēdidissimo & parētibus optimis & ipse quoq;
ꝓbitate eruditione eloquētia posterior nemine: siue cū iurecō
sultis conferatꝰ siue cū philosophis siue cū oratorib⁹ maximis
q; uiris in oī genere laudis & gloriæ. Vellē mihi liceret Elisa/
bet ea oīa de tuis laudib⁹ dicere: quæ & pulcherrima sunt &
uerissima. Sed cū ea sit apud oēs de te fama pudiciciæ prudē
tiæ ꝓbitatis: ut uirginib⁹ oībus una tu exēplo ēē & possis: &
debeas: iā tp̄s me admonet: ut oēm meū orōnis cursū ī futurū
hūc sponsū tuū breuibus cōuertā. Quid āt de te primū laudē
Theodore plate: uel ꝗd nō laudē potius? Nā ꝗs oīum est: qui
de tuis pulcherrimis maximisq; uirtutibus ingenio disciplina
certius testimonium uno Francisco philelfo afferre queat: cu/
ius uel admodū adolescens institutus es disciplinis: & cū æta
te ꝓuect⁹ & sapiētia ab eiusdē te familiaritate & amicicia nūq;
alienū te uoluisti? Fixit te nr̄a īgēnio uigili acri strēuo dextero.

Philippus ma
ria
Iohanna
Rusciones
Comum
Iohānes aloy
sius
Franchinus
Agnes
Antoni⁹ mar
lianus
Lezadra
Fr. turrian⁹ co
mes
Margarita
Aloysi⁹ dugna
nus
Elisabet
Theodor⁹ pla
tus

Quare non modo quæ recte dicta audires: celeriter tanq̃ præ cipiebas: sed permulta quoq; assiduo studio diligentiaq; tua ex uariis lectionibus cõquisita atq; collecta perinde atq; in op timæ quendã atq; frugiferæ messis aceruum congerebas nihil quod uel ineptũ esset uel minus luculentum admittẽs. Quib⁹ quidẽ naturæ tuisq; institutis factum est breui: ut nihil quod ad oratoriã attineret: nihil quod philosophiæ grauitatẽ sape ret: ignorares. Cũ uero intelligeres & pro cõdicione temporũ & pro maiorũ tuorum gloria legum ciuilisq; iuris sapientiam oĩo tibi esse obeundã: ad hanc te totum tanq̃ in p̃ritam & aui tam possessionem recepisti. Idq; usus & ingenii acrimonia & memoriæ bonitate & continua quadam diligentique ĩdustria breui temporis curriculo præstitisti: ut iurisconsultorũ & eru ditissimus habereris & innocẽtissimus. Nec tamen inter hæc studia siquid otii uenari poteras: id uacuũ fluere patiebaris. Sed quod alii plærịq; omnes ad relaxationẽ & uoluptatis il lecebras cõferunt: id tu oẽ aut ad rerum diuinarum perspiciẽ tiã aut ad aliarum disciplinarũ cognitionẽ transferebas: Quo factũ uidemus: ut omni ĩ laude uersatus existimeris. Nec enim

Duo hominũ genera

te fugiebat duo esse hoĩum genera alterum doctũ & urbanũ alterum indoctũ & rusticum. & hoc quidẽ humanæ præstan tiæ q̃minimam partem repræsentare: quo de uno uerecunde locutus est hieronymus inquiẽs: Sancta qppe rusticitas soli si bi prodest. At alterũ illud longe propius uidetur ad diuinam bonitatem accedere: cum non sibi solum sed uniuerso huma no generi natum iure queat iudicari: quod & cõsulẽdo & mo nendo & instituẽdo & tuendo sit oĩbus usui. Et enim cũ duæ sint animi partes: quarũ altera rõnem habet: altera caret: ĩ utri usq; ui eximius esse uoluisti. Quapropter uirtutes oĩs cõplex⁹ est & contẽplationis & actionis: quo utriusq; felicitatis etiam inter uiuos fieres cumulatissime particeps: Turpissimũ certe iu

Plato Solon
Origo domus theodori plati

dicans a primis tuis illis maioribus platoneq; & solone ulla ex parte degenerare. Platorũ enĩ familiã & priscã esse & per celebrẽ satis nobis ostendit ipse un⁹ plato: ab quo plati deflu xere: Quis enim audeat negare extitisse platonẽ philosopho rum plane oĩum & maximũ & grauissimum? Vt diuini illius ĩ genii sũmæq; sapientiæ cætera argumẽta prætercam: fuit ille oĩum philosophorũ prim⁹: q & de trinitate & de reb⁹ diuinis

ac nostris multo ante humani generis redemptorē q̃ apertissime fuerit pientissimeq; locutus: Qua ipsa re una quanq̃ philosophorum oīum nobilissimus iudicari debet: altius tñ eius est nobilitas recēsenda. Plato uir fuit atheniēsis Xenocratis academici & Aristotelis peripatetici doctor. Is suo ꝓprioq; noīe aristocles dictus est: Nā platonis appellationē aut a pectoris latitudine aut ab oratione huberiore deductū putāt πλατυσ platys .n. græce latum latine significat. Huius paternū genus a Codro manauit atheniēsiū iustissimo rege melanthi filio at maternū a Dropide poeta elegantissimo Solonis legūlatoris fratre: Qui qdem ipsi altius referunt genus suū in Nileum heroa neptuni filiū ac peliæ fratrē. Ex quo item nileo & chlora amphiōis filia nati sunt filii duodecī: quorū natu minor fuit Nestor is: q in bello troiano sapiētia & eloquētia iter græcos cæteris præstitit. Itaq; mirādū certe nō est: si Theodorus platus huiusmodi ortus genere & ipse iuxta ac pater Georgius clarissimus ille iurisconsultus legum ciuilisq; iuris sapientia est illustris: & Petrus antonius hui⁹ frater cum militiæ gloria tum poetica est & oratoria laude īsignis: Theodorus.n. ꝓ trāsfusa & propagata in posteros ui sollertiaq; naturæ platonem solonaq; repræsentat. at Petrus antoni⁹ tū nileū illū qui & pylum cōdidit & res gessit maximas: tū amphiona & dropiden: quos eloquētia reddidit celeberrimos. Vterq; aūt bonitate referent codrū regē: Is.n. pro iusticia & caritate pr̄ia sese ultro morti obiicere nō dubitauit. Ea denicq; ratione hi duo fr̄es ꝓ diuino prīcipe nr̄o pr̄iæq; salute si opus esset: uitā ipsā ultro alacriterq; exponerent: præsertim cū aīaduertant ī principis salute patriam salutem esse constitutam: Quanq̃ in uno ipso Theodoro oēm maiorū suorū laudē & gloriā ita liceat reperire ut nullus nobis neq; amphion neq; dropides nec ēt nestor sit desyderādus. Nā ad cæteras uirtutes & uersu ualet & orōne soluta adeo: ut quod de nestore apud homerū legimus: ex eius lingua melle dulcior oratio ꝓfluat. adde modestiā facilitatē mansuetudinē comitatem morūq; elegantiā mirifica & īaudita quadam ingenii dexteritate prudentiaque conditam. Quid multis? Ita ipse per sese pollet: ita suo splendore præclarus est: ut uideatur maiorum etiam claritudini præluxisse. Quid enim sim longior in recensenda platorum nobilitate:

Platōis origo
Aristoteles peripateticus
πλατυσ
platys
Codrus
Melanthus
Solon
Nileus
Chlora
Amphion
Nestor
Theodor⁹ platus
Georgius iurisconsultus
Petr⁹ antoni⁹ platus

Insubres cum non modo in Insubribus:ut uetustiora illa silentio iā in
uoluam:uerumetiā & in placētino ac parmensi solo superiori
Liguria bus tpribus & in ipsa etiā liguria cuius caput ē Genua lateq;
Genua per Italiā non nulli ex platorum familia uiri magni & præpo
tentes castella plurima oppidaq; possederint:Quare ne prisca
illa curiosius repetētes quæ magis ad rē faciunt:prætereamꝰ:
paucis mihi complectendū uidet:quod & ostendi oībus pōt:
& ipse legi. Extant enī grauissimæ quædam tabulæ quæ uul
go hac tempestate uocant publica īstrumēta:& eæ quidē re/
pertæ in archiuo placētino confectæq; āno a natali christia/
no uigesimosecūdo supra millesimū:Quibus quidē tabulis ꝑ
spicue patet fuisse frēs sex ex quodā natos magnifico militaris
Platus dignitatis uiro Plato noīe:qui ex plata familia ortꝰ esset ac no
Mathodia bili fœmina Mathodia:quæ filia foret magnanimi eqtis aura
Loniellꝰ lucianus comes ti comitisq; lonielli luciāi atq; his prīnum auū extitisse Facinū
platum & ipm equitē auratū:auiam uero probatissimam & no
Facinus platꝰ bilem fœminam Domnillam arasmi turriani filiam. Atq; his
Domnilla quoq; in tabulis quæ confectæ sunt hercīscūdæ familiæ gra
Arasmꝰ turrianus tia dilucide apparet fuisse illis platis amplissimū patrimoniū
& arces permultas atq; oppida:quæ pro suis portionibus sin
Castellum gillatim inter eos fratres diuisa sunt. Castellū aūt unum nomi
ne platonū idcirco indiuisum atq; cōmune relictum esse :quo/
niam platorū familia a diuīo illo platone philosopho trahēs
originē haberet agnationis suæ perpetuum cognomentū. Cū
que hi sex fratres secundū portiones quæ cuique obtigerant:
alius bononiam alius ferrariam alius genuam alius parmam
alius immolā sese contulissent:Antonius platus qui foret ex il
lis omnibus natu minor:haberetq; portionem suam in medio
lanensi dicione:mediolanum se recepit : ab quo quidem uno
cum cæteri maiores tum illustris & sapientissimus iurecōsul
tus Georgius platus clarissimi huius īponsi pater profectus ē.
Quid enim memorem quod est omnibus luce ipsa magis per/
Guidetꝰ platꝰ spicuum:uirum illum grauem atque sapientem Guidetum pla
Georgiꝰ platꝰ tum:quem ipse Georgius auum habuit : Fuit enim ille tanta
Iohannes maria dux probitate & sapientia:ut non modo apud Iohannem mariam
secundum mediolanensium ducem iuuenem sane ferocissimū
primum locum obtinuerit:sed apud eius etiam patrem Iohan
nem galeacium quo nihil uidit ætas illa in omni præstantiæ

genere nec admirabilius nec perfectius : tanto est habitus in/
honore:ut existimari posset diuinus ille princeps nihil apud
se habere uno Guideto plato aut carius aut pretiosius . Itaqꝫ
non est mirandum:si talis ille tantusque uir pro suæ pietatis
munere ad sanctam ciuitatem hierosolymam cū ornatissimo Hierosolyma
famulatu nauigauit : quippe qui intelligeret honorem omnē
huius mundi inanem esse : ubi diuino uacaret cultu . Quam
obrem deuotissime eo profectus ubi uoti sui pientissime fac/
tus est compos:a serenissimo hungariæ rege Carolo apud sa Carolus rex
crosanctum sepulchrum ipsum militaribus est ornatus insi/
gnibus . Hoc igitur auo Guideto & patre Georgio natus est
excellentissimus hic iureconsultus Theodorus & quo de mo/
do uerba feceram Petrus antonius & cum alii fratres tum Ana Anastasi⁹ pla
stasius adolescens :qui etiam ipse paternam ;atque aliorum tus
suorum maiorum gloriam egregie imitatur : Nam ipse quo/
que legali ciuilique sapientiæ ita operam dat : ut suorum æ/
qualium cedat nemini nequaquam is quidem solonis plato/ Solon
nisque oblitus :Nam & solonis leges quanto fuerint in hono
re : uel unum illud est dilucidum argumentum:quod Roma/ Romani
ni ipsi rerum domini legatos decem in græciam usque mise/ Græcia
rint:qui eas ab atheniensibus petitas in urbem ferrent ad suū
stabiliendum iusticia & decorandum imperium:Et Plato quā Plato
tam præ se laudem ferret legum iusticiæ uniuersæque admi/
nistrationis ciuitatis cum alia permulta eius uolumina erudi/
tissime atque sapientissime lucubrata tum libri decem de repu
blica duodecimque de legibus apertissime declarant. Sed his
omnibus omissis quid loquar de materno genere Theodo/
ri?quid inquam de huius matre pudicissima atque optima mu
liere Agnete Maffei muzani illius filia:qui & senator sapiētis Agnes
simus fuit & ob maximas suas innumerabilisque uirtutes Phi Maffeus muza
lippo mariæ nobilissimo duci carissimus:Num tantus ille pri nus
ceps cuius splendidissimum nomen nulla unquam neque inui Philippus ma
dia nec posteritas obscurabit:tāto fecisset unum Maffeum mu ria dux
zanum:nisi omni laude dignū censuisset?Vellem mihi liceret
ea oīa in medium referre:quæ ad uera de te laudes attinere in
telligo præstantissime iurisconsulte Theodore plate:quæ quo Theodor⁹ pla
niam temporis breuitate impedior : ut prætéream : est ne tus
cesse . Vnum illud certo scio : te unum esse inter omnis :

qui non tã platus dicendus sis q̃ plato:utpote qui non modo platonem in omni sapientiæ gloria repræsentes:uerũ ẽt sis idẽ plato:a quo illustris familia olim tua quæ nũc deprauatione tp̃rum plata dicitur:platonica fuerit appellata. Sed quoniam me tp̃s iam admonet:ut ad uerba illa sollemnia q̃bus tota uis matrimonii per uerbũ de præsenti concluditur:nostra oĩs oratio se conuertat:de his nũc satis atq; super.

Plato

Francisci philelfi oratio nuptialis habita ĩ sponsaliciis Petri biragi & Elisabet principallis.

q

Vi sacratissimũ cõiugii uinculũ nõ sũmope laudãt excellẽtissimi principes ĩdigni profecto illi mihi ui deri debẽt:q̃ ex ullo hominũ numero iudicentᷣ. Nã si natura fieri uidemus:ut q̃dq̃d aut alitur aut sentit:producat aliq̃d sibi simile:quo ĩ sua specie propagetur:idq; nõ in cæteris aĩalibus solũ quæ ratione carent: sed ĩ hærbis ẽt & arboribus quæ sũt inopes sensus:ĩtueri liceat:q̃d de humano genere dixerimus:q̃ diuinã imaginem præ se fert?Nõne ad ipsũ naturæ appetitũ diuino quoq; præcepto admonemur:ut crescamus:ac multiplicemur:terramq; repleamus?Et ẽ sane coniugiũ ut mea fert opinio:uiri atq; mulieris secundũ legẽ ad procreandos liberos cõiunctio. Nõ.n.ad pruriẽtis libidinis nõ ad titillantis sensus nõ ad oscœnæ uoluptatis intemperantiã institutũ est matrimoniũ:sed ut p̱ ratione pro lege pro sanctimonia nobis similes generemus. Itaq; in cõiugio admodũ est cauendũ nõ modo:nequid p̱ adulterium q̃ impium est: sed ne per lasciuiã quidem ullam quod pecudum est proprium:perpetremus. Omnia sũt a nobis secundum uirtutem ac deum agenda. dicenda. cogitanda. Hæc qui pure caste innocenterque seruare perrexerint:non difficulter triplicia illa bona assequentᷣ:quæ dicuntur fidei prolis sacramenti: Huiusmodi autem matrimonium tantum in se iucunditatis habet:ut nihil in uita possit esse felicius. Quod si ex ullo unquã sperandum fuit:tum ex hoc præsenti fausto fortunatoque cõiugio non modo licet sperare:sed ita omnino sperare:atque ea quæ oculis cernuntur: & in nostra sita sunt potestate. Quis enim ignorat sponsã ipsam Elisabet principallis lampugnani

Præceptum diuinum
Coniugium
Liberi
Libido
Intẽperantia
Lex
Sanctimoñia
Matrimonium
Elisabet

uiri Clarissimi atq; optimi Katherinæ spinellæ nobilis & ho Katherina
nestissimæ mulieris filiam ita esse ab prima usque īfantia edu
catam:ut simul cum lacte uideatur pudiciciam bonitatemque
omnem hausisse : Nam de Petro sponso quid attinet multa
dicere:quem omnes scimus nemine suorum æqualium in om/
ni probitatis genere inferiorem : Et ue longior sim : quam
tempus locusq; patiatur:Est certe Petrus parentū maiorumq; Petrus
suorum q̄simillimus:quippe qui natus Antonio birago orna Antoni⁹ biragus
tissimo uiro & Elisabet souica muliere probatissima habuit
Maffeolum p̄rnum auum:quē præstantissimus dux Philipp⁹ Maffeolus
ob eximiam erga se fidem singularemq; prudentiam præfecit Philipp⁹ dux
suæ uniuersæ curiæ magistrum:quē quidē pulcherrimum &
amplissimū magistratum Maffeolus ea diligentia & integrita
te gessit:ut perinde atq; hæreditarium diuinus ille princeps ī
Antoniū eius filium post patris obitum trāstulerit. Quid dicā
præterea de huius patruo Andrea Birago uiro magnifico & Andreas biragus
grauissimo:Nō ne idē dux Philippus tāti eū semper fecit cum
publicis tum priuatis in rebus ob ingenii acrimoniā magnitu
dinemq; consilii:ut neminem haberet cariorē. neminem iucū
diorē. neminem cui plus aut tribueret aut crederet : Apud hūc
aūt illustrissimum principē nostrum q̄tum semper idem An/
dreas ualuerit:quoad uixit:& auctoritate & gratia & domi &
belli ob eā:qua plurimum semper claruit:diligentiā ac fidem:
nemo uestrū oīum est:qui nesciat. Quid enī uager per alienas
familias qbus Petrus sponsus affinitate cōiunctissimus ē : So
uicos posterulas amideos aduocadros morones uicecomites
ipsosq; lampugnanos:cū inter Biragos tot uiri floruerint ac
ēt nunc floreant ī omni uirtutis genere:ut si eos numerare uo
luero in hac temporis breuitate:sim non mediocri tædio futu
rus : At de nobilitate & generis claritudine pudicissimæ hui⁹
sponsæ Elisabet si uerba uoluero pro dignitate facere:non sit Elisabet
mihi huiusmodi breui sermone opus sed prolyxa oratione ul'
quam spatiosissimis potius uoluminibus . Nam quæ familia
est paulo excellentior non mediolani solum sed ī hac uniuer
sa Gallia Cisalpina:quæ non sibi maximo semper duxerit or Gallia cisalpīa
namento lampugnanorum affinitates : Quare ut tempori īser
uiatur cætera omnia omittentes paucis ea percurramus: quæ
ad domesticas sponsæ laudes in huiuscemodi necessitudinis

genere attinent. Nata eſt Eliſabet patre ut modo dicebatur
Princiualle : uiro certe mea ſententia : qui & dexteritate inge
nii & ſtrenuitate magnitudineque animi alteri nemini ſuæ pa
triæ concedat: fide autem & obſeruantia tanta in excellentiſ-
Fr. ſphortia — ſimos noſtros principes Franciſcum ſphortiam Blancamque
Blāca maria — Mariam duo huius temporis ſplendidiſſima luminaria: quan-
to eſſe maior nullo pacto poſſit. Quid enim meminero aut Pe
trum auum paternum ciuilis pontificiique iuris peritiſſimum
Georgius — grauiſſimumque doctorem: aut Georgium illum patruum:
cuius ad paternas laudes tanta beniuolentia acceſſit in hunc
diuinum principem: ut eam non niſi cum uitæ exitu termina
Bernard' phi loſophus — rit: Nam & Bernardum philoſophum ac medicum & Bapti-
ſtam atque Iohannem andrean uidetis in uiuis non uulgari
Baptiſta — uirtute iuuenes. Hieronymus etiam ipſe patruus quanta mo-
Iohānes ādreas — deſtia humanitateque præſtiterit: dum uita frueretur: cogno
Hieronymus — ſtis omnes. Sed ut de reliquis ne ſim in dicendo longior: con
Oldradus — ticeſcam: Non ne unus hic Oldradus lampugnanus magnifi-
cus eques auratus ducaliſque ſenator ſapientiſſimus tanto ſē
per in honore eſt habitus ob eius præclaras ſummaſque uir
Philipp' Maria dux — tutes cum apud Philippum Mariam illum: tum apud hunc ip
ſum Franciſcum ſphortiam ſocerum generumque duces: ut al
terum habeamus neminem: qui cum hoc uno queat de gloria
contendere: Quæ cū ita ſint: non dubiā nobis omnibus ſpem
Eliſabet — affertis feliciſſimi coniuges Eliſabet lampugnana Petreque bi
rage in omni uos laude ſimilis fore parentum maiorumque ue
ſtrorū. Reſpondebitis. n. reſpondebitis profecto genituræ ſæ
mini: taliſq; uos præſtabitis: ut nō minus illis præluxiſſe q̄
accepiſſe ab illis lucē ſitis iudicandi. Quare quod felix fauſtū
fortunatumq; uobis ſit: iam ad ipſum deſponſationis munus
propius accedam'. Mediolani. iiii. Idus ſeptēbres. M.cccclviii.

Franciſci philelfi epithalamion in nuptiis nobiliū cōiugum
Iohannis antonii ſimonetæ & Margaritæ cottæ.

i Nter humanæ ſocietatis uincula: quibus ratione du
ce iucunde inter nos uiuimus: nullum profecto neq;
iucundius neque utilius eſſe animaduerto: quam quo
uir & uxor mutua caritate inuicem coniunguntur.

Scimus enim in uniuersa re domestica qua constituitur sæmi
narium reipublicæ:triplicem esse societatem heri & serui uiri
& uxoris patris & filii:& id quidem secundum triplex ciuita-
tis administrandæ genus. Harum uero communionum cõiu-
gium quod uocamus:tantam uim in se habere tantam magni
tudinem tantam præstantiam excellentissimi philosophi tra
diderunt:ut inde gradatim secundis auspiciis ad summũ usq;
eatur imperium. Vt enim unius egregii uiri pricipatus & op-
timatium præstat & populi dominatui:ea ratione secundum
Gregorium Naziãzenum:quod exemplo unius dei in cælo re Gregorius na
gem unum oportet esse in terra : eodem modo coniugalis di- zanzenus
gnitas quæ unius est ad unam :reliquas societates antecellit.
Itaq; mirandũ certe non est : si deus optimus maxim⁹ ab ipso
usq; humanæ creationis initio cõstituit iussitq; mr̄imoniũ:cõ
tinuoq; adiecit:crescite ac multiplicamini.& replete terrã. Nõ
.n. a Cecrope illo quẽ fabulãtur :nõ ab ægyptiaca superstitio Cecrops
ne non a Romulo nescio quo:ẽ huiusmodi coniunctionis bo Aegyptii
nitas aut introducta aut excogitata:sed ab ipso ĩmortali deo: Romulus
a quo quidquid ẽ boni:ad nos peruenit:& sine quo boni esse
oĩo nihil potest. Et quanq; maritalis caritas inter omnis sua-
uitates est sua natura suauissima:tũc tamẽ fit longe suauior &
gratior:si qua rõne instituta est:eadem etiã perpetuo seruetur:
Nã procreationis gratia matrimonium introductum uidemus
& id non hominum magisq; communi quadam naturæ lege.
Sic enim & arbor arborẽ & seges segetem & animal ex se aĩal
gignit:quod;q diligẽter secũ aĩo uolutarit:oĩ opa diligẽtiaq;
curabit:neqd ĩ maritali præcellẽtia aut agat:aut meditet̃ : ꝙ
ab ei⁹ decoro sit alienũ. Sanctũ inq; & ĩpollutũ oportet ẽẽ cõ
iugiũ:ꝙ ut ĩ oĩ uita mutua dilectione tueamur:illud nos opor
tet præceptũ assidue meminisse nec uirũ hr̄e potestatẽ sui nec
uxorẽ sui ẽẽ arbitrii sed utrũq; alteri pari q̃dã pietate obstrĩ
gi. Quid enĩ memĩero:quæ quãtaq; cõmoda atq; emolumẽta
ex ip̃o benecõueniẽti cõnubio cõsequũtur:cũ ñ sim⁹ ignari ut
ẽ prudẽtis pr̄isfamilias rẽ quottidie q̃tũ hõestas patit̃:augere
ita sollertis diligẽtisq; matronæ eã dõi digerere ac tueri. Quar̃ Iohannes An
ñ eqdẽ possũ uobis ñ admodũ gratulari Iohãnes ãtõi atq; Mar tonius
garita:q diuinũ præceptũ ac legitimã cõiugii sãctionẽ hoc die Margarita
ꝙ utriq; uestrũ felix fortunatũq; sit: inituri q̃ rectissime uobis
posteritatiq; uestræ cõsuluistis facturi uos certe oĩa ꝓ ur̄a ur̄o

rūq; dignitate. Nā ut abs te īcipiā castissīa pudicissimaq; puel la Margarita: nō potes tuorū parētū nō ēē simillima. Siue. n. āte oculos tibi ponas nobilissimā & honestissimā matrē tuam Magdalenen leonatinā siue patrē tuū clarissimū & grauissimū senatorē hūc Petrū cottam: tāto debes accēdi ꝓbitatis desyderio: ut nisi ꝙ honestū sit & laudabile apud oēs: intelligas tibi esse ī uita ꝓpositū. Nō. n. es ignara: ꝗ̄to semp tū uniuersarum Cottarū familia tū ornatissim⁹ pater tuus ī splēdore sit habit⁹. Nā ut antiqora breuitatis grā cōticescā: nisi uir iudicat⁹ semp esset ꝓbatissim⁹ pr̄ tuus nunq̄ præstātissim⁹ dux Philippus tāti eū fecisset ꝗ̄diu fuit ī uiuis: neq; illustrissim⁹ hic atq; optimus prīceps noster ordini senatorio ascripsisset. Quo fit: ut oī tibi cura oī studio oī īdustria annitendū sit: ut hui⁹ ætas quæ ad seniū iā puenit: ī tua ꝓbitate atq; laude cōqescat. De te uero Iohānes Antoni simoneta nihil esse ītelligo: quod nō ꝗ̄optie sibi qsq; debeat polliceri. Es. n. tu oīum primū sīgulari quadā prudentia præditus: qua fit: ut quæ te sequi oporteat ī matrimonii sanctitate: & quæ uitare: nescius esse nō possis. Accedit auunculi hui⁹ tui uel patris potius ītegerrimi atq; sūmi senatoris Angeli simonetæ auctoritas & āplitudo: cui⁹ prudentissimis īstitutis & uolūtati cū semp parueris: ac pareas: hāc oēm quā habes: tibi gloriā peperisti. Quid. n. memorē hoc loco sapientissimū & eruditissimū uirū ducalē secretariū cōsobrinum tuū Cicchū: q ut affinitate tibi cōiunctissim⁹ ē: ita maximū adiumentū ad noīs claritatē? His sane rōnibus factū ē: ut supiore tēpore magnificus eques auratus Oldradus lāpugnanus ille cui⁹ nomē illustre ē: unicā filiā quā habebat: tibi matrimonio coppulauerit. His ēt rōnibus adductus uir spectatissimus Petrus cotta te sibi generū libēter accepit fisus is certæ tuæ anteactæ uitæ: quam nouit oī ex pte ꝓbatissimā ēē. Quapp tibi opa dāda ē: ut tātæ de te expectationi nō modo rn̄deas: sed ēt mirabiliter supes. Aspicis præterea nō obscure: ꝗ̄tum tibi munus ad gloriā ē additū: quod humanissim⁹ prīceps noster splēdidissima sublimitatis suæ pn̄tia cū tot illustrib⁹ īclytisq; prīcipib⁹ mr̄imoniū hoc honorat futurū is qdē speras: ut tales e uobis cōiugib⁹ liberi ꝓdeāt: qles: Angelū Petrūq; ē expt⁹: quorū erga se fidē atq; deuotionē tātā ī reb⁹ oībus ēē cognouit: ut accedere nihil possit ad sūmū. Sed ne lōgi⁹ nr̄a ꝓtrahat ōro: iā deo duce atq; auctore ad trāsigēdas nuptias ꝓpius accedatur.

Magdalene
Petrus cotta
Angelus
Cicchus
Oldradus

Francisci philelfi oratio nuptialis hita in desponsione Magnificæ puellæ Maruciæ & Magnifici equitis aurati Raymundi attenduli.

q Vanti fieri oporteat bene conueniens matrimoniũ Magnifici atq; illustres uiri:uel ea rõne probari potest:quod quæ tria maxime expetunt̃ ĩ uita:honos utilitas uoluptas eiusmodi uinculo apprime cõtinẽtur:Nam ut in societate humana nihil est adulterio turpius:ita coniugii sanctitate honestius nihil. Quid:quod ex oĩbus sacramẽtis qbus bene atq; beate uiuit̃:hoc unũ dũtaxat diuino est ore constitutum & id quidem in primis illis parentibus:quibus præceptum est ab omnipotenti deo:ut crescerent: ac multiplicarentur:terramque replerẽt. In iis sane hominibus laudat̃ cælibatus:qui cõtẽpta omni carnis coppula angelorum sese quã hominum similis maluerunt. Sed qui uitam ciuilem adamant:nec sibi nec reip. recte consulunt: ubi a connubio abstineant. Quemadmodum enim uidemus natura fieri:ut quæcunque uel aluntur uel sentiunt:producant aliqd simile sui:id quod non in cæteris animantibus solum intueri licet uerum etiam in stirpibus & hærbis:nonne is fuerit ab oĩ naturæ lege alienus:qui inter hoĩes manens non se hominem esse meminerit:non quærat per generis propagationem se in terris quoq; reddere immortalem: Legimus apud maiores eã Lycurgi legem plurimum laudari solitam :qua is sãxisset eos omnis qui nubere noluissent:tum in Gymnicis ludis a spectaculo arceri:tum etiam affici ignominia:quippe qui eos priuatos uoluit eo honore atq; obseruantia:quæ senioribus a iunioribus præstaretur: Idq; ob nullam aliam causam:q̃ ut procreandorum liberorum q̃diligentissimam haberent rationẽ. Quo etiam factum est:ut a nemine adolescens ille repræhẽderetur:qui aduenienti Dercyllidæ in Theatrum non modo nõ assurrexerit:ac subsellium cesserit:sed adiecerit potius : Nam nec tu mihi o Dercyllida qui cessurus esset:genuisti:cum Dercyllidas tamen & uir grauissim⁹ foret : & res maximas suo imperio præclarasque gessisset: Sed quid aut lycurgi aut multo ãte lycurgum Mercurii ac Cecropis: quid dein Romuli de cõiugio instituta conquirimus :quandoquidem Christ⁹ opt. maximus qui & idem filius dei esset & deus:tum in matrimonio

De⁹ oĩpotens

Lycurgus

Dercyllidas

Mercurius

Cecrops

Christus opt. maximus

nasci uoluit: cum inuitatus ad nuptias eas præsentia sua orna uit: ac iuuit. Quanta uero utilitas manat quanta uoluptas ex cõiugali cõiunctiõe: oẽs ĩ mrĩmonio sũt: facile ĩtelligũt: Nã cõiugali amore nihil ẽ pfecto miti⁹ nihil dulcius nihil suauius. Vtilitatis autem omnia plena sunt: quæ matrimoniali parcimonia atque diligentia administrantur. Rectissime igitur utrũ que uestrum prospectum iudico magnifica uirgo Iulia Marucia & magnifice Raimunde attendule: quod per sponsalium iurium sanctimoniam atque splẽdorem sitis hodierno die mutuo caritatis uinculo coppulãdi: quo & uobis ipsis posterique uestris quãsalubertime & maxima uestra cum laude consulatis: Nec enim præterire uos debet tria esse nuptiarum bona mutuam inter coniuges fidem prolis non solum procreandæ sed benignæ alendæ & ingenue atque innocenter educandæ studium in primisque sacramentum: quo impollutum connubiũ & omni suspicione uacuum seruatur: Ita enim uos facientes & cælesti satisfacietis & mundi gloriæ: Nam parentum & maiorum uestrorum claritas non parum incitare uos debet ad omne coniugii officium ac decus. Es tu sane Iulia nata splendidissimo equite aurato & rerum bellicarum laude celebrando Baldo Marucio illius Nicolai tholentinatis filio: cuius illustre nomen nullus unquam delebit interitus: Vnus enim Nicolaus ille tholentinas talis fuit tantusque bellí dux: ut princeps ille nobilissimus Philippus Maria & patrem appellare cũ consueuerit: & eius fidei suam omnem dicionem administrandam commiserit. Hunc etiam Veneti: hunc Florentini: hunc Romana ecclesia suarum omnium copiarum imperatorem habuit: Nam de patruo tuo Iohanne tholentinati qui & præsẽs est: & te non secus amat ac filiam: eo loquor uerecũdius: quod suas de se laudes non libenter audit: quippe qui ut est omni in re modestissimus: malit haberi & esse laude dignus quã coram laudari. Sed illud satis est dilucidum argumentum excellentissimæ suæ summæque probitatis & sapientiæ: quod ob multas & maximas res suas fortiss me gestas magnanim⁹ ille noster & inclytus dux Franciscus sphortia & hunc sibi generum asciuit: & magnis copiis præfecit: & in ordine senatorio locum ornatissimum obtinere uoluit: & non secus ac filium & carum habuit & periucundum semper: dum fuit ĩ uiuis. Quã

Margin notes: Iulia marucia / Raimundus attendulus — Tria nuptiarũ bona — Iulia / Bald⁹ maruci⁹ / Nicolaus tholentinas — Philipp⁹ dux — Veneti / Florentini / Romana ecclesia / Iohãnes tholentinas — Frãcisc⁹ sphortia dux

ti autem hunc faciat præstantissimus dux Galeacius: uidem⁹ omnes. Num quisquam minus eum admiretur: quem diuina sapientia tanti principis facit maximi? De te uero Raimunde attendule quid multa dicturus sim: qui natus patre Michaele fortissimo illo & laudatissimo belli duce quem uniuersa prope Italia ob præclaras suas frequentisque uictorias habuit in honore: te omni in re simillimum illi præstas: dignumque ostendis cognatione inuictissimi nostri principis. Quæ cum ita sint: aliud nihil restat: quam ut per uerba illa despōsionis sollemnia ad rem ipsam propius accedamus.

Galeacius dux

Michael

Italia

Francisci philelsi oratio habita in connubio magnificæ puellæ Margaritæ arcimboldæ & magnifici equitis aurati Antonii cribelli.

c Um inter uæhementissimos ac maximos animi affectus tanta sit uis amoris Illustrissime princeps præstantissimi patres matresq; honestissimæ: ut ēt ãtiquissimus ille poeta Orpheus idemq; theolog⁹ eum non dubitauerit non modo deum asserere: sed primum quoq; deorū omnium post discretum atq; digestum in sua membra chaos: quod noīant: apparuisse in cælo: ob id q; phanetis appellatiōem meruisse: q͂ nihil scilicet sine amore atq; concordia in uniuerso mundo cōstare firmius aut diuti⁹ possit. quid dicemus de sacratissimo ipso amoris uīculo ac plane indissolubili: quo uiri atq; uxoris animi honestissimo quodam nexu inuicem uinciuntur? Quod si coniugium prius in cælo fit diuino iussu ac decreto quodam: quam celebretur in terra: quis ambigat quidquid ab eo fit: id optimum esse oportere? At in primis parentibus matrimonium deus ipse omnipotēs mirabili caritate īstituit. Ad hæc Ihesus clæmētissim⁹ humāi generis redēptor tū ī cōiugio nasci dignat⁹ ē: tū īuitatus ad nuptias nō īiut⁹ uēit: easq; sua pn̄tia nō solū honestauit sed ēt iuuit. Et q̄q̄ oīs amor delectar plurimū solet: is tn̄ q ex bono cōiugali pcipit ac manat: tātā & tā īcredibilē uoluptatē præ se fert: ut nihil ī uita possit esse iucundi⁹. Ad huiusmodi aūt amoris honestatē ac iucunditatem accedit magnitudo utilitatis: quæ qdem tria cū inuniuersa uita expetunt tum in

Orpheus

Phanes

Ihesus

amicicia maxime. Nam quam aliam amiciciam huic necessitudini caritatique coniugali anteponamus? Non enim coniuges non possunt rationem habere & augendæ & conseruandæ rei familiaris cum ob uniuersam domum tum ob liberos uel procreatos uel procreãdos: quorum uitæ dignitatique cõsulere naturæ etiam ductu impellimur. Erat sãe apud lacedæmonios iis: qui ad senectutem usque uitam cælibem duxissent perinde atque proposita quædam ignominiæ nota: quippe q nihil in posterum propagandæ reipublicæ consulere uiderentur. Quo factum est: ut generosi illius adolescentis dictum in

Dercyllides

Dercyllidan improbaretur a nemine. Nam nec tu mihi qui cessurus sit: genuisti. Nõ enim assurrexit dercyllidæ adolescẽs: neque honorem: quem mos erat a minoribus præstari grandioribꝰ natu: ei exhibuit. Et quisnam dubitet eum: qui uitã ut uiuat actiuam: infamiæ crimine uacare nõ posse: ubi sine uxore uixerit: cum uel diuino præcepto crescere nos semper oporteat ac multiplicari: & quadam naturæ lege gignere nobis similes? Itaque non absurde uestri uobis parentes ut sunt uiri gra-

Margarita

Antonius

ues & sapientes: nec inutiliter prospexerunt: cum tibi Margarita arcimbolda pulcherrima pudicissimaque puella: tum item tibi generose adolescẽs equesque aurate Antoni cribelle: quos non modo non aduersantes sed quãmodissime obtemperantes uoluntatibus adhortationibusque paternis hoc laudatissimo & optimo ad procreandos liberos sacramento inuicem uideam coniugari. Et enim reliqua omnia sacramenta humanæ sunt & inuentionis & instituti. Matrimonium uero solus deꝰ ipse constituit & ĩ primis parentibus: quod modo dicebatur:

παράδεισος paradisos

& in delitiarum horto: q a græcis παράδεισος paradisos dicitur. Igitur non ignorare uos oportet. quæ sint tanti ac tam præclari muneris bona: quæ triplicia uiri sapientissimi esse uoluerunt. Nam primum positum est in fide. alterum in prole: tertium in sacramento. Et sacramento quidem cauetur: ne diuortium fiat: sed omnia quæ ad regẽdum matrimonium suscipiendosque liberos attinent: sancte innocenterque seruentur. Quod autem munus ad prolem spectat: illud esse uolunt: ut & pie suscipiatur: & alatur benigne: & educetur religiose. Fides uero omnem fugat intemperantiam libidinis: quo uinculi coniugalis tam in uiro quã in uxore sanctitas ꝓ mutua dilectione

perpetuo constet. Et ne sim prolyxior quam & locus & tempus & personarum postulet dignitas: iis in præsentia præter missis: quæ pro rei magnitudine per multa dicenda essent: ego uos spectatissimi coniuges monere. hortari. rogare. obsecrare. obtestari non desinam: ut nihil uobis potius ducatis q̄ & dies & noctes habere ante oculos deum: ad quem unum mentē omnem cogitatusq; uestros q̄ pientissime referatis: quo tanq̄ præsente atq; uidente omnia: nihil omnino neq; agatis: neq; dicatis: neq; meditemini nisi caste & continenter. Sic enim oīa erunt uobis optata atq; felicia. Quod autem secundo loco uobis arbitror obseruandum: adhibete diligētem operam: ut parentibus maioribusq; uestris ornamento laudiq; sitis. Tu enī Margarita nata es Nicolao arcimboldo clarissimo Iurisconsulto ac uiro disciplinarum omnium laudatissimarum doctissime erudito consiliarioq; ducali sapientissimo & optimo: Matre autem probatissima ac nobili Vrsina canossa. Nam quid ego commemorem tot ac tantos uel paterni uel materni sanguinis nobilissimos magnificosq; uiros: palauicinos. rubeos. folianos. torellos. archensesq; comites: cum in hoc uno Nicolao arcimboldo tanta sit uirtus tantus splendor: ut cum omni antiquitate possit de sapiētiæ & integritatis laude cōtendere? Tu autem Antoni ea cribellorum familia natus es: quæ diuū Guilielmū origine comitem auctorē generis habens nō mediolani solū illustris est & præpotens: sed in uniuersam Italiā nō belli minus quā pacis artibus cognita: quorū ego singulorum eximias laudes si uelim singillatim ꝑsequi: nullā neq; tēporis nec loci rōnem sim habiturus. Vt enim silentio prætereã n & Vrbanū tertiū summū ecclesiæ Romãæ pontificē & alios per multos uel epos uel belli duces: ad hæc & Iurisconsultos & philosophos: q̄bus familia tua est iā pridem splendidissimi celebritatē noīs omniū gentiū testimonio assecuta: satis tibi ad optimarū actionum imitationē exemplo sint uel pater tuꝰ uir magnificus hogolinꝰ comes. uel patrui ipsi duo cū Reuerēdissimus pontifex nouariēsis Iacobus philippus tū comes Antonius humanitate prudentiaq; īsignis. Prætereo enī consulto affines reliquos atq; propinquos tuos: quorū numerus est prope infinitus: ne iudicer q̄ par sit: ī dicēdo curiosior. Tu uelim ad domestica exēpla q̄bꝰ debes ad oē ꝓbitatis generis mirifice

Nicolaꝰ arcimboldus

Vrsina

Guilielmꝰ comes

Vrbanus pontifex

Hogolinꝰ comes

Iacobꝰ philippus episcopꝰ

Antonius comes

īflamari:utaris etiā illa qui semper soles:bonitate ingenii tui. Fac obsecro:ut quā de tua laude expectationē concitasti :hāc non minus in hoc fausto & bene cōuenienti cōiugio:q̄ꝫ in cæteris uitæ partibus substineas atq̄ꝫ tuearis. Volat.n.adolescētia alis pernicibus & oīs ætatis flos breui momēto lāguescit. Sola uirt⁹ stabilis est possessio sola incōmutabilis: quæ tamet si in omni uitæ statu est utilis:ī matrimonio tum maxime necessaria. In hoc enī reipublicæ seminarium constituitur:quod nisi omni uitio uacauerit:nunq̄ꝫ ab bonam frugē sit peruentu rum. Sed de his satis. Iam ad ea ueniamus: quæ materno sermōe paucis trāsigēda sūt. Meidolāi. vii. Kal. Iulias. Mccccl viii.

ORATIONES DIVERSAE

FANCISCI PHILELFI ORATIO AD PIVM SECVNDVM PONT. MAXI. HABITA MANTVAE IN PVBLICO VNIVERSALIQVE CONSISTORIO PRO DVCE FRANCISCO SPHORTIA DIE MARTIS Quartodecimo KALENDAS OCTOBRES. M.cccclviiii.

Exordium

Frācisc⁹ sphortia dux

CVM ESSEM PATER BEATISSIME NOmine atq̄ꝫ iussu humanissimi prīcipis hui⁹ mei Francisci sphortiæ inclyti mediolanensium ducis apud sanctitatem tuam ī tanto hoc & tam florenti splendidissimoque cœtu uerba factur⁹ de rebus maximis & clarissimis & cum necessariis tum christianis omnibus nō mediocriter conducturis:non poteram equidem nō subuereri:ne idem mihi accideret:quod grauissimis ac summis & oratoribus & philosophis usu aliquando uenisse traditur : Nam & . L.crassus cum paternam ulturus iniuriam apud .Qu. Maximum foret aduersus Gn.carbonem causam acturus : ne uerbum quidem potuit emittere:Et Tyrtamus cognomento Theofrastus pau-

L.crassus
Qu.maximus
Gn.carbo
Tyrtam⁹ theophrastus

ca admodum uerba apud Atheniēsem populum dicturus obmutuit. Demosthenes uero talis ille tantusque orator apud Philippum regem Alexandri patrem orationem habiturus idem est passus: Nam quid dixero de eloquentissimo uiro eruditissimoque philosopho. M. Tullio Cicerone: Non ne in causa illa nobilissima Titi annii milonis fortissimi uiri & optime de se meriti ita expalluit: ita tremuit: ita defecit: ut ineptius nunquam orauerit: Hæc igitur mecum repetens pater beatissime animoque uolutans tum huius loci ornatissimi amplitudinē atque maiestatem tū incredibilē tuam diuinamque sapientiam merito optimoque iure expauescebam: nequid incipienti mihi: quod nollem: accideret. Sed iam me plane recreat: ac reficit mitissimi tui istius uultus atque animi facilitas singularisque illa benignitas: quam nuper in urbe Roma coram ipse de te expertus maiore cum fiducia ad dicendum uenio. Vt ad rem propius accedam, hic optimus princeps meus ut est sanctitatis tuæ & sacri huius collegii cardinalium uniuersæque Romanæ ecclesiæ obseruantissimus: cum uideret: quanto cum studio & diligentia & labore incumberes ad uindicandam christianam remp. ex atrocissima & teterrima seruitute turcorum in pristinam suam & libertatem & dignitatem: indignum profecto & iniquum a se factum iri existimasset: si abs te tantopere perhumaniterque accersitus ad constitutam diem minus ipse quamprimum uenisset in pulcherrimum hunc perillustremque conuentum tot uenerabilium patrum & dominorum & principum: Intelligebat enim in tanto rerum discrimine quo tota religio nostra fluctuat: celeritate plurima opus esse: ne dum præstolando consultandoque serius tempus teritur: diui Petri nauicula ante naufragio obruatur: quam tabernaculo fuerit rudentibusque munita. Itaque posthabitis omninoque prætermissis cæteris negotiis suis omnibus quæ circa noui principatus sui administrationem in tantis huius nostræ tumescentis fluctuantisque Italiæ procellis atque tempestatibus neque parua nec leuia esse possunt: ecce ut uides: non īuitus paruit salutiferis admonitionibus & sanctissimis iussis tuis: qppe q ut ē uir nō min⁹ studios⁹ religionis & pietatis quam & ingenti animo & consilio: aīaduertebat te pontificem maximum & sanctissimum non sine causa

Athenienses
Demosthenes
Philipp⁹ rex
Alexander
.M. tull. cicero
.T. anni⁹ milo
Roma
Narratio
Petr⁹ apostol⁹

Mantua
Cōfirmatio & confutatio

in tanto itineris labore & infirmitate corporis & apostolico il lo solio Mantuam concessisse & uniuersos christianæ fidei prī cipes ac reges consultandi ferendæque opis gratia instanti ne cessitati litteris ac nunciis conuocasse: Nā quid magis decet christianum hominem quam non modo pecunias atque uires suas pro illius nomīe gloriaque offerre sed etiam semetipsum si opus fuerit: deuouere: qui ut ipsi uita frueremur æterna: cū e domino seruus fieri tū crudelissime & per omne ignominiæ genus mori uoluit? Oh diuinam illam clæmentiam. Oh libe/ralitatem & munificentiam obstupendam. Tu pro nobis chri ste optime maxime: quo illius originalis delicti & perpetuæ culpæ reos inexpiabili facinore liberares: pudendam acerbis/simamque mortem non solum non recusasti: sed ultro etiam atque perlibenter depoposcisti. Nos autem ita simus impu/dentes ita ingrati ita mentis ac sensus inopes: ut facultates nostras atque uitam ipsam si sit opus: quam a te uno gratis ac cepimus: in tanta tui nominis iactura & contumelia tibi repe tenti reddere dubitemus? Absit a regibus & principibus chri/stianis tantum dedecus tantum opprobrium tantum nefas. Quid enim reliqui principes sint facturi pater beatissime: quo rum opes ac uires maiores formidabilioresque sunt: quando unus hic Franciscus sphortia ne dilectissimis quidem & fra/tribus & filiis parcere decreuerit: modo possit aliquam opem salutemque afferre huic salutifero pientissimoque operi? No uit certe princeps prudentissimus nos esse natos non nobis solis sed bonis omnibus sed toti fidei christianæ sed immor/

Christ⁹ Ihes⁹
Turci

tali deo christo Ihesu redemptori nostro: cuius innocentem & sanctissimam ciuitatem pati ludibrio esse diritati immanita tique turcorum turpissimum est & dedecorosum in primis: Eo enim omnis indignitas ducenda est indignior: quo ab in dignioribus infertur hominibus: si homines quidem potius quam efferatæ prorsus & truculentissimæ quædam bælluæ Turci sunt appellandi: cum nihil in se humanitatis habeant præter hominis figuram & eam sane ob flagitiosissimam tur/pitudinis foeditatem deprauatam ac nequam. Quis unus om

Scythæ
Caucasus
Persis

nium turcos ignoret fugitiuos esse scytharum seruos eosque pastores: qui ex ergastulis illius uasti & inhospitabilis mon/tis Caucasi cum in persida ac Mediam latrocinatum descen/

dissent:nullumque certum incolerent domicilium præter ob/soleta lustra & horrentes syluarum latebras:primum Iustini ani temporibus ad hellespontum usque clandestinis insidiis impetum facientes:eodem ductore & collatrone perditissimo Bochano urbem opulentissimam Bosphorum repētina ui captam diripuerunt:Deinde ubi laxius ut homines humiles abiectique negliguntur:contemnunturque:imperante constantinopoli Alexio comneno tantum rebus suis incrementum fures obscurissimi cōtinuis latrociniis attulerunt:nam quid nō consequatur assiduitas:ut iam auderent aperto etiam marte cum imperio illo orientali de principatu contendere:Visu enī fieri quottidie uidemus:ut quo quis humiliore ignobilioreque natus genere fortunæ impudentia usus fuerit:eo se arrogantiorem insolentiorem superbiorem præstet.. Et ne sim in re minime iucunda narrando prolyxior:ubi turci per Theodorum cantacuzenum:qui Iohannem palæologum ut pupillum & generum impius circunscriptor patrito auitoque regno fraudarat:ex asiatica Mysia in thraciam callipoli ad hellespontum tradita perinde atque socii sunt traducti:nunc socerum nunc generum Horcane ductore fallentes:ut sunt ad omne improbitatis genus procliues atque anhælantes:breui temporis curriculo magna ex parte thracia occupata:duce Amoratho Horcanis filio in triballos:qui nunc serui appellantur:irruere:Quo in loco ubi magna utrinque cæde iam perpetrata Amoratus a Lazaro strenuo atque fortissimo triballorum duce:qui se pro patria immaculatam hostiam deuouens cum duodecim intrepidis commilitonibus in castra ipsa intra crudelissimi sceleratissimique tyranni tentorium impetum fecerat:multis uulneribus confossus occidit.Huic ubi Baisetes filius successisset non re minus fulmen quam nomine:id enim Baisetes turcorum lingua significat:non solum thessalia christianis & Boetia est erepta:sed ipsa etiam noua Roma Constantinopolis ita uallata & pressa diuturna obsidione oppugnationibusque continuis & tremendis:ut profligato iam ad Nicopolin Sigismundo rege hungariæ cum tanto & tam rebus omnibus ornatissimo exercitu fortium uirorum ad tre/

Iustinian⁹ imperator | Hellespontus | Bochanus | Bosphor⁹ urbs | Cōstātinopolis | Alexi⁹ comnenus īperator | Theodorus cātacuzenus | Iohānes impator | Mysia asiatica | Thracia | Callipolis | Hellespontus | Horcanes | Amorathus | Triballi serui | Lazarus | Baisetes | Thessalia | Boetia | Cōstātinopol' | Nicopolis | Sigismūd⁹ rex

Galli — centamillia poſt internicionē tātæ Gallorum nobilitatis poſt
ludibrioſam & barbaram ac ſpurciſſimam contumeliam tot
Christ' Ihes' — principum tot ducum poſt iam prope extinctum chriſtianum
& nomen & cultum ni repēte Chriſtus Iheſus qui ſe de inimi
Thomyris tā berlanus — cis ſuis cum inimicis item ſuis ulciſci dignatus eſt: Thomyrin
maſſagetam cognomento tamberlanum quoniam pede altero
eſſet claudus: cum innumerabili firmiſſimoque miſiſſet exer-
citu: ipſa inquam noua Roma conſtantinopolis ex illo uſque
tempore & capta ui eſſet & uerſa in prædam. At noluit tum
deus omnipotens tantam pati indignitatem: quin potius per
ſpicue omnibus gentibus declarauit fruſtra eſſe humanos co
gitatus omnis: qui diuino careant auxilio. Victus eſt igitur &
captus illico a Thomyride tamberlano fulmineus ille & hor
ribilis Baiſetes nulla pugna nulla concuſſione haſtarum nul
la enſium uibratione ſine ullo prorſus ſagiptarum iactu: Nā
ante uniuerſus Baiſetæ exercitus fugæ turpiſſimæ terga de-
dit: quam deſcenſum eſſet in aciem. Oh mirabilem dei proui-
dentiam. Oh īcomprenſibilem immenſamque potentiam. Oh
caritatem: qua nos complecteris: infinitam. Et nos miſeri non
dum reſipiſcimus! non reſipiſcimus! captus igitur & non mul
to poſt obtruncatus per multam contumeliam ille tam po-
tens tam elatus tam formidabilis Baiſetes cum non nullos fi-
Sultan' turc' — lios reliquiſſet: cæteris demum deinceps: omnibus per Sulta-
Cyricis — num fratrem ſtrangulatis arquus neruo ex quo poſtea cyricis
dictus eſt: ſolus hic ſultanus cyricis in tyrrannida ſucceſſit
nihilo quidem minus quam Baiſetes pater chriſtianis perni-
Myſi — cioſus: Nam & Myſos qui citra danubium ſedent: & ultra da-
Danubium — nubium Balacchos & Moldauiam ſubiugauit. adiecitque:
Balacchi — quidquid mari ægeo Ionioque adiacet præter ſolam pelopō
Moldauia — neſum ad Illiricos uſque. Qui poſteaquam animam efflaſſet:
Aegeum mare — ſecutus eſt Amorathus filius ob amorathum proauum ita
Ionium mare — nominatus. Is omnium primum poſt ſtrangulatum Muſta-
Peloponneſus — pham fratrem urbem conſtantinopolin permagno & acerri-
Illyrici — mo munitus exercitu obſedit menſibus tribus. oppugnauit

que fortiſſime:quo tempore illic me continebam diſciplinæ
græcæ conſequendæ gratia: quam ubi nequiſſet expugnare:
agro igni ferroque uaſtato abiit adortus theſſalonicam in — Theſſalonica
ma cedonia:quæ turcorum metu Venetis ſe dediderat. Hanc — Macedonia
poſteaquam dies tris continuos oppugnat: tandem expu/ — Veneti
gnat: agitque in prædam. Murum Iſthmi qui peloponneſum — Iſthmus
per continentem ab ægæo ad ionium pelagus tutabatur:cum
cepiſſet per incolarum proditionem:ſolo æquauit inde abac
ta ingenti præda: Qui ubi ſæpenumero pugnaſſet cum hun/ — Hungari
garis & id quidem infeliciter:demum ubi apud Barnam cum — Barna
iiſdem hungaris manum conſeruiſſet:eſſetque unius Iohan/ — Iohānis uaiuoda
nis Vaiuodæ clariſſimi belli ducis calliditate ſummaque uir
tute ſuperatus atque ingenti cum cæde in fugam uerſus:factū
eſt ſubito audacia atque aīoſitate regis Vladiſlai:ut e uicto ui — Vladiſlaꝰ rex
ctor euaſerit hungaris cunctis non tam fugatis quam per ſu/
bitam animorum conſternationem ob intolerabilem dolorem
quem ex interempto rege animo conceperant:ultro fugienti/
bus. In qua quidem chriſtianorum fuga illud uulnus uel ma/
ximum nomini chriſtiano infixum eſt:quod Iulianum cæſari — Iulianꝰ cæſarinus cardinalis
num ſanctæ crucis cardinalem uirum uero dignum romana
ecclеſia hungari fruſtra a fuga reuocantem crudeliſſime truci
darunt. Amorathum autem hunc non multis poſt annis ma
iores calamitates in chriſtianum populum ærumnaſque mo/
lientem peropportune mors e medio ſuſtulit relicto Mahome — Mahometꝰ tyrannus
to filio uno certe omnium qui ſunt: fuerunt: futurique ſunt:
impuriſſimo adoleſcente & omni immanitate immaniore. De
hoc autem tetro: diroque portento de hoc inquam tam trucu
lento tam ſæuo tam horrendo tam funeſto prodigio quid di/
cendum quid ſentiendum quid tenendum ſit:neſcio. Illud cer
to ſcio neminem unquam alterum ex omni hominum memo
ria extitiſſe: qui breui adeo tempore tanta trepidati one atq͂
terrore uniuerſū ꝓpe terrarū orbē affecerit. Et ne id qdē mirū:
Quas.n.calamitates unꝰ hic alter ī piꝰ & abomīabil' mahome
tꝰ tā paucis āniis chriſtiāo ppl'o ītulit:nobiliſſimū illd orietal'

Noua roma Constantino polis — imperii emporium Nouam Romam Cõstantinopolin: heu miseram nostram infelicemque tempestatẽ num latissimi illi altissimique muri crassissimæq; turres: quæ singulæ munitissimas arces repræsentabant: cum uiderentur omni adamante solidiores: num ulla hominum aut ingenia aut uires tutari potuerunt? quo minus a turcis captum & in miserabilem ac luctuosissimam prædam uersum omnibus gentibus sit exemplo

Peloponnesus Triballi Illyrici Dalmatia — nihil esse nobis superbiendum? Non ne paulopost Peloponnesus eodem tacta fulmine periit? Quid enim Triballos quid Illiricorum quid Dalmatiæ reliquias commemorem: quos omnis assiduis incursionibus & incendiis premit: ac perdit idem nefarium abominabileque monstrum? Verum quid triballos memini? Hos enim Mahometus iam omnis egit in ærumnosissimam seruitutem. Nũc ultimo exitio Pannoniis imminet.

Pannonii Spendorobus — Eoque faciliorem sperat de iis uictoriam: quod Spendorobum triballorum emporium expeditum per danubium transitum in hungaros præbet: Hungari uero ipsi etsi sunt tum animorum ferocia tum robore corporum peritiaque bellandi aduersus Turcos aptissimi: tamen quia intestinis seditionibus assidue inter se digladiãtur: sunt ad rem tantã tamque necessariam imbecilliores. Quo fit: ut nisi propediem a cæteris christianis principibus eorum imminenti extremoque periculo succurratur: indubitato sint perituri. Illius autem populosissimi regni bellicosissimique euersio: quod omen deus auertat: quantam sit cladem cunctis christianis illatura: quis est tam rerum inscius: qui ignoret?

Cõclusio particularis — Expergiscimini ergo: expergiscimini tandem principes & populi christiani. ferte periclitantibus auxilium. ferte Christo Ihesu. ferte uobis ipsis. ferte filiis uxoribusque uestris. Nolite pati per deum immortalem: nolite pati tantam pestem tantam perniciem aduersus christianam rempublicam diutius inualescere incrudescere debacchari. An ignoratis fore: ut subiugatis hungaris: qui nobis clipeo sunt & muro: continuo uobis sit de uestra & libertate & gloria saluteque pugnandum? Laudatur a uiris sapientibus &.

L. brutus Mãli⁹ torquat⁹ — L. Brutus & Manlius Torquatus: quod proprios filios uirgis cæsos securi percuti uisserint ducti illi quidem ut

aiunt: alter disciplina rei militaris alter salute patriæ. Lauda tur Curtius: quod se in profundissimum terræ hyatum illum periturus præcipitarit: quo metu mortis patriam solueret. Ladantur tres decii pater & filius ac nepos: quod in extremis reip. periculis sese deinceps pro patria deuouerint. Laudatur M. Attilius regulus: qui ut fidem hosti seruaret: ad acerbissimos corporis cruciatus ad dedecorosissimam contumeliam ad indubitatam mortem redire non dubitarit. Laudantur in quam: laudantur cum alii multi tum Phileni & Codrus: qui honestam mortem turpi uitæ ingenti animo præferre pertulerit. At hos omnis qua ratione ductos arbitremur? Alia nempe nulla: nisi ut umbratilem & inanē huius sæculi gloriam uel mortui uiderentur assecuti. Nos autem qui ad huius uitæ celebrem gloriam æternam quoque atque cælestem gloriam simus assecuturi: cunctabimur diutius obuiam ire pulcherrimis gloriosissimisque triumphis. Iantandem felicissima signa in barbaram turcorum illam & abiectam seruilemque nationem tollenda sunt te auctore & duce atque uexillifero pontifex Maxime pientissime Pie secunde: qui christi uices in terris gerens omnia pro animi tui magnitudine & incomparabili sapientia diuinaque uirtute constitues: geres: moderabere: perficies. Quis adeo sit a fide christiana alienus: quis ita abhorrens ab omni humanitate: quis tam suis rebus sibique aduersus: qui in re tam pia tam necessaria tam laudabili tam utili beatitudini tuæ parere subterfugiat? atque nolit uitam suam si sit opus: deo offerre: quo tanto dedecore amarissimoque flagello christiana respublica liberetur? Nam quod ad Franciscum sphortiam mediolanensium ducem principem meum attinet: hic eo consilio abs te accersitus eo animo huc uenit: ut oīa sit ꝑ tua & sacrosanctæ romāæ ecclesiæ uolūtate iussuque facturus: Non modo enim & uniuersam tibi substantiam & exercitum suum omnem pollicetur ad hanc rem tantam tam sanctam tam deo hominibusque acceptam sed fratres etiam ac filios: præsertim cum non ambigat cæteros quoque principes regesque christianos idem singulos pro sua facultate facturos. Ac multo sane alacrius & libentius ipsemet præ

Curtius

Decii tres

M. attilius regulus

Phileni
Codrus rex

Cōclusio generalis

Fr. sphortia dux

ſtantiſſimus princeps meus ut eſt inuicto & excelſo animo re
ligionique deditiſſimus & ſanctitatis tuæ obſeruantiſſimus:
in tam præclaram tamque ſalutiferam expeditionem proſici
ſceretur: ſi per Italicarum rerum condicionem ei liceret.

Franciſci philelfi ad uiros papienſes oratio congratulato/
ria de creatione Iacobi borrhomæi Vitaliani comitis. f. ad di
gnitatem & gradum epiſcopalem.

Exordium

n

On poſſum equidem Viri papienſes & uos cæte/
ri Patres ampliſſimi non uæhementiſſime uobis ec
cleſiæque ueſtræ gratulari: quod eum tandem põ
tificem eſtis adepti: cui ad decus & ad gloriam ni/
hil eſt: quod deeſſe inſigne queat. Videtis enim di
uina benignitate eum uobis contigiſſe epiſcopum Iacobum
iſtum borrhomæum præſentem hic coramque aſtantem: quẽ
eſſe magno ſplendore præditũ magna doctrina magna fide
magna religione non fama uaria aut dubia. ſed longo uſu &
multiplici experientia didiceritis: Quæ dum mecum ipſe con/
ſydero: tum uobis gratulor: quibus cupio eſſe quãoptime: tum
mihi gaudeo: cui ſecundæ res ueſtræ omnes non lætæ eſſe nõ
debent: Nam priſtina illa ueſtra maximaque merita quib⁹ hic
iampridem docens & publice ſum a uobis & priuatim orna/
tus: nullus unquam obliuionis interitus e memoria mihi de
leat. Quare cum noua hæc & peroptata præſentis pontificis
creatio cõmunem mihi uobiſcum uoluptatem afferat: quan/
tum hodierno die ab immortali deo nobis bonum oblatum

Narratio

ſit: breui ſaltem oratione recenſendum exiſtimo. Cum papi
enſis pontificatus ſedes annos compluſculos iam uacaret: &
ingens competitorum numerus maximis opibus & ſtudiis ad
tantæ dignitatis faſtigium niteretur: idque perſæpe fruſtra tẽ
ptatum eſſet: quippe quod non humani ſed diuini potius fa/

Chriſt⁹. op. Max.

uoris opiſque indigeret: proſpexit opportune Chriſtus opti/
mus maximus huic rerum difficultati: qui non quod ipſi uo/

lum⁹: sed quod nobis optimū fore nouerit: multo ante delibe rat:. Itaque eodem fere tempore & christianissimus princeps noster Philippus Maria Anglus & summus pontifex Eugeni us: qui Christum in terris gerit: uterque ueluti diuino quo/ dam afflati numine Iacobum borrhomæum reliquis omni/ bus reiectis ac repudiatis competitoribus: nihil tale neque pe tentem nec cogitantem eadem mente communique consensu episcopatui papiensi præesse uoluerunt. Quæ quidem res triplicia mihi bona illa uidetur esse complexa: quæ ad bene beateque uiuendum maxime expetuntur: honestatem. utilita tem. iucunditatem. Harum autem pulcherrimarum laudum campum quoniam non tam prolyxe differere: quam attinge/ re paucis tempus iubet: & si cupiebam ita dicendo explicare: ut non modo fruges & fructus omnis feracitati hubertatique responderet: sed nihil omnino relinquerem aut desertum aut incultum: oratione metiar expedita magis & circun/ scripta quam ambienti & locupleti. Et ut eodem prose quar ordine: quo proposui: quoniam honestum id ducitur: quod uirtute constat: quid honestius papiensi episcopatui quid pulchrius quid illustrius contingere potuerit: quam quod cum sibi pontificem uidet oblatum: cuius uirtutes & multæ sint & singulares in primis! Cum enim ueluti duo que dam itineri quorum altero se ituros altero peruenturos ad di uinam illam & incommutabilem bonitatem arbitrantur: mor talium animis sint proposita scientia atque sapientia: ita in utroque Iacobus borrhomæus uel ab ineunte usque ætate uersatus est & agendo & contemplando: ut ne grandioribus quidem natu uiris eruditissimis & eisdem religiosissimis un/ quam cesserit: Nam cum sciret quibus præceptis in hac tem/ poralis uitæ fragilitate exerceri se oporteret: omnium pri/ mum ita semper temperantiam coluit: ut nullis cupiditatibus uictus: nullis uoluptatum illecebris labefactatus: id assiduis suis laboribus laudatissimisque operibus effecerit: ut nihil sibi facilius sit nihil usitatius nihil antiquius uita sobria & pudica. Quod cum in omni ætatis cursu tum in adolescentia

Philippus Maria anglus
Eugenius

Diuisio trimembris
Honestas
Vtilitas
Iucunditas

Cōfirmatio. i. & confutatio

Scientia
Sapientia
Actio
Contemplatio
De sciētiæ partibus
Temperantia

difficillimum factu sit:id magno nobis argumento esse debet hunc diuino quodam munere facillime adeo potuisse tam in/ domitas atque effrænatas corporis bælluas uinclis iugoque rationis obtemperantes sibi & obsequentes reddere. In iis au/ tem domandis subiugandisque non fortitudinis minus quam temperantiæ & moderationis adminiculis usus est:quibus ni xus omnes blandientium appetitionum insidias atque irrup tiones non modo constantissime sustinuit:sed etiam acerrime fudit:ac prostrauit. Non.n.est inscius probatissimus hic pon/ tifex eum qui pestiferis animi perturbationibus liber non sit: omni turpitudini seruire. Nec ullum esse iniusticiæ genus:cui alacri animo non occurrat:non pareat:non se penitus dedat. Quare omni ope atque opera semper studuit:ac studet:ut ni/ hil agat:nec meditetur:nec cogitet quicquam:quod a iusticia sit æquitateque alienum. Nec id iusticiæ munus ducit: ut la/ cessenti cuiquam noceatur:quippe quod cum feris commune sit:quæ uix cuiquam nocent:nisi fuerint lacessitæ:Sed prohi bere iniuriam & prodesse omnibus in media iusticia situm pu tat:Nam prudentiam quæ propter uarios casus inopinatos/ que rerum euētus uix senectuti omnino conceditur:ita callet: ac tenet:ut nihil usquam in humanis actionibus accidere pos se uideatur:quod uel consultando uel gerendo aut incogni/ tum sibi aut minus prouisum futurum sit. Prudentiæ autem omne & iusticiæ & fortitudinis temperantiæque officium nō ad aures popularis:sed ad dei gloriam semper refert. Huma/ nos enim fauores omnis ita admittendos arbitratur:quoad huic itineri: quod aditum parat ad deum : impedimento esse non possint:Nam has omnes uirtutes quibus gentilitas glori atur:non tam propter se censet expetendas : quam quod sapi/ entiæ:quæ sola perducit in cæleste spectaculum : ueluti pro/ scænia quædam sint:Itaque maxime omnium pietatem colit: Quid enim diuino cultu agere potest aut melius aut pulchri us?Nam si id est bonorum omnium maximum:ad quod reli/ qua bona omnia quæ ducuntur:referri oporteat:deum ipsum duntaxat nostram essē felicitatem siquis ignorat:omnem uim boni naturamque ignorat. Felicitatem autem omnes uolunt: quam qui norint : perpauci sunt : Non enim in hisce terrenis sordib⁹ ac cœno hominis bonū collocatū ē. Id oē cælit⁹ ē pe

Fortitudo

Iniusticia

Prudentia

Sapientia

Pietas

tendum. Inferiora hæc omnia & infirma sunt & instabilia & caduca. Quod uero & incommutabile est & summum & sempiternum bonum: sola nobis sapientia pollicetur: quæ ita rerum cælestium ueritatem diligenter inquirit: atque contemplatur: ut non prius cōquiescat: quā ad diuinū splendorē illū usq; peruenerit. In huiusmodi inq͂ sapiētiæ lumine sese ītuēs Iacob⁹ borrhomæ⁹ liqdo p̄spicit nihil ēē humano generi præstabili⁹ nihil magis optādū: q̄ oēs suas & actiōes & cogitatus referre ad deū: q solus colendus sit & oī religionis & fidei sinceritate unice uenerandus. Sed quoniam de honestatis parte locuti sumus: iam ad utilitatis rationem nostra tendat oratio: Nam quanquam id solum est utile: quod sit honestum: cuiusmodi tamen alia quædam separatim utilitas ex hoc pōtifice sit in papiensem episcopatum & in uos item uniuersos emanatura: breuiter complectar. Latere uos id non puto: quod est etiam peregrinis luce ut ita dixerim: clarius: consuesse plærosque pontifices superioribus iampridem temporibus papiēsem ecclesiam permagnis detrimentis afficere: alios quoniam essent inopes: alios quoniam expleri non possent: Quare cum hi nollent pecuniis abstinere: nequirent autem illi parcere: se utrique perniciosos in rem ecclesiasticam præstiterunt. Nihil autem huiusmodi esse de præsenti pontifice uerendum tū eius probatissimi mores docent: tum paternæ diuitiæ ac splendor. Nam quopacto aliena uel auferat uel surripiat: qui ultro sua beneficentissimeque conferre sit solitus? An estis obliti: quanta liberalitate semper sit usus Iacobus borrhomæus: & cum apud uos ingenuis artibus studeret annos non nullos: & cum paucis ante mensibus hoc ipso in loco pontificii iuris insignibus quampulcherrime ornaretur? Quis enim omnium dici queat: qui ullo uel humanitatis uel facilitatis uel benignitatis & munificentiæ genere cū hoc uno sit conferendus? Quod si & adolescens & abbas nihil sibi laudabilius esse censebat quam benefacere quam æqui & boni nosse tuerique rationem quid nunc iudicandum est de uiro plane sapienti religiosissimoque episcopo? Atqui huius pater uir magnificus & illustris Vitalianus comes iis facultatibus atque opibus fraetus est: ut magni putet interesse ad decus & ad laudem suam: si omnes semper intelligant suos quosque aliis nullis quam pa-

Cōfirmatio .ii & cōfutatio

Vitalianus comes

ternis & suis locupletatos esse diuitiis. Quod quidem cum aliis permultis in rebus tum in sacris templis apparatuque di uino quottidie ostendit non coniecturis & argumentis quod facere non nulli solent: qui uideri quam esse malunt liberales ac benefici: sed magnis muneribus magnisque impensis. An

Diui barnabæ monasterium

fortasse nescimus diui Barnabæ monasterium cui noster hic amplissimus pontifex in hanc usque diem sua maxima cum laude abbas præfuit: quanta primum inopia mendicitateque premeretur? Non fundi omnes prædia omnia ædes omnes su periorum abbatum uel auaricia uel negligentia fœnore rapi- nisque perierant? Non hæc omnia uidemus unius Vitaliani pergrandi auro singularique industria non modo recupera- ta restitutaque monasterio sed ita amplificata & in cumulum aucta: ut nunquam eius census aut maior fuerit: aut expediti- or aut liberior? Est enim comes Vitalianus pro suo ingenti a nimo eodemque regali non minus splendidissimis moribus præstantissimisque uirtutibus quam fortunis ornatissimis & maximis. Quare quidquid habet: Tantum autem habet: quan tum alius in Italia unus nemo: id omne cum bonis habet com mune: Nam quod in bonos & claros homines beneficium cō- fert: id non tam dare quam accipere existimat. Itaque mirari neminem decet: si in huius quidem unius hominis uita tanta est apud diuum principem nostrum auctoritas tantum consi lium tanta fides: ut non tam oret: quam exoret omnia. Quæ certe res quanto etiam uobis omnibus usui sit futura: licet uel

Cōfirmatio.iii & Confutatio

me reticente cognoscere. Tertius locus erat iucunditatis: quæ quanta esse debeat: non solum ex honestatis utilitatisque ratione æstimari oportet: sed ex ipsa quoque ui propria & na

Triplex animi bonum
Contemplatio
Actio
Iucunditas
Aristoteles
Voluptas

tura iucunditatis. Triplex esse bonum in animo contempla tionis actionis iucunditatis: quam eandem uoluptatis nomi- ne appellant: & alii plures inclyti excellentissimique philoso phi & Aristoteles locupletissimus testis est. De sapiētia & uir tute antea percucurrimus. De tertio autem bono non pluri- bus transigamus quam rei atque temporis ratio postulat. Per multi sunt: qui uoluptatem uitio dent: hi nomen magis ne- scio quo pacto quam rem ipsam fallaciter expendentes. Sed

uoluptatem quam ipse honestiore uerbo si quem forte uolup tatis nomen offendat: iucunditatem nomino: quippe quæ & mentem & sensum iuuet: quanti fieri conueniat: perspicue docet christiana etiam ueritas. Quod enim præmium nobis aliud est futurum uigiliarum laborumque nostrorum: quos plurimos & maximos ad sinceritatem fidei & dies obimus & noctes: quam peremne quoddam & infinitum gaudium: quo in uidenda coramque contemplanda ineffabili dei essentia & animo & corpore quamiucundissime perfruemur? Nam si quis eiusmodi uoluptatem statuat: quam Sardanapalus ille rex assyriorum aut Smindyrides sybarites secutus dicitur: hic non multum differat a pecude. Sed nos eam uoluptatem ponimus: qua bene institutus animus & in hac uita fruitur: & in illa perfruitur. Huiusmodi autem uoluptatem uos capturos uiri papienses ex præsentia & consuetudine huius uestri pontificis non sum nescius: Cum enim perspexeritis humanissimi huius patris suauitatem: uitæ integritatem singularem modestiam morum sanctimoniam lenitatem grauitatem insignem expressamque probitatem: qui uos plurimum & monendo & hortando & docendo & consolando & subueniendo iuuet: non poteritis affici non mira iucũditate. Quæ cum ita sint recte uobis lætandum sentio: qui talem sacerdotem ecclesiæ u strae præfectum esse uideatis: qualem post illa prima tempora diui Syri: in cuius hoc sacratissimo templo hæc a nobis habetur oratio: alterum nunquam ullum habueritis. Habetis inquam eum episcopum: qui & scientia rerum temporalium nemini agendo concedat: & sapientia cultuque diuino uiris etiam religiosissimis antecellat. Tantam uero sit uobis utilitatẽ iucunditatemque allaturus: quantum a plærisque superioribus pontificibus & detrimenti fuerit & ægritudinis importatum. Tu autem pater amplissime Iacobe pontifex ages omnia geresque pro ingenio & consuetudine tua hoc est ingenue innocenter moderate abstinenter caste pudice continenter. Omnia ad religionẽ refer oĩa ad pietatẽ. Expectatiõem quã de tua pſtãti iſigniq; uirtute apud oẽs mirabiliter cõcitasti: hãc para nõ mõ ut sustĩeas atq; tueare: sed ãplifices ẽt: ac exupes: Rñde

Vñ iucũditas

Sardanapalus

Smindyrides

Peroratio

Syrus

Eugenius

Eugenii de te iudicio respondē opinioni principis nostri: qui te quoniam bonæ spei adolescens uidereris: decimonono ætatis anno abbatem esse uoluit: & hoc tempore nōdum natum annos octo & uiginti quia cum ætate simul bonitate processeris: ad episcopalem dignitatem amplitudinemque promouit. eo ut mea fert opinio: animo ac mente: ut ad maiorem laudis atque honoris gradum auspiciis suis ductuque peruenias: si non te minorem gesseris episcopum: quam fuisti abbas. Memi nerisque eo tibi maiorem necessitatem additam ad uirtutis & hominis claritudinem quo non infimo aliquo & humili gene re natus es: sed Vitaliano patre: qui non modo maiorum splē dore sed multo etiam magis suis laudibus ac meritis & illu strem se omnibus & admirandum reddiderit: Nam quanquā

Vitaliāi unde Vitalianorum familia nobilitatis & originis suæ Vitalianū

Vitalian⁹ rex regem Iustini regis filium & diuæ Iustinæ patrem qui ex An

Iustinus rex tenoris troiani posteritate fluxisse traditur: auctorem memo

Diua iustina rat: & nonnulli post hunc reges ad Attilæ usque hunnorum

Antenor & Totilæ illius in christianos flagelli gotthorumque procel

Attila las Pataui Venetiæque regni successionem gessere. deinde ta

Totila mē ut res humanæ plæræque omnes labiles caducæque sunt

Gotthi paulatim præclarum illud & præpotēs Vitalianorum nomē

Pataiuum simul cum opibus & fortuna extenuatum in id calamitatis in

Venetia ciderat: ut non longe abesset ab interitu. Itaque diuina quadā

Vitalianus ope immortalique beneficio Vitalianus hic splendidissimus Pater tuus quasi sol quispiam Vitalianis omnibus iam prope obscuratis tempestiue illuxit: qui noctem late omnia occupantem suis radiis tolleret. incubātibusque tenebris altius fulgēs serenitatem lucemque inferret. Quare quod in suam laudem

Cicero Cicero iactare aliquando consueuit: maioribus se suis prælu xisse: id de se Vitalianus iure profiteri meritoq; possit. Igitur non mediocris tibi opera danda est: ut quod perpulchre facis & laute tui patris uiri optimi & hominis magnifici dissimilis non sis: Non enim minor ei ī te uno spes reposita esse debet ꝙ

Philipp⁹ borrhomæus in fratre tuo uiro clarissimo Philippo ipso borrhomæo paternæ gloriæ atque uirtutis æmulo & repositam uidemus & cō stitutam. Voluta præterea tecum animo: quantum munus su

Episcopus qd significet sceperis: qui & sis & nomineris Episcopus: Quoquidem nomi ne idcirco ab homero īterdū hectora honoris gratia appellatū

inuenimus:quod & rex esset.& speculator.& tutor. & altor. Rege igitur etiam tu Christi hunc opimum & amplissimum gregem tuæ fidei & tutelæ commissum pro tua integritate & excellenti iusticia diligenter ac sedulo. Quid agendum obser uãdumque sit:& dies tecum speculare & noctes. Bonos omnis quam studiosissime tuere:constantissimeque defende. Qui se flagitii & facinoris quam probitatis maluerint pietatisq; par ticipes:digna censuræ ultione compescendos cura. Hæc si pro tua singulari grauitate atque uirtute feceris : non modo pul/ cherrimo tuo nomini & muneri satisfacies : sed omnipotenti etiam deo te gratissimum reddes & cunctis hominibus acce/ ptissimum. Christus

M.ccccxlvi.septimo Kal.octobres papiæ.

Canzon morale di Francesco philelfo a dio omnipotente in commendatione & raccommendatione dil Ill. principe Philip po Maria anglo a lintrata dil uescoue di pauia Iacopo borro mæo.

f Ignor che pur di nulla fatthai ilduto
I ciel col sole insieme e lauree stelle
Tra laltre cose belle
Che prodocesti per tua gratia e duono:
Sel mio giudicio.e.buono:
Non mi par la minor ne di men frutto:
Che un tal lume al mondo habbi produtto:
Il qual si aduanza di uirtu e di honore
I prencipi e gli re e ciaschun sire
Per le sue opre mire :
Come fa il sole o mostra il suo splendore
Tra gli specchi piu chiari
Di lethereo pol:o son men rari
I lampeggianti lumi el gran fulgore.
Queste quel gran signore:
Che per mare e per terra e il piu nomato:
Chalchunaltro:che sia in uita pregiato

Quando la terra sforzandosi uolle
Produr di se il glorioso parto:
Premendo ciaschunarto
Acioche non nascIesse cosa molle
Ma dura e fiera e folle
Partori di giganti il grieue stuolo
Per dare affanno e duolo
Achi lauea brugiata e pria somersa.
Ma gioue per sentita la sciocheza
Ela uana baldeza
Di lorgogliosa terra: hebbe dispersa
In brieue spatio lira
Diglhabbattuti corpi: in cui saggira
La diuina uendetta in lor riuersa.
Ben fu punita e persa
La terrena audatia el uan consiglio:
Che uolle in contra il cel drizar suo artiglio.

Ma il cielo in cui maggior saper se stende:
Per sua gloria monstrar con uero effetto
Quanthauea dentro al petto:
Tutto per humilta col uiso chino
Al sommo amor diuino
Nulla occoltando scuoure: o piu saccende.
Dimandando merze: Il perche prende
Giusta licenza e gratia al parto occolto
Di darci quello triumphal monarcha:
Il cui intelletto uarcha
Tutti li sensi humani: peroche tolto
Dal celo. oue piu alto
Labitacol diuin lempyreo smalto
Donque il sydereo globo in se racolto
Partori il nobil uolto
Di philippo Maria anglo possente
Pregio & honor di tutta humana gente.

Heroica statura in costui sorge
Celestial saper ingegno: & arte
E come gioue e Marte

Sempre in piacere e tranquillo riposo
E stato glorioso
Se regge.e serba.e degna pena porge
A suoi nimici:qualunque saccorge
Hauer cuor di gigante a se rubello:
Cosi a tutto prouede il mio sir giusto
E comel buono augusto
Igiusti exalta e deprieme ognom fello
E sol per pace hauere
Sostene ogni fatigha al suo potere:
Amando il seruo come car fratello.
Qual Cleobis qual Tello
Non.e.remunerato di suoi affanni?
Sien di costui infiniti igiorni e glianni.

Alegrar donque o popolo pauese
Col cuor giocondo e con lauista lieta
Te puoi:quando tal pieta
Vedi il tuo sire il tuo padre benegno
Hauer di te:che degno
Tha giodicato in cui lui sia cortese:
Vedere ben puoi:sel duca milanese
Ama la tua quiete il ben.la pace:
Quando di tal pastor tha honorato:
Il cui ingegno.e.ornato
Di doctrina e uirtu e fede uerace.
Figliol dil suo buon seruo
Conte Vitalian:cogni suo neruo
Metter per glisuoi amici mai li spiace.
Qual donque.e.quel:che tace:
Che meco insieme al sommo dio non faccia
Per costui preghi con le stese braccia?

Omnipotente dio
Che tutto uedi.e reggi.e ben gouerni:
Per gli tuoi imperii eterni
Con humilta te supplicamo tutti:
Che serui.e guardi il nostro signor pio.

O dolce signor mio
Per quegli amari e saporiti frutti
Morendo e risorgendo
Riceuoti da te uero missia
Sol per ristuor di nostra colpa hauendo
Pieta di noi:che essendo
Il delitto impunito
Ciaschunera nel suo ben far perito:
Degnati il tuo Philippo Anglo Maria
Guardarlo dogni inciampo e sorte ria.

Eodem anno & die & loco.

Fracisci philelfi oratio de laudibus Lazari scarampi episcopi ad comenses.

Lazarus scarampus

INstituenti mihi uiri commenses uerba apud uos facere cum de episcopali dignitate tum de ipo uestro episcopo lazaro scarampo:quem præsentem hic coramque uidetis:haud equidem facile dixerim : uter maior dicendi labor de dignitate ne an de homine sit oblatus. Vtraque sane res tanta est & tam nobilis tam magnifica tam excellens:ut uix ulla ingenii ui:ulla orationis copia uideatur esse cōtenta. Scimus enim ut hinc primum aggrediar:ab heroicis usque temporibus eodem episcopum esse nomine regemque appellatum:id quod apud Homerum de hectore licet animaduerti. Et ne id quidem absurdum. Quid enī aliud Episcopus significat apud græcos : quam inspectorem speculatorem custodem consultatoremque & ultorem ac propositi compotem? Rex enim omnia diligenter inspicit:omnia prouidet:quæ ad tutandum regnum & amplificandum attinent:suis præmiis bonos prosequens ac dignis animaduersionibus malos afficiens. Et quoniam nihil agit inconsulto nihil imprudenter:quidquid proposuit:efficit . Hæc eadē certe mens idem aīus epo in ecclesiā esse debet & eo studiosior atq; propensior:quo humanæ res cunctæ ne cum minima quidem alicuius diuinæ rei particula cōferri possunt. Enī uero quis fidelis atq; doctus christianus minus nouit a christo optimo

Episcop⁹ & Rex
Homerus
Hector
Episcopus qd Græci

maximo esse epos quasi reges suis ecclesiis istitutos? Ipse.n.cũ adhuc esset i terris manum apostolis suis imponẽs eos ordinauit epos:iussitq;:ut irent in mundũ uniuersum:& oĩ creaturæ euangeliũ prædicarent:ac dicerent regnum cæleste appropinquasse:Ad hæc ut curarent:sanarentq; infirmos:mortuos suscitarent:mundarent leprosos:dæmonas eiicerent: permultaq; alia in suo noĩe facerent:quæ naturæ diuinæ sunt:non humanæ.Ihesus inq̃ saluator noster huiusmodi præsules instituit:id quod Apostolus paulus spiritui sancto ascribens ait: // Attendite uobis & uniuerso gregi:in quẽ uos spirit⁹ sanct⁹ //posuit episcopos regere ecclesiã Ihesu christi. Atq; talium // sacerdotum tanta ẽ amplitudo & ita sublimis grad⁹:ut eos angelorum noĩe in Apocalipsi appellatos inueniamus. Accipimus enim episcopũ munus a primis inde tẽporibus illud in catholicis ecclesiis extitisse:ut populos docerent:ipsisq; ea annunciarent:quæ ad gloriam pertinent sempiternam. Quare cũ in apocalipsi iubentur angeli pœnitẽtiam agere:non de iis sermo est angelis:qui & incorporei sunt:& quorum alteri ob effe ratam ingratitudinem peruicacemq; superbiã æternis suppliciis sunt addicti:alteri humiles & accepti memores beneficii longe absũt a terrena contagione:sed de hominibus potius:q q̃diu in uita sunt:obnoxii sunt peccato. Nec enĩ episcopi qui humani q̃dam sunt angeli:quoniam diuina præcepta ac redẽptoris nostri Christi Ihesu uoluntatem nũciant:sine peccato esse ullo pacto possunt. Atqui pontifex ipse quem præcipui honoris cã summũ uulgo appellam⁹:aliud quicq; nihil habet egregium:quam quod episcopi est proprium. Quis enĩ ẽ alius summus pontifex quam ecclesiæ romanæ episcopus? Et singularum quidem urbium episcopi dici pontifices & possunt & consueurunt:qui quanquam in suis ecclesiis sunt maximi ac summi:eo tamen minus dicuntur:ut quem cæteris pontificibus lex præesse uoluit:is honorificentiore epitheto ornaretur. Sed quoniam paucis ostendimus eundem esse in ecclesia dei episcopum : quem & regem & angelum uocamus : reliquum est : ut de hoc ipso Lazaro scarampo : qui felici quodam diuinoque auspicio episcopus uobis contigit : non quæ dici laudando possent : sed quæ non dici iniustum sit : breui oratione perstringamus. Vidi plærunque non nullos

Euangelium

Paulus apostolus

Angeli

Apocalipsis

qui cum maxime studet aliquem laudare: eas potissimum lau des conquirunt & consectantur: quæ alieni sunt iuris: nec præstari a nobis possunt. Nam patria & parentes: quæque alia uel fortunæ uel corporis siue bona siue commoda sint dicenda quancunque merentur laudem: propterea scilicet me rentur: quod iis moderate prudenterque utamur: quandiu ad sunt. Fragilia enim & caduca sunt: nec in nostra potestate po sita. Aliud profecto nihil præter uirtutem & rationem affer re possumus: quo de certi quicquam habeamus magnumque polliceri. Bona animi nostra sunt: quæ fortunæ omni contẽp to impetu nullam uim morbi nullam temporum mutabilita tem nullum incommodorum turbinem contremiscunt. Ita que uera omnis ac perfecta laus posita est & collocata in sola animi præstantia. Quid enim memorem Lazarum episco pum esse natione ligurem: familia uero scarampum? At ligu res in Italia quales sint: qualesque semper fuerint: nemo sane rerum paulo peritior ignorat. Nam ut tempori obsequens si lentio præteream: quæ præclara quamque permulta facinora tempestate nostra ligures sæpe gesserint: & nunc etiam gerãt: tradunt nobiles non nulli rerum scriptores tum latini tum græci aborigines extitisse: qui maiore ex parte imperitarent Italiæ: cum ĩ eam Troiani primum uenissent ænea duce. Abo rigines uero alios nullos esse quam ligures: ita nominatos: quod montani sint populi. Horos enim græce montem signi ficat. Nam liguria prope tota montuosa est & ardua ob id que genus hominum acre atque bellicosum. Inter ligures autem scarampi proceres semper habiti sunt illustres: & id quidem in omni laudis ac probitatis genere. Quot iureconsul ti: quot in omni doctrina magnitudine eruditissimi & eloquen tissimi uiri: quot equites aurati e scaramporum familia prodie re? Quid enim repetam in præsentia priscum illum & incly tum auctorem huius generis ac nominis scarampum: qui ex Aragonum regia in Italiam profectus post res splendidissime gestas in liguria consedit: cum floruerit semper scarampo

Ligures

Aborigines
Italia
Troiani
Aeneas

Italia

rum domus & fortissimis belli ducibus & religiosissimis plærisque atque amplissimis nobilissimarum Vrbium pontificibus. Itaque mirandum non est: si scarampis proceribus cum præstantissimis prope omnibus primariisque familiis non ligurum & Insubrium modo: sed totius hui⁹ Galliæ cisalpinæ affinitas ac summa necessitudo contracta est. Omitto reliquas clientelas amicicias uires facultates: quibus scarampi proceres plurimum pollent. Prætereo consulto in medium afferre uel Antonium huius auum: uel Rainaldum patrem: quorum uirtus & domi & foris tanta est habita & tam celebris: ut eorum nomen nulla sit antiquitas deletura. Satis enim hic unus Lazarus episcopus superque est: qui omnem de se laudem quæat profiteri. Non is profecto est Lazarus: qui suum iactet clarissimum genus: qui aliena laudet: cum semper studuerit non aliunde sed ex sese ipso potius deoque pendere. Nam quid de hoc tam sancto & sapienti præsule uestro Viri comenses primum ducamus laudandum? Num eximiam formæ bonitatem? quæ tanti fieri in principibus consueuit: ut non dubitauerit tragicus ille de Priamo loquens ita affirmare: Priami quidem species meretur imperium. Quod si materia sequitur formam natura: quis ambigat animi præstantiæ debere corporis excellentiam omnem respondere? At fit sæpe malo hominum more: ut naturæ probitas deprauetur. Eo igitur maiore admiratione dignus est Antisthes hic uester: quod omnia sit semper natura duce pro animi ratione non minus feliciter consecutus: quam diligentissime secutus. Omnem inquam corporis dignitatem omne robur omnem ualetudinem cum animi sanitate & ui atque pulchritudine conformauit. Quare cum intelligeret ad tantam naturæ bonitatem accedere oportere bonam quandam præstantemque doctrinam: hãc tanto studio: tanta industria: tanta diligentia est amplexus: ut non diuina poetica: non regina humanarum rerum oratoria: non optimarum omnium artium procreatrice philosophia contentus sese penitus sacrorum librorum lectioni

Ligures
Insubres
Gallia cisalpĩa
Antonius
Rainaldus
Lazarus
Priamus

Theologia | Theologiæque dediderit: quibus in rebus tantum ualet: ut omnium opinionem superarit. Nec sibi aliud quicqnam boni proposuit unq̄ in uniuersa uita: q̄ quod ipsa ueritas quæ solus ē deus: desinierit. Nā per huiusmodi sapientiæ genus se facile assecuturum existimabat quod uerum & incommutabile atq; sempiternum foret. Quid enī uerecundos eius memorem continentissimosq; mores: cum nulla sit oīo uirtutis pars: cui⁹ assidua cōsuetudine priuatum se uoluerit? Præ cæteris autem

Iusticia
Pietas
Gentiles philosophi

iusticiam atque pietatem præcipua quadam cura & ueneratione prosequitur. Solebant prisci illi gentilesq; philosophi qui dicuntur: uirtutem sequi non tam uirtutis gratia: quam ut inanem hominum gloriam uenarentur. Itaque studebant: quod est simulationis proprium: magis uideri boni quam esse. Oēs eorum uigiliæ atque peregrinationes qui septem existimati

Sapientes
Stoici
Academici
Peripatetici
Socratici
Pithagoras
Empedocles
Aetna
Romani

sunt sapientes in græcia: referebantur ad humanæ gloriæ nebulam. Idem stoici: idem Academici & peripatetici reliquique socratici faciebant. Quæ nam mens uel pythagoræ samio uel agrigentino Empedocli fuerit: tum illius auratum femur tum huius inhiatum ætnæ præcipitatio dilucide declarat. Nam Romani quod aut pro patria se deuouerint: aut filios interemerint: aut tot tantosque labores exanclarint: uel acerbissimos cruciatus mortesque pertulerint: quid aliud quam nominis immortalitatem apud homines affectabant? Non enim ullam ii sibi omnes: si recte uelimus iudicare: certam uirtutem expressamque proponebant: sed adumbratam quandam ac fu

Virtus

catam uirtutis imaginem. Nam uera & indubitata uirtus suis nixa hærensque radicib⁹ nihil habet supra se maius nihil præclari⁹ nihil preciosi⁹: quod aut bonū aut expetēdū censeri oporteat. Quo fit: ut solus deus ea sit atque sola uirtus: a qua tanquam abundantissimo & peremni atque inexhausto totius uirtutis fonte nostri omnes & cogitatus & actiones debent emanare eoque referri. Nec enim in terris ulla est hominis gloria præter eā: quæ cū cælesti gloria sit cōiuncta. Qua

Lazar⁹ scarampus

re cū Lazar⁹ scarāpus ab usq; puero ī eo se uirtutis genere accurate ac sūmo cū studio exercuisset: quod in agendo uersat: mox ineunte adolescentia ad ueritatis perspicientiam animū conuertit. Intelligebat enim generosus adolescēs īferiora

hæc oīa & mutabilia esse & obnoxia īteritui. Sola ea quæ in cælo diuīaq; sunt: nulli casui subiecta ēē: planeq; sempiterna. Itaq; ab assidua exercitatiōe sciæ ad sapiētiæ studiū sese cōferens: tantū ea in re breui tēpore profecit: ut cum maxima sui noīs claritudine iuris pontificii ornaret insignib⁹. Et qm̄ nosset nō idcirco discēdum esse: ut quæ pulcherrima optimaque sunt: sciamus duntaxat: sed multo ēt magis: ut secūdū ea: quæ didicimus: operemur: qdqd egregii & conspicui tot laboribus & lucubrationibus suis per disciplinā fuerat assecutus: id ita usu quottidiano sibi fecit familiare: ut oībus ambiguum reddiderit: utra præstantior iudicandus esset actionis ne laude an contemplationis. Vtraque certe uæhementer excellit: adeo ut nemini contendendi secum in hac omni gallia spem reliquerit tanta est eius dicendi facundia: tanta legum & sacrorum canonum memoria: tanta rerum uariarum & laudatissimarum in differendo subtilitas. Mirari ergo neminem decet: si in tot ac tantis & externis & suis bonis Lazarus Scarampus est a sūmo pontifice Pio cæteris omnibus in electione comensis episcopatus sine ulla controuersia prælatus: qui & multi & grauissimi uiri non mediocri inter se contentione ad id splēdidissimi muneris ferebantur. Non enim erat ignarus pater sapientissimus neminem oportere aliis præesse in ecclesia dei: qui sit ullo genere laudis iis inferior: quibus præest. Accedebat ad rē quod non sine causa tanti hunc fieri intelligebat a præstantissimo principe nostro Francisco sphortia: cuius animi magnitudo: cuius splendor ingenii: cuius tanta est uirtus: ut omni pœne antiquitati uideatur anteponendus. Quid enim humanissimus princeps noster hunc minus diligat: minus amet: quem norit non modo esse obseruantissimum sui rerumque suarum sed plane talem: quem omnis honos & omnis dignitatis gradus debeat cupere atque exoptare: Quamobrem ut & principi nostro quamoptime de se merito gratificaretur pater beatissimus: & ecclesiæ uestræ uiri Comenses consuleret salu berrime: hunc uobis Lazarum delegit episcopum: qui & uobis annunciaret: quæ dei sunt: & eam doctrinam traderet: quæ ad uestræ salutis atque cælestis gloriæ rationem attinet. Vestrum igitur munus erit: ut hunc cum omni fide

Pius pont.

Fr. sphortia

Comenses
Lazarus eps

ac pietate audiatis: & eius integerrimis paternisque institutis diligentissime obtemperetis: si cupitis uobis atque uestris omnibus bene & perbeate consultum iri. Habetis enim præsulem eruditum. eloquentem. sobrium. pudicum. facilem. benignum. affabilem omni præditum humanitatis officio. omni bonitate insignem: cuius admonitionibus parere honorificum est. Tu autem pater amplissime etsi minime uereor fore: ut omnia regas atque administres moderate & sapienter: tamen pro mea erga te obseruantia non desinam dignationem tuam monere. hortari. obsecrare: ut cogites etiam atque etiã: quãtam simul cum hoc ipso augusto episcopatus fastigio molem subis: cum sit episcopus non minus operis atque honeris quam honoris nomen. qd. n. aliud in ecclesia est eps quam rex in

Rex

Christo Ihesu? Exerce igitur officium regium. Quid enim

Tyrannus

inter regem atque tyrannum interest? Illud nempe secundum

Aristoteles

Aristotelen: quod tyrannus: ut est communis quidam bonis omnibus teterrimusque hostis: omnia refert ad utilitatem cõmodumque suum. At rex quasi animus reip. quoniam omnia sibi cum ciuitate ducit esse communia: nihil sibi priuatim quærit: nihil uult: nihil admittit: quod idem cunctis ciuibus non sit ueluti proprium. Ita etiam tibi faciundum censeo. Cura: quæ sunt ecclesiæ. Huic uni stude. Huic inuigila. Ad huius emolumentum & dignitatem cogitatus tui omnes referendi sunt. Ita enim præesse debes: ut profis: quibus

Deus

te præesse uoluit deus. Pasce oues meas præcepit dominus. Quod uni Christus iussit episcopo: id esse & tibi & episcopis cæteris iussum existimato. Qui enim rex in ecclesia & angelus diceris: gere etiam te pastorem. Neque id tibi turpe ducendum est: cum nobilissimus poeta homerus appellet etiam Agamemnona sæpenumero pastorem populorum. Vt enim pastor ouibus suis a lupo metuens ex aliqua specula oculis attentissimis lustrat circunquaque omnia: ne quid detrimenti per insidiatorem suum importetur: ita etiam tibi acerrimo ingenio iterum atque iterum speculandum est: ne frustra sis nominatus speculator hoc est Episcopus. Nam quod sit

diligentis pastoris officium Ihesus ipse docet in Euangelio: cum ait se esse pastorem bonum & nō mercenarium: qui cum pastor non sit is: cuius sunt oues propriæ: cum primum ui/derit lupum uenientem: illas dimittit ac fugit: Lupo relic/tis ouibus rapiendis dispergendisque. at pastorem bonum cuius sunt oues: facere secus omnia. Nam quia nouit eas sua interesse: ne animam quidem suam pro illis ponere ue/reri. Inspice igitur quam accuratissime omnia: quæcunque sint ecclesiæ Comensi conductura: nullum detrectans la/borem: nullum ue uitæ quidem periculum reformidans: // Nam sicut nihil est ut inquit Ambrosius: Episcopo excel/" lentius: sic nihil miserabilius: si oues sibi commissas negle xerit. Pasce igitur oues Christi. Earum saluti prospice: qui/bus custos: quibus speculator es datus. Quod si tu illa om nipotentis dei: quam sub prophetæ Ezechielis persona epi/scopo ipsi quid obseruandum sit: præcipiunt: uerba quæque consyderaueris: nunquam errabis. Speculatorem inquit dedi te domui Israel. Audiens ergo sermonem ex ore meo annun/ciabis eis ex me. Si autem uideris gladium uenientem: & tu non annunciaueris: ut reuertatur impius a uia sua: ipse qui/dem in iniquitate sua morietur. sanguinem uero eius de mani bus tuis requiram. Si autem annunciaueris: & ille non fue/rit reuersus: morietur ipse quidem in iniquitate sua. Sed tu animam tuam liberasti. Satis enim tuo officio pater integer rime fungaris: si populo Comensi ac reliquæ tuæ ecclesiæ: quæ iussit Dominus pro singulari tua eruditione annunciaue ris: si quæcunque ad animarum salutem pertinent: grauiter eloquenterque docueris: si operam quantum in te fuerit: de/deris: ne relicto calle cælestis patriæ in miseriam deruant sempiternam. Ad quæ quidem omnia quoniam liquido ac perspicue animaduerto tua te sponte mirifice incitatum: ni hil est: quod oratione sim longior. Noui. n. innocentiam tu am. Noui sanctimoniam uitæ. Noui magnitudinem & altitudinem animi. Noui prudentiam & consilium. No/ui iusticiam. Noui pietatem. Nunc exprome: quæso: recon ditos thesauros tuos iustos non pecuniarum: quibus unus

Ihesus

Ambrosius

Ezechiel

Israel

Dominus

omnium liberalissimus es: sed sapientiæ cæterarumque uirtutum: quibus es omnibus admirandus. Scis eum fidei & religioni tuæ populum esse prouidentia diuina commissum: quo uix alius in uniuersa Gallia cisalpina est nobilior: utpote quod ab eadem olim Gallorum gente Comum est conditum: a qua & Mediolanum & Bergomum & Brixiam Veronamque & Tridentum aliasque non nullas urbis clarissimas ac maximas prisci rerum gestarum scriptores conditas tradidere.

Comum
Mediolanum
Bergomum
Brixia
Verona
Tridentum

Quæ quidem oratio habita est ab eodem Francisco philelfo Comi in ecclesia Cathedrali .xvi. Kalendas decembres anno a Natali christiano millesimo quadringẽtesimo sexagesimo.

Francisci philelfi oratio pro Theodoro plato Iureconsulto.

f Verat profecto æquum & ab omnibus mea sententia plane concedendum Illustrissimi principes & uos reliqui patres grauissimi: ut qui in dicendi acie miles haberi possem: non modo ueteranus: sed iam omnino emeritus huiusmodi omni oratorio munere uacarem in tanta præsertim doctissimorum & eloquentissimorum hominum rep. Est enim hoc officium iuuentutis & robustioris cuiusdam feruentiorisque ætatis. Non ingenio duntaxat ad orandum non eruditione non exercitatione est opus: sed facili quadam atque expedita linguæ mobilitate: & in celeritate uerborum uoce tum clara & sublimi tum sonora & piucunda. Quare siqua mihi ad dicendum adiumenta uel natura uel disciplina uel industria attulisset: quæ tamen corporis sunt non animi: hæc in homine secundum & sexagesimum annum iam nato non esse eadem quæ in iuuene fuerũt. & ipse intelligo: & alium fugere puto neminem. Itaq; si de laudibus hui⁹ præstãtis & pdocti adolescẽtis Theodori plati cũ pauca breui orone pstrĩxero: min⁹ fortassis aliqua ex pte satis faciã expectatiõi de me uræ: erit mãsuetudinis uræ atq; sapiẽtiæ id qdqd deterius fuerit nõ tã negligẽtiæ a qua semp oĩum maxime un⁹ abhorrui q̃; ætati ipsi ascribere. Nãq; hoc oẽ qd

Theodor⁹ platus

quid est oneris potius quam honoris non tam adiui quam
admisi:quippe qui neque Theodoro ipsi deesse poteram:quo
tempore uirtutis studiique sui pulcherrimis donaretur insi-
gnibus:qui esset a me antea institutus oratoriis socraticisque
ornat⁹ neq; hui⁹ patri clarissimo & sapientissimo Iurisconsul
to Georgio plato de me persæpe quam optime merito in tan- Georgi⁹ plat⁹
ta eius lætitia obsequi non debebam. Sed quoniam hæc om
nis laudatio a legum ac Iuris & ciuilis & pontificii sapientia
proficiscitur pauca primum de initis progressuque huius rei
in medium referam. Qui primus leges inter mortales inue- De legũ ĩuẽtorĩ
nerit instituerit que iudicia non eadem omniũ est opinio. He
brei hũc Mosen fuisset uolunt. Athenienses Cecropa. Argiui Moses
Phoroneum:a cuius noĩe forum nõ minus cõmode acceptum Cecrops
reor ꝙ ob eam rẽ ita noĩatum quod eo lites cõtrouersiæq; fe- Argiui
rant. Cretẽses Minoa atq; Rhadamantũ. Lacedæmonii lycur Minos
gũ. Aegyptii Mercuriũ nili filiũ cui uulcan⁹ successit ĩ regnũ. Mercurius
Persæ uero Zeroastrẽ. Nã latini quo in legibus ferẽdis iunio Zeroastres
res extiterunt eo cæteris hoĩbus in hoc doctrinæ genere miri
fice omnibus præstiterunt. Quod aũt ad Mosen attinet:hunc
alii legũlatorem:ut philo iudæus est locupletissim⁹ testis:alii Philo iudæus
sacrarũ legum ĩterpretẽ prodidere. Claruitq; eadem tempesta
te apud suos qua cecrops apud Athenienses:quos cecropidas
ab ipsius & cõditoris & legumlatoris noĩe appellatos esse cõ
stat. Et id quidẽ annis a mundi creatione tribus millibus sex
centis qnquaginta. Et Phoroneum q inacho natus regnauit Phoroneus
argis secũdus annos circiter trecẽtos postea legibus argiuos
ac iudiciis munisse. Nã Rhadamanthum & huius frẽm Mi
noa q Ganymedem rapuit:Europa & Asterio natos fuisse lõ-
ge his tribus posteriores. Lycurgũ uero quas leges lacedæmo
niis tradidit a cretensibus accepisse. At Zeroastres rex battria
norum q primus oĩum magicam illusionem repperit:quibus
fuerit tẽporibus:satis ea rõe patet:quod aduersus eũ Nin⁹ rex Ninus rex
assyriorum dimicauit. Et ne sim narrando plyxior neminẽ in
ter legũ latores inuenio:quẽ antiquitate Mercurio comparẽ.
Hunc aliis oĩbus legũlatoribus ꝙlongissime superiorem: Id
circo Ioue Maiaque natum poetæ cecinere:ꝙ & mẽtis acumĩe
uiguerit & prudẽtissimus fuerit. Mercuriũ enĩ auctorẽ fuisse af
firmant eloquẽtiæ:quæ ex ĩtellectu gignit & prudẽtia eũdẽq;

Eacus
Achilles

& palæstræ & liræ & præstigioꝝ peritiã primũ tradidisse. Sunt ẽt qui hãc laudẽ legum ferendarum dent Eaco Achillis auo: cuiꝰ filiũ Peleũ cũ argonautis aduersus Cholcos nauigasse oñdit Orpheus. Quãplurimos præterea legimus: qui cererẽ oĩum primã extitisse arbitrentur ferendæ legis auctorẽ: quod eo argumento refelli põt: quod Cererẽ fuisse constat annis ab initio mundi tribus millibus septingentis octoginta: Sed qui oẽm illã superiorẽ ãtiquitatẽ legalis sapiẽtia gloria superarit Solona fuisse cõtendunt: q antiquatis oĩbus Draconis legibꝰ præter eas quas de cede tulisset: ipse leges Atheniensibus dedit: quos ob eã rõnem axes noĩauit: qm̃ in ligneis axibus scriptæ essent. Et floruit qdẽ solon inter septẽ græciæ sapientes

Olympias

Olympiade quadragesimaseptima: uel ut alii ꝓhibent qnquagesimasexta Pisistrato Athenis regnãte. Huius aũt unius philosophi leges adeo apud oẽ pene hoĩum genus illustres atque præclaræ sũt hĩtæ: ut ne Romãos qdẽ puduerit post exactos reges easq; leges oĩs penitꝰ sublatas quæ priꝰ ab ipso usq; Ro

Romulus

mulo latæ fuerant athenas mittere decẽ legatos: q inclytas leges Solonis peterẽt: qbus romana resp. fundaretur. His in decẽ eburneas tabulas perscriptis in Vrbẽq; allatis & ꝓ rostris ad apertiorẽ uolẽtiũ perceptionẽ positis: ꝑpterea duæ postea tabulæ Hermodoro ephesio auctore ĩ ãnũ ꝓximũ ex publica potestate adiectæ sunt: qm̃ ad tãtæ ciuitatis ĩperiũ pluribus legibus esset opꝰ. Et ita leges sũt duodecĩ tabularũ appellatæ. Deinde secutũ ẽ ius ciuile. Legis actiones. Ius elianũ. plebiscita quæ postea lege hortensia pro legibus hita obseruataq; sũt. Post hæc ius id additũ necessario ẽ quod senatuscõsultũ noĩatur. Deinceps adiecta opportune sunt edicta prætorũ: a quorũ honore ius ẽ appellatũ honorariũ. Ad postremũ ãt prĩcipe cõstituto accepto ue illud ẽ ius ĩtroductũ: quod ab uniꝰ prĩcipis uolũtate manans prĩcipale uocatũ ẽ: Quid. n. singillatĩ memorẽ aut de publicis aut de priuatorũ legibus quæ priuilegia dicunt? qd de consularibus & tribunitiis? qd de satyra? quid de iure militari? qd de iure quiritiũ? quid de constitutionibus? qd de prudentiũ responsis? Nulla est prorsus neq; legis nec ægta

Romani

tis nec iuris pars quã Romãi aut legũlatores aut iurecõsulti ĩtactã indiscussãq; reliquerint. Nõ. n. ĩ tot corũcanis. brutis. sceuolis. paulis. labeõibꝰ. põpõiis. trebatiis. tulliis atq; aliis ꝑpe

īfinitis unū aut Lycurgū aut Solona inuenias. Quā.n. nunq̄
in uniuerso terrarū orbe rēp. excelluisse meminerim⁹: quæ cū
ī oīs laude uirtutis: tū maxime ī splēdore iusticiæ cū romano
rum īperio cōparari queat? Hæc aūt nō natura sed disciplina
primum acquiritur: & ea quidem disciplina: quam nobis le-
gum & iuris ciuilis scientia subministrat. Hæc sane ea est iu-
sticia quam ait Euripides Hespero atque lucifero magis esse
mirabilem. Hæc inquam una uirtus ita cunctis uirtutibus an
tecellit: ut qui eam adeptus sit solus: bonitatis cognomen-
tum adeptus existimetur. Quare cum ornatissimus adolescēs
Theodorus platus ab ipsa usque puericia quodam natu- Theodor⁹ pla-
ræ ductu bonitatem arderet: audiretque quottidie hanc per tus
inscitiam potissimū cōparari ab eloquētiæ studio qua nō me
diocriter ualebat ad legū & iuris ciuilis scientiā quasi sulpiti⁹
quidam animū conuertit. Excitabat eū præterea uel prīna uel
maiorū suorum gloria: quorum se dissimilē fore mōstri simil
limū ducebat. Non enī erat ignarus platorū familiā quæ nūc
uocaē: nā priscis temporibus platonica dicta ē a platone phi
losophorū oīum maximo & grauissimo duxisse originē. Pla- Plato
tonē uero ipsum q suo proprioq̄ noīe Aristocles dictus ē re- Aristocles
ferre prīnum genus in codrū regem Melanthi filiū: maternū āt
in dropiden poetā solōis frem. At solona & dropiden in nileū
heroa. Hic uidere lic t uim solertiamq̄ naturæ nō absurde ī
posteros ēt propagari. Vt enim Theodorus ad legalis excellē
tiæ laudē raptus est Solona scilicet imitatus. Ita hui⁹ frater
Petrus Antonius diuino īgenio adolescēs ad oratoriæ poeti- Petr⁹ antoni⁹
cæq̄ præstantiæ gloriā impulsu quodam & tanq̄ necessitate Platus
naturæ: quæ a Dropide fratre solonis flueret: tanto se studio
contulit: ut iā natu maioribus illisq̄ doctissimis coæquandus
iudiceē. Scimus enim Dropiden esse ab omnibus poetam elo Dropides
quentissimum & grauissimū habitū. Nā nileus adeo claruit re
bus bellicis ut inter heroas numereē: quē ēt ipsū q̄ Petrus āto
nius perpulchre emuletur nouistis oēs. Sed ut eo unde diuer
tit nostra reuertatur oratio: qualia quantusque legumlator Solon
solon fuerit ex iis satis superque patere arbitror: quæ a me
modo narrata sunt. De platone uero quid attinet prædicare? Libri. x. de rep
cuius libri decem de rep. & duodecim de legibus locum nullū Libri. xii. de
prætermisere: quē ad oēm iusticie iurisq̄ rōem ptiere uir sapiē legibus.

tissim⁹ iudicasse. Quam uero Theodorum oporteret uæhemē
ter accendi atque inflamari ad eam quam naturæ suoque īsti/
Georgi⁹ plat⁹ tuto tantopere cupiebat scientiam consequendam Georgii pa
tris nomen atque honos erat in causa: quem uidebat in medio
lanensi rep. præstantissimis etiam iureconsultis doctrina & in
nocentia plurimum anteire ob eamq̄ rem adeo ualere & au/
Fr. sphortia dux ctoritate & gratia apud diuinum principem nostrum Franci
scum sphortiam: ut de nemine meli⁹ sentire uir prudentissim⁹
summusque uideatur. Quam obrem cum primum se Ticinum
contulisset id studii cuius gratia profectus est tanto labore tā
ta cura tāta aggredit̄ diligētia ut intra tertiū annū ī publica re
petitione: quam uocant scholastici: eam de se opinionē in om
nium animis collocarit: ut nulla ex parte maioribus suis infe/
rior futurus censeretur. Videmus sane apud non nullos usu
plærunque fieri: ut qui adolescentes asseruatione aspectuque
suorum liberi sunt licentia ea omni: quam habent: non tā utā
tur quam abutantur. Nam quod tempus in audiendo debet
legendoq̄ consumi: id aūt in ludis aut in comesationibus teri
tur cum magno ipsorum dedecore ingentique detrimento rei
familiaris: At istorum talium dissimillimus Theodor⁹ ne pū
ctum quidem temporis omittebat quomin⁹ aut eruditissimos
honestissimosque doctores audiret: aut legenda tractaret. aut
quæ legerat & tractarat litterarum monimentis cōmendaret.
Eorum autem æqualium & condiscipulorum semper consue
tudine usus est: qui aut docti & boni essent aut cuperent tales
effici. Sciebat enim probos adolescentis: ubi etiam minus im
proborum consuetudine a recto animi instituto flecterentur:
suspicione tamen deprauari moris nō uacare omnino. At eos
omnis qui cæteris aut auxilium sint aut cōsilium allaturi nō
minus famæ quā Iusticiæ atq̄ integritatis rationem habere
oportere. Consultoribus uero in omni quæstione æque facil
limū atq̄ subtilissimū se præstabat. Quod aūt ipse uel discēdi
ul' disserēdi grā quæreret: ut acute īuenerat: ita modestissime p
ponens mirabili artificio: ad quem finem intenderat: deduce/
bat. Et peruicaciam omnem exosus id solū quod ueritatē sape
ret: sequebatur. Spectatissima. n. ingenia mendaciū nullū ad/
mittunt eamq̄ sibi in disserēdo uictoriā proponi uel maximā
arbitrātur: si a ratiōe nusq̄ diuerterint. Præterea quod tēpus

uix aliis ĩ audiendo ciuili iure satis esse consueuit: id Theodorus platus ĩ utroqꝫ iure penitus perdiscẽdo longe prius absoluit: Et ne id qdem mirũ. Nõ enim otiose dedebat. nullas illecebras sectabat. nullam faciebat ĩtercapedinẽ. totus erat ĩ audiẽdo. totus ĩ legendo. totus ĩ scribẽdo. totus in differendo: Quo factũ est: ut cũ quarto studii sui ãno docere ꝙ didicerat publice ĩ maxima audientiũ frequẽtia cepisset. Ecce cum incredibili admiratione oĩum ãno septimo ex quo primũ ticinensem: ut ita dixerĩ: ariopagũ ex nostra mediolanẽsi academia petiisset ab oĩbus sit: ut uidetis: dignissimus iudicatus quem utraqꝫ insignia decorent. Sed iã me locus ipse atqꝫ tp̃s admonet: ut posteaqꝫ de legib⁹ ac iure ciuili locuti sum⁹: paucis ꝑcurramus de iure pontificio. Id ãt qui primus apud romanos inuenerit quẽ nũc Pompilio anteponam: habeo neminẽ. Nam apud alias nationes atqꝫ ciuitates ut uarii dii in honore sũt hiti: ita uarii superstitionis ritus iuraqꝫ fuerũt adeo ut ẽt dæmones pro diis haberent. colebat enĩ stulta illa gentilitas & bonos quos opinabat & malos deos. At malos qdem ne obessent: bonos autẽ ut prodessent. Sed ut reuertar ad Numam. Is genere sabin⁹: cũ Romulo successisset in regnũ: uideretqꝫ Romanũ populum lõga bellandi cõsuetudine efferatũ aliud nihil malle ꝙ̃ uastationẽ ꝙ̃ prædam ꝙ̃ interitum: quo illũ tandem ab ea ĩmanitate aĩ diritateqꝫ auerteret ius pontificiũ introduxit ꝑ tripudia & saltatus ludosqꝫ solemnis adhibitis sacrificiis & carminib⁹: qbus placari numina propitiaqꝫ reddi maximo studio rex callidissimus ꝑsuaserat. Quæ qdem superstitio ubi simul cum imperio in dies magis magisqꝫ augesceret: ea demũ per aduentũ ueri & oĩpotentis humani generis redẽptoris christi optimi maximi radicitus excisa corruit. Estqꝫ tẽpestiue nouũ ius pontificiũ impollutũqꝫ oblatũ ꝙ a sacris libris grauissimisqꝫ sanctionib⁹ conflatũ decreti atqꝫ decretaliũ uoluminib⁹ sãctissime cõtinet. Quæ certe oĩa Theodor⁹ plat⁹ nõ audiuit & didicit solũ sed ẽt ꝙ̃ acutissime edidicit: & alios ꝙ̃ subtilissime & quã elegantissime sũma cũ laude docuit. Quæ cũ ita sint: Reliquũ ẽ præclare adolescẽs Theodore plate ut quæ tibi humãi diuiniqꝫ iuris ornamẽta ĩ hoc sacratissimo tẽplo ĩ hoc religiosissimo die ĩ hoc tãto & tã illustri ãplissimorũ hoĩum cõuentu ex sũmi atqꝫ uniuersi magr̃atus auctoritate corã parata ĩtueris:

Theodor⁹ platus

Gentilitas

Georgi⁹ plat⁹
Plato
Solon
Codrus rex
Nileus

Opera Mafei muzani Frãcifcus fphortia uenit Mediolanum.

Blanca maria dux
Galeaci⁹ maria
Hippolyta
Latona

accipias ea mẽte:eo aĩo eo:confilio:ut oĩa femp & dicas & agas .& modereris pro dignitate tua maiorumque tuorum. Nec enĩ fatis eft quod iuftitiã pietatemq; didiceris:nifi eas ĩ oĩ actione repræfentans & iuftiffimũ te præftiteris & ĩtegerrimũ & hoĩbus deoq; cariffimũ. Verfeẽ tibi affidue ante oculos fciẽtiffimus hic & cõtinẽtiffimus iurecõfultus Georgi⁹ pr̃ tuus. Verfeẽ Plato ipe. Verfeẽ Solon. Verfeẽ quotquot a Codro rege athenarũ & ab heroe Nileo magni & egregii uiri in oĩ genere & uirtutis & gloriæ. Ad hãc ufq; ætatem emanarũt. Et ut breuitatis gr̃a præteream ĩnumerabilis fere non folũ utriufq; iuris eruditiffimos uiros fed ẽt eqtes auratos & fortiffimos belli duces & Vrbiũ dños ac pontifices : quibus polluit clariffima domus tua:Repete memoria Mafeum muzanũ auũ maternum uirũ illũ grauiffimũ planeq; humaniffimũ cuius prudẽtia cuius eloquẽtia tãta fuit ut eius opera & ĩduftria excellẽtiffimus princeps nr̃ relicto ĩ apulia tot urbiũ tot populorũ opulentiffimo prĩcipatu ad magnanimũ illum ducem diuum Philippũ uenerit:cuius aduentũ diu concupitum atq; exoptatũ q̃ti philippus fecerit:non obfcure nec diffimulãter oftendit. Nam Mafeum q effet confilii iufticiæ fecretari⁹ ordini fenatorio q̃ primũ afcripfit:tantoq; femp hũit ĩ honore ut in maiore neminẽ Nam qd ego memorem:q̃ta de tua & eruditione & probitate fit expectatio cũ apud alios uniuerfos uiros claros & præpotentis tũ apud nobiliffimas primarias familias: quibus cũ tibi eft affinitas:quorũ certe oĩum opinioni tibi nitendũ ẽ nõ modo ut refpondeas:fed ut ea mirabiliter fuperes. Verũ ne fingula perfequar q̃ta nunc tibi ad bonas actiones neceffitas q̃tum calcar eft additũ:quod regina hæc nr̃a diua Blanca Maria fimul cũ fplendidiffimis regulis Galeacio & Hippolyta quafi latona quædam phoebo dianaq; omnia corufcans fua te præfẽtia honorat. Quæ fane res una lõge ẽ & preciofior & illuftrior q̃ ciuilis põtificiiq; iuris aureũ oẽ gẽmatũq; diadema.

Quæ quidem oratio habita eft ab eodem Francifco philelfo Papiæ in ecclefia cathedrali tertio Nonas auguftas anno a Natali chriftiauo Millefimo quadringentefimo fexagefimo.

Francisci philelfi oratio habita Mediolāi in principio studii.

t Anquā eloquentiæ & Illustriū disciplinarū studia ad triarios sint redacta: reuocat miles emerit⁹ post quintū & uigesimū ānū i aciem docēdi & ne is qdē inuit⁹: cū itelligat huiusmodi benignitatis munere se rem facturum excellentissimo suo principi Galeacio Mariæ non gratā solum uerum ēt periucundā: Si ita instituerit florē tissimæ huius reip. iuuentutē: ut & dicēdo & iudicando iure possit cū uniuersa Italia de gloria contendere. Non igit cuiq̄ obscurū esse debet uiri clarissimi & quod sit nr̄i sapientissimi principis consiliū: & quod item meum institutū. Cæterū ea mihi molestia: quod non eadem uis ac uigor tuetur: atque corroborat corporis huius instrumenta: quo ingeniū ipsum meum intelligentiaq̄ munit ac pollet. Vbi enim pristinus ille uocis uel sonorus concentus uel tempestiua contentio? ubi firmitudo laterum? ubi linguæ in omne motum uel celeritas uel facilitas? hæc omnia sunt una cum ætate magna ex parte facta debiliora. At uoluntas certe bene promerendi eadem est: quæ prius: & sapiendi studium longe uæhementius. Aīus uero tū infractus tum nulli neque ignauiæ neque desidiæ seruiens. Nec Dareti cedebat Entellus. nec Annibali Fabius. & bos quo lassior est: eo magis cauet: & firmioribus nititur. Enimuero quanto pulchrius est didicisse quam discere: tanto animus senis quam animus Iuuenilis plus & uiget: & sapit. Quo fit: ut & consulendo & instituendo senilis grauitas uenerationi habenda sit semper perinde atque Iuuētutis & dux & gubernatrix. Quibus ipse ductus rationibus non sum ueritus tertium iam & septuagesimum agens ætatis annum docendi arma resumere: & tanquam Neoptolemus quidam in aciem descendere aduersus iacula sagiptasque ignorantiæ & inscitiæ: breui futurum sperans: ut gratificando humanissimo nr̄o pricipi & uberrimos & honorificos fructus his oībus pariam: q se cum doctioris tū ēt melioris mea īdustria reddi non detrectauerint. Quare qui modestissimi adolescētes ī hūc locū discēdi studio couenistis: ad audiendū animos parate. Vos autem cæteri uiri grauissimi qui non ut aliquid discatis: sed uel iu-

Galeacius maria dux

Italia

Dares Entellus Annibal Fabius

dicandi uel mei honorãdi gratia hic adestis. Si æquo aĩo ac placide tuleritis quæ a me paucis disserenẽ: permagnas sim ꝓ fecto uobis & immortalis gratias habiturus. Nũc uero ne sim⁹ dicẽdi prolyxiores ꝙ̃ uel psonarum dignitas uel tẽporis bre uitas patitur: ad eorum declarationem nostra omnis se cõuer tat oratio: quæ ĩ politicorum libris ab Aristotele eruditissimo eloquẽtissimoq́ philosopho tractata diuinit⁹ atq́ pscripta sũt.

Francisci philelfi oratio ad Sistum Quartum pont. maximũ.

q Vam mihi profecto mirificam animi læticiã affert concupita diu atque exoptata sanctitatis tuæ præ sentia pater beatissime: hanc non mediocriter offen dit importuna hæc uocis raucitas: quam partim iti neris difficultas partim asperitas hyemis intulit ho mini seni utpote iam agenti septimum atque septuagesimum ætatis annum. Qua quidem incommoditate fit: ut quo uti me oportuisset in agendis tibi gratiis ornatu dicendi pro tanta tua in me beneficentia: qua sim accersitus in hoc domicilium orbis terræ: quo reliquum uitæ meæ exerceam in laudem om nipotentis dei ac tuæ beatitudinis: eo ĩ præsentia cogar absti nere. Sed recreat me: ac bono animo esse iubet singularis tua summaque sapientia: qui nihil temere nihil ĩconsulto sed om nia potius pro ratione & recto animi iudicio metiaris: consy/ deres: modereris. Quo factum iri existimo: ut eum etiam imite ris: cuius expressum quoddam & uiuum es simulacrum: eius demque uices in terris sanctissime atque innocentissime repræ sentas. Vt enim ille seipsum donans sola beneficentia: cuius partes secundum Ambrosium beniuolentia liberalitasque sũt redemit uniuersum humanum genus: quod perierat: ita etiam tu pater beatissime pro caritate diuinitus tibi ingenita ac be/ nignitate pontificali cum me mihi restitues: tum uocem il/ lam pristinam ac sonoram efficies etiam clariorem. Pro autem tali tantoque beneficio: quas tibi tandem gratias sim acturus? eas certe: quibus tibi sapientissimo reipublicæ chri/ stianæ antistiti gratias offerri nihil queat. At quas denique? alacrem atque syncæran animi gratitudinem: quæ una uirtus quam sit pulchra quantique faciunda: uel eo probatur argu

mento:quod primus ille angelus ĩpietatis filius sola ingratitu dine corruit præceps ex illa cælesti sublimitate in tenebras sempiternas:Nam si gratus esse uoluisset:si accepti memor beneficii :neque inuidisset creatori suo:nec in diram illam sceleratamque superbiam exarsisset. Mea uero animi gratitudo ea futura sit:ut tuum diuinum nomen quod sua natura splendidissimum est:splendore etiam orationis tam græcæ quã latinæ eodemque & carmine & oratione soluta:id quod alius ex hominibus nostris præstare nemo potest:quantum uel anniti ingenio:uel doctrina efficere diligentiaque potero:transfundam in omnem posteritatem:& ita transfundam:ut nulla sit hominum ætas illud obscuratura. Non enim ea humana gloria appetenda non est:quæ per optimas actiones se diuinæ gloriæ similem reddit: tum omnia hominum bona a diuinis bonis profluãt:sit necesse. Interea uero temporis clæmẽtiam tuã rogare orare obsecrare obtestarique non desinam:ut hunc humillimum seruum tuum ut omni fide & obseruantia tibi deditissimum ita cõmendatissimum habeas:siquidem putas nullũ apud me beneficium tuum intermoriturum.

Angelus

Superbia

Frãcisci philelfi oratio habita in principio Quæstionũ tusculanarum. M. Tull. Ciceronis in studio urbis Romæ.

q

Vi tirones primum in castra uenerint:ne rerum bellicarum imperiti omnino possint existimari:consuerunt ea intra uallum repræsentare:quæ in dimicandi arte didicissent:Et ita cum mira quadam corporis agilitate nunc exilientes resilientesque nunc procedentes audentius : nunc in pedem se referentes per omnem motum gestumque membrorum aut ensem in uarias uibrando corruscandoque partis : aut hastam ultro citroque in multiplices ictus concutiendo perspicuum afferre argumentũ cum uirium suarum ad alacriter strenueque pugnandum tum etiam fiduciæ ad uincendum. At milites ueterãi uiri clarissimi qui in hunc locum conuenistis honorandi mei potius: ut existimo : quam audiendi gratia:ut sunt diu ac multum exercitati fortissime per pulcherrima quamplurimaque facinora : nihil huiusmodi facere aggrediuntur : sed tantisper quietem

Tirones

agunt: donec descendatur in aciem: Quo ubi uetum est: & itur in pugnã: nõ secus ac leones marmarici qui uocantur: in hostẽ obuiam illico feruntur tanta ui tanto impetu tanto robore ac turbine: ut nusquam nisi parta uictoria conquiescant. Idem mihi quodammodo ii facere soliti uidentur: qui nuper in docendi quasi aciem profecturi prius quam de rerum magnitudine atque splendore: quarum se interpretes haberi uolunt: quicquam laude dignum in medium efferant: tempus fere omne consumunt: ut sunt Iuuenes: in elegantissimo quodam orationis apparatu: De rebus autem ipsis uix aliquid pro auditorum utilitate attingentes. Quam ego consuetudinem etsi minime reprehendo: cum sit tum ea ætate tum prima exercitatione minime indigna. non satis tamen eos cum illis conuenire semper existimaui: qui in dicendi docẽdique curriculo quã diutissime uersati rerum debent grauissimarum potiusquam fucatæ cuiusquam orationis ad demulcendas audientium auris habere rationem. Quod si alteri cuiquam est consyderandum tum mihi potissimum qui ætatis iam annum agens septimum ac septuagesimum: tandiu sum in omni orationis genere per uniuersam propemodum exercitatus Italiam in maximis & amplissimis ciuitatibus eisdemque primariis: ut dici iure possim in huiusmodi studiorum certamine miles nõ modo ueteranus sed indubitato etiam emeritus: & ita emeritus: ut musarum templo arma uictricia perinde quasi Romulus quispiam Ioui feretrio iampridem obtulerim. In præsentia uero tanquam in aciem accersitus atque reuocatus a Sanctissimo & eodem in omni laude nobilissimæ disciplinæ & exquisitissimæ eruditionis sapientissimo Domino Nostro Sisto Quarto totius reip. christianæ pontifice maximo atque optimo ad Iuuentutem instituendam in hoc domicilio orbis terræ humanitatis artibus: quæ aliud nihil est quam totius uitæ morumque disciplina: quem omnium magis imitari debeo quam tanti põtificis summam sapientiam? Ex illius enim ore nihil prodit omnino: quod minus sit quadam mirifica grauitate excultaque doctrina præceptisque iis refertum: quæ tam ad bene beateque uiuendum quam ad omnem honestatem & dignitatem pertinent. Accedit ad rem quod esse Romæ non

Consuetudo
Exercitatio

Romulus
Iupiter feretrius

Sist⁹ quartus
pont. max.

nullos audio :qui uiri disertissimi nullum quottidie præter/ mittunt luculentissimæ dictionis ornatum :quo & delectent eos:qui audiunt:& agant ad omnem animorum aut motum aut etiam quietem. Quæ de tribus reliqua pars in docendo uersatur:quæque & meæ est dignitatis:& ad interpretationē quæstionum tusculanarum. M. Tull. ciceronis spectat maxime in ea tractanda nullum meum:ut spero :desyderabitis offici/ um. Quare ad audiendum animos parate: De rebus enim altis/ simis & cognitione dignissimis in his quinque libris quos su/ mꝰ expolituri: quam cumulatissime simul & quandiligentis/ sime scripsit cicero. Romæ pridie idꝰ Ianuarias. M.cccclxxv. M. Tull. cice. Quæstiones tusculanæ

Francisci philelfi oratio de suo i urbem reditu ad Sistū Quar tum pontificem maximum.

q Vanta sit in obseruatione promissæ fidei grauitas quanta ueneratio constituta :potest uel eo argumē to non difficulter animaduerti pater beatissime: quod religio uniuersa & sanctimonia christiana in sola fide fundata est. & eam quidem fidem quæ in conuentis atque promissis consyderatur:idcirco arbitran/ tur uiri docti & diligentes hoc appellatam nomine:qm̄ per il/ lam quæ promissa fuerint:fieri oporteat. Nō igr̄ absurde quo fidē eam impollute seruarem:q hinc Mediolanum repetēs ad ducēdæ familiæ meæ gratia me obstrinxerā tuæ beatitudini ecce ut uides:redii contēptis cæteris rebus oībus & publicis & priuatis. Fateor equidem serius me redisse quam putaram: Quod certe nulla mea uel negligentia ul' culpa alia factum est sed aut diuina quadam prouidentia : cui aduersari nemini li/ cet : aut malignitate fortunæ :si quam tandem fortunam esse dixerimus : quæ quod nefas est credere:potior sit diuino iudi cio nobis sane occulto sed eo plane & incommutabili & om ni certitudine certiore. At ausim affirmare pater clæmentissi/ me permulta mihi fuisse impedimento : quo serius fungi offi cio meo quiuerim: & primum quidem repentinus ut cætera missa faciam : duorum meorum liberorum casus mihique pro humanæ imbecillitatis condicione admodum molestus: quippe qui per dierum paucorū interuallū uitā deseruere præ

Fides

Mediolanum

Cæsar
Frederic⁹ agath⁹
Laura magdalena

claræ illi quidem indolis infantes & magnæ spei: Agebãt enĩ ætatis annum alter septimum alter octauum: cum & uigerent: & saperent longe magis quã pueri. Ex quorum inopinato celerique obitu misera mater mihique carissima tãtum animo dolorem mæroremq; concepit: ut in uæhementissimam ægrotationem inciderit. De cuius breui recuperanda ualetudine cum eruditissimi prudentissimique medici mihi suaderent: coactus sum euentum rei expectare: ut non inanis omnino reuertisse Mediolanum possem existimari. Quæ enim alia causa eo me reuocarat: quam ut uxorem & filios reliquamque familiam mecum ad urbem ducerem: ubi sub Christo meo Sisto quarto pontifice Maximo uitam omnem esse acturus? Sed oh quam uarii quam incerti quam mutabiles sunt casus humanæ hui⁹ naturæ: quam miserabilis condicio nostra omnis: Cum uisa iam foret uxor conualuisse: meque itineri accingerem: uel potius iam essem in itinere: noua calamitas superuenit: Illa enĩ exceptis intra præcordia penitus acerbissimis illis filiorum amissorum uulneribus cum diutius ea perpeti non posset: repente propter abortiuum partum: quem ante illorum obitum passa fuerat: ita uexata ita exanimata est: ut morti ipsi prope concederet. Quæ quidem omnia aliaque quamplurima mecum ipse uolutans animo statui potius esse redire solus: ut antea solus ueneram: quam si diutius differrem: aut iram diuinã aduersus me concitarẽ: tanquam omnia uellem pro meis optatis consequi: aut tuæ summæ sapientiæ suspicionem afferrem uiolatæ fidei: qua ipsa apud me nihil est necantiquius nec sanctius. Adsum igitur pater beatissime ea facturus omnia: quæ uel ipe iusseris: uel tibi grata fore animaduertero: Nã ego tibi & sacrosãctæ Romanæ ecclesiæ me & uiuum & mortuum dedicaui: ac deuoui.

Sist⁹ quart⁹
pont. max.

FRANCISCI PHILELFI AD IACOBVm ANTONIVM MARCELLVM PATRICIVM VENETVM ET EQuI TEM AVRATVM DE OBITV VALERII FILII CON SOLATIO.

c VPIENTI MIHI ALIQuID AD TE SCRi bere Iacobe Antoni Marcelle quo tuus acerbiſ ſimus mæror ille quem ex inopinato & imma turo obitu Valerii dilectiſſimi filii aīo conce peras: aut tolleretur oīo: aut magna ex parte le uaretur: eo difficilius conſolationis genus ē ob latum: quod paris ægritudinis ſociuſ accedens nō minus ipſe cōſolādus uidear ꝙ te cōſolaturus. Quod enī cōſilium cuiquam ſit daturus: qui ſibi uix poſſit? Qua ſpe al teri medeatᷣ: qui ipſe ī morbo ſit? Sum equidem eodem quoqꝫ tranſfixus uulnere: quo te uideo laborare. Erat enī mihi puer mirabili indole Olympus Gellius: q natus tertio Idus apriles āno a natali christiāo milleſimo q̄drīgēteſimo qnquageſimo tertio cū nondū impleſſet octauū annū: ea & loquebatur: & ſa piebat: quæ uix adultæ aut etiam grandioris ætatis ſolent. Nihil leue præ ſe ferebat: nihil contemnendum. Vrbanis erat & compoſitis moribus. Ingenio acri & fæcūdo & ſplendido. Lingua ad omnem celeritatis ad oēm motus conuenientiā ex pedita. Voce clara facili & ſonora. Aſpectu miti & grato. Ea compactione aptitudineque membrorum: quæ & ſtrenuitatē referret & robur. Et ne curioſius cūcta ſingillatim perſequar: talis erat Olympus meus: ut in eo omnia naturæ ad probita tem adminicula īeſſe uiderentur. Quid enī memorē: qua eſſet in me obſeruantia? quo cultu? qua pietate? Quam oībus in re bus ſtuderet paternæ uel inſtitutioni uel uoluntati nō minus obſequi ꝙ parere? Hic mihi iucūdiſſimus tantæqꝫ ſpei filius nuper ad octauū Idus Martias depoſitū quod acceperat uſu rarium: repetenti deo optimo maximo nō modo reddidit: ſed ita grato aīo ita libenter reddidit: ut non uita excedere ſed in ſempiternæ atqꝫ beatæ uitæ domicilium ſeſe cōmigraturum & cōſtanti ſermōe & uultus trāquillitate hilaris quodammō ac lætus certo credere ſignificaret. Quid animi tum mihi fuiſ ſe putas: cum repente illum inter loquendum ſimul cum uoce

Iacobus Antonius Marcellus

Olympus gellius

spiritus defecit? Non potui equidē quod fragilitatis est natu ræq; humanæ: in tam recēti tamq; inopinata luctus acerbita te non commoueri aio: cum eodē temporis puncto quē tā uæ hementer diligerem: & uiuum intuerer & mortuum. Itaq; ubi cogitabundus ac subtristis aliquandiu siluissem: tādem non sine gemitu erupi in hæc uerba. Quam miserabilis est huma na condicio. Quam ridēdi cogitatus nostri. Quam stulta cō silia. Quam uanitatis plena sunt omnia. Nihil est certi in ho minū uita. nihil cōstantis. nihil diuturni. Omnis spes nostra inanis est. Omne uotū frustra. Quid de te mihi fili dulcissime non proponebā? non pollicebar? non futurum existimabam? Gratissima tua præsentia iucundissimoq; affatu leuabā curas: oblectabā animū: meq; ipse mihi totū uēdicabā. Quē senectu tis meæ baculū ac præsidiū fore arbitrabar: en exanimū subi to nullūq; aspicio. Heu me miserū atq; infelicē. Sic me Olym pe dilectissime deseris? Sic destituis patrem senem. O īeuitabi lē nostrā necessitatē. O ferreū atq; inexorabile humanæ legis iudiciū: quod nullis præcib⁹ nullis præmiis nulla ui neq; mu tari nec flecti pōt. Hæc paucis questus illico rediēs ad me to tus cœpi me tacitus mecū cogitar: ac me paulatim leuitatis ar guere quod ea essem īprudētia: ut nescirē: & qua lege nati esse mus oēs: & quātū quodq; dolendū foret aut nō dolēdū. Conti nuoq; ita cogitāti mihi ea uenerūt in mentē: quæ græce apud

Menander Menādrū dicta sunt ī Trophimū. Sed ea referantē a me latine.

Trophimus // Si lege natus Trophime tu fores ea:
// Vt omnia ad uotum tibi? quæ uelles: fluerent:
// Et id deorum aliquis recepisset tibi:
// Recte doleas quidem. fefellit enim fidem:
// Ac fecit absurde. sed iisdem legibus
// Commune quoniam tu quoq;? quibus nos alii:
// Cælum hauseris: ut audentius tecum loquar:
// Ferenda sunt hæc fortius. & animo simul
// Voluenda graui quæ dico: paucis accipe.
// Homo es & ob id mutabilis quidem citius
// Res ad miseras. rursusq; animal nullum mala
// Admittit ultro: iureq; id sane: quoniam
// Natura quem tulit imbecillum: maximis
// Se rebus is fulcit. cadens igitur bona

// Quãplurima conterit. ipse uero nunc Trophime
// Neq; admodum orbatus bonis es eximiis:
// Nam sunt tibi nunc mediocria quidem mala.
// Mediocriter igitur tibi quod deest: feras. His igitur Menan
dri uersibus primũ admonit⁹: & quæ esset naturæ lex: & quæ
hoĩs infirmitas: & quãti quod accidit ĩcommodi: faciundum
sit: & quomodo ferendũ: deĩde ad ualidiora rationis remedia
auxiliaq; conuersus ita sum iis & adiutus & confirmatus: ut
ĩtelligã plane mihi mali euenisse nihil: quod Olympum meũ
quo ne uitã qdem ducebã cariorem: nõ tã morte amiserĩ: quã
pmiserim. Hæc aũt qlia fuerĩt: ĩ te cõsolãdo breuiter ostẽdã.
Neq;. n. futurũ uereor: quo minus rõni malis q̃ pturbatiõi ob
tẽpare. Noui magnitudinẽ aĩ tui. noui prudentiã. noui graui
tatẽ. Facile ut es maximo splẽdidissimoq; ingenio: rauocabis
uim aĩ a sensuum imbecillitate: & nõ qd ĩdocti sed qd uiri sa
pientissimi sentiãt: cogitabis. Nec sane cõmissurus sis: ut post
tot tibi ac tantas res pulcherrime gestas patiaris clarissimum
nomẽ tuum ulla uel incõstãtiæ uel molliciæ nebula obduci.
Erat tibi Valerius filius cũ formæ præstãtia tum animi robo
re acrimoniaq; ingenii & elegãtia morũ tui admodũ similis.
Hic a prima usq; infantia qualis futurus esset: nullis aut præ
ceptis aut admonitionibus sed sola naturæ probitate suaq;
adduct⁹ certissima signa dedit. Aberas tu Chremæ prætor: cũ Chrema
tibi nũcius ẽ allatus de infante nato: Quod ipse audiens tãta
uoluptate animi affectus phiberis: ut ex oris hilaritate admi
rationẽ iniiceres circũstantibus. Inest sane ĩ animis nostris di
uina uis quædã: quæ supra corporis sensus pmulta ex sese &
ĩtelligit & uidet: quæ nos plærũq; ne cogitamus qdẽ. Ad pri
mũ de nato tibi infante nũciũ tãtam de illius futura pbitate
spem concepas: ut tibi magnũ ad felicitatẽ cumulũ additũ pu
tares. Nec te tua fallebat opinio. Fertur. n. susceptus in lucem
infans & cũ minimo parturiẽtis breuiq; labore: & quod mira
bile dictu ẽ: non mõ non uagiens sed ẽt surridẽs ac ueluti pa
rẽti ipi alludẽs: ut de eo rectissime dici posset uirgilianũ illud: Virgilius
Incipe parue puer risu cognoscere matrẽ. Erat facie liberali &
elegãti. Inerãt in oculis quasi corruscãtes scintillæ quædam:
qbus pr̃ni intutus & uigor repræsentabatur & grauitas. To
tũ uero corp⁹ ut erat ætatis initio grãdiusculũ ita & decoꝝ

& ſolidum. Et quoniam ipe ob publici magiſtratus officium
adeſſe nõ poteras: continuo religione dilig̃etiaq; materna per
Chriſt⁹ Iheſus ſacri baptiſmi lauacrum renaſcitur in chriſto Iheſu ĩdito no
mine Valerio: Quod ipum nõ ſine quodã naturæ ueluti præ
Plato ſagio ſecũdum Platonis ſentẽtiam mihi factum uidet̃: Recte
enim qui ſupra ætatis rõnem plurimum eſſet ualiturus & ĩge
nio & probitate: Valerius nominat̃. Solent ĩfantes natura fe
re oẽs ad admittẽdum uitæ alimẽtum eſſe proniores & tanq̃
Valerius edaces ob eamq; rem corpore ẽt immũdo. At Valerius ſecus
oĩa. Nutrici quam ei mater prudentiſſima & ſobriã delegerat
& pudicã: nunq̃ moleſtũ ſe præſtabat. Sed horis per ĩterual
lũ quaſi conſtitutis lac modice capiebat: quo & corpuſculum
ſcite in proceritatem alebat̃: & quoniã nulla eſſet præter debi
tam ſtomachi cõcoctionẽ ei ſuperfluitas: erat cute pernitida
ac terſa: nulliſq; neq; digeſtiõis ſordibus nec alia purgatione
naturæ aut nimi⁹ aut grauis. Agebat iam mẽſem tertiũ cum
mirifico mẽbrorũ oĩum incremẽto: dũ ipſe magiſtratus chre
mẽſis mũere iam pfunctus aduenis domũ. Vix ianuã es ĩgreſ
ſus: cum nullo adhuc præcedente domeſticorũ neq; ſtrepitu
nec uoce: ut qui a nemĩe ſubito aduenĩes uiſus eſſes: cõfeſtim
dimiſſa ex ore nutricis mamilla: quã modo ſolut⁹ ſopno ſuge
re cœperat: caput ſimul oculoſq; ſuſtulit: & ueluti arrexit au
ris tanq̃ aliquid noui uel uiſurus uel auditurus: quæ qdẽ res
præſtãtiorẽ uim quandã animi declarat. Vbi uero eueſtigio
apparuiſſes: uix teneri poterat a nutrice: quo poſt emiſſas ui
manus atq; brachia ex ĩcunabulis qb⁹ erat artius ĩuolutus:
nõ ſe totũ ĩ te cõiiceret lætis oculis riſuq; ſuauiſſimo. Et quæ
p ætatẽ prolog ñ poterat: dimidiato noĩe patrẽ balbutiebat:
Appræhẽderas eũ tu nõ ſtuporis minus quã læticiæ plenus.
Cunq; infantẽ benedicens oſculareris: ille te cõtra e collo pẽ
dens exoſculari nõ deſinebat. Et ita oculos tuos oculis fixis
ĩſpiciebat geſtiens: ut dicere uideret̃ te ſibi eſſe omni uitæ ſua
uitate iucundiorẽ: Nam & a nutrice quæ ori mamillam obii
ceret: tanq̃ ĩdignabũdus auertebatur: & blandiẽti matri eũq;
abſtrahenti pudore quodã magis ĩgẽuo q̃ uolũtate cõceſſit:
ſed ita cõceſſit: ut te reflexa ceruice ĩtueri uſq; & per uerbo℞
fractionẽ neſcio qd blandius balbutire nõ deſiſteret. Tu autẽ
præ admiratione loquebaris nihil: tecumq; tacitus gaudebas

quod magnum quēdam & excellentem uirum atq; ciuem futurum Valerium iudicares. O fallacem læticiam. o incertam spē nostram. Alia sunt humana consilia. alia dei iudicia. In dies augescebat in Valerio cum sensu corporis mentis intelligentia: quam innata quædam prudentia: quæ peritæ senectutis ē propria: miro quodam incremēto comitabatur. Cumq; supra ætatem & calleret & saperet: deum omnipotentem religiosissime uenerabatur. Caritate patria nihil ducebat sanctius: parentes incredibili pietate prosequebatur. In necessarios oīs erat obsequentissimus. Eruditorum autem & grauium uiroꝝ præcipue studiosus. Cupiebat semper præclarum aliquid discere aliquid audire. Itaq; aut abs te cum quippiam otii a publicis muneribus nactus esses: aut a magistris aliquid quo doctior fieret: continenter quærebat. Et quoniam in te uno atq; eodem oīa inesse gloriabatur: quæ sibi effingenda discendaq; proponeret: adeo te semper per omnē pietatis cultum admirabatur: tāq; assidue nouum aspiceret. Te sequebatur in omni uitæ īstituto. tibi adhærebat. te imitabatur. Quo tua p̄sentia tuus sermo tua admōitio se meliorem efficeret: q̄diu eras domi: nusq̄ longius abs te aberat. Erat enim insatiabili quadā aliqd semp discendi cupiditate. Eoq; mentis acie ferebatur: ut aliqd boni quottidie supra annos supra naturam assequeretur. Quo qdē sciendi studio qua uitæ īstitutione: qua puritate morū effectū est: ut eius animus nullis blādiciis seduci decipi illudi posset. Et cum ī eorum quæ discebat: ueluti certamen ut fit: cū æqualibus sociisq; descēderet: quanq; modestiæ & generosæ animi submissionis laude supabat inuidiam: eā tamē multo magis ī admirationē sui uertebat: quod nullam cuiq; reliqueret secū contēdendi ꝓuinciam: adeo cūctis uirtutibus oēs supra modū antecedebat. Vincēdi autem laude nulla efferebatur: nullā ferebat præ se iactantiā: quin ingenii morumq; grauitatē frōtis hilaritate cōdiebat: alios blādiciis leniēs: alios sibi beneficiis cōciliāns: alios ī stuporē sui obseruantiāq; cōuertens ob eam aī præstantiā: qua in oī bonitatis numero sine ulla cōtētione emicebat. Nihil inerti otio sibi magis ducebat aduersum. Hoc enī & cōtabescere uim ingenii & robur corporis demoliri dictitabat: itaq; nullū sibi uacuū tempus dabat puer egregius: quo min⁹ aliqd aut lectitaret. aut tenellis digitis iā scriberet:

aut ageret deniq;. Cum enim a matre quandoq; īcreparetur: ut est ingeniū muliebre erga filios indulgentius: ne tantā operam litteris daret: fieri eīm posse: ut nimia animi cura ī aduersam ualetudinem incideret: uix tandem ab eiusmodi studio tantisper dum mater aderat: ueluti auulsus tanq; ab intelligēdi rōne ad actionem se conuertebat. Circūibat uniuersam familiam. Quid præbitor quid procuratores quid negotiatores quid reliqui domestici facerent: diligentissime disquirebat singulos leni hortatu atque hilari uultu monens: ut suo fungerētur officio: sic enim fore: ut uel se īternūcio atque adiutore quidquid a patre uellent: assequerent̄. Ex quibus unus ubi iocabundus subdidisset: cura Valeri litteras: & hæc relinque patri: continuo excepit: at ego ī patre: & pater ī me ē. Preterea an ignoratis ex litteris scientiam gigni: scīam uero omnem referri ad actionem? Quid enim profuerit cuiquam uirtutem scire: nisi secundum uirtutē egerit? Quæ illi audiētes admirabant̄: quasi diuinum quiddā intuerentur ī puero. Frequentabāt ut quottidie solent: īnumerabiles prope uiri amplissimas ædes tuas: alii tui salutandi alii negotii sui gratia: quibus ille si forte aberas: cōfestī fiebat obuiā alacer ac lætus. Quid nā uellēt sciscitabatur accuratissime atq; permodeste: seque omīa patri cum primum reuertisset domum: renūciaturum pollicebatur. Et ita cuiusq; intellecta aduentus causa neminē dimittebat: quem sibi non antea reddidisset singulari affectum beniuolētia: cum aliis opera aliis uerbo uoluntate & diligentia oībus inseruiturum se ostenderet. Quotiens domum redires: occurrebat ad ianuam: teq; reuerenter salutato dextram blandius apprehensam osculabatur & q; fortunate res publica & q; belle ipse haberes: quærere nunquam omittens eaq; deinceps addebat: quæ te merito ī stuporem adducerent: Erant enim omnia prudentis senis non pueri uerba: Cumq; eras domi: quantum fas esse arbitraretur: abs te longius nusquam aberat. aut sedenti astabat: aut inambulantem subsequebatur. Denique quidquid aut ageres: aut diceres obseruabat: Tum ipsum uultum atq; omnem corporis tui gestum conspicabatur acutius: sibique imitandum proponebat. Tantaq; animi uoluptate in te contemplando afficiebatur: ut eum gestientem aspiceres. Quod si fortassis interdum te cogitabundum ut usu uenire so

let:aīaduerteret: attentissime tuos omnis & oculorum & cor
poris motus consyderabat tacitus. Deinde tum ex matre tum
e seruis quærebat: accidit ne patri noui quippiam ? Quid ita
cogitabat secum ? Demum pudibundus & tanq̃ subtimidus
te adiens petebat:nunquid quod nolles:quod deus auerteret:
noui aliquid accidisset:quam ob rem ita minus læticiæ osten
deres in facie:Cui cum leniter arridens subderes: nihil mi Va
leri:illico exhilaratus dicebat: Pone igitur mi pater aliquan
tum difficilioris istos cogitatus tuos:estoq; tui similis. Quid
enim tot te semper curis affligis & publicis & priuatis ?Serua
teipsum q̃ diutissime & reipublicæ & nobis:quorum uita om
nis manat e tua uita .Quæ loquentem dū opportune & apte
ex tuis familiaribus quidam sehorsum abduxisset : quæsisset
q; ex eo:dic mihi Valeri:si tuis optatis omnibus faueat deus:
si quod Ihes⁹ saluator noster auertat:alteri moriendum esset: Ihesus
utrius obitum malles tuum ne an patris?Tum ille totus facie
uultuq; commotus constantissime est indubitanterque iura
tus suam se uitam pro paterna uita cum usus foret: non ultro
solum sed libenter etiam traditurum semper:cum diceret sua
se morte aut nihil posse aut parum incommodi afferre cuiq̃:
paternam uero mortem cum patriæ non mediocre incommo
dum tum uniuersæ familiæ nostræ maximum detrimentū
ruinamq; illaturam.Sed quid ego plura commemorem:quæ
tanta sunt & tam multa:ut si ea uelim referre cuncta in medi
um:me dies sit defecturus?Quare ne in prolyxiore oratōne eo
uidear tibi magis refricare acceptum uulnus:quo diligentior
fuero circa diuini illius pueri cōmemorandas laudes: ueniam
ad id:cuius causa hoc ē consolandi munus a me susceptum.
In tanta ingenii atque morum felicitate in tanta spe ꝓbitatis
in tanto futuræ gloriæ studio ut est hominū natura fragilis
ac uariis & pœne īfinitis obiecta periculis: Valerius ille tuus
ægrotat ægrotationē primū:quantū uideri poterat:nō admo
dum grauē. Accersuntur medici.quæritur morbi causa: quæ
quoniam puer erat uita cōtinētissima:alia nulla est uisa q̃ uæ
hementior susceptus labos in ludo.Nosti.n. Valerium tuum
fuisse adeo natura bene institutum : ut nunq̃ se ne ī summa q
dē īedia ac siti aut cibo īgurgitaret:aut obrueret potu: sed &
hoc dilutissimo utebat̄:& illo uilissimo ita : ut sæpi⁹ ad panē

obsonium nullum adderet:& obiurganti quandoq; matri:qd ita faceret:ille blandiens respondebat: quia hoc o mater dulcissima delector magis. Præterea crapula & ebrietas litteras non admittit. Itaq; malo stomachum de me queri quam mentem: Quapropter ex cõmuni medicorum consensu ea omnis ægrotationis causa data est nimiæ lusioni: Nam ad remittendum animi laborem:cui Valerius circa litteraturæ & eloquẽtiæ instituendæq; uitæ studium erat plurimum deditus :ut ludo se interdũ exerceret permittebatur: Res sane pueris omnibus natura maxĩe grata. Itaq; non absurde qui primi apud græcos nomen pueri inuenerunt :id a ludendo deduxere.

παιζειν pæzin
παις pæs

Ludere enim apud illos dicitur παιζειν pæzin: ex quo παις pæs hoc est puer descendit:quod ipsum nomẽ apud nostros etiam qui per litterarum mutationem quandam ab eodẽ uerbo acceptum contenderint:non inepte fortasse contendant. Ludebat igitur quandoq; Valerius sed non tessaris quidem unq; nec alio ullo genere aleæ. Aut enĩ ĩ palæstra aut in cursu exercebatur:aut in emittendo iaculo : aut in iactu lapidis aut in pila. Deniq; ludum omnem ingenium quo uel agilius uel robustius redderetur corpus:eiusmodi nullum prætermittebat:& id quidem sine ulla æqualium uel minima offensiõe. Non modo enim uictor aliis insultabat:at ne uerbo quidem ullo utebatur::quo se uicisse ostenderet. Quin potius quasi illorum causã ageret:semper aliquid excogitatum acutius afferebat:quo illis nõ suo sed fortunæ uitio minus ex sentẽtia & ut par fuerat:euenisse contenderet: decereque euẽtis consilia æque anteponi atq; fortunæ probitatem. O generosam pueri indolem. O præclara eximiæ summæq; uirtutis documenta. Malebat puer modestissimus extenuare laudem suam q; in uero prædicando uictis ægritudinem augere. Qua ex re factum est:ut æqualibus omnibus & carissimus esset & honoratus ĩ primis. Inualescebat in dies:& incrudescebat morbus. Nullæ rationes medicorum nulla remedia proderant. Vis mali radicitus inhærens assidue magis magisq; emergebat ĩ robur. Febriebat inclytus ille puer febrem & uæhemẽtem & ærũnosã. Et quo magis efferuescẽtis ægrotationis immanitate atq; diritate affligebat corpus:eo is erat animo maiore ac magis inuicto. Remedia medicorũ nulla depcabať. Quidquid iussisset:

& alacer obibat & fortiter. Speiq; bonæ plenus quo uitalis spiritus magis atterebatur in dies: eo erat ui animi erectiore. Vsu certe fieri uidemus: ut qui moribus fuerit bene institut⁹: quo magis ē propinqu⁹ morti: eo sit sensu mentis uiuaciore. Deficiebāt ī illo pedetentī ac sensim: ut fit: uires animæ. Strenuū illud delicatūq; corpusculū iā languebat. Frigus ac rigor pedes atque genua occuparat. Facies quæ omni erat niue candidior: pallore induebatur. Rosæ genis exciderant. Syderei ocelli segnius lucescere: palpebræq; iam demitti. Lingua uero qua neque tenuius nec expediti⁹ nec mobilius quicq; fuerat: hebetior fieri. Vox deniq; sonora illa & cygnea ac fere diuīa obmutescere. Quæ aduētantis luctuosissima mortis signa cū tu coram aspiceres: nō potuisti ita tibi moderari: quo minus p paterni affectus imbecillitate & lachrymis & gemitu aī sollicitudinē ostēderes. Quod ille ita ut erat ui morbi moleque deiectus: tanquā e sopno excitatus ubi aīmaduertit: febribus æstuans lassusq; anhælitu quid agis inquit Pater mi dulcissime? Quid gemis? Quid ita illachrymaris? Ita consolaris Valerium tuū? Pone quæso lachrymas mi pater. pone oēm animi curā. Bene nobis sperandū est. Nos deus nō destituet: Cui tn̄ quidquid placuerit: id trāquillo atque læto aīo feramus: necesse est. Quod si bonam ualetudinem recuperaro: nunquam patiar: ut eā nimia ludēdi exercitatione amittā: idque tibi bona fide polliceor: Meminerat eīm puer spectatissimus se plærunque abs te admonitum: caueret sibi a nimia lusione: ne ob laborem īmoderatum in aliquod morbi genus īcideret. Tum ipse fide igitur mi fili. Fac aliquod uotum christo Ihesu. Fac Mariæ uirgini: Nā quidquid uoueris: ipse psoluam. His audi tis puer nobilissimus q̄q; erat toto corpore prostratus atque semianimus: perinde tamē atque collectis in unum dispersis & pfligatis uiribus sublato ad cælū intutu in hæc uerba sua uissimū os aperuit. Deus oīpotens christe Ihesu redēptor noster te q̄ deuotissime precor per sanctissimam passionē tuā: te inquam clæmentissime rex gloriæ q̄ humillime obsecro p impollutæ Mariæ uirginis tuæ pientissimæ matris merita: ut hanc a me domine: qua tam uæhementer affligor: ægrotationem: si tibi placitum est: amoueas: meq; iucūdissimo patri huic meo matrique dilectissimæ restituas. At ego tibi libera

Ihesus
Maria
Oratio

tor humani generis quid sim pro tanto beneficio relaturus? Nempe ad perpetuum deuotionis uenerationisq; meæ studiū omnia uestimenta mea ac reliquum omnem corporis ornatū dono do pauperibus. Quæ locutus mirabili cū animi affectu quasi extremo labore fessus ac lassus obticuit. Hic tu pater aliquādo exhilaratus tempestiue subdidisti: Meū autem uotum Valeri mi suauissime illud ē: ut ego una tecum: si cōualueris: utar fusca ueste: Verum tu serica & in annū. at ego lanea idq; in omnem uitam. Addidisti enim serica: ueritus quoniā puer uti semper consuesset læto quodam amœnoq; cultu corporis: ferret tristius fuscam uestem. Sed audi obsecro tu: ut cæteri tecum audiant: quid is responderi. Absit: inqt: absit mi pater. Imo ego induar ueste & fusca & lanea: sic enim decet: tu uero eleganti ut semper: atq; senatoria: Nam in te non familiæ ac tuorum solum sed reipublicæ decus repræsentatur. Dū hæc scite serioque loquitur: mors paulatim irrepens præcordia frigore obsidet. horret iā puer: ac tremit: Nam quo magis animi magnitudine uincere nitebatur fragilitatem afflicti corporis: eo magis febris immanitas membra ꝓsternebat: ita ut demum diceret sublatis ad cælum oculis: Miser ego quis me liberabit de corpore mortis huius. Quandiu claudar hoc sæculi carceres? Quod ipse audiens cum trāsfixus doloris iaculo cœpisses

// durius flere: tūc ille. Quid est mi pater: ut tanto te dolore conficias? Stat sua cuiq; dies. Impleui cursum: qui mihi a domio datus est. Nō hic uiuitur nostro arbitrio. Peregrinamur: quādiu sumus in uita. Quæ tamen uita certe non est: sed simulacrum quoddam pure innocenterq; uiuentibus uitæ illius beatæ & sempiternæ. Itaq; studendum semper est: ut q̄ properantius licet: redeamus ad cōmunem bonorum omnium patrem: qui mitis est & misericors. Sic eī frui licebit corona iusticiæ. sic saturari æternis gaudiis: Suauis. n. ē dn̄us. Volentiq; plura loqui iam līgua balbutiebat. Iam grauior sopnus sensum oppresserat. febris in ardorem æstuabat. iam desperatum erat de puero. iam parabātur: quæ sunt funeris: cum nequid intē ptatum uideretur: cōfestim accersitur Gerardus medicus ueronensis uir sane & doctus & amicus: Nam alii non nulli ueneti medici antea puerum curandum acceperant: qui quoniam de

Virgilius

Gerardus ueronensis

ſperarant de ſalute: ſe inde ſubtraxerant. Gerardus igitur cũ
ueniſſet: omnium primum urinam in uitreã mathula conſpi
catur: quam & rufam uidet & turbidam: deinde manibus ap
præhenſis arteriolisq; uitalibus contrectatis: reperit earũ mo
tiunculas perdebilis ac raras & per intercapedinem ſe mouen
tis. Contrectat extremos digytos pedum. deinde genua. demũ
partem uicinam cordi. Sentit omnia mortis uiribus interce/
pta. Vocat puerum ſuo nomine. Reſpondet is nihil. Vocat
rurſus altiore uoce: Valeri mi nihil reſpondes medico? Va
lerius ad hæc ueluti reuiuiſcens cœpit rurſus leuiter reſpira/
re: & cum difficultate maxima prolapſas palpebras tollit.
Tum Gerardus pupillas diligenter intutus quæſiuit a puero:
an ſe agnoſceret: ad quem ille & ſi cum difficultate ſpiritus
agnoſco: inquit: Veniſti enim iampridem ad patrem ſaluta/
tum: cum ſe per æſtatem ruri ſoluendi animi gratia contine
ret. Id aũt factum eſt: cum nondum Valerius impleſſet tertiũ
ætatis annum. Memoriæ bonitatem medicus admiratus in
tanta præſertim ui morbi rurſum minutatim quæſiuit ſingu
las aduerſæ ualetudinis cauſas ac progreſſus: cui ille ita dein
ceps prudenterq; reſpondit: ut medicus faciem auertens a la/
chrymis ſe nequiret continere. Cumq; poſtea ſubdidiſſet: ne
metue mi Valeri. Curabo enim te conualeſceſque ꝗ̃primum.
Conualeſcam inquit ille: & breui equidem conualeſcam. Nã
mihi medicus Chriſtus eſt. Petiitq;: ut uiciniæ ſacerdos accer Chriſtus
ſaretur: Qui ubi eueſtigio adfuiſſet: rogaſſetq;: quidnã uellet:
Reſpondit puer: Iam hinc mihi abeundum eſt. Itaq; audi: ro
go: peccata mea: meq; ſi fas eſt: culpa omni abſolue: quo libe/
rior iter quod ſum facturus: leuiorq; emetiar: aſſedit modera/
tiſſimo puero ſacerdos: quæ is deliquiſſet in uita auditurus.
Quæ ſunt eius errata? Vnum id ſane & maximum: quod dum
poſt animi circa litteras & facundiam morumq; diſciplinam
exercitationes aſſiduas nihil otii ſibi indulgens exercet etiam
corpus ingenue: ea eſt ui morbi correptus: qua ex hoc terre/
ſtri carcere ante in cæleſtem patriam reuocatur: quam ꝑ æta/
tem poſſet flagitii fœditatem cognoſcere. Miratus igitur ſacer
dos ſingularem ĩtegerrimi pueri bonitatem: quippe quem nul
li reatui uideret obnoxium ſed ſimplicis cuiuſdã potius atq;

absolutæ probitatis speculum: dum eum iubet bene sperare: dum religiõis more imposita capiti manu omni culpa libere absoluit: Valerius innocentissimus filius ille tuus dum eleuatis ad cælum oculis deũ orans castissimum pectus coniunctis digytis atq; labella percutit: seque sanctissimo triũphalis crucis signaculo aduersus cõmunis hostis ĩsidias armat: ac munit. Post breue suspiriũ ac lachrymulã tam leniter emittit spiritum: ut sponte rursus occlusis oculis obdormisse non mortuus existimari posset. Et quod mirabilius est creditu: niueus ille purpuræ mixtus color quo pulcherimos oĩs suæ ætatis pueros mirifice anteibat in uita: repente simul; cum obitu maiore quadã gratia emersit ĩ faciem: argumentum sane nõ puũ neq; cõtẽnendum eorum mortẽ: qui recte beneq; uixerunt: nõ modo nõ esse malum sed bonum etiam atq; expetendum. At ipse tamen nõ potes eius obitum non dolere ferreq; permoleste: in cuius uita magnam quandã ac certã spem & tibi & patriæ propósitam esse existimabas: quem ex teipso genueras: ĩ quo uiuo te etiam cum naturæ concessisses: uicturum arbitrabare Sunt ista profecto eiusmodi: quæ hominum animos nõ commouere nõ possint. Videmus opifices suis operibus quæ sibi ueluti genuerint. inscribere sua nomĩa. Erat nuper Cõstãtinopoli quem barbarus hic princeps amyrasq; Turcorũ Mahometus amorati filius ẽ demolitus miræ magnitudinis atq; pulchritudinis equus aheneus: ĩ cuius dextero pede ãteriore legebãtur græce expressa eminentioribus litteris huiusmodi uerba: Patrophilus fictor fecit. Egregi⁹ excusor ille patrophilus quoniã aliter fortasse nõ poterat: per illiusmodi inscriptionem ĩmortalitatẽ sibi comparabat in uita. At phidias ĩ eburneo Mineruæ simulacro quod eximia arte fabricatus tradit: cum lege patria suum nomẽ prohiberetur inscribere: effigiem suam ĩ eius clipeo ita inclusit: ut sine totius operis demolitioe diuelli non posset. Et grauissimi philosophi uiriq; sanctissimi quoscunq; libros ædiderint: propriis ipsorũ nominibus illustrare consuerunt. Quod si huiusmodi monimenta ingenii idcirco plurimum nos delectant: quoniam per ea immortalitatem quasi quandam memoria nominis nostri apud uiuos assequimur: quanto magis totius hominis propagatio: quæ per filios a nobis manat: deinceps in posteros: &

Cõstãtĩopolis Mahometus amyras Turcorum

Patrophilus

Phidias Mineruæ simulacrum

cara patri cuiq; esse debet & periucunda? Non. n. corpore dũ taxat. quod ipsum natura sua mortale ẽ: in filiis uiuimus: sed. nõ nullis etiam aĩ partibus: Nam quanq; ẽ cuique sua mens diuino creata arbitrio: plæræq; tamẽ sunt animi uires: quæ si mul cũ corpore a parentibus trãsfunduntur in liberos. Atqui fieri põt: ut uel malis morib⁹ uel temporũ calamitate uel alia maiore ui quapiam natura homĩs deprauetur: uitieturq;: id qđ ĩ. M. Tullii Ciceroĩs ĩ. Qu. Fa. maximi alobroici ĩ Aristo telis philosophi ĩ Dioÿsi senioris filios eodẽ quoq; mõ ĩ. Qu. hortensii in. P. crassi ĩ Africani fratris nepotes accidisse legi mus. Rarissimos tamen ĩuenias: q parentum maiorũq; suorꝝ & exteriorẽ & interiorem uim magna ex parte si minus exer cent: haud referãt tamẽ. Quare cũ & bõitate naturæ & ĩstitu tione diligẽtiaq; paterna eũ haberes filiũ: qui totus tui erat si millimus: cũ existimes fortassis ex illi⁹ obitu magnã tibi factã esse iacturã: censes te iure ac merito & eius & tua causa dolere oportere: Verũ erige te obsecro Iacobe Antoni Marcelle. Ce dant rationi turbulẽtissimi atq; præcipites motus animi. Fac ut interior exteriori homini dominetur: si te ipsum audire: si tui compos esse uolueris: ĩtelliges ꝑfecto tibi non modo nihil accidisse mali: quod Valerius tuus abs te abierit: sed eo te esse meliore cõdicione. quod certo didiceris dilectissimum filium simul cum ægrotatione corporis liberatum omni ægritudĩe aĩ frui nũc cælestis gloriæ gaudiis sempiternis: eẽq; tui apud iudicem eum depræcatorẽ: qui & iustissime semper iudicat: & quæcũq; aut agimus: aut dicimus: multo ante cognouit: q̃ a nobis fuerint cogitata. Quid enim per immortalem deum in unius infantis obitu acriter adeo tibi dolendum esse arbitra ris? An ignorabas: quod Telamon euripideus lõge ante Ana xagoran clazomeniũ de aiace responderat: filium abs te geni tum eẽ mortalẽ? Non omnes ea lege nati sumus: ut alii citius alii serius oẽs tñ moriamur deniq;? Xerxes ille maximus at q; potentissimus rex persarum q montes ꝓstrauit: mariaq; cõ strauit: cum ex altiore loco exercitũ illum dispiceret: quem ex quingentis myriadibus ut tradit herodotus hoc est ex quin quies decies centenis hominum millibus conflarat: se a gemi tu ac lachrymis continere non potuit: Interrogatusq;: qd ita faceret: idcirco se flere respondit: quod post annos cẽtum eorꝝ

M. Tull. cicero
Qu. Fab. Max.
alobroicus
Aristoteles
Dionysius
Qu. hortensi⁹
Qu. Crassus
Telamon
Anaxagoras
Aiax
Xerxes
Myriades
Herodotus

Euripides nemo quos tunc uidebat: superstes futurus esset. Quam natu ræ humanæ ĩbecillitatẽ Euripides meditatus: ut est omni in re grauis ac diligens: ita locutus est:

// Natura quæ mortalibus est rebus: tenes?
// Haud uideor equidem. nã unde? at auribus accipe.
// Mors omnibus debetur his. nec est aliquis:
// Qui cras futurum se sciat. Quam igitur nobis polliceamur huius uitæ felicitatem: cuius omnia sũt incerta. omnia muta bilia. omnia plena formidĩs? Itaq; alio spes nostra dirigẽda ẽ alio intẽdendi cogitatus: nã qd serius dici põt ĩ hominũ uita: cũ nullus sit tãtus ãnorꝶ numerus: q si cũ æternitate confera tur: minimã puncti pticulã repræsentet? Nec ea ꝑfecto uita ẽ

Nestor Sibylla Mathusalẽ optima: quæ uel Nestoris uel Sibyllæ quã fabulãt: uel ea po tius quæ Mathusalẽ ãnos uixerit: sed quæ honestissima fuerit probataq; apud deum: etiam si unius diei uitam quis uixerit. Non enim multitudĩe annorũ sed magnitudine præstantiaq; uirtutis hominis beatitudo simul cũ uita definitur. Nũ idcir

Chrysippus Plato Aristoteles co Chrysippũ aut aliũ quempiam huiusmodi uel Platoni uel Aristoteli prætulerim? qa plura in philosophia uolumĩa ꝓ lyxiora scripserit? an illos potius chrysippo & chrysippi si milibus: qm̃ acutiora & meliora ingenii doctrinæq; monimẽ ta posteris reliquere? Nũ ꝓpterea arborẽ laudemus: quod plu riũ sit ãnorꝶ? an qa & pluris de se fructus & suauioris efferat? Et ne celerius q̃ par ẽ: a similitudine discedam? ut in arborꝶ fructibus accidere uidemus: ut aliis alii citius maturescant: id q; non in diuersis modo sed in eodẽ ẽt genere fructuũ: ita de hominibus quoq; uenire usu qs dubitet: ut ꝑ cuiusq; naturæ tẽpamẽto alii serius alii citius uitã finiãt? Si eũ arrogantẽ so lem? & dissolutũ existimare: q hominũ legibus aduersãt: qua lis ducẽdus sit: q succenset naturæ legi: quæ uiuẽdi tẽp? om nibus definit: ut id præterire nemini liceat. At naturæ legib? irasci qd aliud ẽ q̃ deo aduersari: a quo natura oĩs creata ẽ. Qui enim ægre fert: quod uoluit deus: is plane uidetur deum arguere iniusticiæ: in eumq; irasci. Itaq; non absurde hunc ab

Eschylus // Eschylo legimus repræhensum: cum dixit: Boni est grauisq;
// uiri mali: si quid patitur: Nunquam deis irasci. Quam senten

Euripides // tiã apte secutus Euripides ait: Aduersa q bene fert: uir opti
// mus mihi uidetur ac prudens. At mea me de Valerio meo:

dicas fefellit spes. Qui.n.non doleam:quod ab eo relictus sim
hæres:quē mihi fore sperabā hæredem. Et quē superstitē op
tabā:ei uideā me superstitem. Et in quo uitæ huius omnē col
locarā iucūditatem:eum morte sublatū aspiciā. Qui ergo tam
tristi tam acerbo tā infelici casu nō crucier non angar animi:
cum illū mihi tam immature tā inopinato ereptū sentio:quo
aliud nihil ī uita preciosius habebā nihil amabilius nihil ca
rius nihil suauius. At nihil debet esse inopinatū sapiēti. Ami
sisti:fateor:in Valerio magnā huiusce uitæ iucunditatem ma
gnum solatiū magnū ornamētum. Non poteras eius ingeniū
atq; ꝓbitatem cōsiderans nō tecum admirari: nō tibi plaude
re:quod talē filiū genuisses tam modestū tam uerecūdum tam
facilē tam strenuū tā benignū. Delectabat te plurimū īgenita
eius prudētia & bonarum artiū studiū ac facūdia singularis.
Et eius caritatē atq; pietatē obliuisci nō potes. Quæ quidem
oīa cū uideas tam repente una cū illo amissa:irrecuperabili te
detrimēto & maxīo affectū arbitraris. At uelim tecū aīo uolu
// tes illā Vlyssis sentētiam apud euripiden poetā: Sapiētis ē Vlysses
// quæ oportet.ī malis sapere. Num idcirco fortasse te illusum Euripides
& destitutum putas:quod antea:ꝙ tua ferret opinio: Valeriū
tuum ad se deus reuocarit? An tibi molestum ē:quod celerius
tua sententia euocatus ille ab deo est & emissus ex his corpo
ris uīculis ad seq; ideo accersitus:ut omni cura liberaretur oī
sollicitudine? Quod si in re bellica turpe existimatur dicere
non putassem:ubi inopinato in nos hostis ac repente īpetum
fecerit:quāto id ē turpius iudicādum ī huius uitæ cōdicione:
quæ innumerabilibus periculis & calamitatibus ē obiecta:
cuius finis ē ille:quē effugere nemo pōt? Oēs enim morimur:
horaq; mortis incerta est. Itaq; recte admonemur: Vigilate:
& orate:quia nescitis horam neq; diem. Quid inquam facere
nos oportet:quibus sapientiæ magister Ihesus est datus:quā Lhesus
do idem & a gentilitatis philosophis poetisq; prædicatur. Næuius
// Pati multa necesse est ait Næuius poeta mortalem mala. Persius
// Sed eruditissimus persius longe apertius. Viue memor lœ
// ti fugit hora:hoc quod loquor:inde est. Decet nos certe ita
uiuere:ut semper credamus futurum:ut moriamur. Aliud ni
hil esse philosophorum uitam affirmat Plato ꝙ mortis com
mētationē. Et docte id qdem atq; sapienter. Nam si ad finem

omnia referēda sunt: si bene beateq; uiuēdi prīcipiū capit ab ipso fine rōnem: si finis humanæ uitæ mors ē: cui nulla ē mortis meditatio: is sane neq; prudens nec felix esse ullo pacto potest. Quā me uerba illa delectant: quibus utitur apud Euripiden: ut mihi uidetur Theseus.

Euripides
Theseus

// At ego quod a sapiente quodam didiceram:
// Curas calamitates & exilia mihi
// Mortis acerbas & malorum alia genera
// Versaueram aīo: nequid illorū prius
// Quæ cogitaram: si quid accideret: magis
// Recens noceret. Didicerat Theseus a sapiēte quodam hoc est ab Anaxagora: Euripides eē oīa quæ ī huius uitæ mutabilitatē possunt cadere: diligēti meditatiōe prouidēda: quo ī omnē casum armati instructiq; simus aduersus oēs aī motus: ut sicuti uigiles & periti gubernatores prius q̄ dent uela: Scythiā p euxinum pelagus petituri se anchoris muniūt & rudentibus: ne siquis secus quā opus sit: uentus incubuerit: frustra sint auxilium desyderaturi: ita etiam nos nō adeo rebus lætioribus efferamur: aut deiciamur aduersis: ut uideamur obliti: quā uaria sit q̄ fragilis q̄ īcōstans hūana cōdicio. Quid. n. aut nrōrum aut noster etiam obitus nos affligat? Fac uitam corporis sempiternā esse. Quis adeo sit tāta demētia: qui non mori q̄ primū malit: ubi in eam sit uitā peruenturus: de qua fore scriptum legimus: ut deleat deus oēm lachrymā ab hoīum oculis: & ubi neq; mors āpli⁹ sit futura: neq; luctus neq; clamor nec dolor q̄ in hac uersari diutius hoīum uita: quæ plena ē miserabiliū ærūnarū in tot rerum oīum cōmutatiōibus ī tot cupiditatum tædiis ī tot fastidiis uoluptatum? Quæ hic nobis reges est? quæ tranqllitas? Quæ nō oīa plena formidis? plena angoris? nihil eē uidemus ī hac īstabilitate uitæ ita hoī concupitū: cuius post usum satietas nō sequat: ut quod maxīe cōseq studemus: id cōpotes uoti facti nō abdicemus: & alia atq; alia deinceps appetamus. Nūquā nisi ī morte appetitōis fax extīguit. Itaq; nō ab re & Dauid & Hieremias & Elias aliiq; nō nulli uiri sancti & sapientes uitæ diuturnitatē īgemuerūt: ita sunt oīa uaria. ita īcerta. ita īfirma nusq̄ q; manētia. Id quod aīaduertens Pindarus ut ē in oī re prudens: ita locutus est:

Anaxagoras
Scythia
Euxinū pelag⁹
Dauid
Hieremias
Elias
Pindarus

// Spes uirum sursum simul & dehorsum

// Multa lactantes celeri feruntur
// Orbe uersatæ probat id: quod ore
// Nemo uenturam potuit deorum
// Nosse fortunam: quoniam futuri
// Cæca mens nobis. hominiq; multa
// Præter optatum tulit ipse casus
// Tristia. & rursus miseris subactam
// Extulit rebus ꝓpere uoluptas. Quare cũ in rebus humanis nulla sit certitudo nulla stabilitas nulla fides: nihil sapienti oportet esse ĩopinatũ: cũ usu didicerit quottidie euenire: ut læ tis tristia & tristib⁹ læta succedãt. Itaq; ad eadẽ te hortabor: ad quæ Corydon apud Theocritum Battum. Corydon Theocritus Battus

// Fidere amice decet. melius cras forsan habebis.
// Sperandum est uiuis. non est spes ulla sepultis.
// Nunc pluit. & clarus nunc Iupiter æthere surgit.

Vt enĩ silentio inuoluam uel. P. uentidium: quẽ a patre Gn. Pompeii magni actum ĩ triũpho & oculis populi romani mi serabiliter antea subiectum: de parthis ad postremũ pulcherri me triũphantem Roma cõspexit: uel. G. Corneliũ Scipionem nascicam: qui a carthaginẽsium carcere ac uinculis nõ solum oĩa quæ seruitutis cõdiciõe amiserat: postliminii iure recupa uerit: sed ad summa consulatus ĩpiiq; fastigia est euectus: satis unus Iob exẽplo sit: Quid. n. hic triste passus nõ ẽ: quæ acer ba nõ ptulit? ipse de se testimoniũ perhibet. Suscitabis ĩquit: corpus hoc meũ: ĩ quo multa mala sum passus. At idem Iob ubi aduersa oĩa & corporis & fortunæ uirtutis patiẽtia miri fice supasset: ita sibi ꝓpitium benignũq; deum reddidit: ut ad huius quoq; humanæ uitæ felicitatẽ nihil requireret. Magna ꝑfecto uirtus ẽ patiẽcia. Moderate nobis ĩ utrãq; fortunam fe renda sunt oĩa. Nunq̃ diffidendum ẽ rationi: nunq̃ legi natu ræ aduersandũ. Tollenda spes nostra in deũ est Iacobe Anto ni Marcelle: qui solus quid nobis rebusq; nostris aut cõducat: aut nõ cõducat: & nouit semper: & tempestiue ꝓuidet. Seuo candus ẽ nobis animus atq; diiungendus ab istiusmodi cogi tatibus & motibus turbulẽtis: Nam perturbationes aĩorũ: ut inquit Pindarus: sapientẽ ẽt uirũ cogũt insanire. Neq; flenda tibi Valerii mors nec dolẽda ẽ: sed laude potius & gaudio ꝓ sequẽda: quẽ dignum deus iudicarit cælesti domicilio. Nunc

.P. Ventidi⁹ — G. Corneli⁹ scipio nascica — Iob — Pindarus

Plato

uiget i rerũ oĩum cognitiõe earũ:quas ita facile cũ uiueret: di/scebat:ut eas nõ tã discere quã reminisci secũdũ platonem qui ret existimari. Proĩde satius feceris:si dolorẽ pectoris tui quo inopinato percussus es:recordatiõe illius laudũ cõsolabere: Nã si eos dolemus:qbus bene ẽ:quid de nobis simus facturi? Nobis ꝓfecto potius de nobis ipsis dolendũ ẽ:atq; cauẽdum merito:ne dum filios flæmus:eorũ beatitudini iuidere iudicemur. Illi enim iis bonis nunc fruũtur: quæ nec oculus uidit: nec auris audiuit:nec i cor hoĩs ascenderũt. Nos autẽ assidue uolutamur in cœno. Et eo mors nostra & durior ẽ & tristior futura:quo diutius uiuimus. Verum ea nobis offertur cõsolatio quod nõ multũ abesse possit:ut quos tanto aĩ ardore desyderamus:corã liceat ĩtueri & tibi Valeriũ tuũ :& mihi Olympum meũ æqualibus nobis æqualis illos:Nã ut illi eodem & anno & mẽse nati cõplerant ãnũ octauũ neuter:ita nos ãnum quartũ & sexagesimũ ĩgressi uterq; sum⁹. tu ad. xvi. Kl. februarias:ego uero ad octauũ Kal. augustas. Et ĩmortales certe ꝙ tũ mihi uideor augurari:futuri ñ sum⁹. Quare ĩter nos & filios: quos amisim⁹:nõ admodũ lõga futura sunt diuortia:mõ demus operã quod ĩ nobis ẽ:ut una cũ illis quos tãto desyderio ardemus:eẽ possimus. Quãuis. n. nesciamus:quæ dies morti sit præstituta:quod tñ scriptũ ẽ:nos latere nõ debet: Oĩs caro fœnũ:& oĩs gloria ei⁹ ꝗsi flos fœni. At cũ sciam⁹ pulcherrimos atq; recẽtis flosculos leui aura tactos languescere paruoq; uẽti flatu agitatos marcescere solere:nihil eẽ uideo:qđ ĩmaturũ natura quod ĩtempestiuũ dici debeat inter hoĩes. Quandocũq; nos morituros iusserit deus: id & maturũ ducũdum ẽ & tempestiuũ. Quid. n. est aliud mori:ꝗ depositũ reddere? Deposuit deus apud nos aĩum nullo præscripto tẽpoꝛ. Quæ igitur iusticia nostra fuerit eum repetenti minus alacriter ꝗ primũq; restituere? Num grauiter nobis ferendum ẽ: si quod ab deo nobis datum ẽ usui:id ei cũ exigit:reddere. Reddimus. n. nõ damus. At ne mẽsarii quidẽ si sapiũt:si decoquere erubescunt:moleste ferant depositum reddere alienum. Num uir sapiens atq; idem gratus quem animum accepit ab deo usui ac ueluti depositi iure:repetenti domino aduersari audebit? Nec ille minus ĩ culpa iudicari solet:q doleat uel depositũ uel cõmodatum restituisse:ꝗ qui illud sit abiuratus:

Valerius Olympus

Nam fides in utroq & gratitudo desyderatur. Cumq oē uitium graue sit ac periculosum: tum ingratitudo turpissima atq admodum detestabilis censeri debet. Homo. n. ingratus pudore uacat. Qui uero īpudentiæ se facit obnoxium: is omnis se flagitio facinoriq ascribit. Si prim⁹ angelus uoluisset gratitudinis meminisse: neq ī superbiam exarsisset: neq īuidisset creatori suo: nec e summo beatitudinis gradu ī extremæ miseriæ præcipitiū corruisset. Quā me delectāt duo illa præcepta: quæ uocātur delphica: Cognosce te ipsum & neqd nimis. Hæc talia sunt: ut alterū manet ex altero: & inuicem se cōmutent: Nā & qui se nouit: nihil nimis neq cogitat: nec facit: Et qui nihil nimis aut dicit aut uult: seipsum nouit. Qui ergo se mortalē esse cognorit: neq efferet nimis rebus secūdis: neq aduersis ita humilē abiectumq prosternet: ut luctui semper ut eiulatui sit addictus. Honoratur sane luctus ut est ī fabula: lachrymis & doloribus. Itaq nō īuitus ad eos proficiscitur: a qbus huiusmodi honoribus excipitur: ab quibus aūt negligit: iis abstinet. Vt oī ī re demisso nos aīo aduersus deū esse oportet: & quidquid ab eo fit: ad nostrā utilitatē factum existiare: ita quæ uidentur aduersa & uolūtati nostræ expectationiq ī festa: & cōstanter ferēda sunt nobis & sapienter: Nā ut grauiter īqt Euripides: Necessitati qui dedit terga: sapiens est ille uir. nec inscius quidē deū. Si. n. necessario oēs morimur: finisq huius uitæ mors est: quid hæc nobis & frustra & īutiliter uel lachrymanda ē uel dolenda? Audiamus obsecro Menandrum: quam scite hæc: ut omnia:

Angel⁹ prim⁹

Delphica præcepta

Luctus

Euripides

Menander

Nostris mederi si malis possent lachrymæ:
Semperq tolli flætibus quiret dolor:
Lachrymas emeremus auro. at herus negotia
Non curat hæc: nec respicit. suam uiam
Seu tu flæas: seu non: facient. proin quid facimus?
Nihil dolor arborum instar hos fructus habet
Lachrymas. Nihil igitur dolēdum ē: roges. nihil ingemiscēdum. nihil lachrymandū omnino ne ī morte quidē carissimi filii? At flæuit Ihesus Lazarum: quem reuocabat ad uiuos. Non flæam ipse: non aī torquear: qui me ī iucūdissimo mihi filio mortuū sentiā. Respondebo equidem tibi audacter: & ex aī sententia respondebo: ut nihil dolere oīo inhumanū ē: ita

Ihesus

Lazarus

dolore confici effœminatū & molle. Nullos inq̄ sentire ī utrā
q̄ fortunam animi motus lapidis ē nō hoīs: q̄q̄ ēt ī lapidib⁹
iesse motus quosdā natura īsitos nō ex magnete solum sed ex
silicibus ipsis ꝑcipitur. Verum pati motus eos effrænatius fer
ri: nec ullis compescere rationis cōsilio q̄ remediis belluæ est
propriū. Si.n.ī nobis nulla prorsus inesset affectio: cum aliæ
plæræq̄ animi uirtutes tum amicicia ipsa qua nihil ī hoīum
genere suauius esse nec necessariū magis aīaduerto: beniuolen
tiaq̄ oīs e medio tolleretur. Itaq̄ cauendū eē arbitror: ne fal
sa quadā decepti opiniōe aut quod nullū est: iudicemus malū:
aut quod sua natura minimū sit: maximum ipsi faciamus.
Qui.n. quod per sese aut bonum est aut boni cā: ducit ī malis:
hic non pōt esse non demens. Qui uero & tristia & læta ꝓ ra
tione apteq̄ tulerit: uir mihi prudentissimus uidetur efferēd⁹
q̄ summis laudibus. At non potes tu quidē non dolere: quod
tali uideas filio te orbatū: quod sentias uiscera tua abs te ue/
luti diuulsa: quod in eo sis mortuus: ī quo te futurū supstitem
putabas. Homo: argumētaris: sum nō deus. Et recte tu quidē:
Lazarus — præsertim cū deus ēt ipse q̄ mortuum Lazarū ut obiicis: erat
suscitaturus: collachrymatus ē. Velim: tn̄ memineris grauissi
Solon — mæ illius quā modo dicebam: Solonis sententiæ: neq̄d nimis:
Ihesus — Nam quod ais collachrymatum ēt Ihesum: recte quidē narras
Lazarus — modo intelligas id esse ab eo factum nō minus: quod Lazarū
quē plurimū diligebat: esset reuocaturus ab alterius ueræq̄
uitæ beatitudine ī huius: quæ falso uita noīatur: miseriam:
quā ut humanæ ībecillitatis affectū exprimeret. At se supra
hoīem gerere hoc ē supra uulgi cōsuetudinem & oīa ꝓ rōnis
regula deoq̄ metiri uiri est magnifici planeq̄ heroici. Præte
terea si uolueris meminisse optime cum illo actum esse: quod
adeptus te patre suaq̄ uirtute oēm uitæ hui⁹ felicitatem quā
dicimus: ita excesserit: ut cum adumbrato fucatoq̄ sæculi bo
no æternā sit gloriā & beatitudinē possessurus: intelliges tibi
lætandū esse potius: quod talē genueris: q̄ dolēdū quod talē
amiseris. Quod si illius nō potes absentiā ferre: qui cælum ha
bitat: nō tam ei⁹ uideris q̄ tuā uicē collachrymari. At istud
certe nō ē aī uero liberalis neq̄ magni neq̄ paterni neq̄ ipsi⁹
tui: qui pluris faciebas unum ualerium quam uitā ipsam: qui
uir magnificus es & oī uirtute illustris. Illius bono gaudēdū

est inquã potius quã tuo dolẽdum incõmodo. At qui ea cõdi
ciõe filios nobis cõmẽdauit deus: ut quãdocũq; repeteret: red
deremus. Num igitur malimus creditori succensere: quod suũ
exegerit: q̃ cõmodãti gratias agere? Quin potius imitãdus est
nobis sanctissimus ille patiẽtissimusq; Iob: atq; illi⁹ uerba sin Iob
// cero mentis affectu usurpãda. Domin⁹ dedit. dominus ab/
// stulit. Sicut domino placuit: ita factũ ẽ. Sit nomẽ dñi bene
// dictũ. Quid tãto .n. torqueamur dolore: qd diuturnis lachry
mis quos amisimus: lugeamus: si quidẽ ad tp̃s ẽ creditũ: id p/
petuo seruare nõ possumus? Nihil nobis cũ agit natura duri⁹
quã cũ elemẽtis uniuersoq; mũdo cõsueuit. Nũ quæritur ter/
ra: quod fruct⁹ quos tãto cũ labore cõcepisset: peperisset: aluis
set: amiserit: cũ tã sæpe antea uomeribus scissa esset rastris &
ligonibus cæsa. ĩbribus obruta: tẽpestatibus fracta: nunc rigo
re nunc æstu uexata: quo annua munera parturiret: cũq; ua/
riis amœnisq; floribus ĩduta gestiret: mox exuta spoliataq;
oẽm ornatũ iataq; deposuerit? At ne mar̃ qdẽ moleste fert: qđ
p anni ac tẽporũ uices eorũq; momẽta nũc remissioribus nũc
uæhemẽtioribus uẽtorũ flatib⁹ inter procellas fluctusq; agi/
tatum nauibusq; circũquaq; sulcatũ. & hamis ac rætibus ap
petitum sentiat: quos genuerit: auxeritq; tantos pisciũ greges
predæ oĩbus rapinæq; expositos & præciosissimas margari/
tas aliaq; pmulta & gẽmarũ & rerũ nobilissimarũ genera ab
se aut ui auferri aut insidiis abduci: Nã qd aer ipse mihi me/
morãdus ẽ? luget ne an gemit: quod q modo solis radiis illu/
stratus albesceret: & iucũdus oĩbus esset aspectu: mox noctur
no caligat horrore: sæpe numero ẽt ĩterdiu obscurat? quodq;
aues quarũ & ludẽti uolatu & mulcẽti concẽtu gaudet: mul/
tiplici dolo uariisq; artib⁹ ĩ summa ẽt regiõe capiãtur? Et ne
uidear ĩ singulis enarrãdis curiosior: cælũ ẽt ipsum nõ semp
eodẽ lucet aspectu. sed p ortu occasuq; solis nũc manãtibus
radiis collustratur. nũc corruscatõibus stellarũ ueluti scĩtillis
debilius fulget: quandoq; ẽt nusq̃ apparet. Quare si oĩa sunt
plena mutationũ: si nihil ẽ ĩ uniuerso mũdo liberũ ab ĩteritu:
nihil ẽ: quod ipsi nobis præcipuũ postulemus. Quod si p im
becillitate humani ingenii nõ potes talẽ filiũ nõ requirere nõ
dolere nõ ĩgemiscere: cũ boues ẽt uideamus requirere uitulos
quos amiserint: multoq; mugitu ac tristi testari pium naturæ

affectũ:Sed oĩ ĩ re mod⁹ seruãdus est:& nusq̃ a ratione disce/
dendũ. Vsus corporis cũ mentis affectu nobis ẽ cõmutandus:
ut quorũ aspectu atq̃ sermõe curas leniebamus:eorũ gaudea/
mus recordatiõe ac beatitudĩe. Ad hæc tibi cauẽdũ ẽ:ne cõti
nuis lachrymis eo cõtrahas grauiorẽ culpã:quo diuinæ uo/
luntati magis uideris aduersari. Solet.n.quãdoq̃ deus uæhe
mẽtius illos affligere:quos repugnantes sibi rebellisq̃ cogno/
Niobe rit. Itaq̃ ñ absurde poetæ fingũt Nioben ob huiusmodi cãm
filios oĩs amisisse. Quid scis præterea:si deus ipe:cui & præte
rita & futura oĩa corã sunt:miseratus ẽ Valeriũ tuũ : ob eãq̃
rem ad maiorẽ ætatẽ uenire ꝓhibuerit::neq̃d tristi⁹ pateretẽ?
Quot. n.& quãta quottidie accidunt ĩ uita tristia miserabilia
Cyrus ærumnosa:quæ sola morte effugiũtur!Si Cyrus ille senior g
res tam multas tamq̃ præclaras gesserat:ad senectutẽ nõ per/
Tomyris uenisset:nunq̃ tam crudeliter tam ignominiose tã seruiliter ꝑ
Croesus calliditatem ĩpotentiamq̃ fœmineã perisset. Idem de Croeso
Annibal rege.de pœno Annibale.de Gn.pompeio magno.de.G. Iulio
Gn. Põpei⁹ magnus Cæsare.de G.Mario.de Cicerone.de L.annæo seneca aliisq̃ ꝑ
multis potest aĩaduerti. Quãto igitur Valerius tu⁹ celeri⁹ ex
G. Iuli⁹ Cæsar cessit e uiuis:tãto eius mors desyderabilior ẽ censenda : quod
G. Marius mali nihil neq̃ nosset:neq̃ ꝑpetrasset:Quod eius rei consyde
Cicero // rans Menander idem:quẽ modo meminerã.ait: Quẽ dii amãt:
L. Annæ⁹ Seneca // moritur iuuenis. Liberat profecto mors sæpe nõ nullos & ma
ximis & acerbissimis malis:quibus ii uacant:qui uel infantes
Menander uel pueri ex hisce uitæ ærumnis excesserunt. Si Priamo conti
Priamus gisset ea mors:quã falso ĩmaturã dicimus:nunq̃ hæc tam flæ/
Homerus biliter apud Homerum quereretur.

// Ingredere o fili murum:quo troas & omnis
// Troiadas serues:nomen neq̃ clarius hosti
// Pellidæ efficias:tua nec tibi fata ministres
// Ante diem.miseriq̃ patris miserere.superstes
// Quem facis elatum:senii quem limine sæua
// Sorte deum genitor perdet mala plura tuentem
// Funera natorum.natas hostiliter actas
// Stupratasq̃ nurus infantum strage sub alta
// Membra inflicta solo:nam me mucrone supremum
// Postq̃ aliquis uita spoliarit:rictibus atræ
// Ante fores catulæ pergent laniare iacentem.

// At quando canumq; caput canamq; molossæ
// Dedecorent barbam grandæui in cæde natantis:
// Hoc miseris fuerit longe miserabile cunctis.
// Talia uoce senex queritur: multumque capillum
// Vertice uellebat: sibi quod minus audiat Hector. Hector
Quã quidẽ Homeri sententiã Virgili⁹ familiaris noster aptis/ Virgilius
sime secutus uel potius executus inquit:
// Hæc finis priami fatorum. hic exitus illum
// Sorte tulit troiam incensam & prolapsa uidentem
// Pergama tot quondam populis terrisque superbum
// Regnatorem asiæ. iacet ingens littore truncus
// Auulsumq; humeris caput & sine noĩe corpus. Ex quo pos
mus ĩtelligere nõ obscure: q̃ periculosum quãformidabile sit
diutius esse ĩ uita. Quid. n. aut nostris aut nobisipsis longio/
rem uitã optam⁹ tanq̃ nescii. quo diuturnior fuerit uita nr̃a:
// eo mortem fore peccatorũ mole grauiorẽ: Dies ãnorũ uitæ
// meæ quos hẽo: centũ & trigĩta ĩquit Iacob: minimi & mali. Iacob
// Vnde apostolus: Mihi uiuere christus ẽ. & mori lucrũ. Re/ Apostolus
// ctecq; addidit: dissolui. n. & eẽ cũ christo multo meli⁹. Quid Christus
igitur tãta sit nobis uiuẽdi cupiditas: cũ n̄isumus ignari mul
titudinẽ annorũ uitiorũ multitudĩe cumulari: Quod siquid ẽ
boni: quod de se queat hæc uita mortaliũ polliceri: id nõ ĩ aĩ
& corporis cõiũctiõe ac uinculis sed ĩ uirtute ipsa: quã aĩ rati
one adipiscimur: & ĩ bonis ẽ moribus positũ. Itaq; ut uirtute
quod malũ ẽ suũ. cauet hæc uita mortalis: ita quod bonum ẽ
morte cõseqtur. Quare qui ĩi sibi hoc ẽ secũdũ aĩ uirtutẽ deo
que uixerũt: quocũq; tẽpore moriãtur: & tẽpestiue moriuntur
& bene: eorũq; mortẽ nõ eiulatu sed laude: nõ luctu sed cele/
bri memoria: nõ lachrymis & dolore sed gratiarũ ad deũ acti
one & animi trãquillitate ꝓsequi debemus: quod his pericu/
lis sæculi liberati cælestibus illis sempiternisque bõis potiti
sunt: qbus solis uera hoĩum definit̃ beatitudo. Cũ tuus igit̃
Valerius ita egerit ãnos suos: ut nullã ne minimã qdem sense
rit corporis cõtagionẽ: sed potius esset & puritatis & bõitatis
exẽplum: nõ tam tibi lugẽdũ ẽ: quod tali careas filio: q̃ ĩ mor
tales agendæ gratiæ Christo Ihesu: quod illius te patrem fa/ Christ⁹ Ihesus
cere sit dignatus: quo ẽt aliquãdo patrono uti apud se possis:
Quid. n. tantum lachrymarum effundis: Quid adeo gemis:

Quid diutius doles? An ignoras quod totiens diximus fragi-
lem nostram & caducam esse naturã cõditionemq; corporis no
bis datã esse cõmunem cum pecoribus & iumẽtis? Quænam ẽ
huius uitæ suauitas? Quæ cõmoda? uel quæ potius non incõ
moda? nõ tristia? nõ plena malorũ omnia? Scio me eo tibi do-
lorẽ facere longiorẽ: quo ĩ dicẽdo sum lõgior. Verũ cũ uideo
tui te Valerii: quẽ tanto desyderas ope: ueluti sagiptis assidue
uulnerari & eo qdem aĩ uulnere: quod dolore te cõficit: insti-
tui nõ antea finẽ dicendi facere: q̃ ita te tibi restituero: ut me
mihi ĩ luctu meo restitutũ sentio. Nõ possum ĩqs a dolore nõ
possum a gemitu nõ possum a lachrymis cõtinere me: Vt quẽ
superstitẽ atq; hæredem mihi fore opinabar: eum efferri & se
peliri uiderim. O immitis atq; iniqua mors: quæ filios piẽtissi
mos ab indulgentissimis parẽtibus distrahis: ut quos ĩmorta
lis eẽ oporteret: ĩ ipo uitæ limine opprimas. O malorũ oĩum
malũ atrocissimũ teterrimũ pessimũ. Eodẽ uideo nos reuolui
Iacobe Antõi marcelle. Frustra me uideo præcepta eloquen-
tiæ didicisse: qui eo tibi quod cupio: quodq; ĩ re ẽ: min⁹ psua
deo: quo sum ĩ suadẽdo cupiosior. Num tibi soli mortuus est
filius? An ignoras: quæ ĩ mũdo sunt: & mutabilia esse oĩa &
mortalia? Num putas singultibus flætibusq; tuis rediturũ ad
te Valeriũ? Visne tibi licere: quod sibi deus ipe nõ patit̃. Solo
Agaton enĩ uno priuat̃ deus: ut agathon ĩquit: ĩfecta facere: quæ facta
sunt: tametsi deo nihil est neq; præteritum neq; futurum: cui
Ditys omnia sunt præsentia: Audi obsecro: quibus uerbis Ditys cõ
Danae solatur danaen:

// Esse inferis curæ gemitus putas tuos?
// Suspiriisq; tuis tibi redditum ire filium?
// Quiesce: moneo. proximorum si mala
// Respexeris: feras facilius consyderans:
// In uincla quot laxantur homines: quot patres
// Orbi senescunt: quiq; regnantes opibus
// E maximis lapsi nihil sunt. hæc tuo
// Versanda sunt aĩo. Cõsyderãdæ sunt ĩquã tibi aliorũ calami
Socrates tates & ærumnæ. Et quod monebat Socrates: ĩcõmodũ tuum
cũ aliorũ aduersis rebus conferendũ. Quod si feceris: inuenies
profecto longe tibi meliorem esse fortunã: q̃ aliis multis: qui
Antimachus hẽntur fortũatissimi: laudat̃ a nõ nullis Antimachus poeta &

id quidem nō iniuria: qui cū ex obitu Lydæ uxoris: quā unice amabat: dolorem ītolerabilem cōtraxisset: scripsit grauē elegātēq; elegiā noīe lydam: qua per enumeratiōem illustrium mulierum quæ extremis cladibus sunt confectæ: se ipsum cōsolatus est. Et. M. Tullius Cicero cum filiæ mortem æquo animo ferre nō posset: grauissimā ipse quoq; ea de re consolationem sibi lucubrauit: ubi cum. Qu. Maximi illius & M. Catonis tū aliorꝶ poene īnumerabiliū & græcorꝶ & Romanorꝶ patientiā atq; cōstantiam in mediū referens se sibi sua in causa patronū cōstituit: grauissimis exemplis rationibusq; ostendens dolorē omnē: qui ex alicuius morte suscipiatur: & muliebrem esse & uanum: cum nihil sit malū iudicandum: quod sit natura. Et cū omnia nobis dederit deus: nec sit quicq̄ prorsus: quod tan q̄ iure peculii nostrū dicere possimus: quid est: quod uel amissum uel redditū tāto ægritudinis cruciatu nos torqueat? Prudenter igitur & q̄uerissime in hanc sententiā Simonides poeta locutus est.

Lyda

M. Tullius Ci.

Qu. Maximus.

M. Cato.

Simonides

//Homines parꝶ possunt. inania studia.
//Breuiq; tempore labor ad laborem. etiam
//Quod est ineuitabile: imminet omnibus
//Mors sæua: cuius & boni & mali parem
//Partem recipiunt. Nec minus apte Euripides:
//Non solum enim pecunias minime proprias
//Homines habent: sed prorsus humanum nihil.
//In omnibus itaq; dicere par est: ea gerimus:
//Quæ sunt hominibus a deis. Hæc cum uolunt:
//Rursum auferūt. Cū igitur nihil nobis sit ꝓprium: sed quid

Euripides

quid habem⁹: id deus nobis usui dedit. quid tā moleste tamq; iniq; ferimus alienū reddere & restituere mutuanti? Nullis hic meritis nulli uirtuti parcitur. Alia est dei alia hoīum ratio. diuinæ retributiones multo nostris meritis sunt maiores. Verꝶ eæ dei iudicio non nostro æstimandæ sunt. Dauid rex & scūs & sapiēs filiis antea duobus amissis altero incesto altero parricida: quos etiam mortuos fleuit ut improbos: amisit deinde tertiū cūq; paruulū: quem hēbat carissimū hunc q̄diu sparat seruari posse. nec destitit lachrymari & diuinū auxilium orationib⁹ assiduis īplorare & ieiuniis uti & in cilicio iacere. cæteraq; oīa facere: quib⁹ domin⁹ ꝓpiti⁹ redderetur. Vbi uero

ad se puerũ euocauit deus: simul cũ luctu lachrymis positis & surrexit de terra cõtinuo: ac lauit: & regio more unct⁹ atq; indutus deũ adorauit: eiq; gratias agẽs refect⁹ ẽ cybo. Suis autẽ rem mirantibus respondit se recte uiuo ĩfante ieiunasse ploras seq;: qm̃ arbitraretur uitæ dñm misereri posse: nec dubitandũ eũ qui posset mortuos suscitare: uitã etiã seruare posse. Iã uero obita morte quid ieiunaret? Nõ enĩ sibi licere mortuum reducere exanimũq; reuocare. Ego: inquit: ibo ad eũ: ipse autem nõ reuertetur ad me. Et grauiter quidem ille & demisse: qui neq; de diuĩo iudicio auderet queri: aut lachrymas fundere præsertim cum sciret puero melius esse consultũ: & desyderiũ suũ spe alterius uitæ cõsolaretur. Quid eni exempla gentiliũ ĩ me diũ ꝓferã aut Horatii puluilli aut Dionis siracusani aut Antigõi regis aut Demosthenis oratoris aut Periclis olympi aut Xenophõtis Socratici aut Qu. Martii regis aut eoꝝ: quos modo noĩarã: Telamonis. Anaxagoræ. Qu. maxĩ. L. pauli hæmylii M. Catonis Ciceronis alioꝝq; huiusmodi: qui filioꝝ obitũ & forti tulerũt & inuicto aĩo? Satis tibi unus dauid exẽplo sit. Hunc nobis ꝓponamus: hunc imitemur. Quid frustra collachrymemur: quos recuperare nõ possumus: & quib⁹ uita nõ erepta ẽ sed cõmutata? At ñ potes ñ desyderare: quem ex te genueras: quẽ magis amabas q̃ te ipm. Sed uir sapiẽs nihil unq̃ desyderet. quod sibi cõtingere posse desperet. Et ut frustra qd habuimus: desyderamus: ita frustra quod amissum ẽ: lugem⁹. Itaq; parcendum ẽ lachrymis: comprimẽdus gemitus: ægritudo aĩ lenienda: nequem pietas fletũ excitat: diffidentiæ ascribitur. Non enim mortuus est Valerius: sed uitæ trãsegit cõditionem: ut qui mortalis erat: fact⁹ sit ĩmortalis. Ille nũc simul cũ ãgelis: quoꝝ simillim⁹ creatus ẽ & grã & pulchritudĩe & splẽdore: faciẽ dei uidet: uultuq; reuelato sempiternã domini gloriã ineffabilemq; beatitudinẽ læt⁹ contẽplatur & gaudẽs. Nũc ꝓspicue cernit: quã certo sperarat: cũ esset in uita: sibi gloriæ apud humani generis redẽptorem repositã esse: mercædẽ suũq; sibi seruatum ab angelis habitaculũ. Nũc præsenti corã q; aspicere ei licet ordines illos septem: quibus beatoꝝ animi per insaciabilem læticiã ꝑfruuntur: Nã & eos cernit: qui supata carne & domita nullis sunt eius illecebris deliniti: & item eos: quibus ꝓ assiduitate & ĩnocentia illud ẽ pretium datũ:

Horati⁹ puluillus
Dion syracusanus
Antigonus
Demosthenes
Pericles
Xenophon
Qu. Marti⁹ rex
Telamon
Anaxagoras
Qu. Maximus
Paulus hæmylius
M. Cato
Cicero

Septem ordines beatoꝝ.

ut erroribus cūctis ꝑturbationibusq; ꝓstratis ob quaꝝ rerū
memoriā flagitiosoꝝ aī ꝑ curaꝝ æstꝰ sollicitudinūq; ardores
torquentur ꝑenniter: incessanterq; cruciant̄: trāquilla ipi po
tiant̄ securitate. Eos deīde uidet: q ob legē seruatā eo dei testi
monio ītelligūt se munitos: ut ob ea quæ gesserūt in uita: neq;
iudiciū se oporteat neq; iudicii euentū formidare. Tum illos
cōtemplatur: qui & requiem suam intelligere: & quæ sibi futu
ra sit gloria: uidere iam incipiūt: eoq; se lenientes solatio āge
loꝝq; præsidiis stipati suis in habitaculis mira cū tranqllita
te requiescūt. Deīceps eos intuet̄: qui quoniā ex huius corpo
rei corruptibilisq; carceris tenebris ac uinculis ī lucē liberta
tēq; uenerūt & affluētissime exultatōis suauitatē habent: &
repromissā sibi hereditatē possident. Post hos aūt ii uisui of-
ferunt̄: quibꝰ quod scriptū est: demonstrabitur. Quia uultus
eoꝝ sicut sol incipiat refulgere & stellaꝝ luminibus cōꝑari.
Demū uero in eos figit intutū: qui summa cū fiducia exultāt:
certoq; cōfidūt: & intrepide gaudentes accelerant eius uidere
uultū: cui per assiduam seruitutem obsequētis se præstiterūt:
& a quo per īnocentis memoriam cōsciētiæ intelligūt glorio
sam & sempiternam minimi laboris sui se mercædē cōsecutu
ros. Nūc firmo fixoq; obtutu Valerius tuus aspicit: aspicit:
atq; admiratur splendorē īmensum & corulcāte illius uibran
tis luminis: quo dei facies oīa illustrat: & incōprēsibili fulgo
re quodā irradiat. Nūc ille reuelata facie totum robustus aspi
cit ac uidet: quem hic ex ꝑte cognoscebat: ut paruulus & ue
luti per speculum in ænigmate. Quid ergo dolemus illum re | Aenigma
gnare cum christo: qui perbreui curriculo uitæ longā bñ agē
do uixit ætatē? An ignoramus christi morte oēm mortuā eē
mortē. Itaq; uiuit filius tuus: qui obdormiuit in christo. Qui
etiā ipse dixit in euāgelio: Nō ē mortua filia tua: sed dormit.
& Lazarus a sopno ñ a morte: quæ prope diem erat peritura
suscitatus est. Nō de filiis inquā nobis dolēdū ē: qui bene hñt | Lazarus
& perbeate: sed de nobis ipsis: qui quottidie obiicimur ꝑtur
bationum uulneribus: & a quibus de uerbo etiam otioso rō
exigetur. Securus nūc Valerius uiuit temptationum omniū:
Iā nullis potest flagitiis sordidari: quoꝝ uulnera simul cum
morte ꝓstrauit ac uicit. Ille nūc uictor ac triūphās ñ eqs Cāil | Camillus
li aut Scipionū sed piis uirtutū opibus sed continuis illis ac | Scipiones

sanctis orõnibus quibus mitem sibi dominũ ꝓpiciumq; red/
diderat: decorã illã atq; mãsuetã faciẽ suã & splendidos ocu/
los uerecundũq; uultum ĩ te cõuertens cũ & dolentis miseret:
& laborãti assistit: tum ut bono aĩo sis: hortatur: quoniã tibi
iam sedem paret: qua secum oĩ animi angore curaq; solutus
æternis ĩ gaudiis sis mãsurus. Quid enĩ mortem accusemus:
sine qua ad tantum felicitatis bonũ peruenire non datur? An
potius cum ĩ ea tantum sit boni: repræsentanda nobis ẽ: cum
adhuc sumus ĩ corpore? Quid semp iacemus humi prostrati?
Surgamus aliquãdo ex hoc terresti cœno. Abducamus aĩum
a sensuum tenebris. Mentis lumina tollamus ad cælum. Sur/
Ihesus gite: eamus hinc: præcepit dominus. Euolemus ad Ihesum
exuti terrenis cunctis permotiõibus ac pennis pietatis ĩduti.
Volentibus benefacere nihil est difficile. Adest deus implorã
tibus se. Orantis exaudit. Inuocantibus præsto ẽ. Quid affli
gimur quottidie inanibus desyderiis? Quid capi patimur ille
cebrarũ laqueis? Quid ultro fallimur uisco libidinum? Quid
scientes uidentesq; dolosis uoluptatum insidiis irrætimur?
Eiciamus a nobis tandẽ: eiciamus inanis cogitatus. Fallacis
opiniones lõgius ferri qd sinimus? An ignoramus quo magis
nobis blanditur mundus: eo maiorẽ de nobis uictoriã hostẽ
illum immanem atq; formidabilem sperare? Quæ res multæ
fluunt ad uotum: sine aliquo demum ingenti malo finire non
Philippus possunt. Itaq; laudatur rex Philippus alexãdri pater: cui cum
Alexander sub idem tempus tres grati & fortunati nuncii essent allati: &
Olympia quod equestri quadrigarũ cursu olympia uicisset: & quod ab
Parmenio eius duce Parmeniõe essent dardanii pugna superati: & quod
Dardanii uxor Olympias ei filiũ peperisset: cõtinuo sublatis ĩ cælũ ma
Olympias nibus O fortũa inquit paruo me malo aliquo pro tot tãtisq;
bonis afficito. Verebatur enim uir prudẽtissimus: ne quod ac
cidere sæpe solet: post tot res lætas magnũ aliquod ĩfortuniũ
Attalus sequeretur: sicuti certe demum secutum ẽ. Nam quam Attalũ
perpetrati flagitii pœnã dare neglexit iniuste: iustissime ipse
Pausanias luit. Scimus. n. philippum ab adolescente Pausania interẽptũ
Theramenes Theramenes autem uir grauissimus ubi ædes: ĩ quibus una cũ
aliis familiaribus ꝗplurimis cænabat: funditus corruissent:
cæterisq; obrutis atq; oppressis omnibus solus ipse seruatus
esset: ob idq; perinde ac felix a cunctis extolleretur: alta uoce

exclamauit inquiens: o fortuna ad qd igitur me reseruas? Nec se suus fefellit metus: Nã nõ multo post tempore triginta tyrãnorũ iussu ueneno intrepide obducto perit ĩ carcere: quem acerbitatis casum eo patientius tulit: qm̃ se antea in oẽm aduentũ accinxerat. Itaq; ubi mortiferũ uenenũ illud audẽtius ac tãq; sitibũdus hausisset: arridens deĩde atq; iocabũdus eiectum quod reliquũ erat: e poculo hoc ĩquit pulchro Critiæ ꝓpino. Neq; illi quẽ ĩ se fuerat ĩ iustissimum exptus: falso mortem est ominatus. Critias enĩ non multo post eorũdem iussu tyrãnorũ morte mulctatus est. Et ita quod ei mortis poculũ Theramenes modo præbiberat: idem deinceps ipse nõ mĩore appotus mensura absorbuit. Istiusmodi uero humanarũ rerũ mutabilitatẽ atq; ĩconstãtiã cogitans Paulus hæmilius sibiq; sanctius nihil ducẽs patriæ caritate cum ob uictum Perseum Macedoniæ regem in maximo atq; clarissimo felicitatis suæ prouentu metueret: nequid mali reipublicæ immineret: deos ꝓcatus ẽ: ut siquid aduersi ĩ populum romanũ molirentur: id oẽ ĩ domũ suã cõuerterẽt. Quare cũ ex quattuor filiis quos & bonitate formæ & splendore indolis habebat egregios: duos antea adoptionis iure ĩ Corneliam fabiamq; familiam trãstulisset: reliquos duos qui domi erant: alterũ ãnos quattuordecĩ natum quĩto ante triũphũ die: alterũ uero qui annũ duodecimum agens in triũphali curru cõspectus fuerat: quĩto itẽ post triũphum die amisit. Cũq; ꝓcedẽtẽ sibi obuiã populum uideret: qui & eius uicem misere doleret: collugeretq;: Paulus eadẽ oris uultusq; grauitate: qua uti cõsueuerat semp: Nũc ait patriæ sum equidẽ metu atq; ꝑiculo liberatus: quãdo successuum meorũ inuidiam quã ĩ familiã meã fortuna euomuit: ꝓ omnibus tulerim. Contigit enim mihi: quod optabam: ut uos meũ casum potius lugeatis: q̃ ego uestrũ ĩgemiscã. Num tibi uidetur talis tãtusque uir aut doluisse aut fudisse lachrymas: quod uel inopinato sibi qcq̃ tristius accidisse: uel ĩmaturẽ ĩ tãta rerũ lætitia pueros duos quos reliquos hẽbat: intra dies tã paucos diẽ obisse diceret? Ut ẽ.n. prudẽtis & magni uiri oĩa quæ accidere possunt ĩ uita: lõge antea meditari. seque ĩ oẽm casum componere: ita nihil ducere ĩmaturũ: quod uel natura facit uel ratio aliqua tempestiuum. Nã quod difficillimũ scitu ẽ: siquis diligẽter obseruaret: atque ꝓspiceret: horoscopi

Critias

Theramenes

Paulus hæmilius

Perseus

Horoscop⁹

uim sYderumque eorum influxus: quæ nascenti Valerio illu xerunt: intelligeres profecto nihil mirabile accidisse: quod mi nus is diu uixerit. Vixit. n. quantum ei fuerat natura defini/ tum. Id autem quonã habeat modo: ita ostendimus. Valerius tuus natus est eodẽ & anno & mense: quo meum Olympũ su/ peri⁹ natum meminerã: uerũ hic ad tertium idus apriles paulo añ solis ortũ. At Valerius post solis ortũ circiter horã secũdã ad octauũ Kal. maias. Volunt autẽ astrologi: qui istiusmodi tempore natus sit: eius uitã diuturnã esse non posse: idq; tũ ex Marte: qui teneret secundã domũ: tum ex Mercurio qui a satur no offensus domui eiusmodi præesset: cũ Mars etiã ipse Iouẽ: qui fortunæ parti dominaretur: ĩ sua quadratura offenderet. Huic. n. secũdæ domui ipsique Mercurio sub quo Valeri⁹ di citur natus: uis quædam intrinsecus atque extrĩsecus data ẽ: sine qua uita esse non põt. Quod si ab ea secunda domo Mer/ curioq; qui domui dominatur: uis qua alimur: inest in nobis: non uideri debet absurdũm: si ex offensione & domus & do/ mini antea quis moriatur: quam perfectum rationis usum at/ tigerit. Nec mihi quisquam obiiciat uolũtatem diuinam pri/ mam esse causam & sphærarum & motionum nihilque fieri: quod non de interiore intelligibilique aula summi imperato ris egrediatur: cuius quidem uoluntas causa prĩa sit & bonæ & aduersæ ualetudinis uitæque ac mortis: tum etiam præmi orum pœnarũque eodemque modo & collati cuiusque benefi cii & relatæ gratiæ: eãdemque dei uolũtatem solam esse: unde oĩa quæcũque sunt: traxere ortum: cum ipsa æterna sit: ortũ que nullum habuerit. Quasi mens diuina & cælum ipsum & uniuersum mundum minus creauerit: eãque naturam & pote statẽ infuderit: ut omnia certa rõne atque ordĩe progressus fa ciãt suos & oriẽdo & occidẽdo per uarias diuersasque & cãs & effectus nunc serius nunc citius: & tempestiue tamen oĩa. Quis enĩ sanæ mentis ignorat omnia pro diuino arbitrio ac nutu & creata esse & constituta: nihilque cuiquã uel accidere uel contingere: quod aut dono eius aut permissione non fiat? Id autem ita esse ne Homerus quidem ignorauit. Apud illum enim Achilles Priamum interempti Hectoris corpus supplici ter flæbiliterq; rogantem hisce uerbis consolatur:

//Ah miserande senex mala qui tibi plurima pectus

Valerius — M.cccc.liii. — Olympus — Mars — Mercurius — Saturnus — Iupiter — Quadratura — Aurelius augustinus — Homerus — Achilles — Priamus — Hector

// Obsedere tuum:nauis ut solus achiuas
// Veneris:atque oculis huius te ostendere coram
// Pertuleris:qui tot natis & talibus orbum
// Te modo reddiderim?mens est tibi ferrea prorsus.
// Ast nunc animo quibus angere:pelle dolores.
// Hocq; sede solio.gemitus nil profuit ullus.
// Vt statuere dei:miseris mortalibus ægra
// Vita datur.nullis tanguntur numina curis.
// Dolia nanque iacent in limine bina tonantis:
// Diuisim quæ dona boni tenuere malique
// Iupiter hæc miscens tribuit quandoq; maligno
// Etquandoq; probo. Verum cui tristia dira
// Sorte dedit:cunctis temnendum redit:& unum:
// Quem dolor in terram stimulis agit acer amaris:
// Quēque dei atque homines nullo dignantur honore.

Quod si bonorum malorumque nostrorum uel naturæ ordo uel dei uolūtas ē in cā:qui qdqd facit & recte facit & utiliter nobis:nihil ē:quod ullus nobis casus acerbus uideri debeat. Nam is nouit sol⁹:quid nobis aut conducat:aut nō cōducat. Itaque monebat Socrates aliud nihil a diis īmortalibus petē dum esse:quā ut bona tribuerent:quoniā iidem scirent: quid cuique expediret. Sed quoniam iam satis mihi uideor ostēdisse neque nostra causa lugēdū esse:quod neque liberalis sit neque paterni neque magni neque amantis aī:nec etiam filiorū certe causa:quod eos scilicet putemus uitæ suauitatē ac fructū obitu amisisse:cum hic non modo nulla sit suauitas:sed ī cōmodorū atq; acerbitatū plena uideam⁹ oīa:siquæ reliquæ sunt:quærat:tāti mæroris causæ:eas īuenio tris posse afferri: quod aut existimemus cū corporibus simul animos interire: aut mortē sine maximo ītolerabilique dolore accidere nemini:aut propter futura ī īferno supplicia. Quid si has cās quoque nō minore ui uictoriaq; īfrigā atq; prosternā:quā de duabus illis superioribus factū uides:Cessabisne tādē a luctu?Redibis ad te ipsum?Intelliges tibi mali nihil ī Valerio accidisse?Nā futura illa supplicia quibus tandē horrēda sunt?bonisne an flagitiosis?Num ignoramus id: quidquid est mali quoquidem aliud nullum neque formidabilius esse potest neque ærumnosius neque maius:illud hominum culpæ perpetra/

Socrates

Aliæ quot sint lugēdi causæ

tisque in uita sceleribus:nõ morti ipsi:quæ malorũ omnium fi
nis ẽ:dari oportere:quinimo propterea esse morti maiorẽ gra
tiam habendã:quod culpã non patiatur ãnorũ accessiõe fieri
grauiorem:Præterea quæ illi supplicia debentur:ꝗ nõ modo
nulli se flagitio unq̃ fecit obnoxium : sed ita probitati stu/
debat assidue:ut ĩ eo absolutissima quædam uirtus nõ minus
Nympholepti
natura diuinoq; afflatu:ut de nympholeptis theoleptisq; fa/
Theolepti
bulãtur:q̃ disciplina inesse exercitatiõeq; uideretur:Adeo.n.
egregius ille puer erat ĩ omnem uitæ partẽ pulcherrime insti
tutus:tantaq; ingenii ad oẽm bonitatis præstantiam acrimo
nia & splẽdore:ut uis quædã supra hominem in eum diuini
Horoscopus
tus uideretur ĩfusa.Quid.n.ad natalem:quid ad horoscopum
reuertamur:Non.n.dicam ea ratione Valerium tuum ĩgenio
fuisse & acri & graui & facili & excelso appetẽtissimoque di/
Gemini
scendi:quod natus sit ascẽdẽte prima geminorum facie:quo tẽ
Mercurius
pore Mercurius esset ĩ ariete: qui & a Marte feruorẽ & tempe/
Aries
ramentum a Saturno acciperet. Quãq; hæc omnia ut cætera
Mars
quæque ab deo sunt:tamen quia minus nota sunt oĩbus: non
Saturnus
contendam cũ indoctis & pertinacibus.Sed illud affirmare ñ
dubitabo non potuisse Valerium ea & loqui & agere:nisi ali
quid supra hominis ĩgenium diuinumque habuisset. Quo fa
ctum est:ut diuino quoq; beneficio uix puericiã ĩgressus huiꝰ
sit uitæ periculis liberatꝰ:ne si diuturnior hic fuisset: sordibꝰ
peccatorũ inquinaretur.Perdifficile enim est eũ demũ a scabie
non corripi:qui diutius utatur cõsuetudine scabiosorum .
Quod si eos immania quædam manent atrocissimaq; suppli/
cia:qui uixerunt flagitiose:quæ illi præmia nõ sunt ꝓposita:
qui se totos uirtuti deoq; dediderunt:Qui uero opinãtur non
fieri mortẽ sine grauissimo sensu doloris:ii maximo in errore
uersantur.Non eni.mihi crede:ipsa mors cuiquã grauis est :
sed mortis metus:qui omnis tollitur:cum mors aduenerit .
Diogenes
Hinc illud est grauissimi diogenis dictũ:ꝗ ĩterrogatꝰ:an mors
// esset mala:quomõ inquit mala:quam præsentẽ non sentimꝰ:
// Atq; metus ille uiuenti hoĩ grauis ẽ:cuius deprauata opinio
malorum esse arbitratur:quod bonum sit.Nam nullum eẽ do
Quõ fit sopnꝰ & mors
lorem ĩ morte:ratõne haud difficili assequamur:si quomodo
illa fiat:nolimus ignorare.Eadẽ.n.mors uia nos corripit: qua
Alcmæon
sopnus inuadit.Nam ut docet Alcmæon sanguinis recessu in

finitimas uenas fit sopnus:qui si diffundatur:experrectionem iducit. At si oīno sanguis recesserit:cōtinuo mors consequit̃. Si recedente igitur in uenas sanguine rapimur in sopnum ne sentientes quidē:quid miremur:si sanguine in locos suos non redeūte quasi perpetuo sopno occupati morimur? Vt enī morte i oē tēpus sensum amittimus:ita sopno cōsopiti sentim⁹ ad tēpus nihil. Itaq; nō indocte inquit Aristoteles sopni stuporē uolens ostendere in dimidio uitæ felices nihilo præstare miseris hominibus. dimidium. n. uitæ pro sopno posuit. Et mortē non nulli philosophi sempiternum esse sopnum definierunt: ob id tantum illi errantes:quod sopnus ille non est adeo sempiternus:ut finem nullum sit habiturus iquam. Resurgent. n. homines idque nō solum nostra hoc est christiana sed gētiliū etiam philosophorum sententia eorūq; persarum. Futurū. n. enim persæ affirmāt:ut reuiuiscant homines:sintq; immortales. Quod si sopnus sit secūdum Diogenem Apolloniatē: qui ait ubi omnino sanguis diffusus uenas īplerit: & eum aera q in uenis continetur:ad pectus impulerit atq; in subiectā aluū. sopnum fieri ac thoraca quem uocant:reddi calidiorē: quod si tota uis aeria e uenis defecerit:mortem effici: quid plus in morte molestiæ sit quam in sopno. Sin autē Platonem malimus sequi:sopnus fit remissiōe spiritus sensitiui elati ad sinciput:quo in loco principatus ponitur. Cū uero sensitiuus spiritus oīo remittitur:atq; relaxatur: tum mortem effici platoni placet. Quod si ita esse concedimus:non minorē esse gratiam morti habendā quā sopno mihi uideor intelligere. Hic enim ad breue tēpus curarū mole nos leuat:ac mors perpetuo liberat. Atqui recte qdem Homerus sopnum qui profundissimus sit:æneum uocat & eundem mortis fratrem. Mortemque ac sopnum ob eam:quam inter sese & generationē & similitudinē habēt:geminos dicit. Itaq; Diogenes ille sinopeus:qui cognomento dictus ē cyon:cū uæhementissime ægrotans laxaretur in sopnū:& excitatus a medico interrogaretur: molestius ne quicq; pateretur:respōdisse traditur nihil. Verum frater sororem anticipat:hoc ē sopnus mortē. At Paulus apostolus ut spiritus sancti plenus ita nullius elegātioris doctrinæ iops cū consyderasset mortē:quam nominamus: idest separationem animi a corpore aliud nihil esse quā dormitionem atq; sopnū

Aristoteles

Persæ

Diogenes

Plato

Homerus

Diogenes cyon

Paulus apostolus

quendam: uetuit de dormientibus esse dolendū. Ita. n. monet credendum esse eos qui dormiūt: suscitatū iri: & posteaquā so porem digesserint. fore: ut: cū sanctis uigilent: atq; una cum an gelis dicant: gloria in excelsis deo & in terra pax hominibus bonæ uolūtatis: In terra enī & ī hoc mortali cœno qd aliud est quā factiones quam seditiones quā discordiæ q̄ bella quā incendia quam uastatiōes quā cædes? Quos in hoc uitæ salo & mentis & corporis fluctus non patimur? Quibus nō obiici mur naufragiis? quo quis melior fuerit: eo se magis addicit in uidentiæ iaculis & mucronibus: tum feriant summos fulmīa

Camillus — mōtis. Quid patriæ caritas Camillo ꝓfuit? qd Miltiadi? quid

Miltiades — themistocli? quid Aristidi? quid utriq; africano? Num de his

Themistocles — omnibus triumphum agere uictrici inuidiæ pudor fuit. Non

Aristides — ne inuidentiæ diritate periit Abel. Non eadē Ioseph oī ludri

Africani — brio innocētem obiecit? Nonne in horto deliciarū serpens ho

Abel — minem eo ueneno īfecit: cuius morte humanū genus mors cor

Ioseph — ripuit? Non etiam in cælo primus angelus eadem peste corre ptus insidias suo tēdere creatori est ausus? Quid ago pluribꝰ ī re ꝑspicua? Vt. n. patriarchas & prophetas ut apostolos ac

Ihesus — martyras conticeam: Ihesum ipsum impii liuoris īmanitas ꝑ omnem sæuiciæ & sceleris cōtumeliā erubescendæ affixit cru ci. Quæ igitur superbia nostra fuerit: ut qui ad imaginem dei ac similitudinē creati sumus: meliore postulemus eē cōdiciōe: quā se deus ipse uoluerit? Num imago id antecellat: cuius est imago? Num deus moritur: & homo sit immortalis? Quod si

Christus — Christus propter nos mori nō dubitauit: num ipsi ꝓpter nos ipsos tam uæhementer mortē horremus? An ignoramus mor tem esse introductam propter hominis uitiū: ut ea restitueret bōitate sua: quod uitæ malignitate perierat? Quid arrogātius quid impudentius aut dici potest aut cogitari: q̄ cum sciamꝰ nos esse mortalis: immortalitatē appetere? Quid enim id quasi priuatū nostrumq; lugeamus: quod oībus esse cōmune: oībus esse præscriptū: quodq; nullo pacto uitari a nobis posse ītelli gamus? Nulli est odio nobis habenda mors: sed optāda potiꝰ cum sit malorum omnium finis: quibus quottidie affligimur: & cum sepultura uitiorum. quæ sola corpus animūque interi munt: tum uirtutum suscitatio: quarum meritis in gloria uiui mus sempiterna. Itaq; rectissime dictum legimus: Moriatur

anima mea in animis iustorū. Quid.n. molestiæ potest esse in morte: quam sopni simillimā esse ostēdimus? Omnis autē aīs contractio non ex alio mortis incōmodo: q̄ ex solo metu pro ficiē. Itaq; aptissimæ de morte Arcesilaus locutus traditur: cū diceret: solum hoc quod malū dicitur ex aliis oībus: quæ pu tātur mala: nemini unq̄ præsens molestū fuit: sed absens atq; expectatum affert ægritudinē. Tolle igitur metum: malum oē sustuleris. Metuere autem mulieris est non uiri. Et metuenda quidem ea sunt: quæ a natura maxime abhorrent. Sed ut mor te nihil ē magis secundum naturā: ita iustius certe nihil: Sola enim mors æqualis est oībus: quæ neque pauperes discernit: nec excipit locupletes: regesq; pari iur̄ adit & subditos. Quod nisi corpus nobis fragile esset: cor lubricū: animus imbecillus: non modo mortē non timeremus: sed miro potius desyderio eam appeteremus. Intelligeremus enim maximā nobis in mor te positam esse utilitatem: cum uita hæc perniciosa sit tota & extremo obiecta discrimini. Quod Paulus aperte significans Mihi: inquit: uiuere christus est & mori lucrū: Nam christū esse intelligebat corporis mortem & spiritus uitam. Mors cer te illa est optima: qua cum adhuc sumus ī carne: peccato q̄dē morimur: deo aūt uiuimus. Illa uero & horribilis & pessima: de qua scriptū legimus. Dimitte mortuos: ut sepeliant mor tuos suos. Istiusmodi.n. morte: dum uiuit etiā corpus: ani mus ipse facinorum mole oppressus moritur: hinc illud est: Aīa quæ peccat: ipa morietur. Qua quidē morte quæ mors alia esse queat aut tristior aut amarior: nullā reperio. Hæc.n. mors illa est: ob cuius horrendā formidinem dictū audimus: Quærent hoīes mortē: & non inuenient eam. Quiq; frustra dicturi sunt montib⁹: cadite sup nos: & collibus operite nos. Et mors quidē: qua discessum animus facit a corpore: q̄q̄ sua natura in maximis bonis habenda est: quod & maximis hui⁹ sæculi malis nos liberat: & ad maxima alterius uitæ bona no bis transitum præbet: danda tamen ē opera: curandūq; diligē ter: ne nos imparatos offendat. Nam & salutifera medicorum pocula q̄ minus tēpestiue & ut oportet: obduxerit: ad pniciē sui corporis non ad salutē obducit. Et gubernator quibus uē torum flatibus poterat modo secundis uti: fit quandoq; eius uel negligētia uel ignauia: aduersos ut patiatur. Mors enim

Paulus & Christus

nusquã longius a nobis abest: quæ per oẽm uitæ cursum nos comitatur: nobiscũ pnoctat: nobiscum uigilat: nobis adhæret semper: & qdqd uel agimus: uel dicim⁹: uel aĩo uersam⁹: curio se obseruat. Nec est: quod quicq̃ malit: quam prodesse nobis: modo aĩaduertat nos sui nõ obliuisci. Monetq̃ exẽplo totius uitæ: ut quottidie discamus mori: cũ perspicue cognoscere liceat nullam esse uitæ partẽ: quæ diutius duret: quæ nobis ẽt uolentibus petentibusq̃ nõ se morti dedat. Quem. n. reperies: qui suo ætatis statu cõtẽt⁹ uiuat? Debilis balbutiẽsq̃ ĩfantia procacitatem & lusionẽ puericiæ cõcupiscit. At pueri adolescentiæ libidinẽ atq̃ amores adamant. Hæc uero ætas iuuentutis robur & gloriã admiratur. Iuuenes aũt grãdioris ætatis tum prudentiã tum auctoritatẽ maxime oĩum optãt. Sed illo ubi est peruentum: quis est: quem sui non poeniteat: cum ĩtelligat sibi frustra esse oĩa concupita: seque uideat uel ignorãtẽ singulis ætatibus uitæ suæ esse mortuum: nec ita mortuum: ut amplius moriendũ nõ sit. Quo fit: ut ĩ oĩbus sit ĩnata quædam mutationis finisq̃ appetitio. Sola mors ea nostrarũ actionum oĩum ultima: quæ tanto nobis est horrori: & pturbationum oĩum finis ẽ: & cum malorũ oĩum cessatio tum commigratio ad quietẽ: Nam qd mortẽ absentẽ horremus: quæ præsens simillima est sopni? Vt. n. sopno sæpius intercipimur ne aduertentes quidem illum adesse neque sentiẽtes: ita etiã morimur sensu penitus intercepto. Eademq̃ facilitate mortem obimus: qua sopno occupamur. Plurimi uero interest: utrũ nos illa paratos expectantisq̃ inueniat: an imparatos ĩter oscitãtisq̃ offendat. Eadẽ enim quæ nobis quãoptime cupit fore: speculatur nostra omnia acutissime: ĩsidiatq̃: siqd agat̃ a nobis pperã. Et captato tempore uiribus oĩbus impetũ ĩ nos facit. Nullasq̃ neq̃ rationes nec preces admittens naturæ debitum exigit. Facitque confestim: ut quod concretum fuerat secundũ

Epicharmus

Epicharmum: discernatur: eoque redeat: unde uenerat. terra ĩ terram spiritus autem sursum: Cuiq̃ enim elemẽtorum: quod erat elemẽtale in corpore humano: ꝓ sua reditur portione & humus humo & aquæ humor & aeri flat⁹ & igni uis ignea. Nã animus: qui ẽ substãtia incorruptibilis ĩcommutabilis sempiterna: qui uitam infundit corpori: qui uita est corporis: non humi remanet natura sui: sed ubi se a corporea concretione

secreuerit: moritur qdẽ corpus: ipse uero mortẽ nõ recipit: sed relicto corpore: si nullis se carnis sordibus ĩquinauerit: euolat altius: nusquamq; cõsistit: donec eo peruenerit: unde ꝓfectus ẽ
" ad illũ scilicet: qui ait: Qui scis: an nocte hac a te tua anima
" reposcatur? Non. n. moritur animus una cũ corpore: sed ab eo repetitur: a quo usui datus est. Itaq; nõ interit: nõ dissipat:
" nõ deletur: sed ut inquit propheta: ĩ manibus dei ẽ semper. Propheta
Eo aũt cũ peruenerit: quiescit tãdẽ lõgioris suæ peregrinatõis fruct⁹ huberrimos per oẽm beatitudinis læticiam assecutus. Cum tãtũ igitur in morte sit bonũ: eaq; tanta serpat facilitate: ut ne sentiatur quidẽ: qd mors nobis timenda est: uel potius non optãda? Audi etiam quæso: quibus uerbis Socraten facit Socrates
Plato uti apud iudices. Nec mireris: quod tã multa a græcis Plato
traduco: Non. n. id a me factum est propter eam orationis facilitatem: quam mihi in omni & scribendi & dicendi genere æque apud græcos atq; apud latinos ĩ promptu esse opiaris: sed ut ad latinos: quos habere potes ipse ꝑmultos: græcis quoq; testibus additis non sis persuasu difficilis. Socratis autem
" uerba hæc sunt: ut memini: Timere. n. mortẽ o iudices aliud
" nihil ẽ quã existimare se esse sapiẽtẽ: qui nõ sit. Videtur. n.
" scire: quod nescit: Nam nemo scit mortem. Hæc aũt bonorũ
" omnium est homini maximum: quã homines æque timent:
" ac si certo norint eẽ maximũ omniũ malorũ. Et recte qdẽ Socrates. Quid enim boni in se habet hæc uita mortalis? Vel quibus potius malis non abundat? Permulta profecto nobis ĩ huiusce uitæ agitationibus ac fluctibus in oẽm partem obeũda ferendaq; sunt animo constanti atq; inuicto: quæ sunt oĩ mortis acerbitate quam falso existimant: longe acerbiora: qđ ni ita esset: non tam multi fuissent: qui ut se iis difficultatibus aut animi aut corporis soluerent: uitæ mortẽ sponte atq; alacriter prætulerunt: Quem enim ĩuenies: cui uni ad animi præstantiã commoda oĩa & corporis & fortũæ pro uoluntate cõtigerint? Non patitur ratio naturæ. deus ipse non patitur: ut bona simul omnia: quæ uulgo existimantur: ita ĩ unũ aliquẽ uirum confluant: ut tanq; perpetua sint futura: id quod etiam Helene illa Homerica non ignorans ita loquitur.
" Ast alias alii quisquis ualet omnia solus.
" Datq; bonũq; malũque deus. Omnia inq; nobis & bõa &

mala hoc est cōmoda & īcommoda ab deo sunt:idq; semper ad nostram utilitatē. Nam uitiū & peccatū:quod certe sua natura malū est:a deo esse non potest. Itaq; studēdum ē:quod in nobis positum puto:ut bonorum operum ueræq; pietatis simus studiosi: Quæ uero aut extraria sunt aut a nostra potestate aliēa:ea si aderūt:& modeste utamur & grauiter:sin aberūt: nō turbemur: Nā ut breui exēplo Vlysses monet apud Hōerū:

Vlysses
Homerus

// Non uni dat cuncta deus:formosus ut idem
// Sit simul & prudens ac multa laude disertus.
// Qui specie caruit:deus hunc uenerabilis ornat
// Viribus eloquii:quo fit:mirentur ut unum
// Hunc alii suauis linguæ dulcedine capti.
// Hic autem fidens orat.leniq; pudore
// In cœtus excellit agens:quem numinis instar
// Suspiciunt.urbem quisquis petiere:loquentem
// Ast alium formæ bonitas quem cōminus æquat
// Cælitibus:penitus defecit gratia linguæ.

Vt igitur naturæ atq; fortunæ cōmodis moderate utēdū ē & secūdum rationē ita etiam incommoda siqua sunt: animo infracto atq; ingenti toleranda sapientes iubent. Siquid igitē Valerii obitus tibi fortassis icōmodat:debes tu sane id qdqd est:incōmodi cū illius maximo commodo pensare. Ille enī ex huius sæculi tædiosa & permolesta peregrinatiōe ex hisce erroribus turbulētis in trāquillum illum & exoptatum beatitudinis portum beneficio mortis elatus est. Et mors quidem ipsa quæ stultis tāto habetur odio : nō solū ē naturalis atq; necessaria sed habenda in bonis optatissimis. Nā si quidqd ex contrariis rebus cōstat:corruptibile ē natura:cui mirū uideri debet:oportere hominem aliquādo corrūpi:quoniā sit ex cōtrariis concretus. An ignoramus id esse necessario corruptibile: quod generabile sit natura? Cumq; homo naturaliter generetur:necessario fieri:ut is secūdū naturā corrumpatur? præterea humani corporis elementa nō alius sunt speciei quā aliorum partes elementorū. sed cum ea elementa quorum concretione alia cōstant corpora:corruptionē admittant necessitate naturæ:nunquid meliore sint priuilegio humani corporis elementa? elemētis aūt corruptis huiusmodi:nostrane corpora ītegra sint futura? Ad hæc si natura ipsa quā dicimus:a mēte diuina

& producta est & cōstituta: sicuti certe est: quæcūq; a natura sunt: nō bona esse nō possunt: fluūt enī ab illo: de quo scriptū est: Vidit deus cuncta: quæ fecerat. & erant ualde bona. Nec enim naturam solum sed etiam effectus omnis qui sunt secūdū naturā: ab deo ut a prima efficientiq; & uniuersali rerū omniū causa pductos esse & theologi omnes phisolophiq; affirmāt. Cum mors igitur sit effectus adeo naturalis: ut unus sit secūdū sapientissimum Solomonem hominis iumentorūque interitus & æqua utriusq; cōdicio: eam qui malam esse dicit: & naturæ cōtradicit & deo. Nihil est inq; morte cōmuni⁹. Animāti parcit nulli. Nemo ē neq; fuit unq; tāta felicitate tāta gratia apd deū: cui moriēdi ius detrectare licuerit. Quam rei necessitatem Homer⁹ secū animo meditat⁹ ita Mineruā loquētē itroducit: Solomon Homerus Minerua

Sed neque cælicolæ quem dilexere: tueri
Aequa morte queūt: ubi perniciosa trahentis
Sors rapuit lœti. Et ne id quidem absurdum.

Num inquā qui sibi nō pepercit: quo nos ab æterna morte recuparet: nos patiatur pp̄ter nosipsos sæculi mortis immunes: sine qua ad sempiternā uitam ire non licet? Quod si animalia uniuersa ieuitabili quadā naturæ lege morti sunt adiudicata: qd ipsi frustra atq; iutiliter naturali iudicio aduersemur? præsertim cum uix ullum sit animal homīe imbecillius uel Homeri sententia: qui ait.

Nil magis est hominis natura infirmius omni
E numero: spirant quæcunq; animalia terris
Ac serpūt.

Si .n. uelim⁹ nostri corporis naturā cū cæterorū singillatim animalium natura cōferre: inueniamus multo nos & plurib⁹ & maiorib⁹ subiectos incōmodis q̄ aliud ullū aīal. Itaq; nō icōgrue Vlysses ille sophocle⁹ id cōsyderās ita loqt: Vlysses sophocleus

Quicunque uitam uiuimus: aliud nihil
Quam simulacrum aut inanis umbra nos sumus.

Recte sane hominem simulacrū sophocles atq; umbrā uocat rem sane & uanam & cōtemnendam. Hūc autem propemodū secutus Horati⁹ Flaccus iquit: Puluis & umbra sumus: Sed longe id aptius & apertius Pindarus expressit. Horati⁹ flacc⁹ Pindarus

Quid autem est ullus? quid nullus?
Vmbræ sopnium homo.

Nam cum umbra debili⁹ nihil sit: quale sit umbræ sopniū: nō est intellectu difficile. Vnde igitur

tanta sit nobis animi elatio: nescio: ut qui cæteris animātibus sumus fragiliores: soli uelimus ex omnibus detrectare ius mortis: quæ ut natura rōneq; debet: ita necessario communis est omnibus. Quod si intelligeremus: quantum inest in ea boni: nūquam adeo nobis essemus aduersi atq; inimici: Quæ enim imprudentia nostra est: ut ignoremus ad finem omnia referri oportere? finem uero ut bonum appeti? finis autē uitæ huius quam mors alius est nullus: quod si summum bonum & finis ultimus conuertuntur: mortē habendā esse in ratione felicitatis qui negarit: quæ sit felicitatis ratio: nō intelligit: Simul enī cum morte & uita & humana omnis finitur actio. Itaq; recte

Crœsus Solon

Crœsum & sapiēter monuit Solon huiusmodi fine expectare oportere & tum demum de humana felicitate iudicare. Nōne præterea scriptum est: ante mortem nō laudaueris quēquam? Mors enim & finis est & testimonium ãteactæ uitæ. Tū demū suo officio functus est gubernator: cū nauim deduxit ī portū. Nec orator laudem meruit: nisi persuaserit: Nec medicus: nisi sanauerit. Et miles absolutam stipendii mercædem nō recipit nisi hostem superauerit: Et imperator cōfecto bello laurea decoratur. In ea secessiōe: quā animus facit a corpore: ipse quidē molestia omni sollicitudineq; absoluitur. at corpus resoluit. Quo fit: ut animus ita absolutus incredibili gaudio pfundat: Corpus autem resolutum in terrā cū nihil sentit: mali omnino patiat nihil. At mors est hūanæ huius uitæ priuatio. Argute quidē obiicitur & subtiliter. Priuamur enim mortis beneficio quottidianis curis diurnisq; & nocturnis angorib⁹. Priuamur inquam priuamur iis cunctis perturbationibus: quæ tanquā efferatæ quædam & immanes truculentissimæq; bælluæ animum corpusq; cōficiunt. Quē enī mihi excipies: qui minus sit aut ad sollicitudīes anxius aut ad labores desidiosus aut procliuis ad uoluptates? Quid tāti facimus hāc uitā: in qua nulla est securitas nulla tranquillitas nulla quies. Ad quas enī cupiditates nō incēdunt nostros animos: nō inflamāt ardētissimæ faces corporis? An præterit unquā dies īteger sine aliqua uel corporis uel animi saltem offensione? Nonne in rebus etiam lætissimis tristia ne īteruenīāt: nobis timēda occurrunt a deo ut metus ipse magis etiam nos affligat: quā quod perīde atq; miserrimum timuimus: cum aduenerit? Num secūdæ res quas

opinamur:maiori nobis sunt uoluptati quã dolori aduersæ?
Quod si etiam bona:quæ existimãtur:sine angore non sunt:
// quid ĩ uita sit boni:non ĩtelligo. Non nasci longe optimum
inquit Solomon:& id quidẽ multo melius quã Silenus. Is.n. Solomon
cõpræhensus:ut est apud Crantora:monuit Midam regẽ uitã Silenus
hanc esse cruciatum & a prĩcipio usq; ortũ hominis ĩfortuniũ Crantor
// esse maximũ. Et Iob uir ille sanctissimus diu antea ait Bene Myda
// dictio morituri ueniat ĩ me. Sciebat enim id humi teneri ac Iob
sepulchri latebris occlusum resolui ĩ terrã:qd nõ secus morti
quam uitio esset obnoxium. Illud uero quod uirtutẽ discipli-
namq; appeteret:quod summi bõi deiq; esset studiosum: alti9
euolare:eique adhærere:ad cuius imaginẽ ẽ creatũ:unde uitæ
accepit spiritũ:& ĩ animã uiuẽtem factũ ẽ. Itaq; iure aliquãdo
// dicere cõsueuit:Pereat dies illa:ĩ qua natus sum. Satis enim
ostendebat:quãtum boni esset ĩ morte:cum dies natalis sui ut
periret optabat. Nam ut natalis initium est incõmodorũ atq;
malorum omnium:ita etiam mors trãsitum nobis præbet ad
bonorum omniũ sempiternam possessionem: Cuius rei desy-
derio & Hieremias se generatum esse deplorat: & Rex Dauid Hieremias
petebat a domino:ut notum sibi faceret finem suum & nume Dauid
rum dierũ suorũ:Quod neuter certe fecisset:nisi mortẽ ut egre
giũ quoddã bonũ optasset. Quantũ præterea sit bonũ in mor
te:nõ modo patriarchæ & prophetæ ac cæteri sancti uiri:sed
ii etiam:qui gentiũ dii sunt habiti: iussu ueri omnipotentisq;
dei dilucide ostenderunt. Cleobis & Biton fratresq; & argiui: Cleobis
quoniam pro iumentis iugo colla subdidere:matremq; curru Biton
insidentem ad templum Iunonis usque:quod stadiis quinque Iuno
& quadraginta distabat ab argis:mira pietate traxerunt: pro Argi
summo tãtæ bonitatis præmio ut ẽ apud Herodotũ:a numĩe Herodotus
morte donati sunt. Idemq; boni inter dormiendum contigit:
cum Agamedi & Trophonio:quoniam pulcherrimũ delphis Agamedes
templum Apollini sunt fabricati:tum etiam Pindaro:cũ quid Trophonius
esset homini optimũ:ab Apollinis oraculo quæsisset:Nam nõ Delphi
multũ post tempus ĩ gymnasio cũ esset: relaxatusq; in sopnũ Apollo
caput ĩ dilectissimi pueri sinum posuisset:suauissime diẽ obiit. Pindarus
Sed quid pluribus gentilitatis deliramenta cõsecter:cum rati-
one non obscura mortis bonum probari queat? Illud proprie
ueroque bonum & dicimus & tenemus:quod ad animi ptinet

dignitatem. Quod autẽ animo detrimentum nõ affert: id ma-
lum certe nõ est. Sed cũ mors nullũ afferat animo detrimẽtũ:
malum esse nõ potest. Quod uero malũ non est: id bonum esse
patet. Quid ergo uel nostram uel nostrorũ mortẽ adeo ægre
ferimus: quæ tantum continet ĩ se bonum: ut sine illa esse bea-
ti nullo pacto possimus? Quare cum ostẽderimus mortẽ esse
& cõmunem & naturalem & necessariã & omnibus debitam:
eandemq; habere rationem finis: qui nõ bonus esse nõ potest:
& tãta præterea facilitate irrepere: ut uix a sopno suauissimo
quicquam differat. quid ẽ: quod eam nobis lugẽdam existime
mus: quæ sola nos liberat omni turbido corporis motu: seq;
nobis tutissimam ducẽ præstat: qui ex his tenebris excedam?
in lucem illam: quæ & uniuersum mundũ illuminat: & ex ho
minum corde caligine omnem eiicit? Num forsitan ignoram?
mortem ipsam: quid sit? Nec aliud quicq; nos magis torquet
quam ipsius nominis significatum: cum uulgo affirmẽt idcir-
co mortem esse nominatã: quod mordeat? mordere autem esse
atrocium & immaniũ bæ lluarũ? quasi culices quoque & mu-
scas & pulices mordere non dicamus: quasi culices etiã omnia
nomina sint uel a natura uel a sapientibus indita: & nõ plura
opinio sæpe uulgi ac uolũtas quam ulla exquisita ratio iuene
rit. At ego non a mordendo mortẽ deduci arbitror: sed a græ
co nomine quod est μορος moros quod sortem mortẽq; signi
ficat: unde & morior & mortẽ descendere quis ambigat? Mo-
ros autem a uerbo μερεῖν merin descendit. quo uerbo partiri
ac separare significatur. Nam quid aliud est mors: quã quod
modo dicebã: animi a corpore separatio naturæ scilicet ĩcom
mutabilis atq; immortalis a natura mutabili & mortali? Num
sumus obliti: quidqd culpæ obnoxium est: id etiam morti de-
beri? Si propter Adam sumus oẽs ĩ culpa: oẽs propter Adam
debemur morti. Si debitum igitur est mortis: decoctores indu
bitato futuri simus: ubi impatientius feramus mortis solutio
nem. Debet enim finis conuenire principio. Et quopacto possi
mus pro caritate patria pectus offerre obuiam morti: si aliorũ
obitum tanto luctu tanto mærore prosequimur? Quod enim
accepimus: qui pro patria mortem appetiuere. quod certe nun
quã fecissent. si tantũ in morte doloris tantũ mali posuissent.
An pluris fortasse patria nobis faciunda sit quã natura. quã

μορος moros μερεῖν merein

Adam

deus? Num quod dies tandem obliterabit: id nõ ratio prius leniat? An malimus eorum: quorum mortem acerbe ferimus: memoriam obliuisci quam per consolatiõis remedia tueri: ut quorum recordatio uoluptate debet: afficiat animum ægritudine? Si rursus effusior si immoderatum gaudium uitio datur: num luctus: num lachrymarum nimietatem laudemus? Quid: quod perturbationũ omniũ ægritudinẽ esse pessimã grauissimi philosophi tradiderunt? Paucosne inuenias: quos nimi⁹ animi dolor alios ad insaniam alios ad laqueum alios ad ferrum impulerit: ut quem mærorẽ ferre non possent: ab eo se morte uendicarent? Prætereo Nioben: quæ nimio luctu sensũ amisit. Artemysiam conticeo: quæ ob uiri Mausoli obitũ in assiduis lachrymis & eiulatu cõtabuit. Quid phyllin illã Demophõtis: Quid Aiacem Telamoniũ commemorem? Quid. M. Catonem. Quid. M. Brutum. Quid. M. othonem cæsarem. Quid alios pœne infinitos in mediũ referam. Romanorũ & Græcorum historiæ amentium hominum plenæ sunt: qui sibi propterea mortem asciuerunt: quoniam patientiam nõ didicerant. Itaq; dum animorum magnitudinis se laudatum iri iudicassent: sũt a sapiẽtibus uiris omnibus mollissimi iuxta atq; superbissimi iudicati. Nã quẽ animũ ueluti deposuit apud nos deus: hunc debemus reddere non abiicere: ne collatũ beneficiũ uideamur maleficii loco ducere. Quæcũq; ab deo sũt: ea oĩa bõa sũt: sine illo aũt bõi esse nihil cuiq; põt. Vt mors igiẽ optãda: ita mini me anteuertẽda: Quin opera dãda ẽ: ut nos uigilantis semper accinctosq; inueniat: Quod si fecerimus: de animi sede nunq̃ neque deiiciemur: neque mouebimur. Et non modo interitum animi. quem indocti nonnulli falso opinantur: sed ne dolorem quidẽ corporis in morte qui nullus ẽ omnino formidabimus. Nam uiuere animum post dissolutionem corporis ac per sese consistere: potest triplici demõstrari: & primũ quidẽ quadam naturæ ui tũ rõne demũ uero diuina iusticia. Et ĩmortalitatẽ sane animoꝵ satis nobis ꝓbare debet ipsa natura: si alia etiã nulla ratio quæ sunt fere infinitæ: posset adduci. Videm⁹ eni nullam esse omnino nationem neque fuisse unquam: quæ non gerat diligentẽ curã mortuoꝵ uariis officioꝵ & generibus & ritibus eoꝵ animos prosequens: quod certe nemo faceret: si ea putaret ad uita defunctos nihil pertinere. At quod omnes

Niobe
Artemisia
Mausolus
Phillis
Demophon
Aiax
M. cato
M. brutus
M. otho.

Animũ uiuere post mortẽ tripliciter ꝓbari

Prima ꝓbatio

gentes cõmuniter sentiunt:id quadam naturæ lege fieri uide/
tur. Quę quidem populorũ oĩum de animorũ immortalitate
cõsensum ii oẽs qui habiti sunt animo altissimo acerrimoque
ingenio maiorẽ ĩmodũ cõfirmarunt. Quis enĩ uir magnus ac
sapiens mori ultro uoluisset:si animũ una cũ corpore moritu
Aetna rum esset arbitratus?Num se præcipitasset ĩ ætnam Empedo/
Empedocles cles sine spe magna ĩmortalitatis. Si falsum esse Theombrot⁹
Theombrot⁹ putasset:quod de animorũ ĩmortalitate apud Platonẽ legerat
Curtius nunq̃ se de muro præcipitẽ dedisset:quo illã assequeret. Quæ
tanta cupido gloriæ Curtium. quæ tanta patriæ caritas ĩ illũ
terræ hiatum potuisset ĩmergere:si totum se peritturũ morte
Codrus credidisset?Idem de Codro rege. idem de Philenis. idem de tri
Phileni bus deinceps Deciis. idem ẽ de aliis quãplurimis existimãdũ:
Decii tres qui prudentia & uirtute plurimum claruerũt. Ex quibus reb⁹
cognosci potest animum:nõ modo nõ interire cum corpore:
sed ab eius uinculis solutum longe esse meliore statu uitæ.
Phocyllides Itaq̃ recte inquit Phocyllides.
// Vita breuis nobis. ad tempus uiuimus omnes.
// Ast animus mortem seniumq̃ ignorat. & idem
Phocyllides // Viuit ĩ æternũ. Nec illa ĩepti⁹ dcã ab eodẽ Phocyllide legim⁹
// Nanq̃ manent animi mortali in corpore mortis
// Expertes. homini concessus spiritus usu
// Est imago dei. Quod si ui naturæ prisci illi gẽtiles p quasdã
ueluti cõiecturas perq̃ nocturna atq̃ diurna uisa animorũ im
mortalitatem assequebantur:quid nobis faciũdum est:quibus
renatis ĩ Christo Ihesu oĩs caligo ĩscitiæ e mẽtibus debet esse
Homerus sublata?Homerica illa necati hominis diuinatio quæ uocatᷓ
νεκυομαντεια νεκυομαντεια necyomãtia:quid aliud tota demõstrat quã
necyomãtia animos esse immortalis. Et hominem aliud nihil esse quã ani
mnm ipsum inquiens.
Tiresias // Tiresiæq̃ anima sceptroq̃ ornatus & auro
// Venit. Dedita enĩ opera cũ aĩa ĩ fœmineo genere usus esset
poeta sapiẽtissimis:ad masculinũ trãsiuit genus:ut ostẽderet
Homerus animam esse Tiresiam. Itaq̃ omnium primus Homerus fuisse
legitur ex gentilibus:qui hominis corpus carcerẽ nominarit
δεμας hoc ẽ δεμας demas:ut doceret solam esse mortem: quæ ho/
Demas minis animũ corporeo carcere atq̃ nexu liberat. Animũ uero
a corpore separatum & uigere & sapere meminisseq̃ ac uelle.

Quam quidem sententiam Homerus secutus ita Patroclum i Homerus
sopnis facit loqui perite ad Achillen : Patroclus
// Num dormis oblite mei?nunc negligis orbum Achilles
// Luce:modo uiuum quem sic curaueris ante?
// Me sepeli propere:quo inferni Dytis Achille
// Transuehar ad portas.animi nam me eminus arcent
// Extincti populi secum tranare uetantes .
// En uagor. & frustra manes peto.porrige dextram:
// Imploro:nec enim retro me annare potestas
// Post ignis sortem.nec uiui longius acti
// A sociis sessum.nos consultabimus ambo.
// Sed me quæ genuit:sors dura absorbuit olim .
// Et te fata eadem Troiæ sub mœnibus almæ
// O superis forma similis stant certa perire. Num hæc finxis-
set unq̃ ãtiq̃ssimus ille diuinúsq; poeta:nisi firmissimis rõnib⁹
cõpertum habuisset animos hominũ cum discessum fecissent
a corpore:per sese consistere nullaq; tangi mortis suspicione?
Et ut reliquos poetas missos faciã audiam⁹ Euripiden:q Ana Euripides
xagora doctore ẽ usus apud hunc.n.hæc loqtur Polydorus: Anaxagoras
// Adsum relictis promptuariis latebris Polydorus
// Portisq; tenebrarum:colitur ubi deum
// Aregia procul erebus:cisseide
// Polidorus Hecuba natus ac priamo patre :
// Qui urbem periclum cum teneret argolici
// Martis:ruinam ueritus ad Thracis hospitam .
// Polymestoris me clanculum misit domum.
// Is cherrhonesiam optimam glebam serens
// Populum ferocem ui regit. mecum simul
// Multum dat auri pater:ut esset filiis:
// Quo uiuerent:satis superstitibus suis
// Atqui priamidum quoniam eram natu minimus :
// Me misit extra genitor.arma nam iuueni
// Hastamq; ferre non potis eram brachio .
// Dum troia rectis mœnibus:dum turribus
// Infracta staret:dum meus frater feri
// Hector secundis utitur belli uicibus:
// Paternus hospes me quasi quem surculum
// Alebat augens miserum.at ubi patria periit

// Hectorq́ꝫ frater: & patris lares penitus
// Cecidere. Pyrrhi & ipse procubuit manu
// Iugulatus impii pater ad aram deæ:
// Occidit auri gratia me hospes miserum:
// Corpusq́ꝫ pelago tradidit: quo aurum domi
// Haberet ipse. iaceo nunc in littoribus
// Nunc in salo ponti sine sepulchro & flætibus
// Quamplurimis uorticibus actus fluctuum.
// Nunc corpore relicto feror matrem ob Hecubam
// Iam tertium pendens diem: quantum mea
// In cherrhonesio solo ex troia ueniens
// Adest misera parens. quietem danai agunt
// In littore omnes huius agri threicii
// Cum nauibus simul suis. nam peleo
// Satis parente super suo uisus tumulo
// Omnis Achilles copias classis danaæ
// Quæ palmulas domum maritimas dirigunt:
// Remoratur unus uictimam suo dari
// Ac præmium Polyxenam tumulo petens
// Meam sororem consecuturus quidem.
// Nec enim ab amicis non feret: quem petit: iugulum
// Fatum sororem cogit hocci die perimi
// Cadauera duo filium tuebitur
// Mater duorum illius infauste ac meum.
// Nanque ut sepulchrum rite contingat mihi:
// Seruæ offeram me pedibus in maris salo.
// Manes enim exoraui: ut in matris manus
// Cadam: ac sepeliar. quod itaq́ꝫ optaui: mihi
// Erit: anui matri eminus cedam meæ.
// Hæc ex tabernaculo Agamemnonis uenit
// Mei metu uisi. o parens quæ regia
// Genita domo seruis: ut infelix agis:
Euripides // Quantum prius nunquam: deus quis te bona
Crantor // Ex ante fortuna malis conficit uarians. Obscure ne Euripides
Xenocrates // nobis immortalitatem animorum ostēdit ī hac longiuscula ī
Arcesilaus // terfecti Polydori conquestione. Et ne cum poetis sim dicendo
Cicero // prolyxior: audiamus: quæ ex academico Crantore auditore
Plutarchus // Xenocratis Arcesilaiq́ꝫ doctore & Cicero & Plutarchus me

moriæ prodidere de Euthynoo quodam italo Elisii 'terinæi Euthynous
filio. Tradunt.n. hunc Euthynoum nulla neq; morbi nec alia Elisius
quæ uideri posset: antecedēte causa repente esse morte corre
ptum. Quam quidē inopinatam casus afflictionē pater elisius
qui inter omnes urbis Terinæ ciues & opib⁹ & uirtute & glo Terina
ria princeps esset: cum ferret impatienter: putabat enim filium
sibi ueneno subreptū: nec alium in tantis opibus & pecuniis
ullum hebebat filium: quare cum nesciret: quo alio mō quiret
liberari ea suspicione: petiit ψυχομαντειον psychomantion ψυχομαντε
quoddā idest animi uaticiniū: eliciebantur enim a malefica il ιον psycho
la superstitione stultæ gentilitatis animi mortuorum quibus mātion
dā; sacrificiis & carminib⁹: per quos ueritas disceretur. Quare
ubi post pacta sacra: ut mos erat: Elisius obdormisset: habuit
uisum tale. Visus est ei suus adesse pater: cui cum narrauisset
de filii obitu: illumq; etiam atq; etiam rogaret: obsecraretq;:
ut sibi interempti filii auctorem indicaret: ille ob hāc causam
uenisse respōdit. Itaq; ab hoc īquit: accipe: quæ tibi uides al
lata. Nam ex his oīa quæ adeo doles: intelliges. Erat autē ille
quem pater secum adduxerat: adoloscens quidā Euthynoi p
similis & ætate & forma: Is interrogatus quinam esset: genius
sum respondit: filii tui. Quæ locutus tabellas ei reddidit: Ea
uero aperte tris huiusmodi uersiculos continebant scriptos:
// Infans uirorum tu elisi mentes rogas.
// Nam morte fatali Euthynous iacet tuus:
// Quem uiuere neque parentibus erat utile. Quod si gentiliū
opinioni nō credimus: an ēt uiris christianis illisq; & sanctis
simis & eruditissimis nō credem⁹; Hæc sunt Aurelii Augusti Aureli⁹ Augu
// ni uerba ad Paulinū episcopū nolanū. Porro cū Mediolani stinus
// essemus: audiuim⁹: quod cū debitū repeteret a quodā defun Paulinus epi
// cti pr̄is cautiōe plata: quod filio nesciēte a patre iā fuerat p scopus
// solutū: cōtristari hō grauissime cœpit atq; mirari: qđ ei pr̄ Mediolanum
// moriēs nō dixerit: qđ deberet: cū fecisset ēt testamētū. Tum
// ei nimis anxio apparuit idem pr̄ ei⁹ ī sopnis: & ubi esset re
// cautū: quo illa solutio uacuata fuerat: īdicauit. Quo īuēto
// iuuenis atq; mōstrato: n̄ mō falsi debiti calūniā ppulsauit:
// sed ēt pr̄nū recepit chirographū: quod pr̄ nō recepat: quādo
// est pecunia ploluta. Hic igit̄ putat̄ anima hoīs curā gessis
// se p filio: & ad eū uenisse dormiēte: ut docēs qđ ignorabat:

// a magna eũ molestia liberaret. Ambigendum ne est cuiquam
animos hominum eẽ immortalis: ubi a corpore se diremerit⁊:
cum perspicue intueri liceat eis uiuos etiam esse curæ?
// Sed audi deinceps magis admirãdum: quod sequit̃: Sed eodẽ
Mediolanũ // ferme tempore quo audiuimus: id nobis apud Mediolanũ con
Carthago // stitutis: Carthaginis Rhætor eulogius: qui meus in eadẽ arte
// discipulus fuit: sicut ipse mihi posteaq̃ in africã remeauimus:
Cicero // rettulit. Cum Rhætoricos Cicerõis libros discipulis suis tra-
// deret: recensens lectionem quam postridie fuerat traditurus:
// quendam locum offendit obscurum: quo non intellecto uix
// potuit dormire sollicitus. Qua nocte sopniãti ego illi quod ñ
// intelligebat: exposui. Ĩmo nõ ego sed imago mea nesciente me
// & tam longe trans mare aliquid aliud siue agente siue sopni
// ante & nihil de illius dubiis omnino curãte. Quomodo fiant
// ista: nescio. sed quomodolibet fiant: cur non eodẽ modo fieri
// credimus: ut in sopnis quisque uideat mortuum: quo fit: ut ui-
// deat & uiuum ambobus utiq; nescientibus neque curantib⁹:
// qs uel ubi uel quãdo quorũdã imagines sopniet. An fortassis
cuipiã minus locuples testis uideri debet Aurelius augustinus
& episcopus & tãta sapiẽtia uir: quod nõ quæ ipse fortasse ꝑ
multa ĩ se esset expt⁹: præ uerecũdia narrare uoluerit: sed alie
na rettulerit? At ñ ea ꝓfecto narrasset uir grauissim⁹: nisi uera
Hieronymus esse certo didicisset. Uerũ audiamus presbyterũ Hieronymum
uirum ut triũ linguarũ eruditissimũ ita ueritate & sanctimõia
Eustochius nemini imparẽ. Is enim ĩ iis quæ ad Eustochiũ & ad reliquas
// uirgines scribit de regula uiuẽdi ĩ monasterio: ita inquit: Exꝑ
// to itaq; seni deuote consulẽti credite filiæ. Si semel gustastis:
// quã dulcis ẽ dominus: ad quẽ accedentes poteritis ab eo illud
// audire: uenite: & ostendam uobis omne bonũ. Et tunc ostẽdet
// uobis talia: qualia non nisi assuetæ mẽtes norunt. Scio quid
// carissimæ: Nam ut insipientiam loquar: ego homunculus sic
// abiectus sic uilis in domo domini adhuc uiuens ĩ corpore an
// gelorum choris sæpe interfui de corporeis per hebdomodas
// nihil sentiens diuinæ uisionis ĩtutu post multorũ sæpe dierũ
// spatia præscius futurorum. Corpori redditus flæbã: quid sic
// manẽs felicitatis habebã. qd inerrabilis delectatiõis sentiebã.
// Testis ẽ ipsa trinitas: quã cernebam: nescio quo intutu. testes
// sunt & ipsi beati spiritus: qui aderaut. testis est & conscientia

mea:quibus bonis ipse fruebar:quot & qualia nescit pferre
mollicies corporis mei. Non potest ad tantæ cõtẽplationis
dulcedinẽ cor sæcularibus plenum negotiis peruenire:Hæc
ab Hieronymo scripta sunt. Quæ uero uas electionis Paulus — Paulus apl's
apostolus de se scripserit:non sunt uisa mihi prætereũda: Nã
& auctoritate scribẽtis & rei magnitudine sunt auditu dignis
sima. Si gloriari ĩquit:oportet:nõ expedit qdẽ. Veniã autẽ
ad uisiones & reuelatiões domini. Scio hominem ĩ christo
ante annos quattuordecim siue ĩ corpore siue extra corpus
nescio:de⁹ scit:raptũ huiusmodi utq; ad tertiũ cælũ:Et scio
huiusmodi hoĩem siue ĩ corpore siue extra corp⁹ nescio:de⁹
scit:quoniã raptus ẽ ĩ paradisum. & audiuit arcana uerba :
quæ nõ licet homini loqui. Si uiuẽtium adhuc ĩ corporib⁹
aĩ nõ per uisa quædã allata extrĩsecus quæ a græcis uocãtur
φαντάσματα Phantasmata sed sui ipsorum ui atque natura — φαντάσματα
siue ad breuissimum temporis punctum ab illo fuerint a cor- — Phantasmata
poribus separati atq; iisdem redditi:qui uerbo & Lazarũ susci — Lazarus
tauit & puellam:siue a sensibus abducti atq; altius eleuati ea
lumine mentis perspexerint:quæ oculo corporeo uidere non
licet:si uiuẽtiũ inquã animi possunt sine ullis corporis admi-
niculis pmulta scire atq; cognoscere:quæ sunt ab oĩ sensu cor
poris aliena:qd dubitemus & animos esse ĩmortalis & tum de
mum frui suæ ĩmortalitatis bono:cũ a se oĩo abdicarint cor-
poreum oẽ ĩpedimẽtum?Sed hæc horumq; similia:si cui for-
tasse uideantur antiqora:exẽplis itẽ duob⁹ tẽpestatis nostræ
cõtẽti simus. Gabriel cõdelmarius qui postea Eugenius nomi — Gabriel cõdel-
natus summa cũ dignitate & gloria romano pontificatui præ — marius
fuit:cum uæhementius ægrotaret:essetq; de eius salute a me- — Eugenius
dicis omnibus desperatum:illi iam de morte nõ tam sollicito
quã nihil certius expectãti & Petrus & Paulus apostoli duo — Petrus
apparuerunt ĩ sopnis:utq; bono aĩo esset:hortati sunt. Nã & — Paulus
bonam ualetudinẽ ei redditã esse:& ꝓpedie fore : ut summus
pontifex crearetur:Quod quidẽ utrũq; secutũ est. Nã tũ simul
cum sopno illũ reliquit febris:tum nõ multopost cũ Martinus — Martinus colũ
Colũna prudẽtissimus ille & amplissimus pontifex quã fortu- — na
natissime & cũ mirifico ecclesiæ romanæ ĩcremẽto uitam finis
set:pontificatui ipse præfectus est. At Nicolaus Quintus opti — Nicolaus quĩ
mus ille & eruditissimus plane uir in cuius munificentissimi — tus

Nicolaus cardinalis patris obitu docti oẽs ingenioq; præstantes extremũ naufragium passi sunt: Cũ Nicolai albergati sapiẽtis ĩ primis & sancti uiri Cardĩalis bononiẽsis obitũ molestius ferret: hũc tãdẽ per sopnum ad se uenire existimauit: & ita anxiũ appellare:

Thomas — Thoma fili qd diutius gemis: qd adeo te affligis. pone lachrymas. & te collige. Nobis. n. bene ẽ benignitate Ihesu. Itaq; surge. atq; accingere. Ad breue. n. tẽpus graue tibi subeundũ est

Petrus apl's — munus petri gubernãdæ nauiculæ. Quã quidẽ sopni uisionẽ haud ille dissimulãter præ se tulit: Nã cũ aliis nõ nullis famiGermania liaribus: tum ẽt mihi cum hac iter faceret Germaniã petẽs ab Eugenius Eugenio legatus: cũ inter loquẽdũ ĩ sermonẽ incidissemus de mãsuetudine & grauitate Nicolai cardinalis: id omne sopniũ corã ueluti iocabũdus rettulit: subdidit enim cũ hoc euenerit: Philelfus Philelfe mi fructum recipies ueteris nostræ cõsuetudinis. Cũ Aeneas Silui⁹ que intra alpes eodẽ itinere obuiã habuisset Aeneã siluium in Fredericus rex tegerrimũ & eloquẽtissimũ episcopum trigestinũ: qui a Frede Philippus dux rico austrio Romãorũ rege orator ueniebat ad Philippũ Mariam inclytum Mediolanẽsium ducem: simulq; uterq; uesperi diuertissent ĩ quandam cauponulam: & Aeneas parcius sumptum faceret: utpote qui ab eo rege legaretur: qui stoica eruditus instructusq; disciplina non minus parsimoniæ nũmorum quam uitæ frugalitati cõtinẽter studet: tum ad æneã conuersus Thomas Reuerẽdissime pater ĩquit: quid ẽ opus tãta utamur parsimonia: cũ uterq; in ecclesia romana põtifices maximi futuri sumus? Quã quidẽ rem nõ serio minus q̃ ioco eum prædixisse certus ostendit euẽtus: Videmus enim alterũ summa sua cum laude summum pontificem cõcessisse naturæ: at Pius secũdus Aenean cui nunc Pio secundo nomẽ est: nõ secus fortiter quã constanter pontificatum gerere. Sed quid tam multis exẽplis utimur? Num uetus nouumq; testamentum frustra emanarit Samuel in mundum? Suscita mihi Samuelẽ ait Saul. At Iacob descẽ Saul dam ad filium meum in infernum lugẽs. Hæcne ab utroq; di Iacob cta essent: si minus certo tenuissent filiorum animos post corporis dissolutionẽ etiam uiuere? Quid enim afferam testimoIohãnes apl's nium Iohãnis apostoli atq; euangelistæ? An huic etiam non credemus? Licet inquit exterior homo noster corrumpatur: interior tamẽ renouatur de die ĩ diem. Rursusq; licet moriatur ĩ corpore: uiuit in anima. Quid enim meminero aut mor-

tuum diuitē sepultumq̨ ī inferno: aut mendicū ab angelis portatum in sinu habrahæ: cum ore domini dictum audiamus: Habraham
Qui credidit ī me: nō morietᷓ ī æternū. & licet moriatur uiuit?
Viuit īquā Iacobe Antoni Marcelle Valerius filius ille tuus.
& uiuit is quidē eam uitā: quæ mutabilitati nulli subiecta ē: sed eadē semper atq̨ perbeata. Itaq̨ uinciēdus tibi ē atq̨ obstringēdus rōnis custodia oīs aī mæror. Luctus oīs ac gemit⁹ abdicādus. ī te florētissimi senatus & bonorū grauiūq̨ uiroꝝ oīum oculi dirigūtur. Quare tibi cauēdū ē: nequid cōmisisse existimeris: quapropter repræhendi iure queas. Quam me delectat Hesiodus: q natales oīum dolens gaudet ī funere. Quē ipsum fortasse Thraces secuti tradūtur ortus hoīum lugere: obitus uero celebrare soliti. At Massilienses eodē die. quo funus ē elatū: adhibito domestico sacrificio necessariorūq̨ cōuiuio luctū finire consuesse. Apud lycios uero nō morē dūtaxat sed legē fuisse legim⁹: ut nō nisi ueste muliebri luctū seruarēt: Idq̨ ob eam rem factum: ut cultus deformitate cōmoti se maturius a mærore abducerent: cū intelligerent luctum effœmīatum esse & mollē & a uiri grauitate dignitateq̨ maxīe alienū. Tot igitur exēplis admoniti nō uincemus tādē oēm aī mollitiam? nō reprimemus lachrymis? nō luctui finem statuemus? Cauēdum ē: si sapimus: ne nimia nostra ī filios pietas desperatiōis loco apud deū hēatur. Quod si cōmunis ea oīum gentiū opinio si tot graues ueræq̨ sentētiæ nobis animorū immortalitatem nō probant propter eos: qui deprauatis morib⁹ existimant animos una interire cū corporibus ob eā scilicet rē: quod ne ī corporibus quidē ipsis suos sibi animos eē sentiūt: utamur etiā rationis adminiculis atque armis: quibus omnis male credentium pertinacia nō oppugnetur modo: sed etiam expugnetur: opprimaturque. Sed āteaquā differendi aciē descendam: ī medium ueniant priscorū philosophorū de animo sententiæ: Sic enim facilior uictoria nobis erit. Aggrediamur aūt ab iis: q ī philosophia ionica claruerūt. Thales milesius animum dixit esse naturā: quæ semper seipsam moueret: talis aūt definitio & si declarat animū esse immortalē: non homini tamē magis cōuenit: quā præstantiori cuidam essentiæ. Anaxagoras uero clazomenius eē animum dixit specie aerium & corporeum Zeno stoicus animum uoluit ignē esse. alii uero

Hesiodus
Thraces
Massilienses
Lycii
.ii. probatio
Thales
Anaxagoras
Zeno

Plato
Aristoteles

ἐντελέχεια
entelechia

ἐνέργεια
energia

Animi defi
nitio

Essentiam dei
tripliciter

plærique stoici spiritũ calidũ aĩum esse dixerũt. Et hi qdẽ oẽs non de hominis animo hoc ẽ itellectiuo sed de sensitiuo atq̧ corporeo sunt locuti. Platonis autẽ discipulus Aristoteles dupliciter de animo est locutus. Nam ubi quattuor nota illa prĩcipiorum genera cõplexus esset: ex qbus corpora ĩferiora oriũtur omnia: quitã quãdã cẽsuit esse naturã: ex qua sit mens. Eã uero nominauit ἐντελέχεια entelechian hoc ẽ perfectionem idcirco ita appellatam: quod aĩatũ corpus perficiat ea ui atq̧ uirtute: qua corpus est animatũ. Entelechiã uero ipsam aliud nihil eẽ uult Aristoteles quam ἐνέργειαν energian id est agilitatem quandam & operationem interiorẽ: quæ est ueluti uia ac dux ad exteriorẽ corporis actionẽ. Huiusmodi enĩ ui atq̧ motu aĩ corpus aĩatum ad operãdũ ĩpellitur: Ipsum aũt aĩum ita definit: Anim⁹ ẽ entelechia prima corporis naturalis ĩstrumẽtalis: q̧ uitã habere põt. At huiusmodi de animo definitio non interest magis hominis q̃ & pecudis & stirpis. Præterea entelechian Aristoteles: quæ ut dixi: pfectionẽ significat: pro speciali intelligi uult essentia: quæ est in effigie: Nam essentia tripliciter accipitur apud Aristotelen: Vna quæ cõstat corpore quidẽ: sed ut animalia & ea quæ nõ arte fiunt: Et hæc propterea essentia dicitur: quoniã & hæc ipsa sit: & cætera quæ sunt: esse faciat. Altera ẽ essentia: qua materiã ĩformẽ & rudem adhuc mente cõsyderamus. Et hæc quidẽ essentia potestate ẽ omnia: quæ fieri ex se possunt: effectu autem nihil adhuc ut æris massa & ligna rudia. Tertia uero ẽ essentia: cui effectu accidens perficit eam: exornatque forme ĩpressione: Ex qua qdẽ forma quam insigniuit ars: id quod perfectum est: nomen accipit ut statua: quæ ex similitudine formæ: cuius ẽ statua: simulacrum uocatur. Similiter inquit homo animal certe est: & ẽ rudis materialisque essentia. & hæc sane composita ex materia ac forma: quippe quæ ex corpore animoq̧ cõstat. Eius igitur corpus materia est animus uero forma. Et secundum eam formam hoc est animũ animal nomen accepit. Hãc igitur formam qua singula formãtur: Aristoteles generaliter uocat entelechian id est absolutam perfectionem: Hac enĩ obueniente perfectione rudia quæ antea & ĩ sola potestate fuerãt: ad actũ effectumq̧ perueniunt: Nam sunt quædam ut ipse ĩquit: sola potestate aĩalia: ut oua aut sæmina quædã uero cũ opatione

& effectu: ut quæ adhibito fotu excuduntur animalia quẽad-
modũ cognosci ex auibus põt: Nam eæ ex ouis quæ fouerint:
pullos excudunt. Qua ex re non obscure apparet entelechian
non cuiusuis corporis esse animum: sed eius tantum: ꝙ animi
capax sit. & ob eam rem dixit: quod uitam habere potest: Nõ
enĩ quidquid ẽ corpus: idem ẽt uiuit. Nec tamẽ prætereundũ
arbitror Aristotelen pro illo quinto genere aliud intellexisse
nihil secundum Plutarchum quã cælum ipsum. Quare cum Plutarchus
Auerrhus ille cordubẽsis: qui in plærosqꝫ eius philosophi li- Auerrhus
bros egregie est cõmentatus: colligit ex Aristotelis dictis unã
esse & eadẽ in omnibus mentem: ita id puto accipiendũ: quod
ita ex illa cælesti specie animus intellectiuus ĩ cunctos hoĩes
æqualiter fusus sit: ut corpora animantiũ omnia ex quattuor
illis elementis ortum habent. Hanc autem animi uim eundem
hunc esse ĩmortalem uoluisse patet ex iis: quæ ab eo sunt scri
// pta ĩ libris de animo. Ita. n. inquit. De mente autẽ & ui cõ
// tẽplatiua nondũ est perspicuũ. Sed uidetur esse aliud genus
// animi. Et hoc solum põt separari: quẽadmodũ id: quod est
// perpetuũ ab eo: ꝙ corrũpi potest. Sensit igitur Aristoteles
tantus ille & tam illustris philosophus quod secũdum erat aĩ
genus: ĩmortalem esse animum: cum ostẽdit mẽtem: quæ nobi
lissima est & optĩa pars aĩ: & corrũpi non posse & esse sempi
ternam. Et mentem quidem docet eam esse animi partem atqꝫ
uirtutem: ad quam referũtur: quæ singuli sensus nunciant: &
quæ de iis quæ sentiuntur: iudiciũ facit: examinatqꝫ cuiusmo
di ea sint: quæ sensibus uarie occurrunt. Hanc uero locatã eẽ
in penetralibus cordis asserit: ubi alias quoqꝫ animi species lo
catas dicit imaginationẽ mẽoriã appetitũ excursionẽ. Et alio
in loco asserit Aristoteles mẽtem aduenire extrĩsecus. eamqꝫ Aristoteles
solam esse diuinã: Ita. n. scribit libro secũdo de aĩaliũ generati
one ad uerbum.
// Relinquitur ergo mentem solã extrinsecus aduenientem in-
// gredi: & eandẽ solã eẽ diuinã: Nihil. n. cũ ei⁹ agilitate habet
// cõmune opatio corporalis. Oĩs igiť uis aĩ uidetur alius cor
// poris esse pticeps & eius quidem diuinioris ꝙ̃ illa sunt cor
// pora: quæ uocantur elemẽta. Nec me latet: quæ sit commu
nis philosophorum quorundam nostræ tempestatis opinio:
qui se solos Aristotelicos haberi uolunt ẽt ĩ iis: quæ nusquã

ab Aristotele scripta cogitataue sũt: cõtendẽtes isti qdẽ aĩum esse totũ in toto corpore & totũ itẽ in qualibet parte corporis.

Philosomati

Augustinus

Sed habeãt isti sibi philosophiã: quã uolũt philosomati potius quã philosophi: modo aut Agustini sentẽtiã: quã minime ĩprobo: ubi scilicet intelligat de illo toto solũ: quod perfectionis essentiæq; uocatur: aut ĩeptias suas Aristoteli nõ ascribãt: Nam q̃q̃ animi uires magis in uno loco q̃ in alio apparent: aliæ in cerebro aliæ in iecore aliæ in testibus & aliæ in aliis mẽbris ꝑ qualitate & aptitudine corporeorũ instrumentorũ earꝫ tamẽ omniũ initia & quasi radices quasdã Aristoteles ꝓbat e sede cordis emanare: quãdo sucus cõcocti atq; cõfecti cybi ꝑ uenas cordis cæterꝫ corpus irrigat: & motus corporeus q localis ẽ: a corde ipso initiũ sumit. Venarꝫ. n. & neruorꝫ initiũ & ueluti qdã nodus ipum cor ẽ: ut Aristoteli placet. Penes cor autem ĩtellectiua uis agitata rõnabiliterq; ignita se ibidẽ coaceruare existimatur potestate quidẽ illic habitãs actu aũt atque effectu ad corporis conseptum & uiciniã cõmeans: Quĩ etiã docet Aristoteles in iis quæ de motus animalium causa reliquit scripta: nulla necessitate fieri: ut in quaque corporis parte sit animus sed in quodam prĩcipio. Id autẽ esse cor ãtea exposuimus. Itaq; neque secundum totum quantitatis anim⁹ est in qualibet corporis parte: cum animus talẽ totius naturã nec per se habere possit: nec per accidẽs neque etiã secundum uirtutis totum: Nõ enim pro sua ui qualibet animus est ĩ qualibet corporis parte sed secũdum uim uisiuã ĩ oculo & secũdũ auditum ĩ aure & secundũ alios sensus in aliis sensuariis. Sed ut redeam ad mentis ĩmortalitatẽ: separari docet Aristoteles intellectiuum hoc animi genus ab illo: quod sensitiuum uegetatiuũq; dicim⁹. Hæc enim pars tota est corporis: quod quoniam constat ex concretione quattuor illorum elementorum: & discernatur: & corrumpatur: necesse est. Aristotelis autem

Dicæarchus

Aristoxenus

auditor Dicæarchus & dicæarchi cõdiscipulus Aristoxenus mihi probari nullo pacto possunt: quorum alter animum esse dixit conuenientiam corporis & intentionẽ quãdam: quæ ex ipsi⁹ corporis natura figuraq; uarios mot⁹ multiplicesq; cieret Dicæarchus uero animũ uoluit aliud nihil ẽẽ quã cõuenictiã quattuor elementorꝫ. Vterq; enim de animo in cõmuni locuti

Asclepiades

sunt. Hos aũt quodãmodo secutus Asclepiades medic⁹ animũ

esse dixit concertationē sensuū. Concertationē aūt uoluit eam
esse cōuenientiā: qua sensus ipsi certati ad naturæ munus uterē
tur. Itaq; hi tres pariter animū uoluerūt esse corporeū. At Cri
tolaus & ipse peripateticus animū dixit cōstare ex quīta essen Critolaus
tia. hāc uero ꝑ cælo ītellexisse nemo ē: qui secus sentiat. Hip Hipparcus
parchus uero stagerites a doctore suo necessarioq; Aristotele
dissentiens ob idq; lōge deterior uoluit animū aliud nihil esse
quā ignē. Sed anteq̄ de Platone reliquisq; platonicis uerba fa Plato
ciā: me conferā ad Pythagoran: qui philosophiæ Italicæ prin Pythagoras
ceps fuit uir sane & doctus & magnus. Verū pythagorici hūc
aliqui narrādo antecedāt. Et omniū primus Epicurus: qui ani Epicurus
mū esse dixit tēperationē ex hisce quattuor ex qualitate ignea
ex qualitate aeria ex qualitate spiritali & ex qualitate quarti
cuiusdā generis innominati: quod apud eū erat sensitiuū. Ex
quo potest intelligi epicurū de aīo ītellectiuo locutū omnino
nihil. Democritus uero quē epicurus in physicis ē plurimū se Democritus
cutus: putauit animū esse cōcretionē igneā ex iis atomis: quæ
in ratiōis contemplationē cadūt: quæ formas quidē orbicula
ris habēt uim aūt ignitā: quod esse corpus uoluit At Leucip
pus hui⁹ doctor cū posuisset numerū atomoꝝ frigidarū: dixit Leucippus
animū esse tēperatum respiratiōis frigus. Nec multo melius sē
sit agrigentinus Empedocles: qui animū esse affirmauit sangui Empedocles
nem cordi suffusū in eodē ille errore uersatus: quo ii qui dixe
runt animū esse cor ipsum: ex quo & misericordiā dicimus &
cōcordiā. Sed Hippon aīum esse aquā: ob eā rem nō dubitauit Hippon
affirmare: quod diceret sæmen genitale nō sanguinem esse sed
aquā: Critias uero nō aquā animū esse uoluit sed sanguinem: Critias
quoniā uideret: quod membrū sanguinis sit expers omnino:
cōtinuo morte ītercipi. Verū eo ē empedocles tolerabilior Cri
tia: quod in corde principatū animi intelligendiq; uim consti
tuit: Inquit enī sanguine cordis uigere hominis intellectum: si
quidem intimis nostris sensibus sentimus ea: quæ sunt extra
nos propter cognationē: ob eamq; rem ita reliquit scriptum:
// Terreno terram nostro flamasq; calore
// Humidaq; humenti sentimus & aera flatu:
// Paceq; tranquillū sit litis imagine litē. Sed de his oībus uel
qualia sint: uel quantam habeant differentiā inter sese: cordis
sanguine dicebat diiudicari. Fuerūt etiam qui dixerunt animū

esse aiam. hanc autem esse uoluerunt spiritũ: quo uiuim⁹. Nõ nulli exstimarunt quandam cerebri cellulã animi tenere principatũ. Alii uero sec⁹. Nã neq; cerebri partẽ ullã esse aium uoluerunt. Sed animi sedem ac locũ ii posuerũt ĩ corde hi autẽ ĩ

Pythagoras

cerebro. At Pythagoras samius cuius nomẽ habitũ ẽ illustre auctoritasq; amplissima æternitatẽ animorũ ostẽdere conat⁹

Aĩ definitio

aĩum definiuit esse numerũ: qui seipsum moueret. Nec ẽ mirũ ita Pythagoran aĩum definisse: qui tãtã uim numeris dignitatemq; tribuerit: ut eos ante mũdi animũ fuisse assereret: & cum unum nõ esse numerũ diceret sed fontẽ quendã atque originẽ

μονας
monas

numerorum: ĩferebat unitatẽm: quæ a græcis dicitur μονάς Monas: oĩum esse initium ac finem: cum ipsa neque principiũ in se nec finem admittat. Et ita eam deducens ad diuinã illam summãq; essentiã referebat. eiusq; notionẽ assequentiũ rerum numero posteritateq; ideo sequestrabat: quod nõ pluralitate nec temporis posteritate sed procreatione seiunctam uellet: eãdemq; unitatẽ ad uniuersi mũdi animũ: a quo sint aĩ singulorum: simili ratione referre non dubitabat. Itaq; hanc unitatẽ quã a prima rerũ causa ortã affirmaret usq; ad mundi animũ ubiq; itegram semperque indiuiduam perpetuam peremneq; potestatem seruare Pythagoras arbitrabatur. Et quoniã putaret numeros esse rerũ omnium substãtias: dicebat unũ quod esset principiũ numeri: & quod cum ente conuerteretur: idem esse. Numerũ enim ex unitatibus componi neq; ad ens ullam omnino accessionẽ facere sed diuisionẽ negare duntaxat. Oẽ autem ens aut simplex esse & ita diuisionem nullã admittere neque operatione neq; potestate aut esse cõpositũ: & id quidẽ nõ ĩ diuisione suarũ partium sed in earũ coiunctione habere suum esse: & ita unũquodq; tueri suum esse: ut suã tuetur unitatem. huiusmodi igitur humani substãtiam quam æternam opinabatur: numerũ esse definiebat seipsum mouẽtem. Et is q dem numerũ ꝑ mente accipiebat: quã ipsam idcirco numerũ appellauit: quoniã ad harmoniã quæ conueniẽtia quædã est: numero opus sit. Verũ & si hic aliquid dixit nõ multũ tamẽ. Nã ĩ pecudibus quoq; animus ꝙdiu ẽ ĩ corpore: seipsum mo

Philolaus

uet. Philolaus uero Crotoniates Pythagoran secutus animũ

Heracletus

eẽ dixeruit harmoniã. At Heracletus ephesi⁹ ĩgenio suo fisus magis ꝙ doctoris cuiuspiã disciplina: quo se nullo unq; usum

affirmat: duplicē esse animū uoluit: alteꝝ mūdi: alterū animantiū. Ac mūdi quidē animū esse euaporationē ex humidis: quæ in ipso sunt. Sed animantiū animū ex ipsa fieri euaporatione: quæ extrinsecus fit: & ex ea quæ similis generis est in ipsis. Ita ꝗ mirādū nō ē: si intercutis aquæ morb⁹ fuit ī cā: ut periret: q tantū humidoꝝ euaporationi tribuerit. Quā ipsam opinionē Alchmæon medicus idēꝗ philosophus eadē dementia ē secutus. Diogenes uero apolloniates & Anaximenes, Cretēsis nō multo his duob⁹ mihi sūt uisi prudentiores: qui reꝝ pricipiū aeri tribuerunt: & hūc esse uoluerūt animū. Nā quoniā secūdū illos aer ē elementoꝝ omniū & tenuissimus & principiū: ideo animus & cognoscit & mouet. Qua enī principiū ē: cognoscit etiā cætera: qua uero tenuissimus: ideo esse probāt cōsentanee motiuū. Et quod prætereundū non ē: de Heracleto: sunt q illū dicant: definisse animum esse scintillā stellaris essentiæ. Xenophanes quoꝗ colophonius mihi incōstantior uisus ē: qui animū nūc ex terra aquaꝗ cōstare: nūc spiritū ēē dixerit: & utroꝗ tamē modo mortalē. Nec Xenophāe mihi uisi sūt multo acutiores aut Parmēides q ex terra & igni aut Boethus q ex aere & igni animum constare sunt opinati. At Hippocrates medicus animū esse dixit: tenuē spiritū per corpus omne dispsum. Sed iā ad pythagorā nostra reuertaẽ oratio. Is enī Pherecyde syrio usus doctore philosophorum omnium primus ut tradunt quidam: æternitatē animorum asseuerauit: ꝗꝗ Thales milesi⁹ qui pythagoran annis circiter centū antecessit: idem tenuisse ostēditur. Pythagoras igitur primus ex italica philosophoꝝ familia asseruit animos nulli subiacere interitui nulla tamē ad eam rem reddita ratione: siue quod definitionem satis ex sese firmā esse iudicasset: siue quod tāta eius foret auctoritas apud omnes: ut quæ quid ipse dixisset: omni rōne firmi⁹ haberetur. Secutus est tandem Plato Socratis auditor: quem tris ꝓbare ac sequi solitum legimus: doctorē suum eū quē dixi: Socratem ī moralibus: & Heracletū ī naturalibus. In iis uero quæ supra naturam: diuinaꝗ sunt: Pythagoran. Is igitur Plato cum ad mundi similitudinem animum trifariam diuisisset: eius principatum hoc est mentem quæ ratiocinatur: intelligit: ac sapit: in cerebro tanꝗ in capitolio aliquo collocauit: quoniā ea corporis pars lōgius abest a colluuione & sordibus: uigorē autē ira

Cauillum
Alcmæon
Diogenes
Anaximenes
Heracletus
Xenophanes
Parmenides
Boethus
Hippocrates
Pythagoras
Pherecydes
Thales
Plato
Socrates
Heracletus
Pythagoras

θυμὸς Thymos

cundiæ atq; animositatem quem græci θυμὸν Thymon appellant ĩ corde: cupiditatẽ uero subter præcordia. Huiusmodi enim ordinẽ ẽt in uniuerso mũdo & ĩ republica ipsa seruauit Plato. In ciuitate. n. & uniuerso populo q prudẽtia cæteris ciuibus sapiẽtiaq; præstant: eos habitare iubet æditioris locos urbis: q que præcepta dent: iubeãtq; agenda. In medio aũt urbis tanq̃ ĩ castris militarẽ iuuẽtutẽ & reb⁹ agẽdis aptã collocat: quæ exequatur & agat: quæ sunt a præstãtiorib⁹ cõstituta. In extremis uero Vrbis eiusdẽ locis opifices eẽ uult & uulgaris reliquosq; oĩs: qui aut ĩ sessili: aut in sordida arte uersentur: ut pareãt pro cõuenienti quoq; atque utili ministerio. Eadem rõne ac similitudine in mũdo ẽ usus: cuius summitatẽ ac principẽ qui imperat: regit: moderatur oĩa: cælesti domicilio

Angeli Dæmones

dimetitur. Huic tanq̃ ĩ media regiõe subiicit angelos atq; dæmonas: qui agant oĩa exequãturq; pro imperio. In terra uero hoĩes sunt positi: ut pareant: & ministerio præsto sint. Et ita ĩ nobis quiddã regale esse uult positũ ĩ summo: quod ĩperat: quiddam uero quod agat collocatũ ĩ medio. Tertium aũt pubetenus & ĩtra positũ: quod regitur atq; administratur: & ea quidem duo appetitus species esse uult: quæ rõni tamẽ naturaliter pareãt. Imperat igiẽ mens ĩ capite: quæ ẽ prima animi uis eaque cõtẽplatiua: qua ĩtelligimus ac sapim⁹. Altera uero aĩ uis quæ secundæ ẽ dignitatis: ĩ pectore cõstituta ut agam⁹: quæ iussa sunt: efficit. Reliqua uero ĩferius posita, illa uis uiribus melioribus morẽ gerit. Censet autẽ Plato aĩum meare per oẽs artus totumq; corpus: & p singula mẽbra q asi ĩstrumenta uĩ suã ostẽdere & ad ipsum ĩ sentiendo quidem referri oĩa: quæ sensibus occurrant. ea uero quæ sensus referant: esse alia atque alia. Definit autem Plato animum hisce uerbis:

Aĩ definitio

" Animus est substantia ĩcorporea seipsam mouens ac rõnalis: Huius uero ĩmortalitatem demõstraturus ita Socratẽ ĩ libro de pulchro: qui Phædrus ĩscribitur: differentẽ facit tali argumentatiõe & ea quidẽ ad uerbũ: Animus oĩs immortalis est.

Phædrus

Argumẽtatio platonica

" Quod enĩ semper mouetur: ẽ immortale. Quod autem aliud " mouet: & ex alio mouetur: cum finem habet motiõis: uitæ ẽt " finẽ habet. Solũ ergo quod seipsum mouet: ut quod seipsum " non relinquit: moueri nunquam desinit: sed etiã cæteris quot " quot mouentur: hoc fons & prĩcipium est motionis: At prin-

cipii nulla est origo. Ex principio enim omne ortum necessa rio oritur. Ipsum uero nullum ortum: Nam si ex aliquo pri pium gigneretur: principiū esse nō posset. Sed quoniā nō ori tur necesse est: ut nec etiam corrūpatur. Principium enī si pe rierit: neque id ex alio unq̄ nec aliud ex illo oriatur: Si qdē a principio oriri oportet oīa. Ita igitur fit: ut motionis qdē prīcipium ex eo sit: quod ipsum moueat a seipso. Hoc autē nec īterire nec nasci pōt. Vel & oē cælum naturaq̄ oīs cor ruat: atq̄ cōsistat. Quæ ipsa nūquid ex eo consistere rursus possint: Vnde agitata ortum sint habitura? Cū igit̄ pspicuū sit id esse īmortale: quod mouetur ex seipso: qs uerebit hāc ipsam eē aī essentiā & rōnem dicere? Omne. n. corpus: quod exteriore agitatur motu: ē inanimū. Quod aūt īteriore mo tu suoq̄ agitatur: animatū est. hæc. n. ē propria animi natu ra. Quod si hoc ita habet: aliud nihil esse: quod ipsum a se ipso moueat: quā aīum necessario fit: ut anim⁹ neq̄ nascat̄: neque moriatur. Quansubtilissime certe Plato & quāpulcher rime īmortalitatē aī argumētando cōclusit: modo nō ita prin cipium quemadmodū finē sustulisset. Nam & si aī non nascun tur: creantur hi tamē: simulq̄ ab illo īfunduntur ī hoīum cor pora: ab quo sunt oīa ex eo creata: quod antea nō fuisset: & eo dem quidē tēporis puncto & creārur & infunduntur. Nec enī cum illis sentio: qui uolūt animos nostros simul oīs creatos esse. Nec item cum illis: qui asserunt ita hominum animos ab animo: ut corpora ab Adæ corpore manare. Xenocrates uero aliud dicere nihil uisus est: quā quod doctor eius Plato sensis set. Nam cū ait animum esse numerū: cui⁹ uis ex natura sit ma xima: nihil plus addidit: quam oēm illam seipsam mouentem uim ab ipso deo manare: id quod ēt Platonem uoluisse ex ei⁹ scriptis depræhendi potest. Arcesilaus uero ut fuit mediæ au ctor academiæ: ita ēt a Platone superioribusq̄ Platonicis dis sentiens eadem ratione animum esse putauit sanguinem: qua & Hippon & Empedocles non quæ mentis uis foret secū ipe considerans sed omnia ad sensum referens: qui cum totus sit corporis: interit etiam una cum corpore. Nec prætereundus ē Heraclides ponticus: qui animum dixit esse lucem prīcipatū is uidelicet igni tribuens. Sed redeamus ad Platonem. hic nō tam animi nobis qui creatus esset: īmortalitatē ostendit quam

Plato
Xenocrates
Arcesilaus
Hippon
Empedocles
Heraclides
Plato

eā æternitatē: cuius etiā pricipiū nullū est: firmissima argumē tatione demōstrauit. Quā ratiocinandi uim & Speusippus ac reliqui fere oēs qui a Platone fluxere: maiorē in modū appro bauerunt: suntq; secuti. Vnus Aristoteles ē inuētus: qui a do ctore suo quē annis uiginti audiuerat: dissentire sit ausus argu tia potius usus quā ueritate. Quod si maluisset uirum se gratū & iustū existimari quam æque uersutū ac doctum: nunquam ab eo quod non minus probat: quā acutissime norat: declinas set itinere. Sed ita sūt hominū ingenia gloriæ cupiditate plæ runq; accensa: ut neq; pēsi uelint nec ueritatis habere rationē. Nec tamen stoici prætereundi sunt: q auctore Antisthene So cratis discipulo nomē inter philosophos habent: honorificū plærig; hoꝝ ex natura ignea cōstare animū putauerūt: qui cō sentientes Empedocli eius principalē partē locauerūt i corde: nec eā tamē sanguinē esse uoluerūt. Si quidē sanguis cū cor pore simul nascit. At Zeno Cittieus thebani Cratetis auditor opinatus est animū esse spiritū: ex eo nactus rationē: quod spiri tu recedente a corpore aīal moreret. Itaq; dicebat hoc sane est animal: Sed naturalis spiritus dū recedit: morit aīal. Quo fit: ut naturalis spiritus animus sit. Chrysippus uero Stoicorum omnium ultimus idemq; eius sectæ eruditissimus & i scribēdo non minus copiosus quam accuratus dicebat una eademq; re nos spirare & uiuere: Sed quoniā naturali spiritu spiraremus: eodem etiam nos uiuere spiritu. Et quia nos animo uiuerem⁹: hinc cōcludere nitebat animum nihil aliud esse quā naturalē spiritum. Animum uero ipsum in partes octo diuidebat. Con stare enī hunc asserebat ea ui: quæ imperat & sensibus quinq;: tū uocali substātia præterea serendi gignēdiq; uirtute. Partes autem animi a cordis sede tanq; a fontis origine manar: & per uniuersum diffundi corpus uitaliq; spiritu singillatim mēbra complere omnia & ea regere atq; moderari arbitrabat īnume rabilibus diuersis uirtutibus alendo adolēdo mouendo loca libus motionibus in truendo sensibus cōpellēdo ad operādū totumq; animum sensus qui sunt eius officia ueluti ramos ex illa principali parte tanq; trabe futuros: eorum quæ sentiūtur nuncios pandere. Ipsum uero de iis quæ nūciauerint: iudicare tanq; regē. Et ut singuli quidem sensus unum quiddā sentiūt: idq; ad præsens tēpus: nā neque præteritū quicq; meminere:

Speusippus

Aristoteles

Stoici
Antisthenes
Socrates

Zeno
Crates

Chrysippus

nec futurũ suspicant̃ quicquã ita intimæ cõsultationis delibe ratiõisq; propriũ esse Chrysipp⁹ uult: tũ cuiusq; sensus passio nem ĩtelligere: & ex his quæ nũciant: colligere qd ea res sit: tũ accipere præsentia: meminisse præterita: prouidere futura. Ad ditq; muta ẽt aĩalia habere uim aĩæ prĩcipalem: sed eam dun taxat: qua cybos discernant: imaginent̃: insidias declinẽt: præ rupta præcipitiaq; prosiliãt: & locos sibi tutioris quæritẽt: ac necessitudinẽ recognoscãt: multaq; sibi parẽt: quæ ad salutem expediunt. Sed hãc uim secundũ naturã esse dicit: nõ secundũ eam mentis rationẽ: qua ex omnibus animantibus homo uti tur solus. Adducitq; similitudinẽ uir eruditissimus nõ ineptã.
// Ait enĩ: Quẽadmodũ Arachnea ĩ medio cassis sedens oĩa fi // lorũ exordia tenet pedibus: ut cũ ex bestiolis qd ex quacun // que parte plagas inciderit: de ꝓximo ipsa sentiat: sic prĩcipa // lis uis animi: posita ĩ media cordis sede: sensuũ exordia reti // net: ut cũ quid nunciabũt: de proximo recognoscat. Et uocẽ // quoq; Chrysipus uult e gremio cordis mitti: quæ ubi tandẽ à lingua cæterisq; dictiõis ĩstrumẽtis formata fuerit: sonos ar ticulatos ædere: q sermõis sunt elemẽta: quo qdẽ ueluti inter prete, ipsius mẽtis arcani mot⁹ apiant̃. Et id uocãt aĩ prĩcipa le. Quare cũ spiritũ animũ ẽẽ dicit: cũ sane corp⁹ dicit ideoq; eũdẽ pati: quẽ corp⁹ ĩteritũ. Siue aũt simul cũ corpore eiusmo di anim⁹ ĩtereat: seu nõ multo post: ad rẽ nihil: quanquã nõ in telligo: qd nõ pereat simul cũ corpore: cũ idem sit etiã corpus. At Possidõius cum animũ diceret esse corporis formã aliquid dicere uidebat̃: sed nõ multũ: cũ eam subiiceret interitui. Nos uero alia rõne & ab iis qui sibi animũ cũ pecudibus cõmunem esse uoluerũt: & a Platone & cæteris qui hominis animũ deo æqualẽ statuerũt: nõ ĩiuria dissentimus. Credimus enĩ & affir mare ĩdubitato audemus ita animũ esse ĩ corpore humano ut deũ in mũdo: Nã ut deus q nullo tangit̃ motu: oĩa actu mouet cum ipse neq; per se neque per accidẽs moueat̃: eodem modo cũ animus immobilis ipse sua natura sit: corpus tamẽ mouet. Mouetur enim per accidens animus: cum mouetur. Nam ut cæteris in rebus omnibus deo est animus inferior: ita uirtus animi quæ mouet̃: inferior est dei uirtute: quæ mouet omnia. Sed iã ad firmioris nos rationes & christianas & nostras ꝓpi⁹ accessuri: quibus animi immortalitas dilucide appareat: quid

Possidonius

Plato

animus ipse sit: nostro quasi marte definiamus: atq; tueamur nō tā fortasse subtiliter q̄ recte ac religiose. Id uero facillimū factu fuerit: si prius ostēderimus nō simpliciter dici animū: cū eius nomē latius pateat. Nā quæcunq; dicimus uiuere: iis animū damus. Quare cū & herbæ stirpesq; oēs uiuāt: hæc oīa minime carent aīo eo scilicet: quo alunt̄ & adolescunt. Et ī pecoribus & iumentis inest animus idem: qui ī herbis & in arboribus: ac præterea qui dicit̄ sensitiuus. Sed ī his neq; intelligentiam nec perfectā ratonē inesse uolumus. Itaq; animus omni pfectionis numero absolutus ī homine ē solo. Hunc ergo ita

Animi definitō definiamus. Animus ē creata substātia spiritalʼ simplex rōnis ītellectusq; particeps: quæ seipsā mouēs naturale instrumēta leq; corpus tandiu afficit ea ui: quæ & uitalis ē: & sensibilia admittit: quoad eoꝝ natura capax elementalē conuenientiā seruat. Hic mihi humāus uidetur āimus: quē siquis ignorat: quo nā pacto quod delphico præcepto admonemur: seipsū cognoscat: nō intelligo. Huiusmodi aūt animum neq; corrumpi nec aliud quicquā pati posse: quo a seipso discedat. cū discessum facit a corpore nullus mihi uidet̄ labor sustinere audacterq; defendere. Nā ut a facilioribꝰ rē probare aggrediar: aīus corpori

Plato applicatus nequaq; est: ut Platoni placet. Id enī si esset: nō unū quiddā esse āimus posset: sed multa permixta. Nec enī idcirco uitā suscipit corpus: quod ei animus applicetur: sed quoniam per oēs eius partes diffundat̄. Quid aūt aut permixtionē aut cōcretionē afferā: cū nullum corpus queat aliud corpus usque quaq; penetrare? Quare si neque corpus neque corporeum qc quam penetrat: animū corpore carere quis neget? Atqui omne corpus aut interiore agitatur: aut exteriore motu. Sed quæ exteriore utuntur motu: in anima sunt: quæ autem interiore animata. Quod si animus esset corpus: aut animo aliunde sumpto uteretur: aut ui animi careret. Sed cum utrunque horum absurdum sit: relinquitur animum esse incorporeū. Præterea si animus esset corpꝰ: sequeretur corpori sociari corpus. At ea societas uel ex applicatiōe fiat: necesse ē: uel ex pmixtiōe ulʼex cōcretiōe. Sed ex applicatiōe aī q solus dat uitā corpori: societas ea fieri nō potest: cū applicatus animꝰ si sit: ad corpꝰ ītimū nō pmanat: Nihil enī penetrat applicatum. Itaq; āimus & corpus applicatione sociari non possunt: sed nec etiā permixtiōe.

Nō enim animus eſſet unū quiddā ſed permixta multa . Num
fortaſſis cōcretiōe ſocietas ea fiat:ſi ita foret:duo per ſe corpo
ra inuicem tranſirēt:& locus unus quo corpus cōtinet:duoꝝ
corporum capax eſſet:quod fieri certe non poteſt. Quare cum
neque ex applicatione neque permixtione neque concretione
corpus & animus ſociantur:patet animum eſſe incorporeū:&
quoniā ſua quadā ui naturaq; conſiſtit:eundē etiā īmortalē :
Mouet enī ipſe ex ſeſe: & mouet corpus:Nō mouet a corpore
Nec a corpore quicq; recipit ſecūdū eſſe & ſubſtantiā ſuā : ſed
uitam dat corpori:& ut ſētiat efficit. Idq; ſemp dū adeſt:habi
tatq; ī corpore. Cum ſe uero ſecreuerit a corpore:hoc ſane ei⁹
diſceſſu interit. Ille autē:quia indiſſolubilis & īmortalis crea
tus eſt atque ſempiternus:per ſeſe cōſiſtit:& eo melius habet:
quod ſeruitute ueluti quadam corporis cathænisq; liberatus
ſua natura ſuoq; bono fruitur:cum iam ei nihil eſſe poteſt im
pedimento:quo minus acutius ac perfectius & intelligat & ſa
piat:omnemq; iam perſpiciens diuinæ eſſentiæ ueritatem ſua
beatitudine ſit cōtentus. Itaq;:ut in cæteris animātibus mors
eſt interitus : quo animus ſimul cum corpore & diſſipatur &
perit: quoniam nihil in iis eſt eo ſenſu perfectius : qui ſine cor
poris uita eſſe non poteſt: ita in homine eſt animi a corpore
ſeparatio: quæ ubi contigit: leuis ille atque incorruptus euo
lat altius:nuſquamque retardatur:donec in illius conſpectum
peruenerit:cuius imaginem ac ſimilitudinem præ ſe fert . Et
tum demum omni labore omniq; tædio peregrinationis hui⁹
mūdanæ uacuus ſecurus tranquillusq; quieſcit:Nam qd aut
Epicuro aut Heracleto aliisq; iſtiusmodi in mentem uenerit: Epicurus
neſcio : qui ſimul cum ſenſu corporis perire intellectiuum ani Heracletus
mum putauere. Nam id fortaſſis opinati ſunt;: quoniam ani
mum corpore ſolutum corporeis oculis uidere non poſſent :
quaſi non illum eadem ipſa & cogitatiōe complecti & ratōne
cōſequi poſſimus:qua deum datur:quem & ſi corporis oculis
non uideremus ratione tamē atque intelligentia perſpicue cō
præhendimus. An ignoramus mentē ac ſenſum differre inter
ſe plurimum:Senſus enim a ſenſibilitatis nimietate corrūpit:
ut de his legitur : qui ſedent ad Catadupos : ob eamque rem Catadupi
debilius ſenſibile a ſenſu ipſo minus ſentitur: ut ī tubicinibus
tibicinibusq; non nullis: & in iis qui aut fiſtulis aut tympāis

crebrius utuntur: persæpe animaduerti: redduntur enĩ auditu imbecilliore adeo ut quæ uoce sunt debiliore minus audiant. Idemq; accidere illis solet: qui oculorũ intutum aut in solis radios aut in altiorem niuem fixius intenderint: Nam uidendi aciẽ aut hebetãt: aut etiã amittũt. De mente aũt secus accidit: quæ posteaq̃ intellectu attigerit intelligibilia illa cælestia ac sũma: lõge facilius ac melius ĩtelligibilia quæ sunt ĩferiora mũdanaq;: intelligit. Quare si mens magis operando nõ frangitᵉ: nec etiam quo minus sit: corrumpatur. Præterea rerum earum quæ sunt inter se cõtrariæ: contrariam esse rationẽ puto mihi cõcessum iri ab omnibus. Si quicqd est cõcretum: discretionẽ patitur: & dissolutionẽ omne compositum: animus certe qui neque compositus est neque concretus: nec discerni potest nec dissolui. Nam siquod materia uacat: corruptioni nõ subiacet: quomodo animus quem simplicem esse substantiam definiuimus: corrumpi queat? Et cum uideamus in natura quasdã formas a materia separatas omnino: ut ãgelos ac dæmonas quasdã autẽ omnino insitas atq; immensas: ut naturales formas ex materiæ ui abstractas: nõne formæ quædam tertiæ ueluti mediæ dãdæ sunt ad ipsiᵘ totius perfectionẽ: quæ a materia scilicet manãtes secundũ illud esse: quod ĩferius nominatur: ut eæ manant formæ: quæ a materia sunt deductæ: quæ manãtes in quã a materia separari ab ipsa possint secundũ suũ esse superiᵘ quẽadmodũ sunt formæ separatæ omnino? Sed huiusmodi certe sunt animi nostri: qui quo ad uires sensitiuas manant a materia: sed quo ad uires intellectiuas separari possunt. Hinc fit: ut q̃tum ad mentalẽ attinet uirtutem: æque hi atque ãgeli & dæmones nullum interitũ patiantur. Insuper ignorandum ne sit: quod simplex est. Id a seipso separari non posse: Sed animus cũ sit simplex: quo pacto separetur a seipso? Itaq; neque a suo ipsius esse: Nec enim per aliam quandã formam quã per ꝓpriam ac suam animo est suũ esse: quod dicitur. Nam de cõcreto & cõposito secus est: Id enim habet esse per formam: quæ potest a materia separari: & ita etiam corrumpi. Ad hæc nihil corrumpatur: nisi aut per id quod sibi contrarium habet: aut ob alicuius defectũ rei: quæ sit ad eius esse necessaria. Sed huiᵘ modi animus nihil habet contrariũ. neque ad propriũ eiᵘ esse corpus est necessariũ: cum siue in corpore sit: siue extra corpᵘ:

Angeli
Dæmones

aĩus ipse per sese cõsistit. Ex quo satis patet aĩum non corrũpi
corruptione corporis. Neq; re alia differet ulla: quã quod dũ
ẽ i corpore: se corpori aĩus cõmunem facit: dũ abest a corpore:
non facit. Rursus si fieri nullo pacto põt: ut frustra sit natura-
lis appetitus: cũq; homo natura appetit semper esse: & esse id
dicamus: ad quod fertur omnium appetitus: & nos ipsum esse
mente concipiamus nõ solum ut præsens pecudum more sed
simpliciter potius. An est obscurum hominem qui sit corpo-
re mortalis: consequi perpetuitatem secundũ animum: quo eẽ
absolute & secundum omne tempus appræhendit. At qui si
animus simul cum corpore interiret: nemo se morti obiiceret:
neque aliud quicquã duceret uita carius. Num Mutius ille qui Mutiꝰ scæuola
postea Scæuola est cognominatus: habuit corporis potius
quam animi rationem: cum solus intra tot hostiũ millia Por- Porsena
senam est adortus moriturus? cum foculo manum tanquã im
prudentiæ ream exurendam imposuit. Nam Zeno eleates quã Zeno
ti corporis salutem fecerit: Phalaris testis est: cuius si sæuiciã Phalaris
& truculentiam metu mortis pluris duxisset quam animi di-
gnitatem: nunquam facinus illud tam præclarum esset adortꝰ:
quo & phalarim interemit: & se iam pœne interemptum reuo
cauit ad uiuos? Quid. L. Brutum memorẽ: qui ut Aruntẽ Tar L. Brutus
quinii regis filium interimeret: uitæ suæ non pepercit. Eadem Tarquinius
fuit ratio Leonidæ ad Thermophylas: eadem Epamynondæ Leonidas
apud leuctra: eadem. M. Marcelli fortissimi gentilis illius tui: Thermophyle
cum ab Annibale quem nuper omnium primus romanorum Epamynondas
imperatorum in fugam uerterat: insidiis est circunuentus. Nã Leuctra
si corporis saluti maluisset: quam animi magnitudini decoro M. Marcellus
q; consulere: se hosti fuga facile abstulisset. Certe si animus Annibal
una interiret cum corpore: nunquã esset ullus inuentus: q non
se omni ope atq; opera ab omni mortis discrimine adduxisset.
At uidemus & permultos & magnos uiros: qui se alii pro pa-
tria alii pro deo deuouerunt. Non solum uniuersa romana le
gio atrocissimis impii Maximiani Cæsaris satellitibus truci- Maximianus
dandam se præbuit. sed maximi quoque ornatissimiq; exerci Cæsar
tus idem sæpenumero fecerunt. faciuntq; quottidie: Nec enim
dubitant corpus quod sua natura mortale ẽ: morti exponere:
quo aĩum ĩmortalem p egregia uirtutis pietatisq; facinora li-
berent periculo atq; miseria huius uitæ. Et nos adeo nostri

obliti sumus: ut nostrorū obitum nō secus lugeamus: quam si animi simul cum corporibus sint sepulti tāquā aīo: qui ē humani corporis forma: grauius accidere quicquam possit: quo corruptus intereat. Tripliciter enim forma corrumpi potest: aut per actionem contrarii ut calor per frigoris actionē: aut p subiecti uitium ut oculus si perierit: pereat ēt uis uisiua necesse est: aut per causæ defectum ut si præsentia solis defuerit: deest etiam lumen aeris. Sed animus noster nihil huiusmndi pati potest. Nam quopacto per actionem cōtrarii corrumpatur: cum per eā mentē quā Aristoteles uocat secundū δυναμιν Dynamin hoc ē uim atque potestatē: possit & cognoscere & recipere contraria omnia? Cuius autem subiecti corruptioni subiaceat: qui non a corpore manat secūdum suum esse: sed ab ipso deo creatus est? Defectus uero causæ qui possit ullus accidere. cum eius causa quæ alia nulla est quā deus: & immortalis sit & incōmutabilis & æterna? Quem præterea mihi afferes uel mediocriter doctum: qui minus confiteatur quidquid ē intelligibile. ideo esse & diuturnius & firmius: quod sensibile esse dicimus? Sed quod sensibilibus in rebus est: sicuti materia prima corrumpi non potest quo ad suam substātiam: hinc fit: ut longe etiam minus ea mens quæ est secundum potestatem corrumpi possit. Formarum enim intelligibilium capax est. Item quod agit: est eo: quo patiatur: multo perfectius atq; pretiosius. Mens autem est huiusmodi ea: quæ secundum agilitatem operationēque dicitur. Hæc enim facit: ut actu ea ītelligātur: quæ corrumpi nō possunt. Sed huiusmodi mens est quædā animi nostri uis: quæ neque separari neque misceri nec pati potest: & ꝓpterea immortalis. An illud etiā fortassis ambigamus: quidquid ex seipso mouetur & operādo & agendo: alteri applicari non posse? Nam si alteri applicaretur secūdum esse & essentiam: tunc operandi agendiq; causæ operationibꝰ atq; actionibus æqualiter responderent. Quod si ita sit cōiunctum: oēs internæ operationes externæq; actiones sint ipsius coniuncti: necesse est. Quo fit: ut causæ quoque sint eiusdem coniuncti: nec illud sit: qdquid ex sesipso mouetur ad operandum & agēdum. Itaque huiusmodi cōsequens est tollendum: Nā quod seipsum mouet ad operationes actionesq; suas: non applicatur alteri. Aīus uero intellectiuus ita seipsum mouet

Aristoteles
δυναμις
Dynamis

ad interioris exteriorisq; act⁹: ut ad hos nullo naturæ impul/
su agitetur. Id quod in his quoq; artibus cognosci pōt: cæte/
risque rebus quæ principium capiūt ab actiuo ratiocinatiuo
que intellectu. Itaque secūdū esse & essentiam nō applicat cor
pori. Quod cum ita sit: patet aīum interitu eius īterire nō pos
se: cui secundum esse & essentiam nō applicatur. Num quid ēt
simus nesciı: id cuius operatio & materiam excellit & corpus:
corruptione corporis non corrumpi. Nec enim operatio excel
lentior est ea substantia: cuius ipsa est. Cum igitur intellectiui
animi operatio sit huiusmodi: ītelligit enim uniuersale: is ne
una cum interitu corporis interibit? Qui uero putant animū
esse corporis uirtutem: magno in errore uersantur. Videmus
enim uirtutum instrumentalium operatiōis post ānos quinq;
& quadragīta in humanis corporibus fere omnibus frangi &
debilitari solere. At illo ætatis flexu & sapiētia augescimus:
& ad sciendum reddimur acriore ui quadā mentis longe præ
stantiores. Quod si animus ille noster corporis uirtus esset: ea
duntaxat intelligeret: quæ corporis sunt. Nam cuiuscunque
aliqd capax est: pro sua natura est capax. Sed mens cū spirita
lia simpliciaque intelligat: corporis uirtus certe esse nō potest.
Ad postremū ne uideamur quā oportet: argumētando longio
res: quidqd pro una eadēq; formæ rōne ē imago & similitudo
separatæ illius atque diuinæ mētis: non manat a corpore secū
dum esse & potestatem: Nam si ita manaret cum quidquid for
mæ alicuius capax est: eius pro ui propria suaq; est capax: &
ita eam sibi formam pro corporis materiæq; natura īpressam
reciperet: quæ quidem in eo esset uel tāquam forma corporea
uel quemadmodū forma quæ & ī corpore & pro corporis cō/
uenientia non ui propria operatur: qua quidem absurditate
nihil absurdius: Nam quod mentis diuinæ imago similitudo
q; est: sua ui suaq; natura ita mouetur ad operādum ī corpore
humano: ut illam uniuerso in mundo operari & dicimus: &
certo credim⁹. Itaque necessario fit: ut quidquid secūdū unam
eādēque formæ rationē ē imago & similitudo diuinæ mētis:
quæ ut habetur ī osee signaculum ē similitudinis: id a corpo/ Osee
re secundum eē & operationē & potestatem manare nullo pa
cto queat. Sed forma eiusmodi separatæ mētis cū & omni in lo
co semperque sit: siquis ambigat eadem hanc ratione recipi

in animum intellectiuũ:is ab omni se ratione alienũ fateatur: oportet. Quod cum ita sit:quid ueremur audacter ueroque af firmare huiusmodi animum nec manare a corpore:nec fieri ul lo modo posse:ut intereũte corpore ipse intereat? Nihil inquã habet animus noster ĩ se mixtum nihil concretũ nihil corpo reum nihil externum:sed sua quadam natura constat. suaque ui:qua sentit:qua sapit:qua uiuit:ac uiget:qua totus est dei si/ millimus:quo fit:ut neque dissolui queat:nec secerni nec dele/ ri:sed immortalis sit potius planeque sempiternus. Quid ergo dolemus Iacobe Antoni Marcelle nobis ereptos filios? Quid tandiu collachrymamur? Quid querimur? diruperunt illi tan dem:diruperunt:atque leues puriq; peruaserunt nebulosum hoc & caliginosum cælum:eoque sunt euecti:ubi nulli uento rum flatus nulli imbres nullæ sunt tempestates:ubi nullus ri gor nullus aestus nulla mutabilitas sed trãquilla omnia sere/ naque sunt ac plena gaudii ĩeffabilis. Itaque redi aliquãdo ad

.iii. ꝓbatio teipsum colligere. recreare. agnosce:qui sis quãtusq; ciuis. An unus fortasse tu inter patricios uenetos sis inuentus: q diuĩæ iusticiæ diffidere uelle existimeris? Hæc enim Venetis uobis laus est ueluti peculiaris: quod mortaliũ omniũ primi iusti/ ciam colitis:atq; ueneramini. Num Veneti iusti sint: de⁹ uero iniustus? Nam hoc erat tertiũ:quod mihi dicendũ modo ꝓpo suerã:cũ aĩorum ĩmortalitatem ostensurũ me sum pollicitus. Quæ iam ꝓbata quoniã nobis est nõ minus firmissimis ratio nibus quã in corrupta quadam natura lege:reliquũ ẽ:ut idem a diuina iusticia muniamus:ac ueluti roboremus quod certe facillimum factu est. Præstantissima quidem inter uirtutes & eadem splendidissima optimaque uirtus a uiris sapientib⁹ iu sticia iudicatur. Nam neque domus neque respublica neque ipsum hominum gẽus uacare iusticia ullo pacto queat. Quin cælum ipsum oĩsque natura concidat:est necesse:ubi iusticia sit e medio sublata. Si solus deus ẽ uirtus: & oĩ uirtute præ/ stantior:solus certe deus ẽ & iustus & totius iusticiæ fons at

Esaias ⸗que origo. Hic ẽ ille:de quo scriptũ ẽ apud Esaiam: Meæ sunt

Osee ⸗iusticiæ & ĩperium. Itaque nõ absurde in osee legitur. Recte

Dauid ⸗uiæ domini & Iusti habitabunt ĩ eis. De hoc ipso etiã Dauid ⸗inquit Iusticia est plena dextra tua. Quod si tanta est iusticia dei & tam abundans:si tãta ẽ eius imperii potestas: dubitãdũ

ne sit: eum quod ē apud Matthæum apostolum: cuiq; secūdū opera sua redditurum? Nam si secundū Aureliū Augustinum placuit diuinæ prouidētiæ præparare in posterum bona iustis: quibus nō fructur iniusti: & mala ĩpiis: quib⁹ nō excruciabūtur boni: satis nobis argumēto esse debet aĩos nostros esse immortalis. Videmus enĩ quottidie: quāta ĩ his rebus cōfusio sit: quæ orbi lunari subiectæ sunt. Qui. n. ĩ huius sæculi cōmodis ordo est: uł quæ potius nō abusio? Qui omni sunt seruitute inferiores: imperant uiris bonis: atque dominātur. Honorātur impii: cōtemnūtur pii. Qui doctrina ualent & grauitate: ridiculo sunt. Assentatores indocti habentur ĩ pretio. Flagitiosi ac nequam & opibus abundant & gloria. Viri frugi ac præstantes & mendici sunt & obscuri. Nulli ꝓbitati nulli eruditioni ē locus. Leuitatis omnia & stulticiæ plena sunt? Quam rerum absurditatem Abacuc ueluti admirans inquit: Quare respicis contēptores: & taces: cōculcāte impio iustiorē se? Et quod uidemus quottidie usu fieri: affliguntur uiri iusti ab impiis: & ad mortem usque per oēm uitæ cursum acerbissime cruciātur. Qui autem uim qui iniuriā qui cōtumeliā inferunt. nō modo pœnam subeunt: nullā pro sceleris magnitudine: sed ĩ deliciis potius & uoluptate uiuūt. Sardanapali uitā non exitum assecuti. Quod si uera sunt: quæ scripta legimus Nullum malū ĩpunitum: & nullū bonū irremūeratū: cū persæpe improbi nullā perpetrati facinoris ĩ hac uita pœnam recipiunt: nec præmium probi: ubi esset dei iusticia: si animi simul cum corporibus ĩterirent? Num fortasse Diagoran illū meliū malimus: quā ueritatē sequi? Diagoras enim melius cū accusasset eum: ab quo liber quem ipse composuerat: subrectus esset: idq; ille a se factum peierasset: deĩde libro perĩde ædito ac suo magnum ex ea re sibi nomen atq; gloriā peperisset. Diagoras quia ĩpune adolescētem ĩ tanto successu fortunæ peierasse uideret: deum esse homo stultissimus negauit. Nesciebat. n. aliā esse dei aliam hominū consuetudinem. Permittit quandoque de⁹ affligi bonos: quo uel magis exercitati meliores fiant: uel merita meritis cumulantes maiora sint præmia habituri: uel ob aliam reconditā causam hominibus nobis ĩcognitam illi notā. Itaq; recte ĩ libro sapiētiæ scriptū ē: Nec enim ē alius deus quā tu. Tibi cura est de omnibus: ut ostendas: quam

Matthæ⁹ a Augustinus

Abacuc

Diagoras melius

Solomon aut Philo

non iniuste iudicas iudicium. Neq enim rex neq tyrānus in conspectu tuo inquiret. deseris: quos perdidisti. Cum ergo sis iustus: iuste omnia disponis: ipsum quoq pater qui nō debet puniri: cōdemnas: & exterū existimas a tua uirtute. Et paulo post: Tu autem dominator uirtutis in tranquillitate iudicas: & cum magna reuerentia disponis nos. Quis est præterea ita ab omni ratione sensuq abhorrens: ut quod ab hōibus nō negligitur: id ab deo neglectum putet? Si nos eorum quos ge nuerim⁹: diligentissimam curā gerimus: num arbitremur deū nullam rerum humanarum nullam horū quos ipe creauerit: curam gerere. Faciamus ne deum omnino otiosum? & secūdū

Epicurus

Epicurum prouidētiam eius tollamus omnem? At audiatur

Ecclesiastes

ecclesiastes: ne dicas corā angelo nō est prouidētia: ne forsan deus iratus super sermones tuos dissipet cūcta opera manuū tuarū: Qua propter cū deus gubernet oīa prouidentia: & cū

Hieremias

iustus sit dominus secūdum Hieremiam: satis nobis probari debet eos omnis qui in hac uita receperit: fore ut ī altera uita post interitū corporis quisq pro meritis suis aut præmiū recipiant aut pœnam. Sed cum corpus ab animo separatū quoniam nihil sentiat: nihil etiā pati possit: an diffidimus: qui id totū qdqd ē uel optandū uel formidādū: animo ipsi primū deinde post resurrectionem & animo simul cumulatiore quadā

Conclusio per enūeratione

mensura debeatur & corpori? Qua ex re patet uel ꝑ diuina iusticia hoīum aīos esse immortalis. Cū igitur iā satis ostēsum sit nullā esse neq necessariā neq honestā causam tā diuturni ac tā uæhemētis doloris tui: quod filiū uideas teterrimo ac tristi corporis carcere mortis beneficio liberatū: cū morti quæcunq in mūdo sunt: debeantur omnia: eamq intelligas malorum omnium atq incommodorum finē: quibus hoīum uita cruciat: & cū suauissimi præterea cuiusdā sopni imaginē tum uitiorū omniū sepulturā: & ut improbis propter futura supplicia formidādā: ita probis ac piis quibus æterna debet gloria: expetendam maxime atq exoptandam. Quid est per immortalem deum: quod in hac tāta immortalitate libertate beatitudine animorum lugere te oporteat faustum felicem & fortunatū Valeri tui obitū: qui ut te patre uiro præstātissimo ita admiratiōe ꝓbitatis suæ adeptus omnē huius uitæ quæcūque haberi potest felicitatē ex hisce luctuosissimis tenebris

cōmigrauit ad lucem illius cælestis & pacatissimæ ciuitatis: ubi oīa rident: oīa exultant: oīa bonorum oīum plena sunt? Iam sane tu Valeri beneficio qui nuper solū eras uenetiarū cælestis patriæ factus est ciuis: ubi nullus est liuori locus nullus obtrectationi nullus contentioni: Quidquid.n. bonorum acquirunt liberi: nō min⁹ bonis parētibus quā sibi acquirūt. Quare cū pulcherrima & dilectissima tui portio cælesti repu blica ē donatus: potes etiam iure tu cū uoles. uelle aūt semper debes: iura tibi filii uēdicare: Quid enim est amplius: quod re quiras in uita? Abundas tu certe his oībus & bonis & cōmo dis: quibus humana felicitas cumulatur: Nam si ad sæculi huius felicitatem triplicia bona Peripatetici pertinere præci piunt fortunæ quæ aliud nihil quam dei uoluntas ē. corpo risq; & animi quis neget felicissimū esse te? Vt.n.a patria inci piam: siquis secum aīo uolutet: & qui primi fuerint Veneti: & quæ regna tenuerint: & ubi tandem cōsederint: & quas urbes illustrioris cōdiderint: satis quod ad patriæ laudē spectet: a se narratum existimet: Nam res illorū maiorumq; tuorū cla rissime gestas si uel deliberare instituero: nō breui quapiam aut oratione aut libello: sed tot uoluminibus opus sit: ut uel eas enumerare difficile fuerit. Itaque ut paucis rem percurrā: es tu Iacobe Antoni Marcelle oīum primū in ea patria nat⁹: & ab ineunte adolescentia ad istā usq; ad præsentem uel ad uentantē iam senectutem per oēs ætatis gradus egregie hono ratus: qua nulla uideo ī uniuerso terrarum orbe nominis glo ria clariorē: Quæ enim gens nō modo in Italia sed etiam ītra omnem terræ ambitum nobilior est Venetis? Qui primū pro fecti a Doribus: ut Diodorus siculus autumat: relicta ea gal liæ transalpinæ parte opulentissima & præclara quæ iacet e regione Britāniæ: Nec enim iis assentior: qui uenetos putāt & ortos & nominatos alii ab Eneto rege Illyricorum: alii ab ur be Eneta: quæ ēt ipsa in Epiro & illustris fuit & potens: cōse dere post res multas atq; peringentis pulcherrime gestas ī pa phlagonia. Deinde Phylæmene duce atq; rege auxiliū regi Priamo ferentes aduersus Græcos tandē post maxīa clarissi maq; facinora Phylæmene amisso cū paphlagoniā ob ītesti nas eius regni seditiones repetere nollent: se abeūti Antēori nauigatiōis atq; fortūæ socios addidere: siue is post Ilii quā

Peripatetici

Venetorum origo

Dores

Diodor⁹ sicul⁹

Gallia trāsalpīa

Britannia

Eneta

Epirus

Paphlagonia

Phylemenes

Priamus

Græci

Antenor

Ilium

uulgo tradunt captiuitatem:græcorum benignitate ꝑ ueteris
hospicii iur̃ usus sit siue post ãbitionẽ sub foederib⁹ græcorũ
Aegyptii ut sunt Aegyptii huius sententiæ locupletissimi auctores ex
Priamus ipsius Priami & Hectoris uoluntate coloniam deduxerit ĩtra
Hector sinum hadriaticũ. Itaque bello uictis fugatisq; euganeis qui
Euganei mare inter alpesque populi ferocissimi incolebãt Eneti simul
Eneti Troianique uniuersæ illius regionis ponti: ĩ quẽ primũ essẽt
Troiani egressi locum troiam uocauerũt. Idque Pago nomẽ mansit:
Troia Gentem autem uniuersam ob multitudinem uiresque enetorũ
Eneti ex ipsius Antenoris troianorũq; sententia eneti sũt appellati.
Patauiũ Eneti igitur adepti pulcherrimam atque feracissimam Italiæ
Aquileia orã patauio atque aquileia:quã postea ipsam tẽporũ calami
tate funditus deletam rursus condidere romani:aliisq; nõ nul
lis ĩ ea cõditis amplissimis & opulẽtissimis urbibus ac regno
mirabili incremento amplificato: Demũ ut sunt res humanæ
Aeolicũ digama incõstantes omnes ac mutabiles:eneti iidẽ qui addito æolico
digamma ueneti postea dicti sunt:ob Hunnorum Gotthorũq;
Veneti impetum ac uastationem fortunæ temporibusq; prudẽti atq;
Hunni salutari consilio cedẽtes quotquot ex uniuersæ uenetiæ proxi
Gotthi misque Italiæ urbibus & opibus & nobilitate præstabãt: in
Venetia hũc istũ locum quem felicissime nunc tenetis:ut erat ab omni
barbarorum turbine & immanitate apprime tutus:sese omnes
cum suis omnibus incolumes receperunt. Vbi urbem uenetias
diuino quodam ductu atque auspiciis condiderunt:qua qdẽ
una nihil ẽ sub sole neque mirabili⁹ nec melius. Per idẽ uero
Marcelli tempus ĩclyti illi maiores tui plærique Marcelli moti non cũ
Aeneas uetere illa necessitudĩe ac beniuolẽtia quæ Aeneæ Antenori
q; fuerat ĩter se maxima:tũ securitate & amoenitate loci post
Gotthi uersam a Gotthis urbẽ Romam in prædã & uniuersã ferme
Roma Italiam ferro ignique uastatam cũ ornatissima opulẽtissimaq;
classe se Venetis priuati ac publice ꝑ omnia ciuitatis munera
coniunxere. Quid enim memorem superioris illos maioris tu
M. Marcellus os aut. M. Marcellum fortissimum & clarissimum imperatorẽ:
Annibal qui primus Romãorum ducum uidit Annibalem fugiẽtem:q
unum de quadragies collatis signis mirabili sua cũ gloria cũ
hoste dimicauit:qui non minus aduersis quam secũdis ĩ belli
uicibus eadẽ se animi cõstãtia strẽuitateq; semp gessit ĩuictũ?
M. Marcellus aut. M. item Marcellum uirum non minus acrem & grauem

quam eloquentē: qui ut publice libertati bonoq; consuleret: maluit incerto ac formidabili belli discrimie Pompeiū sequi quā ullo blandientis fortunæ usurus beneficio sentire cū Cæsare. Qualis aūt futurus erat Marcellus ille adolescens: quem Octauiæ sororis filium Cæsar August⁹ propter morū īgenii que præstātiā sibi adoptarat: si diutius fuisset in uita: ex Virgilio nostro cognosci potest. Ita enim de illo cecinit: Pompeius Cæsar Octauia Virgilius Mauors

" Quantos ille uirum magnam Mauortis ad urbem
" Campus aget gemitus: uel quæ Tiberine uidebis
" Funera: cum tumulum præterlabere iacentem.
" Nec puer iliaca quisquam de gente latinos
" In tantum spe tollet auos: nec romula quondam
" Vllo se tantum tellus iactabit alumno.
" Heu pietas heu prisca fides inuictaq; bello
" Dextera. non illi quisquam se impune tulisset
" Obuius armato: seu cum pedes iret in hostem:
" Seu spumantis equi foderet calcaribus harmos.
" Heu miserande puer siqua fata aspera rumpas:
" Tu Marcellus eris.

Prætereo reliquos maiores tuos: qui & plurimi extiterunt in florentissimo isto Venetorum senatu & amplissimi uiri: quos certe oīs cū maximo sui nominis splēdore mirum ī modū reipublicæ profuisse constat. Quid enim de uniuersa uestra republica uerba faciā: aut sim circa publicas laudes curiosior: cū uestrorū quorundam causa effectum uideā ut ꝓpriæ laudes negligantur. Quo factum est: ut tot tātæq; uenetorum res gestæ ad hanc diem ī obscuro sint eorū uitio: qui nulla ipsi fortasse uel minima digni laude aliorum gloria offenduntur nescientes ii quidē uix ullum in republica uitium esse inuidētia execrabilius perniciosiusq;. Desināt igitur fucatæ simulatores iusticiæ male cōsulere: ne dū uident id agere neqd discordiæ ī bene morata ciuitate oriatur ex cognitione illustrium facinorū: nō minus uniuersæ patriæ quā optimis quibusdam ciuibus occultis odiis nocuisse iudicent. Nos aūt hoc tēpore prætermissis publicis laudibus illisque & maximis & ꝓpe infinitis de te uno quod cœperamus: breui absoluemus. Natus ergo ex illustri genere Marcellorū adept⁹ que opera diligentiaq; parētū ea initia & adminicula omnia: quæ bonum & egregiū ciuem factura essent: & ab ipsa usque

adolescentia in rebus grauissimis semp fortiter innocenterq̃
uersatus breui temporis curriculo cũ incredibili omniũ admi
ratõne ad summã gloriã peruasisti. Conticebo enĩ breuitatis
gratia commoda tui corporis: quibus heroas etiam illos quos
ob excellẽtiã humanæ naturæ decantat antiqtas: uel æquas
uel superas: proceritatẽ latitudinem robur conuenientẽ mem
brorum compactionem tum uigorem scintillasque oculorũ ĩ
tegritatem omnium sensuum formæ bonitatẽ ac præstantiã:
qua ita emines inter alios: ut ea de te iure dici queant: quæ de
Iason — Iasone canit Orpheus:
Orpheus — Clarior in cunctis diuus splendebat Iason:
// Iuno & enim letos oculis afflarat honores.
// Et pulchrum dederat magnumque & pectore fortem.
Quæ quidem omnia tam&si non mediocria ad uirtutẽ sunt
adminicula: talia tamen sunt: ut simul cũ corpore cõsenescãt.
Sola ẽ animi uirtus: quæ in dies magis atque magis reuirescit
ac floret: eosq̃ fructus de se fert: qui & suauissimi sunt & salu
tares & sempiterni. Quibus autem uirtutibus ipse non polles?
Quid ingenio tuo uel acuti⁹ uel fecũdius? Quis te uno dicẽdo
aut grauior aut ornatior aut gratior: e cuius lingua quod de
Nestor — Nestore Homer⁹ memorat: dulcior omni melle oratio ꝓfluit?
Homerus — Iusticia uero integritateq̃ tantus es: ut neque Fabricius neque
Fabricius — Cato nec Paulus hæmilius nec Aristides nec Phocion tibi sit
Cato — præferendus. Quid memorem temperantiam? quid inuictum
Paulus hæmi — animi robur? quid tollerantiam & constantiam tuam omnib⁹
lius — in rebus? Nã fide & pietate ueritateq̃ tibi sanctius nihil ducis.
Aristides — Facilitate uero humanitate mãsuetudine affabilitate beneficẽ
Phocion — tia tanta es: ut eos etiam q te nunquam uiderunt: mirifico tui
desiderio afficias. In omni autem prudentiæ & consilii genere
quem tibi anteponam: habeo neminẽ. Et ne id quidem mirũ:
Ita enĩ a primis annis & mari & terra es ꝑ omnis uicissitudies
fortunæ uel tuo uel reipublicæ tuæ nomĩe in rebus plurimis
uariisque & maximis diu multũq̃ uersatus: ut eadem audeam
Vlysses — de te affirmare: quæ de strenuo atq̃ sapiẽti Vlysse illo Home
Homerus — rus poeta finxit:
// Callentem dic musa uirum: qui mœnia sacræ
// Diruta post troiæ multumq̃ diuq̃ pererrans
// Et mentes hominum multorum nouit: & urbes

// Vidit: & horrisono qui tristia plurima ponto
// Pertulit: in patriam quo se sociosq; referret. Sed illud ĩ te ẽ uirtute omni praestantius: quod cum caeteros omni laude ãte cellis: te non modo caeteris omnibus parẽ uelis sed multis etiã in rebus inferiorẽ. Et facis tu quidem omnia sapienter: Nam & si pulcherrimũ ducitur caeteros beneagendo superare: lõge tamen & pulchrius est & diuinius seipsum ita uicere: ut nihil inani gloriae tributum uideat. His artibus his studiis factũ ẽ: ut omnia in maximo tuo ãplissimoq; senatu non modo nõ pe tens sed quandoque etiam fugiens cum maxima tua lis laude cõsecutus. Quanti autẽ faciũda sit egregia uirt⁹ tua singularis que prudentia: ex istorum patrũ de te iudicio facile potest in telligi: Est enĩ patriciorũ apud uos ordo: id quod de romanis quõdam regi Pyrrho cyneas rettulit. senatus multorũ regum. Itaq; nihil apud uos temere iudicat: sed & mature & sapiẽter omnia. Quod ut re ipsa clari⁹ pateat: paucis e multis breuib⁹ que exemplis & grauissimum senatus tui de te iudiciũ & tuam in rebus gerendis conficiundisq; strenuitatem celeritatem in dustriam cõpendio exponam. Fuit florentissimae reipublicae uestrae nuper cum nobilissimo illo & excelso animo principe Philippo Maria anglo diuturnum bellum atque periculosum: cuius initium a Florentinorum fractis afflictisq; rebus fluxit: qui cum a uobis opem & auxilium implorassent aduersus eũ: q cum uetus uobis necessitudo atque amicicia semper fuerat: cum graui detrimento uestrum aerarium affecerunt: tũ ĩ tantã rerum difficultatem uos coniecerunt: ut de uniuerso quãdoq; impio inire discrimẽ cogeremini. Casalẽ cognamẽto maiorẽ: quod quidem oppidum positũ est in padi ripa: oppidanorum defectiõe tenebatis. Id Philipp⁹ ingẽti ornatissimoq; exercitu classeque munitissima flumine terraq; adortus indefesse atq; acriter oppugnabat: & pilis saxeis & missilibus atque omni tormentorum ac telorum genere: Permultum enim rei suae eũ locum conducturum arbitrabatur uel ad tutandum agrũ cre monensem uel ad tollendã spem hosti subuehendae classis ad uersus urbes suas: quae pado adiacent. Erant iam oppidani pegriniq; milites assiduis uigiliis & laboribus ita defessi & exi naniti uiribus corporum: ut de deditione cõsilium inireut. Tu uero q oppidanis cũctoq; praesidio praefect⁹ intellegeres: q̃ti

Romani
Pyrrhus
Cyneas
Philippns dux
Florentini
Casalis maior
Padus

Brixia

interesset illud oppidum non solum ad turbandam rē hostis sed etiā ad Brixiæ salutē: quæ rei frumētariæ inopia laborabat: nec ei aliunde quā ex Casale quo a uenetis p padū nuper maxima uis frumēti esset aduecta: consuli per id temporis ac puideri posset: omnibus & animi & īgenii uiribus contra ānixus alios bēiuole monēdo alios acriter accusādo hos adhortatiōe illos minis singulos singulis remediis ut usui erat īpellendo: illud breui consecutus es prudenti oratiōe & animi magnitudine: quod alius quisquā in tanto hostiū terrore ī tantis difficultatibus oppidi nullis uiribus sperare ausus esset. Frustrari enim hostis cum sua se uidisset spe ob unius Iacobi Antonii Marcelli cōsiliū atq; diligentiā: coactus est denique inde abducere suas copias. Quæ quidem res cum magnam de tua præstanti singularique uirtute admirationem apud hostē tū præcipuā apud tuos tibi laudē cōpauit. Obsidebat Philipp⁹ idē maximo & firmissimo equitatu peditatuque urbē Brixiā: quæ cœnomanorum omniū caput est: & populo atq; opibus præpotens. Eoque iam res erat adducta ob diuturnitatē belli obsidionisque molem: ut ciues pressi fame & rerū necessariarū omnium defatigati inopia in ultimā essent desperationē acti: Nā & uniuersus campus ea tēpestate & municipia castellaq; montana fere omnia in hostium erant potestate. taq; nullus aditus in urbē patebat omnino: adeo Nicolaus ille perusin⁹ Philippi īperator uigilātissimus bellicosissimusque locos oīs non modo urbi uicinos copiis suis custodiisq; uallarat: sed ēt eminus iacētis per quos ullus patere posset accessus: munitiōe firmissima asseruabat. Rumor quottidie magis apud Venetos increbruerat propediē Brixiam perituram nisi & frumentum & auxiliū illico mitteretur. In tanta rerū iniquitate cū fluctuarent patres: neque quid consilii caperent ī casu tam repētino & tā difficili offerretur: tū ipse ut es ingenio acerrimo & aīo ad res magnas atq; piculosas inuicto: te ultro quasi alter Scipio ad id negotii atque discriminis iturum polliceris: Cumq; nō nulli te rem supra uires conaturum d cerent: aliudque nihil quam mortē tibi & senatui dedecus reportaturū: solus Frāciscus Foscar⁹ prīceps ille sapiētissimus ē inuētus: q mirificæ tuæ diuinæq; uirtutis grauissim⁹ iudex ac cēsor & probaret tuā pfectionē: & magnā ex ea utilitatem ac laudē ad rempu

Philippus dux
Brixia
Cœnomani

Nicolaus imperator

Scipio

Franciscus foscarus dux

blicam peruenturam certo speraret. Tu autem moræ omnis impatiens iter arripis p īuia uillium diuerticula per īaccessibiles uepribusq; cōseptos atque misere īpeditos siluaꝝ ābitus per asperos mōtiū saltus rupesq; præcipites. Et ita omni qete uacuus diebus coniungens noctes quo tempore ducalis miles Brixiæ turrim ceperat: eratq; in urbem iā populabundus descensurus: īopinato ipse ac subito quasi cælitus missum numē: cum ardentius pugna utrinque ferueret: cum plumbeis omnia pilulis scorpionibus & missilibus streperent: atque intonarēt: appares inter ipsas dimicantiū dextras: Quem hostes repente intuiti atque stupescentes: tanquam fluminis ictu aliquo tacti essēt sese cōtinuo omnes & ab urbe & a turri quā occuparāt: præcipites auertere: coactiq; sunt ab obsidione re infecta discedere. Tu autem recreatis cōfirmatisque ciuium animis oratione primum deinde etiam reꝝ omnium copia & præsidio Roatoque municipio tuo etiam ductu ex obsidentium hostiū faucibus erepto: in agrum ueronensem qui ab iisdē hostibus præmebatur: mira celeritate reuertisti: cuius aduētu ueronēsi præsidio quod hostiliū metu uirium intra moenia urbis se cōtinebat: magnisq; premebatur incōmodis: cōfirmato rebusq; necessariis & oportunis omnibus instructo: ager ueronensis omnis qui ad Mintium iacens labare iam & sentire cū hostib' cœperat: ad sāitatem rediit nihil fide aduersus uenetos sibi sanctius ducens. Cumq; nō multo postea idē Philippus maiore apparatu & uiribus bellum Brixianos instaurasset: classemq; in Benacum ualidam & ingentem inuexisset: omniaq; terrore tumultuque implesset: nouum ipse nauigandi genus & nunq̄ antea auditū excogitasti: & id quidem tum admodum salutare uenetæ dicioni: quod exemplo postea nocuit plurimū regiæ urbi Cōstantinopoli. Nā impius iste Mahometus Amorathi filius eodem machinamenti generē traducta classe per cōtinētē a Bosphoro Cōstantinopolitanū in portū inexpugnabili illa nobilissimaq; urbe potitus ē cū maxima christianorū omniū iactura. Laudatē sane Xerxes quod Asiā atq; Europā ad hellespontum ponte coniunxerit: quod cōtinentem ad Athon nauigabilē reddiderit. Sed lōge tua ē laus illustrior: quod classē uenetā quasi Dædalum remigio alarum cælo ipsi credideris. Nam cum omnia municipia & castella quæ Benaco adiacent:

Roatum

Philippus
Brixiani
Benacus

Mahometus
Bosphorus
Cōstātinopol'
Xerxes
Asia
Europa
Hellespontus
Athos
Dædalus

in hostium essent potestate:nec ullus pateret adit⁹ ad classem
deducendam in eũ lacum:montium iter ad nauigandũ mirabi
li quodam ingenii acumine reperisti. Compactis enim trabib⁹
æqualibus inter sese pro nauium latitudine atq; longitudine
interuallis:illisque sulcatim excisis in longum ꝑ carinæ dorsi
capacitate in iis myoparões biremesque atq; triremes omnes
Athesis — singulæ singulis sunt impositæ:Et ita ab Athesi flumine per
asperrimas atque eminentis montium rupes scopulosq; horrẽ
dos ad ipsa usq; caligantia montium cacumina rudentib⁹ ac
machinamentis incredibili sunt tractæ celeritate:Continuoq;
eadem ui atque industria retinaculis tamen quibusdam ĩpetũ
moderãtibus & aqua ueluti peremni in trabium sulcos ĩfusa :
ne nimio põdere ac motu accenderentur:eadẽ inquã industria
eædem naues omnes suis ordinibus a sũmo ipso montiũ uerti
ce subiecta præcipitia demissæ:pri⁹ in Benacũ uisæ sunt descẽ
disse:quã de illarũ molitione quicquã audiret . Quarũ subita
præsentia quasi portento hostium animi cõsternati nihil sibi
inhonesta fuga potius duxere:Magna tamen ex parte formida
bilis illa Philippi classis aut capta ẽ aut demersa . Blasius aũt
Blasius axaretus — axeretus classis ei⁹ præfectus q paucis ante ãnis nobilissimum
regem Alphonsum in mari tyrrheno cũ duobus simul fratri
Alphõsus rex — bus totq; regulis ac ducibus ad Caietã illustri illa nauali pu
Caieta — gna superauerat:& ĩ captiuitatẽ egerat piscatoria ĩscensa cym
ba in fugã uersus hostiles manus uix effugit. Et hæc quidem
uictoria tibi tota e t danda:cuius calliditate & consilio factũ
ẽ:ut uinceretur. Ad hæc cũ nõ multo post tẽpore idẽ Nicola⁹
Nicolaus imperator — ĩperator cũ ingentibus copiis ac uiribus ueronensem uincenti
numq; agrum non parua ex part: occupasset: Venetorũ impe
rium in tanta rerũ mutatiõ: ĩstabilitateq; animorũ nõ medio
cri periculo laboraret:totaq; spes ĩ uno Francisco Sphortia
Franciscus sphortia — fortissimo & fortunatissimo ĩperatore: qui nunc mediolanen
siũ dux & insubribus & tot amplissimis urbibus pacatissime
ĩperitat:ubi accersitus a uenetis cũ exercitu quadraginta mil
liũ militũ rei uestræ auxiliũ ferrt.certe nisi tua ĩdustria obuiã
occurrisses:frustra fortasse tãt⁹ apparat⁹ extitisset:Nicola⁹.n.
q tãti ĩpatoris aduẽtũ præsenserat: cũ nõ esset ĩscius:& quãt⁹
Frãciscus esset ĩ re bellica:& quã ipse illo uirib⁹ ĩferior:se præ
rupta latissimaq; fossa ac uallo & turribus muniérat futurum

opinatus:ut ãte urbe uerona quã obsidebat: potiret: quã trã
seũdæ fossæ Frãcisco facultas esset. Tu uero q ut es mẽtis acie
acutissimus & rerũ pitissimus humanarũ:uiri cõsilia optime
calleres :ĩtellecta piculi magnitudine nihil cunctatus tecum
assũpta parte præsidii ueronẽsis intrepide atq; expedite per
medias hostiũ statiões cunctis munitionibus supatis ad iuga
mõtiũ ĩaudita celeritate puasisti. Illudq; es ppere cõsecutus:
ut mũicipiis cunctis castellisq; recupatis & hostiũ præsidiis
pulsis omnibus te quãprimum imperatori Frãcisco coniũxe
ris:& exoptati in urbem transitus comitem simul ducemque
præstiteris. Qua quidẽ re audita cõfestim Nicolaus obsidio
nẽ omnẽ deseruit:fugæ similẽ reditũ faciens:parũque defuit:
quin a Sphortianis insequentibus caperet. Idq; opinione om
nium factũ esset :nisi a suis domesticisq; militib⁹ sublatus hu
meris:nã dũ incautius se Nicolaus reciperet:equus ĩ præcipi
tium obuiũ lapsus est.ex insequentiũ manibus esset ereptus.
Tua igitur nõ minus diligentia quã tãti imperatoris aduẽtu
ac uiribus factum uidemus:ut & uerona obsidiõe illa ducali
atq; ĩminenti captiuitate liberaret:& Vicentinus ueronensis
que ager omnis recuperatus immortalis ageret tibi gratias.
Si uelim omnia tua memorabiliaq; facinora singillatĩ suoq;
ordĩe referrĩ:dies me deficiat. Itaq; cæteris omissis:illud certe
reticendum non est. Cum idem dux Philippus superato etiã Philipu⁹ dux
Mintio uerona urbe p insidias esset potitus :nihilq; ei deesset Mincius
præter arces:& iam ciues omnes alii perterriti ob tantam ho Verona
stium multitudinem quos intra mœnia receptos cursitantes
que uidebant. alii rerum nouarum cupidi:ut populorũ mos
est:se Nicolai unius potestati permitterent:tu accersito impe
ratore Francisco qui iuga supra Benacũ occuparet aduersus Fraucifcus
hostium præsidia:cõfestim superiorem ingressus arcem cum sphortia
expeditissimis uiribus in urbem redis. Tantusq; in hostes im Benacus
petus factus est : ut firmissimus ille pons qui Athesim coniũ
gebat:laxaretur:atque una cum ingenti militum numero in Athesis
subiectum amnem fractus corrueret. Aufugit igitur bellicosis
simus ille inuictusque Nicolaus:nec eum puduit clara uoce
testari apud Philippũ Mariã se ab uno patricio ueneto Iaco
bo Antonio Marcello urbe uerona extrusũ esse. Quinẽt ĩpera
tor ipse Frãciscus sæpenumero aliisq; permultis audiẽtibus

quotiēs de tuis laudibus loquitur: loquitur enim & frequēter & perlibenter: addit etiam illud Nicolaum perusinum nō minus tua quam sua opera urbe uerona esse electum. Sed omniū tuorum quæ & plurima & pulcherrima facinora fuerūt: illud mihi uisum est ueluti colossus aliquis extitisse: quod post Nicolai obitum quo nihil Philippus unquā duxit in uita tristi⁹: cum uestræ copiæ ad Adduā usque uniuersum Philippi agrū populatæ essent Michaele attendulo imperatore: factuque utilissimum omnibus uideretur: transmittere quāprimū i agrum insubrum: quo & Mediolano & laudi & Como & Ticino ac reliquis insubriū populis facultas eorum omnium tolleretur: quæ sunt ad hominum uitā uictumq; necessaria: nemo in tāto exercitu est inuentus: qui prior flumen peruadere auderet. Nā iā hyems erat asperior. & Addua qui sua natura semper est altus: tunc imbriū ui magis intumuerat: uorticibusq; feruebat: & pontes oēs in Mediolanensiū erant potestate. Parandi autē ex tēpre nauigii nulla præstabat occasio: & celeritate opus erat & diligentia. Hic tu cæteris transitum detrectantibus animo illo tuo infracto planeq; Marcellus repente flumen eques īgrederis: reliquosq; ut te sequantur: hortaris. Nusquamque deflectēs inter altissimos rapidissimosque uortices ante in ripa īsubrium uisus es: quam alius quisquam ex tanto & militum & ductorum numero equorum ungulas aqua tinxisset. Cepit tandem cæteros pudor: seq; omnes animi fortunæque cōmisere: paucisq; fluminis rapiditate amissis se in insubres contulere. Fuit sane dies illa præstantissimo illi prīcipi Philippo Mariæ Anglo & tristis & ad mortem usque perniciosa: ut qui modo propter tot tantasque uictorias & terras & maria terrore sui nominis concussisset: nunc se uideret amisso & imperatore & uisu. Nā & Nicolaus perusinus iā diem obierat: & Philippus ipse nimia uigilandi assiduitate uisum amiserat: intra mediolani mœnia urgeri: & qui antea semp afflictis oībus auxilio ēē cōsueuisset: iam cogi ut aliunde auxilium imploraret. Tu enim unus Iacobe Antoni Marcelle quod certe uel mea uel aliorum plurium eruditissimorum & grauissimorū hominū causa factū nollem: præcipuus auctor extitisti extremæ calamitatis illius clæmentissimi atque optimi prīcipis. qui nō contētus Adduā superasse: & amœnissimas late uillas uicosque bonis omnib⁹

Colossus
Addua
Insubres
Mediolanū
Laus
Comum
Ticinum

refertissimos diripiendos militibus obiectasse:ac tot pecorum greges tantũ hominũ numerũ uertisse in prædam:uoluisti etiã: ut uexilla ipsa signaque uenetorũ ex illa celebri sublimique arce sua Dux Philippus quãtum oculi paterent:posset coram aspicere:Nam cum uniuersis copiis intra secundũ lapidẽ quasi Annibal consedisti:teque ab imperatore Michaele aureis militiæ insignibus in illius humanissimi principis ludibriũ ornari es passus. Cũque ad ipsa usque suburbia te quottidie ĩter præliantium militũ globos uisendũ ostenderes:nunc hos nũc illos ad suburbiorũ irruptionẽ hortãdo incitãdo impellẽdo : nimirũ ita animi ægritudinẽ diuino illi principi auxisti :ut inde uæhemẽti ægrotatiõe cõtracta post paucos mẽses ĩ maxima regni clade uitã ipse amiserit:Cuius morte cũ oĩa essent tumultuaria:tuis adhortationibus atq; suauioribus laudenses placẽtinique adducti se uenetis dedidere:principiũ sane ingẽs ad totũ Philippi regnũ & breui cõsequẽdum & expedite :si plus amor patriæ apud tuos quã quorundã priuatus aduersus te liuor ualuisset. Sed utendum est uulgari illa consolatione: Quid si hoc melius. Cadunt persæpe inter principes simultates irrita mẽtaq; animorũ:& id quidẽ occulto quodã ac iusto dei cõsilio:quod ipsũ etiã Agamemnona & Achillẽ accidisse Homerus narrat:Ita enim incipit carmen Iliados:

Annibal
Michael
Laudenses
Placentini
Agamemnon
Achilles
Homerus
Iliados prĩcipiũ

" Iram diua refer Pellidæ immitis Achilli
" Innumeris quæ sæua malis afflixit achiuos:
" Heroumque animas tot fortis impulit horcho:
" Membra minutatim quorum laniata molossis
" Alitibusque dedit pro regis mente deorũ.

Atqui mirum uideri neminẽ debet:si ĩ tot tuis & tã illustrib⁹ successibus ulli sint repti:q tuæ clarissimæ uirtuti ĩuiderĩt:ob eamq; rẽ nõ patriæ min⁹ obfuerĩt:quã tibi optarint:quẽ insectãdo splẽdidiorẽ effecere:cũ uideamus nõ defuisse p idẽ tẽporis: q inter grauissimũ tuũ sapiẽtissimũq; Senatũ & ĩuictissimũ principẽ hũc meũ Franciscũ Sphortiã maximas discordias bellaque ĩsuderũt:Quib⁹ nõ multũ post tẽpus e medio sublatis pax repente rursus atq; societas ĩuicẽ ẽ suborta aduersus mediolanẽses:q collati ut nosti:ĩmemores beneficii aduersus eũdẽ hũc principẽ ipse cõiurarant. Quo ĩ bello cũ tu legatus a tuo Senatu dat⁹ legatõe libera cũ multis maximisq; ĩ reb⁹ huic uni pfueris

	tū illud beneficiū fuit maximū: quo prudētia consilioque tuo
Franciscus pi cininus	idem tibi uitam ferme ereptā recuperauit: Franciscus enim pe rusinus qui a patre Nicolao fortissimo īperatore non minus
Nicolaus pici ninus	fide degenerauit: ꝙ Iacobus frater uirtutes paternas omnis ñ mediocriter, uel æquauit uel superauit: cū animo efferato ac
Iacobus picini nus	nefario decreuisset huiꝰ humanissimi prīcipis necē: occultis que insidiis cū hortaret̄ ad inuadēda huiusce urbis munitissi ma suburbia: cū instructā se habere diceret quādā mediolanē siū factionē: quæ secū ꝓ eo sentiret: eiusmodiq; nō nulla affer ret argumēta: qbus facile sibi fidē uēdicarat: solus certe fuisti tu: q hūc ne id faceret: iis rationibus es hortatus: qbus aptissi me posset animaduertere sibi omnino cauendū esse ab omni braciana factione. Itaque abs te uno psuasus a Suburbiis se abstinuit: Quæ si esset igressus: quē Mediolanēses nūc habent salutarē: hoc prīcipe carerent. Quid aut dicā de īsidiis Mogū tinis? Quas de te laudes prædicat prīceps meus? Quā de te ho
Moguntia	norifice semper loquit̄? Obsidebat Mogūtiā Frācīscus Sphor tia: Et ī id difficultatis oppidū coniecerat: ut diutiꝰ obsidionē
Moguntini	ferre nō posset. Iāque de deditione Mogūtini cōsultabant: cum idē Franciscus perusinus de īterimendo īperatore suo clā cō siliū init. Idq; postridie futurū erat: cū tu noctu Sphortiā adi ens sermones eū inter loquendū: ne ita solū se quottidie īmisceat ordinibus bracianis: fieri enim posse: ut opportunitas pariat: quod nulla honestas finit: Inueteratā enī esse simultatē atque maliuolentiā bracianis aduersus Sphortianos. Præterea Frā ciscum non esse patris similem & eūdem sibi uideri īconstantē ac leuem. Itaque cauendum esse ab illo plurimum. Quare cū Sphortia in posterum diem tuum sequi optimum consiliū ꝙ morem suum institutumque maluisset: seque ab inuisendis or dinibus abstinuisset: Franciscus idem ueritus ut opinor: insi dias suas illustratas patefactasque teneri: continuo transfugit Mediolanū. Addam item ad hæc unū egregiæ tuæ prudētiæ documentum. Iam inhorruerat anni tempus: tantaque erat ac
Insubres	tam uæhemēs hyemis magnitudo: ut uniuerso insubriū agro & niuibus obruto & obstricto glatie nihil pabuli usquā offer
Aloysius uer mius	ret̄ Aloysius uermius aliiq; ductores plærique oēs īperatorē adeunt: eumque pro se quisque impensius hortantur: ut ī Co mensem agrum citato agmine uires agat: Sic enim fore: ut co

mēſes qui inteſtinis inter ſeſe diſcordiis digladiāť :deditionē Comenſes
faciāt. At Sphortia &ſi intelligebat ſuorum cōſilia aliud ni
hil quā prædā machinari:tēpori tamē cedēs eis obſequebať:
Verebatur enim militū inconſtaniā. Iam uniuerſæ copiæ ꝓ
cedebant:cū tu ut es facundia inſignis:ab iis cœptis & ducto
res ipſos dehortaris:& milites eos docēs:& pabuli & rerum
omniū inopiam paſſuros apud Comenſes. Apud Nouariēſes Nouarienſes
autē ſecus omnia. Quibus illi adducti rationibus cū in Noua Dux ſabaudie
riēſem agrū diuertiſſent:cōtinuo ciues īperatori ſe Sphortiæ
dediderunt plures adducti beniuolentia pauci etiam metu :&
ii quidē qui ad ducem Sabbaudiæ eodē ipſo die deficere inſti Sabbaudiēſes
tuerāt. Quod certo factum uidebať niſi callidiſſimo tuo ſano
que conſilio eſſet obtemperatū. Qua quidem ſpe Sabbandien
ſes copiæ deſtitutæ Romanianū Nouarenſiū municipiū in fi Romanianū
dem receperunt. At Franciſcus Sphortia ut eſt animo gratiſſi Nouarienſes
mo:te quanamiciſſime complexus palā & alta uoce profeſſus
eſt ſe tibi debere plurimum:cuius opera factum foret: ut No
uaria potiretur. Quæ uero deinceps ſunt ſubſecuta tā belli ꝗ Nouaria
pacis:ea diuino cōſilio uolūtatique dāda eſſe ambigēdū certe
non eſt. Quod autē laudenſes placentinique partes Venetas Laudenſes
ſunt ſecuti tua prudentia factū ſcimus. Quod in præſentia Du Placentini
ci Franciſco feliciſſime parent:a uobisque deſciuerint :nō tua
ſed illorum culpa qui tuæ uirtuti inuiderūt:effectū eſt:& id q
dem ut modo loquebar:iudicio quodā ac mente dei.
// Quis enim ut eſt apud Eſaiam : cognouit: ſenſum domini? Eſaias
aut quis cōſiliarius eius fuit? Quod ſi ea quæ & īcōmodāt hōi
nibus & a pleriſque ducuntur ī maximis quibuſdā malis:ſine
diuīa ſentētia nō fiūt:nec ea tūc ī tantis tuis & tā ſecūdis rebus
ſine diuīo cōſilio acciderūt aduerſa nō tā tibi ꝗ reipublicæ:
nec Valerii recentē obitū ſine mente dei:q qdquid facit:ad no
ſtrū facit emolumētū:debem⁹ factū eſſe exiſtimare. Nū idcirco
ī tot & animi & corporis ac fortūæ bonis deteri⁹ habes:quod
ex tot liberis puerū unū ad ſe reuocarit Deus? Quod ſi ī merca
tura nō ſum⁹ uiuo cōtenti:niſi lucrū etiā dignū acceſſerit: nū
De⁹ iniuſtus ſit:ſi ex tot liberis quos nobis mutuo dedit:unū
ſibi exegerit? habes tu & filias & filios pluris moribus īgenio
ꝗ eximios. eosꝗ & grādiuſculos & miuſculos:qb⁹ te potes nō
conſolari ſolū:uerū ēt ꝑ oēm aī iucūditatē oblectare. Vt enī

Franciscus marcellus

cæteros prætereã: quãto tibi solatio: quãto gaudio uoluptati que esse debet Franciscus tuus: tãto ĩgenio tanta morũ elegantia tãta ꝓbitate uir? Nũ habeas: quod ad tuæ felicitatis sũmã tibi sit desyderãdũ: cũ oculos ac mentẽ ĩ Franciscũ unũ cõieceris? Nõ ne etiã iste tui est quãsimillim? Nũ pueri te magis recordatio torqueat: quã uiri filii præsẽtia aspectusq; delectet? At ꝗ̃ Valerio mihi magna spes erat. Quod de Valerio futurũ

Alcibiades

spabas: id tibi de Francisco præstare licet. etiã Alcibiaden qui magna spe puer fuerat: ꝑditissimum ꝑniciosissimũque ciuem

Athene

Athenæ expertæ sũt. Itaque si me audias: ĩmo te uirũ magnũ & sapientẽ: omnẽ istum animi motũ uincies tandem: ut antea monui: atq; obstringes ratiõis custodia: ut quod tẽpus aliquãdo est facturum: faciat ratio eadẽ nunc: qua postea es usurus: Nec enim tũc erit meliore uitæ cõditione Valerius: Et turpe est ꝓfecto plus apud te ualere tẽpus quã rationẽ. Quid quod iã annũ prope agis in luctu? Hic est natalis christianus. Ad ꝓximũ Kalendas ianuarias Valerius tuus reliquit mẽbra mortalia. Satis naturæ affectui satis cõsuetudini datũ est. Redi tamen ad te: & tibi te totum uendica. Simusne ĩgenio muliebri inferiores? Quot enim legimus mulieres: quæ obitũ filiorũ &

Lacæna mulier

constanti & infracto animo tulerunt? Mulier lacæna filium: qui in acie ceciderat: sepeliẽs hoc est illũ disticho hilaris ꝓsecuta:

// Sit flendum timidos. hilaris te nate sepulchro
// Condo meum pariter & lacedæmonium.

Altera cum filium sepeliret: & tenuis quædam anicula ꝓpius accedens miserabiliter dixisset o mulier fortunæ: cõtinuo illa per geminos bonæ respondit: Qua enim gratia filiũ peperi: ut

Gyrtia Creta Acrotatus

pro sparta moreretẽ: hoc mihi contigit. At Gyrtia & ipsa lacæna cum nũcius uenisset ex creta. qui Acrotati ex filia nepotis mortẽ nunciaret: respõdit: nonne cũ iret aduersus hostes: aut erat ab illis interimendus: aut illos ĩterempturus: libentius uero ait eũ mortuũ audio ꝓ matris & urbis maiorũq; suorũ di-

Damatria

gnitate: quã si tẽpus omne ignauus uiuere. Damatriæ uero factum est longe seuerius: quæ cũ accepisset filium & timidũ esse & se ĩdignum: eum cumprimum aduenisset: occidit: inscripsitque huiusmodi epigramma:

Damatrius

// Hunc timidum mater Damatrion ipsa peremit
// Nec dignum matre nec lacædemoniũ. Et alia item lacæna cum

audiuisset filium & seruatum esse & fugisse ex hostiũ manibus: ita ei scripsit. Mala de te fama diffusa est: aut hanc nunc clue: aut ne sis. Alia rursus filium aduenientẽ intuita: & quid ageret patria percunctata: cum is respondisset: omnes perisse: eũ tegula sublata percussit: atque interemit: inquiẽs te igiť malũ nunciũ nobis miserunt: Identidem etiã a lacæna illa muliere factũ legimus: quæ filiũ: qui ex acie fugerat: occidit: inquiẽs: non meum est hoc germen: addiditque huiusmodi epigrãma:

// Vade malum tenebras germen pete: quemque perosus
// Eurotas ceruas nec fluat ad timidas.
// Si catulus nequam perrexeris: ito sub horchum:
// Nec sparta dignus: nec generis titulis. Et quoniam exempla huiusmodi possem infinita pœne afferre: uno tãtũ & pegrino & de lacæna item generosaq́ʒ muliere exẽplo addito: reuertar ad uiros eosque patricios ac uenetos. Lacæna quædã mulier filios quinque: quos habebat ad id bellũ miserat: qd̃ ĩ suburbiis gerebať. Quare cũ stetisset euentũ pugnæ expectãs: ubi qs aduenıẽs pcunctãti ei nunciasset filios oĩs obisse: nõ hoc inquit pcunctabar ignauũ mancipiũ: sed qd agit Patria: cui cũ ille subdidisset ab ea esse uictoriã: libenter igiť ait accipio ẽt filiorum mortẽ. Sed audi iã de tuis eruditissimis duobus & sapientissimis uiris Leonardo Iustinião ac Frãcisco barbaro. Hic enĩ fratrẽ habebat Zachariã uirũ certe grauem & phumanũ patrem amplissimi ueronensis põtificis Hermolai: q nõ secus Frãciscũ educauerat atque dilexerat: quã si ex se ipse genuisset: eũ uero Franciscus æque obseruabat & omni pietatis munere uenerabať ac si pater extitisset: ubi uero diẽ obiit Zacharias: primarii urbis ciues ad Franciscum uenere consolandũ: quos ita ille excipiebat & oris trãquillitate & grauitate sermonis: ut q consolaturi uenerãt: consolandi fuisse uiderenť. At Leonardus qua cõstantia qua æquitate aĩ qua lenitate qua ui oratiõis ĩ obitu Marci fratris uiri continẽtis & integri: quo uno nihil habebat ĩ uita carius: usus fuerit: qs est: qui melius norit quam ipse tu: Quod taliũ uirorũ factum laudas: qd tibi faciundũ sit: nosti: Turpe est enĩ qua laude ipi careamus: eã cuiquã ut rẽ præcipuã præclarãque tribuere: Reliquũ est: ut duorũ principũ & Paschalis & Malipperii: qui ĩ psentia sũmæ reipublicæ præest: & Frãcisci Foscari q hũc ĩ ea dignitatis maiestate antecessit:

Leonardus Iustinianus
Franciscus barbarus
Zacharias
Hermolaus eps.
Paschalis dux
Frãciscus dux

inclytas eadē in re uirtutes silentio inuolui nulla uel cōsuetu
dīe uel neglīgētia uestra patiar. quāq̄ id fieri fama est quorū
dā culpa:qui ul' domesticæ cuiuspiā sibi notæ conscii:uel qa
neque in sua nec ī suorū maiorū ulla uirtutis luce uersati alio
rū gloriæ inuideāt. Frācisco enī Foscaro tāta prudētia tanta
rerū magnarū omniū cognitione tāta eloquentia tanta animi
Iacob⁹ foscar⁹ magnitudine uiro Iacobus erat filius:quē pater & quia filiū &
qa unicum incredibili caritate atque īdulgētiā diligebat:adeo
ut eo nihil habere in uita iucūdius posset ab oībus iudicari.
Quid aūt in causa fuerit:nescio. Illud mihi uideor scire nullū
aut esse aut excogitari posse genus cruciatus :quo ille fere ad
mortē usque afflictus sæpe nō fuerit. Ad postremū arcessit⁹ex
Cret īsula Creta:ubi relegatus asseruabatur:& ī organo porrectus
ac uinctus:quo torquendi genere aliud nullū ferē neq; durius
esse neque horribilius:ita mēbratim tractus exagitatusq; ē:ut
solutis neruis artubusq; laxatis exanimus ꝓpe redderet. Nū
dux Franciscus aut uultū mutauit unquā:aut uerbū fecit ullū
ī tanta & tā atroci filii clade:quā corā quodāmodo intueba
tur? Satis enim ītuebat:cū & filii uociferatões eiulatusque e ꝓ
ximo cubiculo audiret:& quod sit organi supplicium:nō esset
ignarus. Cūque post illius immanitatē truculētiāque suppli
cii corā uideret allatū:nā quo is modo duci potuisset:cui nul
la corporis pars cōsisteret? Num qd ullū inuitatū signū osten
dit ī facie?quicq̄ ne est locutus aut mollius aut remissius?qua
si istius modi questionis horribilitas nō superet omnē mortis.
nō dicā dolorem:q ut docui nullus est:sed doloris formidinē.
Paschalis dux quē indocti iudicāt. Nā Paschalis dux quo uno nihil ꝓduxit
natura humanius nihil mitius nihil melius nihil amabilius:
solū filiū quē habebat:uirū magnū & modestum qnto mense
ante ducatū amisit:& quē filii loco mirifice diligebat solū ex
eo filio nepotē præstanti indole & spe maxima puerū hoc an
no paucis ante mensibus sepeliuit. Quis eū uidit aut ī filii aut
in nepotis obitu uel lachymulā unā fundere? Et sapienter id
quidem: Quid enī ullus doleat:quod & naturale est & necessa
rium & bonum? Scimus hūc casum omnibus esse communē.
Itaq; uanus est dolor:quē nec primū nec solū esse cognoscim⁹.
Et præsens uita quid hēat in se boni:nihil uideo. Proinde sa
Ecclesiastes pienter ait ecclesiastes totam uitā odio habui. Quod si uita

habenda est odio:ut malorũ omnium causa:certe mors & ap petenda est & amãda plurimũ:hoc habet tãtum uita in se bõi: quod p eam transitus patet ad mortẽ:sine qua reuiuiscere ne mo potest. Quem enĩ mihi ꝓbabis resurrecturũ:nisi mortẽ an tea moriatur?Cupio dissolui inquit Apostolus & esse cũ Chri sto. An id dixisset uir ille sanctissimus:nisi intellixisset:ut erat omni doctrina sapiẽtiaq; ĩsignis:& in hac uita mortali nihil esse omnino boni:& ĩ morte ut mali omnino nihil:ita boni ẽt plurimũ?Quare si Franciscũ Philelfũ tuũ:qui & ipe in simili ca su est:& te plurimum diligit:audire sequiq; institueris Iacobe Antoni Marcelle:non modo nõ lugebis obitũ Valerii filii:sed gaudebis potius:quoniã cum illo actum est optime. Exultat il le nũc iter ãgelorũ choros pturbatõe curaq; oĩ uacuus: Diuĩæ substantiæ uisione fruitur. Tibique patri indulgẽtissimo:quo dũ erat in terris:nihil sibi neque carius hẽbat neq; iucũdius: ĩ cælo domiciliũ parat. In est.n.adhuc in filiis nostris sanctus quidã appetitus recipiẽdi corporis:ut quo socio ĩ terrestri hac pegrinatione & comite usi sunt:cum eo etiam simul in cælesti tranquillitate & beatitudine gaudeant. Quod si corpus appe tunt secũ esse:parentes etiam quorum portio corpus est :cõsen tanee appetunt:Quid igitur doleamus in gaudiis & gloria fi liorũ?At indulgendũ aliqd fuit naturæ desyderio:ne si efferue scente adhuc uulneri remedia fortiora essent adhibita : dolor magis atq; magis exagitatus incrudesceret. Qui enĩ recenti uul neri curationes adhibet ualidioris:dolorem exasperat magis: quã lenit. Sed ecce annus iã tibi præterit. Satis naturæ imbecil litati satis opinioni satis officio tributum est. Iam ratione uti nos decet. Priuatus dolor cũ amicorũ dolore tibi est digerẽd⁹: Omnes enĩ quibus es carissimus:tua causa dolemus. At fuerint uel humanitatis:cuius mirifice ab omnibus laudaris uel libe ralitatis tuæ:qua cæteros homines antecellis:liberare nos tã dem omni doloris aculleo:quod una sane re feceris:si te uide rimus finem imposuisse tantæ doloris acerbitati. Quod si ne que tua neque nostra etiã causa:ut tibi tuæque ætati parcas: potes adduci moueant te saltem reliqui tui liberi:quos tuus mæror tenet ĩ lachrymis:moueat luca uxor nobilissima pru dẽtissimaq; uirago:ꝙ lõge magis tãtus dolor tu⁹ affligit:ꝙ cõ munis iucundissimique filii mors cõmouerit. Quam eius inge

Paulus apl's
Christus

Franciscus
philelfus
Iacobus anto
nius macellus
Valerius

nium eius moderatio me delectat. Quam se maiorum suorum similem quam se ostendit illustrem. Est uxor ista tua patauīa & ex leonibus qdem patauina. Fertur aūt leon inter Antenoris pceres clarissimus extitisse. Ex illo aūt auctore leonum familiā patauii emanasse ne græce qdem negāt historiæ. Quare ut nobis amicis omnib⁹: ut liberis tuis ut tāta pbitate uxori tā diuturnā tam grauē tam itollerabilē animi molestiā omnino auferas. & monet tēpus & cogit ratio. Id aūt facillime asse quaris: si iisdem remediis ī tuo isto casu: ut aliquādo īstitueris quibus ipe ī obitu Olympi mei sum usus. Nā ad eas cæteras rationes: quas modo collegi: plurimū tibi proderit: nō ad leniendā egritudinē solum: sed etiā ad lætioris uitæ suauitatē: si omnē Valerii filii infantiā si īdolem si ingeniū si corporis formā si morū probitatē ac decus si doctrinæ & eloquentiæ studiū si tot illas tātasq; uirtutes repetere tecū animo perrexeris: Nec. n. esse debes oblitus: cū tuo ex collo ualerius pēderet: cū te oscularet̄: cū hæreret in brachiis: & quo magis garrula lingua balbutiebat: eo fiebat ipa uerborū offensione iucūdior auditu. Reminiscere præterea: quā lucebat ī ei⁹ oculis scintilla uigoris tui: & ut tuorū morū similitudo tanq̄ p cutis erumpens speculū animi tui magnitudinē ac prudentiā referebat. Recordare faciem illā niue omni candidiorem roseasque genas purpuræ q̄ simillimas. Nōne sic ore matris uenustatem formæq; paternæ dignitatē repræsentabat: ut uno ī corpore uterq; cognosci posset? Repete ei⁹ māsuetudinē & modestiā: qua erat tāta: ut oēm uinceret sanctimoniā: Neq;. n. īgenii doctrinæq; & eloquētiæ bōitate abutebat̄: ut ī supbiam elatus abducta frōte æqualis cæteros cōtēptui haberet: sed se oībus facilē affabilē amabilēq; præstabat. Grādioris uenerabat̄ præsertī eos: q uirtute & grauitate antecellerēt. Inferioris uero tāta sibi cōciliabat bēiuolētia: ut se illis parē facere uideret̄. Et adeo gloriā purgati animi uirtute anteibat: ut nullā aduersus se cōcitaret inuidiā: sed æque diligeret̄ atq; obseruaret̄ ab æqualib⁹ oīb⁹: Et quasi intelligeret ex æqualiū moribus se iudicatū iri: illorū puerorū semp cōsuetudīe utebat̄: q omni uacarēt icōtinentia: quos nullius flagitii reos sentiret: quos ad disciplinā: quos ad pbitatē incitatos agnosceret: Quos tamen omnis quasi stellarū fulgores ipe tanq̄ iubar solare quoddā mirabili splendore

Leones
Antenor
Leon
Patauiū

Olympus

obumbrabat atque obscurabat: & quo magis ab illis fugeret honorari: eo se honorabiliorē praestabat: quoq; erat aī celsi/tudīe excellētior: eo se humilitatis uirtute: quā apud Christū primā esse didicerat: magis deiciebat. Iurgātis aūt īter se socios quēq; pro more cuiusq; aggrediebatͤ: aliū monēdo: alium blādiēdo: alium rogādo: & ita oīs leni amicoq; sermone mu/tua beniuolētia ueluti foederabat: Quod si quē uidisset ex sociis aut uerbo lasciuo uti aut īeptiore: illū uel contracta frōte uel tristi uultu aspiciens arguebat leniter ac submissa uoce inquiens eiusmodi sermonē nō esse patricii nec ingenui pueri: & quod p oris orōnem uolūtas ostēderetur. Et nequa uanae cogitatiōis sagipta feriri posset īcautus: nullū otiū admittebat: Nā quādo ab aliis rebus sibi otiū uidebat oblatū: diuinā aliq̄ orationē aīo uolutabat: qua ueluti clipeo uaehemētior ictus oīs repelleret. Quis. n. adeo ē a natura bene īstitut⁹: ut tāquā sensus expers pturbationū initiis nō tāgatur: quibus tamē resistere: & eas nō pati effundi latius summae uirtutis ē. Memīerat sane quod scriptum ē: pcliuius esse cor hoīs a pueritia ad malū. Quare tametsi erat generosa quadā atq; poene īaudita aī magnitudine: ab ira tamē quā nō nulli cotē fortitudinis eē dicunt: ita se cōpescebat: ut iratus nunq̄ uideretͤ. Repetebat enī frequenter aīo nō modo illud Archytae tarētini dictū iul//licum: Afficerem te supplicio: nisi iratus essem: sed ēt multo melius illud ppheticū: Turbatus sum: & nō sum locutus: atq; //irascimini: & nolite peccare. Quid: quod ornatu corporis saeculo ac mentis puritate deo seruiebat? Diuitiarum affluētia nō uitiorū sed uirtutū materia illi erat. Quidqd pecūniolae aut abs te patre prudētissimo aut ab īdulgētissima matre accipiebat: id oē paupibus tribuebat. Illudq; praeceptū assiduo ser/mone celebrabat: Si uis esse perfectus: uade: & uende oīa: quae habes: & da paupibus: & ueni: & sequere me. Et quoniā uere/cūdia se nō metu ad uirtutē muniebat: modeste semp aliqd pponebat. libēter audiebat. nec unq̄ sine īgenito illo pudore: q ornabat aetatē: pponentibus respōdebat. Recta suscipiebat. quae praua eē aīaduerteret: acriter cōfutabat. Operāq; dabat: ut aduersarium docere magis quā uincere uideretͤ. Siquid bōi aut fecisset aut dixisset: eius laudē oēm uel ī parentes uel ī magistros referebat. Quod si quicq̄: ut fit: aliter euēisset: q̄ uellet

Christus

Archytas

suum esse erratū dicebat: magistros aūt aut parentes nulla eē ī culpa. Ita eius fæcūdū ingeniū multiplicium uariarūq; laudū studiis tenebatur: ut instar lætæ segetis huberisq; agri culmis atq; aristis luxuriātis supra oēs uirtutis gradus mirifico īcre-mento quottidie adolesceret. Quid. n. plura memiērim? Nihil eius īgenio natura docibilius ꝑtulit: nihil acutius: nihil fera cius: nihil admirabilius. Et cū nō esset ī discēdo minus uelox quā ī audiendo: quæ didicerat: ita memoriter tenebat: eloquē terq; proferebat: ut diuino quodā afflatus numīe quiret ab oī bus iudicari. An hæc & alia fere īfinita si tecum tacitus recē sueris: nō cogitatiōe ipsa lætabere? nō gesties? nō exilies gau-dio? Equidē existimo te illū nūc absentē perinde reflexa ceruice īter dormiēdum persepe & quærere & aspicere & cōplecti & alloqui: quasi præsentem. Nū parū tibi ex illius recordatio ne suauitatis supest: cū uidet adhuc cogitāti tibi oculos tuos deosculari: uultui hærerē: ceruicē cōplecti ulnulis: teq; blādiēs rogare: ut sollicitudinis tædia abducas: ut curas leues: ut ægri tudinem oēm aīo abiicias: ut nihil seruilius nihil languidius nihil eneruatius nihil humilius nihil demissius præ te feras: cū qui excelsiore loco natus sis: qui res illustris tot tātasq; ges seris: nullū tuum neq; dictum neq; factum latere possit. Hæc ī quam tibi reminiscenda sunt Iacobe Antoni Marcelle: atque uersanda frequenter animo: Quod si factum abs te fuerit: non poteris nō miro ꝑfundi gaudio: cū ītellexeris & tibi & filio cō sultū esse quāoptime: illi quidē: quod post innocenter & bene actam sæculi uitā æternā adeptꝰ beatitudinē iā nihil sibi sen tiat formidandū: tibi uero: quod certo sperare liceat a Valerio tuo paratam ī cælo sedē: ubi tu nō post diuturnū admodum tēpus tranquillam atq; iucundam uitā una cū illo ꝑ sempiter nam gloriam sis acturus. Interea uero quod reliquum est: ad idem te adhortabor: ad quod Nicoclen regē Isocrates: Quoniā mortale tibi contigit corpus: animus autem immortalis: enite re: ut animi memoriam relinquas immortalem.

Iacobus Anto nius Marcellꝰ

Ex Mediolano anno a natali christiano millesimo quadringē tesimo sexagesimo primo. viii. Kalendas Ianuarias.

Ad illustrem & summum uirum & clæmentissimum patrē do
minum Alphonsum Sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalem.

Francisci philelfi præfatio in Aristotelis rhætoricam ad Ale
xandrum regem.

c VM superiore anno Bononiæ docerē clarissime pr: Bononia
qd ea ī urbe nemini maiorib⁹ aut honorib⁹ aut præ
miis unq̄ cōtigit:cœpe n̄ nulli & nobiles & magni
uiri dare opam græcis lr̄is:qppe q iā aīaduertissēt:
si secus facerēt:ne p dignitate ad latinū eloquiū eni
terēt. Quare cū Aristotelis præcepta illa iis græce legerē:quæ
de ciuilibus cāis ad Alexādrū regē.cū p auctoris more doctis Alexander rex
sime:tū ut semp disertissime scripta sunt:summis a nobis pci/
bus cōtenderūt:id efficerē:ut ea latīe loquerētur:Censebāt.n.
prudētes uiri:quod longe plus & utilitatis & ornamēti ex iis
latinis a me factis:quoniā & illi latīe loq:q̄ græce mallent:q̄
si græca essent:assequerent. Nō.n.eo græcas lr̄as tantope oēs
discere studemus.quo iis apud atheniēses bizātiasue utamur:
ut illarū subsidio atq̄ ductu latinā litteraturā atq̄ eloquētiā
melius teneam⁹ & lautius. Præterea nescio quo pacto q min⁹
& diu & multū græcos codices ptractarīt:& sese illis totos de
diderīt:nusq̄ īcredibilē illū ac ppe diuinū lactei græcorū elo
quii leporē atq̄ dulcedinē neq̄ apud oratores neq̄ apud poe
tas neq̄ apud philosophos pcipiūt:quo fit:ut nr̄i fere oēs qui
auris delinire cōcupierīt:malīt initio græca latīe q̄ eadē græ
ce lectitare. Ignorātes hi qdē & utilius admodū fore uolētib⁹
græca discere:ut græcæ uoces græciq̄ cōcētus illorū aurib⁹
die noctuq̄ obstrepāt:& quēadmodū grauitate latios græcis
ita nobis suauitate illos & q̄dā q̄si dictiōis ābrosia ac nectare
mirū ī modū ātecellere. Id igit̄ ita familiaribus a me ill'efflagi
tātib⁹ obstiatissime refragari coepi:tū qa uidebā rē a nobis pe
ti cū sua natura difficilē. Est.n.ī arte uerbū sæpius e uerbo ex
primendum.quod ne absurde fiat:laboris nonnunq̄ maximi:
interdum autem propter sermonis uel dissimilitudinem uel
angustias noti est:tum quia nō eo me pollere īgenio usuue in
telligerē:q maiestatē Aristotelicæ dictōnis latiæ īterptatiōis
filo exprimerē. Proīde nolebā aut īeptus apud aliquos aut te
merarius iudicari: Sic igit̄ pro uirili pte refragantibus nobis
clarus uir mihiq̄ amicissime & tui noīs eximi⁹ prædicator Al

berthus is qui per id tẽporis Bononiæ quæstorẽ pro summo
pontifice gerebat: idem cœpit: quod illi antea consueſſent: stu
diosissime a nobis cõtendere: Qui tãetsi ꝑ suo iure oĩa apud
me potest: eo tamen facilius persuasit: quod unam hanc rem
fore diceret: quã præcipue gratificari mansuetudini tuæ qui-
rem. Aiebat enim te unũ esse: qui pro regia ista & innata tibi
animi magnificẽtia generositateq; & inaudito quodam splen
dore magnitudineq; ingenii cũ reliquas omnis illustris disci-
plinas insignisq; uirtutes maximi penderes: tum hasce elegan
tioris artes in primis. Id mihi uir ille & amicus & grauis per
suasit haud difficulter: utpote quẽ uera loqui nõ minus nos-
se: q̃ uelle: iãpridẽ aĩaduertissem. Quod quidem cum aliis mul
tis rebus de illo expertus sum: tum ĩ iis laudibus quas de tua
felici & augusta illa bononiensi legatiõe dies noctesq; prædi
cabat: Eas enim ita ponebat ãte oculos: ut nihil postea bono
niensium reipublicæ acciderit: quod non multo ante ĩpẽdere:
uel lapides ipsi prouiderint: Et profecto si tua sequi uestigia
quibus ea res erat in manu: uoluissent: neq; ipsi excidissent:
neq; tanta tamq; præclara urbs in tãtas calamitates ærũnas
que decidisset. Sed de his alias. Cum hãc igitur traductionẽ
nõ ingratam tibi futurã intelligerẽ: ut amicissimo homini mo
rem gererẽ: idest: ut meipum tuo nomini cũ Albertho meo de
dicarem: oblitus sum nostri: Oĩa uincit amor: Rem difficilli-
mam & meis imparem uiribus sum aggressus: Audentis fortu
Aiax — na iuuat: Potuit homericus ille Aiax hectora: quẽ neq; Vlys
Vlysses — ses neq; Nestor ĩ præliũ ꝓuocantẽ excepisset: sola audacia &
Nestor — aggredi: & singulari certamĩe supare. Potuit & Troias idem
Troes — ab incẽsis iã nauibus fusis achiuis oĩbus arcere: potuerimus
Achiui — fortassis etiam nos & si minus orõnis Aristotelicæ nitorẽ: at
ipsa certe sensa latinis uerbis explicare: Verumne id unum
Fabius quinti lianus — omiserim: Nos a Fabio Quintiliano non nullis ĩ dictionibus
interpretatione discrepasse. Idque non inconsulto factitatum
δημηγορικον — ut quod ille δημηγορικον demegoricũ uerbũ e uerbo expri
demegoricum — mens concionale genus: & ϖροκαταληψιν procalepsin præsũ
ϖροκαταληψιν — ptionẽ dixerit: nos usitatiore uocabulo deliberatiuũ & præ-
procatalepsin — occupationẽ nõ absurde: ut arbitror: exprimere maluim⁹. Sic
& alia plæraq; ĩuẽiri cõtigerit. Nã q̃uis ꝑdoct⁹ ille qdẽ & acut⁹
uir fuit: ueluti certe ẽ: uoluit tñ ĩ ñ null' uerbis & reb⁹ magis se sui q̃

Ciceronis ſimilem dici. Nos autem & . M . Tullii & Horatii Cicero
flacci & Euſebii Hieronymi ꝗ latiniſſimi ſimul & eloqntiſſimi M. Tullius
extiterunt: teſtimonio & auctoritate freti: in id maxime ſtude Horati⁹ flacc⁹
mus: ut quæ a græcis tranſferimus: nihil aliud quo ad eius rei Euſebius
fieri poſſit: ꝙ latinitatē ſapiant: Proīde & hoc præſentis ope Hieronymus
ris ad numerum caractera ac figuram pro uirili parte tradu/
ximus. Suſcipies igitur præſens hoc quidquid eſt: munuſculi
magnifice pater: quod ſiquidem auctorem ipſum tecum repu
tes Ariſtotelen: non te minus e regia proſapia genito magna/ Ariſtoteles
nimo principe: quam Alexandro macedonum rege dignū exi Alexāder rex
ſtimes: Si noſtram uero in te obſeruātiam ſi noſtrā in Alber Alberthus
thum & in præclaram omnem Alberthorum familiam dile/ Alberthi
ctionem amoremqꝫ conſyderes: & eximiū certe id in primisqꝫ
deuotum: Cæterum ſi hiſce te rebus delectari intellexero: effi
cies: ut propediem huic quaſi præludio maiora fortaſſe quæ
dā ualentioraqꝫ certamina ſubnectam: Interea uero hunc Ari
ſtotelen lectit bis: Intuebeniſqꝫ magna ex parte: quæ a maio/
ribus noſtris de bene dicendi ſcientia & tradita uobis ac reli
cta ſunt: ab Ariſtotelico fonte præcepta illa quæqꝫ emanauiſ Ariſtotelicus
ſe: Qua quidem ex re eo magis eorum impudentia miranda ē: fons
qui cum ſe Ariſtotelicos dici uolunt: & loquendo & ſcribēdo
abſurdiſſimi ſimul & infantiſſimi plane reperiuntur.

PRAEFATIO.

Ariſtoteles Alexandro regi ſalutem dicit.

[C]Vm tuis litteris factus certior nōnullos ſæpe ad nos
miſiſſe: qui ut ciuilium cauſarū præcepta ad te per/
ſcriberem: a me peterent. Ego uero haud neglīgētia
quidem ulla in hoc uſqꝫ tempus rem diſtuli: Sed ut
quærerē ita diligēter de iis ad te ſcribere: ut alius certe nemo
qui iiſce in rebus elaboraſſet: diligentius unꝗ ſcripſerit: Hæc
igitur recte mihi fuerat ſententia: Nam quēadmodum ueſtiū
decore atqꝫ magnificentia cæteris hominibus præſtare maxi
me ſtudes: Ita ut etiam dicendi inuentionem ac uim eam acci
pias: nitendum eſt: quæ pulcherrima ſit: apprimeqꝫ præclariſ
ſima. Longe enim pulchrius eſt: ac regale magis aīo eſſe bene
cōſtituto: quā habitum corporis ueſtibus ornatum pulchris
intueri: Abſurdum enim eſt: eum qui rerum geſtarum gloria

cæteris antecellat: uideri humillimis quibuspiam in dicendo cedere: præsertim cum non sis nescius eos qui in populari prĩcipatũ uersentur: res omnis ad populum: qui uero sub unius imperii ductu constituti sint: ad rationem orationemq́; referre: Quẽadmodũ liberas ciuitatis cõmunis lex: quæ ad honestissimum aliquem finem ducat: dirigere consueuerit: eodem ẽt mõ & oratio tua queat eos: quos ĩperio tenes ad id agere: quod cõducibile sit & utile: Et enim lex. ut ita dixerim: oratio quædã

Lex quid

est: quæ communi ciuitatis consensu definita iubet: quopacto unũquodq́; agẽdum sit: Accedit ad rem: quod neq; tibi obscurum existimo: solere nos laudibus eos perinde atq; honestos & fortis ꝓseq: q & rõne & oratõe utuntur: & oĩa ea duce agere pergunt: Qui uero absq; rõne & orõne quicq; faciunt: tanq̃ atroces ĩmanesq; odim⁹: Qua quidẽ re factum ẽ: ut & malos eorum uitium ostẽdẽtes male affecerimus: & bonos eorũ uirtutem declarantes: quasi beatos admirãdos imitandosq; uoluerimus. Sic quæ & quomodo futuras calamitates euitarem⁹: bonisq; instantibus frueremur: adinuenimus: Proinde & ĩminentes difficultates effugimus: & absẽtes utilitates cõparauimus: Nam ueluti uita. quæ nulli mærori subiacet: eligẽda: ita prudens ẽ oratio deligenda: Neq; id te prætereat: oportebit. quod hominum plurimis aliis quidem lex ipsa: aliis uero tua tum uita tum oratio exemplis datur: Vt cunctis igitur tum græcis tum barbaris antecellas: omni tibi studio annitẽdum est: quo hi qui uersantur ĩ his exemplis: Ita horum imitationem ꝑ uirtutis elementa pulchre effingant: ut haud sibi deteriora cõsulant: sed eius se participes fieri & cupiant: & exoptent. Rerũ ẽ præterea humanarum augustissimũ consulatione uti. Quare ne in superuacaneis uulgaribusq; rebus studium tibi terendũ est: sed pro uirili potius parte elaborandum: ut ipsam belle cõsultandi artem & perdiscas & teneas: Quis enim sane mentis dubitarit. siquis inconsulto quid egerit: amentiæ quidem: sin autem ratione duce: sapientiæ signum esse? Intueri etiam licet

Græci

eos omnis: qui optima inter græcos repu. utuntur: orationem prius q̃ rebus conuenire: Itemq; apud eos qui inter barbaros

Barbari

dignitate præstant: orationem rebus anteire: quippe qui probe norint eam: quæ ratione orationeq; perspectio utilitatis

cognitioque fit: esse quandā salutis arcem. Et eiusmodi certe Arcem: quæ non manufacta: uerum & inexpugnabilis quidem sit: in primisque secura opinanda: Sed uereor hac de re pluribus ad te scribere: ne fortassis ostentare meipsum uidear: hisce præsertim in rebus: quæ probatione non indigent: sed plane patent: & in promptu sunt omnibus: Quam ob rem hæc omnia missa faciens: illa dixerim solum: de quibus in omnem uitam dicendum est: Hoc unum esse: quo cæteris animalibus præstamus: præclarum quoddam ab immortali deo adepti uideamur. Nam siquidem & cupiditate & ira & aliis huiuscemodi affectionibus utuntur: etiā reliqua quæque animalia: oratione autem homo dūtaxat: absurdum profecto maxime omniū cædat: si qua una re bæstiis ātecellimus: eam beneuiuendi ducem præ negligentia reliquerimus: Proinde te iam pridem tua sponte incitatum etiam atq; etiam hortor: ut dicendi philosophiam omni studio complectare: Nam Philosophia dicendi ueluti corpus bonā ualetudinem ita & animus disciplina eruditioneque seruatur: Huius enim ductu haud quāq; tibi in rebus gerendis aberrare contigerit: quimpotius omnia: ut ita dicam: quæ tibi iā parta sunt: bona plāe tuebere. Quod si præterea oculis uiderē iucundum est: animi luminibus cernere penitusq; perspicere admirabile certe plurimum. Rursus autem quēadmodū īperator sui est seruator exercitus: itaēt eloquentia quæ sapientiæ coniuncta sit humanæ est uitæ gubernatrix. Sed hæc omnia atque his similia operæpretium puto: ut missa hoc tempore faciamus. Monuisti autem tuis litteris: nequis omnino mortalium hunc librum accipiat: quippe qui non sis nescius: sicuti parentes. quos ex se genuerint magis q̄ hi quibus suppositi sunt partus amare solent: eodemq; modo ii qui præclarum aliquid ex se inuenerint: maiore ad id studio afficiuntur: quā quibus eo uti contigerit: Non secus enim pro inuentis atque pro liberis emori periclitentur: Eninuero ii quos parios uocant sophistæ: quoniam nihil ipsi pro inerti quadā negligētia pariūt: ne diligunt q̄dē: sed acceptis pecuniis ab se dimittūt. Hāc igitur ob rē te uæhemēter moneo: & exhortor: ita hæc dicēdi p̄cepta fues atq; tueat: ut cū & ipa adolescūt nulli⁹ opib⁹ uiolent: sed honeste tecū decoreq; una uiuāt: & cū Sophistæ parii

in adultam ætatem euaserint:immortalem gloriam nanciscā-tur. Assumpsimus autem sicuti nobis Nicanor exposuit: siqd hisce de rebus apud cæteros artis scriptores expolitum elimatumq; inuenimus: Impendes autem operam etiam hisce duobus libris: quorum alter meus est eas continens artes: quas ad Theodectem scripseram: Alter autem est Coracis. Reliqua uero omnia quæ siue ad ciuilia præcepta: siue ad iudicialia pertinent: separatī hoc ī libro scripta sunt: Quapropter ex hisce ad te comētariis ad ea consequēda abunde tibi adiumēta suppetent. Vale.

Nicanor

Theodectes
Corax

TRACTATVS

Genera tria

Species septē

t Ria sunt genera ciuilium causarū: Deliberatiuū Demonstratiuū Iudiciale: horum autem species sunt septem: Suasio dissuasio laus uituperatio accusatio defensio & questio: aut ipsa secūdū sese: aut ad aliud. Species igitur in quibus oīs uersatur oratio. hæ sunt numero. Iis autem utimur & ī cōsultatione ciuili: & apud iudices: & circa alicuius certæ personæ dictionem: de quibus quid ē oībus: ita poterimus apte dicere: si singillatī uniuscuiusq; speciei ui & usum & exercitationem numero cōprehēderimus. & primū quidē de suasionibus ē dissuasionibusq; dicendum: Ipsarū.n. usus in demōstratiuo deliberatiuoq; genere locū ī primis habet. Vt igitur summatī dixerim. Suasio ē ad aliquid eligēdū aut dicendū agendūue exhortatio. Dissuasio uero ne quid eligatur: aut dicatur: agaturue dehortatio. His aūt ita definitis suasor ostendat: oportet. hæc ad quæ exhortaē: & iusta & legitima & utilia & honesta & iucūda & facilia factu esse. Quod si minus id poterit: demōstrandum erit: cum ad laboriosa & grauia quædā exhortatur: hæc factu & possibilia esse: & q̄ necessaria. Dissuasor autē ex contrariis dehortetur: oportet: ut neq; iustum neq; legittimum neq; utile neque honestum neq; iucundum neq; factu possibile hoc sit: uel saltem & laboriosissimum id esse: & minime necessarium. Omnes aūt actiones harum utriusq; sunt causarum participes: Quare dubitandū nō est: qn oro harūalterā cōtineat: Quæ igitur suadentes dissuadentesq; desyderare conueniat: hæc sunt. Definire aūt iam aggrediar unumquodq; horum quid sit. Demonstrabitq; unde ea nobis in dicendo suppeditemus. Iustū igitur est oīum aut plurimorū non scripta cōsuetudo: honestia turpiaq; determi-

Suasio quid
Dissuasio qd

Iustum quid

nans:Id uero est honorare parẽtes:amicis benefacere:& bene ficiis gratiam referre:Hæc enim & his similia non iubent scriptæ leges hominibus faciunda:sed cõsuetudine non scripta & cõmuni quadam lege legitimum fit. Iusta igitur hæc sunt.lex autem est cõmunis ciuitatis cõsensus:qui scriptis præceperit: quomodo unum quodq; agẽdum sit. Vtile nõ est præsentium bonorum conseruatio.aut absentium comparatio:aut malorum instantiam propulsatio:aut futurorum incommodorum inhibitio. Hoc autem diuidas oportet:priuatis quidem hominibus in corpus & animum & res extrarias. Corpori enim est utile robur.formæ dignitas bona ualetudo:Animo uero fortitudo sapiẽtia iusticia. Extraria uero sunt.amici pecuniæ possessiones his autem contraria inutilia sunt. Ciuitati autem utilia talia quædam sunt:concordia uires ad bellum pecuniæ & prouentuum copiæ sociorum uirtus atq; multitudo:ac sũmatim reliqua his similia utilia esse ducimus:Quæ uero his contraria:sunt inutilia. Honesta uero sunt:ex quibus splendor alicuis atq; illustris honos in eos:qui aliquid gesserint:emanaturus sit:Iucũda autem quæ afficiũt gaudio. Facilia uero sũt: quæ breui tempore & minimo labore impensaq; absoluunt. Possibilia autem quæcũque fieri natura possũt. Necessaria uero quæ ut fiant:arbitri nostri non est:sed tanquam ex diuina quadam aut hamana necessitate omnino fiunt. Iusta igitur & legitima & utilia & honesta & iucunda & facilia & possibilia & necessaria hæc sunt. De his autẽ dicere abunde poterimus & ex antedictis & his similibus & ipsis contrariis & ab his quæ iudicata sunt:aut a diis immortalibus aut a claris hominibus aut a iudicibus:aut ab aduersariis nostris. Cuiusmodi igitur iustum esset:declarauimus. Simile autem iusto est huiusmodi. Nam quemadmodum iustum existimamus obtemperare parentibus:identidem conuenit filios parentum res gestas imitari:& ueluti beneficis benefacere iustum est:ita & iis a quibus mali nihil suscepimus:iusto simile est non nocere: Hoc igitur modo simile iusto capiendum est. Ex contrariis autem opus est exemplum ipsum perspicuum faciamus: Nam ueluti iustum est in eos animaduertere: qui aliquid perperam patrauerint:ita iis qui nos beneficio fouerint:referre gratiam decet:Id autẽ iustum:quod ab aliquibus claris uiris iudicatũ

Lex quid
Vtile quid
Bõa triplitia i priuatis hoĩb⁹
Bõa ciuitatis
Honesta quæ sint
Iucunda quæ
Facilia quæ
Possibilia quæ
Necessaria
Iusti simile qd

fuerit:sic erit accipiendū: Verū neq; nos soli odio hostes inse
Athenienses gmur:maloq; afficimus:sed & Athenienses & Lacedæmonii
Lacedæmonii iustū esse iudicant inimicos mulctare. Iustū igitur hoc modo
crebra exercitatione accipies. Legitimū uero quale etiā ipsum
sit:antea nobis definitū est. Oportet aūt ubi usui sit : ut is qui
Simile legi sentētiā dicit:legē etiā assumat:deinde simile legi scriptæ esset
uero huiusmodi:Nā sicuti legumlator maximis aīaduersioni
bus fures plectendos uoluit:ita & seductores maxīopere sunt
mulctandi:Et enī hi furant̄ eius quē deceperint hominis men
tē:Et ueluti legumlator heredes eos statuit:qui genere ꝓximi
iis essent:qui sine filiis interissent:eodē modo & huius pecūia
rum rerumq; liberti me nunc dominū fieri decet. Nam cum iis
qui ipm liberarint:hac luce orbatis proximus ipe sum cogna
tione.iustus certe sum:qui illius res oīs dominio teneam:Legi
Legi cōtrariū timo ergo simile assumitur:hoc modo:Contrariū uero sic:Siq
dem lex prohibet publica priuatim distribuere: perspicuū est
eos qui illa distribuūt:iiuria omnis afficere a legumlatore iu
dicatos. Nam si eos leges ornari iubent:qui honeste rebus cō
munibus iusteq; præfuissent:nequaq; obscurum ē: quin & pu
blicarū rerū dissipatores mulcta dignos existimant. Ex contra
Ex iudicatis riis igr̄ ita legitimū clarū fit. Ex iudicatis aūt hoc modo neq;
ipe solum præsentē legem harū causa rerum a legumlatoꝛ̄ po
Lysitida sitam dico:sed etiā antea ipsi iudices auctore Lysitida:æque at
q; nunc a me dicit̄:sententiā de hac re protulere. Legitimū igit̄
hoc modo tractantes multipliciter demonstrabimꝰ: Vtile aūt
quale sit:antea definiuimus. Assūmendū est autem in dicendo
etiā si quid ex utili inciderit:eodemq; modo tractandū :quēad
modū in iusto legitimoq; tradidimus:Et sic crebris ī locis ostē
Vtilis simile dendum. Esset aūt utilis simile huiusmodi: Sicuti namq; in bel
lo conducit eos:qui plurima ualent animi magnitudīe:primos
in acie ordinare:eodē modo in rebus publicis permagnæ utili
tati ē:prudētissimos multitudini iustissimosq; præesse :Et quē
admodū hoībus in bona ualetudine cauere ne in aduersam in
cidant utile est:Ita etiā pacatis urbibus concordiaq; utentibꝰ
conducibile est : sese ab omni seditione custodiant :Similia er
Vtili cōtrariū go utili hoc modo crebro tractanda sunt. Ex cōtrariis autem
utile sic perspicuum fit: Nam si conducit eos ciuis : qui & æ
qui & bōi sunt:honoribus prosequi:ita punire improbos uti

litatis plurimum affert: Et si qdem inutile est: nos solos aduersus thebanos bellum gerere: utile erit: ut lacædemonios socios nobis assiscamus: Itaq; aduersũ illos belligeremus. Ex cõtrariis igitur sic utile clarum efficies. Vtile uero a claris uiris iudicatum hoc pa to assũmes. Nã & lacædemõii ubi athenieñses bello supassent: usui sibi fore existimarũt: ne eorũ urbẽ in pdã uerterẽt: Et athenieñses rursus cũ possẽt sparten fũdit⁹ euertere: cõducere sibi arbitrati sunt: si lacædemõii supessẽt. Et iustũ qdẽ & legitimũ & utile sic tibi tractãdũ ẽ. honestũ uero & facile & iucũdũ: & possibile & necessariũ quo mõ & hæc supiora: te tractare cõueniet: & de iis qdẽ & hisce dicere cõmode poterimus.

r Vrsus aũt definiemus quãtum & quale & quid tũ i curia tũ in concione consultabimus. Nam si horum singula plane tenuerimus: res ipsæ pro una quaq; nobis cõsultatione uerba suppeditabunt: cõmunis aũt species quas dui ante nouerimus: facile in unã quanq; causam inducere poterimus: Quapropter ea sunt nobis diuidẽda: de quibus uulgo consultant oẽs. Vt summatĩ ergo dixerimus: eæ de quibus orationẽ hẽmus: propositiones septem sunt numero. Necesse enĩ est: nos & coulultare & orare: tũ in senatu: tũ apud populũ aut de sacrificiis aut de legibus aut de apparatu ciuili aut de societatibus ac fœderib⁹ aduersus alias urbes: aut de bellis aut de pace aut de pecuniarum prouẽtibus. Hæ igr̃ propositiones sunt: de q b⁹ oĩs ẽ nobis & cõsultatio & orõ. Harũ aũt unã quãq; diuidam⁹: cõsyderemusq; qbus mõis orõne in his utendũ fuerit. De sacrificiis aũt abunde dicere necesse ẽ: Aut enĩ dicim⁹ pñti ĩ statu ea seruãda esse: aut ut magnificẽtius: aut ut ĩ his humilius quodã modo agendũ sit: Cũ igitẽ dixerimus ĩ pñ̃senti statu ea seruada esse: causas inuenim⁹: ex iusto qdẽ dicẽtes. Iniustũ apud oĩs esse. præter cõsuetudĩes prĩas quicq; agere: Quodq; oĩa uaticinia hoĩb⁹ iubẽt patrio more sacrificia ẽẽ faciũda: Et quod eorũ: q urbes prĩo cõdiderũt & tẽpla diis ĩmortalib⁹ erexere: diuini cultus maxĩe fũt diuq; obseruãdi. Ex utili ãt dicemus: q ad rei pecũiariæ ĩpẽsã aut priuatĩ aut publice cõducet ubi p patrio more sacrificiis sit indu tum. Et quo ad ciuium audentiam ea res confert non mediocriter: quippe quod grauioris armaturæ peditibus equitibusque ac uelitibus ludos celebrantibus: ciues ea ambitione delectati audentiores fient

Thebani lacædemonii

Vtile a claris uiris

Quæ sit cõsultanda

De sacrificiis

Ex utili

Ex honesto — Ab hōesto aūt dicem⁹:si hoc modo celebritates pulchras spectari cōtigerit: A iucūditate uero:si & uarietas quædam circa

A possibili — deorū sacrificia ad spectandū accesserit. A possibili autem si in eiuscemōi ludis nihil fiat:neq; parum neq; nimis. Cū igitur in rebus diu constitutis cōsultatio nobis hētur:cum hæc tractamus: operæpretiū est de antedictis aut de horum similibus cōsyderem⁹:& ea pro rei natura edoceamus: Cū uero cōsultem⁹

De apparatu splendidiore — ut ad splendidiorē quendam apparatum sacrificia traducantᷓ: eæ sunt causæ nobis afferendæ:quibus merito consuetudines patrias mouere uideamur:dictitantes addere præsentibus qc. ꝙ id haud esse soluere: sed augere poti⁹ res antea constitutas ac firmatas: Deinde quod & consentaneū sit:deos immortalis beniuolentiores ī eos esse:a quibus magis uenerentᷓ. Itē quod neq; maiores ipsi eundē semper modum in sacrificiis obseruabant:sed pro tpre proq; secundis rebus & priuatim & publice deorum cultū legibus sanciebant. Postea uero quod & ueluti in cæteris rebus oībus cōsueuimus:ita & res pu. atq; priuatas domos administramus. Dicas enī opus est:si quia ex his ita cōstitutis utilitas ciuitati aut splendor aut uoluptas futura est: quæ qdem oīa ita tractabis:ueluti in superioribus dictum est.

Ab humiliore apparatu — Cum ad humilius exhortemur :primum quidem tpribus ē accōmodanda oratio:dicendūq; quibus in rebus deterius nunc hēant:ꝙ antea habuissent. deinde uero quod ne consentaneū quidem sit deos sacrificātiū sumptibus sed pietate potius gaudere. Item quod eos qui supra uires qcꝙ faciunt: & dii & homīes ꝙstultissimos iudicāt. Demū uero quod nec in hoīum arbitrus publici sumptus modo : uerū & in secūdis aduersisq; rebus existunt:Has igitur causas & harū similes in sacrificiorū ꝓpositionib⁹ hēbimus. Vt autem & quæ ad optimū sacrificiū ptinent:sciam⁹ & exponere & sancire:hoc etiā definiā. Est enī id unū oīum quidē optimū sacrificiū:quod aduersus deos pie ac diuīe:ad sumpt⁹ uero moderate:ad bellū aūt utiliter:ad spectacula uero splēdide fuerit. Aduersus aūt deos hēbit pie :si patriæ cōsuetudīes institutaq; nō soluantᷓ. Moderate uero ad sumptus:si nō quæcūq; ad pompā missa fuerīt:cōsumantᷓ. Ad bellū āt utiliter. si eqtes & milites una cōposite ludos agāt: Ad spectacula uero splēdide si & auro & his huiusmodi reb⁹ quæ haud cōsumūtur:magnifice qs utiᷓ. Quæ igiᷓ aduersus deos

seruāda sūt: ꝑpulchre ex his cōstituem⁹: Ex iis uero quæ ātea dixerimus: plāe scire poterimus: qb⁹ modis orō de uno quoqꝫ sacrificādi genere fieri possit. De legibus aūt deqꝫ cōstitutione ciuili rursus eodē mō tractemus. Et. n. leges sūt ut sūmatim di xerim ciuitati publici cōsensus: q scriptis termināt: atqꝫ īperāt q unū quodqꝫ agēdū sit. Eæ uero leges colēdæ sunt: qbus ma gistratus parui quidē ac multi ex sortitione id quod īseditiōe uacat: Maximi aūt ex totius multitudinis suffragiis ī popula ribus prīcipatibus designentur. Ita. n. & ipe populus quoniā ī iposit eos donare honoribus: quos uoluerit: haud quaqꝫ ac cipiētib⁹ īuidebit: & clariores magis: magisqꝫ probitati stude būt: ut pote: qui ītelligāt usui sibi futurū: apud ciuis se ꝓbari. Quæ igit̄ circa comitia in populari dn̄atu sanciri oporteat: hæc sunt. Quæ uero ad reliquā administrationē pertinēt: sin gillatim exponere operosū admodū fuerit. Verū ut breuiter di xerim: id obseruari oportet: ut multitudini leges īpedimento sint: ne locupletū rei īsidientur. Diuites aūt inducāt: ut ultro ad publica ministeria munificētissimi sint. hoc aūt assequi po terunt: si locupletes pro ea: quā ī publicū munificentiā exhi bent: statutis qbusdā honoribus ab ipis legibus donent̄. Siqꝫ & agricolas pauperibus: & nauiū gubernatores uectoribus an teponāt. Sic. n. & locupletes nō inuiti reipu. īseruiēt: & plebes nō calūniæ: sed ministeriis studebunt. Opus ē præterea ea in cōditis legibus seueritatē inesse: qua neqꝫ agrum ad egestatem redigere: neqꝫ morientium substantias publicare fas sit: & ma gnos iis cruciatus inscribere: q hæc obseruare neglexerint. de cet aūt aliquē iis hōestum sepulturæ locum āte urbē publice dari: qui ꝓ patria bellādo perisset: & eorū filios ad pubertatē usqꝫ publicis alimentis enutriri. huiuscemōi igr̄ leges ī popu lari prīcipatu ferendæ sunt. In oligarchiis uero: quæ paucorū dn̄atu administrantur: magistratus æque sunt in oēs illius or dinis uiros distribuēdi legibus. horum autē plurimi quidē ex sortitione: maximi uero magistratus occulto suffragio & iure iurādo & magna cū diligentia atqꝫ studio decernendi sūt: ī eos aūt qui ulla in ciues uti contumelia perrexerit: maximæ sunt pœnæ constituendæ. Plebes nanqꝫ nō ita ægre patitur: quod magistratibus caret: qui grauiter & moleste fert: quod afficitur contumelia. Ciuium autem controuersias perbreui dissoluere

A legibus & ciuili constitutione

Lex quid

neq; in tp̄s trahere conuenit. Neq; uulgus in urbē ex agro est cōgregandum. Nam ex huiusmōi cōuenictibus plebes turban tur: paucorūq; prīcipatus rescidunt. Vt paucis igr̄ dixerī: de bent ī popularibus prīcipatibus leges cohibere plebē:ne locu pletiorū bōis īhient īsidieturq;. In paucorū uero prīcipatib⁹ auertere illos:qui rēpu. gerunt:& ab ībecillorū cōtumeliis: & a calūniis īsimulatiōibusq; ī ciues. Quæ igr̄ & ī legib⁹ & ī oī cōstitutiōe ciuili desyderāda obseruādaq; sunt:ex his cogno sces. Is āt orator qui quicq; lege suaderī uoluerit :hāc oñdat: oportet. æqualē esse ciuibus & reliquis legibus cōsentaneā ci uitatiq; cōducibilē ad quietē & cōcordiā maxīe:ul' ad ciuium probitatē:aut ad publica tributa:aut ad ipsius reipu. gloriā aut ad urbis potentiā:aut ad aliud huiusmōi aliquid usui ce

Contrariū

dere. Aduersarius uero primū consyderabit an minus lex illa cōmunis sit oībus. Deīde an reliquis legibus nō cōsentiat. sed aduersetur potius quodāmodo:præterea an ad hōrū quæ āte dicta sūt cōductura sit nihil: sed cōtra docitura potius. De le gibus igitur deq; cōstitutiōe ciuili:ex his & cōtendēdo & orā do nobis facilius aditus fiet. De sociis āt deq; aduersus alias ur

De societatib⁹ & fœderibus

bes fœderibus dicere īcipiemus. Fœdera igit̄ atq; eorū ordīes necesse ē publicis cōuētiōibus fiāt. Socii uero ꝑ ea temporum sunt cōditiōe faciundi:cū aliqui suis uiribus infirmi sunt: aut bellū aliquod uideat̄ īpendere. Aut eo ē cū aliquibus īeunda societas:quod bello quosdā a se defecturos putēt. Hæ igit̄ sūt causæ:hisq; cōsimiles:quibus pluris nobis assiscimus socios. Necesse ē āt cū īeundā societatē persuadere uolueris: eā maxīe tēpestiuā ostendas declaresq; eos socios apprime iusticiā cole re. & bene ātea rēpu. affecisse:esseq; potētissimos:& ī proximo

Cōtrarium

residere. Quod si minus hæc omnia potueris : quæ suberunt oratione complectere. Cum autem societatem dissuaseris :pri mum ostendas oportet : haud nunc eam facere opus esse: de inde quod neque ii iusti sunt : postea uero quod & male nos prius affecerint. Sin id minus poterimus:dicemus eos a nobis porro habitare:neq; facultatem iis esse:quo nobis opportune adsint auxilio. Ex his igitur hisque similibus circa faciun das. aut nō faciundas societates & dissuadendi suadēdiq; usū facile cognoscemus. Rursus autem & pacis & belli faciūdi ma xima nobis argumēta capiātur. Causæ itaque bellandi aduer

sus aliquos sunt huiusmodi. Par autem est: de his tempestiue nunc ultionē capiamus: qui nos ātea īiuria lacessiuerunt aut nunc iniuria prouocati pro nobis ipsis: aut pro cognatis aut pro iis qui benefici erga nos fuerint: aut quo auxilio simus in iuste affectis sociis: aut publica pro utilitate: aut ad gloriam: aut ad opes: aut ad uires: aut ad aliud quippiam huiusmodi bellū suscipiamus. Cum igitur ad bellum auditores uoluerim⁹ exhortari: debemus ex his causis q̄plurimas dicēdo comple cti: ac demum demonstrare eorū plurima: quibus bellantes su periores fiāt ipsis auditoribus adesse. Superiores & enim om nes fiunt: aut deorum beniuolentia: quam bonā fortunam ap pellauerimus: aut corporum multitudine atq; robore: aut pe cuniarū affluentia atq; imperatoris prudentia aut uirtute so ciorum aut opportunitate locorum. Ex his igitur & similibus quæ maxime rei congruant: bellū sumi oportere exhortabi mur aduersariorū ptes deprimendo: nostras aūt augēdo atq; amplificādo: Quod si futurū bellum impedire studuerim⁹: pri mū eæ causæ inueniendæ sunt: quibus demonstretur aut oīo nullam aut paruas humilesq; molestias afferri: quibus ad bel lum rapiamur: deinde quod bellū minime conducit: eritq; per currendū: quæ hoībus bello soleant accidere: calamitates. ad hoc item ostendendum: quæ uictoriā solent in bellando effi cere: ea hostibus magis adesse. hæc autem sunt: quæ paulo an te cōmemorauimus. Futurū itaq; bellum ex his rebus dissua demus. Quod si ab instāti bello quiescendum esse cohortabi mur: siqdem consultores superiores fuerint: hoc ipsū primum dicendū erit: decere eos: q mente ualent haud opperiri quoad casū eant: sed cū uincūt: pacem faciūdā iis esse: Deinde quoniā ea belli natura sit: ut & plærosq; ex eis: qui secūda ī eo fortu na primū usi sunt: ad postremum perdat. Pacis uero contra: ut & uictos seruet: & uictoribus rerum bello adeptarum fru ctum afferat. Exponendum etiam erit eas: quæ in bello cum multæ: tum uariæ mutationes fieri solent. Qui ergo superio res in bello fuerint: ex huiusmodi rōnibus ad pacem exhor tabimur. Eos autem quibus aduersæ in bello res extiterint: tum ex ipsis casibus exhortabimur: tum ne a quibus iniu riam ante susceperint: suis calamitatibus admoniti irrita re eos pergant: tum ex his periculis: quæ antea quam pacem

noluissent ppessi fuerit: tũ deniq; quod satius parte aliquã sua rũ fortunarũ potioribus ipis cedere: q̃ bello periculose decer nere: quo ipsi una cũ sua re pareãt. Sũmatĩ aũt id sciam⁹ opor tet: tunc solere omnis hoĩes bellũ inuicẽ soluere: cum aut iusta hostes rogare arbitrenẽ. aut cũ aduers⁹ socios ulla fuerit exor ta cõtentio: aut bello defatigati sint: aut aduersarios timuerint aut ipsi ĩter se se dissideant. Quã ob rem quæ ex his oĩbus atq; horũ similibus cõmodatissima in rẽ fuerint: colligens q̃ facilli me & de bello poteris & de pace disserere. Reliquũ est ut de pe

De pecuniis cõ parandis

cuniis cõparandis iam loquamur. Primũ igitur consyderãdũ erit: si qd ex urbis possessionibus neglectũ est: Et neq; redditũ afferat: neq; diis ĩmortalibus dedicatum sit: ueluti sint qdã pu blici loci iã neglecti: ex quibus aliqs prouẽtus ub ii priuatis hoĩbus: aut uẽditi aut mercede exculti fuerint: ciuitati fiat hu iusmodi namq; cẽsus omniũ maxĩe coĩs est semper: quod si ni hil sit huiusmodi: necesse erit pro singulorũ copiis tributa in ferantẽ. Vt pauperibus qdẽ indictũ sit corpora: locupletibus ãt pecunias: opificibus uero arma præstent aduersũ pericula. Sũ matim aũt oportet eum q de huiusmodi ꝓuentibus narret di cere eos æquales ciuibus & diuturnos ac magnos esse: hosti bus aũt secus. Propositiones igiẽ de quibus ĩ deliberatiuo uer ba faciemus: & harũ partes de quibus orõnem & suadendo & dissuadẽdo cõstituemus: ex antedictis cognoscemus. Rursus aũt ꝓpositiones de laudatiua uitupatiuaq; spetie deinceps di

De genere de monstratiuo

cere aggrediemur. Laudatiua igr̃ spẽs ut cõpendio utar est & uolũtatum & rerũ gestarũ & uerborum illustriũ amplifica tio: & eorũ quæ absint accõmodatio. Vituperatiua aũt cõtra illustriũ horum extẽuatio: obscurorũ uero exaggeratio. Et di gna qdem laude ea sunt: quæ iusta quæ legitima quæ utilia quæ honesta quæ iucũda quæ facilia factu sunt: quæ qdẽ oĩa cuiusmodi sint: & quopacto iis abunde utamur: ĩ superiorib⁹ dictũ est. Oportet aũt eum: q laudat: orõne ostendat ĩ hoc seu hoĩe seu ĩ rebus huius aliqd inesse: quod aut ipe gesserit: aut p ipm manarit: aut ex hoc cõtigerit: aut huiusmodi gratia factũ fuerit: aut quod sine hoc patratũ nõ sit. Eodem uero modo & uituperator ostendat: oportet. horũ cõtraria inesse ĩ illo quem uituperatũ uelit: quod ex hoc cõtigerit hoc mõ: Ex studiosa corporis exercitatiõe uictoriæ cõtigũt: & ex otio ĩ ægrotatio

nẽ incidit. Itẽ ex philoſophiæ ſtudio hoĩes circa prudẽtiã ſũt
acriores. Et ex negligẽtia ſunt rerũ neceſſariarũ ĩdigentes : ꝙ
huiusmodi gratia factũ fuerit hoc modo. Vt a ciuibus coro
nent̃ ꝑ multos labores ꝑmultaq; pericula mortales ꝑferunt &
ut iis quos diligunt gratificẽtur: aliud curãt nihil. Quod aũt
ſine hoc patratũ nõ ſit: hoc mõ. Neq; ſine nautis naualium pu
gnarũ uictoriæ: neq; ſine potu æbrietates fiũt. Hæc aũt atq;
his ſimilia ꝓinde ut ſuꝑiora ꝑcurrens & laudare & uitupera
re abunde poteris. Amplificatiões uero extenuationesq; ac ta
lia ſimul quæq; hoc modo tractabit. Primũ qdẽ oſtendes uelu
ti modo docebamus ab hoc multa uel bona effecta eſſe. Vnus
igit̃ amplificandi modus hic ẽ. Secũdus aũt modus eſt cum iu
dicatũ aliqd transfers ſi qd laudes: bonum. ſin aũt uituperes:
malũ. deinde cõferas oportet: quod abs te dictũ ſit & ad ĩuicẽ
cõpares ex tuis maxĩa ex aduerſarii uero dictis minima enar
rãdo & hoc modo magnũ illud iudicatũ oñdas. Tertius mod⁹
eſt: ut ad illud: quod abs te dictũ eſt: minimum qd ex his quæ
ſub ĩeandẽ ſpeciẽ cadunt: compares. Sic .n. quod abs te dicit̃
maius apparebit: ueluti mediocri ſtatura hoĩes maiores appa
rẽt: cũ ad minores cõparantur. Amplificare autẽ poteris hoc
modo. Si magnũ ſit hoc bonũ iudicatũ: magnũ appareat malũ
neceſſe eſt: ubi cõtrarium huic aliquid narraueris. Eodẽ uero
modo: ſi magnũ malum exiſtimat̃: ubi huic cõtrariũ dixeris:
magnum bonũ apparebit. Amplificabis autẽ & hoc pacto uel
bona uel mala: ſi eum gradatĩ oſtẽderis: quod præmeditatus
iã diu fuerit: quod de ĩduſtria multa gerere aggreſſus ſit: quod
ꝑmultum tempus geſſerit: qbus cum nẽo alius: quod poſt hos
poſt quos alius nemo quod ſpõte quod ex ſententia quod ſi
oẽs pariter atq; hic fecerimus: ꝓfecto bene beateq; aut contra
male misereq; uixerimus. Oportet aũt & cõſequẽti cõtinuatio
ne uti: & rẽ alterã tanq; ĩ alteram properãdo amplificare hoc
modo. Cui⁹ uero amici curæ ſũt hunc recte cõſentaneum ẽ ſu
os ẽt colere parẽtes: Qui aũt ſuos parẽtes colit: hic ꝓfecto uo
let ẽt prĩæ benefacere. Summatĩ ãt ſi multarum ſiue bõarum
ſiue malarum rerũ eũ cauſã oñderis: eæ magnæ uideãt̃: neceſ
ſe ẽ. Cõſyderãdum ẽ ẽt: qualis res ipa uidebit̃: eã ſuis ptib⁹ di
uidẽdo ſingillatĩq; narrãdo: quæq; maior uiſa fuerit: eã hoc
modo explicare coueniet. Amplificando igitur ubi hoc pacto

tractaueris:& plurias facies & maximas. Extenuabis autē in
dicēdo & bona & mala ſi contrario modo tractaueris:ſicuti ī
magnis dixeramus:& tū maxime:cum nullius eū rei auctorem
demōſtraris : uel ſi id min⁹ quod minimarum & paruiſſimarū.
Quomodo igit̄ & laudādo & uituperando amplificabim⁹: at
q; extenuabimus:quæcunq; uoluerimus ſcire ex his poterim⁹
Amplificationū aūt cauſæ ī aliis quoq; ſpeciebus utiles ſunt.
Sed pluria iparum uis ī laudatiōib⁹ uituperatiōib⁹q; cōſiſtit:
de qb⁹ qdē ex ādictis plane adiumēta nobis ſuppeditabim⁹.

De genere iudiciali

r Vrſum āt ſimili modo accuſādi defendēdiq; ſpēm:quæ circa iudicialē uerſatur cauſā:quibusq; rebus conſtat:&

Accuſatio qd

quomodo iis uti cōueniat diuidamus. Accuſatio quidē
eſt:ut breuiter dixerī:iniuriarū delictorumq; expoſitio. Defen

Defenſio quid

ſio āt eſt delictorum & īiuriarum:quæ uel ī accuſationē uel ī
ſuſpitionē uenerīt diſſolutio. Cum utraq; uero ſpecies hāc uī
habeat:accuſatori quidē dicēdū eſt:quādo quidē īprobitatis
aduerſarios criminet:eorū facinora & iniuſta & iniqua eſſe:ac
ciuiū multitudini ꝑniciosa. Cū uero ſtulticiæ criminet : quod
& ipī agēti inutilia ea ſunt & turpia & iniucunda :& quæ ꝑfi
ci nullo pacto queant:hæ & his ſimiles aduerſus īprobos ua
nosq; argumētatiōes ſunt. Eſt præterea & hoc accuſatoris ob
ſeruādum:aduerſus cuiusmodi crimina ſupplicia ſunt a legib⁹
conſtituta:& circa quæ ipſi iudices mulctas definiunt:cum lex
itaq; pœnā definierit:hoc ē duntaxat accuſatori cōſiderādum
ut demōſtret facinus patratū eſſe. Cū iudices āt crimē admiſſū
ſciunt:crimīa illa quæq; aduerſariorumq; delicta augeri cōue
nit:ac maxime qdē demōſtrari ſpōte illū:& de īduſtria nō for
te quadā ſed debita uæhemēter opera iniuriā ītuliſſe: quod ſi
minus hoc fieri abs te potuerit:putāsq; potius ab aduerſario
demōſtratum iri ſe modo quodā deliquiſſe:aut q hæc agere ꝓ
be meditato ſibi minus ꝓſpere ſucceſſerit: debes uenire apud
auditores auditum ītercludere. Inqes nequaq; aduerſarios de
cere ut poſt geſtum negotiū ſe īprudēter errauiſſe dicant : ſed
ante potius uereri q gerant. Deinde quod quāuis ille īpruden
ter geſſerit:aut ei aduerſæ ſucceſſerit oportet ipſum tam ob ca
ſus atq; īprudentiam longe mulctari magis:q qui horum neu
trū perpetraſſet. Præterea quod ēt legumlator eos qui impru
dēter deliquiſſent nō penæ immunes. ſed iudicio obnoxios ſe

cit:ne omnibus errãdo noceãt. Dicendum ẽ etiã quod si talia respondentem admiserint:non nullos sunt habituri ad iniuriam ꝗ̃promptissimos. Nacti nanqꝫ occasionem quæcunqꝫ uoluerint:efficient. Si uero aberrauerint rem in fortunam reiiciẽtes supplicio se liberabũt. Accusatores igitur ex huiusmodi rebus ueniæ locus auferendus est:sicuti antea dictũ ẽ:multorũ malorũ causæ aduersariorũ facinora p exaggeratiões demonstrãda sunt. Species igitur accusandi perficitur ex his ptibus.

Defendendi aũt species tribus præceptis constat:aut.n.defensori ostendendum est:se nihil eorum quorũ accusatur:patrauisse:aut si cogatur fateri enitendũ est:ut gestũ a se negotiũ & legitimũ & iustum & honestũ & publicæ utilitati usui esse ostẽdat. Si hoc aũt ostendere nequiuerit:aut in imprudentiam aut in fortunam gesta negotia conferens:& iacturas ab his profectas quãminimas ostendẽs: ut sibi ignoscatur:operam dabit. Defẽdẽdi spes

Iniuriam autem & imprudentiam & casum ita definias: quod ex meditatione mali fit quippiam id iniuriam ponere:inquiẽs oportere pœnas maximas ĩ huiusmodi rebus capere: quod uero per ignorantiam detrimenti quid agitur:Imprudentiam esse dicendum est:quod autem non sponte:sed aliena potius ui aut fortuna quadã nihil eorum:quæ rectis consiliis admĩstrata sunt:pficit:Casum esse ponendum est:dicitoqꝫ iniuriam inferre malorum esse hoĩum proprium. Imprudenter uero delinquere & circa rem gerẽdam aduersam fortunam pati nõ esse sibi priuatim modo sed & cõmune & ipsorũ iudicium & aliorũ quorũqꝫ hoĩum:coactus aũt ex huiusmodi causis quid fateri: ut tibi ignoscat:precabere. Et ut per imprudentiam casumqꝫ delinquere tibi cũ auditoribus ipis cõmune esse ostendas: studebis. Oportet autem defensorem undique intueri: quibus in criminibus leges supplicia iussere. Iudices uero ipsi pecuniis puniunt. Et cum lex supplicia iusserit: demonstrandum erit: aut omnino nihil patrauisse:aut legitime iusteque fecisse. Cũ iudices uero constituti fuerint punitionis extimatores:rursus eodem modo haud dicendum est:quod hæc non egerit: sed elaborandum est potius: aut ostendat se paruo detrimento aduersarium affecisse:& inuitum deliquisse. Ex his igiť atqꝫ similibus accusando defendendoque uerba suppeditabimus.

De quæstiõe

Reliquũ est: ut iã quæstionis speciẽ pertractemus.

u Igitur sũmatim dixerim. Quæstio est uoluntatũ uel rerum uerborũue adinuicẽ aut ad aliã dissentiẽtem uitam demonstratio. Oportet aũt quærentẽ quærere sicubi aut uerbũ eius quẽ quæret aut actiones: aut uoluntates inter se discrepãt. Præceptũ uero hoc sit. Considerandũ erit ĩ præterito tpre: si cui quis antea amicus cũ esset: rursum inimicus & iterũ huic ipsi amicus effectus fuerit aut aliud quid contrariũ aut ꝑ petulantiã & flagitiũ ferat gesserit: gessurusue sit: si quãdo ipsi detur occasio: quod ante actis rebus eius cõtrariũ sit. Identidẽ quoqꝫ intuere: si qd dicẽdo contrariũ nunc iis dicit: quæ prius ab eo dicta fuerĩt: aut si quid iis quæ dicũtur: aut quæ antea dicta sunt: contrariũ dixerit. Eodemqꝫ modo siquid dicere uoluit iis contrariũ: quæ ab ipo ante dicta sunt: aut uelit opportunitate oblata: Identidẽ uero assumẽdæ sunt etiã ad alia præclara studia eius: qui quærit: uitæ cõtrarietates. Quærendi ergo speciẽ si hoc pacto tractaris: nullum relinques quæstionis modum. Harum autem omniũ specierum quas superius partiti sumus: oportet etiã diuisim qualibet pro cõmodo uti: & una ipsarum proprietates cõmiscere. Hæ nãqꝫ differentias habent maxĩas. Enĩuero cõmunis earũ est ad inuicẽ usus & idẽ quod & hominũ species patiunẽ. Hi nanqꝫ partim similes sunt: partim ueri dissimiles tum aspectibus tum etiã sensibus. Sic autẽ determinatis spẽbus rursum quibus indigent: cõmuniter enumerabimus: & quõ his uti cõueniat quæremus.

p Rimum igitur & iustum & legitimũ & utile & honestũ & iucundum: reliquaqꝫ deinceps: quẽadmodũ ab initio sum partitus speciebus omnibus sunt cõmunia. Veruntamen maxĩe in suadendo his utimur. Secundo aũt loco ãplificationes extenuationesqꝫ præ cæteris omnibus utiles sunt. harum uero usus ĩ laudẽ ac uituperationẽ maxĩe cadunt. Demũ autẽ ꝓbationes sunt: quibusqꝫ & si circa oĩs causarum partes utendũ ẽ. In accusationibus tamẽ defensionibusqꝫ ꝗ̃utilissimæ sunt. Hæc nãqꝫ plurĩæ cõtrouersiæ ĩdigẽt. Sunt præterea & præoccupationes & postulata & iterationes & orõnis prolixitas & prolixitatis modus & breuitas & ĩterpretatio. Hæc.n. & his similia speciebus oĩbus sunt cõia. Quoniã igitur de iustis & legitimis ac de his similibus prius determinauimus & eorũ usũ

enarrauimus:& de amplificationibus quoq; extenuatióibusq;
diximus:iã de aliis declarabimus.

De probationibus

u Igitur a probationibus primũ incipiamus duo sunt ea rum genera. fiũt. n. aliæ qdẽ ex ipsis uerbis & negotiis & hoĩbus. Aliæ uero appositæ sunt iis quæq; dicuntur & quæ gerunt. Nã Icota & exẽpla & coniecturæ & cõmẽtationes & sententiæ & signa & argumenta & probatiões ex ipsis uerbis & hoĩbus & negotiis sunt. Appositæ aũt probationes testes iuramẽta & quæstiões existunt. Opus ẽ autẽ harũ unã quãq; probationũ intelligere: qualis sit: & unde idonea ĩ eam uerba abunde nobis suppetẽt:& quid demũ eæ inuicẽ differũt

εἰκοσ icos

εἰκοσ icos igiẽ quod ꝓbabilẽ propositionẽ dicimus: illud ẽ: quod cũ dixeris: auditoribus in mentibus eius exempla tenẽt. Dico aũt ueluti si quis ĩquiat uelle patriã magnã esse:& necessarios rebus secundis uti: aduersis autẽ inimicos: atq; his similia summatim probabilia uideanẽ. Quilibet enim auditorum qui huiusmodi desyderiis teneaẽ: Ipse sibi de hisce deq; similibus rebus conscius est Quam ob rem hoc nobis in dicendo semꝑ suadendũ est: si rei de qua loquimur: conscios auditores ꝑceperimus. hisce. n. rebus par ẽ credere eos maxĩe. Vis ergo ꝓbabilis ẽ huiusmodi: Ipsũ uero in tris distribuemus species. Vna quidẽ est: quæ eas ꝑturbationes accusando aut defendẽdo uerbis cõprehendit: quibus homines natura afficiunẽ: uelu ti si quẽ aliqui floccipenderint: aut timuerint: aut eandẽ rẽ sæpissime fecerint: aut iterũ uoluptate uel dolore uel libidine affecti fuerint: aut cupiditatẽ uacarint: ut diuitiis abundarint: aũt aliã huiusmodi perturbationẽ siue animis siue corporibus siue aliquo illorũ sensuũ quibus homines afficiunẽ: passi fuerit. Hæc namq; & his similia quæ cões sunt humani ingenii ꝑturbationes: auditoribus nota sunt: quæ igitur secundũ naturam hoĩbus fieri cõsueuerẽ: quæq; dicẽdo cõpræhẽdenda dicimus: sunt huiusmodi. Altera uero probabilis pars est mos: quẽ ꝑ consuetudĩe singuli facimus. Tertia uero species lucrũ est. Nã sæpe lucrãdi gratia naturæ uim afferẽtes cõsulto mores inducimus. His aũt ita determinatis in suadẽdo quidẽ ac dissuadẽdo demõstrare pro quæsitis oportet: ut hoc negotiũ: ad quod ipi exhortamur: uel cui aduersamur: ita fit sicuti a nobis diciẽ. Vel ut ea quæ huic negotio similia sũt: hoc modo fiũt: quo nos

dicimus:aut plurima aut oīa. Cōtra res igit̄ hoc pacto ꝓbabi
le ē capiundū. Contra hoīes uero ī accusationibus quidem si
potueris: demonstrabis aduersariū hoc idē negotiū sæpe ātea
patrauisse. Sin id minꝰ poteris huic similia demōstrato. Ostē
dere aūt elabora quod hæc facere cōducibile ei fuerat. Homi
num aūt plurimi quoniā ipsi utile oībus rebus āteponunt. Itī
dem etiā alios oīa gerere huiꝰ genera facile putāt. Siquidē igi
tur ab ipsis aduersariis probabile capere potueris. Ita illud in
ducito. Sin id minus quiueris: a similibus tibi: quæ hoīes con
sueuere īferenda sunt. Dico aūt ut huiusmodi iuuenis est: quē
accusas: quæ ii qui id ætatis sunt agūt. hæc ipsum fecisse dici
to. Nā pro similitudine etiā quæ aduersus hunc dicunt̄ facilli
me credētur. Eodemq; modo si eius socios tales ostēderis: qua
lem hunc esse dicis. Et enī ob eā: quæ huic cū illis cōsuetudo
ē: uidebitur iisdē rebus indulgere. quibus amici solent: Itaq; ꝓ
babile accusatoribus hoc pacto tractandū ē. Defensores autē
maxīe ostendāt: oportet ut minime prorsus oīum quicq; ātea
earū rerū quarū īsimulant̄ neq; ipsi neq; amicornm aliqs neq;
ipsorū similiū quis unquā egerit: ut q; nihil ī iis utilitatis con
sequi potuisset. Quod si liquidū sit hoc idē te ātea patrauisse:
causā ī ætatē reiicies: & aliquā huiusmodi aliā afferes causā:
qua tunc nō absurde erraueris. Dic autē nec ea tēpestate: dum
hæc gesseras: cōduxisse tibi: nec etiā nunc conducere potuisse.
Sin aūt nihil abs te huiusmodi patratū sit: sed ex tuis amicis
aliqui talia quædā fecerit. Dicēdū est haud quaq; iustū esse te
ab illis calūnia affici. Eritq; demonstrādū eorū socios q tibi cō
suetudine iuncti sint: & moderatos & honestos esse. Sic. n. in
simulationem ambiguam reddes: quod si similium aliquos de
monstrarint eadem patrauisse: absurdum esse inquies: si pro
pterea quod alii quidam deliquisse appareant: creditum eant:
te eorum aliquid quibus in iudicium arcesseris factitasse. Sī
quidem igitur īficiatus fueris: haud ea fecisse: quorum accusa
ris: sic te per probabilia respondere oportet. Ita namque accu
sationis uerisimilitudinem infirmabis. Si uero fateri compel
laris: ex multorum consuetudine similitudinem negotiis
tuis uendica: quam maxime inquiens ut plurimi uel potius
omnes & hoc & similia agunt: sicut etiam abs te factitatum
sit: quod si hoc demonstrari nequeat: confugiendum est ad

Factitatum

caſum & ad ĩprudentiã:& ut tibi ignoſcatur enitendũ. Oẽsq;
hoĩum ꝑturbationes quibus rõne deficimur cõplectendæ:hæ
aũt ſunt:Amor. Ira. Vinolentia. Ambitio & his ſimilia. Itaq;
his præceptis ꝓbabile pulcherrime tractabimus.

De exẽplis

Xempla aũt ſunt res iis quæ factæ ſunt. ſimiles:& his de
e quibus nũc loquimur contrariæ:Iis uero utendũ eſt: cũ
quod ipſe affirmas:ubi minus uetiſimile ſit:id te perſpi
cuũ facturũ dicas. Nã ſi minus fidei per ꝓbabile præſtet: ubi
didicerit rẽ aliã ei ſimilẽ de qua loqueris:ita habuiſſe: ut a te
dicĩt:magis crediderit uerbis tuis. Sunt aũt exẽplorũ duo ge

Quot genera exemplorũ

nera. Res nãq; partim rõne partim præter rationẽ fiunt. Quæ
uero ratione fiunt:facile creduntur: Quæ aũt præter rõnem:
nõ credũtur: Dico aũt ſicuti ſiquis ait diuites eſſe pauperibus
iuſtiores adducitq; iuſtas aliquas uirorũ diuitũ actiones. Hu
iuſcemodi exẽpla ſecundũ rõnem uidẽtur eſſe. Plurimi.n. pu
tant diuites pauperibus iuſtiores. Quod ſi quis rurſus enũciet
diuitum quoſdã ob pecunias iniuriã intuliſſe:eo uſus exẽplo:
quod præter rõnẽ ſit:plane afficiat:quo locupletibus fidei mi
nus adhibeatur. Identidẽ ẽt ſi quis earũ rerum exemplũ affe
rat:quæ rõni ſimiles ſunt quoniã Lacedæmonii quãdoq; aut

Lacedæmonii Athenienſes

Athenĩẽſes fræti eſſẽt magna ſociorũ manu: hoſtis expugna
uere:& ſic auditoribus ſuadet ſocios multos eſſe faciũdos. hu
iuſmodi ergo exempla ſecundũ rõnem ſunt. Oẽs.n. exiſtimãt
in bellis multitudinẽ nõ parũ momẽti ad uictotiam ferre. Si
quis autẽ oſtendere uoluerit nõ hanc eſſe uiuendi cauſam:ea
rum rerum utatur exemplis: quæ præter rationem factæ fue
rint. Inquiẽs ut athenarũ exules cũ quinquaginta primũ uiris
dũtaxat & tribu aſſumpta etiã aduerſus eos qui admodũ plu
res in urbe fuerãt: quãq; Lacedæmoniis ſociis utebãtur:bello
in urbẽ rediere. Thebani aũt lacedæmoniis atq; oĩbus prope
pelopõnenſibus in boetiã ĩpetum facientibus. Hi ſoli ad leuc
tra cõmiſſo prelio lacedemoniorũ uires ꝑfregere. Dion uero ſy
racuſanꝰ cũ militibus tribus millibus ſyracuſas nauigãs diony
ſium longe maiore ui fræturn debellauit. Itidem autem & co
rinthii cum ĩ ſyracuſanorum auxiliũ nouẽ triremibus iſſent:
Carthaginenſes qui centum & quinquaginta nauibus in ſyra
cuſanorũ portus applicuiſſent:atque urbem omnem præter ar
cem haberẽt:nihilo tamen minus expugnauere. Summatim

Athenĩẽſes exules Lacedæmonii Thebani Lacedæmonii Peloponnẽſes Boetia Leuctra Dion Dionyſius Corinthii Syracuſani Carthaginẽſes

uero hæc atq; his similia:quæ præter ratiōem fint gesta:ea i cōsultatiōes iprobare consueuere:quæ pro ratiōe fiunt. Exem plorum igitur natura est huiuscemodi. Iis uero utroq; modo utēdum est. Nam cū res quæ ratione fiunt dixerimus: ostēdē mus utplurimum hoc pacto negotia perfici. Cū aūt quæ præ ter rōnem fiūt:loquimur.afferemus quæcūq; temeritate uidē tur facta rectissimo fine cōclusa. Cū aduersa aūt hoc dixerit: oportet ostendere:hæc perinde ac fortunato casu aliquo acci disse. Eritq; dicēdum eiusmodi res q̄rarissime contigisse: quæ uero ad te narrarētur q̄sæpissime. Exemplis igitur ita uti cō uenit. eniuero cum ea quæ nulla ratiōe sunt facta in medium attulerimus:opus ē eorum q̄plurima complectamur:dicamus q; nihil ea magis quā hæc fieri consueuisse. Exēplis uero non ex his solū uerum etiā ex contrariis est utēdum. sicuti si osten deris auare quosdā usos socius:& propterea ipsorū solutā ami ciciam & asseras: nos uero si æqualiter ac pro commodis erga ipsos rem gesserimus: societatem multum temporis conser uabimus. Et iterum si quos alios. quoniam imparati descen dissent in bellum:deuictos superatosq; ostendas. ita dixeris si instructi bellum aggredi uoluerimus. meliores certe spes de ui ctoria habuerimus. Multa uero assumens exempla:tum ex pte ritis tū etiā ex istātibus negotiis. Pluriæ nāq; res parti simi les ptim dissimiles iuicem sūt. Quā ob rem ob id causæ exemplis abūdabimus:& quæ ab aliis dicūtur. haud difficile refellemus. Exemplorū ergo genera & quomodo iis uti oporteat:& unde multa capienda sunt:ex antedictis cognoscer possumus.

De cōiecturis

c Oniecturæ autē sunt: quæcunq; iisce rebus: de quibus omnis habetur dictio:repugnarint. Et quibus ipsa sibi oratio aduersat. Auditorū.n.plurimi his contrarietati bus:quæ dicendo agendoue contingunt:Coniectat sani inesse nihil:neq; in dictis neq; in factis quidem. Multas autem capies coniecturas intuens:siue ipa sibi aduersarii contradicit oratio siue res ipsa est dictioni contraria. Cōiecturæ igitur huiusmo di sunt:& ita uti hubertim poteris.

De cōmenta tionibus

c Ommētationes uero sunt:nō eæ modo quæ orationi at que negotio aduersantur: sed & aliis rebus omnibus. Assumes aūt multas easque tractabis: quemadmodū in quærendi specie dictum est. Considerabis etiā sicubi ipsa sibi

sibi dissentit oratio:aut si gesta negotia iustis aut legi aut uti li aut honesto aut possibili aut facili aut probabili aut mori dicentis aut rerũ cõsuetudini aduersatur. Huiusmodi igitur cõmentationes sunt cõtra aduersarios assumendæ. His uero cõtrariæ ꝓ nobis dicendæ sunt:Quippe q̃ oñdamꝰ & negotia & uerba nostra iniustis & ex legibus & ĩutilibus.& ĩproborũ hominũ moribus & sũmatim his qui nequã censentur maxĩe aduersari.Oportet autẽ harũ singulas breuiter & noĩbus quã paucissimis eloqui.Cõmentationibus igitur hoc modo copio sissime uti optimeq; poterimus.

De sentẽtia
Quot sentẽtiarum genera

f Sententia uero ut sũmatim dicam: est aduersus res omẽs opinionis propriæ declaratio.Sẽtẽtiarum aũt duo gene ra sunt.Alterũ quidem credibile.Alterum uero incredi bile.Cũ ergo credibile dixeris:nullæ sunt reddẽdæ causæ:Nã neq; quod dicitur:ignorat̃:neq; non creditur q̃dem .Cũ uero ĩcredibile dixeris:causæ paucis sũt dicẽdæ :ut & dicacitatem & incredulitatẽ effugias.Sententiæ aũt eæ semper afferendæ sũt:quæ sint rebus præsentibus q̃cõsentaneæ:ne quod dicit̃ inconcĩnũ uiolentũue appareat.Eas aũt multas faciemus :aut ex ꝓpria natura aut ex superlatiõe aut ex similitudine.Senten tiæ aũt ex ꝓpria natura huiusmõi sunt.Nemo mea sententia rerũ imperitus grauis ĩperator esse potest.Altera aũt talis est. Prudentiũ uirorum certe est:ex rerum præteritarũ exẽplis ope rã dare:ut incõsulta effugiant errata.Ex ꝓpria igitur natura huiusmodi sentẽtias faciemus.Ex superlatione uero talis : ex acerbiora mihi uident̃ fures q̃ latrones admittere.Nã ii clan culũ:hi uero palam pecunias eripiũt.Sentẽtias igitur ex super latione hoc modo multas faciemus.Ex similitudine aũt sunt huiusmodi:qui pecunias auferũt:idẽ faciũt mea sententia:q̃ ii solent:q̃ urbes produnt. Vtriq;.n.crediti iniuria credẽtes affi ciunt.Alia uero huiusmodi ẽ.Vident̃ mihi aduersarii tyran nos plane imitari:Nam etiam illi quarum ipsi rerum iniurias aliis faciunt:pœnas dare indignum putant:quæ autem aliis crimini dant uæhemẽtissime horum causa illos cruciant:& hi si quidem ipsi aliquid mihi debent:haud reddunt:si quid uero his ego debeo:& id & fœnora restitui sibi decere arbitrantur. Sententiis igitur ita tractando affatim abundabimus.

De signo

Signū quid

De argumēto Elenchon

De ꝓbabili & differētiis

f Ignum uero est alterius aliud non? quod ius cuiusuis: neque omnis omne: sed quod aut ante fuerit: aut in ipso negotio: aut post fieri consueuerit. Est autem signū & factum non facti solum: sed & non facti. Identidem uero & non factum non solū non facti uerum & facti. Signa uero efficiunt alia quidem opinionem: alia uero scientiam: Id autē pulcherrimū est quod scientiam efficit. Secundo autē loco quod opinionem maxime uerisimile operatur. Signorum autem copia nobis hubertim erit: ut sūmatim dicā ex eorum singulis: quæ dicunt: quæ gerūtur: quæ uidentur: pro uno quoq; assumendo tum ex magnitudine. tū ex prauitate eorū: quæ nobis mala bonaue contingunt. Item ex testimoniis ex testificatis ex nostris ex aduersariorum fautoribus ex ipis illis ex ꝓuocatioib⁹ ex temporibus ex aliis multis hinc igitur signorum multitudine abundabimus.

a Rgumentum autem est: sic. n. elenchon interpretamur: quod aliter habere non potest: atque ipsi dicimus. Assumitur autē ex natura necessariis: ut nos dicimus: aut aduersari⁹ & ex iis quæ natura fieri aut possunt: aut non possunt: sicuti aduersarii dicunt. Natura igitur necessarium ē: sicuti uiuos cybis indigere. & his silia. Vt uero nos dicimus: necessarium ē: affectos uerberibus ea confiteri: quæ cædentes iusserint. Natura autem fieri non potest: puellum argenti tantum furto subripuisse: quantum ferre nequeat: & id ferentem abisse. Vt autem aduersari⁹ dicat: fieri nō poterit. si quidem dixerit quibus temporibus athenis debiti tabellas nos fecisse: ipsi autem possumus auditoribus demonstrare: ut ea tēpestate ad aliam quandam urbem aberamus. Argumenta igitur ex his atque similibus faciemus. Prorsus uero & ex ipsa conditione & ex negotiis & ex aliis probationes omnis transegimus. Consideremus etiam quid item inuicem eæ differunt.

p Robabile igitur ab exēplo hoc differt: quod probabilis ipsi auditores notionē hēnt. Exēpla uero ex cōtrariis & ex similibus fieri possunt. Coniecturæ āt solum ex dictionib⁹ actionisq; cōtrariis cōstant. Verū cōmentatio a cōiectura hāc habet differentiā: quod cōiectura quidē circa dictionē actio nēq; cōtrarietas quædā ē. Cōmētatio uero & circa reliquas spes cōtrarietates excipit. Aut quod & cōiecturā nō ē ī nobis

assumere: nisi circa res & uerba repugnātia quædā fuerit. Cōmētatio uero e multis locis trahi dicēdo pōt. Sentētiæ āt a cōmentatiōibus differunt: quod eæ solū ex cōtrariis cōstant. Sētentias uero & cū repugnātiis & simpliciter ipsas secūdum se se oñdere possumus: Signa āt a sententiis & ab oībus añdictis hāc hēt differentiā: quod reliqua quidē oīa opinionem faciūt apud auditores. Signorū āt quædā ut etiā perspicue hi cognoscant: efficiuut. Itē quod ex reliquis nequaq̄ cōtigerit: ut ipsi pluria suppeditare possimus. Signa uero pluria facile queūt fieri. Itē & argumentū a signo hāc hēt differentiā: quod signorum qdē aliqua opinionē duntaxat faciunt apud auditores. Argumentū āt oēm ueritatē iudices edoceat. Verborū igr̄ rerūq̄ probationes eiusmodi sunt: & unde his abundemus: quidq̄ inter se differunt possumus ex antedictis cognoscere: quæ autē apponuntur eas singillatim percurramus. Opinio ergo dicētis est suam aduersus negotia declarare sententiam. Opus autem est earum se rerum: de quibus orationem habuerit: peritum esse ostendat: demonstretq̄ sibi conducere non mediocriter: ut ueritatem de his loquatur. Aduersariū uero demonstret nullā prorsus: de quibus contra enūciet: tenere peritiā: opinionemq̄ identidē ostendat. Sin hoc fieri nequierit: dicendū erit: solere etiam rerū peritos errare nō nunq̄. Si hoc aūt dici nequeat dicetur perniciosum aduersariis esse de hisce rebus ueritatē loq Itaq̄ hoc modo dicentis opinionibus utemur: & nostra asserēdo & aduersariis contra dicendo.

De testimonio & testibus

t Estimonium uero est rei cognitæ uoluntaria confessio. Necesse aūt est: aut uerisimile testificatū esse: aut nō uerisimile: aut ad credēdū ambiguū. Eodem quoq̄ modo testem aut probabilē aut improbabilem aut ambiguū esse. cū ergo testificatū uerisimile fuerit: & testis uerax: testimonia epilogis minime īdigēt: ni fortasse decoris gratia uel sentētia uel cōmentatione ut paucis uolueris: cū testis aūt suspectus fuerit demonstrādū erit: ut neq̄ gratia neq̄ cruciatu neq̄ lucro aliquo hic mēdacii qcq̄ testificaret̄. Docēdū ē ēt: neq̄ cōducere qdem mēdosū testimoniū. Nā & utilitates puas esse: & argui difficillimū preferri cū deprehensū nō solū argēto uerū & gloriæ & perfidiæ pœna leges plectendum uolunt. De testium igitur fide ita loquemur. Ii autem: qui testimo[illegible] contradicunt: oportet

testis moribus detrahant: si improbus fuerit: aut testificatum
quærendum esse dicant: si minus probabilitatis habuerit: aut
horum utrinq; contradicant: & in unum oĩa aduersariorum ui
tia flagitiaq; congerant. Consyderandum est etiam: an testis
ei: cui testimonium dicit: amicus est: aut si secũ negotii alicun
de est particeps: aut si ei quem contra testificatur inimicus est
aut pauper. Hi &.n. alii gratia alii cruciatu alii lucro menda
cii suspicioni obnoxii testificando existunt. Et falsorum testiũ
legem de his legumlatorem tulisse inquiemus. Proinde absur
dum esse dicemus: quibus legũlator non crediderit: Iudices qui
secundum leges iudicare iurati sunt: testibus ipsis credãt. Hoc
igitur modo testium fidem infirmabimus. Poterimus aũt & te
stimoniũ imprudẽtibus aduersariis nostris subducere: hoc pa
cto: Dic mihi o calicle testimonium per deos ĩmortalis nullo
modo sum dicturus: Nam me prohibẽte hæc gesta ab hoc sũt
Et ob id in ferẽda sententia falsus testis falsi testimonii pœnæ
nõ erit obnoxi⁹. Cum igitur testimonium subducere nobis cõ
duxerit: sic eo utemur: quod si aduersarii tale quid fecerint: de
monstrabimus eorum uersutiã & scriptis testimonium dicere
uidebimus. Quomodo igit̃ & testibus & testimoniis uti cõue
niat ex his sciemus.

Væstio uero est inuita cõscii hominis cõfessio. Cum no
q bis igitur utile fuerit eam uæhementẽ efficere: dicẽdum
erit: ut priuatim qdem hoĩes de ualde necessariis: ciuita
tes aũt de maximis rebus ex quæstionib⁹ probationes capiũt:
quodq; certior testibus est quæstio. Nã testibus mentiri cõdu
cit sæpe: quibus aũt quæstiones admotæ sint: ueritatem loqui
plurimum utilitatis affert. Sic.n. cruciatu celerrime liberãtur.
Cum uero quæstiones improbare uolueris: primũ quidẽ dicẽ
dum erit: ut quæstionibus cruciati iis: a quibus traditi sunt:
hostes fiunt. & propterea non nihil in heros mentiuntur. De
inde quod quærentibus plerunq; nõ uera cõfitenẽ: quo matu
rius doloribus se se eximant. Erit etiam demonstrandum non
nullos liberos hoĩes quo celerius suppliciũ effugerent: aduersũ
semet ipsos tormentis effectos ementitos. Quam ob rẽ magis
consentaneum esse seruos aduersus dominos: quo suũ effugiãt
cruciatum ementiri q̃ multos dolores & corporibus & aĩs tol
lerare: quo cæteri nihil mali patiantur: ubi mẽtiri ipsi noluerit

Quæstiones igitur ex his atq; horum similibus probabilis & improbabilis constituemus.

i Vsiurandum est cum diuina ueneratione dictio proba tionis expers. Cum igitur augere ipm uoluerimus: ita di cendum erit. Nemo certe peierare uellet: cum diuini sup plicii metu tum dedecoris apud hoies: eritq; subdendū latere homines posse: deos autem non posse. Cum aduersarii uero ad iusiurandum confugerint: si extenuare id uoluerimus: demon strandum erit: eorundem esse hominū: ut male agant: & peiera re non curent. Nam qui facinorosus deos latere putat: hic ne q; peierans suppliciū se ire sortitum putat. Et iusiurandum qui dem eodem modo: quo etiam reliqua antedicta tractauim⁹ pla ne dicēdo nobis suppetere. Sūmatim autem omnis probatio nes quemadmodum proposuimus: iam percurrimus: dedimus q; non eam uim solum: q; earum quælibet haberet: uerum eti am quid inter se differunt: & quo pacto iis uti conueniat: osten dimus. Nunc autem edocebimus de reliquis partibus: quæ & trium specierum sunt: & ī omnem orationem plurimum deco ris & utilitatis afferunt. De iureiurādo

p Ræoccupatio igitur est: qua & auditorum existimatio nes & eorum: qui contradicturi sunt uerba præueniētes obuias difficultates remouebimus. Auditorū aūt existīa tiones hoc sunt modo præoccupādæ. Admirantur autem ali qui fortasse uestrum: quod ipe iuuenis ita de rebus magnis uer ba facere aggressus fuerim. Et rursum. Nemo se se mihi diffici lem obuiam offerat: quod de his sim uobis rebus consultatu rus: de quibus alii qdam audacter apud uos eloqui cunctātur: Quæ igr̄ moleste auditoribus laturi sūt: sic præoccupādo cau sas feras oportet: qbus recte facere cōsultādo uideare: utpote q demōstres oratorū inopiā periculorū magnitudinē aut publi cā utilitatē aut aliā huiusmodi causā: qua auditorū īdignatio nē soluitur⁹ sis. Quod nihilomin⁹ auditores turbētur: breuiter dicēdū ē uel tāq; in sentētiæ uelut ī cōmētationis figura: qua rū oīum absurdissimū ucire qdē tāq; ea hisce de reb⁹ cōsultu ros: quæ optīa sint. Nūc āt qn̄ qdē uolūt eos audire: q sentētiā dicūt: arbitrari pulchre cōsulere posse. Et rursū honestū ē: aut ipos assurgētes sentētiā dicere: aut dicētes audire: quæcūq; ex suffragiis facere ipi cēsuerit. Deliberatiuo igr̄ ī genere sic ē & De præoccupa tione

præoccupatiōibus utendū & tumultibus occurrendū. In iudiciali āt præoccupationib⁹ utemur quēadmodū ēt ī prædictis Occurremus āt tumultibus siquidē ī orōnum prīcipiis fiant: hoc modo. Non ne igitur absurdū est legumlatorē quidem iussisse duas orationes aduersariorū cuiq; reddendas: uos aūt iudices ex lege iudicare iureiurādo astringi: deīde ne unā qdē orationē audire uelle: & eā quidē orationē: quæ tantā cōsilii uim habet: ut in ea audiēda rectissime sitis sentētiā laturi: Vos aūt ī his adeo neglīgētes esse: ut cū neq; ipsa dictionū initia ptuleritis: iā oīa accuratissime didicisse existimetis: & alio modo qui nō absurdū ē: legūlatorē quidē in pari sententiarū numero imperare reo uictoriā dari. Vos āt usq; adeo cōtra de his sentire: ut neq; īsimulationi reos respondētes audiatis: & illū quidem ob maius reorū periculū hanc ipsis prærogatiuā atq; priuilegiū ī ferendis sentētiis īpartiri. Vos āt cōtra his qui ullo sine periculo accusatū ueniūt: neq; cōtentiosos neq; pertinaces esse: eos uero q cum metu periculoq; criminibus respondēt: clamorib⁹ corripere atq; perterrere. Siquidem igitur in orōnum initiis turbæ fiant: hoc pacto erit iis occurrēdū. Quod si ī dictionis progressu dicentē turbauerit: siquidē pauci quidā id agāt: erūt ii corripiēdi: dicendūq; ipsorū profecto esse iusticiæ: ut se se nūc ad audiendū præstent: ne aliis recte iudicādi īpedimento sint: cū uero audierint: ut tūc qcqd libuerit: faciāt. Sin multitudo oīs tumultuetur: nō ipsos iudices sed ipsū te corripias: oportet. Nā si illis molestus fueris: irā in te contrahes. Si te uero accusaris ac dixeris deliquisse: ut ueniā cōsequar: facile præstabis. Opus ē etiā iudices deprecemur: ut nos dicentis bēigne audiant: & quarū rerū clā sententiā sunt laturi: iā perspicuam mentē ponāt. Et āt breuiter cōplectamur: turbis sūmati occurremus uel sentētiis uel cōmētationib⁹: ostendemusq; perturbātes: aut iusto aut legitimo aut publico utili aut honesto repugnare. Ex hisce nanq; maxime fit: ut auditores a tumultibus acquiescant. Quomodo igit̄ præoccupationibus apud auditores utendum sit: & quo pacto turbis occurēdum ex antedictis cognoscemus.

q Væ āt ab aduersariis uerisimiliter dici poterūt: rursum quo mō præueniēda sint demōstrabo. Forteq; suam deflebit inopiā: Cuius nō ego quidem sed huius mos erit

cā. Et rurſus audio ipm: & hoc illudq́ dictur̄. In ſupiore ergo orone: quæ aduerſarii dicturi uideāt: ſic præoccupādo & ſoluere & iſirmare: oportet. Et. n. tāetſi firmiſſima ſunt: quorū in ſimulamur: nō itidē magna iis q iā antea audierint: uidentur. Quod ſi ſecūdæ ī dicēdo partes nobis datæ fuerīt: & aduerſarii quæ dicturi ſumus præoccuparint: ea rurſū cōtra anticipādo ita a nobis ſoluenda ſunt. Hic āt ne dū multa de me mentitus apud uos fuerit: ſed certo ſciens ſe ſe a me redargutum iri meā orationē occupando calūniæ dedit: ne eā quā oranti ſibi præſtiteratis ī me audiendo attentione ſitis: uel ne ipſe orōnem habeā apud uos ob eā quam hic de me prius calumniam habuerit. Sed plane puto oportere uos meā dictionē ex me ipſo potius q̃ ex aduerſario meo cognoſcere: & ſi hæc ab eo ſūt prius dicendo inſimulata: quas nō mediocres dixerim eſſe cōiecturas eū nihil nūc ſani dictitare. Vtitur aūt & Euripides in philotete pulcherrime hac ſpe hoc modo. Dicem⁹ ipſi licet & hic noſtrā putet iam pdidiſſe dictionē ſuggerēs iniuriā feciſſe. Verū ex me meas res diſce: ſe ie pādet: hic de ſe loquēs. Quemadmodū igitur præoccupationibus & erga iudices & erga aduerſarios ſit utendum ex his ſciemus. Euripides

p Oſtulata uero ī orōnib⁹ ſunt: quæ auditorib⁹ oratores poſtulant. Horū aūt alia ſunt iuſta: alia uero iniuſta. Iniuſtū quidē poſtulatū eſt per quod his quæ loqmur attētionē præſtari: ac benigne audiri petimus: Iniuſtū uero quo ſecundū leges nos iuuari: ac nihil præter leges in nos decerni & caſibus ignoſcēdū poſtulamus. Siqdē poſtulatū præter leges fuerit iniuſtū. Si uero ſecūdū leges fuerit iuſtū dicit̄. Poſtulata igr̄ ſūt huiuſcemōi. Ipſorū āt differētias diuiſimus: quo & iuſtū & iniuſtū poſtulatū dignoſcētes nō īepte iis uti poſſum⁹: & ne nos aduerſarii lateāt: cū iniuſti qcq̄ a iudicib⁹ flagitant. Et de iis quidem & ex antedictis ſcire poterimus. De poſtulatis

i Teratio āt ē breuis admonitio. Ea uero utēdū ē tū circa ptiū tū circa toti⁹ orōnis exitū. Iterabim⁹ āt ſūmatī uel raciocinādo ul' īterrogādo ul' enumerādo ul' eligēdo. Iporū āt unūquodq́ quale ſit: demōſtrabo. Ratiōari igr̄ ē huiuſmodi. Ambigo āt ipe quidem quid ii fecerīt: niſi uos plane antea reliquiſſent: Arguebatur autē aduerſus hanc urbē noſtram cum exercitu proceſſiſſe: Nihil uero eorū: unq̄ quæ ſpōpōdiſſent: factitarūt. Itaq́ racionari ē huiuſmodi. Enumerare autē De iteratione

tale ẽ. Demonstraui ãt ipsos qui priores societatem soluere: q̃ primum nos sunt adorti: quo tẽpore aduersus lacedæmonios bellum gerebamus: quiq; maxime studuere urbem nostram ĩ prædam uertere. Enumerare igitur ẽ huiusmodi. Ex electione ãt admonere ẽ huiusmodi. Recordari oportet cõtigisse nobis: ut posteaq̃ societatem cum his iniuimus: nihil unq̃ mali ab hostibus passi sumus. Nam cũ sæpenumero nobis auxilio uenissent: lacedæmonios qui nostrũ agrum deuastarent: propulsarũt. Multas etiam pecunias etiã hoc tempore ad nos deferũt. Ex electione igitur hoc modo admonebimus. Ex ĩterrogatiõe uero hoc modo. Libenter ãt ex istis quærerem: quid uobis ꝑ conuentis haud soluunt. Neq; .n. indigentis se dicere audeãt: quippe qui tantũ pecuniarum ex hoc solo quotannis accepisse demonstrentur. Neq; dixerint quidem multum æris circa rempu. cõsumpsisse. Prorsus .n. minores ĩpensas: q̃ reliqui oẽs ĩsulani ꝓtulere. Ex ĩterrogatiõibus igĩ hoc pacto tractabim⁹.

De ironia

i Ronia uero quã tum simulãdi tum dissimulandi cauillationẽ uocamus: ẽ cum aliud dicimus: & aliud dicere simulamus. Eius aũt forma sit huiusmodi: ut in antedictis breuiter cõmorando persistã. Nequaquã uero dicere oportet mea sentẽtia: ut hi qui multas se bona factitasse prædicant: malis plurimis ciuitatẽ affecerint. Nos uero qui ab his ingratitudinis carpimur: & his auxilio sæpe fuerimus: & iniuriam nemini intulerimus. Cum igitur aliquid simulamus omittere: eo quod breuiter dicimus: hoc pacto admonemus. Res uero cõtrariis nõibus appellare ita fit. hi quidẽ probi uiri multorũ malorũ socii extitere: Nos autem ignaui plurimorum fuimus bonorũ auctores. Ex his igitur breuiter admonentes iterationibus utemur: & circa singularum partium & circa totius orationis exitum.

De facetiis

u Nde ãt facete dicendũ & pro arbitrio orõnis prolixitate utendum sit: rursus exponemus. Hic igĩ facete dicẽdi locus ẽ: siquidẽ cõmẽtationes totas mediasue dixerim⁹. Ita ut quod reliquũ ẽ: mediũ auditores ipsi cõprehẽdãt: quo locis & sententiis uti cõuenit. Opus ẽãt in totã orõnẽ facetias hasce dispartiam⁹: uerbaq; cõmutemus. neq; easdẽ semper in eandẽq; sententiã frequẽtis afferamus. Et hoc pacto nostra comis apparebit orõ. Qui uero dicendi prolixitate uti uoluerit:

opus ē:rē diuidat:Et quæ qualibet in pte insint:quaq; naturā sapiant:edocet.eorūq; usum oēm tum propriū tum coēm & ip sas causas enarret. Quod si longiorē quoq; noluerimus orōnē efficere:pluribus noībus circa singula utendū est: eritq; singu lis in orōnis ptibus iterandū:& iterationē ipsam paucis absol uendū. In fine uero orationis hæc oīa de quibus singillatī di xeras:cōgestim ponas ac de rebus oībus dicas : conuenit. hoc igī modo prolixiores reddi orationes poterunt. Qui aūt dicē di uoluerit breuitate uti:oportet:totū negotium uno uocabu lo cōplectatur:& hoc maxīe quod in ipsa re breuissimū insit. Opus est etiā paucis uti copulis:plurima uero cōiūgere: Nomi nibus ita uti:ut una dictio duab⁹ seruiat rebus. Eritq; frequēs illa iteratio e partibus amouenda : & in orationū dūtaxat fini bus iterandū. Et hoc quidē modo breuis poterimus orationes efficere. Quod si mediocritate uti in dicēdo uolueris: partium maximas delegēs de hisce uerba facias:oportet. Est ēt medius utendū noībus:quæ scilicet neq; longissima neq; breuissima ne q; multa de aliqua una re sint sed mediocria potius . Oportet & epilogos ex intermediis ptibus neq; oīo auferri : neq; ubiq; rursum īferri. Sed quæ maxime auditorib⁹ nota esse uolueris: in his maxime ad finē iterationibus uti cōuenit. ex hisce igitur q̄ncunq; libuerit: prolyxitate uti in dicēdo quibimus.

q Vod si facetam uolueris orōnem scribere:permaxīe tibi obseruādū ē:ut uerborū mores hoīb⁹ similis queas redde re. Id aūt efficies:si q magni q curiosi qui mediocres sunt mores cōsyderaris. De his igiē poteris hac uia cognoscere. de noīum uero cōpositione iā declarabim⁹. Est. n. ēt hoc apprime necessarium. — De faceta oratione

p Rimū igitur figuræ noīum sunt tres:simplex cōposita & transiata. Eodem etiā modo positiones sunt tres: Vna q dem:quæ ī uocalē cōnexionib⁹ termīat:& a uocali īcipit Secūda uero quæ a muta īcipiēs ī mutā desinit. Tertia āt quæ mutas uocalib⁹ iungit. Itē ordīes sūt quattuor:quorū un⁹ simi lia noīa aut inuicē collocat aut dispgit. Alius uero q eisdē rō nib⁹ utit̄:aut īuicē mutat: Terti⁹ uero q uno multisue noībus rem appellat. Quartus autem ordo est:quo gesta negotia noīa mus aut prætermus:quo igitur pacto pulcherrime orationis filū texendū sit. nunc edocebimus. — De noīum cō positione — Positiones tres

Quomodo sit texēda oratio

p Rimū qdem interpretationē ipsam ī duas ptis distribuere: deinde cōuenit dilucide dicere. In duas uero ptes īterpretationē distribuim⁹: hiscemodis: Vno quod ipse pōt & hoc & aliud. Secūdo quod hic qdem haud potest: alius autē potest. Tertio quod hic & hoc & aliud pōt. Quarto quod neq; ipse neq; alius potest. Quinto quod ipse quidē potest: alter uero nō potest. Sextu quod ipse qdē alterum potest: alius uero non potest: alterū horum aūt unumquodq; ex hisce pspicies. Quod & .n. ipse potest & hoc & aliud huiusmodi est. Ego aūt non harū dūtaxat rerū auctor uobis extiti. Verū & Timotheo qui aduersus uos esset expeditiones ductūrus: impedimēto fui. Quod uero hic non potest: alter aūt pōt tale est. Ipse quidē nō potis est: q pro uobis legatione fungatur: hic uero q spartiatarū ciuitati amicus est: facillime apud eos quæ uultis queat efficere. Quod hoc aūt & hoc & illud est huiusmodi. Non aūt in bellis solū hic se robustissimū & fortissimū præstitit: sed & cōsiliis ciuiū cedit nemini. Quod aūt neq; ipse neq; alius potest tale est. Neq; ipse parua munit⁹ manu hostes queat: neq; alius quisq; ciuiū expugnare. Quod uero ille potest: ipse aūt neqt: est huiusmodi. Nempe hic corporis ualet uiribus. ego uero sū corpore ībecillus. Quod aūt ipse aliud potest: ille uero nō potest aliud huiusmodi est. Equidē ipse q clauo & gubernaculis præsim ualeo: hic aūt neq; qui remo utatur: potis est. Figuras igitur interpretādi in duas partes facies hoc modo. Omnib⁹ ī rebus idem modus seruādus est: quibus aūt reb⁹ dilucide tua reddatur oratio. Id rursum est considerandum.

De oratione dilucida

p Rimū quidem quodcunq; dixeris: propriis suisq; noīb⁹ appella & qudqd ambiguū fuerit: euitato. Caueas etiam oportet: ne uocales deinceps ponas. Aduertendū est præterea: ut quos articulos uocant: opportune & apte loces. Item consyderes: opus est: ne confusa sit: neq; perturbata nominum compositio. Talis enim oratio & obscura ē & cognitu difficilis: coniunctionibus uero quascunq; ante dixeris cōsequentis reddito coppulas. Coniunctiones autem coniunctionibus reddere ita fit. Ego quidem ad quod temporis dixeram: affui. Tu autem quando te uenturum dixeras: non uenisti. Item cum eadem coniunctio consequens sit. Tu etenim & illorum auctor

extitisti: & horum auctor ipse tu. de coniunctionibus igitur di ctum est: ex quibus licet & reliqua quæq; coniectari. Ipsa uero nominum structura neq; confusa neq; perturbata fieri debet. Et confusa quidem est huiusmodi sicuti cũ dixeris. Graue est hũc uerberibus afficere. Nã obscurum esset: qui esset cædens: q si ita dixeris: graue est hunc uerberibus ab hoc affici perspicu am reddes orationem. Structura igitur nominum confunde re tale est. Vt autem aduertas quo pacto articuli ipsi tempe stiue apteque addantur: ex hisce tibi liquidum fiet.
ΟΥΤΟΣ Ο ἄΝΘΡωΠΟΣ ΤΟΥΤΟΝ ΤΟΝ ἄΝΘΡωΠΟΝ ἀΔΙΚΕΙ hic ipse homo hunc ipsum hominem iniuria afficit. Nunc enim interiecti articuli dilucidam faciunt dictionem: exempti uero obscurã apud græcos efficient. Contingit aũt & aliquãdo con trarium. Quæ igr̃ in articulis seruari cõuenit huiusmodi sunt. Vocales autem iuxta inuicẽ ponendæ nõ sunt: nisi aut aliter obscura reddatur oratio: aut replicatio quædã aliaue segrega tio fiat. Ambigua uero fugere ita qbim⁊ quædam noĩa diuer sis seruiunt rebus: sicuti ludus quẽ ludimus & ludus schola. Oportet autẽ in huiusmodi noĩbus semper id complectamur: quod proprium est significatum. Et dilucide qdem in noĩbus si hæc fecerimus: loquemur. Ex superiorib⁊ uero præceptis in duas partes interpretationes distribuemus. De contentioni bus autem & comparibus & similiter cadentibus iam dicere aggrediamur. Nam & his quoq; nobis opus erit. Est igitur cõ tentio: quæ contrarium nomen simul & uim oppositis rebus habet: aut horum alterum quæ igitur contrariũ nomen simul & uim habet huiusmodi esse poterit. Non. n. iuris est: hunc me is rebus usurpando locupletari: Me uero meis priuatum rebus pauperie ita premi. Contentio uero nominibus solis erit huius modi. Det enim locuples ac felix pauperi & egeno. Vi autem contentio hæc sit. Ego quidem hunc aduersa ualetudine la borantem curaui. hic autem mihi maximorum auctor malo rum extitit. Nam hoc loco non in nominibus sed in ipsis reb⁊ contrarietas est. Quæ ergo & ui & nomine contentio fuerit: ea erit longe pulcherrima. Reliquæ uero contentiones duæ sunt. Compar autẽ est: quando duæ pares enunciantur clausu læ. pares ãt eẽ poterũt multæ ẽt puæ clausulæ paucis magnis & pares magnitudĩe parib⁊ numero. Figurã uero habet cõpar

De contentionibus & Comparib⁊ & similiter cadẽtibus

De compari

huiusmodi: Aut propter pecuniarũ inopiã aut propter belli magnitudinẽ. hæ nanq; clausulæ neq; similes neq; contrariæ sed tamen inuicẽ pares sunt. Similiter uero cadẽs est: quod cõ pari quidẽ maius est. Non.n.pares solũ clausulas uerum & similes & similibus efficit uerbis. Est aũt huiusmodi: quantũ te decet orõnis imitatio tantum adsit delectationis machinatio. Maxime uero similes fieri oportet exitus dictionum. his nanq; uel in primis efficitur similiter cadẽs. Similes aũt dictiones sũt ex similibus syllabis: in quib⁹ plurimæ litteræ eædem sũt: sicuti militib⁹ nullis ualet: & uirib⁹ multis caret: quæq; uero extra artẽ posita sunt: ea ultro id ipm demonstrabunt.

De similiter cadente

Enumeratio

Sed de his hactenus satis &.n. iustum & honestũ & utile reliquaq; & ipsa quæ sunt tenemus: & unde his affluam⁹ ex antedictis plane cognoscimus. Eodẽ aũt modo quæ sint amplificationes extenuationesq; & ex qbus hæ locis desumanẽ: intelligimus. Idẽtidem uero & præoccupationes & postulata ab auditorib⁹ & iterationes & facetias & orõnum prolyxitates & ipsius interpretationis structurã oẽm scim⁹. Quas ob res cõmunem omniũ specierũ uim atq; differentiã iparum q; usũ oẽm si ex antedictis tenuerim⁹: assuefecerimus facile nos metipsos q his oĩbus pro artis præceptis exercitati abũdem⁹. Et adiumenti ex ipis plurimum tum dicendo tũ scribendo cõsequamur. Igitur præcepta causarum hoc pacto accuratissime per ptes distribueris. Vt aũt pro una quaq; specie ad humani corporis effigiem uerba locari cõueniat: & quæ sint circa orõnis partes obseruanda: & quomodo iisce partibus sit utendum rursum ostendã. De exordiis igitur dicendũ est prius. Ea uero septem speciebus cõmunia sunt: & omnibus ĩ negotiis cõgrue dici poterunt.

De exordiis

Exordium est: ut compendio dixerim: orõ quædam: quæ rebus iis: de quibus reliqua futura ẽ dictio: summatim expositis auditorum animos ad attẽtionẽ idoneæ. & quoad fieri dicendo potest: ad beniuolentiam nobis cõparat. Hæc enim per exordium præstari conuenit: quomodo autem eo utamur: primum quidem deliberatiuo in genere & in suadẽdi spe ostendã. Cum rem igitur auditoribus proponere ac liquidam facere uoluerimus: fieri poterit hoc modo. Surrexi: ut

quo pacto pro Syracusanis bellandum sit consulam. uel hoc modo. Surrexi: ut quid sentiam: dicam: qui non deceat nos Syracusãis auxilium ferre. hoc igitur modo summatim rem exponemus. Qui uero ad attentionem exhortemur: scire ex hisce poterimus. Si nos ipsi animaduerterimus: quibus & uerbis & rebus ad audiendam sententiam attenti sumus. Nempe his sumus attenti: cum de magnis uel terribilibus uel ad nos pertinentibus rebus consultamur: aut cum orantes ipsi demõstraturos se dixerint. Iusta illa esse & honesta & utilia & facilia & uera: ad quæ nos gerenda exhortantur: Aut cum nos rogauerint: se attẽte audiamus: Quẽadmodũ igitur ipsi aliis solemus: Ita & nos si quæ ex præmissis cõmodissima in præsentẽ rem fuerint: delegerimus. eaq; auditoribus perspicua reddiderimus: eos nobis attentos faciemus. Ad attentionem igit̃ ex his auditores exhortamur. Beniuolentiam uero cõparabimus: si consyderauerimus primum: quo ĩ nos animo ipsi sint beniuolo ne an infesto aut neq; bono neq; malo. Si beniuoli ergo fuerint: de beniuolentia dicere superuacaneum cedat. Verum si omnino id facere uoluerimus: oportet paucis cum dissimulatione quadã id fieri hoc modo. Quãta sit mea in hãc urbẽ beniuolentia: ut quæ sæpenumero suasu meo quæ factu essent utilia gesseritis: & qua me præterea ad cõia cõmoda præbeo iusticia: qppe qui publicarum magis q̃ priuatarum mihi rerũ habẽdam rõnem cẽsueri: nequaq̃ a me dici opus existio. Hoc enim uobis perspicuũ est & cognitũ. Verũ quod & nunc si fidem adhibere mihi uolueritis: consuletis in rẽ pulcherrĩe: hac de re ut uos edoceã: dabo operã. hoc igitur modo eos qui bono sũt ĩ nos aĩo in cõsultationibus beniuolẽtiæ admonebimus. Si uero auditores neq; nobis ĩfesti sũt neq; beniuoli: dicẽdũ est: & iustũ esse & cõducibile: eos iis ciuibus beniuolos fieri: q nullũ sui dederunt experimentũ. Deinde oportet laude auditores demulcere: quod iuste & grauiter quæ dicũtur: iudicare cõsueuerint. Item & extenuationes afferẽdæ sicuti si dicatur. Surrexi nõ tam ulla dicendi ui elegantiaue confisus q̃ existimans ea a me narrari: quæ ad cõmunem utilitatem cõmodumq; accedant. Cum igitur auditores neq; a nobis alieni neque beniuoli uobis sunt: ex huiusmodi rebus beniuolentia captabitur. Sin autem calumniæ obnoxii apud auditores fuerit:

necesse est:aut ipsos in se se aut res de quibus dicunt:aut ipam demum orõnem calumnias continere. hæ autẽ calumniæ:aut ex præsenti aut ex præterito tpre trahuntur. Ex præterito q dem tpre siqua improbitatis suspitio de aliquo habeatur.
Primum in auditores præoccupatione utendum est:atque di cendum ita . Neque ipse quidem ignarus sum me apud uos calumnia affectum esse . Sed oẽm ego de me insimulationem falsam esse demonstrabo. postea sũmatim enumerando in exor diis dicẽdum erit:si quid in rem tuã oratione complecti queas Et aut uituperãda iudicia. Necesse enim ẽ:siue publice siue pri uatim calũnia de quo pia facta sit:uel esse uel fore iudiciũ : uel nolle accusatores iudiciũ sumere:Eritq; dicendum ut iudicatũ iniuste fuerit:quodq; inimici nobis hoĩes nocuerĩt. Aut si mi nus hoc uerisimile uisum fuerit:dicẽdũ erit satis id esse debere quod minus tũc ex sentẽtia nobis cesserit. Iniustũ autem esse: cum res iudicatæ iam fuerint:rursum easdem calũniari. Si ue ro celebre sit iudiciũ futurum:te paratũ plane dicito:q ad insi nuationes ĩ hoc ipso pulcherrimo consessu respondeas. Et qd aduersus rempu . per iniuriã patrauisse:demonstreris:te morte mulctatum iri. Sin aũt accusatores minus in causa persistant: eadem oportet uti cõiectura:quoniã falsam de nobis calumni niã detulissent:desistũt causa. Non. n. cõsentaneum uidebitur nolle eos iudiciũ capere:qui uerã accusationem detulerint. Vs q; uero in calumnias acerrime est inuehendũ dicendumq;:q̃ trux & cõis & multorum malorum causa. Ostendatur quoq; oportet p multos iã iniuste pcalumniã perisse. Itẽ monendũ stultum esse eos qui de repu . consultant:non quæ ab omnib' dicuntur audire:& quod utile sit:animo uolutare:sed aliquo rum insinuationibus commoueri: Commune facias autem at que pollicearis oportet:ea te de quibus consulere sis pollici tus & iusta & utilia & honesta demonstraturũ. Eos igitur quo rum ex præterito tẽpore calumnia delata sit cõuenit hoc pac cto insimulationes ĩ consultationibus soluere. Ex præsenti ue ro tempore oratoribus calumniam solet afferre primum qui dem etas ipsa:Nam siue omnino iuuenis siue senior conciona tur:auditores moleste ferunt:huic enim nondum incipere:illi uero iam quiescere decorum esse putant. Deinde si crebro ora tionem habere consueuerit . Hic enim importunus uidetur

esse. Et si nunquam antea orationem habuerit: Nā & hic alicuius priuati cōmodi gratia præter cōsuetudinem uideturi cōcioāri. Ex præsenti igr̄ tp̄re huiuscemodi poterūt in illum insimulationes fieri: q apud concionē orauerit. Sed causa de his afferatur: necesse est. A iuniore q̄dem ex cōsultantium inopia & ex eo quod suū esse potissimū uidetur: queadmodum si dixero de ludicro lāpadarchiæ uel de Cymnasio uel de armis aut de equis aut de re bellica. Horū. n. non minima pars adhæret iuueni. Dicendū est aūt: quod tam&si nondū iuuenis per ætatē prudens esse potest: uerū natura & diligētia quadā certe potest. ostendendum est etiā: qui aliquid imprudenter gesserit: aduersum casū sibi priuatim dari. Assecuto uero cōmunem esse utilitatem cū reliquis: Iuuenis igr̄ ex his atq; similib⁹ argumētabitur. Senior aūt argumentabit̄ & ab inopia consultantium & a facultate sua. præterea & a magnitudine & nouitate periculorū & ab aliis huiusmodi rebus. Crebro aūt dictionem h̄re cōsuetus ab experiētia argumētabitur. & ab eo: quod turpe sit. non eū sententiā nūc dicere: qui antea cōsueuerit. Non aūt consuetus argumentabit̄ tum a periculorū magnitudine tū ab eo quod necesse oīo sit: eum qui ciuitatis est particeps: de his quæ in p̄sentia aguntur: sententiā dicere. Eas igitur insimulationes quæ in cōcionibus circa hominem fiunt: hoc pacto refellere studebimus.

f Iunt aūt circa rem: cū quis nihil neq; iis a quibus nulla simus iniuria lacessiti: neq; iis fortiores potētioresq; sūt pernocendū esse: cōsultat: aut pacem turpem fieri persuadet: aut circa deorum immortaliū sacrificia q̄ minimos effici sumptus monet: aut huiusmodi quicq; narrat. Oportet autem in huiusmodi rebus præoccupatione prius ad auditores uti: quarū causam aut in necessitatē aut in fortunā aut in tp̄ra aut in aliquod commodum referamus: dicamusq; non consultantibus quidem esse: sed rebus potius huiuscemodi causam ascribendam. hoc igit̄ modo eas quæ circa rem sunt: insimulationes a consultantibus remouebimus. De īsimulationibus circa rē

o Ratio uero ipsa in concionibus solet insimulari. Cum aūt p̄lyxe aut nimis prisce aut minus p̄babiliter dicatur. & si q̄dē lōga fuerit: ī rerū multitudinē cā ē r̄ferēda. Sin De insimulationibus circa orationem

prisca sit: doceatur oportet Nunc ipsam tēpestiuā esse. Sin āt minus ꝓbabilis sit: pollicearis oportet: eā te uerā in dicendi ꝓgressu demonstraturum. Consultationes igitur ex his rebus principio constituemus: quo uero utamur ordine animaduerti conuenit. Siquidem nulla prorsus insimulatio sit: neq; nobis neq; orationi neque ipsi rei a propositione cōtinuo est inchoandum. Attente autem quæ dicuntur humaneq; audire ad postremum exhortabimur. Sin uero aliqua sum⁹ ab illis qui ante dixerunt insimulatione præuenti post anticipatam auditorum opinionem eorum quorū insimulati fuerimus: & responsiones & cās breuiter in medium deferentes ita proponem⁹: & auditores ad attentionē exhortabimur. Exordia quidem in consultationibus hoc modo sunt constituenda.

P Ostea uero necesse est: aut res gestas a nobis renunciari referriue: aut res præsentis diuidendo exponi: aut quæ futuræ sunt: iam prædici. Cum igitur de legatione sit nobis renunciandū: omnia quæ dicta fuerint dilucide narrare oportet quo primum quidem grauitatem oratio præ se ferat. Hæc.n. renunciatio solum erit. Nullaque alia orationis figura īcidet. Deinde siquidem nobis ex sententia minus res contigerit: nō ulla id negligentia nostra: sed alia quadam cā accidisse auditores existiment. Sin uero ex sententia contigerit: non casu aliquo sed nostra diligentia & industria id factū opinetur. Hæc autem eo facilius credūt: si quoniam gestioni negotiorum nequaquā interfuerint: nostram in oratione negligentiam promptitudinemq; prospexerint: utpote qui nihil omittamus: sed unūquodq; quamaccuratissime referimus. Cum igitur legationem renunciemus: his causis singula quæq; quo pacto gesta fuerint: renunciari oportet. Cum uero ipsi concionantes aliqd præteritū narram⁹: siue etiam præsētia exponamus: siue prædicamus futura: necesse est: ut unumquod q; horum & breuiter & dilucide & non sine ꝓbabilitate faciamus. Dilucide quidem ut quæ dicuntur cōpræhendi queant. breuiter autē: quo quæ dicta fuerint: memoriæ auditores teneant. Probabiliter uero: ne ipsi auditores priusq; probatiōibus atq; iuris partibus nostram orationem cōfirmauerimus: nostras iam narratiōes falsas esse reprobent. Dilucide igitur exponemus: aut a nominibus aut a negotiis. a negotiis quidem: si non ea perturbate

expoãm⁹:sed rerũ ac tporũ ordinẽ seruem⁹:reliqua uõ deĩceps collocem⁹:& si neq; eo de quo dicer̃ cœperim⁹:relicto negotio ĩ rẽ aliã trãseam⁹.a negotiis igr̃ hoc modo dilucide narram⁹.
A nõibus uero si quãmaxime idoneis rerũ nominib⁹ negotia appellemus:& si non ãbiguis utamur:neq; perturbate ipsa collocemus:sed usq; coherẽtia deinceps ordinem⁹.Dilucide igiẽ exponemus:si hæc diligẽter obseruauerimus. Breuiter uero narrare poterimus:si tũ ex negotiis tum ex nõibus ea remouerimus:quæ nõ sint dictu necessaria.Et ea solũ cõplectemur: sine qbus obscura reddetur oratio:& breuiter qdem hoc modo exponem⁹.Probabiliter aũt a nobis narrabitur:si ad ea negotia quæ minus uerisimilia uidenẽ:causas attulerim⁹:quibus illa nõ absurde gesta uideatur.Si qua uero oĩo incredibilia contigerint:ea relinquam⁹:necesse est.Sin aũt necessaria sũt: quæ dicanẽ:ea te scire ostẽdas:oportet.Sed ad cõfutationis partem qua cũ illa implicata sint:dicẽda reseruare. Orõnisq; pgressu id te uerũ demonstraturũ polliceri:ea usus argutia:quod quæ prius dicta abs te fuerint ea pri⁹ uera iustaq; demonstrare:q; aliud huiusmodi quicquam uelis. Et hoc quidem modo iis quæ minus uerisimilia sunt:medebimur.Vt autem summatĩ una omnia complectamur:& renunciando & exponendo & prædicendo ex iis omnibus quæ antediximus:dilucidas breuis & probabilis narrationes faciemus.

e As autem tripliciter ordinabimus:Nam siquidem ea de quibus dicim⁹:pauca sint auditoribus cognita:exordio narrationem coniungemus:ne pars hæc separatim posita breuis admodũ fiat.Cum uero negotia & permulta & incognita sint ad unũ quodq; coniunctas narrationes faciemus:eas q; iustas & utilis & honestas ostendemus:quo non modo in narrandis rebus occupati simplicem & non uarietate quadam insignem orationem faciamus.Verum & auditorum animos capiamus.Sin autem negotia mediocria & minime nota opus est uel renunciationem uel expositionem uel prædictionem ĩ exordio uno & eodem quasi corpore collocemus. hoc autem faciemus si a rerum initio ad extremum usq; narrando prosequamur:& nihil aliud cõplectamur.Sed ipsa negotia expedite declaremus:quemadmodum igiẽ in exordio narrationes ordinandæ sunt.Ita scire poterimus.

d Einceps autem confirmatio sequatur: necesse ē: per quā prænarrata negotia exprobationibus & iustis & utilib⁹ sicuti nos demonstraturos polliciti sumus: confirmabimus. Cum igitur coniunctas narrationes facere oportet probationes: in consultationibus q̄ cōmodissime ducuntur a rerū consuetudine ab exēplo a cōmemoratiōe & ab ea: quæ de oratore sit apud omnis: opinione. Vtēdū ē etiam & siqua ex aliis probationū partibus inciderit. Eæ uero sic sunt collocandæ. Primum quidem dicentis opinio. Sin id minus poterimus: rerum consuetudines ordinabimus: demonstrabimusq; & hæc quæ dicimus uel & his similia hoc modo fieri cōsuesse: deīde uero exēpla efferemus. Et si qua ē cū iis: quæ a nobis dicūtur: similitudinē adducemus. Ea autē exempla capiamus: oportet: quæ tum rei congruāt: tū ipsis auditoribus uel loco uel tēpore sint proxima. Sin aūt secus sint. debemus ex aliis quæ maxima & notissima sint: accipere. Post hæc uero sententiis utēdū ē: Oportet aūt eas partes: quibus probabilia & exēpla tractata fuerint: in fine cōmentationib⁹ & sententiis terminemus. Et probationes quidem hoc modo ad negotiorū confirmationē adducemus. Si uero narratis rebus continuo sit fides adhibita: probationes ipsas relinquemus. Et a iusti & legitimi & utilis & honesti & iucundi & facilis & possibilis & necessarii partibus antedicta negotia confirmabimus. Et si quidē iustum in est: id primum collocabim⁹. Et per hoc perque huic simile & per contrariū & per iudicatū iustum enarrabim⁹. Et similia iis iustis de quibus loqueris: exempla sunt afferenda. habebis autem per multa exempla: tum ex iis quæ priuatim apud singulos iustū existimāt: tū etiā ex iis quæ ī ipsa urbe ubi orationē habes: tum demum ex iis quæ in aliis urbibus iusta duci solēt. Cum uero hæc oīa hoc modo pcurrētes narrauerim⁹. In ipsi⁹ q; iusti fine sentētias cōmētationesq; moderatas & sibi īuicem dissimiles attulerim⁹: si quidē ea pars lōga sit: eiusq; meminisse uoluerimus: paucis iterabim⁹. Sin āt mediocris sit: cōmemoreturq; tūc ubi eā finierim⁹: aliā quoq; partem adiungemus. Est autem id huiusmodi: Quod iustum quidē ē auxiliū nos ferre syracusanis: satis ex iis quæ dicta sunt: demonstrandū existimo. Quod autem etiam id nobis cōducturum sit: enitar edocere: Et cum rursus eodem modo ut de iusto factitaras:

utile pcucurreris:& eius extremam partem uel breuiter iteran
do uel finiendo abſolueris:Itidem aliam partem quæcunq; ti
bi in manu fuerit:adiunge.Hoc igitur modo aliā alii partem
addere & orationem contexere opus ē.Cum hæc uero omnia
proſecutus fueris quibus ea quæ perſuades cōfirmare queas:
Oportet in his de oībus ſūmatim cum cōmentationibus & ſen
tentiis coloribuſq; demonſtres:non ea efficere & iniuſtum &
perniciosum & turpe & triſte admodum fore.Contra uero ſū
matim addendum eſt:& iuſtum & utile & honeſtū uoluptuo
ſumq; futurum:ſi hæc ad quæ eos exhortaris:effecerint. Vbi
uero iam ſatis abundeq; ſententiarū grauitate uſus fueris:quæ
perſuades:concluſione terminabis.Et hoc quidem modo quæ
propoſita fuerint:confirmabimus.Poſt hanc autē partem de
præoccupatione dicere aggrediemur. Eſt autem præoccupa
tio eorum locorum:qui contra tuam dictionem haberi poſſēt
præoccupans reprehēſio.Oportet autem quæ ab aduerſariis
dicuntur extenuare:tua uero amplificare ueluti ſuperius ī am
plificandi tractatu audieras.Opus eſt etiam conferas unū uni
cum tuum ſcilicet mai⁹ ſit.Et plura pluribus & unum multis.
& multa uni.Sic ſecundum omnem ſpeciem uarietate debem⁹
uti noſtra quidem augēdo:aduerſariorum autem infirmando
atq; deprimendo.Et hoc quidem modo præoccupationibus
utemur.hæc autem ubi fuerimus proſecuti:iterationib⁹ exitū
terminabimus.Coloreſq; antedictos ratiocinationis uel enu
merationis aut electionis aut interrogationis aut ironiæ aſſu
memus.

De præoccupatione

q Vod ſi ad ferendum aliquibus auxilium ſuaſerimus.Si
ue priuatis hominibus ſiue urbibus paucis dicere cōue
niet.Et ſi qua iis in auditores ſiue amicicia ſiue gratia ſi
ue miſericordia præceſſerit:in medium referre congruum erit.
Maxime enī oēs iis auxilio eſſe uolunt:qui tali aīo ī nos fuerīt
diligunt enim eos:a quibus uel ab ipſis uel iporum amicis ali
quid beneficii ſiue ipſi ſiue alii qui eis curæ ſunt:uel opportu
ne ſuſcepiſſe uel ſuſcipere uel ſuſceptū ire crediderīt.his autē
habent gratias:qui ſiue ipſi ſiue ipſorum amici aut in eos aut
in eorum neceſſarios boni quippiam opportune uel cōtuliſſe
uel cōferre collaturiue putētur.Si horū igr̄ aliquid unum īci
dat:Id breuiter doceam⁹ & ad miſericordiā redigam⁹ oportet.

Id aūt affatim facere poterimus:si cognouerimus solere omnis in eos misericordia moueri:quos familiari erga se aīo esse opinētur:aut īdignos calamitate suspicantᷣ. hæc aūt ī iis esse ostēdes:quos misericordia dignos uelis demōstrare. Estq; demonstrandū eos inique passos:uel pati uel passuros:ubi minus iis auxilio auditores fuerint. Sin uero hæc in illis nō sunt:demōstrabis eos omnium bonorum inopes esse:quorum cæteri omnes aut plurimi sint participes :qq; nihil unq; boni uel nacti fuerint:uel nanciscantur nactoriue sint:nisi auditores hoc tempore ad misericordiā moueantᷣ. Ex his igitur auditores ad misericordiam inducem⁹. Dissuadere aūt ex contrariis locis poterimus. eodemq; modo exordiemur:& narrabimus:& probationibus utemur auditoribusq; ostēdemus:quæ facere aggrediūtur esse & præter leges & iniusta & pniciosa & turpia & tristia & īpossibilia & difficilia ac minime necessaria. In dissuadendo uero idem dispositionis modus seruabitᷣ:qui ēt in suadendo: Quā ob rem qui ultro dissuadent:disponere ita poterunt. Qui uero aliorū suasionibus cōtradicere uoluerint:primū quidem ea in exordio pponere debent:qbus sint contradicturi. In reliquis uero singillatim est exordiendū. Post singula uero prædictorum exordia ē secūdum unum quodq; propositū maxime demonstrandum:minime oīum ea esse ad quæ aduersarius exhortetᷣ. Neq; iusta neq; quæ his sequuntᷣ. Hoc aūt facies:ut ostēdas uel iniusta esse:quæ ille narrat uel inutilia uel iis similia aut iustis contraria aut utilibus aut iis quæ talia esse iudicantur. Eodem quoq; modo & cætera quæ inciderit:tractare debebis. Optimus igitur dissuadendi modus hic est. Quod si min⁹ hoc facere commode potueris:ex eo quod reliqueris genere dissuadere orando poteris. Vt si quidem aduersarius iustum esse ostenderit:tu uel turpe esse uel inutile uel difficile uel impossibile uel aliud quoduis huiusmodi enitere demōstrare. Sin utile aduersarius esse ostenderit. Iniustum ipse & si quid aliud opportunum ad id habueris:demonstrabis. tua præterea augendo & aduersarii deprimendo facies: quemadmodum in suasionibus dictum est. Decet eodem quoque modo sententias commentationesq; afferre præoccupationesq; refellere:ac breuiter ad exitum iterare. Præterea quoq; in suasionibus ostendendū est:aut eos quibus auxilium ferendum suademus:horum ami

cos esse:quos ad id faciundũ exhortamur:aut hoc gratias iis debere:qui deprecantur:quibus uero auxilium ferre dissuaseri mus:eos uel ira uel inuidia uel odio dignos ostendemus. In odium quidem adducemus:si ab illis aut ipsos auditores au ditorumue amicos aut alios qui iis curæ sint:mali quippiam inique passos demonstrabimus. In iram autem rapiamus:si ul auditores ipsos uel ipsorum amicos uel alios qui iis sũt curæ: indigne neglectos iniuriaue affectos ostendemus. In iniuriam uero contrahemus:si summatim indigne fortunatos extitisse aut esse aut fore. Vel si nullius unquam boni fuisse inopes aut esse aut futuros. Vel si nunquam malorum quippiam passos aut pati aut passuros demonstrabimus. In inuidiam igitur & odium atq; irã hoc modo concitabimus. Beniuolentiam uero & gratiam & misericordiam ex iis poterimus comparare:quæ in suasionibus dicta sũt. Eas autem ex antedictis omnibus cõ texere ordinareque poterimus. Species igitur suadendi & qua lis & ipsa sit:& ex quibus constet: & quomõ ea utẽdum sit: ex his liquido cognoscimus.

Quomõ ĩ genere demõstratiuo sit exodiẽdum

Vrsum autem laudandi uituperandiq; speciem deĩceps considereremus. Cum in hoc genere exordiri uoluerimus propositiones primum ordinamus insimulationesq; dis soluimus itidẽ atq; in suadendo. Ad attentionẽ uero exhorta mur:tũ ex iis:quæ in consultationibus dicta sũt:tũ ex eo quod mirabilia illustriaq; dicam⁹:& æqtatẽ nostram eorumq; quos uel laudamus uel uituperamus: facinora demonstremus:In huiusmodi enim causis ut plurimum non disceptationis:sed ostentationis potius cã orationẽ habere consueuimus. Primũ ãt exordia eodẽ mõ cõstituem⁹: q ĩ deliberatiuo a nobis gene re demõstrat⁹ ẽ. Post exordiũ uero ptiri debem⁹:& ea quæ ex tra uirtutẽ sũt:& ea quæ ĩ ipsa uirtute bõa cõsyrãtur. hoc mo do. Externa quidẽ bona in bonam ualetudinẽ & robur & for mæ dignitatem & diuitias:uirtutem uero in. sapientiam iusti ciam & fortitudinem illustrisq; disciplinas distribuimus. ho rum autem quæ in uirtute posita locataque sunt:iure Laudan tur. Extraria ãt subducunẽ. Robustos nãque & pulchros & nobilis atque locupletes nequaquã laudare:sed dicere beatos conuenit. his autem diligenter consyderatis: post exordia de genere primum dictionem ordinabimus. Hoc enim primum

hominibus ac reliquis animalibus clarum inē uel obſcurum.
Proinde recte quidem aut hominem aut aliud tale animal ex
genere commemorabimus. Cum uero aut affectum aut rem
aut orationem poſſeſſionemue laudare uoluerimus: continuo
ex iis quæ honeſta adſunt: non abſurde laudabimus. A gene
re autem laudare ita conuenit. Si quidē progenitores inſignes
fuerint: debemus omnis ab initio ad eum uſq; quãue laudatū
uolumus: reſumere: & in ſingulis progenitoribus clarum aliqd
ſummatim apponere: Quod ſi primi induſtrii inſigneſque fue
rint: Reliquos uero nihil oratione dignum geſſiſſe cōtingerit:
primos quidem illos eodem modo proſequemur: gnauos aūt
atque degeneres omittemus: ea uſi cauillatione: quod propter
maiorum multitudinem nolimus auditoribus orationis lōgi
tudine graues effici: præſertim cum nemini ſit obſcurū qui ex
bonis clariſq; parentibus nati ſunt: eos conſentaueæ fieri ſuis
maioribus non diſſimiles. Sin autem ueteres progenitores ob
ſcuri fuerit: qui uero proxime extiterunt illuſtres: ab iis ē laus
generis capienda: dicendumq; ut de illis quidem longam repe
tere quandam orationem ſuperuacaneum admodum fuerit.
Sed ſi eorum laudes referantur: qui proximi his qui laudātur:
extitiſſent: plane & hi quoq; boni probiq; uiri oſtendentur:
quodque perſpicuum ſit: horum maiores induſtrios quoſdam
inſigniſq; extitiſſe: haud nāq; ueriſimile uideri huiuſmodi ho
mines honeſtos & bonos eſſe: qui ex improbis progenitorib9
nati eſſent: Vbi uero nullus maiorum ſit ſplendor: dices ipſū
in ſe generoſum eſſe: colligeſq; eos omnis ingenue natos eſſe: q
ingenitam ſibi uirtutē habent. Et eos aliis quoq; omnibus lō
ge antecellere: qui ſuos progenitores laudant: permultos enī
qui ex claris maioribus nati eſſent: degeneres extitiſſe. Addes
que quod de huius nunc & non de progenitorum præconiis
agatur. Eodem autem modo in uituperationibus origo gene
ris in improbos maiores referenda eſt. Et ita laudando ac ui
tuperando quæ ad genus pertinent: ordinabimus. Et ſi quid
illi: de quo loquimur: præclarum fortuna ceſſerit: hoc dunta
xat tuebimur: ut ea quæ ætati conueniunt: enarremus: & id
quidem haud prolyxe. Pueri nanque tam ſuopte ingenio quā
eorum qui ipſis præfuerint: diligentia honeſti pudici ſunt:
Quare breuis de iis eſt habenda oratio. Cum hunc autē mo

dum pcucurreris: habita ad posterum cōmentatione atque sen tentia debes hanc partem in adolescentis ætatem terminare. Et propositione deinde facta aut eius qui laudatur: res gestas aut mores aut studia amplificabis: quemadmodum ab initio in demonstratiuo genere prius diximus: Expōesque ab hoc quem ipse laudas: cum esset hac ætate aut per hunc aut per stu dium aut ex hoc aut huius gratia tum hoc tum illud præcla rum facinus gestum fuerit. Oportet & cæterorum quoque iu uenum præclara facinora colligendo conferre: & huius lon ge iis maiora esse ostendere. Illorum quidem quæ minima sūt: huius autem quem tu laudes: quæ maxima sunt: enarrando. Conuenit autem & quæ apud alios res illustres parum pro di gnitate collatæ fuerint: eas abs te dicendo itidem magnas de monstrari. Et semper res ita comparando augendæ & exornā dæ sunt. Et ubi & quis iuuenis ita philsophus unquam fu it: qui uel senior magnum adeo incrementum habuerit? Et qui adeo robuste Gymnasiorum labores perfert: uæhemen ter is philosophiæ studium & industriam adamabit? & hoc quidem modo similitudine & collatione usi amplificabim⁹. Cum uero quæ circa ætatem adolescentis consyderantur: ab soluerimus: in fine huius partis sententias commentationesq; locabimus. Et aut quæ dicta sunt breuiter iterantes aut ad po stremam partem finientes: Rursus ubi proposuerimus: quæ ge sta sint ab ipso uiro quem laudamus: de iusticia primum dice re aggrediemur: quam eodem modo ut in superioribus exor nantes ad prudentiam si fuerit: descendemus. Et hanc eodem quoque modo absoluentes fortitudinem si fuerit: proponem⁹: quam eadem amplificationis ratione item percurrētes cum ip sius finem partis attigerimus: & omnia genera prosecuti su mus: summatim: quæ antedicta fuerint: iterantes exitum uel sententia uel commentatione toti orationi apponemus. Con gruet autem laudibus nominibus etiam multis circa unum quodque uti: & splendidam facere dictionem atque magni ficā. Eodē quoq; modo cū de neq; hoīb⁹ oro nobis erit: uitupe rationes cōstituem⁹. Oportet aūt nullis ī eū utamur cauillis: quē carpim⁹. Sed ipi⁹ dūtaxat uitā enarrem⁹. Sermones .n. lō ge magisq; iocosæ obiurgationes atq; cauilla & auditorib⁹ p

suadēt :& egritudine quos uituperamus:afficiūt. Nam huius
modi quidem sales ad Idæam uel ad substantiam referuntur.
Sermões uero sūt ingeniorū moruꝙ ueluti imagines. Cauendū
est etiam ne res turpis nominibus appelles turpibus: Id enim
affert grauitati calumniā. Sed quæ huiusmodi sunt:tanꝙ per
ænigma significabimus. & aliarum rerum nominibus rem ip
sam manifestabimus. Debemus autem in uituperationibus iro
nia uti & in iis aduersarium deridere:quibus ille maxīe exul
tat. Et priuatim qdem paucisꝙ præsentibus eum dehonestare
In uulgus aūt & multitudinem coīs maxīe uituperationes ma
ledicere. Vituperationes uero eodem modo poterimus:quo ēt
& præconia & augere & extenuare. Itaꝙ harum specierum ex
his quæ superius dicta sunt:usum omnem intelligemus.

De accusatiōe & quæstione

r Eliquū est ut accusādi quærēdiꝙ præcepta peragamus
quæ rursus quemadmodum in iudiciali genere dictum
est:componemus:ordinabimus:percurremus. primū igr
in exordiis rem de qua fit accusatio uel defensio: proponem⁹
ut etiam in aliis præmissis speciebus. Ad attentionem aūt ab
iisdem locis exhortabimur:quos in suadendo dissuadendoꝙ
docuimus. Item ēt de beniuolentia idem quoꝙ modus seruan
dus erit:qui ī deliberatiuo genere præmissus est. Nā is cui au
ditores beniuoli sunt ex præterito aut præsenti tempore. Et is
ne calumnia affectus sit:ad eos irritandos uel in se uel in rem
ipsam uel in orationem beniuolētiam captabit:eodem modo:
ut illic docuimus. Is uero in quem neꝙ beniuoli auditores ne
ꝙ infesti fuerīt:beniuolentiā captare poterit ex præterito pñti
ue tempore uel ꝑ se ipm̄ uel per rē uel per orōnem. Ille autem
qui apud auditores calūniæ obnoxius factus fuerit:partī mi
xtim partim priuatim beniuolētiā captabit. hic igr̄ modus erit
per quē beniuolētia cōparabitur. Enim uero si aduersus quos
neꝙ bono neꝙ malo aīo auditores fuerint:paucis sūt laudādi:
& aduersarii uituperādi. Oportet aūt eos ab iis laudare: quæ
uidenē maxīe auditorum īteresse. Dico aūt ciuitatis studiosū
amicorū obseruatorē gratū misericordem. Et similia aduersari
os aūt ab his uituperare:quibus auditores ad iram irritantur.
hæc aūt sunt ciuitatis inimicus amicorū hostis: Ingratus Im
mitis. Et huiusmodi. Opus ē etiā laude iudices delenire: quod
iusti iudices grauesꝙ sunt. Aduersariorum præterea defectus

ſicubi tibi minores extiterint:ſiue ad dicendum ſiue ad agẽdũ ſeu ad aliud quicq̈ in diſceptatione uerſetur : erunt oratione complectendi. Et iuſtum præterea & legitimũ & utile & quæ deinceps ſequuntur inducẽda. Cum iudices igr̃ neq; bono neq; malo aīo in nos fuerint:ex his beniuolentiam captabimus. Si quis uero ī calũnia ſit:idq; ex præterito tp̃re & circa orationem ſcire ex antedictis poterimus:quopacto īſimulationes ſoluere oporteat. Quod ſi ex præſenti tempore calumnia fuerit: neceſſe eſt circa ipſum hoīem eam fieri:aut ſi ineptus præſenti cõtrouerſiæ:aut ſi criminibus: ſubcõtrarius aut ſi pro cõfeſſo accuſationi obnoxius uideaẗ. Ineptus qdẽ fuerit:ſi aut iunior aut ſenior pro alio diſceptet. Subcontrarius uero eſſet:ſi quis robuſtus imbecillũ uerberationis accuſet. Aut ſi quis cõtumelioſus contumeliæ temperãtem inſimulet:aut ſi quis admodũ pauper hoīem ditiſſimum pecuniarum agẽs in iudicium deuocet. Itaq; huiuſmodi homines ſubcontrarii criminibus ſunt. pro confeſſo autem erit:ſi quis fortis robuſtuſq; exiſtens ab infirmo & imbecillo uerberationis accuſetur:aut ſi quis fur exiſtimatus furti reus in iudicium arceſſatur. Vt autem omnia uno complectamur uerbo:ii quorum moribus ſimilis eſt hominum opinio: uidebunẗ criminibus eſſe obnoxii. Circa ipſũ igitur hominem ex inſtanti tempore calumniæ huiuſmodi fieri poterunt. Circa rem aũt eæ contingent :ſi qd aduerſus domeſticos amicos aut aduerſus hoſpites aut in ſuos uel de prauis uel de turpibus rebus negotia afferat. hæc.n. infamiam diſceptantibus afferunt. Quẽadmodũ igitur eas inſimulationes ſumus diſſoluturi . deinceps oſtendam duo eſſe coīa in omnibus elementa exiſtimo. Alterum quidem ut quibus rebus correpturos iudices aduerſarios putes. his eos præueniens corripias. Alterum uero eſt:ſi res ī aduerſariis quidem maxime :ſin id minus ī alios quoſdam trãſferas ea uſus cauillatione:q̈ nõ ex ſentẽtia tua ſed ab aduerſariis coactus in certamen deſcẽderis. In unã quãq; uero calumniã hæc argumentari cõuenit. Iunior qdẽ cauſabiẗ aut ſeniorũ aut amicorũ:qui ꝓ ſe diſceptẽt ſolitudinẽ aut criminum magnitudinem aut tp̃ris præſcriptionẽ aut rerum multitudinem aut aliud qd huiuſmodi. Si uero habueris pro alio dictionem dicendum erit:te amiciciæ gratia aduocatum fieri:aut aduerſarii motum inimicicus aut quia

negotiis interfueris: aut ob utilitatem publicam aut quia is cui patronus uenis: & ab oībus est desertus: & iniuria præmitur. Quod si crimini pro cōfesso obnoxius uel subcontrarius accusationi effici uideat: cum præoccupatione utēdum est: tū etiam dicendū: ut neq; iustum neq; legitimum neq; utile sit: ex opinione ac suspicione ferre prius sententiam: q̄ res fuerit audita. Quæ igitur circa ipm hominem sunt: hoc pacto īsimulationes diluemus. Eas uero quæ circa rem sunt: ita repellemus. Causa ī aduersarium reiciemus: uel si maledictū ei crimini demus: uel si iniuriā aut cupiditatem aut ptinaciam aut irā prætēdam⁹: quod nullo alio modo ius cōseq possibile possit. Priuatas igitur calūnias apud iudices ita diluemus. Cōmunes uero omnibus speciebus soluere poterimus quemadmodum ī superioribus dictum est.

De exordiis ī generē iudiciali

e Xordia uero in genere iudiciali eodem modo collocabimus: sicuti etiam in deliberatiuo. Eadē etiam ratione narrationes exordio cōiungemus: quas uel particulatim ꝓbabiles esse iustasq; ostēdemus: Aut ipsas separatim tanq̄ in unum corpus ordinabimus. Deinde uero erit cōfirmatio: quā si qdem rebus ipi aduersarii cōtradixerint ex ꝓbationib⁹. Sin autē cōsenserint ex iustis & utilibus & his similibus cōfirmare debemus. Collocāda sunt ex probationibus primum quidem testimonia: & si quæ nobis ex quæstionib⁹ cōfessiones fuerīt. Demū uero si nullo modo uerisimilia ea fuerint. sentētiis & cōmentationib⁹: sin aūt non omnino uerisimilia probabili: demū exemplis & cōiecturis & signis & argumentis. demum uero cōmentationibus & sentētiis cōfirmare debemus. Quod si uerisimilia fuerint: ꝓbationes qdem omittemus: Iustis aūt quemadmodū in antedictis utemur. Et hoc quidem modo confirmabimus. Post confirmationem aūt ubi ea quæ: in aduersarios sūt: collocauerimus: præoccupabimus eas res quas uerisimile fuerit aduersarios dicturos. Et si quidem adeuersarii rē negarīt: ꝓbationes illas a nobis dictas āplificabim⁹: quas uero illi dictu ri sūt: repræhēdemus: & extenuabim⁹. Si uero fateanť & legitima & iusta esse: quæ secūdum scriptas leges a nobis īductas ostēderimus: enitendū ē: ut his simul leges quas & iustas & honestas & cōducibilis uniuertæ reipu. plures uendicarīt: talis ēt

eas esse ostendamus: quas aūt aduersarii induxerunt: eas cōtra habere demonstremus quod minus cōmode hæc dici querint: iudices commonefaciendi sunt eos non de lege sed de re iudicare: quodq; iurati sint secundum leges latas sententiā latum ire. Et doceas haud hoc tpre decere leges: sed in cōstitutis diebus eas ferre. Sed si cōtigerit rē iis legibus agitari: quæ iniquæ eē uideant: dicendū erit non legē rem huiusmodi uerum iniquitatem esse: Cum lex quidem ad utilitatē feratur: hæc autem afferat ciuitati pniciem. Dicendum etiam erit: haud contra leges facturos si huic legi contrariam sententiam tulerint: sed legem potius laturos ne sit īprobis iniquisq; decretis utendū. Oportet autem ad id collectionem afferre: quod nulla lex prohibet reipu. benefacere: sed īprobas leges auctoritate priuare: aliud nihil esse: q̄ ciuitatem beneficio donare. Quascūq; igitur ex iis legibus quæ nullam ambiguitatē continent: habuerimus: ex talibus præuenientes abunde contradicere poterimus. De ambiguis uero legibus si iudices ita senserit: ut tibi expedit: oportet hæc demonstrare. quod si iudex dicat: quemadmodum aduersarii: condocefaciēdus est legumlatorem non hoc sensisse: quod ab illo dicitur: quodque conducit ipsis iudicibus legem ita dicere. Verum si nullo modo possis in contrariam sententiam commutare: ostende aliud nihil posse contrariam legem dicere: atque ipse dicas. Et quo quidem pacto oporteat uti legibus: ex iis quæ diximus: abundabis. Summatim uero si peccasse omnino fateantur: & ex iusti tamen & legitimi partibus defensionem parent: ex his ea sunt confutatione præuenienda: quæ dicturi illi uideantur. Sin autem peccasse fateantur: & sibi tamen ignosci postularint: sic talia oportet confutare: primum quidem dicendum erit: deterioris esse moris: quodque tunc illi crimen in imprudentiam reiiciunt: cum se deprehensos intuentur. proinde si huic ignoscitis: alios item omnis suppliciis atque cruciatibus liberabitis. dic etiam & illud si eos qui peccasse confitentur: absoluetis. quo pacto inficiantis condemnabitis? Dicendum etiam erit: & si īprudenter errauit: nō tñ decet me ob hu⁹ īprudētiā detrimēto affici. Præterea dicetur cū neq; legūlator īprudenter delinquētib⁹ ignoscit: eo neq;

a iudicibus qui secundum leges iudicant: ignosci iure potest
Ex his igitur atque similibus eos qui sibi secundum postus
lát confutare poterimus sicuti etiam ab initio exposuimus.
Vt compendio autem utar: quæcunque sint aduersarii di
cturi & ad probationem: & ad iuris sui partes afferendas:
& ad ueniam postulandam ex antedictis præoccupabi/
mus. Post hanc autem causam tota est oratio per enumera
tionem summatim repetenda. Et breuiter si fieri potest: iudi
cum animi in aduersarios quidem uel ad odium uel ad iram
uel ad inuidiam: in nos autem ad beniuolentiam uel gratiam
uel misericordiam commouendi. quibus autem rebus hoc fiat
in deliberatiuo genere in suasionibus & dissuasionibus dixi/
mus: ac rursum in defensionis specie ad finem percurremus.
Orationis igitur principium in iudiciali genere si quidem ac
cusemus: ita componemus & ordinabimus. Si uero defenda
mus: exordium quemadmodum & in accusando constitue
mus. Est autem res quarum accusamur: quibusque accusator
scientiam auditoribus fecerit: relinquemus. quibus uero opi/
nionem reliquerit: hasce ubi post exordium proposuerimus:
dissoluemus. Testesque & questiones & iuraméta refellemus:
quemadmodũ antea audisti. Et si quidem res credibiles fuerit:
poterimus ipsarum responsioné in eius quod relictũ sit: locum
transferre. Quod si testes per quæstiones fidé fecerint: aut in
orationem aut in negotiũ aut in quodcũq; aliud fuerit in ad
uersariis maxíe uerisimile. Ipsorum est responsio transferéda.
Si uero aut contra utilitaté pu. aut contra consuetudinem ac
cusator te fecisse criminetur: debes defendere. Id maxíe esse uti
le: quod ab eo crimini datur. Vel si id minus potueris. dices ut
neq; abs te ab iis: qui tibi sint similes: aut quod nõ hoc modo
huiusmodi res geri consueuerit. Probabile igitur ita solues.
Exemplum uero debes primum si potes demonstrare: id haud
quaq; esse criminationi simile. Vel aliud tibi ex contrariis præ
ter uerisimilitudinem exemplum ferendum est. Coniecturá aũt
potes cõfutare: si dicas qb⁹ causis cõtraria significare cõtigerit.
Sententias uero atq; cõmentationes aut improbabilis aut ãbi
guas ostendas: oportet. Signa aũt non eius solum cuius ipe sis
accusatus: sed rerum plurimarũ signa esse ostende. Et ea qdem
quæ ab aduersariis dicta fuerint: in cõtrarium aut ambiguum

conuertentes poterimus hoc modo iprobare. Si uero quorũ nos accusator criminatur:ea fecisse fateamur: Idque ex iusti & legitimi partibus defendere pergamus magis legitimas res nostras iustioresque demonstrare:elaborabimus. Quod si minus cõmode fieri potuerit:ad imprudentiam casumque defugiem⁹ Iacturasque paruas esse ostendemus. Et ignoscendum nobis esse argumentabimur demonstrantes: ꝙ omnium quidem hominum per ĩprudentiã delinquere cõe sit:sed afficere ĩiuria improborũ esse propriũ. Dices etiã & æquũ & bonũ esse: & iustũ & cõducibile iis ignoscere:qui ꝑ imprudentiã deliquerint. Neminem.n.omnium scire:si quid aliquãdo sibi huiusmodi euẽturũ sit. Ostendendum ẽ etiam si quid aduersarius ipse aberrauerit:& ueniam tamen cõsecutus sit. Post hæc eæ præoccupationes sequuntur:quæ ab aduersariis dictæ sunt: harũ igitur alias satis superque a rebus ipsis soluere poterimus. Sed si calumnientur scriptas nos orationes recitare:aut quo eas recitemus:meditari:aut mercæde conductos patronos fieri:ad hæc talia contraueniamus oportet:dissimulandoque dicamus:minime omnium lege prohiberi:aut se scripta aut illũ nõ scripta loqui:lege nanque talia patrare non ꝑmitti:loqui uero ut quisꝗ uelit facile sim. Dicendum quoqꝫ erit usqꝫ adeo aduersarii delicta uel ipsius eius sententia permagna esse:ut existimet me nũꝗ digne ĩ se accusando satisfacere posse:nisi quæ dicturus essẽ: & antea scriberem:ac multũ temporis meditatus sim. Ad scripturarum igitur orationum calũnias sic occurrere poterimus. Si uero dixerint nos discere meditariqꝫ dicẽdi facultatem:confitebimur id qdem:dicemusqꝫ nos quidẽ quos ais discere:neqꝫ calumniatores neqꝫ cõtentiosi certe sum⁹. Tu uero q oratoriã tenes:cũ hoc tempore tum sæpe alias nos calumniis circũuenire deprehensus es:quare conducere ciuibus uidetur:ut & ille oratoriam discat:Non.n.sic malũ neque insimulatorẽ eũ fore. Eodem quoqꝫ modo siquis nos mercæde conductos causarum patronos dicat:& fatebimur:& cauillabimur. huiusqꝫ rei auctorem accusatorem nostrum ac reliquos omnis demonstrabimus. Mercædum autem species diuidemus:dicemusqꝫ alios pecuniis alios gratiis alios suppliciis alios honorib⁹ aduocatos assistere. Te igitur gratiis id obire muneris ostende. Aduersarium uero dicito ne paruo quidem pretio aduocatum assistere

Eum nanq; ut aliquid argenti iniuste capiat:non autem ne ꝑ
ſoluat in iudiciũ ire. Idem quoq; modus ſeruandus eſt. ſi quis
nos aut aliquos edocere dixerit:qui cõtrouerſiis apud iudices
utantur:aut iudicialis orõnes cõſcribere. Nam & alios omnis
oſtẽdes pro uiribus adiumẽto amicis eſſe:& docendo quidẽ &
cõſulẽdo. Et artificioſiſſime ĩ huiuſmodi reb⁹ occurres. Opor
tet aũt & circa ĩterrogationes atq; reſponſiones: quotquot in
huiuſmodi ſpeciebus inciderĩt:ne nos neglıgẽtia ulla capiat.
Sed quæ reſpondeo cõcedant quæq; negentur:ſunt cõſyderã
da. Conceſſiones igr̃ ſũt huiuſmodi. Mihi filiũ enecaſti Eneca
ui equidẽ. Nã ille in me prius diſtrinxit gladiũ. filiũ mihi pul
ſaſti:pulſaui equidẽ. Iniuria.n.in me prius man⁹ iniecit. Mihi
caput cõfregiſti. Cõfregi equidẽ:Nã noctu impetũ ĩ meã feciſti
domum. Talis igr̃ cõceſſiones legibus freti nõ nunq; facimus.
huiuſmodi uero negationes legẽ declinãt. Mihi filium occidi
ſti. non ego qdẽ:ſed lex occidit:hæc autem oĩa ita oportet re
ſpondere:Cũ duarũ legum altera iubet hoc faciundũ. altera nõ
uetet. quæ igr̃ in aduerſarios dicẽda ſũt:ex his oĩbus colliges.
Poſt hæc autem eorũ quæ antedixerimus iteratione breuis eſt
admonitio adhibenda. Ea uero eſt utilis omni tp̃re quam ob
rem & ſingulis in ſpecieb⁹ ea iteratione utendũ eſt. Verum in
accuſationibus maxĩe & defenſionibus ea congruit. Itidẽ quo
q; ĩ ſuaſionibus atq; diſſuaſionib⁹. Neq; ſolum ea hic cõmemo
rare:quæ antedixerimus quẽadmodum in laudando & uitupe
rando uerũ etiã animos iudicũ in beniuolentiam noſtram con
ciliare:& in aduerſarios concitare debemus. hanc uero iteratio
nem in orationis partibus poſtremam conſtituimus:hæc.n.fa
cit:ut reminiſcaris ſũmatim:quæ dicta ſunt enumerãdo aut ra
tiocinando a ut interrogandotua quidem quæ optima ſunt:
Aduerſariorum autem quæ nequiſſima :ſi quidem interroga
tionis figura uti uolueris. Cuiuſmodi autem unumquodque
horum ſit:ex iis cognoſcere poſſumus:quæ ſuperius dicta ſũt.
In beniuolentiam uero noſtram iudices conciliabimus: & in
aduerſariosconcitabimus:ex iis beneficiis ut etiam in delibe
ratiuo genere ſummatim oſtendimus:quib⁹ nos aut amici no
ſtri ip̃os a quibus iniuriã ſuſcipimus ipſorũue neceſſarios ſeu
iudices ipſos uel eos q eis curæ ſunt:ſiue affecerim⁹:ſiue affici
mus:ſiue ſumus affecturi. Et ſi ipi ſdixerimus:nũc tempus eſſe

referendarum pro susceptis beneficiis gratiarũ:Et si eos in cõ
miserationem si opus fuerit:adduxerimus.hoc aũt eo faciem⁹
quo nostrã in auditores beniuolentiã demonstrem⁹.Et ꝙ ĩdi
gnes ob ea quæ male passi fuerim⁹:aut patimur:passuriue su
mus:miseria præmimur:nisi hi nobis adiumento fuerit:Si ue
ro nihil nobis absit:huiusmodi cõmemorabimus:quibus bõis
priuati fuerimus:aut priuamur:aut priuabimur: ubi iudices
nos neglexerint.Seu ut nunꝙ boni quippiã nacti fuerim⁹ :aut
nãciscimur:aut nacturi sumus:nisi ab his auxiliũ meruerim⁹.
ex his nanqꝫ cõmiserationem nos dignos cõstituemus :& au
ditores nobis conciliabimus.Aduersarios uero calũniis circũ
uentos in inuidiam & odiũ apud auditores ex horum contra
riis adducemus: cũ ostenderimns ab his aut horum amicis au
ditores ipsos iporumue necessarios mali quippiam ĩdigne pas
sos aut pati aut passuros . Ex huiusmõi.n.reb⁹ ad odiũ & irã
in aduersarios rapientur . Sin autem hæc fieri commode neq
uerint:ea in unum redigemus:quibus auditores in aduersari
os ad inuidiam concitemus:Inuidia nanqꝫ propinqua ẽ odio.
his autem summatim inuidebitur:Si eos indigne fortunatos
& ab auditoribus animo alienos ostenderimus percurrentes
ꝙ multa bona iniuste passi fuerĩt:aut patiuntur passuriue sũt.
Aut ꝙ nunꝙ nullius boni indiguerint:uel indigent uel ĩdige
bunt:aut ꝙ in nihil unꝙ mali inciderint:seu incidunt: sed in
cident:nisi nunc a iudicibus puniãtur.Ex his igitur rebus au
ditorum nobis aĩos ad beniuolentiã in conclusionibus consti
tuere & in aduersarios contra cõmouere poterimus.Ex omni
bus uero supradictis accusationes defensionesqꝫ quamaptissi
me ordinabimus.

Q Værendi autem species separatim quidem ipsa raro cõ
stituitur:sed aliis speciebus commiscetur:& aduersus cõ
tradictiones maxime est utilis.Verũ tamen ne & huius
nos ordo lateat:siqñ ul'orõ uel uita hoĩum actio aut ciuitatis
admĩstratio quærẽda cõtĩgeret:itẽ ẽt hac de parte sũmatim ꝑ
currã.Est igitur querẽtibus eodẽ quasi modo exordiẽdũ sicuti
ẽt calũnia circũuentos oportet:docuimus.Quare cũ idoneas
in principiis causas attulerimus:quibus id recte facere uidea
mur.Ita ad quærendum ueniemus.Causæ autem congruent
in ciuilibus quidem conuentibus : quod aut contentione

De quæstionis speciebus

quadam quimpotius ne auditores lateat id facimus. Demum quod nobis hi prius molesti fuerint. In priuatis uero uel inimicicias uel paruas eorum qui quiruntur cõsuetudines.uel in eos ipsos beniuolentiam uel ut quæ agunt remittẽtes nõ amplius hæc faciãt proferre oportebit. In publicis autem si legitimum & iustum & publicam utilitatem proferemus. Ex his autem & his similibus exordio constituto ac singulis deiceps propositis aut dictis aut gestis aut cogitatis quæremus. Eaq; demonstrabim⁹ & iustis & legitimis & priuatis & publicis utilitatibus aduersari. Et oĩa demum consyderabimus: si quo in loco ipsa sibi uel moribus proborum hominum officiisue dissentiunt. Sed ne in singulis enarrandis lõgiore utamur oratione: quo pluribus illustrium studiorum aut rerũ aut uerborum aut consuetudinum res eorum quos quærimus aduersari ostenderimus: eo ipsos obscuriores apud auditores constituemus. Opus ẽ autem non tristi & acerbo quodã sed miti mansuetoq; uultu quæramus. Hoc. n. modo uerisimiliores reddentur apud auditores hĩtæ orationes. Et oratores ipsi nullũ de se relinquent insimulationi locum. Vbi uero diligẽter omnia quæsieris: atq; amplificaueris: orationis exitum breui: iteratione terminabis. Et ut eorum quæ dicta fuerint: auditores reminiscantur: efficies. has igitur species ubi hoc pacto constituerimus: pulcherrime ipsis uti poterimus.

Peroratio antedictorum omnium per enumerationem & amplificationem.

o Pus ẽ præterea: orando & scribendo in id q̃maxime enitamur: elaboremusq;: ut pro rerum natura uerba accõmodemus: & ita nos metipsos trita consuetudine his cunctis exerceamus: ut eorum usus nobis in prõptu sit: Atque ut ex arte quidem dicere possimus: tum in priuatis publicisque disceptationibus tum iis etiam in sermonibus quos aduersus alios habuerimus: plurima hinc & artificiosissima adiumenta suscipiemus. Elaborandum est etiam: ut non circa uerba orator duntaxat uerum etiam circa uitam quam antedictis speciebus exornet: atque magnificet: suam diligentiam omnem studiumque accommodet: Nam uitæ compositio & ad suadendum & ad boni & æqui uiri existimationem

adipiſcendũ conducit plurimum. Primũ igitur diuidẽdæ ſunt
ſecundũ omnẽ diſciplinæ diſtributionẽ quid primũ quid ſecũ
dum quid tertiũ quid quartũ tractãdum ſit: demum ea tibi ſũt
præparanda: quæ circa auditores attendũtur: de quibus ĩ exor
diis docuimus. Enĩ uero beniuolentiã a perſona tua captare Beniuolentia
poteris: ſi promiſſis ĩſiſtas: & eoſdẽ amicos in omnẽ uitam tue
are: neq; ĩ aliis actionibus incõſtans eſſe ſed iiſdẽ ſemper uti
uideare. Attenti aũt fient auditores: ſi iis in negotiis uerſeris: Attenti
quæ & magna & honeſta ſunt multiſq; conducãt. Cum uero
beniuolos auditores reddideris: ubi ad negotiorũ expoſitionẽ Beniuoli
abs te deuentum eſt: quæcunq; propulſationem malorum: bo
norum autem continent exhibitionem facile apud illos admit
tuntur. quæcũq; uero ſecus ſunt reiiciunt. Sed pro celeri & ap
ta & ueriſimili narratione: hæc ſũt tibi faciunda. Celeriter aũt
abſolues: ſi nõ oĩa uolueris ſimul agere: ſed prius primo & q
reliq eſt deinceps. Dilucide uero: ſi nõ ſtatim relicta actione ĩ
alias res prius tranſieris: q̃ illam abſolueris. Veriſimiliter aũt
ſi nihil a tuo more alienũ agas: Item ſi nõ eoſdẽ finxeris & ini
micos tibi & amicos eſſe. Ex his aũt ꝓbationib⁹ eas aſſũmem⁹
de qbus ita ſcientiam ad præficienda negotia tenemus: ut eam
aliis interpretari & explicare poſſimus. De qbus autem ſcĩam
non habemus: eas pro ut ſæpius accidere ſolent: aſſumemus.
Tutiſſime nãq; in huiuſcemodi rebus egeris: ſi conſuetudinem
ſequi uolueris. In certamine uero cõtra aduerſarios ſi quidem
orone contenditur ex iis quæ dicta ſunt: noſtrã cõfirmationẽ
faciemus. Sin uero cõtractibus hoc faciemus: ſi ſecundũ leges
& nõ ſcriptas & ſcriptas cũ teſtibus q̃ optimis ac tpre præfi
nito eos cõfecerimus. Ex concluſione uero eorũ quæ dicta fue
rint: reminiſci auditores faciemus: ſi quæ geſta ſunt: ſũmatim
rurſum dicimus. Ex iis aũt quæ agimus: ita cõmonebimus: qñ
cunq; eadẽ negotia uel ſimilia prioribus tractemus. Beniuoli Beniuoli
autem nobis erunt auditores: ſi ea geſſerimus: quibus aliquid
beneficii ſuſcepiſſe aut ſuſcipere aut ſuſcepturi uidebunt: Ma
gnas autem res geremus: ſi ea negotia tractauerimus: quæ mul
torum ſint bonorum cauſa. hoc igitur modo quæ ad uitam p
tinẽt: præparãda ſunt. Ex priore autem inſtituto circa oratio
nem eſt exercitatio adhibẽda. Sacrificia uero uti præmiſſum
eſt: faciemus ad deos quidem pie: ad ſumptus autem moderate

ad spectacula uero splendide:ad ciues autem utiliter. Et aduersus immortalis quidem deos ea habebunt pie:si patrio more sacrificemus. Ad sumptus autē moderate:si non quæcunque missa fuerint:ab iis qui sumptibus præsunt:consumantur. Ad spectacula uero splēdide:si magnifico sit apparatu cōstituta. Ad ciues aūt utiliter:si & equites & grauioris armaturæ pedites belle instructi pompā celebrēt. Quæ igit̄ hoc modo mortales ī deos fecerit:pie certe fecerit. Eos autē amicos cōparabimꝰ:qui sint nobis moribus nō dissimiles:& quibus eadē quæ etiā nobis cōducant:& quibus magnis in rebus cōmunis nobiscū fortuna sit:Talis.n.amicicia prædurat maxime. Socios autē eos facere debemus:q & iustissimi sint:& nō mediocri ualeant potentia:& in proximo habitēt. hostis autem eos faciemus:qui horū sint contrarii. Suscipiendū aūt bellum in eos ē:qui rempu.aut eius siue amicos siue socios īiuria uiolare moliuntur. Præsidia autem habeamus oportet aut nostra aut sociorum aut hospitum causa. Et primo quidem nostra:demum sociorum:tertio uero hospitum. De tributis autē id quidem est optimū:quod a priuatis prouentibus ac possessionibus ꝓficiscitur. Secundum uero a cēsibus. Tertium autem a pauperibus:qui sua corpora ministeriis præbent. Ab opificibus autem arma:a locupletibus uero pecuniæ. De administratione autem reipu.popularis quidem principatus ē optimus:ī quo

Plebs

leges optimatibus honores distribuit. Plebs uero neque dandis priuatur suffragiis:neq; ferendis quidem sententiis. Proxima uero illa ē:in qua leges a ditioribus affici contumelia plebem non sinunt. Principatus autem paucorum duo sunt genera:aut.n.est ex amicicia & societate quadam aut a censibꝰ. Necesse autem est:socios faciamus:cum ciues minꝰ ex sese potentes sunt:qui tum solum tum oppida tueantur:aut hostibꝰ repugnent. Est autem societas omittenda:cum aut eam facere non sit opus:aut socii longe a nobis distent:neq; potētes sint qui opportune adsint:Ciuis autem bonus ē:qui amicos ciuitati utilissimos comparat. Inimicos uero & paucissimos & infirmissimos quiq; sine ulla priuatorū bonorum publicatione prouētus comparat quāplurimos.& qui sese iustissimum præbens eos in quæstionem agit:qui rerum pu.aliquid per iniusticiam uiolat. Largitionibus uero utuntur omnes:aut quo-

niam aliquid inde sperant commodorum: aut quo suscepto rum beneficiorum gratiam referant: Obsequuntur autem om nes aut lucri aut honoris aut uoluptatis aut timoris gratia. Commutationibus uero utuntur omnes aut sponte aut inui te. Omnes.n.actiones aut ui aut suasione aut fraude aut occa sione pficiuntur. In bello aūt uincitur aut fortuna aut corpo rum multitudīe robustitate ue aut pecuniarum copia aut op portunitate locorum aut uirtute sociorum aut consilio & cal liditate imperatoris. Socios uero derelinquendos putant aut maiore utilitate aut belli solutione. Iuste autē agere est cōis sequi utilitatis cōsuetudines parere legib⁹: priuataq; pacta ser uare. Cōducit autem corpori quidē bona habitudo & formæ dignitas aut uires & bona ualetudo. Aīo uero Sapientia Prū dentia Fortitudo Temperātia Iusticia: his autem utrisque pe cuniæ & amici. Inutilia uero sunt horum contraria. Plurimū uero utilitatis affert bonorum ciuium multitudo.

Sapientia
Prudentia
Fortitudo
Temperantia
Iusticia

FINIS.

Frācisci philelfi ex græco in latinum traductio Aristotelis Rhetoricæ ad Alexandrum regem: quæ quidem interpreta tio facta est Florentiæ āno a natali christiano Millesimo qua dringentesimo trigesimo decimo Kalendas Iulias.

AD MAGNANIMVM ET ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM PHILIPPVM MARIAM ANGLVM INCLYTVM MEDIOLANENSIVM DVCEM.

Francisci philelfi præfatio in plutarchi cheronensis apophthegmata ad Traianum Cæsarem.

Plutarchus

l ECTITANTI mihi nuper græce quædã princeps optime nonnulla plutarchi cheronẽsis uolumina perdocti & in primis sapientis uiri: cum de moribus lucubrata grauissime: tum de aliis plærisq; permagnis ac præclaris rebus ornatissime elegantissimeq; perscripta ad manus incidunt: Quæ dũ singula incredibili quadã cupiditate percurro: ille haud quaq; intẽpestiue se liber offert: q de apophthegmatis ad Traianum Cæsarem ĩscriptus est. Hunc accuratius etiã atq; etiã cũ mecũ ipse consydero: res sane digna uisa est: quæ & a Plutarcho illustri eruditissimoq; philosopho emanaret: & Traiano ipsi dedicaretur: Fuit. n. Traianus eiusmodi ꝑfecto & uir & imperator: q cũ oĩ ãtiquitate ita de uniuersæ uirtutis laude cõtenderet: ut nihil ad decus ei: nihil ad gloriã defuerit: Nam sapiã quæ una tum aĩ magnitudinẽ tum iusticiam ipsam cõplexa ẽ: quæq; humanos casus oĩs infra se habet: ita diuinus ille prĩceps uiguit: ita excelluit: ita mortales reliquos lõgissime anteiuit: ut qdquid ageret: cõtinuo ex oĩ parte perfecte ageret. Quare cũ intelligeret uim dicẽdi eam rẽ esse: qua cæteris aĩantibus maxime præstaremus: hãc uæhemẽter sectatus est: & coluit plurimũ. Viros prudẽtia & orone insignis quoscunq; uel apud nr̃os uel apud græcos offendisset: & honorib⁹ prosecutus ẽ oẽs: & familiaritate sibi cõsuetudineq; deuinxit: Nõ. n. erat ignar⁹: & ꝙ esset uirtutis ꝓmiũ; & optiorũ prĩcipũ nomẽ p eloquẽtissimos uiros sempiternũ fieri. Cũ ergo apud Traianũ cõiunctissime plutarchus uiueret: munus ꝑgratũ illi & ꝑutile cæteris se facturũ existimauit: si quæ magna cura & industria collegisset: apophthegmata eius nomini dedicasset.

Traianus cæsar

Apophthegmata Dicteria

Apophthegmata uero ipsa quæ plæriq; nr̃i dicteria nonnulli dcã noĩarunt: sũt breues orones argutiorẽ sensũ aliquẽ facetioreq; cõtinẽtes. Sum his qdẽ mirifice delectat⁹: nõ modo ꝙ dicacitates libero dignas hoĩe suauissimosq; sales præ se ferrẽt:

uerūetiā quoniā mirabilē quandā & huberēac uariā grauitatē
sniarū ad oēm orōnē augēdā atq; exornādā adhibitura porre
ctura q; uidebāt:Nihil ē.n.ut ita dixerī:humāis ī actionib⁹ ua
fre callide pudice cōtinēter generose cōstāter bēigne liberaliter
innocenter integre amice:nihil deniq; magnifice nihil sapien
ter nihil cū uirtute & laude dictū factūue:ꝙ nō inde exēplū ue
nari queat. Quātū uero & decoris & dignitatis ad oēm & orō
nē & uitæ cultū afferre soleat exēplorū uis:nō ē dicendi locus
præsertī cū patet id qdē:& ī prōptu ē oībus. Placuit igiť præ
stātissime priceps cū otiosus essē: huiusmodi apophthegmata
ī latinū uertere:idq; nō modo ut ꝓdessem nrīs.sed eo ēt libēti⁹
quo te tibi oñderem:idest ut mea lucubratiōe ītelligeres:quæ
ꝑsæpe ipē dicēdo āplecteris:ista apud ꝓbatissimos & clarissi
mos uiros quosq; ꝓbatissima semp laudatissimaq; extitisse. Af
firmāt.n.qb⁹ frui licuit aditu ac sermone tuo:ea te singulis ꝑ
pe dictis sniarū & crebitate & pōdere & comitate uti:qua præ
cæteris hoībus lycurgus ille lacedæmoniiq; oēs aptissime usi Lycurgus
perhibenť. Tu uero regib⁹ ipis plane munificētior imitaberis
hoc loci:si uidebiť:ꝑsarū reges:Mos.n.fuerat:q uel ī hāc usq;
seruať ætatē:ut q adire ꝓ re quapiā reges īstituissent :ea defer
rēt ad illos dona:quæ offerētiū obseruantiā atq; pietatē decla
ratura iudicassēt. At illi eo pacto ꝙ offerebanť suscipiebāt:ut
nō auari nō cupidi odrysiorū more principū sed humāi sed bñ
fici sed iure optimo regia & maiestate & splēdore ꝑditi cēserē Odrysii
tur:Nā lōge maiora ꝙ accepissent munera :illustrioraq; refere
bāt. Itaq; cum hoc simul qdqd ē munusculi:obtuli aīum tibi
meū. Siqd mihi fuisset maius:id ēt ꝙ libētissime obtulissē. Tu
aūt nolim argentū mihi:nolī auri quicꝙ referas:Nam ut es ex
celso atq; īuicto aīo:ꝙ hæc oīa despicias:& ꝓ nihilo putes:cū
antea sæpenumero tū nuperrime his maximis & potentissi
mis regib⁹ ac ducib⁹ liberādis uel āplificādis poti⁹ nō obscure
declarasti:quos memorabili illa inauditaq; uictoria maritimi
uni⁹ ac terrestris prælii caietani captiuos habueras. Quid igr̄ Præliū caieta
ꝓ mea erga te fide a me posciť: maius qdđā mediusfidius mul num
toq; præclarius:ut æquo aīo feras:teipm amē:te colā: te admi
rer. Id si feceris:nihil prorsus mea snia ad splēdidissimæ tuæ ī
me munificētiæ cumulū accesserit. Interī apophthegmata ipa
cū ꝑ īgētis ac fere īfinitas occupationes tuas molesq; licuerit:
cognosces:ubi ꝑspicue īuenies cū apud græcos & barbaros tū

ẽt apud nr̃os:qdqd in oĩ probitatis ac præſtãtiæ genere aut fieri:aut dici:aut cogitari memoria dignũ querit. Ego ſi te his delectari aĩaduertero:propediẽ alia ſubnectã.

Plutarchi cheronenſis apohthegmata ad Traianũ Cæſarem.

Artaxerxes rex perſarum
Traian⁹ cæſar

c Vm Artaxerxi pſarũ regi o maxĩe ĩperator Cæſar traiane obeqtãti olĩ obuiã fact⁹ opari⁹ qſpiã ac rudis hõ:cui aliud nihil eſſet: aquã utraqꝫ manu e ꝓximo hauſtã flumine obtuliſſet:iucũdus ille ſubridẽſqꝫ ſuſcepit:qppe q ñ rei quæ dabat:uel inopia uel uſu ſed alacri dãtis uolũtate grã̃m metiret. Exiſtimabat ẽt eũ q benigne parua prõpteqꝫ acciperet:nõ regali minus humanoqꝫ fungi munere:qꝫ ſi magna elargiretur. At lycurgus tenuiſſima ſpartæ ſacrificia ſtatuit:quo ex pñtibus rebus uenerari deos ĩmortalis expedite facileqꝫ poſſent. Qua ipſe quoqꝫ duct⁹ ſnĩa tenuia tibi dõa hoſpitaliaqꝫ munuſcula cõeſqꝫ philoſophiæ primicias offero hiſce cõmentariis. Quæ ſi quã aut ad morũ diſciplinã:aut ad cognitionẽ ĩperitãtis pro rõne electionis:quæ dicẽdo magis quã agẽdo patet:ſi quã inquã affinitatẽ habent una cũ offerentis affectione ſuſcipe:atqꝫ utere. Quãqꝫ uitæ quoqꝫ illorũ facta ſimul ac dicta hiſtoria hæc cõplectiẽ:q ſiue duces ſiue legũ latores ſiue ĩperatores:cũ apud romanos :tũ apud græcos maxĩe claruerũt. Atqui res geſtæ fortunã plærunqꝫ admixtã habẽt. ſed quæ inter obeunda negotia quæ in aduerſis quæ ſecũdis in rebus dicta rñſa negata affirmataqꝫ ſunt:ueluti qbuſdã iu ſpeculis perſpicue cui⁹qꝫ oñdunt mentẽ. Proinde Sirãnes ille perſes admirãtibus qbuſdã cur fieret:ut prudentibus ei⁹ uerbis res nequaquã reſpõderẽt:uerborũ ĩqt in ſeſe ius eſſe :at rerũ in fortuna & rege. Nempe illic res:quæ dictis uirorũ cõſonãt:ut libenter ediſcanẽ:facile præſtãt:hic aũt uel ſola ipſa uerba quæ ueluti quædã uitæ morũqꝫ indicia atqꝫ ſæminaria collegimus haud intẽpeſtiua tibi moleſtaqꝫ fore cenſeo:ſiquidẽ permultos uiros:qui me moratu digni extitiſſent:breui inſpexeris.

Lycurgus

Syramnes

Exempla externa.

Perſæ
Cyrus rex

p Erſæ amant hoĩes adunco naſo:quoniã Cyrus hac potiſſimũ forma reges eſſe delectaret. Aiebat .n. aũt cyr⁹ eos:q ſibi bona nollẽt:cogi ut aliis parerẽt:atqꝫ expedirent.

Quodq; neminē deceret īperare:q ſubditis nō eſſet melior:
Cū uero & mōtuoſa perſarū regio aſpaq; eſſet:uellentq; ppte
rea cāpeſtrē ac mollē capere:ne id qdē ē paſſus inquiēs & plā
tarum ſæmina & hominum mores atque ingenia regionum
quoque ſimilitudinem trahere.

d Arius Xerxis pr̄ cū de ſuis laudib⁹ prædicaret:aiebat & Darius rex
i prælus ſeſe & piculoſis aduerſiſq; ī rebus prudentiorē Xerxes rex
fieri. Idē cū tributa ſubditis īperaſſet:prouīciarū præfectos
accerſiuit: & an tributa grauia eſſēt:īterrogauit:Quib⁹ rn̄dē
tib⁹ ea mediocriter habere iuſſit:dimidiū qſq; ſolueret. Cū
āt punicū malū qddā & id qdē magnum aperuiſſet:quærenti
cuidā qd nā tm̄ habere uellet:q̄ta eſſet granorum multitudo:
Zopyros ſeſe uelle reſpōdit:Erat āt Zopyrus uir tū pbus & tū Zopyrus
amicus. Qui ubi ſeſe ipē cecidiſſet:nareſq; & aures obtrūcaſſet:
& ita credit⁹ babylonios fefelliſſet:ac dario tradidiſſet urbem
ſæpe dicebat darius longe Zopyrū malle integrū q̄ centum ca Babilon
pere babilonas.

ſ Emiramis quod ſibi ſepulchrū cōſtruxerat:īſcripſit lr̄is: Semiramis
Quicūq; rex pecuniis īdiguerit:pateſcō monumēto quot
uoluerit accipito. Itaq; Darius ſublato lapide pecuniarū nihil Darius rex
īuenit:ſed alias repperit lr̄as:quæ hæc dicerēt ni malus uir eſ
ſes ac nummis inſatiabilis:cadauerū loculos non moueres.

x Erxes darii fili⁹ Arimeni fr̄i q ex agro bactriano de regni Xerxes rex
ſucceſſiōe ſecū decertatur⁹ deſcēderat dōa miſit:iuſſitq; de
ferentib⁹:illi dicerēt hiſce te ī præſētia honorat xerxes fr̄. At
ſi rex deſignat⁹ fuerit:eris oīum apud ſe maxim⁹. Cū uero de
clarat⁹ rex eſſet:& eū arimenes cōtinuo adorauit:ac diadema ī
poſuit:& arimeni xerxes ſecūdū dignitatis gradū poſt ſe dedit. Arimenes
Babylonus āt qm̄ defeciſſent:irat⁹ potituſq; uictoria īpauit:ar Babilonii
ma ne ferrēt:ſed pſallerēt:tibia uterēt:ſcorta alerēt: caupōicæ
īdulgerēt:ac ſinuoſis tunichis īduerent. Vænalib⁹ āt caricis
quæ portarētur ex attica:aiebat futurū:ne pri⁹ ueſcerēt:q̄ q
illas ferret:ſolo potit⁹ foret. Idē quos ī caſtris ſpeculatores Speculatores
græcos depræhēdiſſet:nullo ſupplicio affecit:qn ubi iuſſiſſet:
ut audacter induerent exercitum: libere dimiſit.

a Rtaxerxes xerxis filius cognomento longimanus quo Artaxerxes
niam manum alteram haberet longiorem:aiebat beneſi
ciū addere longe magis regale eſſe q̄ auferre. Primus:
autem iuſſit:qui & poſſent:& uellent uenatores iactu initio

uterentur. Primus ẽt iis supplicium statuit qui circa imperii disciplinã deliquissent: ut pro cædendo corpore exuti uestib⁹ cæderentur: depositaq; tiara uellerentur. Satibarzane autem

Satibarzanes

cubiculario iniusti quiddã ab eo petẽte: ubi non obscure dixisset triginta millibus daricis ab illo id fieri: quæstori imperauit: totidem daricos ad se portaret: quos illi tradẽs accipe inquit: Satibarzane: hos. n. cũ tibi dedero: pauperior certe futurus nõ sum: at si tibi quæ petieras: fecero: iniustior.

Cyrus

c Yrus iunior cũ lacedæmonios ut secum societatem facerent: hortaretur: dicebat cor sibi longe grauius esse q̃ fratri: quodq; & plus meri q̃ ille biberet: & melius ferret: & ut ille uix in uenationibus equis insisteret: at difficilioribus ĩ rebus ne in solio quidẽ. Hortabatur aũt: uiros ad se mitterẽt monens ac pollicẽs peditibus equos se daturũ: equitib⁹ uero bigas: uicos aũt quibus prædia essent: at eos qui uicos possiderent: facturũ se urbiũ dños: Argenti uero & auri nõ numerum sed pondus iis fore.

Artaxerxes

a Rtaxerxes hui⁹ frater cognomẽto memor nõ adeuntib⁹ modo sed obsequẽtẽ benignũq; præstabat: uerũ ẽt legitimæ uxori iusserat: regii curr⁹ aulea undiq; tolleret: quo ĩdigẽtibus ĩ itinere aditus pateret. Paupe aũt hoĩe malũ igẽtis magnitudinis ei offerẽte: iucũde suscepit: p solẽ inquiẽs: hic is mihi uidet: quẽ urbẽ quoq; ex parua magnã reddere posse existimem. Cũ uero aliqñ fugiens cõmeatu impedimẽtisq; direptis siccis ficis uesceret ac pane ordeaceo: cuiusmodi inquit uoluptatis rudis eram?

Parysatis
Cyrus rex
Artaxerxes rex

p Arysatis cyri & artaxerxis mr̃ iubebat: q rex apparate q̃ppiã & imperiose dicturus esset: uerbis grauissimis atq; ornatissimis uteretur.

Orontes

o Rontes regis artaxerxis gener cũ ob irã ĩ ignominiã excidisset: cõtẽptuiq; esset: inqt quẽadmodũ cõputatorũ digyti nũc decies millenarios numeros nũc unarios queũt ponere: eodẽ quoq; modo regũ amicos posse qñq; totũ quãdoque minimum.

Memnon
Darius
Alexãder rex

m Emnõ q cõtra Alexãdrũ ꝓ rege dario bellũ gereret: quẽdã q sub se merẽs multa de Alexãdro maledice petulãterq; loqueret: ubi lãcea pcussisset: ego te ĩquit alo: ut pugnes: nõ ut maledicas Alexandro.

Reges ægyptiorum

a Egyptiorũ reges ꝓ sui ipsorũ lege adiurabãt iudices: ne

quid p iiuriā aliquādo iudicaret: si reges id ēt ipsi iperassent.

p Oltis rex thracū cū in troiano bello & a troiāis eū. & ab Acheis legati simul adiisset: iussit: ut helenam redderet: duasq; a se pulchras mulieres alexander acciperet. Poltis rex Helena

t Eres Sitalci pr̄ dicere cōsueuit cū otios⁹ esset: neq; rei militari opam daret: nihilo se sua snīa agasonibus pstare. Teres Sitalcus

c Otys pardā largiēti: leonem ipse cōtra largit⁹ ē. Cum q; natura excādesceret: & ī eos q in ministeriis deliqsset: aīaduerteret graui⁹: ubi ab peregrino uasa fictilia deportata forēt cū & fragilia & tenuia tū ēt apte atq; magnifice laborata cælata tornataq; politissime: pegrino qdē illi dedit dona: at uasa cōfregit oīa: ne p irā ut ait: amarius illos plecteret: qui ea confregissent. Cotys

Dathyrsus rex scytharū aduersus quē traiecisset dari⁹: i suasit Ionū tyrānis: ut soluto Istri iugo effugerēt: ac sese ī libertatē uēdicarēt: Quod cū ob suā in dariū fidē facerē noluissēt: mācipia frugi māsueta minimeq; fugitiua appellabat. Idathyrsus rex Darius

a Teas ad Philippū scribēs ait: tu qdē macedōib⁹ īperitas hoībus iis: q bellādi piriā didicerūt: ego āt scythis: q aduers⁹ famē & sitim pugnare possūt. Idē cū equū pecteret: philippi legatos īterrogauit: nū hoc philipp⁹ faceret. Ismeniā uero quē captiuū egerat tibicinē optimū tibia uti iussit. admirātib⁹ āt reliqs iurauit æqstrē hinnitū auditu sibi iucūdiorē ēē. Ateas rex Philippus rex Scythæ

s Cilurus cū relictis marib⁹ filiis octogīta diē esset obitur⁹: hastiliū fascē cuiq; obtēdēs ut illū cōfrīgerēt: iubebat. Id āt singulis se posse negātib⁹: ipse singillatī educta hastilia oīa facile cōfregit. ita docēs illos ubi una esse pseuerarent: firmos ac potētis fore: imbecillos āt: si separarēt: ac dissiderent. Scilurus

s Elo tyrānus quo tpre carthaginēses ad Imerā debellauit pacē cū iis acturus: coegit: fœderibus īscriberēt fore: ut ēt filii a pstādis Saturno sacrificiis qescerēt. Educebat ptērea syracusāos psæpe: pinde atq; ad militiæ plātatiōisq; munus: quo & ager melior cultu rdderet: & ne ipi p otiū deteriores fierēt. Idē cū ob petitas pecūias ciues tumultuarēt: eo se pacto petere pecūias dixit: ut eas restitueret: quas ēt post bellū restituit. Cū uero ī cōuiuio lyra circūferret: tēpantib⁹ deīceps & cōcinētib⁹ reliqs: ipse equū adduci iussit: quē leuiter facileq; īsiluit. Selo Carthaginēses Imera Saturnus Syracusani Lyra

h Iero post Gelonē tyrān⁹ eorū neminē: q liberi⁹ eū licenti⁹q; adirēt: ītēpestiuū dicebat esse. Qui āt secretū uerbū Hiero tyrānus Gelon

occultūq; efferrēt: iniuria afficere ēt illos existimabat: ad quos efferret. Odimus. n. nō efferētis modo uerūēt audiētis: quæ no lum⁹. Obiurgatus aūt a quodā q͂ sibi os fœteret: suæ id uxori crimini dabat: utpote quæ nihil unq̄ hac de re dixisset. At illa ait: existimabā. n. uiros oīs ita olere. Xenophani uero colophonio dictitāti uix se alere duos seruos: respōdit: at homerus cui tu detrahis: pluris q̄ decēmillia uel mortuus alit. Epicharmū aūt comicū quoniā uxore eius pn̄te lasciue aliquid locutus esset: affecit mulcta.

Xenophanes
Homerus
Epicharmus

Dionysius senior

d Ionysius senior cū forte cōcionatores ꝑ lrarū ordine traherent ubi. d. lra sorti ipsi obuenisset: ad eū q dixisset: deliras dionysi: dn̄abimur ergo rn̄dit. Atq; ubi concionē hūisset: cōtinuo a syracusanis ꝑtor designat⁹ ē. Sed posteaq̄ ī tyrānidis initio obsideret: īsurgentib⁹ aduersus eū ciuib⁹ amici cōsulebāt: ni uellet supatus captusq; mortē dare: magr̄atū imperiūq; deponeret. At ille bouē a coquo iugulatū confestimq; prolapsū intuēs: deinde nō iniucūdū ac triste ē: inquit: nos metu mortis quæ adeo breuis ē: tantū ac tale īperiū deserere? Idē cū filiū cui principatū erat relicturus: accepisset īgenui uiri coniugē uitiasse: illū iracūde īterrogauit: siqd huiusmodi a se ppetratū nosset: Adolescēte aūt rn̄dente tu. n. nō hūisti pr̄em tyrānū: Nec tu: īquit: hēbis filiū: ni hæc ꝑpetrare desieris. Itē cum ad eū īgressus uidisset ingentē poculorū aureorū. argēteorūq; multitudinē: exclamās: īqt: tyrānus in te nō ē: q a tāta poculorū: quæ a me accipis: copia amicū ti bi neminē cōpararis. Pecunias aūt a Syracusanis exigēs atq; illos deinde intuēs queri ꝑcari ac dicer̄ pecuniarū sibi adesse nihil: ut alias soluerēt: iussit & id bis terue effecit: Sed ubi pluris īperasset: & eos ridere: ac ī foro circūuentis cauillari audisset: ut quiescerēt: iussit: nūc. n. nihil hn̄t: qn̄ qdē nos despiciūt. Matri uero quæ ætate cōfecta esset: uelletq; tn̄ nubere: ait ciuitatis legib⁹ uim posse afferri: naturæ aūt haud posse. Atq; cū reliquos sontes atq; malefactores grauissimis suppliciis plecteret: uestiū furib⁹ eo igno scebat: quo syracusani cænis atq; ebrietatib⁹: qbus inuicē utebant: abstinerēt. Itē cū ꝑegrinus qdā diceret se illi priuatim elocuturū: quo pacto īsidiātis prænosceret ut eloqueret: iussit. Cū uero is dionysiū adisset: dixissetq;: da mihi talētū: quo insidiantiū signa audisse uideare: dedit id qdē ea audisse simulās

Bos
Coquus
Syracusani
Syracusani
Dionysius

& ita hoīs doctrinā admirabať. Itē interrogātı an esset otiosus:nunq̃ mihi hoc inqt accidat. Ac cū accepisset duos adolescētes multa de se de suaq̃ tyrānide petulāter maledicēq̃ locutos īter potandū:utrūq̃ ad cænā inuitauit:Quorū cū alterum ebriose multa cōtumeliosēq̃ delirantē:alterum raro moderate asseruātēq̃ bibentē intuereť:illū qdē dimisit:utpote qui natura esset cōtumeliosus:& ob ebrietatē maledixisset:hūc āt e medio sustulit:quippe q dedita opa ut & maliuolus & hostis idē pperrasset. Accusantib⁹ uero qbusdā hominē a se honorari & ad dignitatē puehi:q & improbus foret & molestus ciuib⁹ At uolo inqt:eū esse quē magis q̃ me oderint. Atq̃ ubi Corithiorū legati munera:quæ iis dederāt:nō acciperēt ppter legē quæ legatos non sineret a principe munera capere:grauē eos rem facere inqt:q q̃ solū boni tyrānides hrent:tollerent:docerētq̃ ēt bñficium tyrāni formidandū esse. Cū ēt apud se īcrebruisset cuidā ex ciuib⁹ aurū domi defossū esse: iussit: ad se deferret. Sed ubi uir ille pua quadā surrepta particula in aliā urbem trāsmigrasset:atq̃ prædium emisset:eo accersito ut oē id auri reciperet iussit:quo in opera uteretur:neq̃ amplius quod utile esset:inutile faceret.

Corinthiorū legati

a T iunior dionysi⁹ dicebat multos alere sophistas:nō q̃ illos admirareť:sed quoniā p illos admirationi esse uellet. Polyxeno āt dialectico affirmāte eū se uerbis reprobatu rū:at ego īgt reb⁹ te reprobo:qppe q tuis relictis me meaq̃ obseruas. Eiect⁹ āt ex tyrānide cū īterrogareť:qd tibi Plato ac philosophia pfuit: rñdit:ut æquo aīo facileq̃ ferrē huiusmōi fortunæ mutabilitatē. Interrogat⁹ quoq̃ quonāmodo factū sit:ut cū ei⁹ pr̄ & paup & priuat⁹ syracusanos ī suā dicionē uēdicasset:ipse & tyrānus & tyrani fili⁹ amiserit:At pr̄ inqt cum popularis dñatus odio esset:res īuasit: ego uero cū tyrānis ī īuidia esset. Verū cū ab alio idē rogareť:Pater inqt suā mihi tyrannida reliquit non fortunam.

Dionysius iunior
Sophistæ
Polyxenus
Plato
Syracusani

a Gathocles figuli fuit fili⁹:q siciliæ dominatū adept⁹ rex q̃ appellat⁹ fictilia pocula cōsueuit īter aurea pōere:eaq̃ iuniorib⁹ ōndens dicere :Ego cū huiusmōi aurea pocula cōsu essem:ī pñtia qm̄ diligētiæ ac fortitudini studuerī hæc ſfacio. Insuper cum urbem obsideret:& qdam e mœnibus per cōuiciu dicerent:o figule quo pacto stipendium solues ? mansuete

Agathocles rex Sicilia
Conuicium

is atq; surridēs ait:cū hāc Vrbē cepero. Cū āt uiribus in suā egisset dicionē:captiuos uænūdabat ingens:si cōuicio me rur
Ithacesii — sus affeceritis:quærar apud dños uros. Ithacesiis uero eius nautas accusantib⁹ q insulā adorti pecora aliqua abstulisset: At uester rex īqt:cū ad nos isset:nō modo pecore ablato uerū excæcato pastore abiit.

Dion — d Ion q dionysiū exegit ex tyrānide:cū callippū:cui oīum uni & hospitū & amicorū maxīe fideret:īsidias sibi tēde re accepisset:eū arguere passus nō ē:mori īquiēs lōge pstare q uiuere:ubi nō hostes solū sed ēt amicos cauere oportuerit.

Archelaus Scyphus — a Rchela⁹ cū ī potu familiaris petulantior qdā aureū scy phū ab eo peteret:illū ut euripidi traderet: iussit puero. Admirāte aūt hoīe: Tu.n.inqt:q petas:at hic q accipiat:dign⁹ ē uel nō petens. Cū aūt a loquaciore tonsore interrogaretur:
Euripides Agathon — quonā modo te tondeo:tacēs inqt. Itē cū euripides pulchrū agathonē iā pubescentē in cōuiuio cōplecteret:atq; suauiaret: ad amicos cōuers⁹ ait:nulla uos admiratio capiat:pulchrorū
Thimothe⁹ — .n.ēt autumnus pulcher ē. Præterea cū timotheus citharœ dus quoniā pauciora accepisset:quā sperarat:palā eum accusa ret:& hāc aliqñ particulā cōcinnēs:at tu terræ filiū argētū lau das:in illū sñiam detorqueret:cōcinne in eū retorsit Archela⁹:
Archelaus — Tu aūt flagitas. Et cū quidā aqua eū inspersisset:irritatus ad uersus hominē ab amicis: At nō me inspersit:inquit:sed illū: quem esse existimauit.

Philippus rex Alexander Theophrast⁹ Athenicēses — p Hilippū Alexandri prem Theophrastus tradit non solū genere & dignitate regina sed ēt fortuna & moribus ma iorē cæteris regibus moderationēq; extitisse. Is athenicēses bea tos esse prædicabat:qppe q singulis ānis decē cū impio præto res:quos deligerēt:inuenirēt:cū ipse ī multis ānis unū solū īpa torē īuenerit parmenionē. Insup cū multæ res ex sñia clarissi
Fortuna — meq; gestæ uno die ei nūciarentur:o fortūa iqt:parū aliqd mi hi mali p tātis talibusq; bōis facito. Idē cū post deuictos gre
Græci — cos nōnulli cōsuleret præsidiis urbes cōtineret:rñdit malle fru gi se longū tps q herū breue appellari. Atq; amicis iubētibus ut maledicū & cōuiciatorē quēdā expelleret:id scūrū se negauit ne inter pluris circumiens malediceret. Et Smicytho Nicanora
Smicythus Nicanor Philippus — īsimulante q assidue philippū maledictis laceraret:amicisque suadētib⁹ accersendum illum ac plectendum esse:uerum Nica nor inquit non est macedonum nequissimus. itaque consyde

rãdũ eſt nequid aduerſus nos agatur. Atq; ubi nouit Nicã
nora ĩopia uæhemẽter affligi & a ſe neglectum :imperauit lar
gitionis quiddã ei dari. Rurſuſq; cum ſmicythus diceret miri
ficas de eo apud oĩs laudes Nicanora ĩdefeſſe prædicare :uide
tis ne:inquit:in nobis eſſe & uitupari & laudari? Atheniẽſiũ   Athenienſes
uero factionum ducibus grãs hñe ſe dicebat:qui ſuis cõuiciis   Conuicium
meliorẽ ipſum facerent cum uerbis tum ẽt moribus:enitor.n.
eos & uerbis ſimul & rebus mendacii arguere. At cum Athe
niẽſes quotquot ad chæroniam captos gratis dimiſiſſet : ſuos
amictus ſtrataque repoſcerent:ob idq; macedonas accuſarẽt: Macedones
ſurridẽs philippus inquit:nonne uñra ſententia Athenienſes   Philippus rex
putant in talorum ſe ludo a nobis uictos? Cũ autem ei bellã   Clauicula
ti clauicula fracta eſſet:& medicus qui eum curabat:quottidie   Medicus
prorſ⁹ aliquid peteret:& ſume inquit:quot uolueris:nã clauẽ
habes. Præterea cum duos fratres Amphoterum & Craterũ   Amphoterus
intueretur:& Craterum quidem tum acutũ tum ſtrenuum:Am   Craterus
photerũ uero hebetẽ ac ſtultum:dicere ſolit⁹ ẽ Craterum am
photerũ eſſe:Amphoterus aũt utrũq; ſignificat:at amphoterũ
eſſe neutrũ. Eos aũt qui cõſulebant amarius eſſe utendũ Athe   Athenienſes
nienſibus: inſanire dicebat:qui hoĩem qui ad gloriã oĩa agen
do patiendoq; referet:gloriæ theatrũ iuberent abiicere. Cũq;
duos improbos flagitioſoſq; iudicaret:ſñiam tulit:ut alter e
macedonia fugeret:alter ut illum inſequeret. Et cũ in bono   Macedonia
agro caſtra foret poſiturus:audiretque illic pabulũ iumentis
non eſſe:cuiuſmodi inquit:nr̃a eſt uita:ſi ad aſinorum commo
dũ nobis uiuendũ eſt? Atq; cum munitiſſimũ caſtellũ quod
dam capere uellet:ubi exploratores retuliſſent quandifficilli   Exploratores
mũ eſſe & nullo modo capi poſſe:rogauit:an ita eſſet difficile: Aſinus
quo ne aſinus quidem auro honuſtus quiret accedere? Atqui
cũ laſchenis olynthii milites quererent:moleſtiſſimeq; ferret:
quod a philippi militibus proditores p contumeliã uocarent   Philippus rex
ineptos inquit macedõas natura eſſe & agreſtis:q ſcaphã etiã   Proditores
ſcapham dicerent. Filiũ uero admonebat macedonibus blã   Scapha
de atq; gratioſe utendũ ſe præſtaret:quo ſibi multitudinis ui   Macedones
res cõpararet:donec alio rege humanũ eẽ licebat. Cõſulebat
quoq;:ut qui in ciuitatibus uiribus præſtaret:& bonos uiros
amicos ſibi cõparet:& malos:deinde alteris uteret:alteris abu
teret. Idẽ philoni thebão & bñfico & hoſpiti p id tp̃ris:quo   Philo

Thebæ thebis degebat obses:cũ nullũ a se postea munus uellet accipe re:ait:noli me:quæso:hac priuare præstantia uincendi:si qdẽ beneficio grãq; supas. Multos aũt quos bello ceperat:eos uæ nundãs sublata impeditaq; tunicha sedebat nequaq; decore. Itaq; unus ex iis q uænundabant:clamauit:ignosce mihi phi

Philippus lippe.nã a pr̃e amicicia mihi tecũ est:Interrogãte aũt philippo unde homo amic⁹ es & quomodo:ait ꝓpius accedẽs tibi elo quar. Vt aũt propius factus ẽ:parumper iferius chlamyda de mitte:ita.n.ineptus sedes. At ꝓpilipp⁹ istum ait dimitte:nã q uero beniuolus atq; amic⁹ esset:latebat me. Præterea cum ab hospite quodã ad cænã inuitatus:multos quos obuios habu isset:adduceret:uideretq; hospitẽ turbatũ:non.n. sufficiebant: quæ parata erãt:singulis amicis cõmonefactis:ut placentæ lo cũ relinquerent:iubebat. Ii uero ita esse putãtes expectantesq; comedebãt haud multũ atq; oĩbus hoc pacto satis fuit. Hip

Hipparchus parchi aũt euboici mortẽ non obscure moleste tulit. Dicẽte ãt quodã attamẽ tempestiue ille ac mature mortuus ẽ sibi quidẽ respondit:mihi qdẽ celeriter.pri⁹.n.diẽ obiit :quã a me dignã amicicia nr̃a grãm receperit. Rursus cũ accepisset alexandrũ

Alexander queri:ac ei crimini dare ꝙ filios ex plurib⁹ susciperet mulieri b⁹:proinde inquit qñ qdẽ multos habes regni æmulos :dato opam:ut & honestus & prob⁹ fias:quo nõ mea sed tua grã re

Aristoteles gnũ adipiscaris. Eundẽq; iubebat ut & Aristotelen obserua

Philosophia ret:philosophiæq; studeret:neqd multa huiusmodi agas:quæ

Antipater egisse me pœnitet. Cũ itẽ ex Antipr̃i amicis quẽdã iudicum numero ascripsisset:posteaq; & barbã sibi & capillũ ĩficere cer to sensisset:hominẽ remouit:ĩquiens qui ĩ pilis fidus nõ foret: eũ nõ esse dignũ existimandũ:q fidẽ ĩ rebus seruaret. Mache

Machetas tæ uero cuiusdã causã iudicãs quoniã esset sopnolentus:min⁹ accurate ꝙ iuris foret:attendebat :proinde aduersus eũ sñiam tulit. Illo aũt reclamante ꝓuocare se iudiciũ iratus philippus ad quẽ inquit:& machætas ad teipsũ rex subdidit:si uigilans qdẽ attẽdẽq; audieris. Surrexit tũc philipp⁹.ubi uero magis ad se redisset:nossetq; iniuria machætan affectũ: iudicium qui dẽ nõ rescidit:ac æstimationẽ litis ipe persoluit. Itẽ cum har

Harpalus palus rogaret:ut Crateta gentilem ac familiarem suũ qui esset iniuriarum accusatus iudicio liberaret:ne in cõuicio foret : ac nihilo tamen minus mulctam solueret:melius est inquit hunc

ipsum ꝙ nos huius cā in infamia esse. Ad hæc grauiter ami Peloponēnses
cis & inique ferentibus peloponēnses bñficiis affectos in olym
piis aduersus eū insusurrare atq; obstrepere turpiter: Quid igi
tur inquit: si male afficiant̄. At cum plusculū tp̄ris militiæ
sopno indulxisset: deinde ubi surrexit: tuto inquit dormiebā:
Antipr̄.n.uigilabat. Rursus cum interdiu is dormiret: & græ Antipr̄
ci qui ad fores cōuenerant: grauiter id ferrent: atq; incusarēt: Græci
Parmenio ne admiremini ait: si nūc Philippꝰ dormit: nam cū Parmenio
uos dormiretis: hic uigilabat. Cū uero psalten: quendā uellet Philippus
inter cænandū emēdare ac de pulsandis chordis differere: ait Psaltes
psaltes: supi id ab ste mali rex auertāt: ut hæc quā ego :melius
ipse teneas. At cū per id tp̄ris quo in olympiada uxorē & in
Alexandrū filium erat iratus: Demarathus chorinthius ad se Olympias
uenisset: quæsiuit quo pacto inuicem græci haberent. demara Demarathus
thus autem ualde profecto inquit: græcorum concordia tibi Græci
curæ ē: qñ quidem necessarii atq; propinquissimi affecti adeo
in te sunt. Quod cum ille consyderasset: deposuit iram: & eis
reconciliatus ē. Anus uero paupercula cū rogaret: ut suā cau Anus
sam iudicaret: essetq; sæpe īportunior: Philippus ait otiosum Philippus rex
se non esse: Tunc anus uociferans īquit: ac regē te noli. Ille aūt
uerbū admiratus: non illam modo sed alias quoq; continuo
audiuit.

a Lexander adhuc puer iis quæ prospere philippus mul Alexander
ta ac præclare gereret: minime lætabatur: sed ad sodales
conuersus pueros dicebat ac mihi pater nihil relinquet.
Rñdentibus autem pueris: ille tibi hæc comparat. Verum qd
prodest: inquit: si multa sint nobis: cum agamus nihil? Idē
cum & læuitate corporis & pedum uelocitate plurimum ua
leret: hortatus a patre ut in olympiacis ludis stadium curreret Olympiaci ludi
ait facerem id quidem: si cum regibus certamen mihi futurum
esset. In multam uero noctem cum ad eum puella: quo una Stadium
quiesceret: adducta foret: interrogauit: quid tam sero? Illa autē Puella
respondente: expectaui enim quoad uir cubaret: grauiter in ser Serui
uos animaduertit: quoniam quantum in illis fuerat: adulteriū Adulterium
fere perpetrasset: Atqui cū diis īmortalibꝰ largiꝰ odores sacri
ficaret: leōides pædagogꝰ quo pñte psæpe thꝰ arriperet: sic ait Leonides
heꝰ tu puer large odores offeres: cū regiōis thuriferæ potiere.

Epistola	Eius igitur potitus ad illum epistolam dedit:Misi ad te thuris
Thus	& casiæ talenta:ne quæ minima sunt:maximi facias ĩ diuinis
Casia	rebus:utpote qui non sis nescius non pigmentiferi potitos so/
Talenta	li. Item cum granici prælium pugnaturus esset : macedonas
Macedones	hortabatur:affatim cænarent:ac omnia in medium ferrēt per/
	inde ut ex hostium rebus postridie cænaturi. Insuper cum
Perillus	ex amicorū numero Perill' qdā dotē filiarum gratia peteret:ta
Talēta xlx.	lenta ut quinquaginta acciperet iussit. Eo autem dicente decē
	satis esse:tibi dixit accipere quidem satis est : at mihi dare ne/
Quæstor	quaquam satis. Quæstori autem cum iussisset : ut Anaxar
Anaxarchus	cho philosopho quātum peteret daret:quæstorq; dixisset:talē
philosophus	ta centum eum petere:pulchre inquit facit:nouit enim & ami
	cum se habere:& eum qdem amicum:qui talia elargiri & pos/
Miletum	sit:et uelit. At cum mileti multas athletarum statuas qui ĩ
Athletæ	olympiacis phytiisque ludis uictoriæ corona donati essent:ĩ
	tueretur:forsitan huiuscemōi corpora tunc ait extiterunt:quā
Barbari	do barbari urbem uestram obsidebāt. Et cum Ada regina
Ada regina	carum obsōia atque crustulas per artifices & coquos paratas
	magnifice ad eum semper mittere delectaretur :inquit melioris
	sibi esse obsonatores ad prandium quidem nocturnum iter :ad
	cænam uero prandii paucitatem. Omnibus autē ad pugnā
	instructis cum prætores militum interrogassent:num ad hæc
	aliud quicquā iubes?Nihil respondit: nisi ut barbæ macedo/
Parmenio	num radantur. Parmenione uero admirante:an ignoras inqt
	captum in prælio nullum esse quam barbæ meliorem?Atque
Darius	cum a Dario ei talentum permulta millia daretur: & ut Asiā
Asia	ex æquo diuideret:diceretq; parmenio:equidem acciperem :si
Alexander	Alexāder essem. Et ego quoq; per Iouem in quit: si parmenio
Iupiter	essem: Dario autem respondit neque terram duos soles: neque
Darius	Asiam reges duos tolerare. Et cum ad Arbelas aduersus de
Asia	cies centena hominum millia de summa rerum acie dimicatu
	rus foret:eum amici adiere:qui milites accusarent: quod intra
	tabernacula sermones haberent :ac paciscerentur:ut nihil om
	nino spoliorum in regiam relaturi forent:sed sibi ipsis compa
	raturi. At ille subridens bona inquit nunciatis omina : audio
	.n.iis uiris uincendi non fugiendi consultationes esse. Ac p
	multi milites eum adeuntes rex aiebant fide neque hostiū mul
Pedor	titudinem pertimesce :ipsum.n.pedorem nostrū non perferēt.

Instructo aũt exercitu cum militem quẽdam intueret̃:qui iacu
lum amentaret ex acie ut inutilẽ expulit:quippe qui tũc ĩstru
eretur:cũ iam armis utendum esset. Epistolam uero quæ a Epistola
mr̃e ad eũ data secretas accusationes in antipatrũ atq; calum Antipr̃
nias cõtineret:dum una cum ephestione uti cõsueuerat:lectita
ret:illum nõ amouit:sed cũ legisset:sui quem eduxerat: anuli
illius ori gẽmam apposuit. Idem ĩ hammõis templo cum io Hammon
uis filius a ꝓpheta esset appellatus:haud ĩquit mirũ:oĩum.n.
Iupiter natura pr̃ ẽ:suos aũt eos efficit:qui optimi sũt. Sagip
tæ aũt ictu in crure uulneratus:ut eorũ multi cõcurrissent:qui
// eũ appellare deũ cõsuessent:læta hilariq; facie. hic qdem sã
// guis ẽ ait ut uidetis:& cruor. Cælicolæ qualem diui misere Cælicolæ
fluentẽ. Quibusdã uero antipatri parsimoniã tenuitatemq; Antipater
laudantib⁹:utpote q dure austereq; degeret:extrinsec⁹ inquit Parsimonia
Antipater albis ẽ uulgaribusq; uestibus:intrinsecus uero pur
pureis prorsus. Per hyemẽ uero ac frigus cũ apud amicũ epu
laret̃ essetq; & focus paruus & parũ ignis allatũ:ut uel ligna
uel th⁹ingereret iussit. Atq; cũ Antipatrides formosã psaltri Antepatrides
am duxisset ad cænã:facie in eius amorẽ Alexãder cõmotus Psaltria
Antipatriden rogauit:nunquid mulieris amore teneretur. Id
aũt illo confitente o scelestæ ait:non abduces cõtinuo e conui
uio mulierẽ. Itẽ pythona:quẽ Eu⁹ tibicen amabat:cum ui
cassander suauiare uellet:idq; ægre ferentẽ Euium intueretur Cassander
Alexãder:iracũde in cassãdrũ exiliuit uociferans:ergo nec quẽ
q̃ per uos amari licet. Cũ eos aũt macedonas qui aduersa ua
letudĩe laborarent:quiq; manci debiles inutilesq; essent:ad ma
re dimitterent:quidam ostẽsus ẽ:qui sese inter ægrotos scripse
rat:cũ is tamen nequaq̃ ægrotaret. Is igit̃ ubi corã adductus
ac diligenter examinatus confessus ẽ:eo se id causæ inuenisse
quoniam amore Telesippæ:quæ ad mare abiret:uæhementer Telesippa
cruciaretur:quæsiuit. Alexander:qui cum de Telesippa sermo Alexander
habendus esset:uerum ubi didicit eam esse liberam: ꝓinde ait
o Antigenes suadeamus Telesippæ:nobiscum ut maneat:nam Antigenes
liberæ mulieri uim afferre nostrum non est. Quos autẽ græ
cos apud hostes merentes captiuos egerat:Athenienses quidẽ
in pedicis custodiri iussit:quoniam qui alimentum ex publico
haberent. stipendiis militarent: Thessalos uero quod agrum
quem optimum possiderent:haud colerent:At thabanos dimi Thessali

sit inquiens quoniam solis hisce neque urbs neque ager p nos
Ludi reliquus est. Qui autem inter ludos optime arcu uti uidere
tur: diceretur que per anulum sagiptam emittere: eum cum ha
beret captiuum: ut id ostenderet: iussit: Quod cum ille nollet:
Alexander iratus Alexander hominem imperauit interemi. Ille uero cum
ageretur. ubi ad eos a quibus agebatur: conuersus diceret mul
tos se dies ei rei non studuisse proptereaque ne aberraret: timu
isse: id posteaquam Alexander audisset: & miratum esse & mu
neribus dōatum hominem liberasse: quoniam occisum iri se:
quam indignum gloria uideri maluisset. Insuper cum Taxil
Taxilles les quidam rex unus indorum obuiam factus inuitaret Alexā
drum: ne prælium secum uellet neque bellum: quin potius siq
dem minor esset: ut sibi benefieri pateretur: sin ipse præstaret:
ut benefaceret: respōdit. At ob hoc ipsum pugnandum ē: uter
beneficus uictor euaserit. Atqui cum de saxo indorū illo ac
Indi cepisset: quod perinde quasi auibus īaccessibile sit aornum ap
pellatur ut locus quidem difficillim⁹ captu esset: at qui illum
teneret meticulosus: nunc inquit locus iste facillimus captu ē.
Præterea ubi alius cui saxum esset: quod minime capi posse ui
deretur: se cum saxo simul ac uiribus Alexandro dedidit: eum
Alexander regnare iussit: ac solum addidit inquiens: Sapere mihi uidetur
homo hic: qui probo uiro se potius q̄ tuto loco munitoq; cre
diderit. Post illius uero saxi captiuitatē cum amici dicerēt
herculen ab eo rebus gestis supatum: At ego inquit meas res
Hercules gestas simul cum imperio ne uno quidem uerbo cum herculis
rebus conferendas puto. Quosdam uero ex amicis quos in
alearum ludo haud uti ioco didicerat: mulctauit. Inter pri
Craterus marios autem optimosq; amicos Craterum unum omniū ma
xime honorabat. amabat autem ephestionem: nam Craterus
Ephestio ait regis amator est: ephestio uero Alexandri studiosus. Ze
Alexander rex nocrati uero philosopho quinquaginta talenta cum misisset:
Zenocrares atq; ea non accepisset: quod sibi iisce opus non esse diceret: ro
philosophus gauit an ne amicū quidē Xenocrates hret? Nam mihi inquit
Darius rex uix darii diuitiæ in amicos suffecerunt. At cum Porus ab eo
Porus post pugnam interrogatus quo te pacto utar? regaliter respon
disset: interrogatusq; iterum nunquid præterea aliud? omnia
in ipso regaliter inesse dixisset: admiratus Alexander eius uiri

tum grauitatem tum etiam probitatem: plus soli ad id: quod antea habuisset: addidit. Certior autem factus se a quodam conuicio affici: Regale inquit est eum: qui beneficus sit: uitu perari. Ad postremum cum diem obiret: ad amicos aspiciēs ait: magnam mei funeris laudationem fore intueor.

d Emades orator posteaq̄ ex hac luce Alexander emigrasset: aiebat se uidere macedonium exercitum: quoniā principe esset orbatus: excæcato Cyclopi persimilem. Demades Alexander Cyclops

p Tolemæus lagi filius frequentissime apud amicos & cænabat & dormiebat: Quod si aliquando cænā præberet rebus illorum utebatur: Accersebat. n. sciphos strata ac mēsas ipse præter necessaria possidebat nihil: quin alios locupletes efficere regale magis esse dicebat quam locupletari. Ptolemæus Lagus

a Ntigonus exigendis pecuniis erat acriter intentus. Quodā uero dicēte: at Alexāder talis nō erat. Probe inq̄t: ille. n. metebat asiā: ego aūt culmos lego. At cū milites quosdā esset intutus: q thoracibus & galeis pilā luderent: gauisus est: eorūq̄ duces accersiuit: quos laudaret. Vt aūt audiuit eos bibere illorū ducatus militib⁹ dedit. Idē admirantibus cunctis q̄ posteaq̄ senectutē attigisset: humaniter atq̄ mansuete reb⁹ uteretur: Antea. n. inquit potētia mihi op⁹erat: sed nunc & gloria & beniuolētia. Philippo aūt filio multis pñtibus percunctāti qñ castra mouebimus? quid inq̄t: times: nunqd ne solus tubā audias? Festināte uero adolescente capere domū apud uiduā mulierē: quæ tris uenustas hr̄et filias: cum quēdam hospitalibus munerib⁹ inuitasset: inq̄t: non educes filium meū ab angustiis? Atq̄ posteaq̄ longam ægrotationem euasisset: cōualesceretq̄: nihil ait deteri⁹ accidat: hæc. n. aduersa ualetudo nos monuit uæhementius nobis efferēdum nō esse: quoniam mortales sumus. Cumq̄ ab Hermodoto solis filius in poematis esset scriptus: in his mecum: ait: ollifer iste nequaquam sentit. Dicente autem quodam omnia regibus & honesta & iusta eē ita per iouem inquit: regibus barbarorum: nobis autem ea dūtaxat honesta sunt: quæ honesta: & ea solum iusta: quæ iusta sunt. Marsiæ uero fratri cum aliquando esset controuersia: rogaretque: ut eiusce rei iudicium domi fieret: At fiet inquit: in foro uel cunctis audientibus si nihil per iniusticiam agimus. Antigonus Alexander Asia Philippus Hermodotus Iupiter Marsia

Penuria
Aristodemus
Athenienses
Anaximenes
Thrasyllus
Demetrius
Græcia
Antagoras
Antigonus
Agamemnon
Mithridates
Demetrius.
Demetrius
Rhodii
Prothogenes
Caduceatores

Idē cum per hyemem aliq̄ñ coegisset castra in illos mouere locos: ubi rerū necessariarū penuria erat: & aliqui e militū numero in eū maledicerēt: ii quidē nescii quod prope esset: taberna culo uirga patefacto flæbitis: inqt: ni longius remoti maledicetis in nos utemini. Itē cum aristodemus amicus quidam qui p̄re coquo natus esset: ei cōsuleret: ut & sumptus & largitiones tolleret: uerba tua aristodeme respondit ius olent. Insup cū Athenienses eius seruū honoris grā ciuitati perinde ac liberū ascripsissēt: nolle ait: unū atheniensem a me cædi: Et adolescēs qdam Anaximenis rhetoris discipulus cum orōnē quam apparate meditatus fuerat: recitasset: atq; is ea ī re q̄ discere uellet: tutius aliqd interrogasset: cōticuissetq; adolescēs: qd ais inqt: hic ne illa sunt: quæ in tabulis scripta sunt? Rhetora uero alterū audiens q diceret: ubi anni tp̄us niuem iacere occepisset efficit: ut pabulo careret solū. non inquit desines me obtudere Thrasyllo aūt cynico minimū ab eo petēte: at hoc inquit dare regis non est. subdente autem illo: ergo da mihi talentum: at non est inquit hoc accipere cynici. Demetrium uero filium cum ad liberandos græcos magna cum classe uiribusque emitteret: aiebat gloriam tanquam a græciæ specula in uniuersum orbem suam lucem emittere. Itē cum antagoras poeta congrum elyxaret: idemque patellam quateret. Antigonus qui post eum staret: homerum ne: ait: putas Antagora cum Agamemnonis res gestas scriberet: congrum elyxasse? Et Antagoras tu autē rex ait existimas Agamemnona cum illas res gereret: curiosum adeo extitisse: siquis in castris congrū elyxaret? Cum autē per sopnum uidisset auream messem Mithrydaten emetere: eius interimendi consilium cepit: idque demetrio filio elocutus ut taceret iureiurando astrinxit. Demetrius uero Mithrydate assumpto unaque deambulans iuxta mare hastæ calcaneo descripsit in littore: fuge Mithrydate: Quod cum ille intellexisset: in pontum fugit: ibiq; regnauit.

d Emetrius cum rhodios obsideret: cepit quodam ī subur bio Protogenis pictoris tabulam: qui Iasylon pinxerat id est imaginem liberi patris. Postulantibus autem per caduceatorem rhodiis: & ut tabulæ parceret præcantibus: respondit paternas se imagines potius quam picturam illam ab sumpturū. Idē ubi fœdera cum rhodiis percussisset: tormen

tum apud eos reliquit rem profecto quæ cum eius magnificen tiæ tum illorum fortitudinis indicium atque monumentum allatura foret. Post atheniensium uero defectionem cum ur bem cepisset: quæ rei frumentariæ inopia iam male premeretur cōtinuo concione conuocata frumentum eis elargitus ē. Qui cum hisce de rebus in concione loqueretur: barbare quiddam pronunciauit. Quare cum unus e consessu ut uerbum dicen dum foret: interclamasset. ergo huius quoque emendationis causa alia uobis præterea quinque millia medimnū elargior. Athenienses

a Ntigonus secundus cum demetrius pater captus esset: mi sissetque ex amicis quendam: per quem iuberet: ne obtem peraret: si quid litterarum coactus a seleuco ad eum daret neque urbes cederet: ipse per litteras Seleuco obtulit & omne se illi regnum cessurum uademque futurum: si patrem demetri um liberaret. Et cum bello nauali aduersus ptolemæi præ tores pugnaturus esset: gubernatorque dixisset hostium nauis multo pluris esse: at me inquit præsentem aduersus quot na uis opponis? Inuadentibus uero hostibus cum aliquando cederet: ait nequaquam fugere: sed ipsum utile quod retro po titum esset: persequi. Præterea cum adolescens: qui fortissi mo patre natus: non tamen ipse miles esset admodum probus: paternos redditus peteret: At ego ait adolescens ob ipsius uiri non ob patris probitatem mercedes largitionesque exhibeo. Zenone autem citieo mortuo quem unū maxime philosopho rum omnium admiraretur: dicebat theatrum suarum actionū interisse. Antigonus Demetrius Seleucus Ptolemæus Zeno Theatrum

l Ysimachus in thracia superatus a dromachæta: cum & sese & exercitum præsiti dedidisset: ubi bibisset: in capti uitate positus: o dii inquit: ut paruæ uoluptatis gratia memet seruum ex rege feci. Philippidi autem poetæ comico: quo & amico & familiari uteretur: quæ tecum dixit ex meis cōmuni co? quæ ipse uis respondit: præter secreta. Lysimachus

a Ntipater cum parmenionem ab Alexādro enecatum ac cepisset: ait: siquidem parmenio Alexandro tetendit insi dias: cui fidendum? sin minus tetendit: quid agendum? Dema dis autem oratoris iam ætate confecti: ait ueluti ex immolata uictima reliquum esse solum uentrem & linguam. Antipater Parmenio Alexander Demades

a Ntiochus tertius ad ciuitates scripsit: siqd præter leges Antiochus

Diana

faciundum iuberet per litteras: ne sibi obtemperarent ut eius rei ignaro. Dianæ autem sacerdotem: quæ mirandũ in modum forma præstare uideretur: cum esset intutus cõtinuo decessit epheso ueritus: ne quid præter animi sententiam: quod nefas esset: agere cogeretur.

Antiochus
Seleucus
Gallogræci

a Ntiochus cognomento accipiter aduersus seleucum fratrem de regno bellum gerebat. Sed ubi Seleucus a gallo græcis uictus nusquam appareret. quin trucidatus uideretur: posita purpura Antiochus suffusco amictu indutus est. Non multo autem post certior factus de salute fratris secundo nuncio diis immortalibus sacrificium egit: suasque ciuitates coronis ornari fecit.

Eumenes

e Vmenes insidiis persei circunuentus animã efflasse uisus est: Cuius rei cum pergamum rumor perlatus esset: Attalus eius frater imposito diademate & illius accepta uxore regnum cepit. Cum uero accedere fratrem uiuum audisset: obuiam simul cum stipatoribus uti consuerat: profectus est hastile habens. At Eumenes eum benigne hilariq; uultu amplexus est: dixitque ad aurem: ne festines ante uxorẽ capere: quã me mortuum uideris. Nec aliud suspecti quicquam ĩ omnem uitam neque dixit. nque fecit. quinetiam cum ẽ uita decederet: uxorem illi regnumque reliquit. pro quibus ille filium nullum aluit: cum multos suscepisset. Sed Eumenis filio cum in adultam ætatem peruenisset: regnum uiuus adhuc tradidit.

Pyrrhus

Python
Caphisius
Polyperches
Romani

Sicilia

p Yrrhus cũ a filiis adhuc pueris interrogaretur: cui esset regnũ relictur⁹: qcunq; e uobis inquit acutiorem habuerit gladium. Interrogatusq; uter Python ne: an Caphisius tibicem melior esset: Polyperches respondit prætor. Cum uero congressus cum romanis bis eos uicisset: multis & amicis & ducibus interfectis: Si uno item prælio romanos: ait: uicerimus: actũ de nobis fuerit. At posteaquã potiũdæ siciliæ spe frustrat⁹ enauigaret: retro ad amicos uersus qualẽ ĩqt romãis atq; carthaginẽsib⁹ palæstrã relinqmus? Militib⁹ aũt aquilã eũ appellãtib⁹: qd. n. ait: uestris armis ut præpete pẽna sublimis nõ tollar? Idẽ cũ audisset a qbusdã se adolescẽtibus multis ĩter bibendũ cõuiciis maledictisq; oneratũ: iussit eos oẽs interdiu corã agi. Quod ubi factũ ẽ: eorũ primum rogauit: an ea

de ſe dixiſſent? ac iuuenis rñdit: hæc nempe rex diximus: dixiſſemuſque longe plura: ſi plus uini habuiſſemus.

a Ntiochus is qui ſecundũ aduerſus parthos expeditiões duxit: cũ in uenatione quadã feriſq; inſequendis ab amicis ſeruiſq; aberraſſet: hominum quorundam pauperum caulam ignoratus ingreditur. Et cum inter cænandum ſermonẽ de rege inieciſſet: audiuit eum alias bonum eſſe: ſed flagitioſis amicis obſequentem plæraq; minus attendere: quodque adeo uenationis ſtudioſus foret: ut res neceſſarias plærunq; negligeret. Atqui tunc locutus eſt nihil. ſed cum primum illuxiſſet: ſtipatorum ad caulam aduentu ubi quis eſſet allata purpura atq; diademate: patuiſſet: Cæterum a quo: ĩquit: die uos accepi: heri primum uera de me uerba audiui. Præterea cum hieroſolyma obſideret: iudæis ad maxima illa feſtalia petentibus dierum ſeptem inducias: non modo eas dedit: ſed etiam tauris auratis cornibus odoribuſq; & pigmentis affatim præparatis ad portas uſque pompam egit. Atque ſacrificio illorum ſacerdotibus tradito ipſe in caſtra rediit. Iudæi uero admirati continuo ſeſe poſt ſolemnitatem dedidere.

Antiochus
Parthi
Iudæi

Hemiſtocles cum adhuc eſſet adoleſcens: inter potus ac
t mulieres uolutabatur. At poſteaq; Miltiadis ductu barbari ad marathona uicti ſunt: nihil amplius per intemperantiam Themiſtocles perpetrare compertus eſt. Ad illos autem qui eius uitæ ac morum mutationem admirarentur: dicebat Miltiadis trophæũ neque ſinere ſe dormire neque otioſum aut deſidem eſſe. Interrogatus etiam utrum Achilles mallet an homerus eſſe? Tu autem inquit: utrũ uictor in olympia eſſe malles an uictorum præco? Item cum xerxes aduerſus græciam magna illa claſſe deſcenderet: Epicyden Temiſtocles ueritus hominem popularem atq; factioſum quæſtus auidum ac meticuloſum: ne prætor creat⁊ rempu. perderet: ut prætura abſtineret: perſuaſit argento. Cumque Adimantus qui uauale prælium formidaret. diceret ad Themiſtoclen: qui ad id græcos hortaretur: ſuadendoque incitaret. O Themiſtocle eos qui in certaminibus primi irruperint: cedunt ſemper: ita ẽ iqt: adimãte. Verũ eos q manſerĩt: haud coronãt. Atq; cũ Eurybiades uirgã tolleret: ut obſtreperet: obſtrepe iqt: ut libet: uerũ audi. Cũ ãt eurybiadi pſuadere nõ poſſet ĩ anguſtioribus

Temiſtocles
Miltiades
Barbari
Marathon
Trophæum
Achilles
Homerus
Xerxes
Eurybiades

locis nauali prælio certandum esse: clam ad barbarum mittit
monens: ne græcos pertimesceret: quippe qui fugerent. Ac
ubi ille consilium secutus uictus est: quoniam in his locis clas
se pugnasset: ubi græcis cōduxerat: rursus ad eum mittit: hor
Hellespontus taturq; ut correpto itinere in hellespontum fugiat: quoniam
Græci græci de soluendo ponte consultarent: is quidem eo ductus
cōsilio quo in seruandis græcis illum seruare uideretur. At
Seriphius cum Seriphius diceret eum non sua sed urbis gloria splendo
rem assecutum: uera: inquit: narras. Cæterum neque ipse: si Se
riphius forem clarus essem: neque tu: si atheniensis. Cumq;
Antiphates formosus Antiphates: cuius amore Themistocles tenebatur:
Themistocles fugeret: atque contemneret eum prius: at ubi magnam adeptꝰ
est & gloriam & potentiam: adiret: atque blandiretur: heus
inquit: adolescens sero quidem ambo: uerumtamen sapimus.
Simonides Ad Simoniden uero qui iudicium quoddam iniustum ab eo
contenderet: dixit: neque illum bonum poetam esse posse: si
præter modulum numerūq; concineret: neque se bonum prin
cipem si præter legem iudicaret. Idem filium qui ī deliciis ma
tri esset: aiebat uiribus græcis præstare plurimum: Nanque
Athenienses principes græcorum esse Athenienses: sese uero Atheniensiū:
uxorem autem ipsius suam: at illum matris. Et cum duo fi
liam eius procarentur: prætulissetq; frugi ac probum locuple
ti alteri: ait se malle uirum: qui pecuniis quam pecunias: quæ
uiro indigerent. Prædium quoque cum uænderet: proclama
re iussit: ut etiam uicinum bonum haberet. Præterea cum
ignominia ab atheniēsibꝰ afficeret̄: quid in eos ait estis mole
sti: qui uobis usui sæpenumero fuere: Seque platanis assimila
bat: sub quarum tegmina tēpore imbrium refugiūt: dein uero
in serenitate illas auellunt prætereuntes: atque maledicunt.
In eretrienses uero cauillatꝰ aiebat eos sicut gladiolos piscis
habere gladium: cor autem non habere. Cum uero Athenis
Athenæ primum eiectus est: postea e græcia quoque: ascendit ad regē:
Græcia apud quem dicere iussus: inquit orationem uariis stratis simi
lem esse: nam quemadmodum illa solent: eodemque modo ora
tionem siquid extendatur speciem figurasque demonstrare:
sin colligatur: easdem tegere atque corrumpere. Itaq; tempus
petiit: quo persica lingua percepta pro uoluntate posset ac si
ne interprete cum eo loqui. Multis autem honestatus mune

ribus ac breui locupletatus dixit filiis: perdemur o filii: ni pediderimus.

m Ironides aduersus boetios exercitus ducēs egredi Atheniensibus iussis: cum iam hora instaret ac primipili nō dum omnis adesse dicerent: adsunt inquit: qui pugnaturi sūt: eorumq; promptitudīe atq; alacritate usus hostes superauit. Mironides

a Ristides cognomēto iust⁹: solus semp uersabat: societatesq; fugiebat: tāq; amicorū potētia ad īiuriā hortaret. Aristides

Cūq; Athenieēses testalib⁹ relegationis tabulis studerēt: & illitteratus ac rudis homo: q testā haberet: eū adiisset: iussisset que aristidis nomē īscriberet: ait ille nosti ne Aristiden: quod ubi is quidem negasset: sed iusti cognomentum moleste ferre diceret: tacens Aristides nomen id testæ īscripsit: & homini reddidit. At cum ei essent inimicitiæ cum themistocle: legat⁹ una missus: uis ait themistocle ī confiniis inimicicias relinquam⁹: nam si uisum fuerit: eas rursum cum reuerterimus: recipiemus. Tributa uero cum græcis statuisset: tanto pauperior rediit: q̄ tum ad iter ipsum erogauit. Cum uero hi uersus: quos in Amphiaraū Eschylus condidisset: recitarentur: Nam uult uir esse non uideri hic optimus: Qui mētis altæ fructifer sul cans segetem Consulta callens germinat grauissima: cuncti oculos in Aristiden conuertere. Atheniensēs Themistocles Amphiaraus Eschylus

p Ericles cum prætorem gesturus esset: assumpta chlamyde ad sese loquebatur: caue Pericle in liberos homines magistratū geres: & eos qdē græcos atque Athenienses. Pericles Athenienses

Iusserat autem Athenienses æginam quasi pirei portum existimarent: ac tuerētur. Atque ad amicum quendam qui falsum illum testimonium rogaret: ubi etiam iusiurandum īterueniebat: respondit se ad arā usque amicum esse. Cūque ex hac luce foret decessur⁹: sese ipse beatitudinis efferebat: quod atheniensium nemo sua causa nigro amictu indutus esset. Aegina

a Lcibiades adhuc puer cum eo captu ī palæstra comprehensus esset: quem nequiret euadere: mordebat luctantis manum. Atque illo dicente mordes ut fœminæ: minine inquit: sed ut leones. Canem quoque cum optimum haberet: quem nummum septem millibus emerat: ei caudam abscidit: hoc ideo feci inquiens: quo Atheniēses hac de re loquētes de me aliud nihil quæritent curiosius. Cum uero ad lu Alcibiades Palæstra

Ilias — dum accessisset: iliados carmen petiit: magistro autem respondente homericum sibi esse nihil: illi inflixit pugnum ac praeteriit. Et cum ad periclis fores uenisset: audissetque non esse

Pericles — otiosum: quoniam quo pacto Atheniẽsibus rationem esset redditurus: consyderaret: nonne melius est: inquit: cogitare: qui nõ reddat? Atque arcessitus ab atheniensibus ex sicilia ad capi

Sicilia — tis causam: seipsum abscondit inquiens eum stultum esse: qui cum habet controuersiam: quaerit effugere: dum licet fugere. Cumque dixisset quis: non credis patriae iudicio teipsum? Ego ne matris quidem respondit: ne fortassis ignorans pro albo calculo nigrum immittat. Vbi uero audisset sese ac suos morti adiudicatos: at iis ostendemus inquit nos uiuere: & ad lacedae

Lacedaemonii — monios uersus decelicum bellum in athenienses excitauit.

Lamachus. — l Amachus primipilum quendam cum repraehenderet: quoniam deliquisset: isque diceret nunquam fore: ut id amplius faceret: belli inquit bis errare non licet.

Iphicrates — i Phicrates quoniam ce[r]donis esset filius: cõtemptui erat is gloriam tum primum adeptus est: cum saucius hostẽ armatum ac uiuum & corripuit: & in suam triremem transtulit. Item cum in amico socioque solo castramoetatus uallum iaceret: fossam foderet quandiligentissime: propterea quae dixisset quidam: quid enim metuimus? pessimam imperatoris uocem esse respondit: non putassem. Insuper instruct[us] aduersus barbaros uereri inquit: ne Iphicraten nesciant: quo quidem nomine hostes alios consternatos redderet. Praete

Calumniator — rea cum capitis iudicium subiret: ait calumniatori: cuiusmodi homo rem tu facis: qui bello instante ciuitati de me potius quam mecum consultandum esse suadeas? Ad armodiũ quo

Armodius — que qui armodii illius prisci gentilis sibi ignobilitatem exprobraret: meum quidem genus respondit a me ipso initium sumit: tuum autem in te finit. Idem cum ab oratore quodam in concione interrogaretur: quis es: qui ita efferris animo: utrũ eques: an sagiptari[us]: num pedes: an scutatus? nullus sum inquit horum: sed qui hisce omnibus imperare didicerim.

Timotheus — t Imotheus putabatur fortunatus imperator: atque qui ei inuidebant: pingebant urbes: quae illo dormiente ad raete ultro se implicarent. Itaque dicebat Timotheus: si

huiuſcemodi urbes capio dormiens: quid me facturum arbi/ tramini: cum uigilaro? Ad hæc cum ex audacibus prætori ribus quidam atheniensibus uulnus oſtenderet: at me: inquit: puduit: quod me prætore ueſtro in Samo catapulta prope cō cidit. Oratores autem cum chareta præferrent: talemque di gnum eſſe prædicarent: qui Athenienſium prætor eſſet: inqt Timotheus immo: qui prætori ſtrata portaret.

c Habrias eos dicebat pulcherrime officio imperatoris fungi: qui res hoſtium maxime noſſent. Et cum prodi tionis accuſaretur ſimul cum Iphicrate: increparetque Iphicrates illum experiendi gratia in gymnaſium proficiſci: & ad ſolitam prandere horam: Quid nam inquit ſi aliud quid dam utriuſque noſtrum Athenienſes norint: te quidem ſquali dum & expertem cybi: me uero & pranſum & unctum eneca/ bunt? Dicere etiam conſueuit formidabilius eſſe ceruorum agmen ductu leonis: quam leonum ceruo duce. — Chabrias; Iphicrates; Gymnaſium; Athenienſes

h Egeſippus cognomento crobylus cum Athenienſes in Philippum irritaret: ſucclamauit quidam e concione bellum ne ſuades? ita per iouem inquit: nigroſque amic tus: & cum publicis funerum elationibus funebris orationes: ſi ad libertatem niti: quam quæ macedones imperarint: factū ire maluerimus. — Hegeſippus; Philippus; Macedones

p Ytheas adhuc adoleſcens decretis hiſce quæ de Alexan dro ſcribebantur: contradicturus uenit, atque dicente quodam: tu cum iuuenis es: de huiuſmodi audes loqui rebus? At Alexander inquit quem ſuffragiis decernitis deum: eſt me iunior. — Pytheas; Alexander

p Hocion athenienſis neque ridere neque lachrymare ab ullo unquam eſt uiſus. Et in concione cum quis di xiſſet: cogitabundus uideris o phocion: recte coniectas inquit: cogito enim ſiqua ualeo in his breuitate uti: quæ apud Athenienſes dicturus ſum. Idem cum oraculum Athenienſi bus redditum eſſet unum eſſe in urbe uirum: qui omnium uo luntati opinionique aduerſaretur: & hunc uociferantes athe nīēſes quæritādū iuberent: phocion ſeſe ait hunc eſſe: ſoli. n. ſi bi eorū placet nihil: quæ multitudo ipa & agit. & dicit. Atq̃ cū aliqñ apd populū ſñiá dicēs auditorib⁹ grat⁹ ēēt: ītueretq̃ — Phocion

Athenienses
Demosthenes
Aristogiton
Philippus
Phocion
Alexander
Rumor
Leosthenes
Attica

omnes : qui communi eodemque consensu quod dixisset ad/mitterent : ad amicos cõuersus ait : num fortasse mali quip/piam locutus sum nescius? Athenienses uero cum ad sacrificium quoddã accessiones peterẽt:ac reliqui ea cõcederent :rogatus sæpius sñiam dicere: Puderet me iquit si uobis accessiones cederẽ : huic autem sua nõ redderẽ:simulq; fœneratorem ostendebat. Rursus cum demosthenes orator dixisset:enecabunt te phocion athenienses:si insania eos ceperit: ita in quit me enecabunt si insania:te uero:si sanitas eos cepit. Itẽ cum Aristogiton calumniator in carcere foret aĩam efflaturus:erat .n.dãnatus:phocionaq; rogaret:ad sese ut iret:neq; amici sinerent:ad improbũ hoĩem proficisceretur:Et ubi nam loci quisq; aristogitona iucundius rñdit adloquatur? Atq; cum bizantiis athenienses irati essent qm̃ chareta quẽ illis auxilio aduersus philippũ cũ copiis miserãt recipe urbe noluissent:dixissetq; phocion haud oportere irasci sociis:qui nõ crederent sed iis prætoribus magis qui non crederentur:prætor ipse designat⁹ ẽ.Qui a bizantiis creditus:ut philipp⁹ infecta re abiret:effecit. Alexander autem rex cum talenta centum illi misisset muneri qui illa portabant:interrogauit:cur nam factum esset :ut in tãto atheniensiũ numero ad se solũ hæc Alexãder daret?Respõdentibusque illis:quoniam eum solum honestumque & probum putaret:Proinde inquit sinat me & esse & uideri talem. Ad hæc cum alexander triremis peteret: nominatimque iuberet populus phociona interesse ac sententiam dicere : ubi surrexisset:iqt:cõsulo igr̃ uobis:ut uel armis uĩcatis:aut dominãtium amici sitis. Præterea cum de Alexandri obitu rumor sine auctore exortus esset:oratoresque tribunal continuo insilirent:neque differendum sed quamprimum bellandum esse iuberent:rogabat phocion ut expectarent:indubitatoque rẽ nossent.Si enim inquit:hodie obiit:at cras aderit uel diu mortu⁹. Insuper cum leosthenes ciuitatem impulisset in bellum præclara libertatis nominis atque imperii elatam spe:illius uerba cupressibus similabat:Nam cum pulchra sublimiaque essent: fructũ tñ nõ hñt. Initiis ãt succedẽtib⁹ ꝓspere ac ciuitate secũdo nũcio discurrẽte ĩterrogat⁹:an hæc ita gesta uellet gesta hæc gdẽ:consulta uero illa rñdit. Atticã uero adortis mace

donibus:oramꝗ maritimã uastantibus:iuuentutẽ eduxit:per
multisꝗ ad eum concurrentibus:& ut collẽ caperet:ibiꝗ co/
pias instrueret:hortantibus:o Hercules inquit: ut multos ĩpe
ratores intueor:milites uero paucos:uerumtamẽ cõgressus &
uicit ac macedonum principẽ Niciona interemit. At paulo
post Athenienses bello superati ab Antipatro præsidium ad Athenienses
misere: Menillusꝗ præsidii princeps cum photioni pecũias Antipater
daret:turbatus inquit neꝗ illũ Alexãdro esse meliorẽ: & cãm Menillus
qua propter nunc eas acciperet:cũ tunc uoluisset:esse plane de
teriorẽ. Atꝗ ait Antipr̃ cum duo sibi athenis amici essent: ne
ꝗ phocioni ut a se munera caperet:persuasit: neꝗ demaden Demades
his ipsis expleuit. Idẽ cum ab Antipr̃o rogaretur:ut iniusti
quiddã faceret. Non potes inquit Antipater & amico & assen
tatore phocione uti. Atꝗ ubi post Antipatri obitũ atheniẽ
sibus sese in popularẽ principatũ uendicãtibus phocion mor
ti esset adiudicatus ĩ cõcione:amici uero flẽtes sequerent:pho
cioni aũt qui silentio incedebat:quidã ex inimici s obuiã scũs
in faciẽ inspuisset:is ad magistratum ubi oculos conuertisset:
non ne quis inquit:dedecori inseruientem hunc represserit: Cũ
que eorum unus:qui una morituri erant:lamentaretur:afflige Thudippus
returque:non amas:ait:Thudippe cum phocione mori: Iam Phocion
uero allata ad eum culigna ĩterrogatus nunquid ad filium di
ceret:Ego ĩquit:iubeo:& rogo te:nequid rerum harum memo
ria atheniensibus irascare.

P Isistratus Atheniẽsium tyrãnus cũ ex amicorũ numero Pisistratus
quidam ab eo defecissẽt:eiusꝗ cepissent phylã ad eos ue
nit collectũ stratum secum ipse portãs. At illis qd uellet
interrogãtibus:si uobis inqt:persuasero:abibo. sin minus per
suasero:uobiscũ mansurus sum ꝑinde paratus ueni. Atꝗ cũ
ad eum delatũ esset eius mr̃em cuiusdã adolescẽtis amore deti
neri:& illius quidẽ formidãtis deprecantisꝗ plurimum clam
congressu uti:adolescentẽ ad cænam inuitauit:ac rogauit ĩter
cænandũ:quo pacto res acta esset:Illo autem iucunde oĩa sua
uissimeꝗ differente:hæc inquit:tibi ĩterdiu futura sunt:si mr̃i
placueris. Itẽ cum thrasibolus eius amaret filiã: obuiãque
factus suauiasset:proptereaꝗ in illũ ab uxore exasperaret: ait
siqui nos amant:oderim?:quid iis faciemus:qui oderunt: Vxo
remque thrasybolo uirginẽ dedit. Cantores lasciuiores qui Trasybolus

Pisistratus dam cum in eius uxorem incidissent: multaq; petulanter egissent: dixissentq; interdiu uero pisistratū ut sibi ignosceret: lachrymantes præcarētur: uos inquit enitimini post hac sanio res esse. At mea uxor nusq; heri prorsus profecta ē. Interrogantibus aūt filiis cum is alteram uxorem ducturus foret: nūquid eos accusaret? minime inquit: quin laudo potius: ac uolo alteros mihi huiusmodi natos fieri.

Demetri⁹ phalæreus d Emetrius phalæreus monebat ptolemæum regē: ut de regno imperioq; libros sibi compararet: atq; perlegeret:

Ptolemæ⁹ rex Quæ enim amici non audēt monere reges: hæc in libris scripta sunt.

Lycurgus l Ycurg⁹ lacedæmoni⁹ assuefecit ciues nutrire comā: īquiēs formosos coma uenustioris effici: deformis uero formidabilioris. Ad illum quoq; q populi principatū in urbe faciundū hortaretur: tu primus respondit in ædibus tuis populare prīcipatum efficito. Ad hæc iubebat ædes serra securiq; duntaxat laborandas: Sic enim puderet in humilis ac plæbeias ædis pocula & strata sumptuosiorisque mensas importare. Præterea pugilis ac pancratii certamen inhibuit: quo ne ludendo quidem abnuere consuescerent. Expeditiones insuper aduersus eosdem hostes sæpius educere prohibuit: ne ii bellicosiores redderentur. Itaque cum posteriore tempore

Agesilaus Agesilaus esset uulneratus: ait Antalcidas præclaram eum a thebanis disciplinæ mercedem capere: qui uel inuitos assuefecisset docuissetque bellare.

Charilaus c Harilaus rex rogatus: cur leges adeo paucas Lycurgus tulisset: respondit: qui uerborum paucitate uterentur: legibus haud multis indigere. Atque cum mancipium quoddam audacius sese illi inculcaret: per geminos ait: enecarē te: nisi irascerer. Ad illum uero qui interrogaret: quid nutrirent comam: respondit quoniam ex omni ornatu hic quam minimus sumptus est.

Teleclus rex t Eleclus rex fratri: qui ciues criminaretur: quod sibi magis quā illi aduersarētur: tu enī īquit īiurias pati nescis.

Theopompus t Heopompus cum quadam in Vrbe murum sibi quidā ostenderet: & an sibi pulcher altusque uideretur: īterrogaret: minime: si mulierum ē: inquit.

Archidamus a Rchidamus cum in pelopōnensiaco bello socii roga

rent:ut tributis modum eis statueret: respondit bellum non constitutis pacisci.

b Rasidas cum in carici s murē compræhendisset:morsus eum dimisit:deinde ad astātis ait: nihil est ita paruum: quod si ausit inuadentibus repugnare:non se incolumem ser uet. Ad hæc cum in prælio esset clipeo transuerberato ictu percussus:eadem ipsa quam e uulnere hastā eduxisset:hostem interemit. Rogatus autē qui saucius factus esset: quoniam me clipeus inquit prodidit. Brasidas

u Bi Brasidas occidit:liberatis iis græcis qui thraciam in colerent:ac legati qui lacedæmona missi sunt:eius ma/trem adissent:primum illa interrogauit:an pulcherrime Bra/sidas obisset. Thracibus autem efferentibus eum laudibus: aliumq; tale dictitantibus fore neminem:ignoratio uos hospi tes inquit tenet:nam brasidas quidam uir probus fuit:uerum lacedæmon permultos habet illo meliores. Brasidas Thracia Lacedæmon

a Gis rex dicere consueuit non esse lacedæmonios iuterro gandos:quot nam essent:sed ubi essent hostes. Idem ad mantineam cū hostes qm̄ plures essent:expugnare nequiuisset ait q multis uellet dn̄ari op⁹esse:ut cū multis quoq; pugnaret. Cum uero Elii laudarēt:quod olympiacos ludos præclare a gerēt: At qd inquit:admiratione dignū faciunt:si quattuor an norū curriculo diē unum iusticia utunt? Cumq; laudibus īsi sterēt:ait:quid mirandū:si pulchra ī re iusticia utunt pulchre? Item cū flagitiosus homo sæpius rogaret qs spartiatarū opti mus foret:q tui dissimillimus ē respondit: Rursus cū ab alte ro quæreret quot essent lacedæmonii:quot īquit satis sunt q malos arceant. Et cū idem ab alio quæreret:permulti ait tibi uidebunt:si eos pugnantis inspexeris. Agis rex Elii Olympiadi ludi Iusticia

l Ysander amictus:quos dionysius tyrannus ad ei⁹ filias preciosissimos misisset:nequaq̄ accepit:uereri ingens:ne hisce deformiores uiderentur. Atq; a quibus carperetur:per inde atque degenerasset ab hercule:quod dolo plæraque gere ret:respondebat:quo leonis non attingeret:uulpis pellem as suendā esse. Insuper cū argiui iustius q̄ lacedæmonii de quo ābigebāt solo:uiderent dicere:districto gladio:q huius :inqt: ius habet:optime de soli terminis disserit. Lacedæmonios Lysander Dionysius Argiui Lacedæmonii

uero cum ad expugnandos corynthiorum muros timidioris aspiceret: ut leporem uidit exilientem e fossa: huiusmodi inqt: hostes metuitis? itra quorū muros præ inertia lepores dormitant? Et cum megarensis uir quidam in publico coetu audacter ad eum ac licentius loqueretur: Tua inquit. uerba, ciuitatis indigent.

Agesilaus

Agesilaus eos qui Asiam incolerent dicebat liberos quidem malos esse: suos autem bonos. Cumq; ii consuessēt persarū regē magnū appellare. At qua nā inquit re ille me maior est? nisi iustior temperatiorq; sit? Ad hæc cum de fortitudine iusticiaque rogaretur: utra esset melior? Nihil ait fortitudine indigemus: si iusti omnes simus. Item cum noctu repente ex hostili solo castra moturus foret: & eum cuius amore teneretur ob infirmitatem relinqui atque lachrymare intueretur. durum ē inqt miserescere simul ac sapere. Rursum cū

Menecrates Epistola

Menecrates medicus cognomento iupiter epistolā ad eum scripsisset: Menecrates Iupiter regi Agesilao salutē: Rescripsit rex Agesilaus Menecrati sanitatē. At cū lacedæmonii Athenienses ad corinthū ac socios superassent: audita hostilium cadauerum multitudine: heu inquit græciæ: quæ tot ex sese perdidit: qui sat essent: quibus barbaros omnis uinceret. Atque cum oraculum a Ioue in Olympia ex sententia accepisset: deinde ephoris iubentibus ut etiam iisdem de rebus phythium

Delphos

consuleret: ubi delphos petisset: deum rogauit: an quæ patri: eadem sibi quoque uiderentur. Præterea cum amicum quē

Nicias

dam a care icarieo peteret: ac rogaret: ad eū scripsit: Si Nicias iniustus in te non ē: dimittito. sin ē iniustus: nobis dimittito omnino autem dimittito. Ad hæc ut eum qui luscinię uocem imitabatur: audiret hortatus: ac ipsam inquit sæpenumero audiui. Cum uero post leuctrensē pugnā ephori q' urbem exhaustam uiris intuerentur propter legem: quæ perteritos ōis notandos esse iuberet: uellet infamæ notā soluere: ac

Agesilaus

legislatorē. Agesilaū declarassēt. is ut ī mediū ꝓcessisset: ius legib' postridie inciperet. Idem ad regem ægyptiorum socius missus cum una cum illo obsideretur. essentq; hostes & multo plures: ac fossa castra circundarent: egrediundum rex dimicandumq; iubebat de summa rerum. At Agesilaus inquit non esse hostes impediēdos: quos sibi ipis pares uellet. Præterea

cum parum deesset:quin fossa cõiungeretur:aduersus id quod reliquum erat instructa acie ac pari usi certamine uictoria potiti sunt. Ad postremum cum moreretur amicis iussit nullam sibi neque fictam neque pictam facerent:ita enim imagines appellabat. Nã si quod mihi opus illustre factũ est:hoc mihi monumentum est:Sin uero nullum:neque si omnis quidem statuas feceritis.

a Rchidamus ubi agesilai catapultam esset intutus : cum primũ ex sicilia aduecta esset.exclamauit o Hercules periit uiri uirtus. — Archidamus

Gis iunior cum demades diceret enses laconicos ob breuitatem a circulatoribus absorberi: attamen lacedæmonii: respondit:huiusmodi ensibus hostes uæhementissime assequuntur. Itẽ cum ephori cuidã ꝓditori tradẽdos milites iuberẽt:haud illi se ĩqt alienos credere:q ꝓprios ꝓdidisset. — Agis Iunior, Demades

c Læomenes cum qs se gallos ei daturũ polliceret:qui pugnando interirent:istos mihi des:inquit:nolim:sed illos potius:qui pugnando interimant. — Cleomenes

p Edaretus nõ electus in numerũ trecentorũ:qui quidẽ honos in urbe cæteris dignitate ꝓstabat:hilaris surridẽsq abibat gaudere se inquiens:si quidem trecentos urbs haberet ciues sese melioris. — Pedaretus

d Amonidas in ultimũ chori ordinẽ locat⁹ a chori magro pulchre tu quidẽ ĩuenisti:ĩqt:q ẽt ipe honorabilis fias. — Damonidas

n Icostratus argiuorũ prætor cum ad cuiusdã castelli proditionẽ grãdi pecunia atq matrimonio lacænæ mulieris q̃ ipse uoluerit præter regias:ab Archidamo hortaretur:respondit Archidamũ ex herculis genere nequaq̃ esse. Herculem.n.lustrato orbe malos supplicio affecisse:at bonos archidamum facere malos. — Nicostratus, Hercules, Archidamus

e Vdæmonidas cũ ĩ academia xenocraten uidisset:q iã senex cũ discipulis disputaret:cũq audisset ab eo uirtutẽ queri : at qñ ea utet:ĩqt? Rursũ cũ philosophũ audisset:q solũ sapiẽtẽ esse bonũ imperatorẽ differet:dictio inqt admiratione digna:uerũ q loquitur:tubæ strepitũ nunq̃ audiuit. — Eudemonidas, Xenocrates

a Ntiloch⁹ cũ ephorũ gereret:audiẽs messeniis agrũ a philippo datũ:iterrogauit:num ẽt dedisset philippus:ut possiderent:cum pro illo pugnandum foret?

m

Antalcidas a Ntalcidas cum atheniensis quidam lacedæmoniis imperitiam obiiceret: soli certe nos inquit mali nihil a uobis didicimus. Præterea cum alius Atheniensis ad eum dixisset: Atqui nos a cephiso sæpissime uos fugauimus: At nunquam nos: inquit: fugauimus uos ab eurota. Ad hæc cum

Sophista Sophista quidam herculis laudationem lecturus esset: ait quis enim eum uituperat.

Epaminōdas e Paminonda thebano imperium gerente nunquam in castris repentinus tumultus exortus est. Dicebat autem belli pulcherrimum esse mori. Grauiori uero armatura peditum corpus asseuerabat exercitatum esse oportere non athlætarum solum sed etiam militū more. Itaque carnosioribus se infestum præbebat: ac talem quēdam amouit ab exercitu inquiens uix tribus quattuorue clipeis tegi eius uentrem: cuius magnitudine suam ipse mentulā ne uidere quidam posset. Sic etiam tenui uictu ac uili erat: ut cum a uicino ad cænam inuitatus inuenisset liborum obsoniorumque & unguentorum apparatum: abierit illico inquiens: ego te sacrificare nō contumelia uti opinabar. Et cum coquus dierum aliquorū

College sumptus rationem collegis redderet: olei solum multitudinem moleste tulit: Admirantibusque collegis: non sumptum inquit ægre se ferre: sed quod tātum olei intra corpus excepisset. Itē cum festum diem urbs ageret: ac potui omnes coituique studerent occurrit familiari cuidam sobrius atque mentis compos incedens. Illo autem admirante quærenteque: quid ita solus ambularet: quo liceat inquit omnibus uobis ebrietati & desidiæ indulgere. Atque nequam hominem qui flagitiose quid deliquerat: rogante pelopida non dimisit: at amicæ precibus dimisit: dicens amicas decere talia munera capere non præto

Lacedæmonii Thebani res. Ad hæc cum lacedæmonii copias educerent: oraculaque thebanis referrentur: quæ quidem alia uictum iri alia uictores eos fore dicerent: iussit hæc ad tribunalis dexteram: illa uero ad leuam poni. Quibus omnibus positis surrexit inquiens: si parere imperantibus: & cum hostibus congredi aduersi uolueritis: hæc uobis oracula sunt: melioraque ostēdit: Quod si formido uos ceperit: illa sunt: & in deteriora orationē uertit. Iterū cū in hostes agmen opportune duceret: at tonitru facto sui

quæreret: qd deum portendere arbitraret: hostes attonitos ee rñdit: quod cum huiusmodi agri in ꝓximo essent: in talib⁹ ipi castramœtarent. Atq; ornatissimarũ omnium quas gessisset: & optimarũ rerum iucundissimũ eã sibi dicebat: quod suis ad huc uiuis parẽtibus ad leuctra lacedæmonios superasset. Cũ ꝗ alio tempore unguentato corpore ac hilari facie apparere cõsuesset: post illud prælium postridie squalidus ac demissa frõte processit in mediũ. Percunctantibusq; amicis an ægri quicꝗ ei accidisset: nihil accidisse rñdit: uerũ sentiebã me elatiore aĩo heri fuisse: quã par esset. Itaq; ĩmoderatam læticiã hodie plecto. At cũ spartiatas sciret operam dare: ut huiusmodi casus absconderẽt: uolensq; illorũ calamitatis magnitudinẽ liquido patefacere: nõ est passus ut oẽs simul: sed ut singulæ potius ciuitates cadauera tollerẽt. Quare lacedæmoniorũ cadauerum mille & amplius uisũ est. Itẽ cum Iason thessalorũ princeps socius uenisset thebas: & Epaminondæ qui plurimum inopia premeret: aureũ duomillia misisset: aurum quidem nõ accepit: Iasona uero aspiciens: iniuriã inquit incipis. At ipse denariis quinquaginta mutuo acceptis ac ciue quodam ad exercitus cõmeatum in peloponnesum irrupit. Rursum cum rex persarũ daricũ triginta millia ei misisset: grauiter Diomedonta repræhendit: quod nauigationis tantum ad Epaminondan corrumpendum enauigasset. Iussitque: regi diceret: si quæ thebanis cõducerent: sentiret: Epaminondan gratis amicum habiturus foret: sin autem quæ non conducerent: hostem. Et cum Argiui thebanorum societatem iniissent: ac Atheniensium legati in arcadiam profecti in utrosque inueherentur: a Calistratoq; oratore tum orestes tum œdipus exprobrarentur urbibus: ubi epaminondas surrexisset: fatemur ait: & apud nos patricidam extitisse & apud argiuos matricidam: uerum qui hæc perpetrauit: nos quidem eiecimus: Athenienses uero excepere. Spartiatis uero qui multis magnisque in rebus thebanos crimina rentur: his respõdit: uos breui oratione gaudentis otiosos reddiderit. Atque posteaquam Alexandrum phereorum tyrannum qui thebanis erat hostis: in amiciciam Athenienses societateque recipissent: eisq; ille polliceret carnes quæ mina uænũ dabãt: semiobolo se præbiturũ: At nos ĩgt epaminõdas ligna

Leuctra

Iason

Peloponessus

Argiui

Calistratus

Orestes

Oedipus

Epaminondas

Athenienses

ad hasce carnes atheniensibus gratis præbebim⁹. Istorum.n.
agrũ excidemus: si molestiores esse prexerint. Insuper cum
Boetii
boetios uellet in armis perpetuo esse: erant.n. per otiũ dissolu
tiores quo tpre ipsorum princeps electus esset: eos monebat in
quiens: etiã consultate uiri: nam si imperatorẽ gessero: imperio
parendũ est uobis. Itaq; campestrem patentẽq; regionem bel
li orchestrã appellabat: perinde ut illã possidere nequeãt: nisi
manum pro clipei loco hũerint. Et cum chabrias paucos the
Chabrias
banos quosdam qui ad corinthium sub muros auidius prælia
Trophaeum
rentur: interemisset: trophæumq; statuisset: epaminondas deri
dens ait: hic nõ trophæũ sed hecatensiũ hoc est hecates simu
lachrũ statuendum est: Hecaten.n. ante portas in triuiis nõ ab
surde erigebant. Ad hæc cũ quidam nũciasset exercitum ab
atheniensibus nouis ornatũ armis in peloponnesũ missum: qd
Antigenidas
ergo Antigenidas suspirat: ĩquit: si nouas tibias Telles habet?
Telles
erat enĩ tibicen Telles pessimus: at Antigenidas optimus. Itẽ
cum didicisset armigerum permultas ab homine captiuo pecu
nias accepisse: mihi: ait: clipeũ redde. tibi uero faciũdo quæstui
tabernam emitto: Non enim amplius æque discrimen subire
uelis: qui unus e diuitibus beatisque factus sis. Interrogatus
quoque utrum sese meliorem imperatorem duceret an Chabri
an an Iphicraten: difficillimum est ĩquit: iudicatu: quoad uiui
mus. Præterea cum ex laconica reuersus ad capitis causam
una cũ pretoribus collegis arcesseretur: quod menses quattuor
Boetia
boetiæ imperio præter legem adiecisset: collegas hortatus est:
in se crimen referrent tanquam ui coacti. at ipse non habere in
quit uerba: quæ rebus præstarent. Quod si omnino aliquid a
pud iudices dicendum esset: orare si se occiderint: ut statuæ cõ
demnationem inscribant: quo græci norint thebanos uel inui
Laconica
tos ab epaminonda coactos esse: qui laconicam quæ annos
Messena
quingentos neque prædam neque bellum passa esset: & Messe
nam triginta ac ducentos annos incoluisset: concremarint: cõ
posuisse etiam atque redegisse in unum arcadas: præterea græ
cis libertatem restituisse. Hæc enim ea prætura atque imperio
gesta sunt: quare iudices multo cum risu egressi sunt ne suffra
gia quidem in eum admittentes. Ad postremum cum in ul
timo prælio uulnus excepisset: delatus in tabernaculum uoca
Daiphantus
uit daiphantum post hunc deinceps hyollidan: quos quidem

uiros ubi efflasse animam accepisset: iussit: cum hostibus bellum soluerent: tanquam eis imperator non esset. Remque uerbo testatus est: utpote qui optime ciues suos nosset.

p Elopidas epaminondæ collega in prætura cum ab amicis diceretur necessarium negotium cogendæ necessariæ pecuniæ negligere: pecuniæ per Iouem ait: necessariæ huic sunt Nicomedi: hominem is quidem ostendens & claudum prorsus & debilem. Vxore autem cum ad pugnã egrederetur: eum precante: ut se saluum faceret: hoc alios ait monendos esse: at principem & prætorem: ut ciues faceret saluos. Item cum quidam dixisset: in hostes incidimus: quid in illos nos magis: inquit: incidimus quam in nos illi? Atque cum fractis foederibus ab Alexandro pheræorum tyranno & captus & uinctus esset: proindeque illi maledice/ret: tyrannusque dixisset properas mori? maxime inquit: quo thebani magis excandescant: ac tu citius pœnam des. Ad hæc cum Theba tyranni uxor ad eum uenisset: seque mirari diceret: quod uinctus ita esset hilaris: is magis illam se mirari respondit: quod non uinctum expectaret Alexandrum. Item cum ab Epaminonda ueheretur: gratias inquit habere Alexandro: quoniam in præsentia potissimum experiretur nõ modo ad bellum sese: uerumetiam ad necem uti audentia.

Pelopidas
Epaminondas
Nicomedes
Alexander
Theba

EXEMPLA ROMANA.

m Arcus curius a quibusdam cum accusaretur: quod agri bello patri minimam partem uiritim distribuisset: plurimam uero publicam effecisset: optauit neminem romanorum fore: qui quod agri ad alendum satis esset: parum duceret. Samnites autem cum post aduersum conflictum ad eum profecti aurum darent: rapa elyxabat in fictilibus: samnitibus autem respondit minime se auro indigere qui tali cæna uteretur atque malle habentibus imperare quam habere aurum.

M.curius
Samnites

g Aius Fabricius cum romanos a Pyrrho uictos accepisset: labieno dixit: Pyrrhus romanos uicit: non epirotæ. Et cum multum ei auri daretur a Pyrrho: ad

G.Fabricius
Romani
Pyrrhus

quem pro redimendis captiuis uenerat:nequaquam accepit. Postridie uero qui maximus elephantus esset: instructu pyr/rhi post terga ignoranti fabricio clamorem emittens repente apparuit: quo facto conuersus fabricius :ac subridens me:ait: nec aurum heri:nec hodie bællua permouit. Roganteque eum Pyrrho:ut secum esset:ac proximū post se imperium ha/beret:neque tibi hoc:inquit:conducit: nam epirotæ si ambos nos norint:a me regi quam abs te malint. Rursum Fabricio consuli Pyrrhi medicus epistolam misit: qua polliceretur:si is iuberet:se Pyrrhum uenenis interfecturum. At Fabricius eam epistolam ad pyrrhum dedit saniore ut mente uteretur: mo/nens: quoniam & amicorum & hostium pessimus iudex esset. Sed posteaquam insidiis compertis Pyrrhus medicum suspē/dio affecisset:reddidissetque Fabricio captiuos sine redemptio/nis pretio :eos non accepit gratis :sed ne mercedem cepisse ui/deretur:totidem ei captiuos restituit:Nam neque Pyrrhi gra/
Romani tia insidias significasse affirmauit: sed ne romani dolo ui/derentur uti ad necem: perinde atque palam uincere minus possent.

Fabius maximus Abius maximus cum nollet cum Annibale acie conflige
f re sed cunctando exercitum eius terere:qui tum pecuniæ
Annibal tum annonæ premeretur inopia: per aspera ac montuosa loca insequebatur: & sese a latere egressus opponebat. Cūque a multitudine rideretur: & Annibalis uocaretur pædagogus:id minimi pendens cogitatibus suis atque consiliis utebatur. Et ad amicos conuersus dicebat eum sibi timidiorem ui/deri: qui cauilla conuiciaque metueret:quam qui hostes fugeret. Insuper cum de collega Minutio :quoniam hostes ali/
Minutius quos prostrasset:magnus rumor esset: quasi uir foret nomine romano dignissimus: magis se inquit secundam Minucii fortunam quam aduersam pertimescere. Pauloque post cum in insidias incidisset Minucius: & simul cum exercitu perire uideretur: ubi ipse auxilium tulit: cum magnum hostium numerum prodidit :tum illum seruauit. Itaque Annibal ad amicos dixit:non sæpe prædixi uobis fore aliquando ut montana nubes in nos imbris resolueret? Atque post cannensem

cladem creatus imperator una cum Claudio marcello uiro & intrepido :& qui cum Annibale quamlibentissime semper dimicaret : sperabat ipse si nemo pugnaret : breui futurum : ut Annibalis miles attritus fessusque deficeret. Quam ob rem dicebat Annibal maiori sibi metui esse Fabium pugna uacuum quam pugnantem Marcellum. Et cum miles lucanus apud eum esset accusatus : quod mulieris amore noctu sæpe in castris uagaretur : cæterum mirabili armorum uirtute uir esse narraretur: mulierem quam deperibat : compræhendi eo clā iussit :& ad se duci. Vt autem adducta est: accersito homine : quod præter legem : inquit :pernoctares : haud nos latuit : at ne prius quidem latuerat:quod probitati studeres: quare fortiter tuis ac recte factis errata condonentur ? Reliquum nobiscum eris : habeo enim sponsorem : & adductam mulierculam ei commendauit : ac tradidit. Item cum Tarentinos Annibal præter arcem præsidio teneret :Fabius ubi quamlongissime dolo abscessisset : & cepit urbem:& in prædam uertit. Scriba uero interrogante quid de sacris simulacris statueret: relinquamus ait tarentinis deos iratos. Et cum. M .liuius: qui arcem præsidio teneret : urbem per se captam diceret:alii hominem ridebant : At Fabius ait : uera narras: nam nisi tu urbem amisisses: nequaquam ego recuperassem. Atque cum iam senior esset : ac filius consul de rebus gerendis in publico loqueretur : præsentibus pluribus ascendit equum atque procedebat. Cumque lictorem iuuenis misisset : iussissetque equo descenderet :aliis sese auertentibus Fabius ipse equo exiliens præter ætatem accurrit : natumque complexus : belle : inquit : sapis o fili: qui plane intelligas:quibus imperas :& cuiusmodi imperii magnitudinem susciperis.

Claudiꝰmarcellus
Annibal
Fabius
Marcellus
Tarentini
Annibal
Fabius
M.liuius

SCIPIO MAIOR

[S]Cipio maior cum a re militari atque urbana studium ad litteras conuerteret : dicebat cum otiosus esset : plura tunc negocia a se geri. Idē ubi carthaginem ui cepisset:ac milites qdam quam cepissent:captiuā præstanti forma ac uirginem aduæherent:atque illi darent:libenter inquit

Veneris tēplū
Sicilia
Carthago
L. Terētius
Antiochus
Scipio
Quæstores
Pætilius
Quintus

acciperem: si priuatus: non imperator essem. Rursum cum i alto positam urbem obsideret: ubi templum Veneris eminē tius apparebat: iussit: illic uadimonia consentirent perinde ut ad tertium diem in Veneris phano disceptantium causas audi turus: id quod sicuti prædixerat factum dedit urbe capta. Atque in sicilia cum quis percunctaretur: cuius rei fiducia ad Carthaginem classe foret traiecturus: ostensis ei armatis exer/citatisque uiris trecentis & alta turri: quæ e mari eminebat: Nemo est horum īquit: q si super hanc turrim ascenderit: non se: si iussero: præcipitem iaciat. Cum uero & agro potitus est: posteaquam traiecisset atque hostium castra cōcremasset: missaque legatione Carthaginenses pepigissent ictis fœderib⁹ tum bælluas tum nauis tum etiam pecunias datum ire: & quoniā ex Italia adnauigasset Annibal ea fiducia ductos con uentorum pœniteret: his auditis Scipio ait ne illis quidem uolentibus fœdera seruaturum sese: ni talentum etiam quinq; millia ad ea priora soluerint: propterea quod Annibalem ac/cersissent. At ubi omnino uicti Carthaginenses pro fœderi/bus ac pace legatos ad eum misissent: qui uenerant illico abi re iussit perinde ac non eos auditurus quam. L. Terentium adduxissent. Erat autem romanus Terentius uir frugi & bo/nus: quem Carthaginenses captiuum egerant: Qui ubi addu/ctus est: eum iuxta se in prætorio sedere pro tribunali uoluit. & ita Carthaginensibus responsum dedit: ac bellum soluit. Te rentius autem eum triumphantem secutus est pilleatus tan/quam donatus libertate. Atque post eius mortem iis qui ue nerant ad efferendum funus: mulsum ministrauit: quæque alia ad sepulturam attinebant: quādiligentissime curauit: Sed hæc postea. Rursum cum Antiochus posteaquam romani ad/uersus eum traiecissent in asiam: pro soluendo bello ad Sci/pionem misisset: prius inquit oportuit: non nunc cum & fræ num & sessorem susceperis. Præterea cum ei pecuniæ a sena tu ex ærario decretæ essent: neque eo die quæstores ærarium uellent aperire: se aperturum ait: Et enim per se clausum esse: qui tam ingenti pecunia illud implesset. At cum multa in eum crimina a Pætilio & Quinto cōncerētur apud populum: ait hoc ipso die Carthaginenses cum Annibale a se uictos:

quare coronatum sese ascensurum capitolium. Qui autem uellet suffragia ferret aduersus se iussit: quæ locutus Capitoliũ ascendit: populus uero secutus est accusatoribus adhuc dicentibus relictis. Capitolium

t Itus quintius ita statim ab initio fuit illustri fama: ut ante tribunatum ante præturam ante ædilitatem consul designatus sit. Is cum aduersus philippum cum imperio missus esset cum illo in colloquium uenire ausus est. Philippo autem obsides petente: illum enim esse cum multis romanis: se uero solum esse macedonibus: Tu enim respondit Quintius solum te fecisti: quoniam & amicos & cognatos occidisti. Atque ubi philippum acie uicisset: iussit in isthmiis proclamari liberos se græcos dimitti ac sui iuris. Atqui quotquot romani Annibalis temporibus in captiuitatem acti apud græcos seruiebant: hos singulos redemptos denariis quingentis Quintio græci dedere dono. & illi in urbe triumphantem secuti sunt pilleos capite gerentes: ut iis mos est: qui liberi facti fuerint. Atque Achæos: quibus ĩ Zacynthiorum insulam exercitum ducere mens erat: monuit: cauerent: ne quemadmodum testudines protenso capite extra peloponnesum discrimen adirent. Insuper cum Antiochus rex ingenti cum exercitu græciam peteret: cunctis perterritis cum ob militum multitudinem: tum ob armorum uarietatem: Huiusmodi ad Achæos dictione est usus: Ait enim cum chalcide apud hospitem cænaret: admiratum se multitudinem carnium at hospitem respondisse eas omnis porcinas esse sed cõdimentis modo apparatibusque differre: Proinde nec uos ait admiremini regias copias: cum hastatos cataphractos & pæzeteros: hoc est pedestris socios: cumque equestris sagiptarios auditis: Nam hi omnes syri sunt armis inuicem differentes. Philopoemeni quoque prætori achæorum: qui multo equite & grauioris armaturæ pedite abundaret: pecuniis uero indigeret: illudens aiebat: Philopoemeni & manus & crura esse: uentrem autem non esse: Et enim forma corporis Philopoemeni talis erat.

Titus quintius
Philippus
Antioch⁹ rex
Græcia
Chalcis

g Aius domitius quem Scipio maior in bello aduersus Antiochum apud lucium fratrem suis legationis uici G. domitius Scipio maior

Antiochus — bus fungi uoluit : cum hostium aciem esset conspicatus : præ
fectis hortantibus ut statim hostem adoriretur: horam nequa
quam satis esse respondit: ut tot hominum millibus trucidan
dis : impedimentisque rapiendis repetentes castra seipsos cu/
rarent. Verum hoc in tempore cras factum ire. congressusque

Xlx. millia hostium desyderata — postridie hostium quinquaginta millia ad internicionem re/
degit.

Vblius licinius consul imperator uictus equestri prælio

P. licinius — p a perse macedonum rege milites duo millia octingẽtos
amisit ptĩ cæsos partĩ captos. Post præliũ uero cũ ꝑses

Perses — & ꝑ foederibus & pro pace oratores misisset: uictus uictori ius
sit: ut & regnum & res omnis romanis cederet.

Paulꝰ æmyliꝰ — Aulus æmylius secundum consulatum petens repulsã
p habuit. Sed ubi imperitia & mollicia imperatorum bel
lum aduersus persen ac macedonas prolyxitatem acce/
pit: & ob id consulem illum declararunt: ait eis se gratias nõ

Callide — habere : quoniam non eo esset imperator designatus : quod
tam imperio sibi quam illis imperatore opus foret. Cum/
que domum e foro petisset : ac tertiam filiolam : quam lachry/
mantem offenderat : quid ploraret : interrogasset : atque illa

Perses — respondisset: quoniã perses nobis mortuus est: erat autẽ catel/
lus ita nominatus : in bonam fortunam ait o filia : omenque
arripio. Atque cum multam in castris audaciam garrulita
temque offendisset: quam imperatores ac rerum minime neces
sariarum studiosi induxissent: ut quiescerent : ac solum gladi
os acuerent : iussit : sibi enim reliqua curæ fore. Nocturnas
autem excubias iussit sine hasta & sine ense asseruarent : quo
desperantes : qui hostibus repugnarent : magis sopno resiste/

Macedonia — rent. Et cum macedoniam per locos saltuosos inuasisset : ac

Nasica — instructos hostes aspexisset : Nasica enim eum hortante ut
confestim illos adoriretur : facerem istud quidem : si tua mihi
ait ætas esset : Verum multa mihi experientia impedimento
est : ut itinere fatigatus aduersus iustructam aciem dimicem.
At superato perse cum pro uictoria epulum præberet : dice/
bat expertum peritumque exercitum maiori hostibus terro
ri esse suauissimumque amicis conuiuium præbere. Ad hæc
cum perses captus esset : ac in triumphum duci deprecaretur:

hoc inquit in te est: Ita enim potestatem ei dedit: ut se ipse interimeret. Grandi autem ac propemodum infinita inuenta pecunia nihil ipse accepit. At genero tuberoni phialam argenteam ponderis librarum trium militiæ præmium dedit: Et hanc aiunt primam æmyliorum domum argenteam supellectilem ingressam. Præterea cum quattuor ei masculinæ prolis filii essent: duos adoptioni aliis antea dediderat: reliqui duo qui domi erant: alter qui annos quattuordecim natus quinto ante triumphum die: alter quinto itidem die post triumphum agens annum duodecimum: diem obiere. Cumque procedenti ipsi populus eius uicem condoleret: collugeretque: nunc ait patriæ se metu atque periculo esse liberatum: quando successiuum suorum inuidiam: quam ĩ familiam suã fortuna euomisset: pro omnibus tulerit.

Cato senior

C Ato senior cum apud populum in prodigalitatẽ & immodicos sumptus inuæheretur: inquit: quam difficile est habere ad uentrem orationem: qui aures non habet. Mirari autem: qui urbs illa seruaretur: ubi pluris uæniret piscis quam bos. Item cum uxorum effrænatius petulantiusque imperium aliquando repræhenderet: omnes: inquit: homines uxoribus dominantur: nos uero cunctis hominibus: nobis autem uxores. Aiebat etiam malle pro collato beneficio gratiam non recipere quam pro illata iniuria supplicium non subire: & iis semper omnibus qui delinquerent: præterquam sibi ueniam dare. Et cum magistratus ad delinquentis plectendos hortaretur: dicebat qui & possent: & non propulsarent iniuriam: eos lapidibus esse obruendos. Rursus iis se iuuenibus magis dicebat delectari: q rubescerẽt: quam qui pallescerent. Dicebat etiam eum sibi militem odio esse: qui ambulando manus: pugnando autem pedes moueret: ac sterteret maius: quam inclamitaret. Atque pessimum eum aiebat imperatorem: qui sibi ipse imperare non posset. Ad hæc maxime oportere existimabat: ut quisque sui ipsius pudore teneretur: neminem enim unquam ab sese abesse. Insuper cũ plurimorũ hoĩum erectas uideret statuas: at malo de me: ĩquit: hoĩes quæritẽt: cur catonis statua posita ñ est: q̃ cur est posita. Item qb⁹ potestas esset: ut ea pce uterẽt

hortabatur: quo semper potestate liceret uti. Et qui uirtuti honorem auferrent: eos dicebat iuuentuti honorem auferre. Idem neque pro iustis rebus magistratum aut iudicem horandum esse dicebat neque pro rebus iniustis exorandum. Iniuriam quoque dicere solitus est etiam si in ferentibus minꝰ sit: omnibus esse periculo. Ac senectuti multa cum adsunt turpia: ne uitii turpitudo adderetur: hortabatur. Atque ira tum ab insano arbitrabatur tempore differre. Item illis mini

Fortuna

me inuideri: qui fortuna mansuete modesteque uterentur: Nō enim nobis sed quæ nobis bona sunt: inuident. Præterea q essent in ridiculis studiosi: aiebat in seriis ridendos fore. Et pulchras actiones pulcherrimis quoque actionibus dicebat esse occupandas: ne illarum gloria paulatim deflueret. Corripiebat autem ciues: qui eosdem semper ad magistratum desi gnassent: Videbimini enim dicebat: existimare aut non multi magistratum faciundum: aut non multos dignos esse: qui ma gistratum gerant. Rursum quia agros maritimos emisset eū sibi admirationi esse simulabat tanquam mari ualentiorem: Nam quæ illud uix inundet: hic facile absorbeat. Et cum cē

Censura

suram petens uideret alios: qui & rogarent: blandirentꝗ mul titudini clamabat ipse indigere populum & seuero medico ac magna purgatione: proinde non eum designandum esse: q gra tificaretur: sed qui inexorabilem se præstaret: Quæ cum dice ret: cunctis in electione prælatus est. Item cum iuuentutem doceret audenter pugnandum esse: dicebat & uerbo magis ꝗ ense & uoce magis quam manu plærunque uerti & consterna ri hostes. Atqui cum bellum aduersus eos gereret: qui ad be

Betis fl.
Celtiberi
Romani

tim flumen habitarent: magnoque in discrimine propter ho stium multitudinem positus esset: uellentque celtiberi ducen torum stipendio talentorum auxilium ferre: romani uero nō sinerent mercedem barbaris hominibus decerni: eos ait erra re: Cum enim uicerint: non ab ipsis mercedem: sed ab hosti bus exactam soluturos: Quod si uicti fuerint: neque a qui bus illa peteretur: nec qui peterent futuros. Et cum plures cepisset urbes: ut ipse ait diebꝰ: qbus īter hostes cōmoratꝰ ē: ni hil ipe plꝰ cepit: ꝗ quæ ex hostiū agro comedit: ac bibit. Idē cū argēti librā uiriti distribuisset ī milites: ait meliꝰ ēē ut mlti

cum argento quam pauci cum auro ab militia reuerterentur:
magistratibus enim aliud nullum in prouinciis quam gloriæ
additamentum faciundum esse. Atq; seruos quinq; militiæ
habebat: horum unus cum tria captiua emisset corpora: neq;
prius latuisset Catonem: quam in conspectum isset: hominem
strangulauit. Et rogatus a scipione africano: ut achæorum
exulibus auxilio esset: quo redirent in prias: simulabat eam
sibi rem nulli curæ esse. At cum in senatu uerba plurima fie
rent: surgens tanquam nihil habeamus: inquit: quod nobis a
gendum sit: sedemus de græcis seniculis differentes: utrum a
nostris an ab achæorum pollinctoribus efferantur. At cum
posthumius labienus historias græce scripsisset: ac ueniam ab
auditoribus peteret: ait illudens cato ueniam dandam esse: si
coactus amphictionum decreto scripsit.

Scipio africanus

Pollinctores

Postumius labienus

Cato

Cipionem iuniorem ferunt annis quattuor & quinqua
S ginta: quibus uixit: nihil emisse: nihil uændidisse: nihil
ædificasse. libras autem argenti tris ac triginta duntaxat
in magna substantia & auri duas reliquisse: cum tamē cartha
go ī ipsius potestate fuisset: & unus omnium imperatorum mi
lites locupletasset. Præterea polybii præceptum obseruans
studebat non prius e foro abire: quam aliquem ex adeuntibus
familiarem sibi atque amicum quouis pacto effecisset. Et cū
iuuenis adhuc esset: tantam & fortitudinis & prudentiæ expe
ctationem de se præstitit: ut Cato senior de iis interrogatus q
ad carthaginem militarent: inter quos etiam erat Scipio: dice
ret solus is quidem sapit ac uiget. ad hunc autem umbræ con
cedunt. Item cum romam uenisset ab exercitu: eum inuita
bant: non quo illi gratificarentur: sed quod per illum propedi
em ac facile carthaginem capturi essent. Atque cum murum
superasset: & carthaginenses ex arce repugnarent: ne tu mare
istud munies: id autem iacebat inter utrosque: nec admodum
erat profundum: dicente polybio atque consulente: ut tribu
los spargeret ferreos: aut tabulas stimulis perforatas iniiceret:
ne transeuntes hostes aduersus aggeres pugnarent: ridiculum
esse ait: qui muros cepissent: & intra urbem essent: inde ita se ge
rere: quo aduersus hostes non pugnarent. Et cum urbem
græcis statuis oblationibusque ex sicilia aduectis refertam
inuenisset: iussit per præconem: ut quæ præsentes urbium ciues

Scipio iunior

Carthago

Polybius

Cato senior

Roma

Sicilia

sua cognoscerent: reportarent in patriam. Atqui rerum illarum neque seruum: nec libertum ullum accepit. At ne emit quidem: cum & diriperent: & depraedarentur tamen omnes. Rursum cum. G. laellio: quo & amicissimo & socio utebatur: consulatum petenti suffragaretur: pompium interrogauit: an etiam ipse peteret consulatum: erat autem pompius tibicinis filius: quo respondente nequaquam petere: quin potius cum Laellius peteret: illius designãdi gratia se quoque comitia ambiturum crediderunt: & ita expectantes ab illo decepti sunt: nunciabatur enim eum circuire forum ac ciues dextera blandiendo appraehendere: Quare aliis turbatis subridens Scipio stulti: inquit: sumus: qui quasi non homines sed deos immortales precaturi simus: tantum terentes temporis tibicinem expectamus. Rursum cum Appius claudius eius competitor in censura esset: ac diceret romanos omnis ab se nominatim salutari: Scipio qui omnes fere ignoraret: uera inquit narras: nam maiori curae mihi fuit: ut a nemine ignorarer: quam ut multos nossem. Hortabatur autem ciues: quando quidẽ aduersum celtiberos bellum gerebant: ut utroque militatum misso aut legato: aut tribuno militum sumerent utriusque uirtutis testes ac iudices bellatores ipsos. Insuper censor declaratus adolescentem priuauit equo: quoniam sumptuosiore in caena quo tempore Carthago oppugnabatur: placentam melle compositam quam in urbis similitudinem figuramque formarat. & hanc Carthaginem appellarat: conuiuiis propo suit rapinae: percunctantique adolescenti quam ob causam equum sibi abstulisset: prior enim quam ego: Carthaginem inquit diripuisti. Et cum. G. licinium praetereuntem intueretur: scio hunc: ait: uirum peierasse: At nequeo nemine accusante & accusator esse & iudex. Ad haec cum a senatu tertium missus esset: cum urbium nationum regumque inspector intueretur: ut ait Clytomachus. Quis urbes hominesque animis qua lege tuentur: Alexandriam uenit: cumque egressus nauim incederet: capite toga operto. Alexandrini qui undique ad eum uisendum accurrerent: rogabant: ut & caput dete

G. laellius

Pompius

Laellius

Scipio

Appi. claudi.

Placenta

G. licinius

Clytomachus

Alexandria

geret : atque cupientibus sibi faciem ostenderet : Quod cum
is fecisset : strepitu omnes sunt ac plausu prosecuti. Et cum
rex propter corporis tarditatem atque molliciam uix sequere
tur : incedentis illos Scipio submissa uoce immurmurans Scipio
ad panætium dixit: iam alicui alexandrinis noster aduentus Panætius
fructui & uoluptati est: propter nos enim ambulantem regem
conspiciunt. Comitabatur autem eum amicus unus panæ
tius philosophus & famuli quinque: quorum unus cum in ea
peregrinatione uita defunctus esset: aliam quoniam emere nol
let : ex urbe accersiuit. Rursum cum numantini uiderentur
inuicti: ac plærosque imperatores superassent : secūdum popu
lus ad id bellum consulem Scipionem declarauit. Et cum
multi in expeditionem irent: id senatus quoniam exhaurire/
tur italia : prohibuit neque pecunias ex ærario sumeret con-
cessum est : sed prouentus uectigales quorum nondum tem/
pus aderat : decreti sunt. At Scipio non opus sibi pecuniis
esse dixit : suas enim atque amicorum satis superque fore. Sed
de prohibitis militibus questus est: Nam bellum graue & pe
riculosum esse. Si propter hostium fortitudinem totiens su
perati sunt: quod aduersum tales id geratur: sin propter igna
uiam ciuium: quod cum talibus. Atque ubi in castra uenit:
multamque & licentiam & luxuriam & superstitionem deli-
ciasque offendit : uates continuo & hariolos lenonesque exe
git : imperauitque: uasa cuncta dimitterent præter ollam ue/
ru ac fictilem calicem : argenteum uero poculum non maio/
ris quam librarum duarum ponderis pro arbitrio haben/
dum permisit lauari. etiam uetuit: & unguentis quisque se ip/
se fricaret iussit: Iumenta enim quoniam manibus carerent al
terius fricatione indigere. Imperauit quoque : ut stantes
crudum pranderent obsonium : cænarent autem discunben
tes panem aut simplicem pultem & carnem assam aut ely/
xam. Ipse uero nigro fibulatus sagulo exercitum circui
bat : ciusque lugere dedecus aiebat. Atque cum Mem/
mii cuiusdam tribuni militum iumenta compræhendisset : **Memmius**

quæ lapideas peluis & uitrea pocula deportarent:mihi igt: ac patriæ triginta dies:tibi uero i omnē uitam cum talis es: temetipsum inutilē fecisti. Et cum alius pulcherrime ornatū scutum ostentaret:heus inquit:adolescens scutum certe pulchrum est:uerū decet romanū uirū:i dextra potius spes suas quam in sinistra collocet. Item cum is qui uallū sustulisset: uæhementer se premi diceret:recte iquit:fidis.n. magis huic ligno quam gladio. Et cum effrænatā hostium amentiam esset intutus:dicebat tempore securitatem emi. Nam boni imperatoris sicuti medici officium esse:ut ferri curatione utatur ad postremum. Verū tamē tempestiue adortus numantinos in fugam uertit. Cumq; uictos grauiter seniores ferrent:exprobrantes:quid eos fugissent:quos totiens fugassent:numātinum quendam dixisse fertur:pecudes easdem quoque nunc esse:at pastorem alium. Ad hæc ubi capta numantia secundum triumphasset :contentio ei pro senatu ac sociis aduersū

G.gracchus Scipio

G.gracchum constituitur. Quare turbatus populus in eum qui in tribunali esset:tumultuabatur. Tunc ait Scipio :nunquam nos legionum clamor uociferatioque perterruit:ne dū hominum confluctuatio atque coufusio: quibus non matrē italiam sed potius nouercam esse scio. Et cū ab amicis gracchi sublatus esset clamor de interficiundo tyramno:Recte inquit:qui patriam oppugnant:me prius uolunt de medio tollere: non enim romam casuram putant sc pione superstite:

Roma

neq; uicturum scipionem :si roma ceciderit.

Cæcilius metellus

c Aecilius metellus cum munitum castellum adoriri uellet:dixissetque centurio:si modo decem uiros amiserit: fore: ut castellum caperet : rogauit Metellus : an uellet unus ex decē esse. Rursum cū iunior quidam tribunus militum quæreret :quid facturus foret:si hanc: respondet : tunicham existimarem mentis meæ consciam esse : eam exutus in ignē mitterē. Atque scipionis mortem cui uiuo infensus fuerat: tulit quammolestissime:ac filiis iussit : ut subeuntes lectū tollerent.dixitque gratias habere se diis immortalib⁹:quod nō esset apud alios natus Scipio.

Gai⁹ marius

g Aius Marius ex obscuro genere rempu. capessens ædilitatem ampliorem pollicitus est. Cumq; perspicue aduertisset eodem se die defecturum : ad minorem transiit .atq;

illa quoq; frustratus non tamen futurũ diffisus est se romano rũ principem. Et cum utroq; in crure uarices pateret: solutus crus medico execãdũ præbuit neq; ullo emisso suspirio nec cõ tractis superciliis sectionẽ pertulit. At cum medicus trãsitum faceret ad alterum crus: noluit inquiens curationẽ eo dolore dignam non esse. Insuper cum Clusius sororis filius ĩ eius se cundo consulatu militi cuidam præstãti forma Trebonio no mine uim afferret: ab adolescẽte occisus est. Multisq; Treboni um accusantibus: is a se illum occisum: qui ĩ magĩratu esset: nõ negauit: sed necis cãm dixit: ac probauit. Itaq; Marius quæ ꝑ præclaris militiæ facinoribus corona dari consueuerat: ferri ad se iussit: treboniôq; imposuit. Atque cum aduersum teu tonas in proximo castra posuisset eo in loco: qui parum hr̃et aquæ: dicerentque milites siti se affici: monstrato illis flumine: quod iuxta hostium uallum deflueret: illinc uobis potus est: ĩ quit: emendus sanguine. Ii autem duci se rogabant: donec ĩ sã guine inesset humor: ac nõdum præsiti constringeretur. Præ terea camertiũ uiros mille qui egregia uirtute in bellis aduer/ sus cymbros extitissent: præter oẽs leges ciuitate uniuersos do nauit. Quod quidem factum cũ a non nullis accusaret: aiebat uerba legũ ꝓpter armorum strepitũ exaudire nequiuisse. Et cũ in bello ciuili fossa circũdatus & obsessus occasionem ac tẽ pus opperiret: dixissetq; Pompeius Silo: o Mari si magnus im perator es: descende in aciẽ: proinde tu inquit si magnus es im perator: coge me uel inuitum in aciẽ descendere. | Varices | Clusius | Trebonĩ⁹ | Marius | Cymbri | Pompeius

c Atullus lutatius cũ in bello aduersus cymbros ad Ati/ sonẽ flumen castra hr̃et: & romani quoniã barbaros ad transĩtũ niti intuerẽtur: cederent: ubi eos detinere nõ pos set: contendit ad primũ cursim abscendentiũ agmen: ne roma ni fugere hostes sed imperatorem sequi uiderentur. | Catullus luta tius | Romani

s Ylla cognomẽto felix inter maximas suas felicitates du as existimabat: pii metelli amiciciã: & quod urbẽ athẽa rum nõ æquasset solo: sed seruasset potius. | Sylla | Pius metellus | Athenæ

g Aius popilius ad Anthiocũ legatus missus est cũ epl'a a senatu: qua iuberet Anthiochus: ut exercitũ ex ægypto abduceret: nec ptolemæi filiorũ q orphani essent: regnũ occuparet. Popiliũ uero ꝑ castra aduenientẽ cũ emin⁹ ãtioch⁹ ꝗ humanissime salutasset: ille ñ seruata salutãdi uice tabellas | G. popilius

Lucullus
Armenia
Tigranes
Cymbri
Romani
Catafracti milites
Gn. pompeius
Romani
Italia
Sylla
Sicilia
Sthenius
Pompeius
Mamertini
Africa.
Domitius
Sylla

reddidit: Quib⁹ lectis cũ rex dixisset cõsultaturũ sese daturũq̃ responsũ: popilius rege uirga ĩ gyrũ circũscripto: hic ergo stãs inqt. cõsulta: & respõde. Cũctis ãt uiri grauitatẽ atq; animi magnitudinẽ admirantib⁹ stupẽtibusq; & antiocho facturũ se assẽtiẽte q̃ romãi uellẽt: ita popili⁹ & salutauit eũ: & cõplex⁹ ẽ.

l Vcullus ĩ armenia cũ decẽ millib⁹ peditũ & mille eqtũ aduers⁹ Tigranẽ q cẽtũ qnquagĩtamillia hoĩum ĩ expeditione hr̃et: pridie nonas octobres ꝓfectus est: Quo die prius scipionis copiæ a cymbris cõsumptæ sunt. Quare cũ q̃dã dixisset romanis illũ diẽ nefastũ esse atq; formidabilẽ: Igit pugnem⁹: inqt: hodie impigre: quo hũc quoq; romanis diẽ ex atro & tristi iucundũ hilarẽq; reddam⁹. Et cũ cataphractos maxĩe milites metuerẽt: bono aĩo ẽẽ iussit: futurũ. n. plus laboris ĩ illis spoliãdis q̃ uincẽdis. Atq; cũ collẽ primus ascẽdisset: barbarorũq; motũ aspexisset: magna uoce: inqt: uicim⁹ o cõmilitones. Ac nemĩe sustinẽte dũ illos fugat: romãos qnq; loco ĩtercẽptos amisit: hostes uero supra centũ millia occidit.

g Næum pompeiũ æque romãi amauerũt: atq; prem oderãt. Is cũ puer admodũ ẽẽt: syllanæ se pti asciuit: & cũ neq; magistratu fungeret: neq; senator esset: magnũ ex Italia conflauit exercitũ. Cũq; a sylla accerseret: negauit se sine præda ac sine cruore copias impatori oñsurũ. Nec pri⁹ uẽit: q̃ hostiũ duces ꝑmultis prælíis uicisset. Idẽ cũ a sylla prætor ĩ siciliã miss⁹ accepit milites egressos ĩ itinere uĩ iferre: ac rapina uti: q alias palãtes circũcursarẽt: supplicio affecit. sed iis q a se missi essẽt: ad gladios gemmas addidit. Ad hæc mamertinos q cõtrariã ptẽ secuti fuerãt: poterat uniuersos occidere. At stheni⁹ factionis prĩceps cũ dixisset eũ nequaq̃ iuste agere: q ꝓ sonte ĩ sontes multos uocaret ad pœnã: hũc ãt ipm ẽẽ: abs quo & amici ꝑsuasi & inimici coacti res Marianas elegissẽt: admirat⁹ põpeius ait ueniã dare mamertinis: q ab eiusmodi uiro essent ꝑsuasi: q priam saluti suæ uitæ añterret: & cũ urbẽ tũ ẽt sthenĩũ liberauit. Itẽ cũ ĩ africã aduersũ domitiũ traiecisset: & illo magna pugna supato a militib⁹ ẽẽt ĩperator salutat⁹: r̃ndit ñ se honorẽ illũ admittere. q̃diu hostiũ uallũ staret. Itaq; simul ẽt cũ imbri milites fcõ ĩpetu castra expugnarũt: & ẽperũt: depopulati sũt. Cũ ãt reuertisset: tũ cæteris eũ honorib⁹ prompto aĩo uultuq; amicissimo sylla excepit: tũ oĩum prim⁹ magnum

appellauit. At cũ uellet triũphare:qm̃ nõdũ senator esset: ne quaq̃ pmisit:q̃ ob rẽ cũ põpeius dixisset ad circũstantis igno rare syllã ẽt plures orientẽ solẽ q̃ occidentẽ adorare:exclama uit sylla triũphet. At seruili⁹ uir senatorius & si grauiter rẽ ferebat:tñ cũ plærĩq; aduersarent triũpho.qppe q largitiones aliquas exposcerẽt:dixissetq; põpeius se potius triũphũ dimis surũ q̃ blãde illos allocuturũ:nũc ait uero ĩtueri se põpeiũ & magnũ & triũpho dignũ. Insup cũ romæ mos esset: qñcunq; militiæ munus ꝓ legitio tpre obissent: æquũ ad duumuiros: quos cẽsores uocãt:ĩ forũ agerẽt:adnumeratisq; militiæ mũe rib⁹ qbusq; impatorib⁹ ea gesta sũt:aut laudarent ꝓ meritis: aut uituperarent:Pompeius cõsulem gerẽs ipse equũ deduxit ad gelliũ & lentulũ cẽsores:Quibus ut mos ẽ ꝑcunctantib⁹an oĩa militaria munera obisset :oĩa rñdit & me qdẽ impatore. Idẽ sertorii scripturis ĩ hispania potitus ĩter quas erãt multo rũ ducũ epistolæ:qbus ad ꝑturbãdã mutandaq; rempu. Serto riũ romã accersebãt:illas oĩs cõcremauit facultatẽ qdẽ iis præ bẽs:ut mali ad sanitatẽ redirẽt:ac meliores fierẽt. Præterea cũ phrahates rex parthorũ ꝑ legatos eũ rogasset : ut termino eufrate uteret:qn poti⁹ romãi:inqt:termĩo utent aduers⁹ par thos iure ipo. Rursũ cũ. L. lucullus militia functus uolupta tib⁹ sese dedisset:uiueretq; sũptuosius:pompeiũ ãt uituparet: qm̃ præter ætatẽ plæraq; sibi gerẽda appeteret:magis:inqt:se ni præter ætatẽ ẽ deliciis opam dare q̃ impare. Et cũ ipse ad uersa ualetudine laboraret:ut turdo uescerẽt:medic⁹ iussit. Il lũ sui frustra quæsiuerũt:erat.n.præter ãni tpus. Dixit quidã fore:ut apud lucullũ turdi:quẽ penes annũ integrũ nutriant:ĩ uenirent. Ergo ĩqt:ni lucullus studeret deliciis:uiuere põpei⁹ ñ posset: Ac dimisso medico paratu facillimis uilibusq; cybis usus est. Idẽ cũ uæhementissima annonæ caritudine urbs ꝑ meret:uerbo quidẽ cui annonæ cura mãdata esset: declarat⁹: re aũt terræ ac maris ius habens in africam & sardiniam sici liamque nauigauit:collectaque grandi frumenti copia ad Vr bem maturabat. Magna uero tẽpestate orta gubernatorib⁹q; perterritis ubi primus inscendisset nauim :& anchoram tolli iussisset : clamauit:quod ad nauigationem cogeret non ad ui tam. Idem cum eius aduersus cæsarem simultas ĩ aperto iã esset:& Marcellinus un⁹ ex iis q a põpeio ꝑducti ad dignitatẽ

Seruilius

Pompeius

Sertorius

Hispania

Phrahates rex

Eufrates

Romani

Parthi

L. lucullus

Pompeius

Cæsar

fuerãt:deinde mutato erga cæsarẽ aĩo multa in senatu in pom peium loqueretur:Nõ te pudet marcelline ĩquit:maledictis me onerare:per quẽ & e muto loquax fact⁹ es:& exuriem cum uo mitu cõmutasti: Et ad catonem grauius mordentẽ q̃m quan sæpissime prædiceret potentiã & auctoramentum cæsaris ne quaq̃ reipu. bono cedere:respondit tua quidem magis ad diui nationẽ accedunt:at mea ad amiciciã. Atq̃ cum de se liberi us loquerẽt:ait omnem se magistratũ & accepisse citius: q̃ ex pectasset. & deposuisse citius:q̃ esset expectatus. Ad hæc cũ post conflictum pharsalicũ in ægyptũ fugiẽs ex triremi foret ĩ piscatoriũ nauigiũ:quod rex miserat:trãsiturus: cõuersus ad uxorẽ & filiũ aliud nihil q̃ illud sophoclis dixit: qsquis tyrã num petit:is & si liber it:illius est seruus. Cũ uero transcen disset ense percussus suspirio semel emisso nihil locutus ẽ: sed uelato capite se ipsum tradidit.

Cato

Cicero

C Icero orator ĩ nomẽ cauillatus & amicis ut id mutaret: hortãtibus ait ciceronis nomen sese facturũ q̃ & catonũ & catulorum & scaurorũ nomen illustrius. Et cum ar genteum poculum diis immortalibus uotum soluisset: prima noĩa lr̃is notauit:sed pro cicerone cicer incidit. At eos orato res qui altiore uoce uterenẽ:dicebat propter infirmitatẽ in cla morẽ ueluti claudos in equuũ ascendere. Et cũ uerres cuius filius corporis forma male uterẽ:Ciceronẽ maledictis lacesse ret:perinde quasi & mollẽ & cynædum criminarẽ: Ignoras:ĩ quit:decere intra fores conuiciis filios urgere. Rursum cum Metellus nepos ad eũ dixisset:pluris testimonio tuo occidisti: q̃ pr̃ocinio seruasti:Et.n.plus mihi ẽ:inquit:fidei q̃ eloquen tiæ. Interrogãte ẽt Metello quis ei pr̃ esset:hanc:ĩquit: respõ sionem difficiliorem effecit mater tua:Fuerat.n.metelli mater ĩpudica. At Metellus ipẽ & leuis erat & ĩconstãs & libidinib⁹ deditus. Rursus cũ Diodoto rhetoricorũ doctori uita defun cto lapideũ coruũ metellus ipẽ apposuisset:iustam inquit retri butionẽ factam:uolandi.n.huic nõ dicendi doctrinã tradidit. Atq̃ cũ Vatiniũ hoĩem & inimicũ sibi & ꝑditissimũ prius au disset interisse:mox certior de eius uita factus esset: male ingt pereat:q male mentitus ẽ. Ad eũ quoq̃ q genere libys esset:di ceretq̃ nõ audire ipsũ dicentẽ:neq̃ tamen :rñdit habes aurẽ ñ foratã. Castũ aũt popilliũ.qui se iurisperitũ haberi uellet: cũ

Cicer

Verres

Metellus

Diodotus

Vatinius

& rudis tñ & obtuſ⁹ eēt: ubi ad cõtrouerſiã q̃dã aduocaſſet te
ſtē: atq; ille dixiſſet nihil ſcir̃: putas .n. ait: de iur̃ fortaſſis īter
rogari? Præterea cū hortēſi⁹ orator argēteã ſphīga mercedē a Hortenius
uerr̃ accepiſſet: cūq; obliq; qddã ac ſubdole cicerõe ad cū locu Verres
to: dixiſſet ſe enigmatū ſoluēdorū īperitū eſſe. Attñ rñdit cice Cicero
ro ſphinx apud te ē. Et cū uoconiū cū tribus filiab⁹ deformo Sphinx
ſiſſima facie obuiū habuiſſet: ſubmiſſa uoce ad amicos dixit:
phœbo haud oriēte gēuit hic pignora. Atq; cū Fauſt⁹ ſylla Fauſtus
puer ꝓpter æris alieni ac fœnorū magnitudinē ſupellectilē ꝓ Sylla
ſcripſiſſet: hãc ait: libēti⁹ q̃ patris ei⁹ ꝓſcriptionē amplector. Pompeius
Pompeio ãt ac cæſare diſſidētibus ait: quē fugiã: noui: ad quē Cæſar
fugiã: ignoro. Ac pompeiū accuſabat: q urbē deſeruiſſet: eſſet
q; Themiſtoclen poti⁹ q̃ periclen imitatus: cū res nõ illis ſed Themiſtocles
hiſce ſimiles eſſent. Ad hæc cū ueniſſet ad pompeium: ac rur Pericles
ſus ueniſſe pœniteret: ab eo īterrogatus ubi piſonē generū reli Piſo
quiſſet: apud tuū: inqt: ſocerū. Et cum quidam ad Pompeiū a
Cæſare tranſfugiſſet: diceretq; præ celeritate atque alacritate
equum reliquiſſe: melius inquit eū de equo conſuluiſſe. Item
ad eū qui nūciabat cæſaris amicos triſtis eſſe: narras: inqt: eos
eſſe cæſarē exoſos: ab eoq; diſſentire. Cū aūt poſt pharſalicū
præliū pompeio fugiente Nonius quiſpiã dixiſſet adhuc aqui Nonius
las ſeptē apud ipſos eſſe: & ob id ut bono aīo eſſēt hortaret̃:
Recte inqt moneres: ſi cū graculis nobis pugnandū foret. Et
cū potitus uictoria cæſar proſtratas pompeii imagines hono Cæſar
rifice erexiſſet: ea de re loquens cicero ait: cæſar in erigēdis põ Cicero
peii ſtatuis ſuas firmat. Adeo aūt quod pulchre ſciteq; dice
retur: plurimi faciebat: & ita ad id operam ſuam uæhementer
accommodabat: ut cum ei controuerſia eſſet apud centum ui
ros conſtituta: & inſtãte die ab Eronte ſeruo nūciatum foret
in diem poſterum controuerſiam reiectam: eum libertate do-
nauerit.

g Aius cæſar cum Syllam fugeret adhuc adoleſcens in G. Cæſar
prædones incidit: & cum primum magna uis argēti ab Sylla
eo peteretur: prædones deriſit tanq; eius: quē haberent:
ignaros ac duplum ſe daturum promiſit. Deinde aſſeruatus
donec pecunias cogeret: ut & dormienti ſibi quieti eſſent: ſilen
tiumque præſtarent: imperabat. Quas aūt orōnes poemataq;
ſcriberet: eis legebat: & qui minus uæhementer ea laudaſſent:

fatuos ac barbaros appellabat. Ac p risum eos suspensurum seminabat: id quod et paulo post effecit. Nā cū post aduectū sui redimēdi pretiū liberatus & uiros & nauigia ex asia cōgre gasset: tū cōpraehendit praedones: tum et affixit cruci. Insup cū romae pontificatū peteret: hēretq; eius rei aemulū atq; com petitorē catulū: q romanis reliqs dignitate praestabat: a matre ad fores deductus hodie inqt: mater uel pontificē filiū uel exu lem hēbis. Atq; pompeiā uxorē: qm esset de clodio īfamata: repudiauit. deinde clodio eā ob rē in iudiciū acto testis adduc tus nihil neq; de uxore locutus ē: Accusatore aūt interrogāte qd igitur eā eiecisti? qm: inqt: decet uxorē caesaris calumnia et uacare. Praeterea cū Alexandri res gestas legeret: collachry mauit: dixitq; ad amicos: is cū hac esset aetate: dariū uicit: mihi uero ī hāc usq; diē gestū est nihil. Et cū in alpibus sterile ino psq; oppidulū praeteriret: amicis quaerētib⁹ an et hic seditio nes aliquae cōtētionesq; de pricipatu essent: subdubius cogita būdusq; malim: iqt: hic prim⁹ esse q̄ romae secūdus. Fortissi morū āt facinorū ea obeunda esse dicebat: quae & piculosissi ma maximaq; essent: uerū haud cōsultāda. Et cū ex gallia p uincia aduers⁹ pōpeiū rubicona flumē trāsiret: ait: iacta sit ois alea. Itē cū ad mare pōpei⁹ fugisset roma: ac Metellus q aera rio praesideret: caesarē a capiunda pecūia phiberet: aerariumq; occlusisset: ei mortē minat⁹ ē. At Metello perterrito hoc: inqt: a dolescēs difficili⁹ erat dcū mihi q̄ factu. Ad haec cū seri⁹ dyr rachiū ad eū milites aduaeherēt a brūdusio clā oīb⁹ nauigiū paruū igressus traicere pelagus aggredit. Fluctuante āt naui gio ubi sese gubernatori māifectasset: clamauit: crede fortunae certior factus caesarē abs te uaehi. Et tūc qdē uaehemētior tē pestas insurgēs ei īpedimēto fuit. Atqui milites cōcursu fcō magna cū aīorum aegritudine quaerebant: q uires alias expec taret: quasi ipsis diffideret. Sed posteaq; pugna fcā uictor pō peius nō ē usus uictoria: sed ī castra rediit: erat: īqt: uictoria a pud hostes: sed uincēdi gnarū nō hñt. Rursū cū ad pharsalū īstructā aciē locis suis stare: hostesq; recipere pōpeius iussisset: eū errasse caesar dicebat q illā militū animi ex cursu incitatio nem illam uim: illam pugnandi alacritatem naturaliter mina tam debilitasset. Atque cū primo impetu facillimeq; pharna ca pōticū uicisset ad amicos scripsit: ueni. uidi. uici. Praeterea

Asia
Ca[illegible]
Clodius
Darius
Gallia
Rubicon flu.
Metellus
Dyrrachium
Brundusium
Pompeius
Caesar

ubi pompeiani ĩ libya ĩ fugã uersi supatiq̃ sunt:ac sese cato ĩ
teremit:ĩuideo tibi:ait:Cato mortis tuæ &. n. tu mihi salutis Cato
tuæ inuidisti. Rursũ cũ a quibusdã hortaret̃:ut Antoniũ at
q̃ Dolobellã:de q̃bus male opinabant̃: sibi caueret:rñdit nõ Antonius
hos sibi rubicundos & pinguis timori esse sed gracilis illos ac Dolobella
pallidos bruto cassioq̃ õnsis. Et cũ inter cænãdũ ortus esset
de morte sermo:quæ nã foret optima:inopinata respondit. Brutus

Cassius

C Aesar q̃ prim⁹ ẽ augustus cognominatus:cũ adhuc esset
adolescẽs:ab Antonio repetiuit duomillia q̃ngenta sex Cæsar augustus
tertiũ:quæ ex primi cæsaris ĩterfecti ædib⁹ Antoni⁹ ad
domũ suam trãstulisset:uolebat. n. romãis soluere:quos cæsar
legauerat uiritĩ:nũmos quinq̃ ac septuagĩta. At cũ Antonius
pecũias hr̃et:& illũ moneret:ut ab iis repetũdis desisteret:si sa
nus esset:pr̃na bona ꝓclamauit:ac uændidit:largitionẽq̃ per
soluit. Qua ex re & sibi beniuolentiã apud ciues cõparauit:&
in illũ odiũ concitauit. Atq̃ cũ Rhœmetalces rex thracũ qui
ab Antonio ad eũ transierat:nõ moderatũ se ac demissũ in cõ Rhœmetalces
uiuiis sed petulantẽ odiosumq̃ præstaret societatẽ exꝓbrãs:
proprio cuidã aliorũ regũ ait cæsar:ego ꝓditionẽ amo :sed ꝓ
ditores ñ laudo. Itẽ Alexãdrinis post captiuitatẽ extrema se
mala passuros opinãtib⁹ ubi cæsar suggestũ ascẽdisset : Ario
alexãdrino corã cõstituto ait se Vrbi ignoscere primũ ꝓpter
ei⁹ & magnitudinẽ & decorẽ:dein ob cõditorẽ Alexãdrũ:demũ
uero ꝑꝑ ariũ amicũ. Idẽ cũ accepisset erota q̃ ægyptiacas res
gereret:emisse coturnicẽ:quæ cæteras oĩs pugna superaret ẽẽt Arius
q̃ ipsa inuicta:& eã assam deglutisse:eo accersito atq̃ agitata
quæstione nauis malo hoĩem:ubi rẽ cõfessus est :iussit affigi.
Ac siciliæ ꝓ theodoro Ariũ præfecit. libello ãt sibi a quopiã
reddito ubi scriptũ erat:caluus theodorus tarseus fur erat:qd Sicilia
tibi uidet̃ :cæsar scripsit uidet̃. A mecoenate ãt sodali singu
lis dono ãnis phialã ĩ natalicíis accipiebat. Athenodoro ẽt
philosopho ut domũ dimitteret̃ ob seniũ precãti cõcessit: sed Athenodorus
cũ ĩ se salutãdo & ĩ extremo abeundi gratificãdiq̃ offõ Athe
nodorus dixisset:cũ ira te cæsar cepit:nihil prius neq̃ dixeris
nec feceris q̃ ipsas quattuor ac uigĩti lr̃as tecũ ipse ꝑcurreris: Cæsar
eo manu appræhenso adhuc:inq̃t:tua mihi præsentia opus
est ipsumque annum totum detinuit:inquiens esse taciturni
tatis quoque numerationem tutissimã. insuper cũ audisset

Alexander

Alexandrū ubi duos ac triginta natus annos maximā orbis
partē subegisset:admodū dubitasse quid reliquū tp̄us facturus
esset:miratus est:quod nō maius opus Alexāder existimasset ī
stituere partū impium ꝙ magnum cōparasse. Et cum de adul
teris legē tulisset:qua sanxerat:quo pacto rei iudicandi ac de/
præhensi punīēdi essent:deinde ira lapsus adolescentē:q de Iu
lia eius filia esset īsimulatus:percuteret manibus:cumq; ille re
clamaret legē tulisti o cæsar:ita pœnitētia ductus ē:ut dīē illū
cænam omiserit. Rursū cum gaiū ex filia nepotē in armeniā
mitteret:optabat ab diis īmortalibus:ut pompeii beniuolētia
& audentia alexādri ac sua ipsius deinceps fortuna illi contin
geret. Atq; cū se romāis imperii successorē dicebat relictur ū:

Tiberius

qui nunꝙ bis eadē de re consultasset de Tiberio loquens. Itē
cū iuuenes illos:qui in cōsultatione tumultuarenē : instituere
uellet:nec attenderēt:sed turbulentius potius clamarēt. Audi
te inquit iuuenes senē:quē iuuenē senes audiebāt . Præterea
cum atheniensiū populus quippiā aduersus eū deliquisset:scri

Aegina

psit ex ægina putare se suā illis irā obscuram non esse:non.n.
æginæ hyematurū sese:aliud uero his nihil neq; dixit :neq; fe

Eurycles

cit. Ad hæc cū unus ex euryclis accusatoribus temere atq; pe
tulanter libertate dicēdi ad conuiciū uteretur:ac insolētius ef

Cæsar

ferretur :huiusmodi quiddā locutꝰ est:si hæc tibi cæsar haud

Thucydides

uidenē magna:iube is mihi reddat septimū Thucydidis uolu
men. Quare cæsar iratus eum abigendū iussit. sed cū didicisset
ex posteris brasidæ hunc esse reliquum:hoīem accersiuit:casti

Piso

gatumq; modice dimisit. At cum Piso ædes a fundamētis ad
totum usque tectum accuratissime ædificaret:bono me animo
lætoque inquit facis:qui ita ædificas: tanquam perpetua ro/

Roma

ma futura sit.

FINIS.

Plutarchi cheronensis Apophthegmata ad Traianum Cæsa
rem expliciūt feliciter ab eodem Francisco philelfo equite au
rato laureatoque poeta quandiligentissime & reuisa & emen/
data.

FRANCISCI PHILELFI PRAEFATIO AD NICOLAVM QVINTVM PONTIFICEM MAXIMVM IN PLVTARCHI CHERONENSIS APOPHTHEGMATA LACONICA.

q VO DE TE MAGIS NICOLAE QVINTE dies ac noctes mecum ipe cogito: eo benignius nostro sæculo immortalem deum consuluisse arbitror: qui ut res omnis humanas incredibili curat moderaturq; prouidentia: eum te uniuersæ christianæ ecclesiæ pontificem præesse uoluerit: ĩ cuius mirabili uirtute sũmaque sapientia suam spem omnẽ docti oẽs & boni uiri positam esse constitutamq; intelligant: Haud .n. uitio naturæ fieri puto: ut magis alia quã alia ætate minor sit hominũ doctissimorum & eloquentiũ numerus: Si .n. in diuina: quam uocant: essentia nihil est: quod minus omni parte perfectum sit: perfectam quoq; esse hominũ naturam quam ipse creauit deus omnipotens: dubitare quis debet? Itaq; eãdem semper inesse humano in genere uim ingenii & interiorem mẽtis agilitatem quam græci ενεργειαν energian nominant: ad egregium quodque obeũdum atque præclarũ opus plane credendũ est. At fit nescio quo deprauato hominum more: ut nisi pulcherrimis qbusdã præmiis honoribusue propositis nulli uirtuti laudi nulli opera detur. eaq; solum florescãt studia: quibus sese homĩes ĩ pretio magis fore opinẽt. Quare quod bonum sit ꝑpter se expetendum: id haud honore aut emolumento metiũtur. Et certe paucissimi admodum sũt: qui uirtutem ullam uirtutis sequantur studio. Itaque eo maior est laus tua pater beatissime eo admirabilior eo diuinior: quod tuas uigilias omnis curas omnis labores omnis ad uirtutem semp deumq; rettuleris nullam tibi proponẽs inanem gloriam nullam mundi huius utilitatem. Quibus tuis optimis cogitatibus & laudatissimis institutis factum est diuina benignitate: ut neq; petens neque cogitans per omnes deinceps dignitatis gradus ad summum maiestatis fastigium sis euectus. Sedes tu quidem unus ĩter mortales ĩ diuinæ altitudinis solio: christi optimi maximi uicem geris in terra humani generis saluatorem cum auctoritate & gratia tum per illi⁹ uitæ similidinẽ

Nicolaus quĩtus pontifex

Prouidentia

ενεργεια Energia

omnibus repræsentas. Te sibi omnes ante oculos ponunt: & qui uirtutem propter uirtutem colunt: & qui eam commodis suis definiunt: Quam ob rem boni omnes undique ad te ueniunt: Quisquis aut ingenio aut eloquentia aut elegantiore ulla disciplina excellit: ad te confluit. Tu uero ut es animo ingēti ac benefico: negligis neminem. omnes libenter admittis. Te in omnes beneficentissimum præstas. Qua tua tanta facilitate liberalitateque naturæ fieri uidemus: ut iam ueluti excitatis non nullorum ingeniis: quæ obdormierant: & indocti doctrinam adamare incipiant: & docti fiant quottidie doctiores: Nam prodes tu quidem omnibus & exemplo uitæ & donādi magnificentia: Non igitur non possum eos omnis qui ullum uel bonitatis uel disciplinæ simulacrum præse ferunt: accusatione dignos existimare: si minus persæpe aliquos ingenii sui fructus tibi pro sua quasi uillicatione reddiderunt: ut intelligas operam tuam in tam illustri benefaciendi munere non esse omnino frustra. Qua ratione cum ipse quoque me tibi debere

Neapolis — plurimum censerem uel pro ea qua in me nuper cum Neapo
Roma — lin petens romam diuertissem: pulcherrima beneficentia usus
Beneficentia — es: aliqua studiorum meorum monimenta tuæ beatitudini re
ferre uolui: Nam cum mihi tempestiue e græco ī latinum con
Plutarchus — uersa essent Plutarchi cheronensis laconica apophthegmata
Apophthegmata laconica — quæ a nostris tum dicteria tum dicta nominantur: ea uisa sūt
non indigna: quæ sanctissimo tuo nomini dicarem rem sane non admodum magnam si uolumen ipsum consyderetur: pulchram tamen & uiris doctis in primisque eloquentiæ studiosis non inutilem.
Oratio — Oratio enim quæ huiusmodi sententiarum argutia exemplorumque grauitate ac lepore referta fuerit: nō potest omnibus non placere. Et enī duo a plutarcho libri qui scilicet extent: de huiusmodi dictis: non hisdem temporibus
Traian⁹ cæsar — scripti sunt alter ad Traianum cæsarem: quem ipsi iampridem
Philippus Maria anglus — interpraetati illius præstantissimi principis Philippi Mariæ Angli nomine insigniuimus: & hic alter: quem tuo ueluti munere & cognosci a latinis & haberi uolumus. Non multo autem post ut spero. maiores a nobis aliquæ lucubrationes & fortassis etiam gratiores ad te ibunt. Vale pater beatissime.

PLVTARCHI CHERONENSIS APOPHTHEGMATA LACONICA.

GASICLES REX LACEDAEMONIORVM admirante quodam Philophanen sophistam ab ipso non admitti præsertim cum is discendi desyderio teneretur: opus inquit: est mihi horum esse discipulo: quorum sum etiam filius. Ad illum uero qui dixisset. quonampacto sine spiculatoribus tuto imperare quis possit? si ita respondit suis imperarit: sicuti patres filiis. — Agasicles rex

a Gesilaus ille magnus cum esset aliquando conuiuii princeps sorte constitutus: interrogatus a pincerna quantum cuique afferret. Si multum ait uini paratum est: quantum quisque petierit: sin autem parum: ex æquo omnibus dato. Et cum latro quidam toleranter perferret quæstiones. ut improbus admodum inquit homo flagitiosis turpibusque in rebus patientiam constantiamque definit. At cum laudaret quidam oratorem: quod res paruas quanuæhementissime augeret: equidem ait: cerdonem illum minime bonum duco: qui paruo pedi magna calciamenta induit. Præterea cum quispiam aliquando ad eum diceret: promisisti: idemque sæpius loqueretur: ita me hercule promisi: inquit: si istud quidem est iustum: Sin autem iniustum: locutus sum: non promisi. Cumque idem subdidisset: uerum tamen decet reges: quidquid capite annuerint: perficere: non reges magis respondit: quam illos qui reges adeunt. petere iusta decet: & ita loqui: ut & quod tempestiuum sit & quod regibus accommodatum consentaneumque: considerent. Ad hæc cum uituperantes aliquos laudantisue audiret: non minus eorum qui dicerent: quam de quibus dicerent: perdiscendos mores arbitrabatur. Et cum puer adhuc palæstricis puerorum ludis in obscurum locum a chori magistro constitueretur: obtemperauit: quamuis esset rex declaratus: Inquiens tu quidem ut libet facito: ostendam. n. non locis uiros: sed uiris locos honoratos reddi. Idem cum medicus quidam difficiliorem curationem & eam minime simplicem imperaret: per geminos ait: non omnino mihi proposita uita est: neque si bona etiam omnia recipe rem. Atqui præfectus aliquando aræ chalcidicæ butytarum — Agesilaus; Latro; De promissis

minervae cum a pediculo morderetur: non se auertit: sed eo in omnium conspectu compraehenso atque interfecto addidit p immortales deos libenter insidiatorem interficio uel in ara. Rursum cum alio tempore puellum intueretur: qui ex ostio murem traheret: ubi mus in eum cōuersus detinentis manum momordisset: fugissetque: astantibus ostenso mure: Quando illud minimum inquit animal sic eos excipiat: a quibus iniuriam patitur: quid uiris faciendum sit: consyderate. Volens etiam bellum aduersus persas uaehementius aggredi: quo graecos asiam incolentis liberaret: oraculum iouis dodonaei consuluit: Illo uero militandum esse iubente oraculum ephoris

Agesilaus rex

rettulit: qui cum iussissent Agesilaum etiam delphos petere & eisdem de rebus numen consulere: profectus ad uaticinium ita interrogauit. Apollo uideturne tibi quod etiam patri tuo s

Apollo

Apolline uero comprobante lectus imperator ita expeditiones duxit.

Tissaphernes

Cum initio Tissaphernes cum Agesilao foedera metu percussisset regē graecas ei ciuitates liberas dimissurum: deinde accersito permagno a rege exercitu bellum ei indixisset: ubi minus abiret ex Asia: libēter transgressionem illam periurationemque suscipiens exercitum mouit perinde quasi in cariam pcessurus: ubi cum Tissaphernes copias cogeret: Agesilaus soluens in phrygiam impetum fecit. Ibique quamplurimis captis urbibus grandique pecunia dixit amicis: frangere foedera impium quidem est: At hostium cogitatus fallere non modo iustum est & gloriosum uerum etiam tum iucūdum tū perutile. Equitatu autem diminuto ephesum concessit. pnunciauitque opulentis si se militia solutos uellent: equum p sese quisque uirumque praeberent. Quare statim pro timidis & diuitibus tum equi tum uiri idonei congregati sunt. Itaque dicebat imitari se agamemnona: Illum enim cum equam bonā

Agamemnon

accepisset: ignauū diuitemq; uirum militia liberasse. Cū uero iussisset captiuos nudos: uaenire uenderentq; huiusmodi praedae uēditores & uestis quidē emptores permulti essent: at corpora quoniā alba & omnino mollia ob delicias otiaq; erāt: ea sane tanq; inutilia nulliusq; pretii deriderent: astans Agesila᷒ haec sunt: inquit: pro quibus pugnatis. isti āt quibus cum pugnetis. Et cum Tissaphernen in fugam in lydia uertisset pluribus deletis: in agrum regium incursionem facit. At rex ubi

pecuniis ante ad eum missis Agesilaū de belli solutione roga
ret:respōdit is pacis ius penes ciuitatem esse:lætari autem ma
gis locupletandis militibus ꝙ se ipso. Ad hæc pulcherrimum
ducere non munera græcos ab hostibus capere:sed spolia po
tius prædamq; parare. Insuper cum Megabates spithridatis
filius qui formæ præstantia cæteros anteiret: ad eum saluta
tum osculatūq; accessisset: Videbatur.n.diligi uæhemēter:de
clinauit Agesilaus. Sed posteaꝙ ille adire destitit:eum ultro
quæsiuit Agesilaus. dicentibus autem amicis ipsū esse in causa
qui a pulchri illius osculo se auerterit:quare præ metu illum
minime uenturū:ubi non parū temporis silentio secum ipse co
gitasset:Nequaquā inquit oportet illum nobis persuadere: nā
uelle mihi uideor rebus huiusmōi imperare magis ꝙ præpol
lentem hostium urbē ui capere:Melius.n.libertatem tueri sibi
ꝙ aliis auferre. Præterea cum aliis in rebus ueritatem iusti
ciamq; seruaret existimabat in amicorū negotiis prætextum
esse nimia aduersus eos iusticia uti uelle. Itaq; breuis ei⁹ quæ
dam epistola ad Hydriæū cara. qua quendā ex amicis peteret Epistola
ita fertur:Niciam si minus iniustus est:dimittas:uelim:Sin āt
iniustus:mihi dimittito. In pluribus igitur talē se præstabat
Agesilaus. Interdum uero cū expediret pro amicis tempore
potius utebatur. Quare cū aliquando tumultuosius castra
mouerentur puero cuius amore tenebatur propter aduersam
ualetudinem debilitateq; relicto:& illo quidem precibus eum
ac lachrymis ad se reuocante:Agesilaus cōuersus ait:ꝙ est dif Agesilaus
ficile miserere simul & sapere. Atqui hisce in rebus quæ ad
corpus attinent:nihilo iis qui secum aderant:præstabat:quip
pe qui sacietate & ebrietate omnino abstinebat. Sopno autē
eo utebatur:non qui imperaret:sed cui a rebus gerendis impe
raretur. Aduersus calorem ac frigus ita habebat:ut solus sem
per anni temporibus uteretur. Et inter ipsos milites taberna-
culum habēs nolebat meliorem lectum:ꝙ cuique esset. Idque
assidue dicēdo usurpabat:principis esse non mollicia sed con
stantia atq; fortitudine priuatis hominibus antecellere. Cū
ergo quidam īterrogasset quid spartæ profuerunt lycurgi le- Spartæ
ges:ut uoluptates:inquit:contemptui essent. Ad eum quoq;
qui tum ipsius tum aliorum lacedæmoniorum uestis alimen
tique tenuitatem miraretur: dixit: pro hoc hospes uiuendi

more libertatem metimus. Item cum quis eum hortaretur: ut se remitteret: diceretq; ne ob incertum fortunæ morem ali/quādo eius rei occasio fieret: at ego ait ita me ipsum consuefa/cio: ut in nulla mutabilitate mutabilitatē quærā. & eodē insti tuto uel senex utebatur. Itaq; cum a quodam rogaretur: quare uæhementi hyeme sine tunicha circūiret: quo iuuenes inquit imitentur: habentes ii quidem & senis & principis exemplum.

Thasii Agesilaus

Thasii quoq; cum per ipsorum agrum Agesilaus cum exerci/tu iter faceret: cum farinam anseres bellaria liba melle cōfecta ac multiplices alias epulas pretiosasq; potiōes ad eum misere. Sed ipse farina duntaxat accepta: reliqua qui tulerāt: iussit ad Thasios referrent: perinde atq; nec ipsis forent utilia. Illis aūt precantibus obtestantibusq; ut ea acciperet: iussit inter manci pia distribui. Et cum causam illi percunctarentur: quoniam in quit non eos decet istiusmodi crapulis delectari: qui probitatē fortitudinēq; exercent. Nā quibus mancipia capiuntur: ea sūt a liberis hominibus aliena. Rursum Thasii quoniā magnis ab eo beneficiis affecti uiderentur: cum & templis eum & diui nis honoribus prosecuti essent: & hac de re legatos misissent:

Agesilaus

Agesilaus lectis honoribus: quos legati ad se tulissent. rogauit an eorum patria deificandorum hominum potestatem habe/ret? quod cum illi affirmassent: agite inqt. facite deos uos ipsos prius: quod si feceritis: tum cred iturus sum potestatem uobis esse deificandi etiam mei. Ad hæc cum eæ græcæ nationes quæ Asiam incolebāt: decreuissent in præclaris florentissimis/que urbib' eius imagines erigere: ad eas scripsit. mei nulla ima go esto neq; picta neq; fabricata. Et in asia domum intutus quæ culmen haberet quadratis trabibus: possessorem interro gauit: an quadrata apud eos ligna nascerentur? qui cum non quadrata sed rotunda nasci dixisset: Num igitur si quadrata inquit essent: rotunda redderetis? Interrogatus etiam quan doque usque quo laconici soli confinia porrigerentur: hasta uibrata quo usque: inquit: hæc assequatur. Alio etiam per/cunctante quamobrem sparta careret muris? ostensis armatis ciuibus hi sunt: inquit: lacædemoniorum muri. Rursus idē alio quærente non lapidibus: inquit: & lignis sed h bitātium uirtutibus muri sunt fabricandi. Insuper amicos monebat non pecuniis sed fortitudine & uirtute studendū esse diuitiis.

At cum uellet per milites quicquam confeſtim effici : ipſe pri-
mus aggrediebatur in omnium conſpectu . Gloriabatur au
tem eo magnifice:quod laborando cederet nemini:quodque ſi
bi magis quam aliis imperaret. Et cum quidam qui claudũ
lacona intueretur exeuntem ad bellum :equum quæreret:non
ſentis :ait:non fugientibus ſed manentibus bello opus eſſe.
Præterea quomodo magnam gloriam acquireret : cum quis
interrogaret : ſi mortem inquit contempſeris . Cum etiam
quis percunctaretur : quare ſpartiatæ ad tibias præliantur :
quo :inquit.quandocunque ad numerum modulationemque
incesserit : liquido pateat:& qui meticuloſi ſint.& qui fortes.
Atque perſarum regem cum beatum quis diceret:quoniã eſſet
admodum iuuenis:inquit:at ne hanc quidem habens ætatem
priamus infortunium paſſus eſt . Item ubi magna ex parte
aſiam ſubiugaſſet : decreuit aduerſus regem ipſum proficiſci:
quo & otioſum illum & populares græcorum factioſoſque du
ces corrumpentem inquietum redderet : atque perturbaret.
Sed ubi ab Ephoris accerſitus eſt ob græciæ bellum : quo Ephori
ſparta circundabatur:id enim pecuniæ a perſa miſſæ effece-
rant:Ageſilaus inquiens oportere bonum principem obtem Ageſilaus
perare legibus ab Aſia nauigauit : magno ſui deſyderio græ Aſia
cis aſiaticis relicto. Et quoniam perſicus nummus ſagiptari
um haberet impreſſum : Ageſilaus recedens ait ſe a rege ex
aſia triginta millibus ſagiptariis exigi. Tot enim athenas ad
uectis per Timocraten aureis daricis & iis in populares ac fac
tionum principes diſtributis :tribus inſurrexerunt in milites.
Ad ephoros autem reſpondens:hanc ſcripſit epiſtolam :Age
ſilaus ephoris ſalutem dicit.Non mediocrem aſiæ regionem
ſubiugauimus.barbaros expulimus.multa in ionia arma feci
mus.Poſteaquam iubetis:ut ex edicto ueniam : ſequar epiſto-
lam .propemodum etiam conſequar. non enim mihi principa
tum gero ſed ciuitati ac ſociis.& tunc princeps uero pricipa-
tum gerit:cum patiatur a legibus & ab ephoris imperari: aut
ab aliis : quicunque magiſtratus in urbe fuerint. Ac ubi tra
iecto helleſponto per thraciam iter faceret : rogauit barba
rorũ neminẽ.ſed ad ſigulos mittẽs pcũctabat̃ utrũ:ut amic⁹an
ut hoſtis p eorũ ſolũ trãſiret:& alii qdẽ amice admittebant de
ducebãtq̧.ſed ii q troades uocãt̃ qb⁹q̧ Xerxes ut fert̃ mũera Xerxes

dedit pro transitus mercede: Ab Agesilao petiere argenti talē ta centum & mulierum tantundem. At hic dissimulatione in eos usus ac dicens quid igitur non continuo uenissent acceptu ri: procedebat: & ubi cum iis qui essent instructa acie: congres sus est: uertitque eos in fugam: permultis deletis libere transi uit. Et cum idem a macedonum rege per nūcios quæsisset: ac se ille consultaturum dixisset: inquit: consultato igitur. at nos iam iter faciemus. Itaque miratus ille iuri audentiam ueritusq iussit: ut amicum esse alloquendum. Thessalorum autem so ciorum agrum uastauit: quoniam bellaret. At qui Xenoclen ac Scythen amiciciæ causa larissam misit: quibus captis & as seruatis: alii grauiter rem ferentes censebāt larissam cingendā castris: hic uero inquiens nolle uirorum alterius interitu ne to

Thessalia

tam quidem Thessaliam capere eos per fœdera liberatos acce pit. Item ubi ad corinthum pugnatū esse accepisset: etsi spar tiatarum quāpaucissimi perierant: tamen quoniam corinthio rum & atheniensium aliorumque sociorum magnus numer? interisset: nec lætabūdus uisus est nec elatus ea uictoria: quin grauissime suspirans heu inquit græciæ: quæ tot perdidit in testino bello: qui ad uniuersos uincendos barbaros satis exti

Pharsalii

tissent. Pharsalii uero cum insidiis atque latrociniis exerci tum eius urgerent: in fugam illos ubi quingentis cum equitib? uertisset: statuit trophæum sub narthacio. & illa qdem uicto ria præ cæteris omnibus delectatus est: quod cum ipse per se metipsum equitatum immisisset: hac una re illos superauit: q equestri plurimum iactantiusque efferrentur. Ad hæc cum ei per Diphridam esset a domo nunciatum: ut continuo præ teriens in boetiam impetum faceret: etsi maiore apparatu id postea factum ei ire mens erat: tamen ne magistratibus minus paruisse uideretur: accersitis uiginti millib? ex eo exercitu qui

Boetia
Athenienses
Corinthii

ad corinthum militabant: Boetiam ingressus cum thebanis cum atheniensibus cum argiuis atque corinthiis ad coroniā congreditur: superauitque utrosque: tametsi uulnerum multi tudine corpore sibi male constaret. Fuit autem ea pugna ut

Xenophon

ait Xenophon: pugnarum: quas gesserat: omnium maxima. Atqui reuersus domum nihil omnino nec circa uitam nec cir ca mores ob huiusmodi res secundas uictoriasque mutauit. Itē cum uideret quosdā: q ex alēdis equis aliqui esse uiderent:

efferrenturque animo:perſuaſit ſorori cyniſcæ:ut aſcenſo cur
ru certaret in olympiacis ludis:quippe qui uellet græcis oſtẽ
dere res huiuſmodi nullius eſſe uirtutis ſed diuitiarum ac ſũ
ptus potius. Xenophonta uero ſapientem illum ſecum ha- Xenophon
bens honorifice accerſendum iuſſit ad pueros educandos la
cedæmone & ea inſtituendos diſciplina:quæ cæterarum eſſet
pulcherrima tum imperare tum imperium pati. Atqui alias
interrogatus quare maxime præter alios ſecundis rebus lace
dæmonii uterentur:quoniam inquit:præter alios ſe exercent:
ut imperentq;:& pareant. Lyſandro hac luce defuncto cum Lyſander
multos eo ſodalicio congregatos offendiſſet : quod ille ſimul
ac ex aſia reuertiſſet:aduerſus Ageſilaum conſtituit:aggreſſus
eſt eum arguere.quod eiuſmodi uiuus ciuis extitiſſet.oratione
que perlecta in quodam relicta libro:quam Cleon alicarnaſſe Cleon alicar naſſeus
us ſcripſerat:quamq; Lyſander receperat apud populum dic
turus & eam quidem de rebus nouis & uſque de mutãda rep.
illam in medium efferre uoluit.Sed cum ex ſenioribus quidã
orationem percucurriſſet:metuiſſetq; eius uim atq; grauitatẽ:
conſuluit:ne lyſandrum effoderet:quare obtemperauit Ageſi
laus:acquieuitq; . Item occultis ſuis aduerſariis palam mole Ageſilaus
ſtum ſe non præbebat.Sed opera data ut ſe aliqui ſequerẽtur
ſemper ex iis duces alios declarabat:alios in magiſtratu habe
bat.Qui ubi ſe in dignitatibus improbe auideque geſſiſſent:p
ptereaq; in iudicium uocarentur : auxilians rurſus atque aſſi-
ſtens & familiaris illos ſibi efficiebat:& in ſuam beniuolentiã
traducebat. Itaq; nemo ipi aduerſarius erat reliquus. Qui
dam eum rogauit.ut ad Aſiaticos ſcriberet hoſpites :quo ius Aſiatici
ſuum conſequeretur:at mei inquit:hoſpites quæ iuſta ſunt. fa
ciunt ſponte ſua:uel nihil me ſcribente. Oſtentabat ei quidã
urbis murum munitum & ualide admodum effabricatum n
terrogans:an pulcher ſibi uideretur :mediusfidius inquit pul-
cher:at non quem uiri:ſed quem mulieres inhabitent. Et cũ
megarenſis quidam de urbe aduerſus eũ gloriaret : adoleſcẽs
ait:uerba tua multa ui egent. Rurſum quæ alios intuebatur
mirari:ne noſſe quidem uidebatur. Ac aliquãdo Callipides Callipides hi ſtrio
tragœdiarũ hiſtrio cũ nomine & gloria ĩter græcos clarus tũ
ab omnibus celebratus primum quidẽ ei occurrit:ſalutauitq;
deinde arroganter ſeſe inter ambulantes iniciẽs oſtẽtabat ſe

regi putans is quidem fore: ut aliqua benignitate atq; comita
te exciperetur. ad postremũ uero ait non admodum me agno
Agesilaus scis o rex: nec qui sũ audisti? Sed Agesilaus ubi in eũ respexis-
set: at non tu es inquit Callippides ille nicelicta? Sic enim lace
dæmonii mimos uocant. Rursus cũ a quopiam inuitaretur.
ad eum audiendum: q lusciniæ uocem imitaretur: noluit inq-
ens: persæpe ipsam audiui. Menecrates medicus quoniã de-
Iupiter speratæ quædam curationes ei ex sententia cessissent: Iupiter
est appellatus: hoc aũt nomine importunius utens cũ ad Age.
silaum q'uoq; sic aliquando scribere ausus esset: Menecrates
Epistola Iupiter regi Agesilao salutem dicit: hic reliquis nequaquã le-
Epistola ctis rescripsit: Rex Agesilaus Menecrati sanitatẽ dicit. Cum
Conon Conon & pharnabazus regia classe maris potiti maritimas
Pharnabazus laconici soli oras obsiderent: & atheniensiũ urbs muro cincta
esset: datis a pharnabazo pecuniis pacem cum rege lacedæmo
nii fecere. miseruntque ciuem ad Teribazum Antalcidan: qui
Asiaticos illos græcos: pro quibus Agesilaus bellum gesserat:
regi traderet. Qua ex re perperam accidit infamiæ huius Age
silaum nequaq; esse immunem: erat. n. ei Antalcidas inimicus
qui omni ui op: que pacem egit: perinde atq; Agesilaus ampli
ficaretur bello: fieretq; & clarissimus & maximus. Quin etiã
ad eum qui dixisset lacedæmonios sequi medos: respondit po
tius medos sequi lacedæmonios. Interrogatus ẽt aliquando
utra uirtus esset melior fortitudo ne an iusticia? nulli usui for
titudinẽ: inquit: esse absente iusticia: quod si iusti omnes forẽt:
nihil fortitudinis indigerent. Et cum ii qui Asiã incolebant
persarum regẽ magnũ appellare cõsuessent: quid autem ait ille
me maior est: ni & iustior temperatiorq; sit? Dicebat etiã eos
qui asiam incolerent: liberos quidem pessimos: seruos aũt bo-
nos esse. Idem interrogatus quo pacto maxime quis gloriã
apud homines queat asseq: si loquatᷣ inqt optima: agat ẽt pul-
cherrima. Imperatoris autem dicebat opus esse: ut audentia
in hostes & beniuolentia in subditos uteretur. Ac percunctã
te quopiã quæ nã forent discẽda pueris: hæc inquit quibus ui
ri usuri sint. Idẽ cuiusdã causæ iudex cum apte ab accusato
re dictum esset: desẽsor autem qui inepte respõdisset: ad singu
la diceret: Agesilae decet regem auxilio esse regibus: & ædes ĩ
quit siquis tibi euerterit: & uestimentum siquis abstulerit: ex

pectares ne aut architectum aut q uestimentũ texuit tibi auxilium datum ire. Et cum epistola a rege persarum post factã pacẽ esset ad eũ delata quã una cũ Callia lacedæmonio perses tulerat: de hospitalitate atq; amicicia: haud accepit inquiens: regi nũciaret minime opus esse: ut priuatim epistolas ad se daret: Nam si amicum se lacedæmoniis græciæq; beniuolum liquido præstaret: futurum etiam Agesilaum uæhementer ipsi amicum: quod si depræhensus fuerit insidias tendere: ne si multas etiam epistolas accepero: credat me sibi amicum fore. Præterea cum mirum i modum filios amaret: fertur canna una cum paruis pueris tanq; equo ascensa domi ludere solitus. uisus ãt ab amico quodam rogauit: ne cui prius id diceret: q ipse filios genuisset. Item cũ bellis cõtinuis thebanos premeret: & uulnus tandem excepisset ĩ prælio: Antalcidan dixisse aiunt: pro præceptis ipsis mercedem recipis a thebanis: quippe quibus ne uolentibus quidem nec scientibus pugnãdi doctrinam tradidisti. Nam uero thebanos ipsos sui ipsorum tunc bellacissimos factos perhibent: quoniam multas in eos expeditiones lacedæmonii egissent. Quare lycurgus quoque antiquus ille in his legibus quæ eo rhetræ uocatæ sunt: quoniam essent oraculo sancitæ: uetuit sæpius aduersus eosdem militandum: ne bellandi peritiam discerent. At ubi angi continuis expeditionibus socios audisset: quoniam lacedæmonios qui pauci essẽt ipsi tam multi sequerentur: uolẽs Agesilaus eorũ multitudinẽ arguere: iussit: ut socii omnes sederent inuicẽ mixti: at lacedæmonii separatim soli. dein proclamauit primos surgere figulos qui ubi surrexere: proclamauit secundos surgere ærarios mox fabros deinceps etiam architectos & singillatim alias artes. Itaque omnes prope socii surrexere. lacedæmoniorum autem nemo: prohibita enim iis erat operaria disciplina sordidæ artis ita subridens Agesilaus intuemini. ait. uiri socii quãto pluris milites q uos emittimus? In leuctrensi pugna cum multi lacedæmonii fugissẽt: qui legitimis pœnis erãt obnoxii: ephori uidentes urbem uiris orbatam militibus egere: uolebant eam ignominiam soluere legesque seruare. eligunt igitur legum latorem Agesilaum. Is autem accedens in publicum nõ ego: ait. sim legum lator aliorũ legũ: Nã neq; latis addere q possim neq; auferre neq; mutar. Sed pulchre res hũerit. si quæ

Lycurgus

Epaminondas Thebani

nobis leges sunt:his a die postero ius fuerit. Cum Epaminõ
das tanto cum terrore fluctuque irruisset :tum thebanis tum
etiam sociis ea uictoria exultantibus urbi tamen Agesilaus ĩ
perauit:quãuis pauci ĩ urbe essent:reuerti Epaminondam coe
git.

Mantinea

At in ea pugna quæ ad Mantineam est gesta:imperauit
lacedæmoniis:ut aliis omissis unũ Epaminõdan oppugnarẽt:
solos inquiens mentis compotes & fortis esse & uictoriæ auc
tores. Si hunc igitur e medio sustulerimus:facillime alios ca/
ptiuos fore:Nam & amẽtes esse ac nullius pretii : id quod etiã
accidit:Nam iam uictore Epaminonda & lacedæmoniis fugiẽ
tibus cum is uerteretur suosq; uocaret:quidam ex lacedæmo
niis eum lœtaliter percussit. Cumq; cecidisset:a fuga reuersi q

Thebani

cum Agesilao erant:æqua uictoria pugnarunt:cum & thebãi
longe deteriores:& lacedæmonii longe meliores apparuissẽt.
Sparta cum pecuniarum ad bellum indigeret:ac peregrino sti

Agesilaus in ægyptũ ꝓfici scitur

pendio aleretur:in ægyptum Agesilaus proficiscitur a rege
ægyptiorum mercede accersitus. Sed propter uestis uilitatem
indigenis contemptui erat. Expectabant enim uisum ire spar
tæ regem sicuti persarum corpore magnifice ornato perperã
ii quidem de regibus sentientes. Itaq; iis breui Agesilaus ostẽ
dit magnificentiam atque laudem elatione animi & fortitudi
ne parari oportere. Sed cum eos :quos erat missurus in præ
lium :timidos ad imminens periculum tum propter multitudi
nem hostium:erant enim ducenta millia hominum: tum prop
ter militum suorum paucitatem:decreuit ante congressum sa/
crificium facere cæteris ĩsciis. Et ad leuam substrata manu ui
ctoriam subscripsit:& acceptum ab augure iecur imposuit in
subscriptam manum:quo satis temporis detento perinde qua
si ambiguum se ac dubiũ simulabat : quoad litterarum notæ
iecori cõpræhensæ impressæ sũt:& tunc cõmilitonibus oñde
bat: ĩquiens deos ĩmortalis ex rebus scriptis uictoriam demõ
strare. Securã igitur coniecturã ad uictoriam habere uisi audẽ
ter in pugnã eunt. Hostibus autem eius castra propter mul
titudiuem uallo cingẽtibꝰ:ac Nectabio: cui auxilio erat :egre
diundũ pugnandũq; hortãte. inqt nõ esse hostes ĩpediẽdos q
ipsis se pares uellẽt. Et cũ adhuc parũ restaret ad cõiungẽdũ
uallũ:iterim suos quot reliq erãt:ĩstruxit:& æquo marte dimi
cãs illos fugauit:ac paucis cũ militibus suis magna hostiũ per

acta cæde pecuniā grandem ad urbem misit. Ex ægypto in
patriam remigans ac moriens suis præcipit: ut nec fictā nec pi
ctam nec fabricatam corporis imaginem facerēt: Nā si quod
præclarum opus a me gestū est: hoc erit monumentum mei.
sin autem nullam ne omnes quidē statuarii quorum opera in
sordibus uersant: & contēnendis artibus præstare id querīt.

a Gesipolis Cleombriti filius cum quidā dixisset Philippū Agesipolis
diebus paucis olyntū euertisse: p deos inquit: aliam talē
urbem longe maiore tēpore non ædificabit. Alius cum di
xisset eum cum florentioribus uel regem fuisse obsidem & nō
filios nec uxores ipsorum: haud inquit iniuria: decet enī nos
ipsos nostra errata ferre. Idē cum domo catulos uellet accer
sere: ac dixisset quispiā exactio ab iis non est: nec enim uirorū ī
quit exactio fuit antea: quæ nunc est.

a Gesipolis Pausaniæ filius cum Athenienses Megarensiū Agesipolis
ciuitatem acciperent ad eas iudicādas lites: quæ inuicē
ipsis aduersus eum essent: Turpe est ait: o atheniēses ductores
græcorum Megarensibus cedere in dignoscendo iure.

a Gis Archidami filius cum aliquando Ephori dixissent Agis
proficiscere in huius patriā: adolescentesq; tecum habe:
Te enim hic ipse in arcem ducet: & q fieri ait: conuenit o epho
ri tot huic Iuuenes credere: q suam patriam prodat? Interro
gatus quoq; quæ maxime disciplina spartæ coleretur: cogno
scere inquit & gerere & ferre imperiū. Et aiebat non oporte
re lacedæmonios īterrogare: quot essent hostes: sed ubi essent.
Ad Mantineā cum prælio dimicare cum hostibus quoniam Mantinea
plures essent: prohiberetur, ait cū multis congrediendū illi esse
q multis uellet imperitare. Idē cum a quodam quereretur:
quot nam essent lacedæmonii: quot satis sunt: inqt: qui impro
bos propulsent. Atq; ad corinthiorū muros cū transiret: &
eos cū altos ac munitos: tum in multū spatii protensos ītuere
tur quæ ait hæc sunt mulieres: q̄ locum hunc incolunt. So
phista quispiā cū dixisset orōnem esse rerum oīum optimam. Sophista
Itaq; si tu ait taces: nullius ex ptii. Præterea ut argiui postea
q̄ essent superati: rursū ei audacius obuiā facti sunt: Vidēs tre
pidationem suorū audete ait: o uiri: nā ubi nos uictores horre
mus: qd illos facere cēsetis quos uicim⁹? Itē ad Abderitarū le
gatum ubi locut⁹ is multa fecisset dicēdi finē: īterrogaretq;: qd

nā ciuibus nunciaret?me respōdit tantū temporis tacitū audiss
se:quantū tibi fuit ad dicendū opus. Elios qbusdam laudan
tibus quod ad olympiacos ludos iustissimos se præstarent: &
quid nā ait:magnum aut mirandū faciunt: si in ānis quinque
uno duntaxat die iusticia utuntur. Ad eos quoq; qui dice
rēt quosdam ex alteris ædibus ipsi īuidere: ꝑpterea ait & sua
illis mala & ad hæc tum mea tum amicorū bona dolori erūt.
Et consulente quopiā digressum fugientibus hostibus dādū
esse: & quomodo inqt:si aduersum eos q præ metu fugiūt:nō
pugnamus:cum iis pugnabimus:qui ob fortitudinem manēt?
Insuper cū aperte quidā de græcorū libertate sermonem infer
ret:rē sane non ignobilē sed factu difficilem:o hospes ait: tua
uerba & uiriū indigēt & pecuniarū. Atqui dicente quopiam
philippū eis inaccessibilē græciā facturum:nobis satis est inqt
Perinthii hospes in nostro uersari solo. Legatus Perinthiorū cum la
cedæmona uenisset:longiore orōne utebatur. Vt aūt fine dicē
di facto Agin rogauit:qd esset perynthiis renūciaturus?Quid
inquit:aliud q̄ quod tu uix finē dicēdi feceris:ego uero taceo.
Philippus Idē cū solus legatus uenisset ad Philippū:cumq; Philippus di
xisset:quid hoc?solus uenisti?& enim ad unum respondit. Et
cum ex senioribus qdam ītuens solutis priscis alia quædā fla
gitiosa induci iura dixisset ad eū iam ingrauescentē. Quare su
perna iā spartæ fierent inferna:iocans inqt pro ratione ita res
accidere:si hoc fit:&.n.cum ego puer essem a patre audiebam
quæ superiora extitissent:īferiora apud ipsos effecta aiebat au
tem patrē puero sibi hoc etiam dixisse:propterea mirandū nō
esse:si posteriora prioribus essent deteriora:sed sicubi meliora
ac similia. Atq; interrogatus quomodo quis in libertate per
seuerarit:si mortem inquit contempserit.

Agis Iunior
Demades

a Gis iunior cū Demades diceret enses laconicos propter
breuitatē a circulatoribus absorberi:Attamen :inqt:la
cedæmonii ensibus hisce hostes assequuntur. Ad improbū
uero hominem interrogantem sæpius quis esset optimus spar
tiata:qui tui dissimillimus sit:respondit.

Agis rex
Ephori

a Gis ultimus lacedæmoniorū rex īsidiis cōpræhensus &
cōdēnatus ab ephoris cū īdicta causa ad suspendiū agēt:
ītut⁹quendā ex ministris flentē desine inqt:homo tu super me
flere:&.n.sic inique ac iniuste periēs sū me īterimētib⁹ melior:

qbus dictis ultro laqueo ceruicē tradidit. Cū parentes eum rogarent: ut sibi ad iniusti quippiā esset adiutor aliquādiu cō tradixit. Sed ubi urgerent: ait: ꝙdiu apud uos fui: nullam tenebam iniusticiæ notionē. at posteaꝙ me patriæ tradidistis huiusq; legibus: itemq; iusticia ac ꝓbitate pro uiribus erudistis: hæc enitar & nō uos sequi: & quoniā uultis me quæ optima sunt agere: optima uero sunt: quæ iusta fuerint cū homini priuato tū lōge magis pricipi: quæ ultis agā: quæ dicitis omittā.

a Lcamenes telecli filius: querente quodā quonā pacto regnū optime qs seruauerit: si multi ait: lucrū non fecerit. Alio ēt pcunctante ꝙ obrē a Messeniis munera non acceperit: quoniā si accepissem inqt: cū legibus pacē agere nequissē. Itē cum quis dixisset eum parce uiuere: cum tamen satis magnam substantiam haberet: Pulchrum enim est ait: qui plura possideat eum uiuere pro ratione nō pro libidine. Alcamenes Teleclus

a Naxandridas leontis filius ad eū q intolerabiliter turbaret: molestissimeq; ferret: ꝙ ex urbe exularet: o uir ait: optīe ne urbē exulās horreas sed iusticiā. Idē ei q ephoris opportūa loqueret uerū plura ꝙ satis esset: nō opportune ait opportuno uteris. Et cum qdam pcunctaretur: cur mancipiis agros traderēt: & nō ipsi colerent: quoniā inqt non horum nos cultores: sed ut nos colerēt ea cōparauimus. Item cum alius diceret gloriā obesse: & ꝙ is liber foret: qui felix futurus esset: sic ait iniusta ppetrantes secundū orationē tuam felices essent: Nā quo pacto sacrilegus iniusticiæue obnoxius gloriæ studeat? interrogāte āt alio quare in bellis spartiatæ audēter pericula subeunt: quoniā ut oportet: inqt: & nō quēadmodū alii metuētes de uitæ cōdicione meditamur. Ad hæc cū a quodā rogaret: ꝙ obrē necis causas diebus plurib⁹ seniores iudicāt: & ꝙuis quispiā effugerit: nihilo tū minus ē legibus obnoxius pluribus: inqt: dieb⁹ iudicāt: quoniā de morte q errauerint: iis consiliū mutare nō licet. legibus aūt obnoxium esse oportebit qua secundum hanc legē liceat melius consultare. Anaxādridas Ephori

a Naxāder eurycratis fili⁹ quopiā pcūctāte qre pecūias ñ cōgerūt ī ærariū: ne īqt: custodes earū q fuerit corrūpāt. Anaxander

a Naxillas ad illū qui mirabat: cur ephori nō assurgeret Regibus præsertim cum sint a regibus constituti: eadē inquit causa qua etiam ephoros gerunt. Anaxillas

Androclidas a Ndroclidas lacon debilis & inutilis crure inter bellato-
res se locauit. Itaq; inhibituri quidam moti sunt: pro-
pterea quod esset infirmus. At non eum ait: qui fugiat: sed qui
maneat: oportet cum hostibus pugnare.

Antalcidas a Ntalcidas cum in Samothracia initiaretur: interrogat[us]
a Sacerdote quid dirius in uita perpetrasset: Si quid in
quit: mihi huiusmodi actum est: ipsi Di cognoscent. Et cũ
atheniensis quidam indoctos lacedæmonios uocaret: soli igi-
tur nos: inquit: nihil mali a uobis didicimus. Item cum ali[us]
Atheniensis ad eum dixisset: Veruntamen a Cephiso nos sæ-
pe uos fugauimus: At nos ĩquit ab Eurota uos nunquam abe
gimus. Præterea interrogatus quopacto maxime homini-
bus placere quis possit: inquit si cum iis iucundissime loquat[ur]:
assistat autem utilissime. Atqui herculis laudationem cum
sophista quidam esset lecturus: quis.n. ait: eum uituperat.
Ad Agesilaum quoq; qui a thebanis esset in pugna uulnera-
tus: doctrinæ ait mercedem a thebanis recipis: quibus nec uo
lentibus nec scientibus pugnandi doctrinam tradidisti. Vide-
bantur.n. continuis Agesilai in eos expeditionibus pugnaces
effecti. Idem spartæ muros Iuuenes ipsos dicebat esse: confi
nia uero spiculorũ cuspides. Insuper ad eum qui percuncta-
batur: quid breuibus sicis lacedæmonii in bello uterentur:
quoniam: inquit: cum hostibus cõminus dimicamus.

Antiochus Philippus Messenii a Ntiochus Ephorum gerens ut accepit Philippum Messe
niis dedisse agrum: interrogauit: an etiam uires eis præ
buisset: quibus pro agro pugnantes superiores forent?

Argeus a Rgeus qbusdã nõ suas sed alienas quasdã uxores laudã
tibus per deos: inquit: de honestis probisq; uxoribus
nihil temere dicendum est: Nam quales omnino sunt: illis so-
lum manifestum esse: qui una uiuunt: at reliquos ignorare.
Idẽ cũ per siciliæ Selenunta sibi aliquando iter esset: intutus

Eulogium quodã in monumento eulogiũ hoc inscriptum.
Hosce Selenuntos sub portas quando tyrannum
Extingunt olim: mars ferus abstulerat.
Iure inquit interistis. q ardentẽ tyrannida extinguere tempta
ueritis: cõtra.n. dimittendũ fuit ipsam omnem concremari.

Aristo a Risto laudãte quopiam illud Cleomenis responsũ quod
iterrogatus qd bonũ regẽ facere oportet: responderit &

amicis benefacere: & malefacere inimicis: & quãto inqt melius fuerit o uir optime & amicis bñfacere: & inimicos reddere amicos? Quod qdẽ responsũ & si omniũ sententia Socrati daẽ: tñ etiã referẽ in Aristonẽ. Ad hæc cũ qs percunctareẽ: quotnã essent uniuersi Spartiatæ: quot inqt satis sint ad arcẽdos inimicos. Itẽ cũ a quodã eorũ atheniẽsiũ laudatio legereẽ quos lacedæmonii occiderant: cuiusmodi igitur nostros ait esse censes: a quibus ii uicti sunt?

Archidamidas

Archidamidas ad eũ q charilaũ laudaret: quód æque in oẽs mitis ac mãsuet⁹ extitisset. & quomõ iqt iure qs laudetur: si in improbos quoq; mitem se præstiterit? Et hecatæum sophistã quodã uituperãte quod in ipsorũ concenatione conuiuiũq; admissus nihil locut⁹ sit: Ignorare mihi uideris: iqt: eũ q artẽ dicendi nouit: etiam tempus dicendi nosse.

Archidamus

Archidam⁹ Zeusippi fili⁹ cũ qspiã quæsisset: quinã Spartæ præessent: leges iqt legitimaq; principia. Et ad illũ q Citharœdũ laudaret: atq; ei⁹ uim admirareẽ: O uir optime ait: qs abs te honos ꝓbis uiris retribueẽ: qñquidẽ Citharœdũ ita laudibus efferas? Idẽ cũ qs ei psalten cõmendaret ingens: hic bon⁹ psaltes ẽ: at hic apud nos qdẽ ẽ ait ad ius faciendũ bon⁹ coquus: ꝑinde quasi referret nihil siue ex ĩstrumentorũ sono siue ex obsoniorũ ac brodii apparatu uoluptas efficereẽ. Atq ĩterrogatus cur puis adeo sicis uterenẽ: quod præ aliis ĩqt ꝓpius hostes accedimus. Et cũ ab ĩprobo quodã esset ĩterrogat⁹: qnã foret Spartiatarũ modestissim⁹: q tibi rñdit dissimilim⁹ sit. Idẽ cũ qs suaue uinũ ei pollicereẽ: nõ ẽ ĩqt opus: nã & pl⁹ erogabiẽ: & quæ ad fortitudinẽ attinẽt: inutiliora faciet. Præterea Corinthiorũ urbẽ adortus cũ exercitu uidit ex pomerio lepores surrexisse. Itaq; ad cõmilitões ait: facillime a nobis hostes capienẽ. Cũ a duob⁹ quoq; arbiter accept⁹ esset: eos actos in sacellũ chalcioecæ Mineruæ ut iudicatis starẽt: adiurauit: Qui ubi iurassent: ait iudico igiẽ: ne uos prius sacellũ egrediamini: q̃ quæ inuicẽ uobis controuersiæ sunt: solueritis. Insuper cũ ad ei⁹ filias Dionysi⁹ Siciliæ tyrãnus pretiosos misisset amictus: nequaq̃ accepit ĩgens: metuo ne puellæ hisce ĩdutæ uideanẽ mihi turpes. Filiũ aũt ĩtutus cũ atheniẽsibus effrenatius pugnantẽ ait: aut adde uirib⁹: aut animositati adime.

Corinthii

Dionysius tyrannus

Archidamus Cheronia Epistola

Archidamus Agesilai fili⁹ cũ a Philippo post Cheroniæ pugnã asꝑiorẽ accepisset epistolã: ita rescripsit: Si umbrã

tuā metiri uolueris:haud nunc maiorē eā inuenies:q̄ esset āte uictoriā. Idē interrogat⁹ quāto spartiatæ solo dn̄arent:quā/tuncūq; rn̄dit hasta assequerent. Periander quoq; medic⁹ il/lustris arte laudatissimusq; īprimis cū inepta poemata scribe/ret quid tandē Periāder ait: ꝑ gratioso medico malus poeta uocari cupis? Atq; in eo bello quod aduersus Philippum ge rebat:qbusdā consulentibus esse ꝑcul a domo pugna congre diendū:at nō hoc inquit ītueri oportet:sed an pugnādo hosti/bus præstabimus. Ad eos quoq; a qbus quo tēpore prælio Archidamas superasset:efferebat laudibus:melius īgt esset: si eos prudentia potius q̄ uiribus uicissemus. Et quo tēpore ir/ruptione ī Archadiā facta accepisset æl os auxiliū iis ferre: ita illis scripsit:Archidamus ælus:Qui escere pulchrū ē. Idem ī peloponēsiaco bello ꝑcunctantib⁹ sociis quantū pecuniarum foret satis:rogātibusq; ut tributa terminaret.bellū īgt ordina/ta nō quærit. Agesilai uero catapultā ītutus cū primū ex sici/lia esset aduecta:o hercules exclamauit:periit uiri uirtus. Et quoniā græci ī his fœderib⁹ quæ cū Antigono & cratero icta fuerant:rescindēdis ei obtēperare nollēt nec in libertatē se uē dicare:quasi molestior lacedæmoniorū futurus esset q̄ Mace/donū principatus:pecudē ait eandē semper sonare uocē:homi nē uero & multas & uarias quousq; animi sn̄iam absoluerit.

Periander — Archadia — Catapulta — Sicilia

Astycratidas

a Stycratidas cū quidam ei dixisset posteaq̄ Agis rex est pugna apud magnā urbē ab Antigono superatus: Quid facietis o lacedæmonii?an macedonibus seruietis?rn̄dit:qd ue ro possitne nos Antipr̄ ꝑ sparta pugnantis ab īteritu ꝓhibere.

Bius

b Ius īsidiis ab Iphicrate Atheniensiū prætore circūuent⁹ interrogatusq; a militibus qdnā esset faciundū? Quid.n. aliud ingt:q̄ uos saluti cōsulere:me uero pugnādo interire.

Brasidas

b Rasidas murē in Cariciis cōpræhensū cū esset ab eo mor sus:dimisit:inde ad astātes cōuersus ingt: nihil ē ita par uum q̄ si audeat īiuriā ꝓpulsare:nō se saluū efficiat. Et cū in pugna quadā ꝑ clipeū esset iaculo ict⁹:hasta e uulnere educta hac ipsa hostē īteremit. Cumq; īterrogaret:quonā pacto uul neraт⁹ esset.me rn̄dit clipeus ꝓdidit. Idē cū a quopiā hortare tur ad sophistā audiēdū.iterrogauit hortatorē:qdnā ille ostē surus foret?& cū ille rn̄disset laudationē herculis.ait Brasidas qs.n.deū hūc uituperat? Atq ad bellū egressus scripsit Epho

ris:quæcunq͡ sũ detrimẽta ac pnicie illatur⁹:belli gerã:aut moriar. Sed postea𝑞͡ is forte occidisset græcis thraciæ liberatis legati q lacedæmona missi fuerãt:ei⁹ matrẽ argileonida adiere quos cũ illa iterrogasset primũ:an Brasidas præclar̃ diẽ obisset:ac laudib⁹ ii Brasidan efferrẽt:dicerẽt𝑞͡ nullũ spartæ aliũ taleẽ esse :Ignoratio uos:iquit:hospites tenet: Nã quã𝑞͡ Brasidas uir bonus fuit:multos tñ habet sparta illo meliores.

d Amonidas cũ a chori magistro in ultimã chori partem locatus esset:Recte profecto inqt:o ductor chori excogitasti:quo pacto quoq͡ inhonoratus locus honorabilis fieret. Damonidas

d Amis ad ea quæ scripta erãt de faciũdo decreto:quo Alexãder de⁹ ẽẽt:cõcedim⁹:ait:Alexãdro si uelit deũ uocari. Damis

d Amyndas cũ philippus ĩ pelopõnesum irrupisset:ac dixisset qspiã:lacedæmonii sũt magnis propemodũ ærumnis obnoxii:ni redierint cũ philippo ĩ gratiã:effœminate inqt qd ærumnarũ possumus pati morte contempta. Damyndas Philippus

d Ercillidas cũ pyrrh⁹ esset cũ exercitu ĩ spartiatarũ solo: legat⁹ ad eũ missus ĩperãte Pyrrho ut aut regẽ suũ cleonimũ reciperẽt:aut futurũ ẽẽt:ut cognoscerẽt se fortiores alioꝝ esse nemine:apte rñdit:siqdẽ deus es:haud metuimus:nullã .n. iniuriam facimus.sin aũt homo: nobis certe non es melior. Dercyllidas Pyrrhus

d Emarat⁹ cũ Orontes asperi⁹ cũ eo ẽẽt collocut⁹ ac dixisset qdã:aspere te Demarate Orontes ẽ usus:nihil :inqt :ĩ me delĩqt:nã q ad grãm sermonẽ hñt detrimẽtosi sũt:nõ q ĩnimice ac maliuole. Itẽ cũ qs ĩterrogasset:cur q apud spartiatas abiecerint clipeos:ignominia notanẽ. Quod si galeas thoracas𝑞͡ abiecissent: ñ notanẽ:quoniã iis inqt sui ipsorũ gratia ĩduunẽ:at clipeo cõmunis ordinis causa. Psaltẽ quoq͡ cũ audiret:ñ malus ait nugator uideẽ mihi. Et ĩ quodã cõsessu ĩter rogatus utrũ ob stulticiã an ꝑpter inopiã uerborũ taceret:at stultus inqt:silere ñ potest. Insup cũ qs ĩterrogasset:quare cũ rex esset:a sparta exularet:quoniã leges:inqt: sũt ea potiores. Et cũ perses qdã ob corruptelæ frequẽtiã ei⁹ amatũ puerũ abduxisset diceret𝑞͡:o lacon tuum amatum puerum sum uenat⁹ per deos inquit nequaquam ipse uenatus es : sed emisti poti⁹. Cũ qdã ẽt Perses defecisset a psarũ rege:& suas̃ onib⁹ demarati reuertisset: cũ𝑞͡ eum rex esset interempturus: turpe quidem foret o rex ait: quod quo tempore tibi inimicus fuerat:de eius Demarathus Orontes Perses

defectione supplicium sumere nequiueris: quando autem ami cus effectus est: uirum interficias. Ad illum uero qui regi pa rasitaretur: ac sæpius cauillaretur in ipsum de exilio: non tecũ hospes ait: pugnabo: nam uitæ ordinem consumpsi.

Emprepes ¶ Mprepes ephorus phyrmidos musici e nouem chordis duas bipẽne excidit inquiens: noli musicam deprauare.

Epænetus ¶ Pænetus aiebat omniũ & delictorum & criminum men daces esse autores.

Euboidas ¶ Vboidas quosdam audiẽs q alienam uxorem laudarent iis minime assentiebatur inquiens: nullũ omnino uerbũ de uxorio ingenio apud externos esse oportere.

Eudamidas ¶ Vdamidas Archidami filius: Agidosq; frater uiso ĩ Aca demia Xenocrate iã seniore: q cũ familiarib⁹ disputaret: ĩterrogauit q nã senex esset: cui cũ a quopiam responsum esset illum esse & sapiẽtem uirum & ex eorũ numero: qui uirtutem quærerent: & quando inqt ea utetur: si nũc quærat? Idem cũ philosophum audisset: q bonum imperatorem solũ sapientẽ esse differeret: oratio qdem ait: mirabilis est. sed qui dicit: mini me credẽdus: non enim eũ tuba circum obstrepuit. Atq; Xe

Xenocrates nocrates cum ad propositã questionem disseruisset: finemq; fe cisset: aderat Eudamidas. sed cum quidam ex suis dixisset: cũ nos adsumus: tunc finẽ dicendi fecit. At pulchre ĩquit: si qdẽ hæc dixit: quæ opus erat: cumq; is dixisset: At pulchrum fue rat audire: Nũ etiã ad istũ ait: cũ cænatus fuerit: Veniamus: & ut iterũ cænet rogemus? Idẽ a quopiã ĩterrogatus cur ciuib⁹ ipsis bellũ aduersus Macædonas decernẽtib⁹: quietẽ agere ipse temptet: respõdit: quia mihi opus nõ ẽ mẽdacii istos arguere. Et cũ quis palmas de persis susceptas afferret: ad bellumq; hor taretur: ignorare mihi uideris: iqt: quasi idẽ sit eũ qui mille pe cudes superarit: cũ lupis qnquaginta pugnare. Ad hæc cum

Psaltes psaltes quidã secunda fortuna usus esset: interrogatus cuiusmo di is sibi uideret: magn⁹ ĩqt pua ĩ re demulsor. Præterea cũ qs athenas laudaret: ait & qs hãc ciuitatẽ digne laudarit: quã nemo ẽt uictor dilexit? Argiuo ãt quopiã dicẽte laconas pe grinatione deterioris reddi: qppe q a priis legib⁹ excedãt: at uos

Alexander Olympia Thebani ĩqt pfecti spartã nõ deteriores sed meliores poti⁹ reddimini. Et cũ pclamasset alexãder ĩ olympia exulib⁹ oĩb⁹ pter thebanos reditũ ĩ priam patere: pclamatio ait o thebãi ĩfortũata qdẽ ẽ

uerum gloriosa:solos.n.uos Alexāder metuit. Interrogatus quoque quamobrē ante pericula musis immolarent: quo bonis inquit uerbis actiones contingant.

e Vrycratidas anaxandridis filius percunctante quopiam quamobrem ephori quottidie de contractibus iura reddunt:quo etiam inqt īter hostes inuicē nobis fidē habeamus. Eurycratidas

z Euxidamus cum quis percunctaretur:quur de fortitudine leges sine scriptis seruarent:nec scriptas illas iuuenibꝰ legendas darēt:quoniā assuefaciendi sunt:ait:ut probis actionibus potius quā scriptis attendant. Idem ætolo quopiam dicente iis qui probitate uti possēt: bellū esse paci præferendū: Nequaꝗ per deos ait sed hisce mortem uitæ anteponendam. Zeuxidamus

e Rondas cum athenis esset: audissetque damnatum otii quendam:iussit eum ostendi sibi:qui mulcta libero digna homine damnatus foret. Erondas

t Hearidas cū ensem cote subigeret interrogatus an acutꝰ esset:inquit acutior calumnia. Thearidas

t Hemisteas prædixit leonidæ regi futurā ipsiꝰ cōmilitonumꝗ ad thermophylas internicionē:erat.n.uates.Cū aūt a leonida mitteretur lacedæmona prætextu quidem:ut futuros casus nunciaret:re autem uera ne ipse quoꝗ periret: nequaquam est passus :quippe qui diceret : ego ad pugnandum sum missus non ad ferendum nuncium. Themisteas Leonidas Themophylæ

t Heopompus ad illum qui interrogarat:quopacto regnū qs securissime tueretur:respōdit:si participes amicos iustæ licentiæ auctoritatisꝗ fecerit:& ne subditi afficiātur iniuria:pro uiribus prouiderit. Et ad hospitem qui diceret etiā apud ciues suos uocari se laconum studiosum :melius inquit esset tuorum te ciuium ꝙ laconum studiosum uocari. Atqui ælidos legato inquiēte se ob id solū a ciuibus suis missum :ꝙ solus laconicū uiuendi morem adamasset:Et utrum ait o ælie tua ne an aliorum ciuium uita melior est:Qui ubi suā meliorem esse respondisset.Quoniam igitur inquit modo hæc urbs seruari queat:ubi in magna multitudine unus est duntaxat bonus. Item quopiam dicente propterea seruari spartam: quia reges scirent imperare:minime ait:sed eo magis:quod ciues scirent parere. Et ad pylios qui maioris ei honores decreuissent:scripsit : mediocris honores tempore augeri: immo Theopompus Aelis Pylii

deratos autem euanescere. Ad hæc cum quis murum ei ostẽtaret: percunctareturque: an & firmus & altus esset: minime inquit: si mulierum sit.

Thericyon / Isthmos / Philippus

t Hericyon e delphis ueniens uisis in Isthmo philippi castris qui angustias cepisset: malos ait ianitores uos o corinthii peloponessus habet.

Thectamenes

t Hectamenes cum esset ab ephoris morti adiudicat⁹: abibat surridens. Atque ex astantibus quopiam interrogante an etiam spartæ iura contemneret: minime inquit. at gestio: quod hæc mihi mulcta soluẽda est: quam nec efflagitarim ab aliquo: nec acceperim mutuo.

Hippodamus / Archidam⁹

h Ippodamus quo tempore Agis aduersus Archidamum instruebatur acie simul cum Agide dum spartam missus: quo illic quæ opus forent: præstaret: at hic ait: Non ne præclarius obibo diem: si pro sparta me uirum gessero. erat autem natus annum supra octogesimum. Posteaque armis sumptis stãs ad regis dexteram pugnando moritur.

Hippocratidas / Caria

h Ippocratidas cum Cariæ satrapes ad eum litteras dedisset: quod lacedæmonius uir quorundam insidiantium conscius insidias tacuerit: addidissetque: quonam modo illo esset usur⁹: ad eum rescripsit: Si tu quidẽ magno aliquo bono hominem affecisti: interime. Sin autem nullo: e solo eiice perinde atque timidum ad uirtutem. Et cum ei aliquando occurrisset adolescens: quem amãter quidam sequebatur: ruboreque adolescens ille perfunderetur: cum talibus ait: incedendũ est: quibus cum uisus eundem sis colorem seruaturus.

Callicratidas / Lysander

c Allicratidas classis præfectus cum a Lysandri amicis rogaretur ut unum quendam ex inimicorum numero enecandum sibi assentiretur: & quinquaginta ipse talenta acciperet: & si uæhementer ei pecuniis ad nautarum obsonia opus erat: haud tamen concessit.

Cleander

Et cum Cleander consiliarius dixisset: at equidem accepissem si tu fuissem: respondit: & enĩ ego quoque: si tu essem.

Cyrus iunior / Sardis

Idem cum uenisset ad Cyrum iuniorem sardis. erat enim Cyrus lacedæmoniorum socius: ob classis pecunias primo die nunciari iussit adire se Cyrum uelle: Quem ubi bibere audiuit: opperiar: inquit. quoad biberit. atque tunc quidem ne inurbanior uideretur: abiit: posteaquam

accepisset nequaquam fieri posse:ut die illo eum conueniret.
Postridie uero cum eũ rursum bibere audiit ac se minime ad
mitti : ubi dixisset non ita studendum esse accipiendis pecu/
nüs : ut quicquam foret indignum sparta faciundum : Ephe/ Ephesus
sum abiit multa iis mala imprecatus: qui a barbaris primi es
sent in deliciis habiti : ac illis:qui eos docuissent contumeliã
ac probrũ ob diuitias pati. Iurabatq; ad astantis se cũ primũ
spartam peruenerit :facturum omnia pro libertate græcorum
quo & maiori terrori barbaris forent :& cessarẽt orare illorũ
uires : quibus ipsi inuicem utantur . Interrogatus etiam
quales uiri essent Iones : serui inquit boni sunt:Liberi autem Iones
mali . Et cum a Cyro stipendium militibus præmitteretur Cyrus
ad ipsum autem munera : stipendium solum accepit : munera
remisit inquiens haud oportere priuatam ei amiciciam secum
esse: sed quæ cum omnibus lacedæmoniis cõmunis esset secũ
etiam existere. Idem cum ad arginusas foret classe dimicatu Arginusæ
rus:dixissetque hermon gubernator bonum esse inde abnaui Hermon
gare:nam triremes atheniensium esse multo pluris : inquit &
quid nam hoc?at fuga cum turpis est tum spartæ detrimento
sa .uerum manendo uel mori uel uincere est optimum. Ad
hæc factis sacrificiis cum audisset ex augure scintillis porten
di uictoriam exercitui:imperatori autem mortem: nihil deter/
ritus ait:non præter unum spartæ. Nam me mortuo nihilo
erit patria deterior:sed cedente hostibus deterior est futura.
Itaque pro se declarato Cleandro duce adortꝰ nauali pugna
præliando interiit.

c Leombrotus Pausaniæ filius cum peregrinus quidam Cleombrotus
cum eius patre de uirtute contenderet : hucusque ait te
pater est melior:donec etiam tu genueris.

c Leomenes anaxandridæ filius homerum aiebat lacedæ Cleomenes
moniorũ poetã esse : at hesiodum helotum atq; seruorũ Homerus
Nã alterũ rei bellicæ alterũ agriculturæ præcepta reliquisse. Hesiodus
Idẽ cũ fecisset dierũ septẽ cũ argiuis inducias seruato tp̄re eos Argiui
qm̄ fœderibus fiderent:dormientis tertia nocte adortus alios
interemit:alios egit ĩ seruitutẽ.Cum uero obiurgaretur :quod
iusiurandum transgressus esset:aiebat ad dierum iusiurandũ
minime noctes addidisse:ac maxime quod quoquo quis ma/
lo hostes affecerit : id tum apud deos : tum apud homines

causa putari iudicioque antiquius. Verum ipse argis cuius urbis gratia foedera fregerat: frustratus est: quoniam mulieres iis quæ a sacris arma detraherent: sumpsere de ipso ultionem. Et ad postremum captus mente paruo abrepto gladio se ip/se incidit a pedum iuncturis in loetalia usque loca: uitamque reliquit ridens atque lætabundus. Et cum uates dissuaderet exercitum in argiuorum urbem duci: reditum.n. futurum tur/pem: ubi ad urbem accessisset: uidissetq; tum portas clausas tū mulieres in muris stantes: hic tibi a:t reditus turpis uidet̄ esse in quo uiris mortuis uxores portas clauserunt? Idem ad ar/giuos eum conuiciis obiurgantes tanquam periurum & impi/um: Maledicendi inquit mihi uobis ius est: mihi uero uos ma/le afficiendi. Samiorum autem legati cū eum rogarent: ut ad/uersus Polycraten tyrannum bellum gereret: ob idq; lōgiore oratione uterentur: ex oratione inquit uestra: quæ quidem ab nitio dixeritis: haud memini: Propterea uero neque media in telligo. summam autem nequaquam probo. Prædo insuper cum ī lacedæmoniorum agrum fecisset incursum: diceretque ubi captus est: id propterea est a me factitatum: quoniā alimen tum quod præberem militibus nō habebam: Itaque ad eos q̄ haberent nec sponte darent: ablaturus ueni: per deos īquit ma licia celer ē. Atqui nequam homo quispiam cum maledictis eum honeraret: certe propterea inquit ī omnes ipse maledicis: quo respondentes non satis temporis habeamus de tuo uitio loquendi. Et cum ex ciuibus quidam diceret oportere bonū regem mitissimum prorsus esse: Ita inquit: quoad contemptui non sit. Idem cum in longam ægrotationem traheretur: ex/piatoribusque ac uatibus fidem quam minus antea consueue rat: adhiberet: ob idque quispiam miraretur: quid miraris īqt? Non.n. idem nunc sum: qui tunc eram. Cum ergo idem non sum: nec eadem etiam probo. Ad hæc cum sophista quidam de fortitudīe plurima uerba faceret: risit is quidem. Dicente au tem sophista quid rides Cleomenes; cum & me de fortitudine dicente: audias: & ipse rex sis. quoniam inquit o hospes si irun do quoq; de fortitudine loqueretur: idem hoc facerem. Sin au tem aquilæ oratio esset. uæhemēter quiescerem. Argiuis quo que dicentibus priorem conflictum rursus eum pugnaturum: miror inquit si trium syllabarum additione meliores nūc estis

Samii

quā antea fueritis. Atqui cum qſpiam in eū conuicio uteret diceretq; delicat⁹ es o cleomenes: at melius eſt inqt q̃ iniuſtū eſſe: uerū tu pecuniarum es ſtudioſus: & ſi tibi abunde eæ ſūt. Et cum pſalten ei commendare quis uellet: cū alias uirum laudaret tū pſalten eū eſſe græcorū optimū dicebat: hic aūt quopiam ex iis q prope aderāt: oſtenſo: per deos inquit hic ē apud me faciundi iuris artifex omnium optimus.

Mæander

Præterea cū Mæander ſami tyrannus ob perſarum impetum ad ſpartam fugiſſet: oſtentaſſetq; quæcunq; aduexerat: aureaque & argētea pocula: & quot uellet: elargiretur: nō ſolum nullum accepit: ſed etiā ueritus ne īter alios quoſdam oppidanos diſtribueret: ad ephoros profect⁹ meli⁹ ait ſpartæ eſſe: ut ſuus hoſpes ſamius e peloponeſo abiret: ne illius ſuaſionib⁹ ſpartiatarum aliquis malus efficeret. ii uero obtemperātes Mæandrum eodem die proclamantes expulerunt. Inſuper cum quis dixiſſet: quur argiuos qui ſæpius uobis cum bello contendunt: non e medio poſt uictoriam ſuſtuliſtis? Quoniam ſi e medio ſuſtuliſſemus inquit: non haberemus qui iuuentutem tanquam exercerent. Idem cum quis percunctaretur: quamobrem ſpartiatæ hoſtiū ſpolia diis non offerrent: qm̄ inquit a timidis ſunt.

Cleomenes

c Leomenes cleombroti filius cū ei gallos pugnaces quis daret: diceretque eos eſſe eiuſcemodi: qui pro uictoria pugnando interirent: propterea inquit ex iis mihi aliquos dato: qui interimant: Illi enim ſunt hiſce meliores.

Labotus

l Abotus cum quis longiore oratione uteretur: ait: Quid mihi pro paruis rebus magna facis ſacrificia? Nam quātum rei ſat fuerit: tantum tibi dicendum eſt.

Leotychidas

l Eotychidas ille prim⁹ cum a quopiam eſſe facile mutabilis diceretur: propter tempora inquit: non quemadmodum uos eſtis ob ueſtrum ipſorum uitiū. Ad eum uero qui interrogabat: quonam quis pacto maxime præſentia bōa tueatur reſpondit: ſi non omnia fortunæ crediderit. Interrogatus quoq; quid maxime liberis pueris diſcendum eſſet: ea īquit: quæque ſint eis cum in uiros uenerint: profutura. Idē percunctante quopiam quam ob cauſam minimo ſpartiatæ potu uterentur: inquit: ne pro nobis alii ſed pro aliis ipſi conſultemus.

Leotychidas

l Eotychidas ariſtonis fili⁹ cū qs dixiſſet demarati fa ni

liares in eum male dicere:per deos inquit nequaquam miror: Nam bene dicere nemo istorum possit. Ad propinquiorem autem portam cum draco esset claui aduolutus:uatesque pro digium esse affirmarent:minime id mihi quidem uidetur: inquit. At si clauis draconi esset aduoluta:prodigium foret. Et ad Philippum tenebrarum mysteriorum cultorem qui uæhe mentissima mendicitate premeretur: ac diceret tamen fore:ut ii qui apud se disciplinæ mysticæ operam dedissent: felicitatē post mortem consequerentur: Quidnam ergo ait:o fatue non quamprimum moreris: quo a miseriæ flætu paupertatisque quiescas? Cum quis autem esset percunctatus:quur hostium arma diis immortalibus non offerrent:quoniam īquit quæ ob possessorum timiditatem uenati sumus:nec a iuuentute uideri nec diis offerri decet.

Leon

L Eon eurycratidæ filius interrogatus quam quis urbem habitans tuto habitarit:ubi inquit neque plura incolētes possidebunt neque pauciora:& ubi ius firmitatem roburque accipiet:iniuria uero infirmitatem ac imbecillitatem. Atque in olympia cum cursores intueretur: qui ut emitterentur festinarent:idque quo plus lucri assequerentur:quanto ait magis pro uelocitate quam pro iusticia cursores student. Idem cum quis de rebus haud inutilibus uerba fecisset intempestiue Non opportune hospes inquit:opportuno uteris.

Leonidas

L Eonidas anaxandridæ filius & cleomenis frater ad quēdam qui dixisset:præter regiam dignitatem alio nihil nobis præstas:at ni uobis:inquit:melior extitissem: dignitatē regiam adeptus non essem. Et cum uxor gorgo percunctaretur: quo tempore ad thermophylas cum persis pugnaturus egrediebatur:siquid sibi præciperet:inquit:ut & bonis nubas & bona parias pignora. Dicentibus autem ephoris eum paucos secum ducere ad thermophylas:haud inquit: paucos ad quod proficiscimur negotium. Iterum cum ii dixissent: nunquid aliud facere decreuisti?quid nam inquit aliud quam barbarorum transitus uerbo impediturus:re uero pro græcis interiturus? Atqui in thermophylis cum iam esset:ait ad cōmilitones:dicunt barbarum in proximo esse.quare tempus nō est terendum. Iam enim aut uinci a nobis barbaros aut nos mori libet. Et quopiam dicente a barbarorum sagiptarum

Gorgo

Thermophylæ

ictibus neque solem ipsum intueri licere. propterea inquit eo id gratius: quod sub umbram cum iis pugnabimus. Idem cum alius dixisset: adsunt prope nos. ergo inquit nos quoque prope illos adsumus. Ad hæc cum quis dixisset o leonida aduersus multos cū paucis dimicaturus ades? Si me inqt multitudini fidere existimatis: ne omnis quidem græcia satis ē. breuis enim pars est pro illorū multitudine. sin autem uirtutibus uel hic numerus satis ē. Alio uero eadē dicēte: attamen inqt " multos mecū traho ut morituros. Præterea cū xerxes scri " psisset: Licet tibi ubi mecum instrui q̄ cum deo pugnare ma " lis habere græciæ principatum: rescripsit leonidas: Si quæ ī " uita hōesta sunt cognosceres: abstineres pfecto ab alienarū " rerum cupiditate. apud me uero longe plus ualet mors ipsa " pro salute græciæ: q̄ principatus ī græcos. Rursum cum xerxes scripsisset: Mitte ad me arma: rescripsit: Veni: & accipe. Et cum iam hostes adoriri uellet: ac magistri equitū dixissent. alios ei socios expectādos esse: Non enim ii adsunt: inquit: qui sint pugnaturi? an nescitis eos solos pugnare aduersus hostes qui & uerentur & metuunt reges? Milites autem monuit: ut prandérent tanquam apud inferos cænaturi. Insuper interrogatus quur uiri fortissimi illustrem ac præclaram mortem obscuræ uitæ anteponunt: quoniam inquit: alterum naturæ alterum sui ipsorum proprium putant. Et cum cælibes uellet incolumes: sciretque perspicue illos id minime toleraturos scuticis insertis epistolis cuique datis eos ad ephoros misit. Item cum ex adulta ætate tris seruare uoluisset: ii re cognita eas epistolas accipere noluerunt. Quin unus dixit non nuncius sed pugnator secutus sum. Secundus istic inquit manēs melior sim. At tertius: Non equidem post hosce ait: sed ante pugnabo. Epistola Epistola

Lochagus polyænidæ ac sironis pater cū ei esset a quodam nunciatum e duobus filiis alterum mortuum esse: diu sciebam inquit eum mori oportere. Lochagus

Lycurgus legumlator uolens ab inueterata præsentiq; uiuendi cōsuetudine ciues ī temperantiorē uitæ ordinē traducere: & honestos probosque efficere. erant enim uictu & sumptuoso & delicato: duos enutriit catulos eodem patre ac Lycurgus

matre genitos: quorum alterum dimissum domi edacitati crapulæq; assuefecit: alterum secum duces uenationibus exercuit. Deinde iis in concione actis uepres illic posuit & quædam gulæ irritamenta. subinde leporē dimisit. Cū uero cōsueta uterque petiisset: & alter cepisset leporē: ait aspicitis o ciues: q eodem nati genere īstituto uitæ q̄ uæhementer inuicē dissimiles differentesq; euaserūt: quodq; ad res honestas atq; illustres artificiosior existit exercitatio q̄ natura? Sed ferunt aliqui nō eos adductos catulos: q eisdē parētib⁹ nati essēt: sed alter ex cicurib⁹ alter ex uenatoriis: deīde deteriore natū genere uenatiōib⁹ exercuit. at meliore natū lurchationib⁹ solū assuefecit. Inde uterq; ad quæ fuerat assuetus: impetū cū fecisset: essetq; declaratum: quanto educatio & ad bonum & ad malum adiumento fit: ait lycurgus: Sic nos quoque o ciues splendor generis quē multi admirantur: herculisque posteritas nihil adiuuat: ni ea gesserimus: quapropter ille oībus se hominibus clariorem nobilioremque ostendit: & id quidem si res honestas per omnem uitam exercemus ac discimus. Idem solo diuiso & in omnes æqua portione sorteque distributo: fertur aliquando posteriore tempore: cum ex peregrinatione per agrum nuper demessū transiens positos aceruos similes æqualesque uidisset: affectū læticia surrisisse dixisseque ad astantis: Quam omnis laconita multorum fratrum uidetur esse: qui eam modo diuiserint. Et cum ad æs alienum rescindendum hortatus aggreditur etiam omnem supellectilem ex æquo diuidere: quo inæqualitatem omnino & dissimilitudinem tolleret: intuens lacedæmonios grauiter ac moleste ferre manifestam ablationem nūmum tum aureum tum argenteum infirmum irritumq; effecit: ac ferreo solo utendum imperauit: ad cuius solutionem definiuit: ut ad id usque quod necessarium foret: totam substantiam haberēt. Quo quidem facto omnis iniuria e lacedæmone est eiecta: Nā nec furari: nec corrumpere muneribus: nec alium priuare aut rapere quispiam amplius quicquam poterat: quando quidem id neque occultare: neque possidere iucunde neque uti sine periculo neque aut exportare aut importare tuto quiret. Ad hæc inutilia ex urbe omnia superuacaneaque exegit. Quare neque mercator neque sophista neque uates nebuloue neque rerum laboratarum artifex spartam ingrediebatur: Nec enim

nummum apud eos qui esset in usu: lycurgus concesserat: sed ferreum duntaxat constituerat: quod mina est æginensis ponderis. ualoris autem æreorum quattuor. Et cum aduersus delicias bellum aggredi diuitiarumque desyderium auferre animo uolutasset: conuiuia introduxit. Itaque ad illos qui percunctarentur: quamobrem hæc constituisset: & cum armis minutatim ciues diuisisset: quo inquit alacriter ac facile imperia admitterent: ac siquid tumultuarent: paucis daretur erratum: & ut etiam ex æquo cibus potusque esset nec ullis potulentis esculentisue: præterea nec strato aut uasis aut alia quapiam re omnino diues pauperi antecellat. Cumque diuitias negligendas contemnendasque reddidisset: quippe quæ nemini nec usui nec ostentationi esse possent: dicebat ad familiares: quam pulchrum est o socii ex operibus diuitias demonstrare: cuiusmodi uero sunt: quoniam cæcæ. Insuper curam adhibuit: ne ante cænatis domi facultas esset ad conuiuia proficisci: aliis esculentis potulentisue repletis. Vituperabant autē eum reliqui perinde atque incontinentem & ad cōmunem uictum demollitum: qui minus secum aut biberet aut ederet. Mulctabaturque is: qui manifesto esset depræhensus. Itaque Agis diu posteaquam rex creatus ē militia reuersus: debellauerat enim athenienses: cum uolens uno die apud uxorem cænare portiones accerseret: eas tribuni militum non misere. Quod cum ephoris innotuisset: ab iis mulctatus est. Huiusmodi ergo constitutiones cum locupletes inique molesteq; tulissent: in eum insurrexere: maledictis iactuque insequentes: quippe quem lapidibus uellent obruere. Pulsus autem e foro elabitur. Et aliis anticipato itinere in ædem defugit Mineruæ chalcioecæ. Et cum retro faciem uertisset: eius oculum baculo Alcander insequens eruit. At hunc publico decreto cum accepisset ad cruciatum: nec male affecit: nec repræhendit quimpotius eum uitæ uictusque socium habens reddidit non modo laudatorem cum sui ipsius tum etiam cōmunis uitæ ac uictus: uerum etiam totius uiuendi morumque instituti studiosum. Illius uero calamitatis monumentum in sacello chalcioecæ Mineruæ statuit: quam optiletin appellauit. oculos enim Dores optilos dicunt. Idem interrogatus

Agis

Minerua Alcander

Minerua chalcioeca

Minerua optiletis

quur scriptis legibus non esset usus: quoniam inquit eruditi ac prouecti necessario instituto quod pro tempore usui est: probant. Item quibusdam percunctantibus quare culmen ædibus securi imponendum imperarit: ualuas autem serra dūtaxat nulloque alio ferramento: quo inquit ciues omnibus in rebus quas in ædes important: mediocritatem seruent: nec habeant ex iis quicquam: quæ apud alios habētur ī pretio. Ex

Leotychides

qua quidem consuetudine Leotychiden ferūt qui primus spartæ regnauit: cum apud quempiam cænaret: uidissetque domus tecti apparatum & sumptuosum atque tabulatum: hospitem rogasse: an quadrata apud eos ligna nascerentur. Inter-

Lycurgus

rogatus etiam lycurgus quamobrem aduersus eosdem hostes sæpius expeditiones ducendas prohibuissent: quo ue sæpius inquit: repugnare consuescentes bellandi peritiam caperent.

Agesilaus

Quare Agesilao quoque regi non mediocri dandum crimini uisum est: quod continuis in boetiam irruptionibus ac pugnis thebanos instruxerit: qui lacedæmoniis resisterent.

Antalcidas

Propterea saucium Antalcidas cū eum uidisset: Perpulchram ait: doctrinæ a thebanis mercedem recipis: quibus uel iuuitis ac nesciis pugnandi disciplinam tradideris. Alio etiam quærente quamobrem uirginum corpora cursibus & luctationibus ac discorum iaculorumque iactibus exercuisset: quo inquit: radicatio gignendorum robusto principio in robustis sumpto corporibus pulcherrime germinet: Ipsæque partus robuste perferentes & facile & pulchre doloribus resistant: ac siqua necessitas acciderit: possint & pro seipsis & pro natis & pro patria pugnare. Et cum uirginum in pompis nuditatē quidam repræhenderent: atque causam quærerent: ut inquit: iisdem quibus uiri studiis exercitatæ nulla eis re cedant neq corporis uel uiribus uel ualetudine neque animi ambitione ac uirtute & ut etiam ob exteram gloriā sint animo elatiore.

Gorgo

Leonidas

Itaque de gorgone uxore leonidæ huiusmodi quoque responsum traditur: Nam cum quædam: ut uidetur: peregrina ad eam dixisset: solæ uos lacænæ uiris imperatis: respondit: solæ enim nos uiros parimus. Et cum eos qui nubere noluissent: a spectaculo gymnicis in ludis prohibuisset: eisdem

que ignominiam addidisset: effecit: ut gignendis filiis quan/ diligentissime prospicerent: Nam eo honore atque obseruantia quam senioribus iuniores præstant: illos priuauit: & illud in Dercillidan dictum quamuis spectatus imperator esset: repræhendit nemo. Ei enim aduenienti quispiam e iunioribus subsellium nequaquam cessit: inquiens: Nam nec tu mihi qui cederet: genuisti. Percunctante autem quodam quur sanxisset nuptui puellas sine dote dari: quo inquit neque ob egestatem sine uiris ulle dimitterentur: neque propter opulentiam expeterentur: sed quisque potius spectato puellæ ingenio ac moribus in capienda uxore moueretur. Ob id autem ornandi etiam studium ex urbe amouit. Idem cum nubendi tempus certum statuisset tum mulieribus tum etiam uiris: ad eum qui huiusce rei causam quæreret: respondit ut partus ei adultis geniti ualentiores essent. Ad illum uero qui miraretur: quod uirum simul cum nupta cubare prohibuisset: imperassetque: ut plurimum diei cum æqualibus una esset: noctes autem totas quiesceret: cum sponsa uero & clam & non sine pudore congrederetur: ait: ut & ualentiores corporibus quandoquidem ad satietatem usque non coiuerint: & amando semper sint noui: natosque robustiores præstent. Ad hæc odorum pretiosumque unguentum amouit perinde atque olei contagium ac perniciem: Itemque tingendi artem tanquam sensus assentationem. Et omnibus cultus ornatusque corporei opicificibus spartam inaccessibilem fecit: penitus ut artis prauitate artes inquinantibus. Tanta uero illis temporibus mulierum erat pudicicia: tantumque aberat ab ea quæ posteris sæculis secuta est: mulierum procliuitate: ut pene incredibile sit: eas superiore tempore adulterio obnoxias extitisse. Dercyllidas

Atque Geradæ cuiuspiam hominis spartiatæ uetustissimi dictum celebratur: qui rogatus ab hospite quid apud eos adulteri paterentur: nam se nullam uidere legem hac de re a lycurgo latam: inquit nullus o hospes adulter apud nos fit. Subdente aũt illo at si fieret: idẽ inquit Geradas: Nã quo inquit modo adulter fiat spartæ: ubi diuitiæ deliciæ cultusque omnis or/ Geradas

natusque corporis ignominiæ est. Verecundia uero ac decorũ magistratuumque obedientia & habetur in pretio: honoratur que in primis. Idem lycurgus ad eum qui popularem princi patum in urbe constituendum hortaretur: ait tu primus in tu is ædibus popularem principatum facito. Percunctante ue ro quopiam quamobrem parua adeo tenuiaque deorum im mortalium sacrificia statuisset: quo inquit nunquam ab hono randa diuina re desistamus. Et cum ea sola certamina in qui bus manus minus tolleretur: exercere ciues iussisset: eiusce rei causam percunctanti quo nullus ipsorum ait: laborando defa tigari assuescat. Interrogante etiam quodam quare frequen ter castra mutanda iuberet: ut maiore inquit detrimento ini micos afficiamus. Alio iterum quærente quur turris oppu gnare prohibuisset: ne ĩquit aut a muliere aut a puero aut ab aliquo huiusmodi homine fortiores interimantur. Item cõ

Thebani
Leucothea

sulentibus thebanis de sacrificio ac luctu: quę leucotheæ præ starent: consilium dedit: ut si quidem deam ducerent: haud lugerent: Sin autem hominem arbitrarentur: non perinde ac deæ sacrificarent. Rursum quærentibus ciuibus quo pacto hostium impetum repellamus: si pauperes inquit fueritis: nec alter magisquam alter interrogetur. Ac iterum de muris quærentibus inquit eam urbem quæ uiris non lateribus cin cta esset: sine muris nequaquam esse. Præterea spartiatæ di ligentiam comæ adhibebant quoddam lycurgi de hac re di ctum celebrantes: quod & pulchros coma magis decoros: & turpes formidabilioris faceret. Monebat autem qui belli in fugam uertissent hostes uicissentque: eo usque insequerentur: quoad foret uictoria confirmat. ideinde continuo reditum fa cerent: non modo non moris græcanici esse inquiens illos qui cessissent enecare: sed eam quoque esse utilitatem: quod cum hostes scirent lacedæmonios eis parcere qui cederent: susti nentis uero tollere: fugiendum utilius quam manendum esse ducerent. Atque percunctante quopiam quamobrem hosti um cadauera spolianda uetuisset: ne circa spolia tempus terẽ tes inquit haberent in pugnando negligentius: quimpotius paupertatem una cum ordine seruarent.

Lysander

LYsander cum a Dionysio siciliæ tyranno ad eius fi

lias pretiosi sumptuosioresque amictus missi essent: eos ne/quaquam accepit inquiens uereri se:ne hisce turpiores uide/rentur. At paulo post ad eundem tyrannum ex eadem urbe Aristas missus: cum ad ipsum quoque dionysius duas misisset stolas: iussissetque: utram mallet: acciperet ac portaret ad fi/liam: ipsam inquit illam melius electuram quare utraque ac/cepta abiit. Acer item Lysander cauillator & admodum decipiendo uarius: utpote qui & iustum in eo quod cõducit: & honestum in commodo collocaret: aiebat uerum præsta/re mẽdacio: Vtriusque autem perinde ut expediret: & æstima tionem & pretium definiri. Ad eos uero a quibus uitupe/raretur: quod plurima decipiendo ageret: perinde atque dege nerasset ab hercule: quodque res non aperto marte efficeret sed dolo: surridens respondebat: quo leonis non assequeretur: uulpis pellem assuendam esse. Et cum ab aliis accusaretur: quod quæ Mileti iuratus fuerat: nequaquam obseruaret: aie bat puerorum esse talis decipere: uirorum autem iureiurãdo. Idem ubi ad capræ flumen athenienses ex insidiis uicisset: ac eos pressisset fame: urbem cepit: scripsitque ad ephoros: athe/næ captæ sunt. Ad argiuos uero qui de soli finibus cum la cedæmoniis disceptarent: seque iustiora iis loqui dicerent: di stricto gladio qui huius inquit ius habet: optime de soli fini/bus disserit. Boetios quo tempore per eorum agrum transi ret: tumultuantis inter se intuens misit ad eos percunctatum: utrum rectis hastis an declinatis per ipsorum agrum iter face ret. Et cum uir megarensis in publica concione audacius di cendi licentia apud eum uteretur: tua uerba o peregrine ĩquit ciuitatis indigent. Idem ubi corinthii defecissent: ad eorum muros profectus cum lacedæmonios timidiusculos adoriẽdo aspiceret: lepusque uisus esset fossam transiliens: non uos pu/det inquit o spartiatæ huiusmodi hostes formidare: ad quo/rum moenia lepores ob otiosam inertemque uitam dormiũt? Ad hæc in samothracia oraculum ei petenti sacerdos ut sibi diceret: iussit: quod iniquissimum esset a se opus in uita perpe tratum. Quare lysander interrogauit utrum tuo an deorum iussu facere hoc oporteret? Illo autem præ metu iussu deorum ĩ quiente. Tu ergo ait: absis eminus: & ego illis iniquitatem

Dionysius
Aristas
Miletum
Capra flumen
Athenienses
Athenæ
Argiui
Boetii
Megarensis
Corinthii
Samothracia

enarrabo:si percunctetur. Item cum a persa interrogaretur: quam potissimum remp. laudaret: eam īquit: quæ fortibus ac timidis præmia digna reddiderit. Ad eum uero qui dixisset ipsum a se & laudari & defendi: duo inquit boues mihi ī agro sunt. Vtroque autem silente: plane scio: & qui nihil operatur: & qui operatur. Idem cum a quopiam conuiciis afficeretur: ait: dicito crebrius o peregrinelle: dicito nihil omittēs: si tuum iis malis euacuare animum possis: quorum plen⁹ uideris esse. Atqui postero tpre cū post eius obitum in contradictione so-

Agesilaus — ciali Agesilaus uenisset in Lysandri ædes: quo litteras de ea controuersia consyderaret: eas enim Lysander apud se serua-

Euriprotidæ — bat: reperissetque libellum ad Lysandrum de rep. scriptum:

Agiadæ — ut oporteret ab Euryprotidis ab Agiadisq; regnum auferre. atque in medium ponere & ex optimatibus electionem facere:

Hercules — quo non herculis posteris sed illi potius daretur honos: qui talis foret uirtute iudicatus: qualis Hercules extitisset: cum ob eam etiā ille in diuinos honores sublatus esset: Et hanc quidē orationem ædere & ad ciues efferre aggressus est: quo inde demonstraret: quod latebat: qualis Lysander fuisset ciuis: & id quidem iis agens in Lysandri amicorum calumniam: at aiunt

Cratides — Cratiden qui per id temporis princeps inter Ephoros esset: ueritum ne oratio si lecta foret: assensionem faceret: repræhendisse Agesilaum dixisseque non Lysandrum effodiendum esse: sed eam potius orationem callide persuasiueque compositam una cum illo defodiendam. Ad hæc illi qui eius filias procati fuerant: deinde post obitum quoniam pauper esset inuent⁹: eas abnuerent: ab ephoris mulctati sunt quoniam quem diuitem existimātes colebant: ubi iustum ubi frugi ac probum ex paupertate cognossent: despiciebant.

Mamertes — m Amertes missus legatus cum a quopiam ex illius loci hominibus laudibus summis efferretur: quod amicis pluribus abundaret: interrogauit: an exploratum haberet quonam modo abundans amicis pluribus periculum facturus sit. Id alter cum item discere quæreret: aduersa inquit fortuna experimentum faciet.

Nicander — n Icander cum quidam dixisset Argiuos male de ipso lo-

Argiui — qui: Num ergo īquit: dant pœnam: qui de bonis loquun

tur male? Percunctante autem quopiam quare comam bar-
bamque nutrirent: quoniam inquit proprius ornatus uiro est
omnium pulcherrimus ac minime sumptuosus. Et cum ex Athenienses
atheniensibus quidam dixisset otium Nicander admodum ad
mittitis. uera inquit narras: at non quemadmodum uos ut ac-
ciderit: studemus negotiis.

p Antheodas legatione in asiam fungens ostentantibus pantheodas
ei quibusdam murum & magnum & sublimem: per deos Asia
inquit peregrini: pulchra est mulierum domus. Idem in aca
demia cum philosophi multa seriaque dissererent: ac deinde Academia
Pantheodam interrogarent: quid hi sermones ei uiderentur:
quid uero aliud inquit: quam boni: cæterum utilitatis haben
tes nihil: si minus uos ipsis utamini.

p Ausanias cleombroti filius deliis aduersus athenienses Pausanias
de insula disceptantibus dicentibusque ut secundum su Delii
am ipsorum legem neque mulieres in insula pariunt: neque Athenienses
mortui humantur: Quo nam igitur: inquit: pacto hæc patria
uobis sit: in qua neque fuit uestrum ullus: nec erit? Exulibus
autem hortantibus ut aduersus athenienses exercitum duce
ret: dicentibusque cum de ipsius laudibus in olympiacis ludis
prædicaretur: solos athenienses aduersus eum insibilasse: Athenienses
Quid nam igitur existimatis: inquit: eos facturos: si male affec
ti fuerint: qui bene affecti insibilant? Et quopiam percunctã
te quur Tyrtæum poetam ciuitate donarint: quo inquit nun- Tyrtæus
quam peregrinus nobis præesse uideatur. Ad eum quoque qui cũ
corpore esset infirmus: cõsuleret aduersus hostes terra marique
dimicandum: uisne igitur: ĩquit: teipsũ exutis uestib⁹ ostendere:
qualis es: q nobis pugnandũ cõsulas? Idẽ sumptuositatẽ ue
stis ĩ barbarorũ præda cũ qdã admiraret̃: meli⁹ esse ĩqt ipos
ẽẽ multifaciũdos quam quæ multifaciũda sũt possidere. At post
uictoriã de medis ad platæas iussit præparatã persarũ cænã Medi
suis apponẽdã: Quæ cũ mirabili sũptu esset: p deos ĩqt: lurcho Platææ
est pses: q cum tam multa hẽret: ad massam nr̃am ueniebat.

p Ausanias plistonactis fili⁹ ad illũ a quo ẽẽt ĩterrogat⁹: quam Pausanias
obrẽ ex priscis legib⁹ nullã apd̃ ipos mouere liceret: qm
leges ĩqt uiris non legib⁹ uiros oportet dñari. Itẽ cũ tegææ Tegæa
post exiliũ lacedæmonios laudib⁹ efferret: ait qspiã quur igr̃

non mansisti Spartæ: sed fugisti potius? quoniam ne medici quidem: inquit: apud eos qui bene ualent: sed ubi sunt ægrotãtes: uersari consuerunt. Ad illum uero qui ab eo percunctaretur: quopacto thracas uincere quiret: si medicum inquit constituerimus ducem. Et cum medicus eum consyderaret: diceretque nihil habes mali: Non enim te medico inquit utor. Idem cum ab amico quodam repræhenderetur: quod ĩ quempiam medicum malediceret: nec eum tamen expertus nec ulla affectus iniuria: quoniam inquit si essem istum expertus: mini me uiuerem. Insuper cum medicus ei dixisset: senex es factus: quia inquit: non sum te usus medico. Dicebat etiam hunc medicum esse optimum: qui non sineret ægrotantis morbo maxcescere: sed quancelerrime sepeliret.

Pædaretus

P Aedaretus dicente quopiam magnum esse hostium numerum: Ergo inquit eo maiorem gloriam consequemur: quo pluris enecabimus. Quendam uero intutus qui tam&si mollis natura erat: tamen propter modestiam laudaretur a ciuibus: ait nec uiros mulierum similis laudandos esse neque uirorum mulieres: nisi mulierem necessitas aliqua coegerit. Idẽ cum in trecentorum numerum non esset electus: qui honos in urbe ordine præstabat: hilaris subridensque abibat: Reuocatus autem ab ephoris & quid rideret interrogatus: inquit: quoniam urbi gratulor: quæ me trecentos melioris habet ciues.

Plistarchus

P Listarchus leonidæ filius ad eum qui interrogasset: quã ob causam a primis regibus minus appellarentur: quoniam inquit illis erat opus rege agide: at illorum posteris nequaquam. Et cum quidam patronus causarum ridicula diceret: non cauebis inquit peregrine continua ridicula: quo ipse non fias ridiculus: quemadmodum ii luctatores fiunt: qui se continuos in luctando præstant.

Luscinia

Item ad eum qui lusciniam imitaretur: libentius ait hospes lusciniam ipam audirẽ. Dicente autem quodam ipsum a quopiam maledico laudari: miror id quidem ait: ni me fortasse mortuum ei quis nũciarit. Nam bene loqui de uiuo nemine ille potest.

Plistonax

P Listonax Pausaniæ filius cum atticus quidam rethor inscitiam lacedæmoniis obiiceret: recte inquit narras: Nã e græcis omnibus soli nos mali nihil a uobis didicimus.

p Olydorus alcamenis filius cum frequentius quis minita Polydorus
ret inimicis: nescius inqt es maximā cruciatus partē abs
te consumi. Idem cum exercitum aduersus Messenam educe Messena
ret: interrogauit quidam an esset aduersus fratres pugnatur⁹ s
minime inquit: sed in id agri se profecturum: de quo nondum
esset sors habita. Argiuis aūt rursus post trecentorum illorū Argiui
pugnā uniuersis acie superatis: Polydorū socii hortabant: ne
opportunitatē prætermitteret: sed hostiū adort⁹ murū urbē
caperet: Nam cū & uiri periissent: & uxores desertæ essent: id fa
cillimū factu fore: Quare ad eos ait æqua pugna aduersarios
uincere mea sententia honestum est. Sed qui de agri terminis
pugnauerim⁹: urbem capere cupiamus: iniustum esse duco: ue
ni enim ut agrum recuperarem: non ut urbē occuparē. Inter
rogatus etiam quamobrē spartiatæ fortiter ī bello discrimen
subeunt: quoniam inquit u. rerī duces nō metuere didicere.

p Olycratidas ad regios prætores una cum aliis legatio- Polycratidas
ne fungens cum ab iis interrogaretur: utrum priuati ad-
essent: an publice missi essent: si ait impetrauerim⁹: publice mis
si sumus: sin minus impetrauerimus: priuatim adsumus.

p Hoebidas cum quidam ante leuctrense discrimē dicerēt Phoebidas
diem hūc demonstraturum forte uirum: inquit multi di
em illum esse faciūdum: qui fortem uirum monstrare saluum
posset. Et cum in eo loco a clitoriis obsideretur: qui & diffi- Clitorii
cilis esset & expers aquæ: fertur in ea foedera uenisse: ut solum
bello partum eis cederet: si una secum sui omnes e proximo fō
te biberent: Nam fontem hostes præsidiis tenebāt. Post iusiu-
randum uero coactis oībus qui cū eo aderant: uoluisse illi qui
nollet bibere: regnum dare. Quod cum nemo admisisset: sed
bibissent omnes ipsum ubi post omnes descendisset: at sese a-
qua inspersisset: etiam præsentibus hostibus adortum esse a
groque potitum: perinde atque non bibisset.

t Elecer ad eum qui dixisset patrem maledictis in ipsum Telecer
uti: nisi iis inquit: dignus essem: haud pater uteretur.
Dicente autem fratre non æque ciues ei aduersari atque sibi:
cū iisdē tamen parētibus natus sit: At istud inquit absurdius:
Nam quas ipse nescis: ego iniurias pati scio. Interrogatus
etiam quid mos apud eos esset: ut iuniores senioribus assur
gerent: quo inquit ita hi habentes in maioribus natu hono-

randis maiore honore parentes proſequantur. Et cum quiſpiam eſſet percunctatus: quantum ſubſtantiæ poſſideret: plus inquit: quam ſat eſt.

Charilaus
Lycurgus

c Harilaus interrogatus quamobrem Lycurgus paucas adeo tuliſſet leges: quoniam inquit pauca dicentibus paucis etiam legibus opus eſt. Percunctante autem quodã quare puellas aperta facie: uxores autem uelata in propatulũ agerent: quia inquit puellis uiri ſunt inueniendi: at uxoribus uiri ſeruandi. Idem cum mancipium quoddam audacius ei aduerſaretur: ni ait: iraſcerer: enecarem te. Atque interrogatus a quopiam quam putaret optimam eſſe remp. inquit: ĩ qua plurimi ciues inuicem ſine ſeditione uelint de uirtute certare. Item cum quis percũctaretur: quur omnia deorum ſigna cum armis eſſent apud ipſos poſita: quo inquit nec quæ in homines exprobrationes obprobriaque dicuntur: propter timiditatem in deos referamus: nec iuuenes inermes diis immortalibus preces habeant. Ad illum quoque qui eſſet percunctatus: quare nutrirent comam: quoniam inquit ex omnibus hic & naturalis ornatus eſt & minime ſumptuoſus.

ſ Amiorum legatis prolyxiore oratione utentibus dixere ſpartiatæ: Prima quidem obliti ſumus. poſtrema uero ignoramus: quia res memoria exciderunt. Cum longa orator prolyxaque uſus oratione reſponſiones peteret: quas cui bus referret: refer igitur dixere & te dicendo & nos audiendo uix deſiſſe. Et ad thebanos aliquibus de rebus contradicentes dixerunt: aut ſapere minus oportet aut plus poſſe.

Lacon

l Acon interrogatus quam ob cauſam menti pilos plurimum nutris? quo inquit canos intuens: nihil agam ipſis indignum.

a Lius cum eſſet quis percũctatus. quare ſicis breuibus uti mini? quo inquit cõminus cũ hoſtibus manus cõferam⁹.

l Audante quopiam fortiſſimos pugnatores: lacon inquit: in Troia.

a Lter cum audiſſet quoſdam in cæna ad bibendum ui cogi: non etiam ad edendum inquit ui coguntur?

Pindarus

p Indarus cum ſcripſiſſet: Græciæ ſuſtentaculum athenæ: lacon ait græciam funditus ruituram. ſi huiuſmodi ſuſtineatur ſuſtentaculo.

e T cum quis intutus in tabula quadam picta laconas ab athenienfibus iugulari diceret fortes quidem athenienses :lacon tempestiue subdidit:& ii quidem in tabula.

a D quēdā uero q calumniosa male dicta libēter audiret: lacon ait desine aures aduersus me benigne præstare.

a D eum qui plecteretur : ac diceret:inuitus erraui : dixit quispiam inuitus igitur etiam plectere.

i Ntutus quidam homines qui dum uita decederent: in sellis curulibus sedebant:absit inquit:ut hic sedeam: unde non licet assurgere seniori.

c Hii cum olim e cæna abeuntes in ephororum curia uomuissent:curulibusque in sellis ubi sedebant ephori: deiecissent:uæhementer primum qui ea fecissent:inquirebant:an ciues ii essent. Vt uero chios extitisse senserūt :proclamauere: chiis permittitur lasciuire. Chii

c Vm quis amygdalas duplo uiliore pretio quam duros silices uænire aspiceret:nunqd rari inquit sunt lapides?

l Vsciniam cum quis uellisset:ac parum īuenisset carnis: ait uox hoc est:& aliud nihil.

l Acon quis cum cynicum diogenen complecti statuam æream uidisset in magna ui frigoris : percunctatus est: an rigeret : Quod cum ille negasset:ait quid nam igitur magnum facis. Lacon

e T cum metapontino cuidam lacon metum exprobraret attamen inquit non parum alieni habemus agri. hic āt ait non solum igitur meticulosi sed etiam iniusti estis.

p Eregrinus quidam cum spartæ rectus in alterum crus inniteretur calceis : ait ad lacona:Nequaquam tu lacon mea sententia quantum ego temporis tantundem ipse stares super pedem:Qui excipiens non enim starem inquit.& ex ansetibus quidem nullus est qui non staret. Peregrinus

c Vm quis artis rhetoricæ laudibus efferretur: aliquis lacon ait: At per geminos ars si ueritatem non tetigerit: nec est nec unquam sit futura.

a Rgiuus aliquando cum dixisset:multa spartiatarum sepulchra apud nos sunt dixit lacon:at argiuorum apud nos ne ullum quidem: perinde atque ii sæpe argos adorti essēt at spartam argiui nunquam. Argiuus

Lacon — l Acon captiuus cum uæniret: diceretque præco: lacona uændo: increpauit inquiens: captiuum proclamato.

Lysimachus — q Vidam ex iis militibus qui apud Lysimachum merebāt: ab illo interrogatus nunquid esset ex mancipiis: Tu autem putas inqt stipēdio quattuor oboloꝝ lacona ad te iturū.

Thebani, Leuctra, Eurotas — c Vm thebani laconibus uictis ad leuctra ad ipsum Eurotam essent: & quidā iactabundus diceret: ubi nūc lacones sūt: lacon ab iis captus non adsunt: inquit: Non enim uos huc uenissetis.

Athenienses, Samus — a Theniensibus rogantibus quo tempore urbem tradiderāt: Samum sibi dimitterent: dixerunt: Cum uestri fueritis: tunc alios quoque habere postulate. Ex quo etiam prouer-

Prouerbium — bium illud est: Qui sese ipse non habet: samum uult.

u Rbem quandam cum lacedæmonii ui cepissent: ephori dixerunt: periit luctatio iuuentutis: Non enim posthac iuuenes habebunt: qui eis repugnent.

a Liam urbem rege lacedæmoniorum pollicente se penitus euersurum: Nam ea laconibus negotia plærunque præbuerat: nequaquam permiserunt inquientes nullomodo euertes: nec tolles iuuentutis cotem.

l Vdantibus pædotribas qui pueros exercerēt atque erudirent: haud præficiebant: quo non arte sed uirtute ho-

Lysander, Charon — nori studerent. Itaque Lysander interrogatus quonammodo cum charon uicisset: ingenio inquit atque industria.

Philippus — p Hilippus quo tempore ī eorum uenisset agrum: cum scripsisset: utrum amice se ire uellent an hostiliter responderunt: neutrum.

Antigonus — l Egatum quendam cum ad Antigonum demetrii filium misissent: eū mulctauere: quoniā audissent uocauisse illū regem: quanuis medimnum annonæ cuique a rege in caritate portaret.

Demetrius — d Emetrius cum crimini daret: quod legatum unum ad se misissent: Non igitur satis est dixerunt ad unū unus.

Flagitiosus — f Lagitiosus quidam sententiam optimam cum tulisset: hanc quidem admiserunt: at illo amoto sententiam alteri qui honeste uixisset inscripserunt.

f Ratres cum inuicem dissentirent: ii patrem mulctauere: quod filios dissidentis despiceret.

p Salten aduenam mulctauere: quoniam digytis citharã pulsaret. Psaltes

d Vo pueri pugnabant: quorum alter falce alterum uulnerauit loetali uulnere. familiaribus autem pueris cum is esset pugnam dimissurus: pollicentibus auxilium se laturos & illum qui percusserat iterempturos: nullo modo per deos iqt: Non enim est iustum. Et enim ego fecissem hoc si istum asse qui potuissem: fortisque fuissem. De iusticia

a Lter puellus quoniam adesset tempus: quo furari liberis pueris lege fas erat: quodcunque quis posset: dabaturq́ turpitudini depræhendi: ubi qui cum illo una aderant: pueri uiuam uulpeculam furati ei custodiendam tradidissent: & ii qui illam amiserant: quæsitum uenissent: uulpeculam hic subiecit sub amictum. bestia uero exasperascente ac pueri latus ad æsta usque deuorante: ne palam fieret: quiescebat. Sed ut demum post illorum abitionem factum pueri aspexere: culparẽtque dicentes melius fuisse manifestare uulpeculam quam celare ad mortem usque: minime quidem inquit: sed longe melius esse doloribus quam sopno diem obire & quã hominum sermonibus diuulgari: q̃ ob molliciam turpiter uiuere curaueri.

c Vm quidam in laconas in itinere incidissent: dixissentque secunda estis fortuna usi: nam hinc nuper latrones abiere: dixerunt hi nequaquam per bellicosissimum Enyaliũ: sed illi potius usi sunt: qui in nos non inciderunt.

l Acon interrogatus: quid sciret: dixit liber esse. Lacon

p Ver spartiata ab antigono rege captiuus factus ubi uænisset: aliis in rebus omnibus emptori parebat quascunque libero faciundas existimabat. Vt uero imperauit: ut matulam ferret: haud passus est inquiens non seruiam. Et cum ille surrexisset: hic ascensa testa ubi dixisset disces emere; seipsum immisit: atque obiit. Antigonus

a Lter cum uæniret: dicente quopiam si te emero: eris frugi: etiam si minus inquit: emeris.

a Lius captiuus cum uæniret: addente præcone mancipiũ uænundare: execrabilis: inquit: non captiuum dicis?

l Acon muscam insignis loco habens in clipeo & hanc sane non maiorem uera musca: ubi deridentes quidam dixissent hoc ad latendum esse ab eo factum: imo inquit ut

manifestus fiam sic enim proxime hostes aggredior :ut hoc in signe ipsorum uisui magnum sit.

a Lter cum in symposio lyra esset adducta :Non laconici ĩquit moris est nugari.

Spartiata

s Partiata interrogatus an secura esset ad spartam uia:inquit:qualis accesseris. Leones enim eminus proficiscuntur a leone.lepores autem uenamur etiam ĩtra tabernaculum.

i N palæstrico manuum nexu cum prostratus quispiam colluctatorem frustra pulsaret:atque ad terram traheret ubi corpore defatigatus deficeret:illius brachium mordebat. & alter ait mordes o lacon sicut mulieres : nequaquam inquit alter:sed ut leones.

Claudus

c Laudus ad bellum egressus quibusdam eum sequẽtibus ac ridentibus conuersus ait:mala capita non est cum hostibus fugiendo pugnandum:sed manẽdo ordinemq; tuendo.

a Lter ictus sagipta cum uitam relinquerent:non hoc inquit sibi curæ esse:quod moreretur sed quod a molli ac semiuiro sagiptario esset occisus :egissetque ipse nihil.

c Vm in tabernam meritoriam quis diuertisset:parandumque cauponi dedisset obsonium : ubi alter caseum atque oleum petisset : ait:si caseum haberem:etiam obsonio egerem?

Lampis

a D eum uero qui lampin æginetam beatum diceret:quoniam ditissimus esse uidebatur : erat enim gubernator multarum nauium:lacon ait:Non attendo felicitati :quæ pendeat ex funibus.

c Vm quis dixisset lacona mentiri :is respondit : liberi enĩ sumus .alii uero si quando uera nõ dicunt:plectendi sũt.

c Vm quis cadauer rectum sistere uellet :atque niteretur: ubi factis omnibus id nequisset : per geminos ait intus aliquid esse oportet.

Tynnichus
Thrasybulus
Epigramma
Pitane
Argiui

t Ynnichus Thrasybuli filii mortẽ fortiter tulit. In hunc uero epigramma huiusmodi factum est.

//Exanimus pitanen clipeo thrasybulus in acri
Confossus septem uulneribus rediit.
//Passus ab argiuis quæ ergo nulla gerebat.
Tinnichus hunc igni cum daret:hæc loquitur.
//Flere decet timidos oculis te nate sepulchro
Condo meum siccis ac lacedæmonium.

a Lcibiadi athenienſi cum aquæ plurimum balneator, fū Alcibiades
deret: lacon ait quidnā hoc: ut immundo ualdeque ſor/
dido plus præbet.

p Hilippo macedone quædam per epiſtolam lacedæmoni Philippus
is imperante ii reſcripſerunt. Lacedæmonii philippo.
// de quibus nobis ſcripſiſti: non. Cum autem in agrum laco Epiſtola
nicum philippus feciſſet impetum: ac omnes perire uiderentur
dixit ad quendam ex ſpartiatis: Quid nunc facietis o lacones?
Quid enim inqt aliud: quam fortiter moriemur. Soli enī græ
corum nos liberi eſſe ac non parere aliis didicimus.

p Oſt aduerſam Agidis pugnā obſides Antipatro petente Agis
pueros quīquaginta: Eteocles ephorū gerens ait pueros Antipater
quidē minime datum ire: ne malis moribus imbuerentur p̄ria Eteocles
inſtitutione priuati: nec ciues forent: ſenes uero aut mulieres ſi
uellet duplo ēt pluris datū ire. Eo aūt grauiter minitāte niſi ac
ciperet: publice reſponderunt: ſi grauiora morte imperites fa
cilius moriemur.

ſ Enex in olympiis dum ludus pageretur ſpectare affecta Olympia
bat: ubi aūt ſederet: non hēbat. In multos uero p̄fectus
locos erat & cōtumeliæ & cauillo: recipiebaturq; a nemine. Vt
autē ad lacedæmonios uenit: pueri oēs aſſurrexere: pluresq; ui
ri ceſſere locum. At cæteris græcis plauſu morē admiratis ac
ſūmis laudibus efferentibus: ſenex ut mouit canūq; caput bar
bamq; ſenilē & lachrymaſſet ait: Heu miſero mihi: ut oēs græ
ci quæ honeſta ſint norunt: ſed iis lacedæmonii utuntur ſoli.

ſ Erunt aūt quidā idem athenis quoq; accidiſſe. Nam cum
Panathenæa agerentur: attici ipſi ſenem probris inſeque Panathenæa
bant: quippe q eum ut ſuſcepturi inuitabant. Si uero accede/
ret: nō recipiebant. Vt aūt petitis fere oībus ad lacedæmonios
uenit ſpectatores: oēs e ſedilibus aſſurgentes locum cedebant.
Eo aūt facto mirifice turba delectata inſigni admodū ſignifica
tione applauſit. Atq; ſpartiata quis dixit: Per geminos Athe/
nienſes quidem quæ honeſta ſunt: ſciunt: nō autem agunt.

m Endicus a lacone petiit: at ſi tibi inquit dedero: eris pau Mendicus
perior. Tuæ uero huius ineptitudinis qui primus por/
rexerit: auctor eſt futurus: quippe qui inertem te fecerit.

l Acon ubi quempiam uidiſſet: qui res diis īmortalib⁹ cō Lacon
gregaret: nihil ait curare deos: q ſe eſſent paupiores.

c Vm quis adulterum apud turpem uxorem compræhen
disset: afflicte ait: quæ tibi necessitas?

a Lius oratorem audiens: qui magnos uerteret orationis
ambitus: at per geminos ait: fortis quidem homo hic ad
nullam propositum instruit atque exercet linguam.

c Vm lacedæmona quis uenisset: honore inspecto quem
iuniores senioribus præstabant: In sola inquit sparta
senescere conducit.

i Nterrogatus lacon cuiusmodi Tyrtæus poeta esset: bo
nus inquit: qui iuuentutis animos & contumelia imbu
at & stulticia.

a Lter cum in dolore oculorum egrederetur ad bellum: &
aliqui ei dicerent: quo uadis ita affectus aut quid factu
rus? Si aliud inquit nihil egero: saltē hostis gladiū hebetabo.

Buris b Vris & spartis lacedæmonii ultro ad Xerxen persarum
Spartis regem ad cruciatū cui lacedæmon pro oraculo erat ob
Xerxes noxia: profecti: Nam caduceatores a rege ad se missos lacedæ
monii occiderant: ubi uenissent ad regem: iusserunt: quo uellet
modo se pro lacedæmoniis interimeret. Sed ut ille admiratus
uiros liberauit: rogaretque: apud se ut manerent: Et quo nam
pacto dixere uiuere hic possimus patria legibusque relictis &
is uiris: pro quibus tantum itineris morituri uenimus? At
Indarnus cum Indarn⁹ dux maiorem ī modum rogaret: ac fore diceret:
ut ii æque honorarentur atq; illi: qui amici maxime apud re
gem ad dignitatem prouecti essent: dixerunt: Ignorare uideris
nobis: cuiusmodi res est libertas: cui mentis compos persarum
regnum haud prætulerit.

Lacon l Acon quoniam die superiore hospes eum declinasset:
postridie uero stratis usus large magnificeque excepit:
inscendit strata: eaque pessundabat addens: propter hæc he
ri ne in storio quidem dormiui.

a Lter cum uenisset athenas: aspiciens athenienses qui per
nas & obsonium proclamarent: & publicanos ac lenones
gererent: & alia inepta opera agerent: nihilque turpe ducerent
ubi in patriam reuertisset: percunctantibus ex eo ciuibus qua
lia esset: quæ athenis uiderat: per simulationem dicebat om
nia esse honesta: orationeque monstrabat omnia apud athe
nienses honesta censeri: turpe autem nihil.

a Lius quapiam de re interrogatus respondit:non. Vt autem is qui interrogarat:respondisset: tu mentiris:uideſne inquit: te uanum esse: qui quæ noris:interroges?

u Enerunt aliquando legati lacones ad lygdamin tyrannum. Vt uero ille differens sæpe congredi tardaret:dicerent autem eum omnibus in rebus molliter habere:at isti narrato dixere nos nequaquam per deos immortalis ad ipsum uenisse:ut palæstram cum eo luderemus: sed ut dissererem⁹. Lygdamus

l Acona quempiam cum quis mysteria edoceret:interrogabat: quid impium maxime egisset sibi conscius esset: Hic autem ut dii ipsi norunt. At ubi ille magis magisque urgeret: ac diceret: omnino id eloqui te oportet: contra lacon interrogauit: cui me prius oportet eloqui tibi ne an deo? Illo autem dicente:deo. Tu igitur inquit abscedito.

a Lter cum noctu monumentum prætertiret:ac dæmonium quoddam uidere uisus esset: incurrebat: ut id lancea tolleret: atque infigens inquit: quo me fugis bis moritura anima?

a Lius cum optasset ab leucade seipsum iacere: locum inscendit. altitudineque inspecta auersus est. Quod cum ei daretur probro: inquit: non existimaram optioni alia maiore optione opus esse.

a Lius in acie cum esset ensem in hostem demissurus: quoniam receptui cecinissent: non etiam demisit. Quodam uero percunctante:quur hostem quem ceperat: non occidisset quoniam inquit melius est parere principi quam necare.

l Aconi cuidam cum in olympia uictus iterum esset: dixit quis tuus aduersarius o lacon te melior fuit:minime inquit:sed prosternendo aptior.

e Orum qui ad conuiuia ingrederentur cuique natu maximus monstratis foribus per has ait: uerbum nullum egreditur.

e T cum nigrum quod dicitur ius apud eos maxime probaretur adeo: ut seniores ne carnem quidem appeterent; sed eam adolescentibus cederent: fertur dionysius siciliæ tyrannus huius gratia emisse laconicum adolescentem: eique imperasse ius illud sibi pararet: ac sumptui nulli parceret: quod cum deinde gustasset: offensus despuisse: coquumque Dionysius

dixisse: o rex hoc ius tibi uescendũ est: ubi te & laconice exercueris: & in eurota laueris.

Eurotas

Lacones

l Acones ubi modice in conuiuiis biberint: abeunt sine funali. Non enim licet pergere præuio lumine neq; hãc neque aliam uiam: quo assuescant & ex tenebris ac noctu fidẽter intrepideque proficisci.

l Itteras pro necessitate discebãt. Reliquarum uero disciplinarum admittebant nihil: Nec hominum magis quã librorum. Erat autem illa iis disciplina: ut honeste parerent: labores constantissime tolerarent: pugnandoque aut uincerẽt: aut interirent. Degebant autem sine tunicha amictum unũ in annum capientes. Erantque corporibus squalidi. Et qui balneis utplurimum unguentisque abstinerent. Dormiebant etiam una pro alis & turmis in thoris ex arundinib⁹ factis: quas secus eurotam nascentis ipsi conuehebant summitates manibus non ferro confringentes. Per hyemem uero eos qui Lycophones appellantur sibi subiiciebant thorisque immiscebant.

Lycophones

Ea enim materia calidi quiddam habere uidebatur. Auare præterea eos pueros qui probo essent animo: permissum erat: coire autem cum iis turpissimum censebatur: perinde atque non animus sed corpus potius amaretur. qui uero esset accusatus perinde ut ad dedecus congrediens: is erat per omnem uitam infamis.

m Os etiam fuit iuniores interrogari a senioribus: & quo proficiscerentur & quamobrem: atque qui minus respõderet: aut causas necteret: obiurgari. Qui uero se præsente delinquentem non obiurgasset: pari castigationi erat obnoxius: cui etiam delinquens ipse. Et qui castigationem moleste ferret: in magno erat opprobrio. Quod si quis in delicto esset depræhensus: oportebat hunc quandam in urbe aram circuire ac uituperationem quandam in seipsum uersu compositam canere. Quod aliud nihil erat quam ipsum semet obiurgare. Erat etiam mos non proprios duntaxat uereri patres atque his parere sed omnes etiam seniores uerecundia prosequi. Et illis in uiis cedere e sedilibusque assurgere: quietissimeque transire. Itaque ius quilibet habebat non quẽadmodum in aliis ciuitatibus suorum filiorum & seruorum ac possessionum sed æque proximi ac suarum rerum ut quam

maxime iis communibus uterentur: & perinde atque de rebus domesticis curam gererent. Et qui puer a quopiam castiga/tus ad patrem detulisset: turpe erat audienti patri: si minus eũ rursus castigasset. Credebant enim sibi ipsis ex institutione patria nil turpe filiis imperare.

f Vrantur autem pueri ex esculentis quidquid possint: discentes hi quidem ingeniosissime dormientibus aut negligentius custodientibus insidias tendere. Qui uero fue/rit depræhensus: uerberibus esuriaque mulctatur. Tenuis enim iis uilisque cæna est: quo sua industria indigẽtiam propulsantes audere callereque cogantur. In faciundo autem conuiuio propterea parsimonia utebantur: ut assuescerent repleri nunquam: possentque famem ferre. Ita enim arbitrabantur uel ad bellum utiliores fore: si possent etiam sine cibo labores tolerare: & continentiores tenuioresque in multum usque tempus degerent a paucitate sumptus. Et sine obso/nio degere æque atque escam omnem admittere id existima/bant: ad meliorem ualetudinem corporum ab alimenti pau/citate habitudinemque accedere: putantes ii quidem ipsum spiritum: qui præ nimio alimento in profunditatem latitudi/nemque premat: in altitudinem corpora non pressum attollere: facereque pulcherrima. Graciles enim & macilenti habi/tus artuum agilitati parent: habitiores uero & carnosi one/re suo reluctantur.

a D hæc nemine minus modulis carminibusque studebãt In iis autem stimulus quidam inerat ad uim animi inci/tandam & ad impetum quasi furẽtem quendam atque strenuum inducendum. Ac dictio erat & facilis & seuera. habebatq; aliud nihil: quam tum eorum laudationes: qui generose forti/terque uixissent: ac præclare & fauste pro sparta occubuissẽt: tum etiam eorum uituperationes: qui metu id agere detrec/tassent: perinde atque tristem uitam miseramque uixissent. Erat præterea præceptio quædam atque iactantior excita/tio pro ætatum dignitate ad uirtutem. Tribus enim choris pro tribus ætatibus in celebritatibus constitutis unus sene/ctutis incipiens canebat: Nos olim fruimus robusti iuue/nes. Florentis uero ætatis alter respondens: inquiebat. Nos autem sumus: quod si uelis: periculum facito. At

pueriticiæ tertius: Nos autem erimus multo profecto robustiores. Atque numeri primi illi quibus & in tripudiis & ad tibiam cum in hostes ferrentur: utebātur: ut & fortiter & audēter agerent: mortemque contemnerent: incitabant: Nam lycurgus bellicæ exercitationi studium musicæ admiscuit: quo bellandi uæhementia modulatione temperata consonantiam cōuenientiamque haberet. Itaque rex ante quam pugnas iniret: sacrificabat musis: quo & oratione præclaraque memoria digna facinora pugnantes redderent. Quod si quis priscæ musicæ quicquam transgrederetur: haud sinebat. Vnde etiam Terpandrum: qui & uetustissimus esset: & reliquis per id temporis citharoedis præstaret: ac heroicas res gestas laudibus efferret: ephori tamen mulctauere: eiusque acceptam citharam affixere: quod unum solum neruum ob soni uarietatem superfluo intendisset. Simplicioris enim duntaxat modulos probabāt. At Timotheum quoniam carniis modulis studeret: ephororum unus arrepto gladio interrogauit: ex utra parte absci-deret: qui superessent ad septem neruos.

Lycurgus

Musæ

Terpander

Timotheus

Carnii moduli

Lycurgus

p Ræterea omnē sepulchrorum superstitionem Lycurgus sustulit concedens & in urbe sepeliendos mortuos & secus sacella habenda monumenta. Piaculaque amouit. & nequid una sepelirent uetuit: sed condentes corpus puniceo amictu & oleæ frondibus æque omnis circundarent. Inscriptiones quoque quæ in sepulchris fierent: prohibuit nisi eorum: q belli obissent. Itemque & luctus & lamentationes.

a D hæc peregrinari eis non licebat: ne externis moribus ac malis uiuendi disciplinis imbuerentur. Atque ne peregrini qui in urbem confluerent: mali cuiuspiam doctores ciuibus existerent: eos urbe exigendos statuit. Ei autem ciui quisquis puerorum institutionem minus seruasset: ciuitatis iura communia non erant. Quidam uero tradidere quicunque etiam peregrinus ciuilem exercitationem seruauisset: pro Lycurgi sententia eum participem factum portionis initio constitutæ.

u Acndere insuper non licebat. Vicinorum seruis æque ac propriis uti mos erat. eodem modo & canibus & eqs: nisi iis opus esset heris. Et in agro siquis re aliqua egeret: ubi aperuisset: portassetque possessoris res necessarias: obsi-

gnatum penum relinquebat.

i N bellis amictibus puniceis utebantur. Tum enim color eis uirilis uidetur: tum coloris sanguinolentia plus metus imperitis præbet. tum etiam ne apud hostes lætis clamoribus icrebresceret. siquis eorum saucius fieret: sed lateret illos id potius propter utilem coloris similitudinem.

d Vm imperatoria calliditate uicerint hostes: marti bouem sacrificant. Quandocunque autem aperto prælio: gallum: assuefacientes ii quidem ductores suos non solum bellicosos esse, uerum etiam imperatoria calliditate, astuciaque pollere.

s Vpplicationibus & optatis addunt iniuriam pati posse. Eorum autem supplicatio erat propter bonas actiones quæ pulchra sunt: dare: & amplius nihil.

u Enerem colūt armis præditam atque deos etiam omnis & fœminas & mares lanceas habere faciunt: tanquam omnes bellicam uirtutem habeant. Adduntque præterea qui prouerbio utuntur: Qui manum ad aliquid fert inuocare fortunam: perinde atque oporteat deos inuocare: cum quid aggressuri acturique sunt. secus uero minime. Venus

e T quo pueri a uinositate abhorrerent: eis mancipia madida monstrabant.

m Os eis fuerat ne ianuas quidem pulsare: sed clamare extrinsecus.

p Ectinibus non ferreis sed arundineis utebantur.

c Omœdias & tragœdias nequaquam audiebant: quo neque serio neque ioco audirent: quæ legibus contradicerent. Archilochum poetam cum esset lacedæmone eadem hora expulere: quoniam accepisset eum poetice scripsisse melius esse amittere arma quam mori. Sic enim ait. Archilochus

" Aspida quæ circa periit mihi callipon alto
" In luco: Saion possidet ille meam.
" At caruisse armis quam mortem occumbere præstat.
" Aspide pro capta mox melior dabitur.

p Vellis & pueris cōmunia sunt sacra.

s Ciraphidan ephori mulctauerūt: ꝙ a m[l]tis iiuriā accipet.

s Cutatum militem interemere: quoniam tælam quandam in scutum imposuisset.

a Doleſcentem qui in gymnaſio uerſaretur: quoniam uiã quæ ad Pylæam duceret: neſciebat: punierunt.

c Ephiſophonta qui poſſe diceret de quauis re diem totũ diſſerere: eiecerũt: inquientes oportere bonum oratorem rebus parem habere orationem.

Diana orthia

p Veri apud eos cæſi uirgis totum diem in ara Orthiæ dianæ ad mortẽ uſq; perſæpe tolerant hilares ac geſtientes: æmulatione uictoriæ inuicem contendentes: quis ipſorum & diutius & magis uerbera tolerarit. Et qui uictor euaſerit: tam illuſtris claruſque habetur quam qui maxime. Dimicatio uero ipſa uocatur difflagellatio. fit autem ſingulis annis.

u Num uero id quoddam ex pulchris uiſum eſt beatiſque inſtitutis: quod exhuberantiam otii ciuibus Lycurgus inuenerit. Nam in ſordida arte uerſari nullo modo licebat: at ne in quæſtuaria quidem: quæ operoſam congeriem negotiationeſq; contineret: fecerat enim diuitias & ſpernendas & contemnendas omnino. Verum mancipia eis agrum colebant: redditumque ferebant antiquitus conſtitutum. Eratque execrabile. ſi quis plus mercedis quenquam poſceret: quo & illi propter lucrum miniſteria libenter exequerentur: & hi ne rurſus plus quærerent.

p Rohibebantur etiam & eſſe nautæ & uti nauali pugna. Verum cum poſteriore tempore per naualem pugnam maritimi principatus potiti eſſent: rurſũ cum ciuium mores inquinari intuerentur: deſtitere. Sed rurſus mutatione ſunt uſi: quemadmodum in aliis rebus omnibus. Et enim conuectis ad lacedæmonios pecuniis qui conuexerant: iis morte damnati

Alcamen
Theopompus
Lyſander

ſunt. Nam Alcameni & Theopompo regibus oraculum redditum ẽ fore: ut auaricia periret Sparta. Veruntamen Lyſander cum feciſſet captiuos Athenienſes: & auri multum & argenti inuexit. & hi quidem exceperunt. uirumque honorarunt. Ita

Lycurgus

que Lycurgi legibus cum urbs uteretur: iuſiurandumque ſeruaret: græciæ principatum bonitate legum & gloria annos quingentos tenuit. Cum ea uero paulatim tranſgrederetur: & habẽdi auiditas diuitiarũq; ſtudiũ iuaderet. tũ uires diminutæ ſũt: tũ ſocii ꝑpterea ſũt eos exoſi. Attamen ꝗuis ita hẽrent:

Philippus
Cheronia

poſt Philippi macedonis uictoriã ad cheroniã cũ omnes eum

græci & terra & mari imperatorem appellassent ac etiam Alexandrū filiū post fusos euersosq; Thebanos: soli lacedæmonii licet urbem sine muris haberent: essentq; admodum pauci ob continua bella: tum etiam longe imbecilliores: & qui facile capi possent: tamen cum breues admodum quasdam lycurgi institutionis scintillas adhuc seruarent: neque una militarunt nec cum his nec cum aliis deinceps macedonicis regibus: neq; in communem consessum ingressi sunt: neque tributum tulerunt: quousque despectis omnino lycurgi legibus a propriis ciuibus in tyrannida acti nec amplius quicquam ex patria institutione seruantes & aliorum effecti similes superiorem gloriam elationemque amiserunt: in seruitutemque migrauerunt. ac nunc quemadmodum alii græci romanis parent. Romani

a Rgileonis brasidæ mater cum eius filius diem obisset: ut amphipolitæ quidam qui spartam uenerat: eam adissent: interrogauit: si decore & pro spartæ dignitate filius obierat: Magnificantibus uero illis atque dicentibus illum lacedæmoniorum omnium in operibus optimum fuisse: ait o hospites & æquus quidem filius meus & bonus fuit: uerum multos habet lacedæmon illo meliores. Argileonis Amphipolitæ

g Orgo cleomenis regis filia cum aristagoras milesius cū hortaretur: ut bellum aduersus regem pro ionibus gereret: grandemque polliceretur pecuniam: & quo magis is contradicebat: eo plus hic pecuniarum adderet: corrumpet te inquit pater peregrinellus iste: ni celerius ædibus eieceris. Et cum ei aliquando pater imperasset: ut cuidam mercedis ratiōe frumentum daret: addidissetque: docuit enim me uinum facere mitius: Ita o pater inquit: quando uini plus potabitur: bibentes etiam delicatiores ac deteriores futuri sunt. At aristagoran cum a quodam ex famulis calciari aspiceret: pater inquit: nunquid peregrinus iste manibus caret? Eadem cum peregrinus quidam molliter otio studeret illum urgens atque extrudens: non hinc inquit abis: qui nec quæ mulieris sunt: potes? Interrogata uero a quapiā attica: quur solæ uos lacænæ uiris īperatis? quia īqt solæ & uiros parim⁹. Ad postremū cū uirū leonidan ad thermophylas egredientem hortaretur: ut se sparta dignum ostenderet: interrogaretq;: qd sibi agendū esset: Gorgo Iones Aristagoras Leonidas Thermophylæ

is ait:ut & bono nuberet:& bonos pareret liberos.

Gyrtia
Acrotatus

g Yrtia cum aliquando ex eius filia nepos Acrotatus ex quadam puerorum pugna multa cepisset uerbera: esset que domum delatus ut mortuus: domesticis familiaribusque flentibus: Non tacebitis ait? monstrauit enim cuius esset san/guinis. Nec inquit fortes uociferandi sunt: sed curandi. Cum

Creta
Acrotatus

nuncius uenisset ex creta: qui acrotati mortem nūciaret: Non nesciit: erat cum iret aduersus hostes: aut interficiendus ab illis aut illos interfecturus? Libentius uero ait eum mortuum audi re pro matrisque & urbis & suorum maiorum dignitate: quā si uiueret omne tempus ignauus.

Damatria

d Amatria cum filium audisset & timidum & se ipsa indi gnū: ubi aduenisset: enecauit. inscripsitq; hoc epigrāma.

Epigramma

// Hunc timidum mater damatrion ipsa peremit
// Nec dignum matre nec lacedæmonium.

a Ltera lacæna filium qui ex acie fugerat: īterfecit: ingens non meum est hoc germen. a qua hoc est epigramma.

Epigramma

// Vade malum germen. tenebras pete: quenque perosus
// Eurotas ceruas nec fluat ad timidas.
// Si catulus nequam perrexeris: ito sub horchum
// Nec sparta dignus nec generis titulis.

a Lia cum filius in acie cecidisset: ait

Epigramma

// Sit flendum timidos. hilaris te nate sepulchro
// Condo meum pariter & lacedæmonium.

a Vdiens quædam quod & seruatus filius esset: fugissetq; ex hostib⁹: scribit ei: Mala de te fama diffusa est: aut hāc

Epistola

// nunc elue: aut ne sis.

a Lia cū filii fugissēt ex pugna: ad eāq; uenissēt: Quo inqt uenitis fugiētes ignaua mācipia? an huc uñ egressi estis regressuri? & ea quidē sublatis uestibus pudibunda eis oñdēs.

q Vædam filium aduenientem intuta percunctata est: qd ageret patria? Qui cum dixisset: omnes periere: sublatam tegulam in eum immisit: atque interfecit: Inquiēs te igitur ma lum nuncium misere nobis.

q Vodam matri narrante generosam fratris mortem: dein de non turpe tibi est ait ab huiusmodi comitatu aber rasse?

c Vm quedā filios qnq; quos hēbat ad id bellū emisisset: q;

in suburbiis gerebat: stetissetque expectans euentum pugnæ: ubi quis aduenit: atque percunctanti sibi nunciauit filios omnis obisse: at non hoc inquit percunctabar ignauum mancipium: sed quid agit patria. qui cum dixisset ab ea uictoriam esse: libenter igitur ait: accipio etiam filiorum mortem.

s Epeliens quædam filium ut tenuis quædam anicula accedens dixisset o mulier fortunæ: per geminos bonæ respondit. Et enim qua gratia eum peperi: ut pro Sparta morere hoc mihi contigit.

m Vlier quædam Ionica cum ob quendam pannum suum gloriaretur eumque pretiosum: lacæna monstratis quattuor filiis qui decori formosissimique essent: Talia inquit esse oportet honestæ ac bonæ mulieris opera: & hisce iactari atque extolli.

a Lia cum de filio accepisset: ut male a peregrinatione reuerteretur: scripsit: Mala tibi fama diffusa ē. uel hãc abiice: uel morere. Epistola

s Imiliter etiam cum chiorum exules spartam uenissent: Chii pædaretum ualde accusabant. Quem ubi mater teleu- Pædaretus tia accersisset: & ea quorum accusabatur: audisset: sibique fili² Teleutia delinquere uideretur: litteras ad eum dedit. Mater pædareto. Epistola

" Aut age meliora. aut istic mane. Nam si Spartam uenetis:

" de salute tibi desperandum est.

a Ltera filio qui esset iniuriæ accusatus: Nate inquit aut crimine aut uita teipsum absolue.

a Lia claudum filium præmittens in aciem: Nate ait. cum incedis: memento uirtutis.

a Lia cum filius ab acie pede uulnerato reuerteretur: uæhementerque doleret: Si uirtutis inquit nate memineris: cum non dolebis: tum etiam audebis.

l Acon belli uulneratus nec ualens incedere quadrupe- Lacon dum more iter faciebat. Is quoniam ridiculo esset: cum uerecundaretur: ait mater: & quanto est nate melius ob fortitudinem lætari: quam ob ridiculum fatuorum uerecundari?

a Lia cum filio iterum clipeum traderet: eumque hortaretur: Nate inquit aut hunc aut in hoc.

a Lia filio qui ad bellum proficiscebatur: cum traderet clipeum: hunc ait tibi pater seruauit semper. Quare tu

quoque uel hunc serua:uel morere.

a Lia ad filium qui diceret paruū habere ensem : ait adde etiam incessum.

a Lia cum audisset filium in acie fortiter agendo interisse: meus enim īquit eras. At cum de altero accepisset: quod præ timiditate seruatus esset: Non enim eras inquit meus.

a Litera cum audisset filium in pugna mortuum esse : ait Quemadmodum locat⁹ fuerat:eum ponite suppleat autem frater illius locum .

a Lia cum publica populi totius pompa fungeretur: audiuit fratrem in acie uictorem mori ex uulnerum multitudine. Itaque minime coronam posuit . sed exultans potius ait ad proximas: Vt multo melius est amicæ in acie uictorem mori:quam olympiorum superatorem uiuere.

Olympia

c Vm quidam sorori narraret generosam ipsius filii mortem:illa inquit:siquid propter illum lætata sum : tantū propter te mæreo: qui præclarum comitem reliqueris.

Lacæna

l Acænam quis interpellauit:an se uitiandam concederet: hæc autem inquit:equidem cum puella essem:didici parere patri. & hoc egi. Mulier autem uiro. Si ergo me iusta rogat : huic manifestum faciat primum.

Virgo

u Irgo paupercula īterrogata quam marito dotem daret? patriam inquit pudiciciam.

Lacæna

l Acæna interrogata an coisset cum uiro minime ego inquit:sed ille mecum .

c Vm quædam esset clam compressa foetumque perdidisset : sic nulla emissa uoce se constantem toleranteque præstitit: ut & parentes aliosque proximos latuerit: cū abortiuum faceret: Nam dolorum magnitudinem uicit foeditas: quæ turpitudinem est adorta .

Lacæna

l Acæna cum uæniret : interrogata quid sciret : ait fidelis esse.

a Lia in acptiuitatem acta identidem interrogata:bene inquit administrare rem familiarem.

i Nrerrogata quædam a quopiā an bona foret:si se emerit:equidem etiam si non emeris.

a Lia cum uæniret: præcone percunctante quidnam sciret libera inquit esse. Vt autem emptor quædam indigna libera imperasset: inquiens gemes: qui tibi ipsi huiusmodi possessionis inuideris: seipsam exegit.

Mediolani Kal. octobre. Mcccclitii.

FRANCISCVS PHILELPHVS FEDERICO COR NELIO SALVTEM.

Vod multa℞ legum mentionem factam inuenias & apud. M. Tullium cicerōem & apud. T. liuium aliosq; ueteres scriptores: neq; qd legibus illis contineretur: aut quā ob causam latæ fuerint: satis intelligas: ob eamq; rem quid ipse habeā certi: scire cupias: non teneo diutius te suspensum. Itaq; leges eas: quæ crebriores sunt magisq; necessariæ: quo facilius & clari⁹ ueteℜ oratoℜ atq; historicorum & ipsorum quoque iurisconsultorum scripta locis suis comprachendantur: hisce litteris subieci. Vale. Ex Bononia. iii. idus Apriles. M.CCCC.XXXVIIII.

Lex pompeia.

GNAEVS pompeius strabo ueteribus incolis trāspadanis ius latii dedit: & quod cæteræ coloniæ latinæ habebant: idest: ut petendi magistratus & ciuitatis Romæ ius adipiscerentur.

Lex portia.

Portia lege non licebat interfici ciuē romanum uerū uirgis uerberari. Hoc aūt significatur: quod ea re tolleretur dignitas ciuilis: & redigeretur in seruum: quia tandem faciebat seruum.

Lex fabia

Fabius adiecit pœnā iis: qui nō certo numero ut ante fuerant definiti: deducerent: & sectarentur candidatos in cāpum comitiorum tempore.

Lex clodia.

P. Clodius Tr. plebis legē tulit perniciosam. L. pisone & Gabino consulibus: nequis p eos dies quibus cū populo agi liceret: de cælo seruaret contra legē fusiam & Aeliā.

Lex cinthia

Cinthius legē tulit: qua cauetur antiqtus: nequis ob cām orandam donum pecuniamue acciperet.

Lex aurelia

Aurelius cotta ꝓtor legē tulit quib⁹ tēporib⁹ uerres a ci/cerone accusat⁹ ē: qua cōmunicata sunt iudicia senatui et eqtibus romanis & tribunis ærariis.

Lex oppia

M. opius legē tulit: ne sup̄fluo ornatu mulieres Romanæ uterent̄ neue pilētis id ē redis pēsilibus ueherent̄ neue pl⁹ uncia ī auribus appenderent.

Lex pompeia

Gn. pompeius magn⁹ legem tulit: ut quæstores suffragio populi ex iis qui consules fuerant: crearentur.

Lex ualeria

Valerius publicola legē tulit: ut nulli magistratui liceret corp⁹ rōani ciuis īdicta cā cōdēnare: liceretq; dānatis ad populum prouocare.

Lex aquilia

Aquilius legē tulit de dolo malo de fraude de deceptiōe de simulatione.

Lex acilia

Manlius acilius glabrio legem tulit de pecuniis repetūdis seuerissimam: qua ne comperendinari quidem reum sinit.

Lex ueconia

Veconi⁹ legē tulit neqs cēsus hoc ē pecūiosus hæredē uni cā relinqueret filiā. Erat āt cēsus ille: q centū millia sester tiū in professionem detulisset.

Lex calphurnia

G. calphurnius piso legē de ābitu tulit suo cōsulatu: quæ præter alias poenas pœcuniaria ēt pœna fuerat adiecta.

Lex gabinia

Gabinius legē tulit: qua bellū gn. pōpeio de persequendis piratis datū ē aduers⁹. L. Trebellii tr. plebis ītercessionē.

Lex papia

Papius ciuis romanus legē tulit: ut peregrini urbe Roma uti prohiberentur.

Lex latoria

Qu. Latorius cum adolescentes in cōtractibus circunue nirí solerent: pœnam eorum deceptori adiecit.

Lex clodia. i.

Clodi⁹ tribunus plebis legē tulit annoniā: ut frumētū po pulo qđ antea senis æris ac triētibus ī singulos modios

dabatur: gratis daretur. Lex clodia.ii.
Clodius idem Tr. Plebis legem tulit de collegiis restituendis: quæ lex ex seruorum fæce constituta dicitur.

Lex clodia .iii.

Clodius idem Tr. plebis legem tulit: neque censores in senatu legēdo præterirent: neue qua ignominia afficerent: nisi utriusq; censoris sententia dānatus esset.

Lex iudiciaria aurelia

Aurelius cotta iudiciariā legē tulit: cū esset ptor: qua cōicata sunt iudicia senatui & eqtib⁹ romanis & tribūis ærariis: ut ex iis tribus ordinibus lecti iudices res iudicarēt.

Lex uaria

Qu. uarius tr. pl. legē tulit: ut quæreret de iis: quorū ope cōsilioue socii cōtra populū Romanū arma sumpsissent.

Lex cornelia.i.

Cornelius cōsul rettulit ī senatu: ut qm̄ exterarū nationū legatis pecunia mutuo daret usura turpiaq; & famosa ex eo lucra fierēt: nequis legatis exterarū nationū pecuniam expēsam fœneraret. Lex cornelia.ii.
Corneli⁹ idē legē tulit: neqs ī senatu legib⁹ solueret: nisi senatores ducēti adfuissent neu qs cū absolutus esset: intercederet: cū ea de re ad populū ferret.

Lex cornelia.iii.

Cornelius idē legē tulit ut prætores edictis suis perpetuis ius dicerent. Lex licinia & mutia.
P. licini⁹ crassus orator & Qu. scæuola pont. max. idēq; orator & iuris consultus duo oīum sapientissimi cōsules legē de ciuibus regūdis tulerunt in eorum cōsulatu: cum summa cupiditate urbis Romæ italici populi tenerēt: & ob id magna ps eoꝶ p ciuib⁹ rōanis se gereret: necessaria lex uisa ē: ut ī suæ qsq; ciuitatis ius redigeret.

Lex iunia

M. iunius siluius consul cum. Qu. cæcilio metello numidico legem bello cimbrico tulit: quod diu praue simul & infeliciter gestum est propter diminuta militiæ stipēdia.

Lex manilia

Manilius tr.pl.legē tulit:qua gn.pompeius magnus bellū aduersus regem ponti.Mithridaten extra ordinē gereret.

Leges sacratæ

Post exactos reges anno.xvi.cum plebs propter nimiam potētiū dominationē ī mōtē sacrū trās anienē secessisset: & ibi armata cōsedisset:duos prīos tribunos crearūt:q de īde ad numerū decem aucti sunt:& legē cōdixerūt:qbꝰ suū ī pñs ius tuerētpriꝰ q̄ ī urbē reuerterēt:Vnde & sacratæ dnt̄ ad patrū plebisq; cōcordiā ptinētes.

Lex cassia.i.

Cassius lōginus.L.filius legē tulit:qua populus per tabellā suffragiū ferret:G.Mario &.G.Flacco consulibus.

Lex cassia.ii.

Cassius idē alteram legē tulit ad minuēdā nobilitatis potentiā:ut quē populus damnasset:cuiue imperiū abrogasset:in senatu ne esset.

Lex Aurelii cottæ.

Aurelius cotta legē dedit:cū Sylla ad dīminuendā plebis potētiā multos cū ei magrātus ademisset:ut plebi liceret interceptos magistratus capere.& cōicata sunt iudicia senatui & equitibus romanis & tribu.ærariis. Vnde & lex iudiciaria dicta est.

Lex roscia

L.Roscius otho consul legē tulit:ut ī theatro equitibꝰ romanis ordines quattuordecī spectandi gratia darentur.

Lex plotia

M.Plotius syllanus legē tulit cū esset tr.pl.gn.pōpeio strabone.&.L.portio catōe cōsulibꝰ:qua tribꝰ singulæ ex eo nūero quos denos suffragio crearēt:qui eo āno iudicarēt ex eo factum est:ut senatores quoq; ī eo numero essent:ut qdā etiā ex ipsa lege.

Lex satyra

Satyra lex est quæ uno rogatu multa simul & uaria compræhendit:ut uultisne:iubetisne:Vt cum iugurtha bellū componatur:elephātos tradat omnis:transfugas reddat uniuersos.

Lex othonis

Otho tr.plebis legē tulit:nequis ī ordīe equestri spectaturus sederet:nisi sestertia quadringentamillia possideret.

Quod si contingeret quisquis esset: siue ingenuus siue liber tus: inter equites spectare ei liceret in gradu xiiii.

Lex scatinia

Scatinius legem tulit: qua puerorum concubitores graui supplicio afficerentur: quos ἀρσενοκοίτας arsenocoetas uocant.

Lex iulia

G. iulius cæsar lege sanxit: ne adulteri forent: dephensi aũt supplicio dederentur.

Lex mamillia

Mamillius tr. ple. legem tulit: ut quando res a nobilibus aduerse gestæ fuerant: etiã ii ad magistrat⁹ gerẽdos admit terentur: quorum maiorem in romana repu. magistratus ñ exercuissent. huiusmodi autẽ homines noui appellantur.

Lex Sempronia

Sempronius grachus legẽ tulit: qua frumentum e publico distribueretur populo romano: quæ frumentaria dicta est.

Lex hortensia

Qu. hortensius dictator cũ antiquioribus tp̃ribus p̃ricii plebiscitis nequaq̃ tenerẽt: eã tulit legẽ: ut eo iure qd ple bs statuisset: & p̃ricii & oẽs q̃rites tenerent.

Lex annaria

Annariã legẽ appellant: quæ modũ annorũ finit: quibus mag̃ratus capiundi potestas sit.

Lex ælia & fusia.

Aeli⁹ & Fusius tribuni plebis sua auctoritate legẽ tulerũt neqꝫ ꝑ eos dies q̃bus cũ populo agi liceret: nõ nisi de cælo seruasset: quippiã ageret.

Lex aterina

Lex aterina constituit: ut cũ mos priscus fuisset irrogandæ mulctæ ꝑ mag̃ratus ouis aut bouis nomĩe: ouis ære deno bos ãt ære centeno definiri intelligatur.

Lex falcidia

Falcidius legem tulit: qua cauetur: ne plus legare liceret q̃ lege clodia: ut emptorum bonorum est uncias nouem: idqꝫ ipsorũ testatorũ grã ꝓuisum ẽ ob id: qd plærũqꝫ ĩtestati mo riebant recusantibus scriptis heredibus ꝓ nullo aut mini mo lucro hæreditatis.

Lex flauia

Flauius inter iudicia publica constituit de plagiariis: cũ qs πλαγιοισ plagioes idest obliquis & isidiosis pollicitationi b⁹ seruũ a dño uel filium a p̃re subtrahit uel etiã pecus.

Lex iulia

Iulius cæsar legẽ de peculatu sanxit ĩ eos: qui rẽ uel publicã uel religiosam uel sacrã furati sunt uel furantib⁹ ministeriũ adhibuerint: uel q furta sciẽtes susceperint: quos uel capitali aĩaduersione uel deportationis pœna puniri iussit.

Lex cornelia

Cornelius legẽ in eos tulit: quæ & testamẽtaria uocatur: q testamentũ uel alias tabulas falsas scripserit: signauerit: recitauerit: subiecerit: quiue signũ adulterinum fecerit: sculpserit: expresserit. Seruos quidem ultimo affecit supplicio liberos autẽ deportatione.

Lex pompeia

Pompeins asperrimũ crimen noua pœna parricidas persequtur. Siqs parentis aut filii fata perpetrauerit siue clam siue palã: insutus culleo cum cane & gallo gallinacio uipera & simia uel in uicinum mare uel in amnem proiceretᷓ: ut ĩter færales angustias cõpræhensus omnium elemẽtorum usu uiuus carerᷓ ĩcipiat: & ei cæli supstiti terra mortuo auferatᷓ.

Lex cornelia

Cornelius legẽ in eos tulit qui homines occidendi cã cum tælo ambulent ultore gladio eos persequẽs. Tælum autem interpretatũ est omne: quod longe iaci põt: ut lapis lignum ferrum απο του τηλωσ apo tu telos. i. longe. sicut & græci βελωσ belos. qd sagiptam significat απο του βαλειν apo tu balein: quod significat iacere.

Lex latoria

Latorius ciuis romanus legem condidit: qua cautum erat: ut si quis pupillorum bona diriperet: acerrimas pœnas lueret.

Lex apuleia.

Apuleius legẽ tulit: qua cauebatur: siquis publicã maiestatem minuisset: capitalis esset.

τελοσ de legibus.

Franciscus Philelfus Petroiustino philelfo sal.

Vdio te angi animi ex obitu Alfinæ matris honestissi mæ & ꝓbatissimæ fœminæ uæhemētius ꝙ par ē. Amisisti tu sane matrē. at ego filiā: cū. n. nata eēt ex Nicolao fratre meo germāo: hrēturq; tholentini primaria quædā mulier: eā certe diligebā ut filiā: Itaq; nō minor mihi ī ea iactura facta ē ꝙ tibi filio. Num fortassis ignoras ea nos lege natos oīs: ut tādem moriamur? Illorum dolēda mors ē: qui nūꝙ meminere se morituros. At Alfina qd de hac mortali uita sentiret: liquido fecit exploratū oībus: cum foret usq; pietatis & christianæ religionis obseruantissima misericordiæ operibus assidue dedita. Nullo in ꝓximos odio tenebat̄ in iuriarū non minus oblita ꝙ beneficentiæ memor. Intelligebat ī hoc sæculo nihil eē firmi nihil stabile nihil summopē appetendū. Sed ueram & optandā tranquillitatē ac beatitudinē in cælo repositā: ad quam peruenire qui uellet: eū uacare oportere omni sorde mundana. seruari ab angelis hītacula bonorū infernalis pœnas & intolerabilis cruciatus iis apud īferos cōstitutos: qui sui deiq; obliti uitā uiuerēt bæl luarū. Nihil neq; faciebat: neq; loquebat̄: neq; cogitabat: cuius nō redderet probatissimam rōnem. Erat ab oī muliebri uanitate atq; immundicia abhorrēs. Cybo ac potu utebat̄ moderatissimo eoq; minime delicato: Norat. n. oris in continentiam iter parare ad illecebras & oscœnas corporis uoluptates: quibus & corpus uitiaretur & anima. Et quia didicerat ei cum immortali deo esse sermonem: qui diuinis orationibus studeret: quicquid subripere poterat a domesticis negotiis illisq; necessariis: id omne orando usurpabat. Præstabat formæ bonitate cunctas mulieres Tholentinates: quam ipsa nulla fouebat arte: sed ea grauitate pudoreque leniebat: ut uenerabilis omnibus redderetur. Familiam suam bene moratam ut redderet: modestissimis suis moribus curabat esse exemplo. Celebrationi hostiæ christianæ ut quandeuotissime interesset ne

unum quidem diem prætermisit unq̃. Liberos suos casti/
gatione magis q̃ uerberibus instituebat castigationem in
quiens dici humanitatis uerbera iracundiæ: quæ a furore
alio nihilo distare quam tempore. iusticiam non legibus
sed bono & æquo metiebatur. Constantiam in sexu mulie
bri apprime laudabat. Leuitatem non oderat modo sed ẽt
execrabatur. Fortitudinem probabat eam : cui nihil admi/
xtum esset excandescentiæ. Et ut prudẽtiæ operibus gaude
bat: ita ab omni mala malicia perĩde quasi a teterrima qua
dam peste auertebatur. Sopni erat paucissimi. cumq; uigila
ret: omnis ei⁹ cogitatio erat de animæ immortalitate ac fu/
tura uita. Præterea per noctem cogitabat: quid in die foret
actura. Parsimoniam domesticis ĩ rebus amplectebatur. In
diuinis uero liberalitatem ac munificentiam. Ieiuniis qui/
bus supra naturã muliebrem utebatur: reddi se dicebat &
ingenio perspicatiorem & membris ualidiorem. Sed quid
hæc tibi & alia plura commemorem: quorum non es igna
rus? Hempe ut memineris ex talibus uitæ institutis lauda/
tissimisq; operib⁹ nihil mali Alfinæ matri euenire potuisse
sed iam ea contigisse bona: quæ maxime optabat cum esset
in uita. Fruitur. n. æterna beatitudine. breuiq; futurum spe
rat: ut illud possideat habitaculum quod angelica custodia
sibi seruatum nouit. Deum omnipotentem pro te orare nõ
desinit: ut hanc uitæ peregrinationem ita transigas: ut secũ
una in cælesti patria sis futurus. Hæc si tecum ipse cogita/
bis: iudicabis profecto non modo tibi non esse dolendum
sed lætandum potius: quod ea sis matre natus : cuius san/
ctissimis meritis in cælestẽ sis glorĩã puẽturus. Vale ex Vr
be. xv. Kal. Martias. M.CCCC.LXXVI.

Instructiõe del ben uiuere utilissima cõposta p il sũmo ora
tore & poeta Frãcisco philelpho alo Illustrissimo prẽcepe
& excellẽtissĩo signor̃ Philiberto ĩclito duca de Sauoglia.

Sendome p parte dela ur̃a excellẽtia demandato il
lustrissimo prẽcepe Philiberto ĩclyto duca de Sauo
glia: q̃le ordene e q̃l uia obseruare dobbiate cerca li
structione dela ur̃a uita costũi e doctrĩa comĩciando dala
p̃sente ur̃a etate di quattordece ãni e cosi poi pseuerãdo in
fino a q̃l tp̃o: nel q̃le p uoi medesimo tutto conoscerete: ho
giudicato nõ potere honestamẽte fugire q̃sto laudatissĩo stu
dio. etiãdio che p le mie occupatiõi le q̃le sono nõ pichole
& appresso p la mia etate dãni gia octãtauno me sia molto
laborioso. E q̃tonq; piu ragiõi mẽduca a satisfare ala ur̃a
laudatissima demãda: pur due tra laltre piu me strĩge. Lu
na p essere la ur̃a celsitudĩe cõgiõta p p u affinitate cõ q̃sti
mei ĩuictissimi e potẽtissimi prẽcepi e signori madõna Bõa
ur̃a amida. e messer Giouanni galeazo maria sforza ur̃o co
gnato duchessa & duca de Milão. laltra ragiõe pcede da q̃l
li honori & singulari beneficii cõferiti ĩ Mario mio dilectis
sĩmo figliolo p q̃llo excellẽtissimo & optĩo prẽcepe & duca
de sauoglia mõsignore Aloysi ur̃o auo e pgenitore: il pche
cõ breue cõpẽdio me sforzaro satisfar̃ al ur̃o desyo ĩ tal mõ
plãdo. Soprognaltra cosa douete sempre hauer̃ la mẽte a
lomnipotẽte dio: da cui solo pcedono le segnorie & reami
& ĩperii & ognialtro bñ hũano. La iusticia e la pieta sono
due prĩcipalissĩe uirtute nel prẽcepe. La iusticia e distribu
tiua deli officii hũani secõdo li meriti de ciaschũo. la pieta
cõsiste nel cultu diuĩo. Ne ãchora laltre uirtute se debono
mettere in negligentia come e la fortezza de lanimo ĩ nõ te
mere li picoli oltra el besogno: ma metterse al retaglio dela
morte p la salute dela p̃ria: quãtonq; dire solea il nobilissi
mo re Agesilao la forteza esser uirtu supflua qñ tutti li hoĩ
fusseno iusti. La tẽperãtia me pare douerse amare & obser
uare da ciascũo: che p il tropo piacere o del mãgiare o del

berē o de laltri delecti sensitiui lhomo cōmete īfiniti delecti
La eloq̄ntia adorna ogni uirtute: la q̄le ni prēcepi e molto
lodata. Onde Parysatis regīa de psia cōfortaua li doi suoi
figlioli Artaxerxe & Cyro: che qñ uolesseno plare al popu
lo: douesseno usare parole grauissīe & ornatissīe. Quella co
sa p la q̄l auāzamo tutti lialtri aīali: e el parlare: pche q̄sto
ala ragiōe cōe dice Aristotele ogni aīale: ne ha tāta: q̄sta ba
sta ala cōseruatiōe de q̄'li. Ma solo el parlare e q̄lla cosa de
la q̄le ognaltro aīale for de lhomo ne priuato. Deue dunq̄
il prēcepe ī tal p̄rogatiua īgegnarse auāzare tutti li soi soto
posti. Et pche la eloq̄ntia p̄suppone una bōa grāmatica de
scēdero a q̄sta parte. Sono alchūi patri īprudēti: i q̄li a soi
figlioli darano q̄lche īdocto pedagogo: credēdo che ī q̄lli
pricipii ciaschūo possa satisfare: & nō cōsydera q̄l pcepto d
horatio: il q̄l dice: chela botte serua ī se logo tēpo q̄llo odo
re: il q̄l prese: qñ da nouo fu īpita. Diogene babylonio par/
lādo de re Alexādro dice esserli molto nociuto che prīa cħ
philippo suo prē lo metesse sotto la doctrīa daristotele: ha
uesse hauto p suo pedagogo uno uitiosissimo huomo chia
mato Leonides: il q̄l il maculo dalcūi desonestissimi flagitii
da q̄li giamai poi se pote abstenerē: etiādio che fosse ī tutte
laltre cose uno clarissīo re. Et p tāto uoi excellētissimo Phi
liberto douete comādare a chi ha cura dela urā psona: che
ue trouēo uno magrō eruditissīo & ornato de nobelissimi
costūi: il q̄le habia ad essere uno spechio dela urā uita. Re
philippo ātedicto se stimaua hauere acq̄stata non pichola
felicitate hauer trouato Aristotele: il q̄le īsino ali primi ele
mēti de grāmatica hauesse ad amagestrare Alexandro suo
figliolo. Et dionysio magiore che fu prencepe de syracusa ī
cicilia condusse insino dathene il famosissimo philosopho
Platone p amaestrare dionysio suo figliolo. Il urō leggere
& studiarē uole esserē la matīa a bōa hora īsino alora del de
sinare. Desinato che harete sempre sobriamēte p nō occupa
re tropo lītelecto o p il tropo māgiare o p il supchio bere:
douete alquāto star fermo & parlare alchūe cose piaceuole

& hõeste co urĩ domestici & nõ cose molte subtile ꝑ nõ oc
cupare la fantasia:acio chel caldo naturale sadune alo sto
macho ꝑ piu facilm̃te padire. Et essendo cosi reposato ꝑ lo
spatio dunhora se uole retornare a legere le regole de gram
matica cauate sotto debita breuitate da Priscião & dali al/
tri aprouati auctori. Et qñ col tẽpo q̃ste tale regole fusseno
bene ĩparate: se uole odire q̃lche bono poeta cõe e uirgilio
& ĩ q̃lla tale lectiõe examĩare grãmatica. e ãche se uole ha
uere q̃lche bono exẽplo de bella lr̃a & scriuere alquãto. Et
ꝑche il tropo studiar̃ ua in fastidio: me pare utilissimo cħ ꝑ
spatio de due hore ue metate ad exercitare la ꝑsona ĩ q̃lche
laudeuole giocho: cõe sarebbe ala balla pichola fiorẽtina.
ale braccia. al curso. ala poma. e simili giochi. Ne anche il
giocho di scachi nõ me dispiace: il q̃le fu pr̃ia trouato da
Palamedes nel cãpo troião ꝑ nõ stare otioso: & qualũq; al
tro giocho se sia: nel q̃le la ragiõe auanze la fortũa. Onde il
giocho de le tauole & di dati al sozo & le carthe & sil'e ba
ratarie se debẽo fugire. Dopo q̃ste due hore cõcesse al gio
cho se uol tornare a lo studiare d̃ larte de rhetorica. & odẽ
do li p̃cepti se uoghono ĩparar̃ a mẽte & q̃lli exercitare cõ
farue dare alchũe theme uulgare & q̃lle cõponere ꝑ letera
ꝓ lornato d̃ eloquẽti. Et simelmẽte odire lep'le de tullio cõ
le theme uolgare: le q̃le bisogna ue mostre il urõ p̃ceptore:
cõe ꝑ imitatiõe far̃ le dobiare. Et pcħ ciaschũa ep'la & or̃one
tãto e pui bella q̃to ha sñie graue & a ꝓpriate cõgiõte seco
douete farue leger̃ tullio d̃ off ciis & le q̃stiõi tusculãe & lal
tre ope morale d̃ tullio. Ma la piu utile opa e piu cõueniẽte
al prĩcepe e q̃lla ĩstitutiõe scripta ĩ libri octo da xenophõte
socratico & da me trãsferita d̃ greco ĩ latĩo & ĩtitulata al sũ
mo põtefece papa Paulo ꝓ chiamata pedia cyri: in la q̃l se
cõtene q̃le esser cõuẽga la uita dil prĩcepe comiciãdo dal na
scimẽto d̃ q̃llo & seq̃tãdo cõ dignissimi admagistramẽti ĩsino
a lultio giorno de la presente uita. Et questa. e. quella opa:
la quale se lege che publio scipione africano nepote dil pri
mo africão nõ se la leuaua may de mano. Oltra costui dice

Tullio io ho cõsumata leggẽdo tutta la pedia de cyro: il ch
hoĩ de tãta sapĩa facto nõ harebbono: se nõ hauessero per
la lectiõe ꝺ q̃lla cõseqto fructo grãdissimo.. Nõ debo io ꝑo
tãto strẽgerue al continuo studiare: che nõ ꝓndate q̃lche al
tro r̃frigerio & maxĩe ni giorni festiui. Ni quali me pare de
gno exercitio lãdare ala caccia: ꝑo che q̃sta e una imitatiõe
& repꝫsentatione de lexercitio militare. Ma il ur̃o cacciare ĩ
la ur̃a tenera etate uol essere cõtra q̃lli aĩali: i quali nocere
nõ ue possão: cõe sono lepori cauriolli & daini. Douete spes
se uolte dare grata & piaceuole audiẽtia a uostri & q̃lli far
ueli bẽiuoli. Et qñ alcũo ue facesse qualche ꝓsentuzo accep
tarlo gratiosamte cõe se grãde fosse. Leggese de lãtedecto re
Artaxerxe che caualcãdo fore dela sua cita: & essendo usã
za che tutti ni q̃li ꝑ uia se scõtraua: il ꝓsentasse: uno pouere
to uillão che niẽte altro hauea: cõ tutte due le mani ꝓnden
do aqua duno fiumicello gliela porse ala bocha. & lui pia
ceuolmente subridendo glie mise le labra. poy tornato ĩ la
cita mãdo ĩ dono a q̃l uillano una copa doro. Re philippo
dcõ de sopra hauẽdo un giorno data grãde audienza al po
pulo finalmte fastidiato & stracho se leuoe. & alhora una
uechiarlla pouerta dixe o Re philipo odite la mia cã: a cui
respõdẽdo Philippo: io nõ sono otioso: q̃lla soggiõse cridã
do nõ uogliate essere re: se uolete essere otioso: Il che lui bñ
cõsyderãdo da capo se mise a seder: & expedi collei: & gli
altri cherão ꝓsenti. Douete guardarue dusari al desinar &
ala cẽa uarii cibi & cosi ãchora uarii uini: ꝑoche cõe scriue
hippocrate ĩ uno suo libro ĩtitulato de flatibꝰ: il q̃le io tra/
duxi de greco ĩ latĩo: ciaschũo cybo ha una sua ꝓpria uẽto
sitate. Et cõe diuersi uẽti fanno ĩ mare uarie & diuerse tẽpe
state: simelmẽte uarii & diuersi cybi genera ĩ li nr̃i corpi ua
rie & diuerse & ꝑiculose ĩfirmitate. Quel medesemo interue/
ne nel bere uarii & diuersi uini. le cui uẽtositate tãto sono
piu ꝑiculose: q̃to ꝓducão piu graue & mortale ĩfermitate.
Dice aristotele cõe Plutarcho scriue ciaschun uĩo ẽẽ uento
so e maxiamte el uĩo ꝰmeglio: il q̃le q̃to e piu piẽo ꝺ color

tanto a magiore uẽtositate. Onde cõmanda che a li putti picholi nõ se dia uino. & soggiõge besognare cosi le nu/ trice abstenerse dal uino come li fantini: po che nel lacta re li dãno il nutrimẽto. Et chel uino sia ĩ ogni etate pꝛicu loso noi il uidemo p cõtinua expientia: poche quelli: che beuano il uino puro disordenatamẽte: alchuni morono de morte subitãea. ad altri li cade la gocciola & cosi pde qualche pte dela psõa. a molti uene il morbo caduco. De la qual cosa q̃sta e la cagiõe. Quella uẽtosita grãde dil ui no la quale sennalza ĩ suso: qñ retorna ĩ dretro: sgonfia le uene: de le quale sempedisce il trapassare e q̃lla uia per la quale la psona respira se uene a stroppare: de q pcede cõe pare ad hippocrate: che colloro i quali sono de debole cõ plexione: moião de morte repentia. Ma q̃lli i quali sono de piu forte cõplexiõe cadeno nel morbo caduco. o uero apoplectici qñ p la goccia pdono qualche parte dela pso na. Chel morbo caduco pcede da la dicta uentositate: se mãifesta: che q̃lli che sono caduti se sconfião & nõ retor nano nel prĩo sentimento insino a tãto che nõ gitão una spuma p la bocha. Quãto sia la potẽtia dil uino i lacede monii el demostrauão: che subito chel fantino era nato: il bagnauão nel uino p conoscere la loro habitudĩe. Et ĩ quãto li fantini fussено ĩclinati o al morbo caduco o ad altra ĩcurabel egrotatiõe p natura: subito se debilitauão & resoluiuase. & q̃sti tali nõ uoliuão fussẽo lactati ma li gittauão uia cõe ĩutile ala republica. Ma q̃lli i quali erão de ferma cõplexiõe & hĩtudine: nel bagno nõ solamẽte nõ se debilitauão: ma se faceuão piu uigorosi & piu firmi: & q̃sti nutriuão cõ singulare diligentia cõe utile a se & ala pĩa. Douete uoi ãchora p tali exẽpli e ragiõi guardarne dal bere intẽperatamẽte & usate il uĩo bene ĩacquato nõ solamẽte p la sanitate dil corpo ma ãchora p il gouerno d lĩtellecto: acio che cotesto ur̃o felicissimo pĩcipato ĩ lon gissimo tẽpo ue possa godere. lassian star̃ ĩfiniti altri uitii che genera il uĩo usato intẽperatamẽte: narraro solo q̃ te

ĩfermitate raccõta il sãctissimo & eruditissimo Ambrosio nel suo libro ĩtitulato de ieiunio: che sono il cõtinuo trẽo re di mẽbri. il pdere il sentimẽto. la mutatiõe di colore. il pdere la uoce. il uariar il colore. lĩfiamato caldo di liochi lhanelito & a le uolte la puza dela bocha. el murmurare de lorechie il fremitu del naso. la piculosa phrenesia. la cerbissimo dolor del male dela pietra. la ĩcurabele poda gra. la deformitate de larticuli. la mortale crudezza dil nõ padire. lo spesso & ĩtolerabele uomito. Questo e qllo che p hieremia dio parlaua: qñ dixe. Beuete e ĩbriacateue & facciate il uomito & caderete. & nõ ue leuarete. Nõ sa pemo noi Alexãdro dicto de sopra qñ senebriaua etiãdio nel cõuito familiar hauere occisi li piu bẽuoli amici: che hauesse? Poi che occiso hebbe clyto: il quale hauea caro cõe la sua uita: ritornato ĩ se: nebbe tãto dispiacere: che p pocho remase: che nõ se priuasse cõ le sue pprie mãi de la uita? Et Iudith qñ taglio la testa al cõi inimico olopher ne scerte qñ lebbe ĩebriato? Ma ritornãdo al diuĩo Ambro sio: p il uĩo etiãdio li hoĩ quasi deuẽgono cauagli anitrã ti per mutatiõe de la ppria natura: cõcio sia cosa che ĩfia mati dal natural uapor del caldo corpo & cõtra natura ĩ fiamati dal caldo dil uĩo nõ se possono cõtenere: ma sono si factamẽti excitati ĩ le bestiale cõcupiscẽtie: che niũo tpo hãno determĩato ad usar il cõcubito. Dal uĩo ãchora ap paiono uarie imagĩe. dubiose apparẽtie. passegiare ĩstabe le. Spesso trapassão lõbre cõe se fusseno fossi. a qsti tal pa re che la terra se moua. Et subito se leua suso. & pare che sẽcline al basso. & cõe se qlla se uolgesse in torno: fore dil suo sentimẽto cadono ĩ bucuni & prẽdono la terra con le mãi. ouero cõe se li mõti cõcurressono lũo cõtra laltro li pare essere ĩclusi ĩ qlli. Che besogna troppe parole? qñ ue dono li cani li parono leõi. & fugĩo. Alchũi ridẽo ĩeptis simamẽte. Alchũi piãgono cõ dolore ĩcõsolabile. Altri ue dono pauori for dogni ragiõe. Sogna ueggiãdo dormẽdo litigão. la lor uita glie un sogno. & lo sogno glie la morte e qualũq; altra cosa se po odire o finger piu dura. Et p tã

to douete notar pstātissimo segnore besognar usar il uio il quale sia picchollissimo o bñ iaquato. Liche chi non ob serua lui medesimo e cagiōe dil suo male. Ne menore dili gētia se de hauer ni cybi:che siāo ne molti ne uarii : la ql cosa chi nō fa:la sua uita nō po essere lōga. Platōe dice es sere cosa dishōestissima māgiare due fiate il giorno. Quā to e piu dishōesto & dānoso nō cessar mai de fare tauole & tauolete cō uarie & diuerse collatiōe de mille ībādagio ni:De q pcede che la psona ñ padisci & qllo liquore il q le se spreme dela mala digestiōe īpiaga il pulmōe: il qle es sēdo īpiagato pduce il ptisico:al qle morbo niūo rmedio uale. Et ql medesimo liquor corrupto uenuto che sia al fecato:nō se cōuerte ī sangue ma ī hydropisia & altri infi niti morbi. Noi douēo nel māgiare & nel bere usare qlli cybi & qlli uini:i qli habino a pdure la sanitade & la bo na habitudie. In la sobrietate & nel uictu cōtinuo cōe se cōtengono molte altre cose utile & degne de loda cosi an chora la belleza dil corpo spetialmte le cōserua: la quale qto nel prēcepe sia desyderata:il demostra Euripide poe ta dicēdo īuerita la belleza de Priāo e degna dīperio. Et Xenophōte socratico scriuēdo ī la pedia de cyro pnomia ta dice ī lui essere state qtro cose singulare & egregie una eximia belleza. una mirabile hūanitade. grādissio studio de sape. & sūmo desyderio de honor. Quello che nō le fa tia may de māgiare e de bere:e brutissimo & spuzulente. e bizarro e supbo. ne se cura de sciētia ne āchi li e apto p essere il ceruello da grossissimi uapori assediato. Ne ācho ra fa differētia tra lhonore al dishonor. ne tra la fama ad lifamia. Demetrio phalereo philosopho excellēte cōfor taua Ptolemeo re de egypto adunassi libri qti potesse: li qli fussēno scripti de tutte qlle materie: le qle apertēgono al prēcepe:po che leggēdo qlli:īenderebbe cose infinite: le qle li amici de prīcipi nō ardiscono dirle p nō dir cosa che li dispiaccia. Et certo molto ue douete guardari dali assentatori. cb cōe dicea ātisthenes philosopho e uia me glio abbaterse ni corui che ī li adulatori:po che li corui

cauano li ochi dil corpo ma li adulatori cauano cō le ſue piacētini & cō landare a ſecunda li ochi de lintellecto. Et thalete mileſio ſolea dire che de li aīali ſaluatichi il piu peſſimo era il tyrāno. ma de li aīali domeſtichi ladulatore era il pegiore de tutti. Et pittaco eſſendo demādato da Miſilo che coſa ueduta haueſſe miraculoſa ī tutta la ſua uita: reſpoſe il uechio tyranno. Quando il prencepe intēde quale coſe piacciono a li ſuoi ſubditi & quale li ſono ī odio: conoſce quale uia debba tenere p eſſere accepto: il che leggendo ſempara. Confortoue dunq̃ a lo ſtudiare & a legere per eſſere uno glorioſiſſimo prencepe & amato da tutti. Molto ue ſera utile la cognitione de le hiſtorie p reſpecto di uarii caſi: che occorſi ſono in uarii tempi & in diuerſe ſegnorie: le quale coſe fano lhomo prudente & adueduto ī le coſe che accadono. Il pche ue cōforto a far ue legere o uero legere da per uoi li cōmentarii de Ceſare & Salluſtio. & Titoliuio. & Quinto curtio. & Iuſtino. & Valerio maximo. & doi libri p me traducti de greco ī latino: ni quali Plutarcho narra molti exēpli chiamati dicterie. Ma quando ſerete ī etate piu ferma & in li āni piu robuſti: ue douerete exercitare ī larte militare col giuſtrare col bagordare col torneggiare. īparare lo ſcrimire con la ſpada cō baſtoni cō la lancia el ſapere uſare larco il baleſtro & tutti li altri exercitii: che ſuſino ni facti darme. Per el pſente non me deſtēdero piu oltra p non tediare la uoſtra excellentia. Ma quando odero queſto mio ricordo hauer facto qualche fructu: cō magiore diligentia ue ſcriuero coſe ſalutifere & glorioſe. Et queſto pricipio io Frācisco philelfo caualieri & poeta laureato ho facto come īducto dal uoſtro magnifico caualeri meſere Rufino de mures il quale p uoſtra parte me ne pregho: & anchora ſollicitato dal nobiliſſimo gentile homo miſſere Iohan baptiſta caimo. Recōmandandome ſempre ala uoſtra illuſtriſſima ſegnoria.

FINIS

IACOBO ANTIQVARIO DVCIS MEDIOLANEN
SIVM SECRETARIO GEORGIVS VALLA PLA
CENTINVS SALVTEM DICIT PLVRIMAM.

ALENI medici præcellentis de medicinæ princi
piis opuſculum ad Nicolaum nepotem tuum tibi
Iacobe antiquari latinũ feci : quod eum a dialecti
ca & philoſophia : unde perq̃ eruditus emerſit ad medici
næ ſtudia ſe cõuertiſſe nuper accepi : tum quod ad rudes
erudiendos hunc librum inſignis imprimis autor compo
ſuit. tum quod nõ mediocres illic ad ipſum nepotẽ tuum
fructus deriuari poſſe exiſtimarim. quãdoquidem totius
fere medicinæ ſiluam inde ipſi liceat animo contemplari
& ſe ſe ad eam capeſſendam conformare: planeq; inſtitue
re. Quod ſane meum erga te officium q̃ lætus tibi depro
mam facile poterit iudicare: qui priſtinam inter nos: & iu
gem norit beniuolentiam : ut in perpetuo tete erga me te
nueris officio. omitto lenitatem ĩ loquendo: ſedulitatem
in obſequendo: fidem & caritatem in obeundo: & quæcũ
que amico profutura intelligas amplectendo. quod ſane
q̃ in te rarum tam amabile & obſeruabile eſt. Videas ſi
quidem quoſdam ſua opinione doctiſſimos : qui ut ipſi
uulgo eruditiores habeantur ſublimes incedantur: qui lit
terarum ſtudioſum quẽquam uix recta facie ſpectare di
gnentur: quos dum loquuntur credas ſingultire : mox ue
ro cum ſe in quẽquam commouerint adducto ſupercilio:
fronte rugata : contractiſq; naribus meras aduerſum ſin
gulos triſtes hypocritæ profundant inſaniaſ: ex garrulita
te lingulacæ autoritatem aucupantes: tumidis crepitãtes
ſermonibus: & quo ſint imperitiores eo petulantiores in
tueare. Contra uero nos tuam morum ſanctiſſimorum
ſuſpicimus prudentiam : admirabilemq; humanitatem :
ſtilum amamus reconditas exquiſitaſq; ſententias quas
ſplendida ueſtit oratio : mollis flexibiliſq; uerborum cõ
præhenſio: ut ea tuo propemodum fingi uideat̃ arbitrio

ita fluunt omnia: ita liquescunt: ita nusq̄ adhaerescunt. His tantis uirtutibus fit ut parsit omnes in omnibus liberalibus disciplinis te plurimum obseruare. his ego me allectum ad te obseruandum certo scio. hinc quod potui amoris inter nos pignus exhibui. Verummodo iam nos forte uerbosiores q̄ necesse ē simus: ipsi Galeno cedam⁹ de medicinæ pricipiis locuturo. si tamen prius recensuerī quid ipse apud amonium philosophum post aristotelen inter primos habitum de medicinæ diuisione annotarim in libro si quidem diuisionum omnis inquit ars subiectū habet & finē. itaq; medicina subiecta habet corpora atq; medicamina. finem uero ad sanitatem corpora perducere diuiditur porro medicina in speculandi uim: & agendi. speculandi quidem uis diuiditur in naturæ & causæ: & signorum explicationem. agendi autem uis in sanatile & curatile. Rursus naturæ explicatio diuiditur in elementa temperamenta: potentias: humores: & membrorum particulas. Causæ explicatio ī proposita: & capitularia: & cōprehensa. signorum explicatio in recordatile: discretile & futurorum præsagium quod prognosticon uocant. Rursus sanatile est in cohibendo & nutricando & expellendo: Curatile in remedia adhibendo: uictum deligendo: & chirurgicam exercendo. hæc sunt quæ Amonius. nunc quæ reliqua inspiciamus.

GALENI MEDICI AD MEDICINAM INTRODVCTORIVM.

Edicinæ artis intentio quidem est sanitas: finis autem sanitatis adeptio: at medicis illa cognitu necessaria sunt: ex quibus aut absens abduci sanitas potest: aut præsens conseruari. atqui absentem adducentia sanitatem medicamina quidem & adiumenta appellantur: præsentem uero conseruantia salubres uictus. hæc demum & ipsam medicinam scientiam salubribus: & morbosis constare priscorum ostendit oratio. salubria quidem uocans quæ præsentem conseruent sanitatem: & quæ sublapsam: atque afflictatam reuocent morbosa uero his contraria. medico siquidem duplici cognitione opus est: una quidem ad delectum faciendum & assumendum: altera uero ad fugandum: hinc etiam hoꝝ exquisiuere: ac inuestigauere scientiam. nec tamen omnes idem consentiunt. sed alii quidem solam aiunt arti experientiam sufficere. aliis autem non parum uidetur ratio perficere. hinc igitur ab experientia illegitime excitati empirici nominantur: itidem & a ratione rationales & perinde primæ sunt hæ inter medicos factiones. altera quidẽ ab experientia medicaminum petens inuentionem: altera uero a demonstratione factionis nomen ĩuenere: has empiricen & logicen nominare consueti sunt empiricen quidem obseruantem & comminiscentem. Logicen siue rationalem opinantem & ratiocinantem: factionibus quoque similes uiros protulerunt. empiricos quidem obseruatores: & commentores earum rerum quæ euidentes essent illis: qui experientiam consectati sunt rationales porro: & opinatores siue dogmaticos: & commentores quicunq; se rationi accommodarunt. Institutam uero hoc pacto artem empirici ferunt cũ in multos delabi morbos hoĩes uidissent alios qdẽ temere: ac spõte ægrescere: ac sa

nescere animaduerterũt uelut sanguinis fluxu ex narib⁹:
aut sudore:aut alui profluuio:aut id genus aliorũ:quoꝝ
singulis ad adiumentum:aut detrimentum quispiam per
ductus est:nec tamen quod sensile est id in causa fecerũt
alios autem quorum morbi causa appareat non tamen
ex electione nostra:sed aliquo euẽtu:ac fortuna sicut eue
nerit aliquando lapsum aliquem:aut percussum:aut quo
quo modo sautium sanguinem profundere. necnon cupi
ditate uictum in morbo bibere frigidam aquam :aut ui-
num:aut huiusmodi quidpiam aliud:quorũ singulis ad
cõmodum:aut incõmodum perducatur. Primam itaq; cõ
modorum aut incõmodorum speciem naturalẽ appella
rũt:secundam autẽ fortuitam :utrãq; uero ipsarũ primã
circũcidentiam uocauerũt :quod ex improuiso rebus ad
ueniat & circũ eas cadat nomen ĩposuerũt. aduẽticia igiẽ
experientiæ species est huiusmodi. sui autẽ cuiuslibet in
stigatione cũ ultro ad experiendũ peruenerint:aut in som
niis cõmoniti:aut quoquo modo aliter opinãtes. Cæteꝝ
tertiũ quoq; experientiæ genus est imitatorium cũ iuuan
tibus aut lædentibus siue utcũq;:aut natura:aut fortũa:
aut sua spõte ac monitu ad eosdẽ rursus morbos ab expe
riẽtia perducãtur. idq; est quod ipsorũ artem ĩprimis con
stituit. nec tamẽ bis aut ter:sed etiã sæpi⁹ imitaturi profe
cerũt. deĩde ĩ eisdẽ morbis idẽ faciẽdo inueniẽtes ut pluri
mum eandem recordationem :speculationem nominãtes
iã fidem factam putauerunt:& artis partẽ esse : postq; ue
ro multæ huiusmodi coiuissent speculatiões medicina di
ceretur ut sit medicina quidem præceptorium huiusmo
di aggregatio & qui ea aggregat medicus . talis autem
aggregatio sua cuiusq; perspectio uocata ẽ: quæ recorda
tio quædam est eorum quæ sæpius & identidem perspe
cta sint:nominauerunt autem hoc ipsum quoq; experien
tiam:eiusq; expositionem historiam . Id enim ipsum per
sese obseruãti perspectio:discenti autem quod ab alio fue
rit obseruatum historia est. Sed quoniam in morbos ali

quos inciderunt est quando non peruisis: aut quibusdam cognitis quidem utantur: sed in locis in quibus medelarum copia non erat. Tum ad experientiam se conuertunt auxiliarium obseruationum sibi aliquod inuenientes instrumentum ad similis rei transitum: quo utentes sæpenumero etiam a morbo ad morbum ut simile idem ad iumentum transferuut & a loco ad locum: & a prius cognito auxilio ad proxime accedens: a morbo quidem ad morbum ut si ab igni sacro in serpentia transitus fuerit: a loco ad locum ut a brachio ad crus ab adiumento ad adiumentum ut in alui profluuiis a pomo ad mespilum. omnis autem talis transitus uia profecto est ad inuentionem. Inuentio uero ante experientiam nuspiam est. sed cum quod speratum fuerat ad experientiam perductum est ab ea testimonio iam fides facta. hoc nihilotamen minus utcunque pluries ac identidem ita habere fuerit obseruatum experientiam similis transitum secutam exercitationem uocant: quod eum qui hanc habiturus sit inuẽtionem ita arte exercitatum esse oporteat. Cunctaque experimenta: ante experientiam inuenisse quibus ad se confirmandam ars indigebat: & quæ circa euenientia fieri potuere. hæc nempe ab experimẽto ad artis finem ẽ uia.

Væ rursus ratione duce perficitur: ea corporis cui mederi inuestigat naturam iubet ediscere: necnon causarum omnium uires in quas quottidie ĩcidens corp⁹ aut sanius aut magisquam fuisset ualetudinarium euadit præterea aerum quoque naturas: & aquarum: & locorũ & institutionum: & ciborum: & potuum: & consuetudinum medicum percallere aiunt oportere: quo ægritudinum omnium causas ĩueniat: & medicaminum uires possit coniectare & de eis ratiocinari: ut talis rei causam norit ad talem uim auxilium accommodet quod usui esse cognouerit: prius enim multifariam exerceri impossibile

ei aiunt:qui ad medicādum subdubitet quemadmodum
(i paruo siquidem exemplo id omne tibi licebit intueri)
Esto pars corporis aliqua languida: & dura : & resistens
& tumidiuscula hic causam medicum inuestigare primū
oportet cur plurimus profluens humor per id quod a na
tura est in eam partem eruperit exiccatque ipsum : ac di/
stendit qui langorem adducebat . deinde si amplius pro
fluxerit:cohibet ne profluat: quod si eam partem ab illo
humore immunem non reddideris quonam pacto inhi/
bebis quominus profluat ? languidam ergo partem exi
nanies refrigerando quidem & astringendo atque obtu
rando influere prohibebis : calefaciendo autem & emun
gendo quod aggregatum fuerit exinanies . Ita igitur ab
ipsa affectione eis conferens efficitur ostensio:non tamen
hanc solam aiunt sufficere : uerum & ab egrotantis po/
tentia alteram esse ostensionem: & ab ætate aliam necnō
a sua languentis natura . aliis hoc pacto etiam ab anni
tempore:a natura regionis:ab institutionibus:a conditio
nibus : a consuetudinibus: & ab horum singulis sua fieri
posse ostensio existimatur : uerbi causa quo id exemplo
manifestius depræhendas . esto quispiam acute febrici/
tans:ad se mouendum piger:corpore grauiter sentiente :
esto etiam nunc longe turgidior quam prius : plusque ru
boris habeat:sint præterea uenæ multo turgidiores non
dubium uulgo aiunt:quin huic calidi sanguinis copia re
dundet:quænam igitur medela ? aut quænam exinanitio
multitudini nanque hoc aduersatur quod contraria con
trariis sint adhibenda medicamina:quo pacto igitur exi
naniemus ? aut quousque ? id enim a sola causa cognosce
re impossibile est.oportet siquidem:& uim:& ætatem: &
tempus:& regionem & cætera quæ paulo āte dicta sunt

animaduertere . nam si ualidus fuerit uiribus : & ætate adolescens:& anni tempus uernum fuerit : & locus fuerit temperatus: nō errauerit quispiam : si incisa uena sangui nem detraxerit : quantum causa ipsa iubet : quod si ui/ribus imbecillis ac ualetudinarius fuerit:ætateue puer ac ualde pusillus:aut admodum senex: & in frigidis regioni bus quales sunt apud scythiam: aut feruidis quales sunt apud æthiopiam. & anni tempus aut ualde frigidum aut ualde calidum:ne sit quisq̃ qui ex uena sanguinem mitte re audeat. ita sane & consuetudines & institutiones:& na turas corporum iubent animaduertere:ipsis namque su/am conferentis ostensionem fieri putant a quibus autem conferentis ostensio dogmaticis est:ab eiusdem obserua/tio est empiricis. prædictam enī ī febricitante casuū aggre gationem:quam syndromen idest concursum nominare consueuerunt: dogmatico quidem exinanitionem edicit empirico autem obseruationis recordationem: nam hoc pacto habentibus plerunque exinanitionem profuisse animaduertit quamobrem nūc quoque ea usurus sperat profuturam. Cæterum ætate nempe adolescentes idone/am euacuationem minime moleste ferre uidit:ex quibus id sæpe aduertit ita autem uere magis q̃ æstate:in locoq̃ temperato:necnon si languenti euacuandi fuerit consue/tudo: uelut per hæmorrhoidas : aut nares. at dogmati/cus abstulerit certe etiam ob hoc plus sanguinis a rei natura excitatus . empiricus autem quod ita sane ob/seruarit:& in uniuersum in eisdē langoribus eadem esse oportere medicamina ratus est. tam dogmatici: q̃ empiri ci ita sibi assumunt hæc ut circa eorū ambigant inuentio nem in eisdem enim apparentibus in corpore casibus do gmaticis causæ nascitur indicatio unde curationē inueni

unt. empiricis autem est cōmemoratio sæpe ac identidem obseruatorum. sane in quibus dogmatici casum nullum apparentem habent qui ostendat causam in iis percuntari non detractant: idq; principale causam appellamus: ut si rabidus canis: aut uipera aliudue huiusmodi quempiā momorderit hulcus certe ipsum nihilo magis aliis uidebitur hulceribus alteratum: aut profecto a principio cum de rabiente cane emanauit simile uidebitur morsibus ab alio factis animali. In uiperis autē ad primos quidē dies hulcus ē aliis simile. posttemo autem cum iam passiones laborauerint: quædam eis adueniunt perniciosa & fere tales casus: quales qui ex uirulentis & lethalibus oboriri dicuntur animalibus: quæ non facilem admittunt curationem: & quæ confestim a principio ad postremum usque euadunt perniciosa. quæ nam igitur huius recta erit curatio? an uidelicet exhauriendum est qui subiuit aculeus cum corporis discerptione eius qui compunctus ē an ad cicatricem agere oportet: ac festinandum ut hæc concludātur. sed hoc aliquando contrarium est. secant enim sæpenumero ipsa si omnino exigua fuerint: calidisq; & acutis & ad trahendum ac exiccandum uirus aptis utuntur medicaminibus. propter eandem causam eadem medicamina etiam empirici suscipiunt non ab ipsius rei natura ad inuentionem perducti: sed eorum quæ ab experimento apparuerunt memores. quemadmodum enim in ætatibus & temporibus: & regionibus & in uno quoq; eorum quæ dicta sunt curatio ab experientia ipsis cognoscitur: ita in eis causis quæ principales nominantur. si quidem uias inuentionis ueras esse utrasq; pariter sibi asciuerunt non est quod longiore utātur oratione sed quoniam experientiam dogmatici increpant alii quidem ut instabilē alii autem ut imperfectam: alii uero ut artis expertem. Contra uero empirici rationem utpote persuasibilem quidem: sed nō uenam impugnant: ob hoc duplex utrisq; ratio ē: ac longi⁹ extendit accusantq; & particulatī defensa

ut quæ ab æsculapio de experientia dicta sunt:qui osten
dit ut arbitratur nihil sæpe idẽtidem perspici posse:atque
ita eam prorsus instabilem esse uult:& ne quidem ad exi
guum aliquid inueniendum esse idoneam:necnon ab Era
sistrato qui ait simplicia quædam & ĩ simplicibus ab ex
periẽtia comperiri:ueluti quod stupori portulaca medea
tur: nec tamen hæc composita & incompositis idem etiã
fieri concedit.non impossibile quidem ipsam omnino in
uenire:nec tamen in uniuersum idoneam esse uult hæc &
huiusmodi sunt quæ proferuntur ab illis: qui ab experiẽ
tia aliquid concedunt inueniri:sed culpãt ipsam quod ua
getur:quod termino nullo cohibeatur:quod longa:& qđ
ut ipsi aiunt disciplinæ expers sit.deinde alii qui hãc ra
tionem exercent atq; prosequuntur non instabilem neq;
non existentem ut rem aliquam artis expertem esse uolũt
itaq; etiam aduersus has incessentes rationes respondent
& stabilem & per se idoneam:& artem ostendere tẽptant
experientiam & iidem multifaria ratiocinatione aduersa
rios incessunt itaq; dogmaticis ad unãquãq; eorum accu
sationis speciem respondere necessarium arbitrati:prædi
cantes se corporis naturam tenere & ægritudinum omni
um generationes:& medicaminum uires ĩ omnia pariter
insurgentes empirici calumniantur :quod persuasione te
nus iure procedant:cæterum firmitudinem nullam habe
ant cognitionis.est etiam quando cognitioni suæ cedant
rem inusitatam indicare temptantes : & hoc aliquando
dantes superfluum rursus coarguunt.hæc certe ĩ uniuer
sum ambigũt empirici pariter & dogmatici.speciatim au
tem multa in unoquoq; ipsorum ueluti in his quæ ad in
uentionem pertinent & eorum quæ non appareant quæ
stionibus & in eis quæ in anatome : quæ in ostensione :
quæq; in dialectica speculatione laudãtur instrumenta si
quidem hæc ipsis incerta uenãtur:sed nequidem empirici
anatomen inuenire concedunt neque si etiam inueniat id
ad artem percipiendam esse necessarium at ne quidem ostẽ

sionem ullā oīo esse quod alterū ex altero cognosci īpossi
bile sit quod cūcta sua indigeant cognitione atq; incertæ
natura rei unius quidem signum esse:neq; porro ulli arti
opus esse dialectica:ꝑinde dialectices ad diffinitiones ali
qd conferre:uerū demonstrationem aiūt nō esse principiū
ullius incertæ natura rei.iam uero ex īprobis demonstra
tionis modis:qbus dogmatici uti consueuerūt:aliqd de ra
tiocinatiōe ī uniuersum dicūt:& eodē qdē mō q̄ uero enū
tiāt īuenire eisdē īpossibile esse.neq; ars ulla alia ꝑpter id
consistit:neq; uita ut aiūt humana procedit. Hæc autem
ratiocinatio:quā apparentem esse aiūt rationem utilis q
dem ad incertarum occasionum īuentionem ita enim ipsi
uocāt quæcūq; generis quidē sunt sensibiliū nō tamen eti
am demonstrauerūt. utilis autem etiam ad redargutionē
eorū q audent aliqd ī id quod apparet dicere.utilis quoq;
in apparentibus rebus ostēdere quod despicitur & ad so
phismatis occurrendū ad nullo manifesto abstinens sed ī
his semper uersaē nec tamē hic ratiocinatio īquiunt : sed
ab apparētibns quidē incipiūt:& ad ī uniuersum īcerta ꝑ
cedūt:& ob hoc multiformis ē nā ab eisdē apparētibꝰ ali
qñ ad aliud : quod ī numero incertoꝝ sit accedit:hinc ēt
dissonātiam sibi iniudicabilē præstruunt:quā in cōprehē
sibilitatis signū esse asserūt: ita enī ipsi uerā ac stabilē co
gnitionē cōpræhensibilitatē uocant illi autē contrariā in
cōpræhensibilitatem atq incōprehensibilitatē dissonātiæ
cām esse aiūt ad improbandū.dissonantiā porro incōpræ
hēsibilitatis signū esse.īprobationē uero circa īcerta pro
portionē eē aiūt nō circa apparētia hīc unūquodq; appa
rēs testimoniū affert uera dicētibus falsos uero coarguit.
talia īter se īuicē ambigētes ēpirici & dogmatici ī morbis
eisdē curationē eandē faciētes:quicūq; in utraq; se factiōe
exercuerūt.

De methodicis.

T qui methodici nominantur:ita enim se uocant non
quemadmodum dogmatici artem doctrina tractandā

esse asserunt: uerum mihi ueterum uidentur opiniones cictra rationem instituere artisque opera multa transformare hi sane neque passum locum ullo modo conferre aiunt ad curationis ostensionem: neque causam: neque aetatem: neque tempus: neque ad aegrotantis potentiae considerationem neque naturae aut habitus eius. excusant sane etiam se & a regionibus: & a temporibus: & a consuetudinibus a solis passionibus conferentis ostensionem sufficere asserentes nihil ab his speciatim: sed communiter: & in uniuersum apponentes: uocantque ea etiam communia quaedam. Haec certe ipsa in omnibus prosecuntur quae particulatim tractantur: & experiuntur alii quidem per uictum aegritudines. nonnulli autem omnium duo oio communia ostendunt & tertium ex his mixtum nominaque ipsis imposuerunt astrictionem: & fluorem: omneque aegritudinem asserunt aut astrictam: aut fluentem esse: aut ex utroque mixtã: quod si naturales corporum deiectiones scaturiant strigmentum uocant: sin uero adhuc magis ferantur fluores dicere solent. quando autem & scaturiant: & ferantur in hoc minutionem consistere sicut in oculo inflamato: pariter. & profluente: inflamationem uero: quae strigmentũ passio est quod sola non sit: sed cum fluore circa unum & eundem locum totum simul mixtam efficere passionem: commodi uero ostensionem in strigmento digestionem. in fluoribus autem ut contineatur esse: genu (si modo ita contigerit) inflamato: digerendum esse aiũt: profluentem autem aluum aut oculum cohibendum: ac continendum in mixtis uero uehemẽtiori insistendum. nã magis uexãti & periculũ afferenti: hoc est magis ĩgruenti occurrẽdum esse aiũt potiusque alteri. quid igitur se nõ dogmaticos uocauerunt ostensione adiumenta praebẽtes? quoniam scrutantur aiunt incerta dogmatici. nos autẽ in euidentibus ut opus est uersamur: factionẽque suam totam ita diffiniũt euidẽtium eorum quae cõmunia sunt cognitionem ac ne cunctis aliis artibus communis uideatur diffinitio: illas

si quidem euidẽtium qualitatum cognitiones esse arbitrã
tur: ob hoc adiecerunt quæ medicinæ finem consequunt
ipsorum porro quidam non quæ consequuntur sed medi
cinæ conueniunt apposuere. complures autem utrũq; cõ
iungentes cognitionem esse euidentium eorum quæ com
munia sunt disciplinam asserunt quæ medicinæ fini con
ueniat ipsumq; consequatur quidam autem quemadmo
dum thessallis intentionum & necessariorum ad sanitatẽ
sic certe dogmatici indignantur appellari: non enim sibi
opus esse incerto aiunt sicut illi: neq; empirici: & si quod
maximũ illis est circa euidens habeant: quod ab illis ostẽ
sione distinguantur: nec tamen in ipso circa euidens exer
cendi modo se cum empiricis aiunt conuenire illos enim
ut ab incognitis distingui ab incertis se uero tanq; ab inu
sitatis: & empiricos quidem in euidentibus obseruationẽ
se uero ostensionem habere. in his igitur se ab utrisq; dif
ferre asserunt: & præsertim ĩ quibus tempora & regiones
& ætates & huiusmodi omnia excidũt: quæ inusitata ma
nifesto sunt ut illi censent: gloriæ autem causa a priorib⁹
medicis in primis rebus habita: idq; methodices factionis
maximum ac singulare bonum esse aiunt & ob hoc se ip
sos uenerantur & admirationi haberi putant breuemque
uitam asserentem: artem uero longam increpant nam ecõ
trario prorsus id accipiendum: esse enim ipsam breuem:
uitam uero longam: quod cunctis falsis ablatis ars pro-
sit: & si ad communitates omnes nos respexerimus non
longa neque difficilis sit medicina sed facilis & aperta:
quæ mensibus sex aut quam celerrime percipi possit. ita
enim in ægritudinibus esse per uictum si in angustum
uniuersum ualde contrahatur itidem & in eis quæ per
chirurgiam: & medicamentariam: quando quidem in
illis quoq; in uniuersum cõmunia quædam inuenire per
temptant: medicaminumq; mœtas numero paucas subii
ciunt. Proinde mihi quidem in peruulgatis sex mensi-
bus nihil negotii habuisse uidentur sed multo citius to

tam artem ediscere credidisse:concisamq; disciplinam cā uere cognoscendi temporis satis suppetiuisse:si modo nō mentiuntur:mentientium uero negligentiam nobis liceat īcrepare. at quo possit quispiam maxime iudicare iurene circa utile se excæcarint aut rectene superfluum tantum effugiant iam dicere non recusabo. enimuero non parua uidetur cōsideratio neque ad rationem usque modo procedere: quemadmodum in dogmaticis & empiricis sunt ubi de adiumentorum inuentione contendunt præsentē usum admittentes:uerum etiam artis opera uehementer offenduntur itaque ante methodicam factionem necessarium uel maxime adiuuare.

Vm in rebus omnibus administrandis duplex sit iudicium:unum quidem quod a ratione: alterum uero quod a manifesto euidentibus manat: quod a ratione sola proficiscitur:id sane maius est quam ad introducendū adhibendum esse uideatur. non ergo nunc eius est locus. alterum autem:quod in euidentia positum est: omnibus commune existit hominib᷑. quid ergo prohibet hoc nos uti quod & primum & apertum pariter est ad introducē dum quodque ab ipsis magnifactum ē methodicis quippe qui nihil aliud:quam euidens extollunt:& ubique efferunt:at contra incertum omne inusitatum esse aiunt. age itaque de his potius coniiciamus:quæ principales causæ nominantur. Iudicii regulam ad ipsum euidens adhibētes. primusque methodicus accedens dicat quid nam frigora:& æstus:& ebrietates:& cruditates: & expletiones: & inedias:& labores:& otia: & pulmentorum qualitates & consuetudinum commutationes o dogmatici pariter & empirici passim tractatis? utrum his uos mederi oportet?affectiones in corporibus dispicientes ubi principium nullum talium prorsus est: uerum ipsa quidem abeunt: quod autem ab his factum in corpore manet & huic medicari oportet: id enim ipsa passio est. Considerandum igitur. ipsum cuiusmodi sit. nam si strigmentum sit:dige

rendū: sin autē fluidū continendū:aliquacūq; causa utrūq; factū fuerit quid igitur adhuc causam iuuat:neq; fluido digestione indigēte:neq; strigmēto ut cōtineatur aut om nino nihil:ita sane res ipsa indicat similiter est methodi cis sermo:& de incertis:& de eis quæ ueræ:ac principalis simæ causæ nominant & illa quoq; aiūt eē superflua pas sione curationem suam indicante etiā si causa unde ema narit nō cognoscatur. hoc autē modo rationibus ad tem pora:ad ætates:ad regionesq; transcendūt:hīc ueteres de mirātur medicos nisi ita medeantur:re ipsa tam aperta. nā inflamatio inquiunt cum passio fuerit strigmentosa:& non si q; æstas digerentibus indiget adiumentis. sin autem hiems aliis quibusdam:uerum in utroq; tempore eisdem neq; in puerorum ætate digerentibus : senum autem cōti nentibus opus erit medicaminibus:ne in ægypto quidem digerentibus athenis autem continentibus:& e contrario in inflamtione quæ fluida passio est:nunq; digerentibus sed continentibus perpetuo opus esse aiunt:tam hieme q; æstate:uereq; atq; autūno:siue puer sit ægrotus:siue ado lescēs:siue senex. siue id ī thracia acciderit siue in scythia ioniaue ut sit ægrotus:nūquid huiusmodi nihil ad quic quam aiunt proficere:sed īcassum hæc omnia satagi:atq; exquiri:quid porro corporis partes:nūquid & ipsæ quo que ad curationis ostensionem frustra dinoscuntur:aut audeat quispiam dicere quod in neruosa quidem parte inflamatio digerenda sit:in arteriosa autem aut carnosa aut uenosa continenda atque cohibenda:aut omnino si strigmentum in aliqua corporis parte fuerit audeat quis quam dicere quod non sit digerendum aut non continen dum quicquid erit fluidū:quod si nunc partis natura non submutat curationis modum:sed semper iuxta passionis genus adiumētorū est inuētio: īcassum ē manifesto partis consideratio. ac methodicus quidem talis quasi per nebu lam ac figuram expressus. accedat nunc secundo loco em piricus ita quodammodo.

De empiricis.

Go euidentibus nihil noui antiquius: nec quicq̄ dice re possum sapientius eis quæ sæpe prospexi. quod si quis id quod euidens est floccifacit: quemadmodum quē dam mihi uideor audiuisse sophistam qui nos ipsum eui dens magnifacientes cauilationibus amouebat: ad quem nos: tu profecto iam uictoriam uiceris cadmeam. sin aūt quemadmodum a principio te audiui incertum inutile es se asserentem. sed sequenda concedentem manifesta: forte uidebor ad euidens abs te despectum inducere. duo a ra bido cane morsi hoīes ad consuetos medicos ierūt reme dia petentes horum alterius exiguum fuit hulcus: ut to tam pellem non uideretur discerpsisse. Is autem curatio nem abhibebat hulcus solum & nihil aliud curans. Ita qu° intra paucos dies sana ea pars esse uisa est. alter autē posteaq̄ canem rabire nouit: tantum absuit ut celeraret hulcus ad cicatricem perducere: ut ei contrarium fecerit: & semper maius efficere studuerit: ualidis & acutis usus medicaminibus ad addictum usque tempus & perpetuo hoc tempore rabiei medicamina: ut aiebat ipse eum bibe re coegit atque ita ambobus uniuersum absoluit. siqdem sanus is euasit: qui medicamina ebibit. alter autem qui se nullo existimabat malo obligari confestim aquam expa uit & subuulsus periit. nunquid tibi uidetur principalis causa in his frustra perscrutata esse aut ob aliamne cām ille homo mortuus est? q̄ propter negligentiam medici cām prorsus nullam sciscitantis: neq̄ curationem a se ob seruatam amplectentis: mihi ꝑfecto ob nullam aliā cām q̄ ob hanc uideť. Sed qm̄ euidentiam sequētes huiusmo di cām nullā præterire nō possunt. Ita ēt ætatē præterire non possum & pinde neq̄ euidentiā paruipendere. siqdē hic ī euidentiā cogimur in eisdē prorsus: passionibꝰ nō us q̄ quaq̄ eandē curationē indicantibꝰ. Veꝝ est qn̄ tm̄ di stātes fuerūt īdifferētibus ætatibꝰ ut nō q̄titate solū: aut adiumētoꝝ mō distīguanť: sed toto ēt generꝭ. pleureticos

igitur multos adolescẽtes & ualidos uidi ego sæpenume
ro & a nobis ex uena sanguinem emiserunt: uerum cuiq̃
in extrema senectute: aut puero admodum paruo neque
uos ausi estis ex uena mittere sanguinem: neq; alius ullus
unquam. qd autem cum hippocrates inquit sub cane &
ante canem operosa sunt medicamina: & cum rursus iq̃t
æstate supiores medicandum esse uentres: hieme autem ĩ
feriores utrum nobis ue℞ dicere: aut mentiri uideatur?
In utroq;.n. afferendam delectiõẽ dubitaturos puto. mẽ
tiri enĩ si dixeritis euidens ipsum floccifacietis: quod ma
gnifacere dicebatis. uidet quidem ita habere ue℞: ut hip
pocrates dicit. sin autem ipsum uerum dicere asseratis ad
mittitis tempora: & regiones quas ĩutiles esse definiuistis
Ve℞ puto uos a uestra nunq̃ longe peregrinatos fuisse
patria: neq; in regionũ differentia ullum fecisse experimẽ
tum: aut oĩo scisse ut quidẽ sub septentrione nõ ferant ac
cumulatas sanguinis missiones quemadmodum neqdem
ad ægyptum: totumq; meridiem: quæ aũt inter hæc sunt
media manifestũ sæpe a sanguinis missione sumunt auxi
liũ: idcirco ne corporis qdem partes consideratis. q̃ admi
rabilis hæc ratio uestra mihi uideri solet & uehementer
absurda non uera dicentibus modo: sed ẽt illisq; a nobis
aguntur prorsus contraria. o dii immortales hinc si ĩfla
matio fiet eadẽ indigebit curatione? siue in lacerto: siue ĩ
aure: siue in ore: siue in oculis fuerit? quidnam ig̃ ẽ aliqñ
uos prospexi in lacertis ĩflamationes uulsella: ac scalpro
abstergere & oleum irrorare. In oculis autem nunquam
quid autem oculos obstypantibus medicamini medica-
minibus inflamatos? nunquid lacertos eisdem inungitis?
quid porro aures inflamatas nunquid oculorum medica
mini adiumentis? quid oculos nunquid aurium? atqui lõ
ge aliud aurium inflamationis: aliud oculorum est medi
camen. acetum siquidem cum oleo rosaceo aurium est in
flamationis præsentaneum remedium. Cæterum nemi
nem puto tam dementem qui oculis inflamatis ipsum au

deat adhibere.quod si audeat nõ exiguum detrimentũ cũ audacia ac temeritate audebit. præterea gurgulioni ĩflamato egregium medicamẽ est spinæ ægytiæ fructus: alumen autem tritum præcipuum est nunquid igitur hæc & oculis inflamatis & auribus profuerint aut e cõtrario extremũ attulerint detrimentum somniaq; hæc ego ita esse ro ut primum uobis concedam propositũ: quod oporteat in lacertis aut manibus inflamationem digerere:nec tamen etiam oculorum:aut gurgulionis:aut aurium. quod si inflamationem quæ in lacertis:& manibus nõ quocũq; modo digerendã cõmemorem:forte cognoueritis si sapiatis:quantum aberretis:qui autem nũc habetur sermo:cui dẽtis ẽ recordatio. In quacũq; si quidẽ parte non ulla plaga inflamatis aliquibus sed sponte præsentem affectionẽ inchoantibus quæ plethorice nominatur:nemo censebit particulæ digestione indigere:ante totius corporis deiectionem ac euacuationem nam præsentem inflamationẽ si id feceris non modo non imminues:uerum etiam adauxeris. inde est quod tali sane tempore obstipantia & refrigerantia ei parti accõmodamus. cum autẽ totum corpus deiecerimus:tum etiam inflamata particula digestiones tolerabit. quod si hæc dicens:ut exorsus omnem habui orationem uobis non persuadeo: tempus utiq; fuerit mihi auerso euidens magnifacientibus liberari & bona uenia illos dimittere. hæc empirico memorãte accedat dogmaticus:ita ferme dicat.

De dogmaticis.

Orte recte sentienti tibi illa sufficere potuerunt ubi dictum est neq; ætatem:neq; tempus:neq; regionem: & ne quidem principalem causam partemue corporis ullam inutilem arbitrari. quod si euidentia commemorans nondum persuasit empiricus sed alia adhuc opus sit oratione illud mihi apponendum duco:quo tuæ factionis propositum fractum & imbecillum esse demonstrem. nempe uos euidentium cõmunitatum cognitionem dicentes au-

dimus:interrogabam autem ipse ubi libet circa quid cō/
munitas ipsa in primis cōsistat:& quo nam pacto ipsam
cognouerim⁹:at id nondum ut puto potuit cognosci:cau
sam plane nominum tenus pariter conceditis in rebus au
tem ipsis estis differentes qui nam si quidem uestrum stri
gmentosum & fluidum naturalibus egestionibus dimeti
untur:detentionibus si quidem ipsis strigmenti passionis
nomen indiderunt īmoderatis autem egestionibus fluxus
alii autem ex uobis non nulli : īmo equidem non pauci
in ipsis corporum affectionibus aiunt esse passiones:accu
santq; grauiter eos qui ad deiectionem ac euacuationem
respiciant.mihi autem ubi utriq; errare uideantur fortas
sis iam exposuero . sit autem prior nobis aduersus illos
oratio qui passiones egestiones per naturam esse iudicāt
demiror enī ipsos si neq; sudores unq̄:neq; urīas:neq; uo
mitus:neq; secessiones plures q̄ quæ per naturam sint in
morbis uiderunt utiliter euacuantia & quod omniū ma/
xime alienum est si ex naribus quidem fluxum aliquādo
morbum eiecisse aīaduerterunt cuius nō q̄titas modo sed
totum genus contra naturam existit.sudorum autem &
urinarum quæcūq; p uētrem aut in uomitum proruūt ge
nere quidem non contra naturā:neq; tamen immoderata
est tota multitudo:ut ego quidem uidi quosdā in tantum
sudorem excessisse ut culcitras quoq; sudore perfuderint:
necnon alios tantum ex uentre egessisse ut supra triginta
cotylas expleuerint.sed non uidetur horum quicq̄ tolle
re quo minus ægritudinem afferens euacuetur :quanquā
regulæ ad omnia:quæ a natura sunt egestionibus utenti
Cuncta huiusmodi fuerint impedienda:quamobrem pro
babiliores quadammodo esse uidētur: qui affectiones in
ipsis corporibus communitates subiiciunt : sed hos quo
que demiror quonam pacto eas euidentes ausi sint dice/
re.nam si ex aluo non fluens est fluxus:uerum corporū
affectio ex qua ipsum est fluens:hanc nullo sensu euiden
tem esse contigit:quo pacto euidentes etiam fuerint com/

munitates? nam & ĩ colo fluoris affectionem esse possibi le est & in tenuibus ĩtestinis: & circa ieiunum: & circa uẽ trem & mesareon : & multa alia interiora quorum nihil sensu percipere possibile est:non ipsum neq; ipsius passio/ nem:quonam pacto igitur euidentes dici poterint cõmu nitates?nisi aliquid quod per signa intelligi queat euidẽs esse quispiam uocare noluerit:quod si hoc in quonam ue teres adhuc medicos excellunt?quo pacto etiam confestĩ ac sex mensibus artem se docere prædicant?nõ enim par/ ua utiq; doctrina indigeant necesse est aliquid cognoscen dum:quod sensum effugiat uerum qui hoc ex sententia uelit exercere anatomen opus est singulorum quæ intus natura tegat doctrina : & naturali non parua specula/ tione perdiscere: quo singulorum opus & usum conside ret. si quidem priusq̃ hæc inueniantur quæ in portioni/ bus sunt corporis penitissimi ullius impossibile est passio nem diiudicare atq; percipere. quid porro dicetur : quod hic profecto dialectica magnopere opus est:quo aliquid quod ex aliquibus cõstet ac perficiatur manifesto depræ/ hendat̃. nec unq̃ admittenda sophismata non a se nec ab alio contorta. est enim uideri ubi nobis inuitis aliquan/ do nobiscum sophismatis cauillamur. & tamen : uerbi causa: quid est fluor: clæmenter a se quæsierint :si dis/ serendi facultatem tenuerint. nec sane id solum suffi/ cere putandum est : quod a quibusdam eorum dictum est. fluor affectio quædam contra naturam est .nam nisi quid sit affectio teneamus nihil admodum plusquam prius cognouerimus .nunquid digestio quædam est aut mollicies : aut rarefactio . non enim dicentibus ipsis au diri quicquam manifestum potest : sed quod aduenerit nũc quidem hoc:rursus autem illud. sæpe uero simul oĩa tanq̃ nihil inter se differant: quod si quis ubi hæc ĩter se differãt ĩter se eos docere tẽptauerit & uelut eorũ singula sua ĩdigeãt curatione:audire nullo mõ patiũt:sed ueteres

incessunt & carpunt quod huiusmodi incassum ac temere diffiniant. ita illaboriose ac negligenter circa ueritatis inquisitionem habent. at neq; quod contracto explicatum contrarium sit molli autē durum: raro quoq; densum audire patiuntur & ut præter hæc omnia aliud quiddam est naturales cohiberi egestiones & fluere: & quemadmodum hæc ab hippocrate omnia diffinita sunt: uerum de his ipsis per q̄ petulanter iudicium ferunt. & inflamationem ita sane uocant durum ac resistentem necnon dolorem afferentem & calidum tuberculum admodum peruicaciter & inconsiderate strigmentum passionem esse dicūt exinde porro alias īflamationes implicitas nominant uelut in oculis ubi cum fluore fuerint necnon in gurgulione: & palato: & cicatricibus. inde supponunt spiramentorum alia quidem rara facta esse: alia spaciosiora & propter hæc utraq; passiones perpessos. quidam uero non diffitentur circa unum & idem spiramentum una consistere fluorem & strigmentum quod neq; facile cognouerunt ita in omnem proruunt temeritatem. ex his pauci admodum pati possunt plus de his omnibus audire & despicere: uixq; ipsos poenitet ut ad id quod uerius est se conuertant. inter hoc igitur quicunq; aliquatenus accurrate de primis ac generalibus passionibus uolunt perdiscere sua scripta esse ferunt. at quod nunc introducendis utile futuram ducimus non iniuria aduersus ipsos pauca dicenda sunt: putem uero aliquid illos etiam a se mutuari: id autem fiet si a cauillatione alieni rationem & a ratione exquirant.

Oc autem edicit ratio: ut uocata etiam aduersus illos ipsos inflamatio contra naturam tuber est dolorem afferens: & resistens: & calidus nihilo magis rarius aliqd exercens iuxra suam rationem: aut sua parte densius: aut durius: sed plenum fluore superfluo & ob hoc extensum nec tamen si quid omnino extendatur: id densius: aut du

rius se effectum est: discas nempe hoc in coriis & seribus: triciisq; ac loris: si prorsus extendere temptaueris. ita etiã medela impletorum ac inflamatorum deiectio est ac exi/nanitio id enim repletioni contrarium quibus deiectis cõfestim consequitur ut particulæ digestiores euadant. te/nor porro impletas necessario: ut etiam deiectas digestio consequitur densitas autem aut raritas neutrum necessario: & nequidem fluor: aut detentio neq; enim si rarum ex ipso iam continuo fluere necesse est. quid si crassum & pusillum fuerit comprehensum & si neq; densum cohibe/tur: nam multum ac tenue etiam per dēsos effluit meatus satius igitur fuerit ipsos quoq; : quæ a ueteribus tradita sunt didicisse. quot modis prius in particulis tectum rursus eiicitur. nam rarefacto comprehendente ipsum & ipo comprehenso tenuato: ac maiori effecto & uehementius moto: & ab aliquo exteriorꝝ attracto aut ab aliquo ĩterio re impulso: & tanq; refluente ad aliquid eorum quæ intus sunt si quis hæc omnia transcendens unam deiectionis causam esse putarit spiramentorum rarefactionem uide/bitur euidentia plane ignorarẽ. nempe lanam: aut spongiam: aut aliquid huiusmodi manifeste intuemur si parum intra se humidum habent: teguntque neque dimittunt: sed plus refundunt. quidnam igitur? nonne in oculis: & naribus: & ore aliis quam ita raris id ipsum nouerunt ut accidat aliquando præ multitudine depræhensæ ĩ ipsis humiditatis non corporum humiditate effluere: enimue/ro fidelitas sæpenumero uidemus tam raras ut infusa in eis aqua perfluat. at si mel infundas nequaquam effluit: crassiora si quidem mellis essentiæ: quam fideliæ sunt spiramenta. an non illud æquum erit cognoscere ob tenuitatem sæpenumero aliquid effluere utcunque ipsum compræhendēs corpus a natura non fuerit perforatum. Cæterum an non sæpenumero natura: quæ animalis corpus administrat: ac regit impulsu uæhementiore insur/gens eo redundans qcqd ẽ exhausit deiecitque perinde ac

sursum ae dehorsum transferunt ad corporata passionū præparationes esse uideri uoluerunt non autem in humi dis constitisse. quonam pacto igitur quando in ipsis cor poribus affectio nullam habens differentiam. sola uero ea quæ humida natura tenuia:aut crassa sunt cōsequunē aliquando quidem fluitare aliquid: aliquando autem co hiberi dicitur: & communitates arbitrantur esse differen tes. Ita nempe etiam mixtum atq; implicitum a uobis. ī telligentia percipi non potest. alia uero omnia: quæ parti culatim digeruntur non per uictum modo uerum etiam per chirurgian: & pharmacian: quæcunque aberrarint ni mium forte didiceritis si hæc persuadere nō possunt. sed iam plura loqui desinam: quando quidem ad introducen dum in medicina rudes hæc satis multa esse arbitror.

τέλοσ

